SIVA PURANA

KOTI RUDRA SAMHITHA

8

KAUSIKI

శ్రీ శివ మహా పురాణము

కోటి రుద్ర సంహితము

1 – జ్యోతిర్లింగములు – వాటి ఉపలింగములు

యో ధత్తే నిజమాయయైవ భువనాకారం వికారోజ్ఝితో యస్యాహుః
కరుణాకటాక్షవిభవౌ
స్వర్గాపవర్గాభిధే ।
ప్రత్యగ్బోధసుఖాద్వయం హృది సదా పశ్యంతి యం యోగినః తస్మై
శైలసుతాంఙితార్ధవపుషే శశ్వన్నమస్తేజసే ॥
కృపాలలితవీక్షణం స్మితమనోజ్ఞవ క్త్రాంబుజం శశాంకకలయోజ్జ్వలం శమిత
ఘోరతాపత్రయమ్ ।
కరోతు కిమపి స్ఫురత్పరమసౌఖ్యసచ్చిద్వపుః ధరాధరసుతాభుజోద్వలయితం
మహో మంగలమ్ ॥

ఏ పరమాత్మ వికారరహితుడై ఉండియు తన మాయచే జగద్రూపమును ధరించి ియున్నాడో, స్వర్గమోక్షములు ఎవని దయ మరియు కటాక్షముల మహిమలు మాత్రమే అగుచున్నవో, ఎవనిని సచ్చిదానంద- అద్వితీయ- ఆత్మరూపముగా యోగులు హృదయములో దర్శించెదరో, పార్వతీదేవిచే అలంకరింపబడిన అర్ధాంగముగల తేజస్స్వరూపుడగు ఆ శివునకు అనేక ప్రణామములు . దయతో సుందరమైన చూపులు గలది, చిరునగవుతో సుందరమైన పద్మమువంటి ముఖము గలది, చంద్రరేఖతో ప్రకాశించునది, భయంకరమగు తాపత్రయమును శమింపజేయునది, ప్రకాశించే సచ్చిదానందవిగ్రహము, పార్వతీభుజముల ఆలింగనముతో కూడినది అగు ఒకానొక వర్ణింప శక్యము కాని జ్యోతిస్సు మంగళమును కలిగించుగాక!

ఋషయ ఊచుః ।

సమ్యగుక్తం త్వయా సూత లోకానాం హితకామ్యయా ।
శివావతారమాహాత్మ్యం నానాఖ్యానసమన్వితమ్ ॥
పునశ్చ కథ్యతాం తాత శివమాహాత్మ్యముత్తమమ్ ।
లింగసంబంధి సుప్రీత్యా ధన్యస్త్వం శైవసత్తమః ॥
శృణ్వంతస్త్వన్ముఖాంభో జాన్న తృప్తాస్స్మో వయం ప్రభో ।
శైవం యశోమృతం రమ్యం తదేవ పునరుచ్యతామ్ ॥
పృథివ్యాం యాని లింగానీ తీర్థే తీర్థే శుభాని హి ।
అన్యత్ర వా స్థలే యాని ప్రసిద్ధాని స్థితిని వై ॥
తాని తాని చ దివ్యాని లింగాని పరమేశితుః ।
వ్యాసశిష్య సమాచక్ష్వ లోకానాం హితకామ్యయా ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి

ఓ సూతా! నీవు లోకముల హితమును గోరి అనేకగాథలతో గూడియున్న శివావతా◌ారముల మహిమను చక్కగా చెప్పియుంటివి. ఓ తండ్రీ! నీవు మరల శివలింగము యొక్క ఉత్తమమగు మాహాత్మ్యమును అతిశయించిన ప్రీతితో చెప్పుము. శివభక్తులలో శ్రేష్ఠుడవగు నీవు ధన్యుడవు ఓ ప్రభూ! నీ ముఖపద్మమునుండి శివయశస్సు అనే రమ్యమగు అమృతమును ఆస్వాదించుచున్న మాకు తృప్తి కలుగుట లేదు. కావున అదే గాథను మరల చెప్పుము. ఓ వ్యాస శిష్యా! భూమండలములో వివిధ తీర్థక్షేత్రములలో మరియు ఇతరస్థలములలో శుభకరములు, ప్రసిద్ధములు, దివ్యములు అగు పరమేశ్వరుని ఏయే లింగములు గలవో, వాటిని గురించి లోకముల హితమును గోరి చెప్పుము .

సూత ఉవాచ ।

సాధు పృష్టమృషిశ్రేష్ఠ లోకానాం హితకామ్యయా ।
కథయామి భవత్ స్నేహాత్తాని సంక్షేపతో ద్విజాః ॥
సర్వేషాం శివలింగానాం మునే సంఖ్యా న విద్యతే ।
సర్వా లింగమయీ భూమిస్సర్వం లింగమయం జగత్ ॥
లింగమయాని తీర్థాని సర్వం లింగే ప్రతిష్ఠితమ్ ।
సంఖ్యా న విద్యతే తేషాం తాని కించిద్బ్రువీమ్యహమ్ ॥
యత్కించిద్దృశ్యతే దృశ్యం వర్ణ్యతే స్మర్యతే చ యత్ ।
తత్సర్వం శివరూపం హి నాస్య దన్యేతి కించన ॥
తథాపి శ్రూయతాం ప్రీత్యా కథయామి యథాశ్రుతమ్ ।
లింగాని చ ఋషి శ్రేష్ఠాః పృథివ్యాం యాని తాని హ ॥
పాతాలే చాపి వర్తంతే స్వర్గే చాపి తథా భువి ।
సర్వత్ర పూజ్యతే శంభుస్సదేవాసురమానుషైః ॥
త్రిజగచ్ఛంభునా వ్యాప్తం సదేవాసురమానుషమ్ ।
అనుగ్రహాయ లోకానాం లింగరూపేన సత్తమాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను

ఓ మహర్షీ! నీవు లోకముల హితమును గోరి చక్కగా ప్రశ్నించితివి. ఓ బ్రాహ్మణులారా! మీయందలి ప్రేమచే వాటిని గురించి సంక్షేపముగా చెప్పుచున్నాను. ఓమునీ! శివలింగములన్నింటికి సంఖ్య లేదు. ఈ భూమి అంతయు లింగమయము. ఈ జగత్తు అంతయు లింగమయము. తీర్థములు లింగమయములు. సర్వము లింగమునందు ప్రతిష్ఠితమై యున్నది. లింగములకు సంఖ్య లేదు. నేను వాటిని గురించి కొద్దిగా చెప్పెదను ఎయ్యది చూడబడుచున్నదో, వర్ణింపబడుచున్నదో, మరియు స్మరించబడుచున్నదో ఆ సర్వము శివస్వరూపమే. శివుని కంటే భిన్నముగా ఏదియూ లేదు. ఓ మహర్షులారా! అయిననూ, పృథివిలో ఏయే లింగములు గలవో వాటిని గురించి నేను విన్నంతవరకు చెప్పుచున్నాను. ప్రీతితో వినుడు.శివలింగములు భూమియందు మాత్రమే గాక, స్వర్గపాతాళములలో కూడ గలవు. దేవతలు, రాక్షసులు మరియు మానవులు సర్వత్రా శంభుని పూజించేదరు. ఓ సత్పురుషులారా! దేవతలతో, రాక్షసులతో, మరియు మానవులతో కూడియున్న ఈ ముల్లోకముల అనుగ్రహము కొరకై శంభుడు సర్వత్రా వ్యాపించియున్నాడు.

అనుగ్రహాయ లోకానాం లింగాని చ మహేశ్వరః ।
దధాతి వివిధాన్యత్ర తీర్థే చాన్యస్థలే తథా ॥
యత్ర యత్ర యదా శంభుర్భక్త్యా భక్తైశ్చ సంస్మృతః ।
తత్ర తత్రావతీర్యాథ కార్యం కృత్వా స్థితస్తదా ॥
లో కానాముపకారార్థం స్వలింగం చాప్యకల్పయత్ ।
తల్లింగం పూజయిత్వా తు సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి ॥
పృథివ్యాం యాని లింగాని తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే ।
తథాపి చ ప్రధానాని కథ్యంతే చ మయా ద్విజాః ॥
ప్రధానేషు చ యానీహ ముఖ్యాని ప్రవదామ్యహమ్ ।
యచ్ఛృత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే మానవః క్షణాత్ ॥
జ్యోతిర్లింగాని యానీహ ముఖ్యముఖ్యాని సత్తమ ।
తాన్యహం కథయామ్యద్య శ్రుత్వా పాపం వ్యపోహతి ॥

మహేశ్వరుడు లోకములననుగ్రహించుటకొరకై ఈ భూలోకములో తీర్థములయందు మాత్రమే గాక ఇతరస్థలములయందు కూడ వివిధలింగరూపములను దాల్చుచున్నాడు, ఎక్కడెక్కడైతే భక్తులు భక్తితో శంభుని స్మరించెదరో, అక్కడక్కడ ఆయన అవతరించి కార్యమును చక్కబెట్టిన తరువాత అచటనే స్థిరముగా నుండెను. ఆయన లోకోపకారముకొరకై స్వయంభూలింగరూపములో కూడ అవతరించి యున్నాడు. ఆయా లింగములను పూజించిన మానవుడు సిద్ధిని బడయును. భూమండలమునందు గల లింగముల సంఖ్యను గణించుట అసంభవము. ఓ బ్రాహ్మణులారా! అయిననూ, నేను ప్రధానమైన వాటిని చెప్పెదను . ఈ లోకములోని లింగములలో ప్రధానమైన వాటిలో కూడ మరల ముఖ్యమైన వాటిని నేను చెప్పుచున్నాను. ఈ విషయమును విన్న మానవుడు వెనువెంటనే పాపములన్నింటినుండియు విముక్తుడగును. ఓ మహాత్మా! ఈ లోకములో అత్యంత ప్రముఖమైన జ్యోతిర్లింగములను గురించి నేను ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాను. దీనిని విన్నచో, పాపములు నశించును.

సౌరాష్ట్రే సోమనాథం చ శ్రీ శైలే మల్లికార్జునమ్ ।
ఉజ్జయిన్యాం మహాకాలమోంకారే పరమేశ్వరమ్ ॥
కేదారం హిమవత్పృష్ఠే డాకిన్యాం భీమశంకరమ్ ।
వారాణస్యాం చ విశ్వేశం త్ర్యం బకం గౌతమీతటే ॥
వైద్యనాథం చితాభూమౌ నాగేశం దారుకావనే ।
సేతుబంధే చ రామేశం ఘుశ్మే శం చ శివాలయే ॥
ద్వాదశైతాని నామాని ప్రాతరుత్థాయ యః పఠేత్ ।
సర్వపాపవినిర్ముక్తస్సర్వ సిద్ధిఫలం లభేత్ ॥
యం యం కామమపేక్ష్యైవ పఠిష్యంతి నరోత్తమాః ।
ప్రాప్స్యంతి కామం తం తం హి పరత్రే హ మునీశ్వరాః ॥

యే నిష్కామతయా తాని పఠిష్యంతి శుభాశయాః ।

తేషాం చ జననీగర్భే వాసో నైవ భవిష్యతి ॥

ఏతేషాం పూజనేనైవ వర్ణానాం దుఃఖనాశనమ్ ।

ఇహ లోకే పరత్రాపి ముక్తిర్భవతి నిశ్చితమ్ ॥

సౌరాష్ట్ర దేశములో సోమనాథుడు, శ్రీశైలములో మల్లికార్జునుడు, ఉజ్జయినిలో మహాకాలుడు, ఓంకారములో పరమేశ్వరుడు హిమవత్పర్వతములలో కేదారేశ్వరుడు, డాకినిలో భీమశంకరుడు, వారణాసిలో విశ్వేశ్వరుడు, గోదావరీతీరమునందు త్ర్యంబకేశ్వరుడు , శ్మశాన భూమియందు వైద్యనాథుడు, దారుకా వనమునందు నాగేశ్వరుడు, సేతుబంధమునందు రామేశ్వరుడు, శివాలయమునందు ఘుశ్మేశ్వరుడు అను ఈ పన్నెండు నామములను ఎవడైతే ఉదయమే లేచి పఠించునో, వాడు పాపములన్నింటి నుండియు విముక్తుడై సర్వసిద్ధుల ఫలమును పొందును. ఓ మహర్షులారా! మానవ శ్రేష్ఠులు ఏయే కామనలనపేక్షించి దీనిని పఠించెదరో, వారు ఆయా కామనలను ఇహపరలోకములలో పొందెదరు , శుద్ధమగు అంతఃకరణముగల ఏ మానవులు దీనిని నిష్కామముగా పఠించెదరో, వారికి మరల జన్మ ఉండదు , ఈ లింగములను పూజించినంత మాత్రాన సర్వవర్ణములవారికి ఈ లోకములో దుఃఖములు నశించుటయే గాక, పరలోకములో మోక్షము నిశ్చితము .

గ్రాహ్యమేషాం చ నైవేద్యం భోజనీయం ప్రయత్నతః ।

తత్కర్తుస్సర్వపాపాని భస్మసాద్యాంతి వై క్షణాత్ ॥

జ్యోతిషాం చైవ లింగానాం బ్రహ్మాదిభిరలం ద్విజాః ।

విశేషతః ఫలం వక్తుం శక్యతే న పరైస్తథా ।।

ఏకం చ పూజితం యేన షణ్మాసం తన్నిరంతరమ్ ।

తస్య దుఃఖం న జాయేత మాతృకుక్షిసముద్భవమ్ ॥

హీనయోనౌ యదా జాతో జ్యోతిర్లింగం చ పశ్యతి ।
తస్య జన్మ భవేత్తత్ర విమలే సత్కులే పున :॥
సత్కులే జన్మ సంప్రాప్య ధనా ఢ్యో వేదపారగః ।
శుభకర్మ తదా కృత్వా ముక్తిం యాత్యనపాయినీమ్ ॥
మ్లేచ్ఛో వాప్యంత్యజో వాపి షణ్ఢో వాపి మునీశ్వరాః ।
ద్విజో భూత్వా భవేన్ముక్తస్తస్మాత్తద్దర్శనం చరేత్ ॥
జ్యోతిషాం చైవ లింగానాం కించిత్ప్రోక్తం ఫలం మయా ।
జ్యోతిషాం చోపలింగాని శ్రూయంతామృషిసత్తమాః ॥
సోమేశ్వరస్య యల్లింగమంత కేశముదాహృతమ్ ।
మహ్యాసాగరసంయోగే తల్లింగముపలింగకమ్ ॥
మల్లికార్జున సంభూతముపలింగముదాహృతమ్ ।
రుద్రేశ్వరమితి ఖ్యాతం భృగుకక్షే సుఖావహమ్॥
మహాకాలభవం లింగం దుగ్ధేశమితి విశ్రుతమ్ ।
నర్మదాయాం ప్రసిద్ధం తత్సర్వపాపహరం స్మృతమ్ ॥

ఈ జ్యోతిర్లింగముల నైవేద్యమును స్వీకరించి శ్రద్ధాపూర్వకముగా భక్షించవలెను. అట్లు చేసినవాని పాపములన్నియు వెనువెంటనే భస్మమగును. ఓ బ్రాహ్మణులారా! జ్యోతిర్లింగార్చనా ఫలమును బ్రహ్మాదులైననూ విశేషముగా వర్ణించలేరు. ఇతరుల గురించి చెప్పనేల? ఎవడైతే ఒక లింగమును నిరంతరముగా ఆరు మాసములు పూజించునో, వానికి పునర్జన్మదుఃఖము లేదు. హీనయోనిలో జన్మించిన ప్రాణి జ్యోతిర్లింగమును దర్శించినచో, ఆ ప్రాణి మరు జన్మలో పవిత్రమగు సత్కులములో జన్మించును. ఆ జీవుడు సత్కులములో జన్మించి ధనవంతుడు మాత్రమే గాక వేదవేత్తయై పవిత్రకర్మలనాచరించి శాశ్వతమగు మోక్షమును పొందును. ఓ మహర్షులారా! మ్లేచ్ఛుడు గాని, నపుంసకుడు గాని జ్యోతిర్లింగమును దర్శించినచో, బ్రాహ్మణుడై పుట్టి ముక్తిని పొందును. కావున, జ్యోతిర్లింగమును దర్శించవలెను . ఓ మహర్షులారా! నేను జ్యోతిర్లింగముల ఫలమును కొంతవరకు చెప్పితిని. జ్యోతిర్లింగముల ఉపలింగములను గురించి వినుడు మహానది సముద్రములో కలియు చోట గల అంతకేశ్వరుడను లింగము సోమేశ్వరుని ఉపలింగము భృగుకక్షమునందు గల, సుఖములనిచ్చే రుద్రేశ్వరలింగము మల్లికార్జునుని నుండి ఉద్భవించుటచే దానికీ ఉపలింగమగును. మహాకాలేశ్వరునినుండి ఉద్భవించి నర్మదానదీతీరమున దుగ్ధేశ్వరుడని ప్రఖ్యాతిని గాంచిన లింగము సర్వుల పాపములను పోగొట్టునని ఋషులచే చెప్పబడినది.

ఓంకారజం చ యల్లింగం కర్దమేశమితి శ్రుతమ్ ।
ప్రసిద్ధం బిందుసరసి సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥
కేదారేశ్వరసంజాతం భూతేశం యమునాతటే ।
మహాపాపహరం ప్రోక్తం పశ్యతామర్చతాం తథా ॥
భీమశంకరసంభూతం భీమేశ్వరమితి స్మృతమ్ ।
సహ్యాచలే ప్రసిద్ధం తన్మహాబలవివర్ధనమ్ ॥
నాగేశ్వరసముద్భూతం భూతేశ్వర ముదాహృతమ్ ।
మల్లికాసరస్వతీతీరే దర్శనాత్పాపహారకమ్ ॥
రామేశ్వరాచ్చ యజ్జాతం గుప్తేశ్వరమితి స్మృతమ్ ।
ఘుశ్మేశాచ్చైవ యజ్జాతం వ్యాఘ్రేశ్వరమితి స్మృతమ్ ॥
జ్యోతిర్లింగోపలింగాని ప్రోక్తానీహ మయా ద్విజాః ।
దర్శనా త్పాపహారీణి సర్వకామప్రదాని చ ॥
ఏతాని సుప్రధానిని ముఖ్యతాం హి గతాని చ ।
అన్యానీ చాపి ముఖ్యాని శ్రూయంతామృషిసత్తమాః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం జ్యోతిర్లింగ తదుపలింగ మాహాత్మ్య వర్ణనం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః .

ఓం కారేశ్వరునినుండి ఉద్భవించి కర్దమేశుడని ప్రసిద్ధిని గాంచిన లింగము బిందుసరస్సునందు ఉన్నదై సర్వుల కోర్కెలను ఈడేర్చుచూ ఫలములనిచ్చుచున్నది. యమునాతీరమునందు కేదారేశ్వరునినుండి ఉద్భవించిన భూతేశ్వరుడు తనను దర్శించినవారికి, అర్చించినవారికి మహాపాపములను పోగొట్టునని చెప్పబడినది. సహ్యాపర్వతమునందు భీమశంకరునినుండి ఉద్భవించిన భీమేశ్వరుడు గొప్ప బలమును వర్ధిల్లజేయునని మహర్షులచే చెప్పబడినది. మల్లికాసరస్వతీ తీరమునందుగల, నాగేశ్వరునినుండి ఉద్భవించిన భూతేశ్వరుడు దర్శనము చేతనే పాపములను పోగొట్టునని చెప్పబడినది. రామేశ్వరుని నుండి ఉద్భవించిన లింగము గుప్తేశ్వరుడనియు, ఘుశేశ్వరుని నుండి వ్యాఘ్రేశ్వరుడు ఉద్భవించెననియు మహర్షులు చెప్పినారు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! దర్శన మాత్రము పాపములను పోగొట్టి కోర్కెలనన్నిటినీ ఈడేర్చే జ్యోతిర్లింగ- ఉపలింగములను గురించి చెప్పితిని. ఇవి మిక్కిలి ప్రధానమైనవని ప్రసిద్ధిని గాంచినవి. ఓ మహర్షులారా! ఇంకనూ మరికొన్ని ముఖ్య లింగములను గురించి వినుడు శ్రీశివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు జ్యోతిర్లింగములను, వాటి ఉపలింగములను వర్ణించే మొదటి అధ్యాయము ముగిసినది.

2 - శివలింగ మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

గంగాతీరే సుప్రసిద్ధ కాశీ ఖలు విముక్తిదా ।
సా హి లింగమయీ జ్ఞే శివవాసస్థలీ స్మృతా ॥
లింగం తత్రై వ ముఖ్యం చ సంప్రోక్తమవిముక్తకమ్ ।
కృత్తివాసేశ్వరస్సాక్షాత్తత్తుల్యో వృద్ధబాలకః ॥
తిలఖాండేశ్వరశ్చైవ దశాశ్వమేధ ఏవ చ ।
గంగాసాగరసంయోగే సంగమేశ ఇతి స్మృతః ॥
భూతేశ్వరో యస్సంప్రోక్తో భక్తసర్వార్థదస్సదా ।
నారీశ్వర ఇతి ఖ్యాతః కౌశిక్యాస సమీపగః ॥
వర్తతే గండకీతీరే బటుకేశ్వర ఏవ సః ।
పూరేశ్వర ఇతి ఖ్యాతః ఫల్గు తీరే సుఖప్రదః ॥
సిద్ధనాథేశ్వర శ్చైవ దర్శనాత్సిద్ధిదో నృణామ్ ।
దూరేశ్వర ఇతి ఖ్యాతః పత్తనే చోత్తరే తథా ।।
శృంగేశ్వరశ్చ నామ్నా వై వైద్యనాథస్తథైవ చ ।
జప్యేశ్వరస్తథా ఖ్యాతో యో దధీచిరణస్థలే ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను

గంగానదీతీరమునందు మోక్షమునిచ్చు క్షేత్రముగా ప్రసిద్ధినీ గాంచిన కాశీనగరము కలదు గదా! లింగములతో నిండియున్న ఆ నగరము శివుని నివాసస్థలమని ఋషులు చెప్పెదరు అక్కడ గల ప్రధానలింగమునకు అవిముక్తకమని పేరు. సాక్షాత్తుగా కృత్తివాసేశ్వరుడే ఆ. విధముగా వెలసినాడు. అక్కడి పిల్లలు, పెద్దలు శివునితో సమానము. దశాశ్వమేధమని ప్రసిద్ధిని బడసిన చోట తిలఖాండేశ్వరుడు గలడు. గంగాసాగరసంగమమునందలి శివునకు సంగమేశ్వరుడని పేరు . భూతేశ్వరుడని ప్రసిద్ధిని గాంచిన శివుడు సర్వదా భక్తుల కోర్కెలనన్నిటినీ ఈడేర్చునని చెప్పబడినది. కౌశికీనదికి సమీపములో నారీశ్వరుడని ఖ్యాతిని గాంచిన శివుడు గలడు. గండకీనదీతీరమునందు బటుకేశ్వరుడు, ఫల్గునదీతీరమునందు సుఖములనొసంగు పూరేశ్వరుడు గలరు. సిద్ధనాథేశ్వరుడు దర్శనముచేతనే మానవులకు సిద్ధిని ఒసంగును. ఉత్తరపట్టణమునందు దూరేశ్వరుడని ప్రసిద్ధిని బడసిన శివుడు గలడు శృంగేశ్వరుడు, వైద్యనాథుడు కూడ గలరు. దధీచి యుద్ధమును చేసిన స్థలములో శివుడు జప్యేశ్వరుడను పేర వెలసినాడు.

గోపేశ్వరస్సమాఖ్యాతో రంగేశ్వర ఇతి స్మృతః ।
వామేశ్వరశ్చ నాగేశః కామేశో విమలేశ్వరః ॥
వ్యాసేశ్వరశ్చ విఖ్యాతస్సుకేశశ్చ తథైవ హి ।
భాండేశ్వరశ్చ విఖ్యాతో హుంకారేశస్తథైవ చ ॥
సురోచనశ్చ విఖ్యాతో భూతేశ్వర ఇతి స్వయమ్ ।
సంగమేశస్తథా ప్రోక్తో మహాపాతకనాశనః ॥
తతశ్చ తప్తకాతిరే కుమారేశ్వర ఏవ చ ।
సిద్ధేశ్వరశ్చ విఖ్యాతస్సేనేశశ్చ తథా స్మృతః ॥
రామేశ్వర ఇతి ప్రోక్తః కుంభేశశ్చ పరో మతః।
నందీశ్వరశ్చ పుంజేశః పూర్ణాయాం పూర్ణకస్తథా ॥
బ్రహ్మేశ్వరః ప్రయాగే చ బ్రహ్మణా స్థాపితః పురా ।
దశాశ్వమేధతీర్థ హి చతుర్వర్గఫలప్రదః ॥
తథా సోమేశ్వరస్తత్ర సర్వాపద్వినివారకః ।
భారద్వాజేశ్వరశ్చైవ బ్రహ్మ చర్య ప్రవర్ధకః ॥

గోపేశ్వర, రంగేశ్వర, వామేశ్వర, వ్యాసేశ్వర, నాగేశ్వర, కామేశ్వర, విమలేశ్వర, వ్యాసేశ్వర, సుకేశేశ్వర, భాండేశ్వర, హుంకారేశ్వర సురోచనేశ్వర, భూతేశ్వరులు స్వయంభూలింగములనే ప్రసిద్ధిని బడసియున్నారు. సంగమేశ్వరుడు మహాపాతకములను పోగొట్టునని ప్రసిద్ధి తరువాత తప్తకానదీ తీరమునందు కుమారేశ్వరుడు ఉన్నాడు. సిద్ధేశ్వర, సేనేశ్వర, రామేశ్వరులు విఖ్యాతులే. కుంభేశ్వరుడు గొప్ప దైవమని పెద్దలు చెప్పెదరు. నందీశ్వరుడు, పుంజేశ్వరుడు, పూర్ణానదీతీరము నందలి పూర్ణేశ్వరుడు ప్రఖ్యాతులే. పూర్వము ప్రయాగలో దశాశ్వమేధతీర్థమునందు బ్రహ్మ ధర్మార్థకామమోక్షఫలములనిచ్చే బ్రహ్మేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించినాడు అదే విధముగా సోమేశ్వరుడు ఆపదలనన్నిటినీ నివారించును. భారద్వాజేశ్వరుడు బ్రహ్మచర్యమును వర్ధిల్లజేయును.

శూలటం కేశ్వరస్సాక్షాత్కామనా ప్రద ఈరితః ।
మాధవేశశ్చ తత్ర వ భక్తరక్షా విధాయకః ॥
నాగేశాఖ్యః ప్రసిద్ధో హీ సాకేతనగరే ద్విజాః।
సూర్యవంశోద్భవానాం చ విశేషేణ సుఖప్రదః ॥
పురుషోత్తమపుర్యాం తు భువనేశస్సుసిద్ధిదః।
లోకేశశ్చ మహాలింగస్సర్వానందప్రదాయకః ॥
కామేశ్వరశ్శంభులింగో గంగేశః పరశుద్ధికృత్ ।
శక్రేశ్వరశ్శుక్రసిద్ధే లోకానాం హితకామ్యయా ॥
తథా వటేశ్వరః ఖ్యాతస్సర్వకామఫలప్రదః।
సింధుతీరే కపాలేశో వక్త్రే శస్సర్వపాపహా ॥
ధౌ తపాపేశ్వరస్సాక్షాదంశేన పరమేశ్వరః ।
భీమేశ్వర ఇతి ప్రోక్తస్సూర్యేశ్వర ఇతి స్మృతః ॥
నందేశ్వరశ్చ విజ్ఞేయో జ్ఞానదో లోకపూజితః ।
నాగేశ్వరో మహాపుణ్యస్తథా రామేశ్వరస్స్మృతః ॥
విమలేశ్వరనామా వై కంటకేశ్వర ఏవ చ ।
పూర్ణసాగరసంయోగే ధర్తుకేశస్తథైవ చ ॥

శివుని స్వయంభూలింగమగు శూలటంకేశ్వరుడు కోర్కెలనీడేర్చునని చెప్పబడెను. అచటనే మాధవేశ్వరుడు వెలసి భక్తులను రక్షించుచున్నాడు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! అయోధ్యానగరములో వెలసి సూర్యవంశరాజులకు విశేషసుఖమునొసంగిన నాగేశ్వరుడు ప్రసిద్ధుడే గదా! పురుషోత్తమపురములో చక్కని సిద్ధిని ఇచ్చే భువనేశ్వరుడు మరియు సకలములగు ఆనందములను ఇచ్చు లోకేశ్వరమహాలింగము వెలసియున్నవి. శంభుని లింగావతారమగు కామేశ్వరుడు, పరమపావనుడగు 'గంగేశ్వరుడు ప్రసిద్ధమైనవారే. శివుడు లోకముల హితమును గోరి శక్రేశ్వర,శుక్రసిద్ధరూపములలో వెలసినాడు అదే విధముగా సింధునదీతీరమునందు కోర్కెలనన్నిటినీ ఈడేర్చే వటేశ్వరుడు, కపాలేశ్వరుడు, సర్వపాపములను పోగొట్టే వక్రేశ్వరుడు ప్రసిద్ధమైనవారు. సాక్షాత్తుగా పరమేశ్వరుడు తన అంశచే ధోతపాపేశ్వరుడైనాడు. భీమేశ్వరుడు, సూర్యేశ్వరుడు కూడ ఆయన అవతారములే లోకపూజితుడగు నందేశ్వరుడు జ్ఞాన ప్రదాతయని తెలియదగును. మహాపుణ్య ప్రదాతయగు నాగేశ్వరుడు, రామేశ్వరుడు, విమలేశ్వరుడు, కంటకేశ్వరుడు, పూర్ణానదియొక్క సాగరసంగమమునందు ధర్తుకేశ్వరుడు లోకములో ప్రసిద్ధిని బడసియున్నారు.

చంద్రేశ్వరశ్చ విజ్ఞే యశ్చంద్రకాంతిఫలప్రదః ।

సర్వకామప్రదశ్చైవ సిద్ధేశ్వర ఇతి స్మృతః ॥

బిల్వేశ్వరశ్చ విఖ్యాతశ్చాంధకేశస్తథైవ చ ।

యత్ర వా హ్యంధకో దైత్యశ్శం కరేణ హతః పురా ॥

అయం స్వరూపమంశేన ధృత్వా శంభుః పునః స్థితః ।

శరణేశ్వర విఖ్యాతో లోకానాం సుఖదస్సదా ॥

కర్దమేశః పరః ప్రోక్తః కోటీశశ్చార్బుదాచలే ।

అచలేశశ్చ విఖ్యాతో లోకానాం సుఖదస్సదా ॥

నాగేశ్వరస్తు కౌశిక్యాస్తీరే తిష్ఠతి నిత్యశః ।

అనంతేశ్వరసంజ్ఞశ్చ కల్యాణశుభభాజనః ॥

యోగేశ్వరశ్చ విఖ్యాతో వైద్యనాథేశ్వరస్తథా ।

కోటీశ్వరశ్చ విజేయస్సప్తేశ్వర ఇతి స్మృతః ॥

భద్రేశ్వరశ్చ విఖ్యాతో భద్రనామా హరస్స్వయమ్ ।

చండీశ్వరస్తథా ప్రోక్తస్సంగమేశ్వర ఏవ చ ॥

చంద్రేశ్వరుడు భక్తుల ముఖమునకు చంద్రుని కాంతి వంటి కాంతిని ఇచ్చునని చెప్పబడినది. సిద్ధేశ్వరుడు కామనలనన్నిటినీ నెరవేర్చునని మహర్షులు చెప్పెదరు . పూర్వము శంకరుడు అంధకుని సంహరించిన చోట వెలసిన అంధకేశ్వరుడు, మరియు బిల్వేశ్వరుడు ప్రఖ్యాతిని చెందియున్నారు. లోకములకు సర్వదా సుఖములనొసగు శంభుడు అంశరూపముగా అవతరించి శరణేశ్వరుడని ఖ్యాతిని పొందినాడు. కర్దమేశ్వరుడు శ్రేష్ఠదైవమని చెప్పబడినాడు. అర్బుదపర్వతమునందు వెలసిన కోటీశుడు, లోకములకు సర్వదా సుఖములనిచ్చే అచలేశ్వరుడు ప్రసిద్ధిని బడసిరి. కౌశికీతీరమునందు నాగేశ్వరుడు నిత్యనివాసియై ఉన్నాడు. కల్యాణములకు.. శుభములకు నిధానమైన అనంతేశ్వరుడ, యోగేశ్వరుడు, వైద్యనాథేశ్వరుడు, కోటీశ్వరుడు, సప్తేశ్వరుడు ఋషులచే వర్ణింపబడినారు. హరుడు స్వయముగా భద్రేశ్వరరూపములో మరియు చండీశ్వర, సంగమేశ్వర రూపములలో అవతరించినాడు .

పూర్వస్యాం దిశి జాతాని శివలింగాని యాని చ ।

సామాన్యాన్యపి చాన్యాని తానీహ కథితాని తే ॥

దక్షిణస్యాం దిశి తథా శివలింగాని యాని చ ।

సంజాతాని మునిశ్రేష్ఠ తానీ తే కథయామ్యహమ్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం శివలింగమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

తూర్పు దిక్కునందు ఆవిర్భవించిన ప్రముఖములైన మరియు ఇతరములైన శివలింగములను గురించి నీకు చెప్పియుంటిని ఓ మహర్షీ! అదే విధముగా దక్షిణ దిక్కునందు ఆవిర్భవించిన శివ లింగములను గూర్చి నీకు చెప్పుచున్నాను.

3 – అనసూయా అత్రుల తపోవర్ణనము

సూత ఉవాచ

బ్రహ్మపుర్యాం చిత్రకూటం లింగం మత్తగజేంద్రకమ్ ।
బ్రహ్మణా స్థాపితం పూర్వం సర్వకామసమృద్ధిదమ్ ॥
తత్పూర్వదిశి కోటీశం లింగం సర్వవరప్రదమ్ ।
గోదావర్యాః పశ్చిమే తల్లింగం పశుపతినాయకమ్ ॥
దక్షిణస్యాం దిశి కశ్చిదతీశ్వర ఇతి స్వయమ్ ।
లోకానాముపకారార్థమనసూయాసుఖాయ చ॥
ప్రాదుర్భూతస్స్వయం దేవో హ్యనావృష్ట్యామజీవయత్ ।
స ఏవ శంకరస్సాక్షాదంశేన స్వయమేవ హి ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను

చిత్రకూటము వద్ద బ్రహ్మపురియందు పూర్వము బ్రహ్మచే స్థాపించబడి సకలకామనలను, సంపదలను ఇచ్చే మత్త గజేంద్రక లింగము గలదు. దానికి తూర్పు దిక్కునందు వరములనన్నిటినీ ఇచ్చే కోటీశ్వరలింగము గలదు. గోదావరీనది యొక్క పశ్చిమతీరమునందు పశుపతీశ్వరుడు గలడు. జనులలో అసూయను నిర్మూలించి సుఖమును ఇచ్చి ఉపకారమును చేయుటకై భగవానుడు స్వయముగా దక్షిణ దిక్కులో అత్రీశ్వరుడై వెలసినాడు. అనావృష్టి కలిగినప్పుడు శంకరదేవుడు స్వయముగా అంశచే అట్లు వెలసి ప్రాణులకు జీవనమును ఒసంగీనాడు.

ఋషయ ఊచుః ।

సూత సూత మహాభాగ కథమ త్రీశ్వరో హరః ।
ఉత్పన్నో పరమో దివ్యస్తత్త్వం కథయ సువ్రత ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి–

ఓ సూతా! సూతా! మహాత్మా! గొప్ప వ్రతము గలవాడా! పరమప్రకాశస్వరూపుడగు హరుడు అత్రీశ్వరుడై వెలసిన వృత్తాంతములోని తత్త్వమును చెప్పుము .

సూత ఉవాచ ।

సాధు పృష్టమృషిశ్రేష్ఠాః కథయామి కథాం శుభమ్ ।
యాం కథాం సతతం శ్రుత్వా పాత్రకైర్ముచ్యతే ధ్రువమ్ ॥
దక్షిణస్యాం దిశి మహత్కామదం నామ యద్వనమ్ ।
చిత్రకూటసమీ పేఽస్తి తపసాం హితదం సతామ్ ॥
తత్ర చ బ్రహ్మణః పుత్రో హ్యత్రినామా ఋషిస్స్వయమ్ ।
తపస్తేపే ఽతీకఠినమనసూయాసమన్వితః ॥
పూర్వం కదాచిత్తత్రే వ హ్యనావృష్టిరభూన్మునే।
దుఃఖదా ప్రాణినాం దైవాద్వికటా శతవార్షికీ ॥
వృక్షాశ్శుష్కాస్తదా సర్వే పల్లవాని ఫలాని చ ।
నిత్యార్థం న జలం క్వాపీ దృష్టమాసీన్మునీశ్వరాః ॥
ఆర్ద్రీ భావో న లభ్యేత ఖరా వాతా దిశో దశ ।
హాహాకారో మహానాసీత్పృథివ్యాం దుఃఖదోఽస్తి హి ॥
సంవర్తం చైవ భూతానాం దృష్ట్వాత్రిగృహిణీ ప్రియా।
సాధ్వీ చైవాబ్రవీదత్రిం మయా దుఃఖం న సహ్యతే ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను

ఓ మహర్షులారా! చక్కగా ప్రశ్నించితిరి. ఆ శుభగాథను చెప్పెదను, ఆ కథను నిత్యము విన్నవారు నిశ్చయముగా పాపములనుండి విముక్తులగుదురు. దక్షిణ దిక్కులో చిత్రకూటపర్వతమునకు సమీపములో కామదమనే గొప్ప అడవి గలదు. అది తపస్సును చేసుకునే సత్పురుషులకు హితమును కలిగించుచుండెను. అచట బ్రహ్మపుత్రుడగు అత్రిమహర్షి అనసూయతో గూడి స్వయముగా మిక్కిలి కఠినమగు తపస్సును చేసెను . ఓ మునీ! పూర్వము ఒకానొక సమయములో అదే స్థానములో దైవవశముచే భయంకరమగు అనావృష్టి వంద సంవత్సరములు కొనసాగి ప్రాణులకు దుఃఖమును కలిగించెను. అపుడు చెట్లు అన్నియు ఎండిపోయి చిగుళ్లు, పండ్లు కరువాయెను. ఓ మహర్షులారా! నిత్యకర్మకొరకై నీరు ఎక్కడను దొరకకుండెను. ఎక్కడనైననూ తడి కానరాలేదు. పది దిక్కులలో వేడి గాలులు వీచుచుండెను. భూమండలములో మహాదుఃఖమును కలిగించు హాహాకారము బయలుదేరెను. ప్రాణుల వినాశమును గాంచి అత్రియొక్క పతివ్రతయగు భార్య నేనీ దుఃఖమును చూడలేకున్నానని అత్రితో చెప్పెను .

సమాధౌ చ విలీనోఽభూదాసనే సంస్థితస్స్వయమ్ ।
ప్రాణాయామం త్రిరావృత్త్యా కృత్వా మునివరస్తదా ॥
ధ్యాయతి స్మ పరం జ్యోతిరాత్మస్థమాత్మనా చ సః ।
అత్రిర్మునివరో జ్ఞానీ శంకరం నిర్వికారకమ్ ॥
స్వామిని ధ్యానలీనే చ శిష్యాస్తే దూరతో గతాః ।
అన్నం వినా తదా తే తు ముక్త్వాతం స్వగురుం మునిమ్ ॥
ఏకాకినీ తదా జాతా సానసూయా పతివ్రతా ॥
సిషేవే సా చ సతతం తం ముదా మునిసత్తమమ్ ।
పార్థివం సుందరం కృత్వా మంత్రేణ విధిపూర్వకమ్ ॥
మానసైరుపచారైశ్చ పూజయామాస శంకరమ్ ।
తుష్టావ శంకరం భక్త్యా సంసేవిత్వా ముహుర్ముహుః ॥
బద్ధాంజలిపుటా భూత్వా ప్రక్రమ్య స్వామినం శివమ్ ।
దండవత్స్న నిపాతేన ప్రతిప్రక్రమణం తదా ॥
చకార సుచరిత్రా సానసూయా మునికామినీ ।
దైత్యాశ్చ దానవాస్సర్వే దృష్ట్వా తు సుందరీం తదా ॥

అపుడా మహర్షి స్వయముగా ఆసనమును బంధించి మూడు మార్లు ప్రాణాయామమును చేసి సమాధిలో విలీనుడాయెను జ్ఞానియగు ఆ అత్రిమహర్షి పరంజ్యోతిస్వరూపుడు, ఆత్మస్వరూపుడు, వికారములు లేనివాడు అగు శంకరుని మనస్సులో ధ్యానించుచుండెను తమ గురువగు అత్రి మహర్షి ధ్యానమగ్నుడు కాగానే ఆతని శిష్యులు ఆహారము లభించకపోవుటచే ఆయనను వీడి దూరముగా పోయిరి. పతివ్రతయగు ఆ అనసూయ అపుడు ఏకాకిని ఆయెను . అపుడామె ఉత్సాహముతో. అత్రిమహర్షియొక్క మట్టి బొమ్మను సుందరముగా చేసి యథావిధిగా దానిని నిత్యము మంత్రపూర్వకముగా సేవించెను . మరియు ఆమె శంకరుని భక్తితో పలుమార్లు చక్కగా సేవించి, మానసోపచారములచే ఆయనను పూజించెను ఆమె చేతులను జోడించి శివస్వామికి ప్రదక్షిణ సాష్టాంగప్రణామములను చేసి తరువాత ప్రతి ప్రదక్షిణమును కూడ చేసెను. అత్రియొక్క ప్రియురాలు, సుందరి, గొప్ప శీలము గలది అగు ఆ అనసూయను దైత్య దానవు లందరు చూచిరి.

విహ్వలాశ్చాభవంస్తత్ర తేజసా దూరతః స్థితాః ।
అగ్నిం దృష్ట్వా యథా దూరే వర్తంతే తద్వదేవ హి ॥
తథైనాం చ తదా దృష్ట్వా నాయాంతీహ సమీపగాః ।
అత్రేశ్చ తపసశ్చైవానసూయాశివసేవనమ్ ॥
విశిష్యతే స్మ విప్రేంద్ర మనోవాక్కాయసంస్కృతమ్ ।
తావత్కాలం తు సా దేవీ పరిచర్యం చకార హ ॥
యావత్కాలం మునివరః ప్రాణాయామపరాయణః ।
తౌ దంపతీ తదా తత్ర స్వస్వకార్యపరాయణౌ ॥
సంస్థితౌ మునిశార్దూల నాన్యః కశ్చిత్పరః స్థితః ।
ఏవం జాతే తదా కాలే హ్యత్రిశ్చ ఋషిసత్తమః ॥
ధ్యానే చ పరమే లీనో న వ్యబుధ్యత కించన ।
అనసూయాపి సా సాధ్వీ స్వామినం వై శివం తథా ॥
భేజే నాన్యత్పరం కించిజ్జానీతే స్మ చ సా సతీ ।
తస్యైవ తపసా సర్వే తస్యాశ్చ భజనేన చ ॥
దేవాశ్చ ఋషయశ్చైవ గంగాద్యాస్సరితస్తథా ।
దర్శనార్థం తయోస్సర్వాః పరే ప్రీత్యా సమాయయుః.॥

వారు ఆమెయొక్క తేజస్సును తట్టుకొనలేక, జనులు అగ్నిని చూచి దూరముగా తొలగిపోవు రీతిని ఆమెకు దూరముగా పోయిరి. అత్రియొక్క తపస్సును మించిన శివ సేవను చేయుచున్న ఆమెను చూచి అపుడు వారు దగ్గరకు రాకుండిరి. ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులారా! ప్రాణాయామమునందు నిమగ్నుడైన ఆ మహర్షి ఎంతకాలము వరకు తపస్సును చేసెనో, అంతకాలము ఆమె మనో వాక్కాయములయందు సంస్కృతమైన శివపూజను చేసెను. ఆ దంపతులు ఆ సమయములో అచట తమ తమ కార్యములను చేయుచూ నివసించిరి ఓ మహర్షీ! అచట మూడవ వ్యక్తి లేకుండెను. ఈ విధముగా అచట కొంతకాలము గడిచెను. కాని, ధ్యానమునందు నిమగ్నుడైయున్న అత్రి మహర్షికి లోకము తెలియదు. పతివ్రతయగు అనసూయ" కూడ శివస్వామిని అదే విధముగా కొలిచెను. భర్తృసేవ, శివపూజ తక్క మరియొకటి ఆ పతివ్రతకు తెలియదు. ఆయన తపస్సును, ఆమె సేవను చూచుటకై దేవతలు, ఋషులు, గంగా మొదలగు సర్వనదులు మరియు ఇతరులు పరమ ప్రీతితో విచ్చేసిరి.

దృష్ట్వా చ తత్తపస్సేవం విస్మయం పరమం యయుః ।
తయోస్తదద్భుతం దృష్ట్వా సమూచుర్భజనం వరమ్ ॥
ఉభయోః కిం విశిష్టం చ తపసో భజనస్య చ ।
అత్రేశ్చైవ తపః ప్రోక్తమనసూయాను సేవనమ్ ॥
తత్సర్వముభయోర్దృష్ట్వా సమూచుర్భజనం వరమ్ ।
పూర్వైశ్చ ఋషిభిశ్చైవ దుష్కరం తు తపః కృతమ్ ॥
ఏతాదృశం తు కేనాపి క్వ కృతం నైతదబ్రువన్ ।
ధన్యోఽస్యం చ మునీర్ధన్యా తథేయమనసూయకా ॥
యద్దైతాభ్యాం పరప్రీత్యా క్రియతే సుతపః పునః ।
ఏతాదృశం శుభం చైతత్తపో దుష్కరముత్తమమ్ ॥
త్రిలో క్యా క్రియతే కేన సాంప్రతం జ్ఞాయతే న హి ।
తయోరేవ ప్రశంసాం చ కృత్వా తే తు యథాగతమ్ ॥
గతాస్తే చ తదా తత్ర గంగా న గిరీశం వినా ।
గంగా మద్భజన ప్రీత్యా సాధ్వీ ధర్మవిమోహితా ॥

ఆయన యొక్క అద్భుతమగు తపస్సును, ఆమెయొక్క సేవను చూచి విస్మయమును పొంది ఆ రెండింటిలో ఆమె సేవయే శ్రేష్ఠమైనదని వారు పలికిరి అత్రియొక్క తపస్సు, అనసూయ యొక్క సేవ అను రెండింటిలో ఏది గొప్పది? అని వారు సమగ్రముగా పరిశీలించి ఆమె సేవయే గొప్పదని తేల్చిరి. పూర్వకాలములో కూడ ఋషులు కఠినమైన తపస్సును చేసియున్నారు. ఇట్టి తపస్సును పూర్వము ఎవరు చేసిరి? ఎవ్వరైననూ చేయలేదు. ఆ ముని ధన్యుడు. అదే విధముగా ఈ అనసూయ కూడ ధన్యురాలు (32). వీరు ఇద్దరు పరమప్రీతితో చేయుచున్న గొప్ప శుభకరమైన ఉత్తమతపస్సును చేయుట మిక్కిలి కఠినము. ముల్లోకములలో ఈ కాలములో ఇట్టి తపస్సును చేయువారు ఉన్నారా? అను విషయము తెలియదు. వారీవిధముగా ఆ ఇద్దరినీ అధికముగా ప్రశంసించి వచ్చిన దారిని వెళ్లిరి. కాని, గంగాదేవి మరియు శివుడు మిగిలి యుండిరి. గంగ ఇట్లు తలపోసెను: మమ్ములను సేవించుటలో గల ప్రీతిచే ఈ సాధ్వి సర్వమును మరచియున్నది.

కృత్వోపకారమే తస్యా గమిష్యామీత్యువాచ సా ।
శివోఽపి ధ్యానసంబద్ధో మునేరత్రేర్మునీశ్వరాః ॥
పూర్ణాంశేన స్థితస్తత్ర కైలాసం తం జగామ న ।
పంచాశచ్చ తథా చాత్ర చత్వారీ ఋషిసత్తమాః ॥
వర్షాణి చ గతాన్యసన్ వృష్టిర్నైవాభవత్తదా ।
యావచ్చాష్య త్రిణా హ్యేవం తపసా ధ్యానమాశ్రీతమ్ ॥
అనసూయా తదా నైవ గృహ్ణామీతీషణా కృతా ।
ఏవం చ క్రియమాణే హి మునినా తపసి స్థితే ।
అనసూయాసుభజనే యజ్ఞాతం శ్రూయతామితి ॥
ఇతిశ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం అనసూయాత్రితపో వర్ణనం
నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

ఈమెకు ఉపకారమును చేసి నేను వెళ్లగలను అని గంగాదేవి పలికెను. ఓ మునీశ్వరులారా! శివుడు కూడ అత్రిమహర్షి యొక్క ధ్యానముచే కట్టివేయబడినవాడై అచటనే పూర్ణాంశముతో వెలసి కైలాసమునకు వెళ్లలేదు. ఓ మహర్షులారా! ఏభై నాలుగు సంవత్సరములు గడచినవి. కాని వర్షములు పడనే లేదు. అత్రిమహర్షి ఈ తీరున ధ్యానమగ్నుడై తపస్సును చేయుచున్నంతవరకు ఆహారమును భుజించనని అపుడు అనసూయ నిశ్చయించుకొనెను. ఈ విధముగా ఆ ముని తపస్సును, అనసూయ సేవను చేయుచుండగా జరిగిన వృత్తాంతమును వినుడు.

శ్రీ వమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు అనసూయా అత్రుల తపోవర్ణనమనే మూడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

4 – అత్రీశ్వర మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ।

కదాచిత్స ఋషిశ్రేష్ఠో హ్యత్రిర్బ్రహ్మవిదాం వరః ।

జాగృతశ్చ జలం దేహి ప్రత్యువాచ ప్రియామితి॥ ।

సాపి సాధ్వీ త్వవశ్యం చ గృహీత్వాథ కమండలుమ్ ।

జగామ విపినే తత్ర జలం మే నీయతే కుతః॥

కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి కుతో నీయేత వై జలమ్ ।

ఇతి విస్మయమాపన్నా తాం గంగాం హి దదర్శ సా ॥

తామను వ్రజతీ యావత్సా బ్రవీచ్చ సదా పా తామ్ ।

గంగా సరిద్వరా దేవీ బిభ్రతీ సుందరం వపుః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఒకనాడు బ్రహ్మవేత్తలలో శ్రేష్ఠుడగు అత్రిమహర్షి సమాధినుండి బయటకు వచ్చి ప్రి◌ియురాలిని నీటిని ఇమ్మని కోరెను. ఆ పతివ్రత అవశ్యమని పలికి కమండలమును చేతబట్టి అడవికి వెళ్లెను. నేను నీటిని ఎక్కడినుండి తేవలెను? నేనేమి చేయుదును? ఎచటకు వెళ్లవలెను? ఇట్లు ఆమె ఆ అడవిలో కంగారు పడుతూ ఆ గంగను చూచెను. సుందరమగు దేహమును దాల్చియున్న నదీమతల్లియగు గంగాదేవి వెంట ఆమె వెళ్లుచుండగా, ఇంతలో గంగ ఇట్లు పలికెను.

గంగోవాచ।

ప్రసన్నాస్మి చ తే దేవి కుత్ర యాసి వదాధునా ।

ధన్యా త్వం సుభగే సత్యం తవాజ్ఞాం చ కరోమ్యహమ్ ॥

గంగ ఇట్లు పలికెను–

ఓ దేవీ! నేను నీ విషయములో ప్రసన్నురాలనైతిని. నీవిపుడు ఎచటకు వెళ్లుచున్నావు? ఓ సౌభాగ్యవతీ! నీవు యథార్థముగా ధన్యురాలవు. నేను నీ ఆజ్ఞను పాలించెదను .

సూత ఉవాచ ।

తద్వచశ్చ తదా శ్రుత్వా ఋషిపత్నీ తపస్వినీ ।

ప్రత్యువాచ వచః ప్రీత్యా స్వయం సుచకితా ద్విజాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను–

ఓ బ్రాహ్మణులారా! అపుడా తపస్వినియగు ఋషిపత్ని ఆమె మాటను విని తాను మిక్కిలి చకితురాలై ప్రేమతో ఇట్లు బదులిడెను .

అనసూయోవాచ।

కా త్వం కమలపత్రాక్షి కుతో వా త్వం సమాగతా ।

తథ్యం బ్రూహి కృపాం కృత్వా సాధ్వీ సుప్రవదా సతీ ॥

అనసూయ ఇట్లు పలికెను-

ఓ పద్మములవంటి కన్నులు గలదానా! నీవెవరివి? నీవెచటనుండి వచ్చితివి? దయ చేసి సత్యమును పలుకుము. సాధ్వియగు యువతి సత్యమును మాత్రమే పలుకును .

సూత ఉవాచ।

ఇత్యుక్తే చ తయా తత్ర మునిపత్న్యా మునీశ్వరాః ।

సరిద్వరా దివ్యరూపా గంగా వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

ఓ మహర్షులారా! అచట మునిపత్నియగు అనసూయ ఇట్లు పలుకగా, నదీమతల్లి మరియు దివ్యమగు రూపము గలది అగు గంగ ఇట్లు పలికెను .

గంగోవాచ।

స్వామినస్సేవనం దృష్ట్వా శివస్య చ పరాత్మనః ।

సాధ్వి ధర్మం చ తే దృష్ట్వా స్థితాస్మి తవ సన్నిధౌ ॥

అహం గంగా సమాయాతా భజనాత్తే శుచిస్మితే ।

వశీభూతా హ్యహం జాతా యదిచ్ఛసి వృణీష్వ తత్ ॥

గంగ ఇట్లు పలికెను-

ఓ పతివ్రతా! నీవు నీ భర్తకు మరియు శివపరమాత్మకు చేసిన సేవను, నీ ధర్మమును చూచి నీ యెదుట నిలబడియున్నాను . ఓ స్వచ్ఛమగు చిరునగవు గలదానా! నీ సేవను గాంచి నేను గంగను వచ్చియున్నాను. నేను నీకు వశురాలను అయితిని. నీకు నచ్చిన వరమును కోరుకొనుము .

సూత ఉవాచ।

ఇత్యుక్తే గంగయా సాధ్వీ నమస్కృత్య పురః స్థితా ।

ఉవాచేతి జలం దేహి చేత్ప్రసన్నా మమాధునా ॥

ఇత్యేతద్వచనం శ్రుత్వా గర్తం కుర్వితి సాబ్రవీత్ ।

శీఘ్రం చాయాచ్ఛ తత్కృత్వా స్థితా తత్క్షణమాత్రతః ॥

తత్ర సా చ ప్రవిష్టా చ జలరూపమభూత్తదా ।

ఆశ్చర్యం పరమం గత్వా గృహీతం చ జలం తయా ॥

ఉవాచ వచనం చైతల్లోకానాం సుఖహేతవే ।

అనసూయా మునేః పత్నీ దివ్యరూపాం సరిద్వరామ్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను-

గంగ ఇట్లు పలుకగా, ఆ సాధ్వి ఆమె ఎదుట నిలబడి నమస్కరించి, 'నీవు నాయందు ప్రసన్నురాలవైనచో, నాకు ఇపుడు నీటిని ఇమ్ము' అని పలికెను. ఈ మాటను విని ఆమె ' గోతిని త్రవ్వుము' అని పలికెను. అపుడు అనసూయ వెనువెంటనే గోతిని చేసి నిలబడెను అపుడు ఆ గంగ జల రూపమును దాల్చి దానిలో ప్రవేశించెను. అనసూయ ఆశ్చర్యపడి నీటిని స్వీకరించెను . మునిపత్నియగు అనసూయ ప్రాణుల సుఖమును గోరి నదీమతల్లి, దివ్యరూప అగు గంగతో నిట్లనెను .

అనసూయోవాచ।

యది త్వం సుప్రసన్నా మే వర్తసే చ కృపా మయి ।
స్థాతవ్యం చ త్వయా తావన్మత్స్వామీ యావదా వ్రజేత్ ।

అనసూయ ఇట్లు పలికెను-

నీవు నాయందు మిక్కిలి ప్రసన్నురాలవైనచో, నీకు నాయందు దయ ఉన్నచో, నా భర్త వచ్చువరకు నీవు నిలిచి యుండుము .

సూత ఉవాచ ।

ఇతిశ్రుత్వానసూయాయా వచనం సుఖదం సతామ్ ।
గంగోవాచ ప్రసన్నాతి హ్యత్రేర్దాస్యసి మే ఒనఘే ॥
ఇత్యుక్తే చ తయా తత్ర హ్యనపాయి కృతం తథా ।
స్వామినే తజ్జలం దివ్యం దత్వా తత్పురతః స్థితా ॥
స ఋషిశ్చాపి సుప్రీత్యా స్వాచమ్య విధిపూర్వకమ్ ।
పపౌ దివ్యం జలం తచ్చ పీత్వా సుఖమవాప హ ॥
అహో నిత్యం జలం యచ్చ పీయతే తజ్జలం న హి ।
విచార్యేతి చ తేనాశు పరితశ్చావలోకితమ్ ॥
శుష్కాన్ వృక్షాన్ సమాలోక్య దిశో రూక్షతరాస్తథా ।
ఉవాచ తామృషిశ్రేష్ఠో న జాతం వర్షణం పునః ॥
తదుక్తం తత్సమాకర్ణ్య నేతి నేత ప్రియాం తదా ।
తాముయవాచ పునస్సోఽపి జలం నీతం కుతస్త్వయా ॥
ఇత్యుక్తే తు తదా తేన విస్మయం పరమం గతా ।
అనసూయా స్వమనసి సచింతా తు మునీశ్వరాః ॥
నివేద్యతే మయా చేద్వై తదోత్కర్ష భవేన్మమ ।
నివేద్యతే యదా నైవ వ్రతభంగో భవేన్మమ ॥
నోభయం చ తథా స్యాద్వై నివేద్యం తత్తథా మమ ।
ఇతి యావద్వి చార్యేత తావత్పృష్టా పునః పునః ॥
అథానుగ్రహతశ్శంభోః ప్రాప్తబుద్ధిః పతివ్రతా ।
ఉవాచ శ్రూయతాం స్వామిన్యజ్జాతం కథయామి తే ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

సత్పురుషులకు సుఖమునిచ్చే ఈ అనసూయావచనమును విని గంగ మిక్కిలి ప్రసన్నురాలై 'ఓ పుణ్యాత్మురాలా! నా ఈ జలమును అత్రికి ఇమ్ము' అని పలికెను . ఆమె ఇట్లు పలుకగా, అనసూయ ఆ వచనములకు అనురూపముగా చేసెను. ఆ దివ్య జలమును తన భర్తకు ఇచ్చి ఆయన యెదుట నిలబడెను. ఆ ఋషి మిక్కిలి ప్రీతితో యథావిధిగా ఆచమనమును చేసి ఆ దివ్యజలమును త్రాగి సుఖమును పొందెను. ఆశ్చర్యము! ఇది నేను నిత్యము త్రాగే జలము కాదు'. ఆయన ఇట్లు ఆలోచించి వెంటనే నలువైపులయందు చూచెను. ఆ మహర్షి ఎండియున్న వృక్షములను, ఎడారివలెనున్న దిక్కులను గాంచి 'వర్షము పడలేదా యేమి' అని ప్రశ్నించెను. ఆ మాటను విని అనసూయ ' లేదు, లేదని' సమాధానము చెప్పగా, 'నీవు నీటిని ఎక్కడనుండి తెచ్చితివి?' అని మరల ఆయన ప్రశ్నించెను. ఓ మహర్షులారా! ఆయన ఇట్లు ప్రశ్నించగా, అనసూయ పరమాశ్చర్యమును పొంది తన మనస్సులో ఇట్లు తలపోసెను. నేను ఉన్న విషయమును చెప్పినచో, నా గొప్పదనమును ప్రకటించినట్లగును. చెప్పనిచో వ్రతమునకు భంగము కలుగును , ఈ రెండు దోషములు కలుగని విధముగా నేను విన్నవించవలెను. ఆమె ఇట్లు ఆలోచించుచునంతలో ఆయన అదే ప్రశ్నను పలుమార్లు అడిగెను . అపుడా పతివ్రతకు శంభుని అనుగ్రహముతో ఉపాయము తోచి స్వామీ! జరిగిన వృత్తాంతమును నీకు చెప్పెదనని పలికెను

అనసూయోవాచ।

శంకరస్య ప్రతాపాచ్చ తవైవ సుకృతైస్తథా ।
గంగా సమాగతాత్రై వ తదీయం సలిలం త్విదమ్ ॥

అనసూయ ఇట్లు పలికెను -

శంకరుని ప్రతాపముచేత మరియు నీ పుణ్యములచేత గంగ ఇచటికే వచ్చినది. ఇది ఆ గంగ యొక్క నీరే .

సూత ఉవాచ।

ఏవం వచస్తదా శ్రుత్వా మునిర్విస్మయమానసః।
ప్రియాముదాచ సుప్రీత్యా శంకరం మనసా స్మరన్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

అపుడీ మాటను విని ఆ ముని ఆశ్చర్యముతో నిండిన మనస్సు గలవాడై శంకరుని మనస్సులో స్మరిస్తూ అతిశయించిన ప్రేమతో తన అత్రీశ్వర మాహాత్మ్యము ప్రియురాలితో నిట్లనెను .

అత్రిరువాచ।

ప్రియే సుందరి త్వం సత్యమథ వాచం వ్యలీకకామ్ ।
బ్రవీషి చ యథార్థం త్వం న మన్యే దుర్లభం త్విదమ్ ॥
అసాధ్యం యోగిభిర్యచ్చ దేవైరపి సదా శుభే ।
తచ్చైవాద్య కథం జాతం విస్మయః పరమో మమ ॥
యద్యేవం దృశ్యతే చేద్వై తన్మన్యేహం న చాన్యథా ।
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ పతిం ప్రియా ॥

అత్రి ఇట్లు పలికెను-

ఓ ప్రియురాలా! సుందరీ! నీవు సత్యమును పలికితివో, అసత్యమును పలికితివో! నేను విశ్వసించలేకున్నాను. ఇది దుర్లభమైన విషయము. ఓ పుణ్యాత్మురాలా! ఏది యోగులకు, దేవతలకు కూడ సాధింప శక్యము కాదో, అది ఈ నాడు ఎట్లు ఘటిల్లినది? నాకు అత్యాశ్చర్యము కలుగుచున్నది. నేను నా కళ్లతో చూచినచో నమ్మెదను. లేనిచో, నేను నమ్మను. అత్రి ఇట్లు పలుకగా, అనసూయ ఇట్లు బదులిడేను.

అనసూయోవాచ ।

ఆగమ్యతాం మయా సార్ధం త్వయా నాథ మహామునే ।
సరిద్వరాయా గంగాయా ద్రష్టుమిచ్ఛా భవేద్యది ॥

అనసూయ ఇట్లు పలికెను-

ఓ నాథా! మహర్షీ! నీవు నదీమతల్లియగు గంగను చూడగోరుచున్నచో, నాతో రమ్ము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా తు సమాదాయ పతిం తం సా పతివ్రతా ।
గతా ద్రుతం శివం స్మృత్వా యత్ర గంగా సరిద్వరా ॥
దర్శయామాస తాం తత్ర గంగాం పత్యే పతివ్రతా ।
గర్తే చ సంస్థితాం తత్ర స్వయం దివ్యస్వరూపిణీమ్ ॥
తత్ర గత్వా ఋషి శ్రేష్ఠో గర్తం చ జలపూరితమ్ ।
ఆకంఠం సుందరం దృష్ట్వా ధన్యేయమితి చాబ్రవీత్ ॥
కిం మదీయం తపశ్చైవ కిమన్యేషాం పునస్తదా ।
ఇత్యుక్త్వో మునిశార్దూలో భక్త్యా తుష్టావ తాం తదా ॥
తతో సా స మునిస్తత్ర సుస్నాతస్సు భగే జలే।
ఆచమ్య పునరేవాత్ర స్తుతిం చక్రే పునః పునః ॥
అనసూయాపి సంస్నాతో సుందరే తజ్జలే తదా ।
నిత్యం చక్రే మునిః కర్మ సానసూయాపి సువ్రతా ॥

తతస్సోవాచ తాం గంగా గమ్యతే స్వస్థలం మయా ।
ఇత్యుక్తే చ పునస్సాధ్వీ తాము వాచ సరిద్వరామ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

ఆ పతివ్రత ఇట్లు పలికి ఆ భర్తను దోడ్కొని శివుని స్మరిస్తూ నదీశ్రేష్ఠమగు గంగ ఉన్న చోటికి శీఘ్రముగా వెళ్లెను . ఆ పతివ్రత భర్తకు అచట గోతిలోనున్న దివ్యస్వరూపిణియగు గంగను సాక్షాత్తుగా చూపించెను . ఆ మహర్షి అచటకు వెళ్లి కంఠము లోతు వరకు నీటితో నిండియున్న గోతిని చూచి ఈమె ధన్యురాలని పలికెను, ఇది నేను చేసిన తపస్సునకు ఫలమా? లేక, ఇతరుల తపఃఫలమా? అని పలికి ఆ మహర్షి అపుడామెను భక్తితో స్తుతించెను. అపుడా మహర్షి ఆ సుందరజలములలో చక్కగా స్నానమును ఆచమనమును చేసి మరల పలుమార్లు స్తుతించెను. అపుడు అనసూయ కూడ ఆ సుందరజలములలో చక్కగా స్నానమాడెను. తరువాత గొప్ప వ్రతము గల అనసూయ మరియు అత్రి ఇద్దరు నిత్య కర్మను ఆచరించిరి . అపుడు శ్రేష్ఠనదియగు ఆ గంగ "నేను నా ధామమునకు వెళ్లుచున్నాను' అని పలుకగా ఆ పతివ్రత ఆమెతో మరలనిట్లనెను

అనసూయోవాచ ।

యది ప్రసన్నా దేవేశి యద్యస్తి చ కృపా మయి ।
త్వయా స్థేయం నిశ్చలత్వాదస్మిన్ దేవి తపోవనే ॥
మహతాం చ స్వభావశ్చ నాంగీకృత్య పరిత్యజేత్ ।
ఇత్యుక్త్వా చ కరౌ బద్ధ్వా తాం తుష్టావ పునః పునః ॥
ఋషిశ్చాపి తథోవాచ త్వయా స్థేయం సరిద్వరే ।
సానుకూలా భవ త్వం హి సనాథాన్ దేవీ నః కురు ॥
తదీయం తద్వచశ్శ్రుత్వా రమ్యా గంగా సరిద్వరా ।
ప్రసన్నమానసా గంగా ఒనసూయాం వాక్యమబ్రవీత్ ॥

అనసూయ ఇట్లు పలికెను-

ఓ దేవదేవీ! నీవు నాయందు ప్రసన్నురాలవైనచో, నీకు నాపై దయ ఉన్నచో ఈ తపోవనమునందు నీవు స్థిరముగా నుండవలెను మాటను ఇచ్చి తప్పకుండుట మహాత్ముల స్వభావమై యున్నది. ఇట్లు పలికి ఆమె చేతులను జోడించి పలుమార్లు స్తుతించెను . ఓ నదీరాజమా! నీవిచటనే ఉండి మాకు సౌకర్యమును కలుగజేయుము. ఓ దేవీ! మాకు రక్షణనిమ్ము అని ఆ ఋషి కూడ కోరెను . సుందర నదీరాజమగు గంగ వారి మాటలను విని ప్రసన్నమగు మనస్సు గలదై అనసూయతో నిట్లు పలికెను.

గంగోవాచ।

శంకరార్చన సంభూతఫలం వర్షస్య యచ్ఛసి ।
స్వామినశ్చ తదా స్థాస్యే దేవానాముపకారణాత్ ॥
తథా దానైర్న మే తుష్టిస్తీర్థస్నానైస్తథా చ వై ।
యజ్ఞైస్తథాథవా యోగైర్యథా పాతివ్రతేన చ ॥
పతివ్రతాం యథా దృష్ట్వా మనసః ప్రీణనం భవేత్ ।
తథా నాన్యైరుపాయైశ్చ సత్యం మే వ్యాహృతం సతి ॥
పతివ్రతాం స్త్రియం దృష్ట్వా పాపనాశో భవేన్మమ ।
శుద్ధా జాతా విశేషేణ గౌరీతుల్యా పతివ్రతా ॥
తస్మాచ్చ యది లోకస్య హితాయ తత్ప్ర యచ్ఛసి ।
తర్హ్యహం స్థిరతాం యాస్యే యది కల్యాణమిచ్ఛసి ॥

గంగ ఇట్లు పలికెను -

నీవు, నీ భర్త సంవత్సరకాలము శివుని అర్చించిన ఫలమును నాకు ఇచ్చినచో, అపుడు నేను దేవతల ఉపకారముకొరకై ఇచట ఉండెదను. పాతివ్రత్యముచే నాకు కలిగిన సంతోషము దానములచే గాని, తీర్థస్నానములచే గాని, యజ్ఞములచే గాని, లేదా యోగములచే గాని కలుగదు. పతివ్రతను చూచినప్పుడు మనస్సునకు కలుగు ప్రీతి ఇతరములగు ఉపాయములచే కలుగదు. ఓ పతివ్రతా! నేను సత్యమును పలికితిని. పతివ్రతయగు స్త్రీని చూచినచో నా పాపములు తొలగి అతిశయించిన శుద్ధి కలుగును. పతివ్రత పార్వతితో సమానము. కావున నీవు లోకహితమును జనుల కల్యాణమును గోరినచో, ఆ పుణ్యమును నాకు ధారపోయుము. అప్పుడు నేను ఇచట స్థిరముగానుండెదను .

సూత ఉవాచ।

ఇత్యేవం వచనం శ్రుత్వాఽనసూయా సా పతివ్రతా ।
గంగాయై ప్రదదౌ పుణ్యం సర్వం తద్వర్షసంభవమ్ ॥
మహతాం చ స్వభావో హి పరేషాం హితమావహేత్ ।
సువర్ణం చందనం చేక్షురసస్తత్ర నిదర్శనమ్ ॥
ఏతద్దృష్ట్వానసూయం తత్కర్మ పాతివ్రతం మహత్ ।
ప్రసన్నో ఽభూన్మహాదేవః పార్థివాదావిరాశు వై ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

పతివ్రతయగు ఆ అనసూయ ఆ మాటలను విని ఆ సంవత్సరము సంపాదించిన పుణ్యము నంతనూ గంగకు ఇచ్చివేసెను. ఇతరులకు ఉపకారమును చేయుట మహాత్ముల స్వభావమై యున్నది. బంగారము, గంధపు చెక్క మరియు చెరుకు రసము దీనికి దృష్టాంతములు . మహాపతివ్రతయగు అనసూయ చేసిన ఆ కర్మచే ప్రసన్నుడైన మహాదేవుడు పార్థివలింగము నుండి ఆవిర్భవించెను.

శంభురువాచ ।

దృష్ట్వా తే కర్మ సాధ్వ్యేతత్ర సన్నోఽస్మి పతివ్రతే ।
వరం బ్రూహి ప్రియే మత్తో యతః ప్రియతరాసి మే ॥
అథ తౌ దంపతీ శంభుమభూతాం సుందరాకృతిమ్ ।
పంచవక్త్రా దిసంయుక్తం హరం ప్రేక్ష్య సువిస్మితా ॥
నత్వా స్తుత్వా కరౌ బద్ధ్వా మహాభక్తిసమన్వితౌ।
అవోచానాం సమభ్యర్చ్య శంకరం లోకశంకరమ్ ॥

శంభుడు ఇట్లు పలికెను-

ఓ సాధ్వీ! పతివ్రతా! నీవు చేసిన ఈ పనిని గాంచి నేను ప్రసన్నుడనైతిని. నీవు నా భక్తులలో ప్రముఖురాలవు. ఓ భక్తురాలా! వరమును కోరుకొనుము. అపుడు ఐదు ముఖములతో అపూర్వసుందరాకృతిని కలిగియున్న ఆ పాపహరుడగు శంభుని చూచి ఆ దంపతులు మిక్కిలి విస్మయమును పొందిరి. లోకములకు మంగళములను కలిగించు శంకరుని వారు మహాభక్తితో గూడినవారై చేతులను జోడించి నమస్కరించి చక్కగా అర్చించి ఇట్లు పలికిరి.

దంపతీ ఊచతుః ।

యది ప్రసన్నో దేవేశ ప్రసన్నా జగదంబికా ।
అస్మింస్తపోవనే తిష్ఠ లోకానాం సుఖదో భవ ॥
ప్రసన్నా చ తదా గంగా ప్రసన్నశ్చ శివస్తదా ।
ఉభౌ తౌ చ స్థితౌ తత్ర యత్రాసీదృషిసత్తమః ॥

అత్రీశ్వరశ్చ నామ్నాసీదీశ్వరః పరదుఃఖహా ।
గంగా సాపి స్థితా తత్ర తదా గర్తేఽథ మాయయా ॥
తద్దినం హి సమారభ్య తత్రాక్షయ్య జలం సదా ।
హస్తమాత్రే హి తద్గర్తే గంగా మందాకినీ హ్య భూత్ ॥
తత్రైవ ఋషయో దివ్యాస్సమాజగ్ముస్సహాంగనాః ।
తీర్థాత్తీర్థాచ్చ తే సర్వే తే పురా నిర్గతా ద్విజాః ॥
యవాశ్చ వ్రీహయశ్చైవ యజ్ఞయాగపరాయణాః।
యుక్తా ఋషివరైస్తైశ్చ హోమం చక్రుశ్చ తే జనాః ॥
కర్మభిస్తైస్తుశ్చ సంతుష్టా వృష్టిం చక్రుర్ఘనాస్తదా ।
ఆనందః పరమో లోకే బభూవాతి మునీశ్వరాః ॥
అత్రీశ్వరస్య మాహాత్మ్యమిత్యుక్తం వస్సుఖావహమ్ ।
భుక్తిముక్తి ప్రదం సర్వకామదం భక్తివర్ధనమ్ ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం అత్రీశ్వరమాహాత్మ్య వర్ణనం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః॥

ఆ దంపతులు ఇట్లు పలికిరి

ఓ దేవదేవా! నీవు మరియు జగన్మాత ప్రసన్నులైనచో, ఈ తపోవనములో నుండి లోకములకు సుఖములను కలిగించుము అపుడు శివుడు మరియు గంగ ఇద్దరు ప్రసన్నులై అత్రి మహర్షి ఉన్నచోటనే స్థిరముగానుండిరి . మహాదుఃఖములను పోగొట్టే ఆ శివునకు అత్రీశ్వరుడను పేరు కలిగెను. గంగ కూడ తన మాయాశక్తిచే ఆ గోతియందు స్థిరముగానుండెను). ఆ నాటినుండియు ఒక చేయి లోతు మాత్రమే గల ఆ గోతిలో స్వర్గలోకవాసినియగు గంగ సర్వకాలములయందు తరుగు లేని నీటిని కలిగి యుండెను , దేవర్షులు మరియు పూర్వము వివిధతీర్థములనుండి వలసపోయిన బ్రాహ్మణులు తమ కుటుంబములతో కూడి అచటకు విచ్చేసిరి. గోధుమలు మరియు జొన్నలు సమృద్ధిగా నుండెను. యజ్ఞయాగములయందు శ్రద్ధగల జనులు ఆ మహర్షులతో గూడి హోమములను అనుష్ఠించిరి). అపుడు వారి ఆ కర్మలచే మేఘములు సంతోషించి వర్షమునిచ్చినవి. ఓ మునీశ్వరులారా! లోకములో పరమానందము తాండవించెను. సుఖమును కలిగించునది, భుక్తిని ముక్తిని ఇచ్చునది, కోర్కెలనన్నిటినీ ఈడేర్చునది, భక్తిని పెంపొందింప జేయునది అగు అత్రీశ్వర మాహాత్మ్యమును మీకు ఈ విధముగా చెప్పియుంటిని.

శ్రీశివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు అత్రీశ్వర మాహాత్మ్య వర్ణనమనే నాల్గవ అధ్యాయము ముగిసినది.

5 - బ్రాహ్మణపత్ని కాల ధర్మమును చెందుట

సూత ఉవాచ

కాలంజరే గిరౌ దివ్య నీలకంఠా మహేశ్వరః ।
లింగరూపస్సదా చైవ భక్తానంద ప్రదస్సదా ॥
మహిమా తస్య దివోఽస్తి శ్రుతిస్మృతిప్రకీర్తితః ।
తీర్థం తదాఖ్యయా తత్ర స్నానాత్పాతకనాశకృత్ ॥
రేవాతీరే యాని సంతి శివలింగాని సువ్రతాః ।
సర్వసౌఖ్యకరాణీహ తేషాం సంఖ్యా న విద్యతే ॥
సా చ రుద్రస్వరూపా హి దర్శనాతాపహారికా ।
తస్యాం స్థితాశ్చ యే కేచిత్పాషాణాశ్శివరూపిణః ॥
తథాపి చ ప్రవక్ష్యామి యథాన్యాని మునీశ్వరాః ।
ప్రధానశివలింగాని భుక్తిముక్తి ప్రదాని చ ॥
ఆర్ధేశ్వరసునామా హి వర్తతే పాపహారకః ।
పరమేశ్వర ఇతి ఖ్యాతస్సింహేశ్వర ఇతి స్మృతః ॥
శర్మేశశ్చ తథా చాత్ర కుమారేశ్వర ఏవ చ ।
పుండరీకేశ్వరః ఖ్యాతో మండపేశ్వర ఏవ చ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

దివ్యమగు కాలంజరపర్వతమునందు నీలకంఠ మహేశ్వరుడు లింగరూపములోనున్న్ వాడై సర్వదా భక్తులకు ఆనందమునిచ్చుచున్నాడు. ఆయనయొక్క దివ్యమగు మహిమను శ్రుతులు మరియు స్మృతులు కొనియాడుచున్నవి. అదే పేరుతో అచట ప్రసిద్ధిని గాంచిన తీర్థము నందు స్నానమును చేసినచో పాపములు నశించును. ఓ గొప్ప నిష్ఠ గలవారా! ఇహలోకములోసర్వసౌఖ్యములనిచ్చేశివలింగము రేవానదీతీరమునందు అనంతసంఖ్యలో గలవు, ఆ నది శివుని స్వరూపము. దాని దర్శనము చేతనే పాపములు నశించును. దానియందు గల పాషాణములన్నియు శివస్వరూపములే. ఓ మహర్షులారా! భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చే శివలింగములలో మరికొన్నింటిని ప్రధానమైన వాటిని గురించి చెప్పగలను. పాపములను పోగొట్టే ఆర్క్రేశ్వరుడు, పరమేశ్వరుడు, సింహేశ్వరుడు, శర్మేశ్వరుడు, కుమారేశ్వరుడు పుండరీకేశ్వరుడు మరియు మండపేశ్వరుడు ప్రఖ్యాతిని గాంచినవారు.

తీక్ష్ణేశనామా తత్రాసీద్దర్శనా తాపహారకః ।
ధుంధేశ్వరనామాసీత్పాపహా నర్మదాతటే ।
శూలేశ్వర ఇతి ఖ్యాతస్తథా కుంభేశ్వరస్స్మృతః ।
కుబేరేశ్వరనామాపి తథా సోమేశ్వరస్స్మృతః ॥
నీలకంఠ మంగలేశో మంగలాయతనో మహాన్ ।
మహాకపీశ్వరో దేవః స్థాపితో హి హనూమతా ॥
తతశ్చ నందికో దేవో హత్యాకోనివారకః ।
సర్వకామార్థదశ్చైవ మోక్షదో హి ప్రకీర్తితః ॥
నందికేశం చ యశ్చైవ పూజయేత్పరయా ముదా ।
నిత్యం తస్యాఖిలా సిద్ధిర్భవిష్యతి న సంశయః ॥
తత్ర తీరే చ యస్స్నాతి రేవాయాం మునిసత్తమాః ।
తస్య కామాశ్చ సిధ్యంతి సర్వం పాపం వినశ్యతి ॥

తీక్ష్ణేశ్వరుడు దర్శనముచేతనే పాపములను హరించునని ప్రసిద్ధిని గాం◌ంచినాడు. నర్మదానదీ తీరమునందు పాపములను పోగొట్టే ధుంధేశ్వరుడు గలడు. శూలేశ్వరుడు, కుంభేశ్వరుడు, కుబేరేశ్వరుడు, సోమేశ్వరుడు, మరియు నీలకంఠేశ్వరుడు ప్రఖ్యాతిని గాంచినారు. మంగళేశ్వరుడు గొప్ప మంగళములకు నిధానమై యున్నాడు. మహాకపీశ్వరదేవుడు హనుమంతునిచే ప్రతిష్ఠించబడినాడు . నందికేశ్వరదేవుడు కోటి హత్యల పాపములను పోగొట్టుననియు, అభీష్టవస్తువులనన్నిటినీ ఇచ్చుటయే గాక మోక్షమును కూడ ఇచ్చుననియు కీర్తించబడినాడు . ఎవడైతే నందికేశ్వరుని నిత్యము పరమానందముతో పూజించునో, వానికి సకలసిద్ధులు కలుగుననుటలో సందేహము లేదు. ఓ మహర్షులారా! అచట రేవానదిలో స్నానమును చేసినవారికి పాపములన్నియు నశించి కామనలు సిద్ధించును .

ఋషయ ఊచుః।

ఏవం తస్య చ మాహాత్మ్యం కథం తత్ర మహామతే ।
నందికేశస్య కృపయా కథ్యతాం చ త్వయాధునా ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి-

ఓ మహాబుద్ధిశాలీ! నీవు అచటి నందికేశ్వరుని మాహాత్మ్యమును దయతో ఇప్పుడు చెప్పుము.

సూత ఉవాచ।

సమ్యక్ పృష్టం భవద్భిశ్చ కథయామి యథాశ్రుతమ్ ।
శౌనకాద్యాశ్చ మునయస్సర్వే హి శృణుతాదరాత్ ॥
పురా యుధిష్ఠిరేణైవం పృష్టశ్చ ఋషిసత్తమః ।
యథోవాచ తథా వచ్మి భవత్స్నేహానుసారతః ॥
రేవాయాః పశ్చిమే తీరే కర్ణికీ నామ వై పురీ।
విరాజతే సుశో భాఢ్యా చతుర్వర్ణసమాకులా ॥
తత్ర ద్విజవరః కశ్చిదుత్తస్య కులసంభవః।
కాశ్యాం గతశ్చ పుత్రాభ్యామర్పయిత్వా స్వపత్నికామ్ ॥
తత్రై వ స మృతో విప్రః పుత్రాభ్యాం చ శ్రుతం తదా ।
తదీయం చైవ తత్కృత్యం చక్రాతే పుత్రకావుభౌ ॥
పత్నీ చ పాలయామాస పుత్రౌ పుత్రహితైషిణీ ।
పుత్రౌ చ వర్ధయిత్వా చ విభక్తం వై ధనం తయా ॥
స్వీయం చ రక్షితం కించిద్ధనం మరణహేతవే ।
తతశ్చ ద్విజపత్నీ హి కియత్కాలం మృతా చ సా ॥
కదా చిత్క్షి యమాణా సా వివిధం పుణ్యమాచరత్ ।
న మృతా దైవయోగేన ద్విజపత్నీ చ సా ద్విజాః ॥
యదా ప్రాణాన్న ముముచే మాతా దైవాత్తయోశ్చ సా ।
తద్దృష్ట్వా జననీ కష్టం పుత్రకావూచతుస్తదా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

ఓ శౌనకాది మునులారా! మీరు చక్కగా ప్రశ్నించితిరి. నేను విన్నంతలో చెప్పెదను. మీరందరు శ్రద్ధగా వినుడు . పూర్వము ధర్మరాజు మహర్షిని ఇట్లు ప్రశ్నించగా ఆ మహర్షి చెప్పిన విషయమును నేను మీయందలి ప్రేమచే చెప్పుచున్నాను . రేవానదీ యొక్క పశ్చిమ తీరము నందు గొప్ప శోభాసంపద కలిగి నాల్గు వర్ణముల వారితో రద్దీగా ఉండే కర్ణికీ అని ప్రఖ్యాతి గాంచిన నగరము గలదు. అచట ఒకానొక బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడు గలడు. ఆతడు ఉత్తస్యుని కులములో జన్మించినవాడు. ఆతడు తన భార్యను కుమారులిద్దరికీ అప్పజెప్పి కాశీకి వెళ్లెను . ఆతడు అచటనే మృతి చెందగా పుత్రులిద్దరు ఆ వార్తను విని శ్రాద్ధాది కర్మను చేసిరి. పుత్రుల హితమును గోరే వారి తల్లి వారిని పాలించి పోషించెను. ఆమె వారిని పెద్దజేసిన తరువాత ఆస్తిని పంచి యిచ్చెను. ఆమె తాను మరణించువరకు సుఖముగా జీవించుట కొరకై కొద్ది ధనమును తనవద్ద ఉంచుకొనెను. కొద్ది రోజుల తరువాత ఆ బ్రాహ్మణ పత్ని మరణించుటకు సిద్ధముగానుండెను . ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆమె వివిధపుణ్య కర్మల నాచరించెను. కాని దైవవశముచే ఆ బ్రాహ్మణపత్ని అనాయాసముగా మరణించలేదు . ఆ తల్లి దైవేచ్ఛచే ప్రాణములను వీడజాలక కష్టపడుచుండగా, ఆమె కష్టమును గాంచి ఆ పుత్రులిద్దరు ఇట్లు పలికిరి

పుత్రావూచతుః ।

కిం న్యూనం విద్యతే మాతః కష్టం యద్విద్యతే మహత్ ।

క్రియతాం తద్ద్రుతం ప్రీత్యా తదాహం కరవావహే ॥

పుత్రులిద్దరు ఇట్లు పలికిరి-

ఓ తల్లీ! నీకు గొప్ప కష్టము కలుగుచున్నది. నీకు ఏమి తక్కువ అయినది? నీవు వెంటనే నీ కోరికను ప్రీతితో చెప్పుము. మేము దానిని చేసెదము .

సూత ఉవాచ।

తచ్ఛ్రుత్వోక్తం తయా తత్ర న్యూనం మే విద్యతే బహు ।

తదేవ క్రియతే చేద్వై సుఖేన మరణం భవేత్ ॥

జ్యేష్ఠపుత్రశ్చ యస్తస్యాస్తేనోక్తం కథ్యతాం త్వయా ।

కరిష్యామి తదేతద్ధి తయా చ కథితం తదా ॥

సూతుడిట్లు పలికెను-

వారి ఆ మాటలను విని ఆమె ఇట్లు పలికెను: నాకు పెద్దలోటు గలదు. మీరు ఆ లోటును తీర్చినచో, నేను సుఖముగా మరణించెదను. అపుడామెతో పెద్ద కుమారుడిట్లు పలికెను: నీవు చెప్పుము. నేను నీవు చెప్పిన విధముగా ఆచరించెదను. అపుడామె ఇట్లు పలికెను

ద్విజ పత్న్యువాచ ।

శృణు పుత్ర వచః ప్రీత్యా పురాసీన్మే మనస్స్పృహా ।

కాశ్యాం గంతుం తథా నాసీ దిదానీం మ్రియతే పునః ॥

మమాస్థీని త్వయా పుత్ర క్షేపణీయాన్యతం ప్రీతమ్ ।

గంగాజలే శుభం తేఽద్య భవిష్యతి న సంశయః ॥

ఆ బ్రాహ్మణ పత్ని ఇట్లు పలికెను-

ఓ కుమారా! నా మాటను ప్రీతితో వినుము. పూర్వము నా మనస్సులో కాశీకి వెళ్లవలెననే కోరిక ఉండెను. కాని అది సిద్ధించలేదు. ఇప్పుడు మృత్యువు ఆసన్నమైనది . ఓ పుత్రా! నీవు అశ్రద్ధ చేయకుండగా నా ఎముకలను గంగానదిలో కలుపుము. నీకు శుభము కలుగును. సంశయము లేదు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తే చ తయా మాత్రా స జ్యేష్ఠతనయోఽ బ్రవీత్ ।

మాతరం మాతృభక్తిస్తు సువ్రతాం మరణోన్ముఖీమ్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను-

తల్లి ఇట్లు పలుకగా, తల్లియందు భక్తి గల ఆ పెద్ద కుమారుడు మరణించుటకు సిద్ధముగా నున్న వ్రతనిష్ఠురాలైన తల్లితో నిట్లనెను .

పుత్ర ఉవాచ ।

మాతస్త్వయా సుఖేనైవ ప్రాణాన్త్యజ్యా న సంశయః ।
తవ కార్యం పురా కృత్వా పశ్చాత్కార్యం మదీయకమ్ ॥
ఇతి హస్తే జలం దత్త్వా యావత్పుత్రో గృహం గతః ।
తావత్సా చ మృతా తత్ర హరస్మరణ తత్పరా ॥
తస్యాశ్చైవ తు యత్ కృత్యం తత్సర్వం సం విధాయ సః ।
మాసికం కర్మ కృత్వా తు గమనాయ ప్రచక్రమే ॥
ద్వయోశ్శ్రేష్ఠతమో యో వై సువాదో నామ విశ్రుతః।
తదస్థీని సమాదాయ నిస్సృతస్తీర్థ కామ్యయా ॥
సంగృహ్య సేవకం కంచిత్తేనైవ సహితస్తదా ।
ఆశ్వాస్య భార్యాపుత్రాంశ్చ మాతుః ప్రియచికీర్షయా ॥
శ్రాద్ధ దానాదికం భోజ్యం కృత్వా విధిమనుత్తమమ్ ।
మంగలస్మరణం కృత్వా నిర్జగామ గృహాద్ద్విజః ॥
తద్దినే యోజనం గత్వా వింశతి గ్రామకే శుభే ।
ఉపాసాస్తంగతే భానౌ గృహే వీప్రస్య కస్యచిత్ ॥
చక్రే సంధ్యాది సత్కర్మ స ద్విజో విధిపూర్వకమ్ ।
స్తవాది కృతవాంస్తత్ర శంభోరద్భుత కర్మణః॥
సేవకేన తదా యుక్తో బ్రాహ్మణస్సంస్థితస్తదా ।
యామినీ చ గతా తత్ర ముహూర్తద్వయ సంమితా ॥
ఏతస్మిన్నంతరే తత్రైకమాశ్చర్య మభూత్తదా ।
శృణుతాదరతస్తచ్చ మునయో వో వదామ్యహమ్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం నందికేశ్వరమాహాత్మ్యే బ్రాహ్మణీ మరణ వర్ణనం నామ పంచమోఽధ్యాయః ॥

--

పుత్రుడు ఇట్లు పలికెను -

తల్లీ! నీవు సుఖముగా ప్రాణములను వీడుము. సందేహము వలదు. నేను మున్ముందుగా నీ పనిని చేసి ఆ తరువాతనే నా పనిని చేసుకొనెదను . పుత్రుడిట్లు పలికి ఆమె చేతిలో నీటిని వదిలి ఇంటికి వెళ్లు లోపలనే, ఆ తల్లి శివుని స్మరణయందు తత్పరురాలై ప్రాణములను వీడెను . ఆతడు ఆమె యొక్క శ్రాద్ధకర్మలనన్నిటినీ చక్కగా నిర్వర్తించి మాసికకర్మను కూడా పూర్తి చేసి ప్రయాణమునకు సంసిద్ధుడాయెను. ఆ ఇద్దరు పుత్రులలో సువాదుడను పేరుతో ప్రసిద్ధిని గాంచినవాడు శ్రేష్ఠుడు. ఆతడు అస్థికలను గ్రహించి తీర్థ సేవనము కొరకై బయల్వెడలేను. ఆతడు తల్లియొక్క కోర్కెను పూర్తి చేయుట కొరకే భార్యాపుత్రులకు నచ్చజెప్పి ఒక సేవకుని వెంట నిడుకొని బయలు దేరెను . ఆ బ్రాహ్మణుడు శ్రాద్ధకాలములో భోజనాదులను ఏర్పాటు చేసి, దానములను చేసి, శ్రేయోదాయకమగు ధర్మమును యథావిధిగా అనుష్ఠించి మంగళస్మరణ పూర్వకముగా ఇంటినుండి బయలుదేరెను (35), ఆనాడు ఆతడు యోజనదూరము వెళ్లి శుభకరమగు వింశతి గ్రామమును చేరి, సూర్యుడు అస్తమించిన పిదప ఒక బ్రాహ్మణుని ఇంటిలో మకాము చేసెను. అపుడా బ్రాహ్మణుడు సంధ్యావందనాది సత్కర్మను యథావిధిగా చేసి అద్భుతమగు లీలలను చేయు శంభుని స్తోత్రమును పఠించి పూజించెను అపుడా బ్రాహ్మణుడు సేవకునితో కలిసి అచటనే ఉండెను. అపుడు రాత్రి యందు రెండు ముహూర్తముల కాలము గడిచెను. ఇంతలో అపుడచట ఒక అద్భుతము జరిగెను. ఓ మునులారా! దానిని మీకు చెప్పెదను. దానిని ఆదరముతో వినుడు .

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటి రుద్రసంహితయందు నందికేశ్వర మాహాాత్మ్యములో బ్రాహ్మణపత్ని కాల ధర్మమును చెందుట అనేఅయిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

6 – బ్రాహ్మణస్త్రీ స్వర్గగతిని పొందుట

సూత ఉవాచ ।

గౌశ్చైకాప్యభవత్తత్ర హ్యంగణే బంధితా శుభా ।
తదైవ బ్రాహ్మణో రాత్రిజగామ బహిర్గతః ॥
స ఉవాచ ప్రియాం స్వీయాం దృష్ట్వా గామంగణే స్థితామ్ ।
అదుగ్ధాం ఖేద నిర్విణ్ణో దోగ్ధుకామో మునీశ్వరాః ॥
గౌః ప్రియే నైవ దుగ్ధా తే సేత్యుక్త వత్సమానయత్ ।
దోహనార్థం సమాహూయ స్త్రీ యం శీఘ్రతరం తదా ॥
వత్సం కీలే స్వయం బద్ధుం యత్నం చైవాకరోత్తదా ।
బ్రాహ్మణస్స గృహస్వామీ మునయో దుగ్ధలాలసః ॥
వత్సోఽపి కర్షమాణశ్చ పాదే వై పాదపీడనమ్ ।
చకార బ్రాహ్మణశ్చైవ కష్టం ప్రాప్తశ్చ సువ్రతాః ॥
తేన పాద ప్రహారేణ స ద్విజః క్రోధమూర్ఛితః ।
వత్సం చ తాడయామాస కూపైర్దృఢతరం తదా ॥
వత్సోఽపి పీడితస్తేన శ్రాంతశ్చైవాభవత్తదా।
దుగ్ధా గౌర్మోచితో వత్సో న క్రోధేన ద్విజన్మనా ॥
గౌర్దోగ్ధం చ మహత్కృత్వా రోదనం చాకరోత్తదా ।
దృష్ట్వా చ రోదనం తస్యా వత్సో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను –

అచట వాకిట్లో ఒక శుభకరమగు ఆవు కట్టివేయబడి యుండెను. అదే సమయములో గ్రామాంతరమునకు వెళ్లిన గృహయజమానియగు బ్రాహ్మణుడు రాత్రియందు మరలి వచ్చెను. వాకిట్లో నున్న ఆవుని గాంచి ఆ బ్రాహ్మణుడు తన ప్రియురాలితో ఒక మాటను చెప్పెను. ఓ మహర్షులారా! ఆ ఆవునకు పాలను పితుకకుండుటచే ఆ యజమాని దుఃఖితుడాయెను. ఓ ప్రియురాలా! ఆవు పాలను పితుకనే లేదు, అని చెప్పగా ఆమె పాలను పితుకుటకొరకై దూడను తీసుకొని వచ్చెను. ఆ యజమాని తన భార్యను కంగారు పెట్టుచుండెను. అపుడాయన ఆ దూడను రాటకు కట్టుటకు ప్రయత్నము చేయుచుండెను. ఓ మునులారా! గృహయజమాని యగు ఆ బ్రాహ్మణుడు పాలయందు లోభమును కలిగియుండెను. ఓ గొప్ప నిష్ఠగల మహర్షులారా! ఆయన దూడను లాగుచుండగా అది ఆయన కాలిపై తొక్కెను. దానితో ఆ బ్రాహ్మణునకు చాలా నొప్పి కలిగెను. దూడ కాలిని తొక్కగానే ఆ బ్రాహ్మణుడు కోపమును పట్టజాలక దానిని కట్టురాటతో గట్టిగా కొట్టెను. అపుడా దూడ ఆ దెబ్బలను తిని చాలా అలసి పోయేను. ఆ బ్రాహ్మణుడు కోపమును పొంది పాలను పితికిన తరువాతనైనా దూడను విడువలేదు. ఆవు ప్రేమతో దూడకు పాలను ఈయగోరెను. కాని అది కుదరకపోవుటచే అది చాలా దుఃఖించెను. దాని రోదనమును గాంచిన దూడ ఆవుతో నిట్లు పలికెను .

వత్స ఉవాచ ।

కథం చ రుద్యతే మాతః కిం తే దుఃఖముపస్థితమ్ ।
తన్నివేదయ మే ప్రీత్యా తచ్ఛ్రుత్వా గౌరవోచత ॥
శ్రూయతాం పుత్ర మే దుఃఖం వక్తుం శక్నోమ్యహం నహి ।
దుష్టేన తాడితస్త్వం చ తేన దుఃఖం మమాప్యభూత్ ॥

దూడ ఇట్లు పలికెను –

తల్లీ! ఏల ఏడ్చుచున్నావు? నీకు వచ్చిన కష్టమేమి? నాతో ప్రేమపూర్వకముగా చెప్పుము. ఈ మాటను విని ఆవు ఇట్లు పలికెను. ఓ కుమారా! వినుము. నాకు కలిగిన దుఃఖమును గురించి చెప్పలేకున్నాను. ఆ దుష్టుడు నిన్ను కొట్టినాడు. అందువలననే నాకు దుఃఖము కలిగినది .

సూత ఉవాచ।

స్వమాతుర్వచనం శ్రుత్వా స వత్సః ప్రత్యచోదయాత్।
ప్రత్యువాచ స్వజననీం ప్రారబ్ధ పరినిష్ఠితః ॥
కిం కర్తవ్యం క్వ గంతవ్యం కర్మబద్ధా వయం యతః ।
కృతం చైవ యథా పూర్వం భుజ్యతే చ తథాధునా ॥
హసతా క్రియతే కర్మ రుదతా పరిభుజ్యతే ।
దుఃఖదాతా న కోఽప్యస్తి సుఖదాతా న కశ్చన ॥
సుఖదుఃఖే పరో దత్త ఇత్యేషా కుమతిర్మతో ।
అహం చాపి కరోమ్యత్ర మిథ్యాజ్ఞానం తదోచ్యతే ॥
స్వకర్మణా భవేద్దుఃఖం సుఖం తేనైవ కర్మణా ।
తస్మాచ్చ పూజ్యతే కర్మ సర్వం కర్మణి సంస్థితమ్ ॥
త్వం చైవాహం చ జనని ఇమే జీవాదయశ్చ యే ।
తే సర్వే కర్మణా బద్ధా న శోచ్యాః కర్హిచిత్త్వయా ॥

సూతుడిట్లు పలికెను –

తల్లియొక్క ఆ మాటను విని దూడ ప్రారబ్ధమునందు దృఢమగు నిష్ఠగలదై తన తల్లి◌కి ఇట్లు బోధించెను. ఏమి చేయవలెను? ఎచటకు పోవలెను? మనము కర్మచే బంధింపబడి యున్నాము గదా! గతములో మనము చేసిన కర్మలకు అనురూపమైన ఫలమును ఇపుడు అనుభవించుచున్నాము. జీవుడు నవ్వుతూ కర్మలను చేసి ఏడుస్తూ వాటి ఫలముల ననుభవించును. జీవునకు సుఖమును గాని దుఃఖమునుగాని ఇచ్చువారు ఇతరులు ఎవ్వరూ లేరు. సుఖదుఃఖములను ఇతరులిచ్చేదరను భావన తప్పు. నేను కర్తను అను ధారణ కూడ అజ్ఞానమేనని పెద్దలు చెప్పెదరు . జీవుడు తాను చేసిన కర్మల కనురూపముగా సుఖదుఃఖములను పొందును. కావున, కర్మ పూజింపబడుచున్నది. సర్వము కర్మయందు ప్రతిష్ఠితమై యున్నది. ఓ తల్లీ ! నీవు, నేను మరియు ఈ ఇతర సర్వ జీవులు కర్మచే బంధింపబడి యున్నారు. కావున నీవు ఏకాలమునందైననూ ఇతరుల గురించి దుఃఖించ తగదు .

సూత ఉవాచ ।

ఏవం శ్రుత్వా స్వపుత్రస్య వచనం జ్ఞానగర్భితమ్ ।
పుత్రశోకాన్వితా దీనా సా చ గౌరబ్రవీదిదమ్॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

పుత్రశోకముతో గూడి దీనురాలైయున్న ఆ గోవు జ్ఞానముతో నిండియున్న తన పుత్రుని ఈ మాటలను విని ఇట్లు పలికెను .

గౌరువాచ ।

వత్స సర్వం విజానామి కర్మాధీనాః ప్రజా ఇతి ।
తథాఽపి మాయయా గ్రస్తా దుఃఖం ప్రాప్నోమ్యహం పునః ॥
రోదనం చ కృతం భూరి దుఃఖశాంతిర్నవేన్న హి ।
ఇత్యేతద్వచనం శ్రుత్వా ప్రసూంవత్సోఽ బ్రవీదిదమ్ ॥

ఆవు ఇట్లు పలికెను –

ఓ కుమారా! జీవులు కర్మకు వశులై యుందురను విషయమునంతనూ నేను ఎరుంగు◌ుదును. అయిననూ, జీవులు మాయకు లోబడి యుందురు. కావుననే నాకు దుఃఖము కలుగుచున్నది. చాలాసేపు రోదించితిని. అయిననూ, దుఃఖము తగ్గుటలేదు. తల్లియొక్క ఈ మాటలను విని దూడ ఇట్లు పలికెను.

వత్స ఉవాచ।

యద్యేవం చ విజానాసి పునశ్చ రుదనం కుతః ।
కృత్వా చ సాధ్యతే కించిత్తస్మాద్దుఃఖం త్యజాధునా ॥

దూడ ఇట్లు పలికెను –

నీకీ సత్యము తెలిసియున్నచో, మరల రోదించుటకు కారణమేమి? ఏడ్చి సాధించునది ఏమి గలదు? కావున ఇపుడు వెంటనే దుఃఖమును విడిచిపెట్టుము .

సూత ఉవాచ ।

ఏవం పుత్ర వచశ్శ్రుత్వా తన్మాతా దుఃఖసంయుతా ।
నిశ్శ్వస్యాతి తదా ధేనుర్వత్సం వచన మబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

పుత్రుని ఈ మాటను విని ఆ గోమాత దుఃఖముతో నిండిన మనస్సుగలదై నిట్టూర్పులను విడచి అపుడు ఇట్లు పలికెను.

గౌరువాచ ।

మమ దుఃఖం తదా గచ్ఛేద్యథా దుఃఖం తథా విధమ్ ।
భవేద్ధి బ్రాహ్మణస్యాపి సత్యమేతద్బ్రవీమ్యహమ్ ॥
ప్రాతశ్చైవ మయా పుత్ర శృంగాభ్యాం హి హనిష్యతే ।
హతశ్చ జీవితం సద్యో యాస్యత్యస్య న సంశయః ॥

గోవు ఇట్లు పలికెను –

నాకు కలిగిన దుఃఖము వంటి దుఃఖము ఈ బ్రాహ్మణునకు కూడ కలుగవలెను. అప్పుడప్పుడు మాత్రమే నా దుఃఖము ఉపశమించును. నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను . ఓ పుత్రా! ఉదయమే నేను వీని పుత్రుని కొమ్ములతో పొడిచెదను. అపుడు బాలకుడు నిస్పందేహముగా ప్రాణములను గోల్పోవును .

వత్స ఉవాచ ।

ప్రథమం యత్కృతం కర్మ తత్ఫలం భుజ్యతేఽధునా ।
అస్యాశ్చ బ్రహ్మహత్యాయా మాతః కిం ఫలమాప్స్యసి ॥
సమాభ్యాం పుణ్య పాపాభ్యాం భవేజ్జన్మ చ భారత్ ।
తయోః క్షయే చ భోగేన మాతర్ముక్తిరవాప్యతే ॥
కదాపి కర్మణో నాశః కదా భోగః ప్రజాయతే ।
తస్మాచ్చ పునరేవం త్వం కర్మ మా కర్తుముద్యతా ॥
అహం కుతస్తే పుత్రోఽద్య త్వం మాతా కుత ఏవ చ ।
వృథాభిమానః పుత్రత్వే మాతృత్వే చ విచార్య తామ్ ॥
క్వ మాతా క్వ పితా విద్ధి క్వ స్వామీ క్వ కలత్రకమ్ ।
న కోఽపి కస్య చాస్తీహ సర్వేఽపి స్వకృతం భుజః ॥
ఏవం జ్ఞాత్వా త్వయా మాతర్దు:ఖం త్యాజ్యం సుయత్నతః ।
సుభగాచరణం కార్యం పరలోక సుఖేప్సయా ॥

దూడ ఇట్లు పలికెను –

పూర్వమునందు చేయబడిన కర్మల ఫలము ఇప్పుడు మనచే అనుభవింపబడుచున్నది. ఓ తల్లీ! నీవు ఈ బ్రహ్మహత్యను చేసి ఎట్టి ఫలమును పొందెదవో గదా!పుణ్యపాపములు సమానముగా నున్న జీవుడు భారతదేశములో జన్మించును. ఓ తల్లీ! వాటిని అనుభవించినచో, అవి క్షయమై తరువాత ముక్తి లభించును. ఒకప్పుడు కర్మ ఫలమునీయకుండగా నశించిననూ, మరియొకప్పుడు కర్మఫలము లభించును. కావున నీవు మరల ఇట్టి కర్మను చేయుటకు పూనుకొనరాదు. విచారించి చూచినచో నేను నీకు పుత్రుడనగుట యేట్లు? నీవు తల్లివి అగుట యేట్లు? పుత్రుడు అనియు, తల్లి అనియు ఈ అభిమానము వ్యర్థము. తండ్రి ఎక్కడ? తల్లి ఎక్కడ? భర్త ఎక్కడ? భార్య ఎక్కడ? ఈ లోకములో ఎవరూ ఎవరికీ ఏమి కారని తెలుసుకో. సర్వప్రాణులు తమ కర్మఫలమును అనుభవించుచుందురు. ఓ తల్లీ! నీవీ సత్యమునెరింగి దుఃఖమును

ప్రయత్నపూర్వకముగా ప్రక్కన బెట్టుము. పరలోకమునందు సుఖమును గోరు జీవుడు పుణ్య కార్యములను చేయవలెను

గోరువాచ।

ఏవం జానామ్యహం పుత్ర మాయా మాం న జహాత్యసౌ ।

త్వద్దుఃఖేన స దుఃఖం మే తస్మై దాస్యే తదేవ హి ॥

పునశ్చ బ్రహ్మహత్యాయా నాశో యత్ర భవేదిహ ।

తత్స్థలం చ మయా దృష్టం హత్యా మే హి గమిష్యతి ॥

ఆవు ఇట్లు పలికెను -

ఓ పుత్రా । ఈ విషయమును నేనెరుంగుదును. కాని ఈ మాయ నన్ను విడిచిపెట్టుట లేదు. నీ దుఃఖమును గాంచిన నాకు చాలా దుఃఖము కలిగినది. కావున అదే దుఃఖమును వానికి కూడ కలిగించెదను. ఇంతే గాక బ్రహ్మహత్యను పోగొట్టే స్థలమును నేను చూచియుంటిని. కావున నా బ్రహ్మ హత్యాదోషము నివారింపబడగలదు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేతద్వచనం శ్రుత్వా స్వమాతుర్గోర్ద్విజోత్తమాః ।

మౌనత్వం స్వీకృతం తత్ర వత్సేనోక్తం న కించన ॥

తయోస్తదద్భుతం వృత్తం శ్రుత్వా పాంథో ద్విజస్తదా ।

హృదా విచారయామాస విస్మితో పా మునీశ్వరాః ॥

ఇదమత్యద్భుతం వృత్తం దృష్ట్వా ప్రాతర్మయా ఖలు ।

గంతవ్యం పునరేవాతో గంతవ్యం తత్స్థలం పునః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులారా! ఆ దూడ అపుడు తన తల్లియగు గోవు యొక్క ఆ వచనములను విని మౌనముగా నుండిపోయెను . ఓ మహర్షులారా! వారి ఆ అద్భుత సంవాదమును విని బాటసారియగు బ్రాహ్మణుడు ఆశ్చర్యపడి తన మనస్సులో నిట్లు తలపోసెను . ఉదయము ఈ అత్యద్భుతమగు వృత్తాంతమును చూచి తరువాతనే నేను నా గమ్యస్థానమునకు బయలుదేరవలెను .

విచార్యేతి హృదా విప్రస్స ద్విజాసేవకేన చ ।

సుష్వాప తత్ర జననీ భక్తః పరమవిస్మితః ॥

ప్రాతః కాలే తదా జాతే గృహస్వామీ సముత్థితః।

బోధయామాస తం పాంథం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥

ఓ బ్రాహ్మణులారా! తల్లియందు భక్తి గల ఆ బాటసారి బ్రాహ్మణుడు మిక్కిలి విస్మయమును పొంది ఈ విధముగా తన మనస్సు లో తలపోసి అచట సేవకునితో గూడి నిద్రించెను . తెల్ల వారగానే ఆ గృహయజమాని నిద్రలేచి ఆ బాటసారిని నిద్రలేపి ఇట్లు పలికెను.

ద్విజ ఉవాచ।

స్వపిషి త్వం కామర్థం హి ప్రాతః కాలో భవత్యలమ్ ।
స్వయాత్రాం కురు తం దేశం గమనేచ్ఛా చ యత్ర హ ॥
తేనోక్తం శ్రూయతాం బ్రహ్మన్ శరీరే సేవకస్య మే ।
వర్తతే హి వ్యథా స్థిత్వా ముహూర్తం గమ్యతే తతః ॥

బ్రాహ్మణుడిట్లు పలికెను –

నీవింకనూ ఏల నిద్రించుచున్నావు? తెల్లవారినది. నిద్ర చాలును. నీవు పొం◌ొందగోరే స్థలమునకు యాత్రను చేపట్టుము. అపుడాయన ఇట్లు బదులిడేను. ఓ బ్రాహ్మణా! నా సేవకుని శరీరములో నొప్పి ఉన్నది. కొద్ది సేపు ఉండి తరువాత వెళ్లేదము .

సూత ఉవాచ

ఇత్యేవం చ మిషం కృత్వా సుష్వాప పురుషస్తదా ।
తద్వృత్త మఖిలం జ్ఞాతుమద్భుతం విస్మయావహమ్ ॥
దోహనస్య తదా కాలే బ్రాహ్మణ స్స్వసుతం ప్రతి ।
ఉవాచ గంతుకామశ్చ కార్యార్థం కుత్రచిచ్చ సః ॥

సూతుడిట్లు పలికెను –

అపుడా బ్రాహ్మణుడు ఆశ్చర్యమును గొల్పు ఆ అద్భుత వృత్తాంతమునంతనూ తెలియగోరి ఈ విధమగు వంకపెట్టి మరల నిద్రించెను. ఇంతలో పాలను పితికే వేళ ఆయెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు పని మీద బయటకు వెళ్లగోరి తన కుమారునితో నిట్లు పలికెను.

పితో వాచ।

మయా తు గమ్యతే పుత్ర కార్యార్థం కుత్రచిత్పునః ।
ధేనుర్దోహ్యా త్వయా వత్స సావధానాదియం నిజా ॥

తండ్రి ఇట్లు పలికెను –

ఓ పుత్రా! నేను ఒక పనిమీద ఒక చోటకు వెళ్లు చుంటిని. కుమారా! మన ఈ ఆవును నీవు జాగ్రత్తగా పాలను పితుకుము .

సూత ఉవాచ।

ఇత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణ వరస్సు జగామ చ కుత్ర చిత్ ।
పుత్రస్సముత్థితస్తత్ర వత్సం చ ముక్తవాంస్తదా ॥
మాతా చ తస్య దోహార్థమాజగామ స్వయం తదా ।
ద్విజపుత్రస్తదా వత్సం ఛిన్నం కీలేన తాడి తమ్ ॥
బంధనార్థం హి గోపార్శ్వమనయద్దు గ్ధ లాలసః ।
పున ర్గౌశ్చ తదా క్రుద్ధా శృంగేనాతాడయచ్చ తమ్ ॥
పపాత మూర్ఛాం సంప్రాప్య సోఽపి మర్మణి తాడితః ।
లోకాశ్చ మిలితాస్తత్ర గవా బాలో విహింసితః ॥
జలం జలం వదంతస్తే పిత్రాద్యా యత్ర సంస్థితాః ।
యత్నశ్చ క్రియతే యావత్తావద్బాలో మృతస్తదా ॥
మృతే చ బాలకే తత్ర హాహాకారో మహానభూత్ ।
తన్మాతా దుఃఖితా హ్యేపీద్రురోధ చ పునః పునః ॥
కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి కో మే దుఃఖం వ్యపోహతి ।
రుదిత్వేతి తదా గాం చ తాడయిత్వా వ్యమోచయత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడు ఇట్లు పలికి ఎచ్చటికో వెళ్లెను. అప్పుడాయన పుత్రుడు లేచి దూడను విడిచిపెట్టెను. అపుడు వాని తల్లి పాలను పితుకుటకై స్వయముగా వచ్చెను. రాటచే కొట్టబడుటచే దూడ ఖేదమును పొంది యుండెను. పాలయందు లోభము గల ఆ బాలకుడు దూడను ఆవు సమీపమునకు తీసుకొని వెళ్లెను. అపుడా ఆవు కోపించి వానిని కొమ్ములతో పొడిచెను. ఆ దెబ్బ మర్మ స్థానమునందు తగులుటచే ఆ బాలకుడు క్రిందపడి మూర్ఛిల్లెను. బాలుని ఆవు చంపివేసినది అని పలుకుచూ జనులు గుమిగూడిరి . నీటిని తెండు, నీటిని తెండు అని పలుకుతూ తండ్రి మొదలగు వారు ఆ బాలకుని రక్షించే ప్రయత్నమును చేయుచుండగనే ఆతడు మరణించెను . ఆ బాలకుడు మరణించగనే పెద్ద హాహాకారము చెలరేగెను. ఆతని తల్లి దుఃఖితురాలై పలుమార్లు ఏడ్చెను . నేనేమి చేయుదును? ఎచటకు పోయెదను? నా దుఃఖమును ఎవరు పోగొట్టెదరు? ఆమె ఇట్లు ఏడ్చి ఆవును కొట్టి బంధమును వీడదీసెను.

శ్వేతవర్ణా తదా సా గౌర్ద్రుతం శ్యామా వ్యదృశ్యత ।
అహో చ దృశ్యతాం లోకాశ్చ క్రుశుశ్చ పరస్పరమ్ ॥
బ్రాహ్మణశ్చ తదా పాంథో దృష్ట్వా శ్చర్యం వినిర్గతః ।
యత్ర గౌశ్చ గతస్తత్ర తామను బ్రాహ్మణో గతః॥
ఊర్ధ్వ పుచ్ఛం తదా కృత్వా శీఘ్రం గౌర్నర్మదాం ప్రతి ।
ఆగత్య నంది కస్యాస్య సమీపే నర్మదాజలే ॥
సన్నిమజ్య త్రివారం తుశ్వేతత్వం చ గతా హీ సా ।
యథాగతం గతా సా చ బ్రాహ్మణో విస్మయం గతః ॥
అహో ధన్యతమం తీర్థం బ్రహ్మహత్యానివారణమ్ ।
స్వయం చ మజ్జితస్తత్ర బ్రాహ్మణసేవకస్తథా ॥
నిమజ్య హి గతౌ తౌ చ ప్రశంసంతౌ నదీం చ తామ్ ।
మార్గే చ మిలితా కాచిత్సుందరీ భూషణాన్వితా ॥
తయోక్తం తం చ భోః పాంథ కుతో యాసి సువిస్మితః ।
సత్యం బ్రూహి ఛలం త్యక్త్వా విప్రవర్య మమాగ్రతః ॥

తెల్లని ఆ గోవు వెనువెంటనే నల్లని రంగును పొందినట్లు కానవచ్చెను. ఆశ్చర్యము! చూడుడు అని జనులు ఒకరితో మరియొకరు బిగ్గరగా చెప్పిరి. బాటసారియగు ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆ అద్భుతమును చూసి బయలుదేరెను. ఆవు వెళ్లిన వైపునకు ఆ బ్రాహ్మణుడు అనుసరించి వెళ్లెను . ఆ గోవు తోకను ఎత్తి పెట్టి వేగముగా నర్మద వైపునకు వెళ్లెను. అది ఈ నందికేశ్వరుని సమీపమునకు వచ్చి నర్మదా జలములో మూడు సార్లు మునకవేసి తెల్లదనమును పొందెను. తరువాత ఆ గోవు వచ్చిన దారిలో వెళ్లెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు చకితుడాయెను . ఆశ్చర్యము! బ్రహ్మ హత్యను తొలగించే ఈ తీర్థము మిక్కిలి ధన్యమైనది అని పలికి ఆ బ్రాహ్మణుడు సేవకునితో గూడి దానియందు స్నానమును చేసెను. వారిద్దరు స్నానమాడి ఆ తీర్థమును కొనియాడుతూ వెళ్లుచుండగా, దారిలో అలంకారములతో గూడియున్న ఒక సుందరి వారిని కలిసెను. ఆమె ఇట్లు పలికెను. ఓయీ! బాటసారీ! మిక్కిలి ఆశ్చర్యముతో గూడియున్న నీవు ఎచటనుండి వచ్చుచున్నావు? ఓ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠా! మోసమును విడనాడి నా యెదుట సత్యమును పలుకుము.

ఏవం వచస్తదా శ్రుత్వా ద్విజేనోక్తం యథాతథమ్ ।
పునశ్చాయం ద్విజస్తత్ర స్త్రీ యోక్త స్థీయతాం త్వయా ॥
తయోక్తం చ సమాకర్ణ్య స్థితస్స బ్రాహ్మణస్తతః ।
ప్రత్యువాచ వినితాత్మా కథ్యతే కిం వదేతి చ ॥
సా చాహ పునరేవాత్ర త్వయా దృష్టం స్థలం చ యత్ ।
తత్రాధునా క్షిపాస్థీని మాతుః కిం గమ్యతేఽన్యతః ॥
తవ మాతా పాంథవర్య సాక్షాద్దివ్యమయం వరమ్ ।
దేహం ధృత్వా ద్రుతం సాక్షాచ్ఛంభోర్యాస్యతి సద్గతిమ్ ॥
వైశాఖే చైవ సంప్రాప్తి సప్తమ్యాం చ దినే శుభే ।
సితే పక్షే సదా గంగా హ్యా యాతి ద్విజసత్తమ ॥
అద్యైవ సప్తమీ యా సా గంగా రూపాస్తి తత్ర వై ।
ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవీ సా గంగా మునిసత్తమాః ॥
నివృత్తశ్చ ద్విజస్సోపి మాత్ర స్థ్యర్థం స్వవస్తతః ।
క్షిపేద్యావత్తత్ర తీర్థే తావచ్చిత్ర మ భూత్తదా ॥

ఆ బ్రాహ్మణుడు ఉన్నది ఉన్నట్లుగా చెప్పిన వృత్తాంతమును విని ఆ స్త్రీ ఆతనితో " నీవిచటనే ఉండుము అని పలికెను. ఆమె మాటను విని ఆ బ్రాహ్మణుడు అటులనే చేసెను. వినయముతో గూడిన మనస్సు గల ఆతడు ఏమి చెప్పదలచితివో దానిని చెప్పుము" అని బదులిడెను. అపుడామె ఇట్లు పలికెను: నీవు చూసిన స్థలము ఏది గలదో దానియందు నీవు ఇపుడు నీ తల్లియొక్క అస్థికలను కలుపుము. మరియొక చోటికి పోనేల? ఓ గొప్ప బాట సారీ! నీ తల్లి దివ్యమగు శ్రేష్ఠ దేహమును దాల్చి శీఘ్రముగా సాక్షాత్తు శంభుని పవిత్రధామమును పొందగలదు . ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠా! వైశాఖ శుక్ల సప్తమి పవిత్రమగు దినము. ఆనాడు ప్రతి సంవత్సరము గంగ ఇచటకు వచ్చును). ఆ సప్తమీ ఈనాడే. ఆ గంగయే ఇపుడీ నదిలో గలదు అని పలికి ఆమె అంతర్ధానము చెందెను. ఓ మహర్షులారా! గంగయే ఆ స్త్రీ రూపములో వచ్చెను, ఆ బ్రాహ్మణుడు ప్రయాణమును మాని తన వద్ద నున్న మూటలో నుండి తల్లి అస్థికలలో సగ భాగమును తీసి అచట తీర్థములో కలుపునంతలో, అచట ఒక చిత్రము జరిగెను.

దివ్యదేహత్వమాపన్నా స్వమాతా చ వ్యదృశ్యత ।
ధన్యోఽసి కృతకృత్యోఽసి పవిత్రం చ కులం త్వయా ॥
ధనం ధాన్యం తథా చాయుర్వంశో వై వర్ధతాం తవ ।
ఇత్యాశిషం ముహుర్దత్త్వా స్వపుత్రాయ దివం గతా ॥
తత్ర భుక్త్వా సుఖం భూరి చిరకాలం మహోత్తమమ్ ।
శంకరస్య ప్రసాదేన గతా సా హ్యుత్తమాం గతిమ్ ॥
బ్రాహ్మణశ్చ సుతస్తస్యాః క్షిప్త్వాస్థీని పునస్తతః ।
ప్రసన్నమానసోఽ భూత్స శుద్ధాత్మా స్వగృహం గతః ॥
ఇతి శ్రీ శివ మహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం బ్రాహ్మణస్త్రీ స్వర్గతివర్ణనం నామ షష్ఠోఽ ధ్యాయః ॥

అతడు దివ్య దేహమును దాల్చిన తన తల్లిని గాంచెను. నీవు ధన్యుడవు. కృతార్థుడవు. నీచే కులము పవిత్రమైనది. నీకు ధనధాన్యములు, ఆయుర్దాయము, వంశము అభివృద్ధిని చెందుగాక!అని ఆమె తన పుత్రునకు పలుమార్లు ఆశీర్వచనములను పలికి స్వర్గమునకు వెళ్లెను. ఆమె అచట చిరకాలము మహోత్కృష్ట సుఖమునను భవించి శంకరుని అనుగ్రహముచే ఉత్తమగతిని పొందెను. శుద్ధమగు అంతఃకరణము గల ఆమె పుత్రుడైన ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆ అస్థులను మరల నదిలో కలిపి ప్రసన్నమగు మనస్సు గలవాడై తన ఇంటికి వెళ్లెను.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్ర సంహితయందు బ్రాహ్మణస్త్రీ స్వర్గమును పొందుట అనే ఆరవ అధ్యాయము ముగిసినది.

7 – మూఢాసుర సంహారము

ఋషయ ఊచుః ।

కథం గంగా సమాయాతా వైశాఖే సప్తమీదినే ।
నర్మదాయాం విశేషేణ సూతైతద్వర్ణయ ప్రభో ॥
ఈశ్వరశ్చ కథం జాతో నందికేశో ఏ నామతః ।
వృత్తం తదపి సుప్రీత్యా కథయ త్వం మహామతే ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ సూతా! గంగ వైశాఖసప్తమినాడు నర్మదలోనికి వచ్చిన విధమెట్టిది? ప్రభూ! ఈ విషయమును విశేషించి వర్ణించుము. ఈశ్వరునకు నందికేశుడను పేరు ఎట్లు వచ్చెను? ఓ మహాబుద్ధీ ! ఈ వృత్తాంతమును కూడ మహాప్రీతితో వినిపించుము.

సూత ఉవాచ।

సాధు పృష్టమృషిశ్రేష్ఠా నందికేశా శ్రితం వచః ।
తదహం కథయామ్యద్య శ్రవణాత్పుణ్యవర్ధనమ్ ॥
బ్రాహ్మణీ ఋషికా నామ్నా కస్యచిచ్చ ద్విజన్మనః ।
సుతా వివాహితా కస్మైచిద్ద్విజాయ విధానతః ॥
పూర్వకర్మ ప్రభావేణ పత్నీ సా హి ద్విజన్మనః ।
సువ్రతాపి చ విప్రేంద్ర బాలవైధవ్యమాగతా ॥
అథ సా ద్విజపత్నీ హి బ్రహ్మచర్య వ్రతాన్వితా ।
పార్థివార్చనపూర్వం హి తపస్తేపే సుదారుణమ్ ॥
తస్మిన్నవసరే దుష్టో మూఢనామాఽసురో బలీ ।
యయౌ తత్ర మహామాయీ కామబాణేన తాడితః ॥
తపంతీం తాం సమాలోక్య సుందరీ మతి కామినీమ్ ।
తయా భోగం యయాచే స నానాలోభం ప్రదర్శయన్ ॥
అథ సా సువ్రతా నారీ శివధ్యానపరాయణా ।
తస్మిన్ దృష్టిం దదౌ నైవ కామదృష్ట్యా మునీశ్వరాః ॥

సూతుడిట్లు పలికెను –

ఓ మహర్షులారా! నందికేశ్వరుని వృత్తాంతమును గూర్చి మీరు చక్కని ప్రశ్నను వేసితిరి. శ్రవణము చేసినచో పుణ్యమును వర్ధిల్ల జేయు ఆ గాథను ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాను . ఒక బ్రాహ్మణునకు ఋషిక యను కుమార్తె గలదు. ఆమెను మరియొక బ్రాహ్మణుడు యథావిధిగా వివాహమాడెను . ఓ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులారా! ఆ బ్రాహ్మణ పత్ని గొప్ప వ్రతనిష్ఠ కలదియే అయిననూ, పూర్వకర్మల ప్రభావముచే బాల్యమునందు భర్త వియోగమును పొందెను తరువాత ఆ బ్రాహ్మణపత్ని బ్రహ్మచర్య వ్రతమును స్వీకరించి పార్థివ లింగమును పూజిస్తూ మిక్కిలి కఠోరమగు

తపస్సును చేసెను. ఆ సమయములో దుష్టుడు, బలవంతుడు, మహామాయావి అగు మూఢుడనే రాక్షసుడు కామబాణ పీడితుడై అచటకు వెళ్లెను , అతిశయించిన సౌందర్యము గల ఆ కామిని తపస్సును చేయుచుండగా గాంచి ఆతడు వివిధలోభములను చూపించి ఆమెను భోగించగోరెను ఓ మహర్షులారా! వ్రతనిష్ఠురాలగు ఆ యువతి శివధ్యానతత్పరురాలై-వాని వైపు కామసదృష్టితో చూడనే లేదు.

న మానితవతీ తం చ బ్రాహ్మణీ సా తపోరతా ।
అతీవ హి తపోనిష్ఠాసీచ్ఛివధ్యానమాశ్రితా ॥
అథ మూఢస్స దైత్యేంద్ర స్తయా తన్వ్యా తిరస్కృతః ।
చుక్రోధ వికటం తస్య పశ్చాద్రూపమదర్శయత్ ॥
అథ ప్రోవాచ దుష్టాత్మా దుర్వచో భయకారకమ్ ।
త్రాసయామాస బహుశస్తాం చ పత్నీం ద్విజన్మనః ॥
తదా సాభయసంత్రస్తా బహువారం శివేతి చ ।
బభాషే స్నేహతస్తన్వీ ద్విజపత్నీ శివాశ్రయా ॥
విహ్వలాతీత సా నారీ శివనామ ప్రభాషిణీ ।
జగామ శరణం శంభో స్స్వధర్మావనహేతవే ॥
శరణాగతరక్షార్థం కిం తు సద్వృత్తమాహితమ్ ।
ఆనందార్థం హి తస్యాస్తు శివ ఆవిర్బభూవ హ ॥
అథ తం మూఢనామానం దైత్యేంద్రం కామవిహ్వలమ్ ।
చకార భస్మసాత్సద్యః శంకరో భక్తవత్సలః ॥
తతశ్చ పరమేశానః కృపాదృష్ట్యా విలోక్య తామ్ ।
వరం బ్రూహీతి చోవాచ భక్తరక్షణ దక్షధీః ॥
శ్రుత్వా మహేశవచనం సా సాధ్వీ ద్విజకామినీ ।
దదర్శ శాంకరం రూపమానందజనకం శుభమ్ ॥
తతః ప్రణమ్య తం శంభుం పరమేశం సుఖావహమ్ ।
తుష్టావ సాంజలిస్సాధ్వీ నతస్కంధా శుభాశయా ॥

తపస్సునందు ప్రేమగల ఆ బ్రాహ్మణస్త్రీ తీవ్రమగు తపోనిష్ఠ యందుండి శివుని ధ్యానిస్తూ వానిని ఆదరించలేదు. అపుడా మూఢాసురుడు ఆ సుందరిచే తిరస్కరింపబడి కోపించి తన భయంకరరూపము నామెకు చూపెను. అపుడా దుర్బుద్ధి భయమును గొల్పు చెడుమాటలను ఆమె యెదుట పలికెను. ఆ బ్రాహ్మణపత్నిని పరిపరివిధముల భయపెట్టెను శివుని శరణు జొచ్చిన ఆ బ్రాహ్మణపత్ని భయవిహ్వలయై ప్రేమతో శివా! అని పలుమార్లు పిలిచేను . మిక్కిలి భయపడిన ఆ యువతి శివుని నామమునుచ్చరిస్తూ తన ధర్మమును రక్షించుకొనుట కొరకై శంభుని శరణు పొందెను ఆమె సదాచారము రక్షింపబడెను. శరణు జొచ్చిన ఆమెను రక్షించి ఆమెకు ఆనందమును కలిగించుట కొరకై శివుడు సాక్షాత్కరించెను. అపుడు భక్తవత్సలుడగు శంకరుడు కామముతో

కన్ను గానని ఆ మూఢాసురుని వెంటనే బూడిద చేసెను . తరువాత భక్తులను రక్షించే స్వభావముగల పరమేశ్వరుడు ఆమెపై దయాదృష్టిని బరపి వరమును కోరుకొనుమని పలికెను: పతివ్రతయగు ఆ బ్రాహ్మణపత్ని మహేశ్వరుని ఆ వచనమును విని ఆనందదాయకమగు శంకరుని శుభరూపమును దర్శించేను. పవిత్రమగు అంతః కరణము గల ఆ సాధ్వీ చేతులను జోడించి శిరస్సును వంచి నమస్కరించి సుఖకరుడగు ఆ శంభు పరమేశ్వరుని స్తుతించేను .

ఋషి కోవాచ ।

దేవదేవ మహాదేవ శరణాగతవత్సల।

దీనబంధుస్త్వమీశానో భక్తరక్షాకరస్సదా ॥

త్వయా మే రక్షితో ధర్మో మూఢనామ్నోఽసురాదిహ।

యదయం నిహతో దుష్టో జగద్రక్షా కృతా త్వయా ॥

స్వపాదయోః పరాం భక్తిం దేహి మే హ్యనపాయినీమ్ ।

అయమేవ వరో నాథ కిమన్య దధికం హ్యతః ॥

అన్యదాకర్ణయ విభో ప్రార్థనాం మే మహేశ్వర ।

లోకానాముపకారార్థమిహ త్వం సంస్థితో భవ ॥

ఋషిక ఇట్లు పలికెను -

ఓ దేవదేవా! మహాదేవా! శరణాగతవత్సలా! నీవు దీనులకు బంధుడవు, ఈశ్వరుడవు, సర్వ[illegible]దా భక్తులను రక్షించువాడవు . నీవు ఇచట నన్ను మూఢాసురుని బారి నుండి రక్షించి నా ధర్మమును నిలబెట్టితివి. ఈ దుష్టుని సంహరించి నీవు జగత్తును కాపాడితివి . నాకు నీ పాదములయందు నిశ్చలమగు భక్తిని అనుగ్రహించుము. ఓ నాథా! ఇదియే నేను గోరు వరము. ఇంతకు మించి యేమి గలదు?

ఓ విభూ! మహేశ్వరా! నా ప్రార్థన మరియొకటి గలదు. దానిని ఆలకించుము. నీవిచట లోకోపకారము కొరకై స్థిరముగా నుండుము

సూత ఉవాచ ।

ఇతి స్తుత్వా మహాదేవమృషికా సా శుభవతా ।

తూష్ణీ మాసాథ గిరిశః ప్రోవాచ కరుణాకరః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

శుభకరమగు వ్రతనిష్ఠ గల ఋషిక మహాదేవుని ఇట్లు స్తుతించి విరమించెను. అపుడు కరుణానిధి, కైలాసవాసీ యగు పరమేశ్వరుడిట్లు పలికెను.

గిరీశ ఉవాచ ।

ఋషికే సుచరిత్రా త్వం మమ భక్తా విశేషతః ।
దత్తా వరాశ్చ తే సర్వే తుభ్యం యే యే హి యాచితాః ॥
ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర హరిబ్రహ్మాదయస్సు రాః।
శివావిర్భావమాజ్ఞాయ యయుర్హర్ష సమన్వితాః ॥
శివం ప్రణమ్య సుప్రీత్యా సమానర్చుశ్చ తేఽఖిలాః ।
తుష్టువుర్నత విప్రాః కరౌ బద్ధ్వా సుచేతసః ॥
ఏతస్మిన్ సమయే గంగా సాధ్వీం తాం స్వర్ధునీ జగౌ ।
ఋషికాం సుప్రసన్నాత్మా ప్రశంసంతీ చ తద్విధిమ్ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ ఋషికా! నీ శీలము చాలా గొప్పది. నీకు నాయందు గొప్ప భక్తి గలదు. నీవు కోరే వరములనన్నిటినీ నేను నీకు ఇచ్చుచున్నాను . ఇంతలో బ్రహ్మ, విష్ణువు మొదలగు దేవతలు అచట శివుడు ఆవిర్భవించినాడని తెలిసి ఆనందముతో గూడినవారై విచ్చేసిరి . ఓ బ్రాహ్మణులారా! వారందరు ప్రసన్నమగు మనస్సు గలవారై శివుని మహాప్రీతితో చేతులను జోడించి ప్రణమిల్లి పూజించి స్తుతించిరి . అదే సమయములో స్వర్గమునందు ప్రవహించే గంగా దేవి మిక్కిలి ప్రసన్నమగు మనస్సు గలదై సాధ్వియగు ఋషికయొక్క భాగ్యమును కొనియాడుతూ ఆమెతో నిట్లనెను.

గంగోవాచ।

మమార్థే చైవ వైశాఖే మాసి దేయం త్వయా వచః ।
స్థిత్యర్థం దినమేకం మే సామీప్యం కార్యమేవ హి ॥

గంగ ఇట్లు పలికెను -

నా కొరకై నీవు వైశాఖమాసములో ఒక రోజు ఇచట నుండవలయును. నాకు మాటను ఇమ్ము, ఆనాడు నేను కూడ ఈ తీర్థములో నుండగోరుచున్నాను .

సూత ఉవాచ ।

గంగావచనమాకర్ణ్య సా సాధ్వీ ప్రాహ సువ్రతా ।

తథాస్త్వితి వచః ప్రీత్యా లోకానాం హితహేతవే ॥

ఆనందార్థం శివస్త స్యా స్సు ప్రసన్నశ్చ పార్థివే ।

తస్మింల్లింగే లయం యాతః పూర్ణాంశేన తయా హరః ॥

దేవాస్సర్వే సుప్రసన్నాః ప్రశంసంతి శివం చ తామ్ ।

స్వం స్వం ధామ యయు ర్విష్ణు బ్రహ్మాద్యా అపి స్వర్ణదీ ॥

తద్దినాత్పావనం తీర్థమాసీదీదృశముత్తమమ్ ।

నందికేశశ్శివః ఖ్యాతస్సర్వపాపవినాశనః ॥

గంగాపి ప్రతివర్షం తద్దినే యాతి శుభేచ్ఛయా ।

క్షాలనార్థం స్వపాపస్య యద్గృహీతం నృణాం ద్విజాః ॥

తత్ర స్నాతో నరసమ్య క్నందికేశం సమర్చ్య చ।

బ్రహ్మహత్యాదిభిః పాపైర్ముచ్యతే హ్యఖిలైరపి ॥

ఇతి శ్రీ శివ హాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం నందికేశ్వర

శివలింగమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ సప్తమో ధ్యాయః॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

గొప్ప వ్రతనిష్ఠ గల ఆ సాధ్వి గంగయొక్క మాటను విని మానవుల హితమును గోరి 'అటులనే యగుగాక! అని పలికెను. పాపహారియగు శివుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై ఆమెకు ఆనందమును కలిగించ గోరి పూర్ణాంశతో ఆ పార్థివ లింగమునందు విలీనమయ్యెను. విష్ణువు, బ్రహ్మ మొదలగు సర్వదేవతలు మరియు గంగానది శివుని మరియు ఆమెను ప్రశంసించి తమ తమ స్థానములకు వెళ్లిరి. ఆ నాటి నుండి ఆ స్థానము ఉత్తమము, పావనము అగు తీర్థము ఆయేను. ఆ శివుడు నందికేశ్వరుడను పేర విఖ్యాతిని పొంది సర్వుల పాపములను నశింపజేయుచున్నాడు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ప్రతి సంవత్సరము గంగ కూడ ఆ నాడు శుభమును గోరి మానవులనుండి తనకు సంక్రమించిన పాపములను క్షాళన చేసుకొనుటకై అచటకు వచ్చును. మానవుడు అచట స్నానమును చేసి నందికేశ్వరుని చక్కగా అర్చించినచో బ్రహ్మహత్య మొదలగు సమస్త పాపములనుండి విముక్తుడగును.

శ్రీశివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు నందికేశ్వర శివలింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే ఏడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

8 – మహాబలేశ్వర మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

ద్విజాశ్శృణుత సద్భక్త్యా శివలింగాని తాని చ ।
పశ్చిమాయాం దిశాయాం వై యాని ఖ్యాతాని భూతలే ॥
కపిలాయాం నగర్యాం తు కాలరామేశ్వరాభిధే ।
శివలింగే మహాదివ్య దర్శనాతాపహారకే ॥
పశ్చిమే సాగరే చైవ మహాసిద్ధేశ్వరస్మృతః ।
ధర్మార్థ కామదశ్చైవ తథా మోక్షప్రదోఽపి హి ॥
పశ్చిమాంబుధి తీరస్థం గోకర్ణం క్షేత్రముత్తమమ్ ।
బ్రహ్మహత్యాది పాపఘ్నం సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥
గోకర్ణే శివలింగాని విద్యంతే కోటి కోటిశః ।
అసంఖ్యాతిని తీర్థాని తిష్ఠంతి చ పదే పదే ॥
బహునాత్ర కిముక్తేన గోకర్ణస్థాని సర్వశః ।
శివ ప్రత్యక్షలింగాని తీర్థాన్యంభాంగీ సర్వశః ॥
గోకర్ణే శివలింగానాం తీర్థానామపి సర్వశః ।
వర్ణ్యతే మహిమా తాత పురాణేషు మహర్షిభిః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! భూలోకములో పశ్చిమ దిక్కునందు ప్రఖ్యాతిని గాంచిన శివలింగములను గురించి ఉత్తమభక్తితో వినుడు. కపిలా నగరములో కాలరామేశ్వరుడను పేరుగల శివలింగము మహాదివ్యమైనది. దానిని దర్శించినచో పాపములు నశించును . పశ్చిమ సముద్రతీరమునందు గల మహాసిద్ధేశ్వరుడు ధర్మార్థకామములను మాత్రమే గాక మోక్షమును గూడ ఇచ్చునని మహర్షులు చెప్పిరి. పశ్చిమ సముద్ర తీరమునందు బ్రహ్మహత్య మొదలగు పాపములను నశింపజేయునది, సర్వకామనలను ఫలములను ఇచ్చునది అగు ఉత్తమ గోకర్ణక్షేత్రముగలదు. గోకర్ణములో కోట్ల సంఖ్యలో శివలింగములు, ప్రతి అడుగులో తీర్థములు గలవు. వాటి సంఖ్య ఊహకు అందదు. వేయి మాటలేల? శివుని స్వయంభూలింగములు, సర్వతీర్థములు గోకర్ణమునందు గలవు. ఓ వత్సా! గోకర్ణములోని శివలింగములకు మరియు తీర్థములకు గల మహిమను పురాణములలో మహర్షులు వర్ణించెదరు .

కృతే యుగే స హి శ్వేతస్త్రేతాయాం సోఽ తిలోహితః ।
ద్వాపరే పీతవర్ణశ్చ కలౌ శ్యామో భవిష్యతి ॥
ఆక్రాంత సప్తపాతాల కుహరోఽపి మహాబలః ।
ప్రాప్తే కలియుగే ఘోరే మృదుతాముపహాస్యతి ॥
మహాపాతకినశ్చాత్ర సమభ్యర్చ్య మహాబలమ్ ।
శివలింగం చ గోకర్ణే ప్రయాతాశ్శాంకరం పదమ్ ॥
గోకర్ణే తత్ర మునయో గత్వా పుణ్యర్క్ష వాసరే ।
యేఽర్చయంతి చ తే భక్త్యా తే రుద్రాస్స్యుర్న సంశయః॥
యదా కదా చిద్గో కర్ణే యో వా కో వాపి మానవః।
పూజయేచ్ఛివలింగం తత్స గచ్ఛేద్బ్రహ్మణః పదమ్ ॥
బ్రహ్మవిష్ణ్వా దిదేవానాం శంకరో హితకామ్యయా ।
మహాబలాభిధానేన దేవస్సంనిహితస్సదా ॥
ఘోరేణ తపసా లబ్ధం రావణాఖ్యేన రక్షసా ।
తల్లింగం స్థాపయామాస గోకర్ణే గణనాయకః ॥

శివుడు కృతయుగములో తెల్లగను, త్రేతాయుగములో మిక్కిలి ఎర్రగను, ద్వాపరయుగములో పచ్చగను, కలిలో నల్లగను ఉండును. మహాబలేశ్వరుడు ఏడు పాతాళలోకముల వరకు వ్యాపించి యున్నాడు. కాని భయంకరమగు కలియుగము రాగానే ఆయన మెత్తదనమును పొందును, గోకర్ణములో మహాబలేశ్వరుని చక్కగా ఆరాధించువారు మహాపాపములనుండి విముక్తులై శంకరుని ధామమును పొందెదరు (. ఓ మునులారా! గోకర్ణమునకు వెళ్లి పుణ్యనక్షత్రములో పుణ్యదినమునాడు భక్తితో ఆయనను ఆరాధించువారు నిస్సంశయముగా రుద్రులు అగుదురు . ఏ మానవుడైననూ ఏ సమయమునందైననూ గోకర్ణములోని శివలింగమును పూజించినచో, ఆతడు బ్రహ్మ పదవిని పొందును . శంకరుడు బ్రహ్మ, విష్ణువు మొదలగు దేవతల హితమును గోరి మహాబలేశ్వరరూపములో నిత్యము సన్నిహితుడై యున్నాడు. రావణాసురుడు ఘోరమగు తపస్సును చేసి సంపాదించిన శివలింగమును విఘ్నేశ్వరుడు గోకర్ణములో ప్రతిష్ఠించెను

ఏతే విమానగతయో దేవాశ్చ సహ పార్షదైః ।
పూర్వద్వారం నిషేవంతే తస్య వై ప్రీతి కారణాత్ ॥
యమో మృత్యుస్స్వయం సాక్షాచిత్రగుప్తశ్చ పావకః ।
పితృభిస్సహ రుద్రైశ్చ దక్షిణ ద్వారమాశ్రితః ॥
వరుణస్సరితాం నాథో గంగాది సరితాం గణైః ।
మహాబలం చ సేవంతే పశ్చిమ ద్వారమాశ్రితాః ॥
తథా వాయుః కుబేరశ్చ దేవేశీ భద్రకాలికా ।
మాతృభిశ్చండికాద్యాభిరుత్తరద్వారమాశ్రితాః ॥
సర్వే దేవాస్స గంధర్వాః పితరస్సిద్ధచారణాః ।
విద్యాధరాః కింపురుషాః కిన్నరా గుహ్యకాః ఖగః ॥
నానాపిశాచా వేతాలా దైతేయాశ్చ మహాబలాః ।
నాగాశ్శేషాదయస్సర్వే సిద్ధాశ్చ మునయో ఖిలాః ॥
ప్రణువంతి చ తం దేవం ప్రణమంతి మహాబలమ్ ।
లభంత ఈ ప్సితాన్ కామాన్ రమంతే చ యథా సుఖమ్ ॥

విష్ణువు, బ్రహ్మ, దేవేంద్రుడు, విశ్వే దేవతలు, మరుద్గణములు, ఆదిత్యులు, వసువులు, అశ్వినీదేవతలు, నక్షత్రములతో గూడియున్న చంద్రుడు అను ఈ దేవతలు తమ గణములతో బాటు విమానములపై వచ్చి శివునకు ప్రీతిని కలిగించుటకై తూర్పు ద్వారమును సేవించుచున్నారు. యముడు, స్వయముగా మృత్యు దేవత, చిత్రగుప్తుడు, అగ్ని, పితృదేవతలు మరియు రుద్రులు దక్షిణ ద్వారమునాశ్రయించి ఉన్నారు . వరుణుడు, సముద్రుడు, గంగా మొదలగు నదీ సముదాయము పశ్చిమ ద్వారము నాశ్రయించి, మహాబలేశ్వరుని సేవించెదరు. అదే విధముగా వాయువు, కుబేరుడు, దేవదేవియగు భద్రకాళి, చండికా మొదలగు మాతృమూర్తులు ఉత్తరద్వారము నాశ్రయించి ఉన్నారు. సకల దేవతలు, గంధర్వులు, పితరులు, సిద్ధులు, చారణులు, విద్యాధరులు, కింపురుషులు, కిన్నరులు, గుహ్యకులు, గరుడులు, అనేకరకముల పిశాచములు, వేతాళులు, మహాబలశాలురగు రాక్షసులు, శేషుడు మొదలగు నాగులు, సకల నదులు, సర్వమునులు ఆ మహాబలదేవుని స్తుతించి ప్రణమిల్లి అభీష్టములగు కామనలను పొంది సుఖముగా రమించుచున్నారు .

బహుభిస్తత్ర సుతపస్తప్తం సంపూజ్య తం విభుమ్ ।
లబ్ధి హి పరమా సిద్ధి రిహాముత్రాది సౌఖ్యదా॥
గోకర్ణే శివలింగం తు మోక్షద్వార ఉదాహృతః।
మహాబలాభిధానోఽసౌ పూజిత స్సంస్తుతో ద్విజాః ॥
మాఘాత చతుర్దశ్యాం మహాబలసమర్చనమ్ ।
విముక్తిదం విశేషేణ సర్వేషాం పాపినామపి ॥
అస్యాం శివతిథౌ సర్వే మహోత్సవ దిదృక్షవః ।
సర్వదేశేభ్య శ్చాతుర్వర్ణ్య మహాజనాః ॥
స్త్రియో వృద్ధాశ్చ బాలాశ్చ చతురాశ్రమవాసినః।
దృష్ట్వా తత్రైత్య దేవేశం లేభిరే కృతకృత్యతామ్ ॥
మహాబలప్రభావాత్తే తచ్చ లింగం శివస్య తు ।
సంపూజ్యైకథ చాండాలీ శివలోకం గతా ద్రుతమ్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం మహాబలమాహాత్మ్యవర్ణనం నామాష్టమోఽధ్యాయః॥

అనేకులచట ఆ విభుని పూజించి గొప్ప తపస్సును చేసి ఇహ పరలోకములయందు సు◌ుఖమునిచ్చే పరమసిద్ధిని పొందిరి. ఓ బ్రాహ్మణులారా! గోకర్ణములోని మహాబలేశ్వరుడను శివలింగమును స్తుతించి పూజించినచో మోక్షద్వారము తెరుచుకొనునని చెప్పెదరు. పాపాత్ములతో సహా సర్వులు మాఘ కృష్ణ చతుర్దశి నాడు మహాబలేశ్వరుని ఆరాధించినచో విశేషించి ముక్తిని పొందెదరు. ఈ శివతిథినాడు అన్ని ప్రాంతములనుండి నాల్గు వర్ణముల జనులు అందరు మహోత్సవమును చూడగోరి వచ్చుచుందురు . స్త్రీలు, వృద్ధులు, బాలకులు మరియు నాల్గు ఆశ్రములకు చెందిన జనులు అచటకు వచ్చి శివుని చూచి కృతార్థులగుదురు). ఒక చండాలస్త్రీ ఆ శివలింగమును చక్కగా పూజించి మహాబలేశ్వరుని మహిమచే శీఘ్రముగా శివలోకమును పొందెను

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటి రుద్రసంహితయందు మహాబలేశ్వర మాహాత్మ్య వర్ణనమనే ఎనిమిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

9 – మహాబలేశ్వర మాహాత్మ్యము

ఋషయ ఊచుః ।

సూత సూత మహాభాగ ధన్యస్త్వం శైవసత్తమః ।
చాండాలీ కా సమాఖ్యాతా తత్కథాం కథయ ప్రభో ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ సూతా! సూతా! మహాత్మా! శివ భక్తాగ్రేసరుడవగు నీవు ధన్యుడవు. ఓ ప్రభూ! ఆ చాండాలి ఎవరు? ఆ గాథను చెప్పుము .

సూత ఉవాచ।

ద్విజాశ్శృణుత సద్భక్త్యా తాం కథాం పరమాద్భుతామ్ ।
శివప్రభావసంమిశ్రాం శృణ్వతాం భక్తి వర్ధినీమ్ ॥
చాండాలీ సా పూర్వభవేఽ భవద్బ్రాహ్మణ కన్యకా ।
సౌమినీ నామ చంద్రాస్యా సర్వలక్షణ సంయుతా ॥
అథ సా సమయే కన్యా యువతీ సౌమినీ ద్విజాః ।
పిత్రా దత్తా చ కస్మైచిద్విధినా ద్విజ సూనవే ॥
సా భర్తారమను ప్రాప్య కించిత్కాలం శుభవ్రతా।
రేమే తేన ద్విజశ్రేష్ఠా నవయౌవన శాలినీ ॥
అథ తస్యాః పతిర్విప్రస్తరుణస్సురు జార్దితః ।
సౌమిన్యాః కాలయోగాత్తు పంచత్వమగమద్ద్విజాః ।
మృతే భర్తరి సా నారీ దుఃఖితాతి విషణ్ణధీః।
కించిత్కాలం శుభాచారా సుశీలో వాస సద్మని ॥
తతస్సా మన్మథావిష్ట హృదయా విధవాపి చ ॥
యువావస్థా విశేషేణ బభూవ వ్యభిచారిణీ ।
తద్– జ్ఞాత్వా గోత్రిణస్తస్యా దుష్కర్మ కులదూషణమ్ ।
సమేతస్తత్య ఋర్ద్వారం నీత్వా తాం సకచగ్రహామ్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను

ఓ బ్రాహ్మణులారా! పరమాశ్చర్యకరమైనది, శివమహిమతో విరాజిల్లునది, వి(?)నువారలకు భక్తిని పెంపొందిచునది యగు ఆ గాథను ఉత్తమమగు భక్తితో వినుడు. ఆ చాండాలి పూర్వజన్మలో చంద్రుని వంటి ముఖము గలది, సర్వశుభలక్షణములతో గూడియున్నది, సౌమిని అను పేరు గలదియగు బ్రాహ్మణకన్యక. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆమెకు యుక్తవయస్సు రాగానే ఆమె తండ్రి ఆమెను ఒక బ్రాహ్మణ కుమారునకిచ్చి యథావిధిగా వివాహమును చేసెను . ఓ బ్రాహ్మణోత్తములారా ! శుభమగు వ్రతము గలది, నూతన యౌవనముతో ఒప్పారునది అగు ఆ బ్రాహ్మణయువతి భర్తను పొంది కొంతకాలము వానితో రమించెను . ఓ బ్రాహ్మణులారా! తరువాత కొంతకాలమునకు యువక

బ్రాహ్మణుడైన సౌమినీయొక్క భర్త పెద్ద వ్యాధిచే పీడితుడై మరణించెను. భర్త మరణించిన తరువాత ఆ యువతి అతిశయించిన దుఃఖముతో నిండిన మనస్సు గలదై కొంతకాలము వరకు సౌశీల్య సదాచారములతో ఆ గృహమునందే నివసించెను. ఆ తరువాత ఆమె భర్తృహీనయే అయిననూ యౌవనప్రభావముచే మన్మథావేశముతో నిండిన మనస్సు గలదై వ్యభిచారిణి ఆయెను. కులప్రతిష్ఠను చెడగొట్టే ఆమెయొక్క ఆ చెడు వర్తనను గాంచి ఆమె యొక్క బంధువులు జతగూడి ఆమెను జుట్టు పట్టుకొని తీసుకు వెళ్లి దూరములో విడిచిపెట్టిరి.

కశ్చిచ్ఛూద్రవరస్తాం వై వీచరంతీం నిజేచ్ఛయా ।

దృష్ట్వా వనే స్త్రీయం చక్రే నినాయ స్వగృహం తతః ॥

అథ సా పిశితాహారా నిత్యమాపీతవారుణీ ।

అజీజనత్సుతాన్తేన శూద్రేణ సురత ప్రియా ॥

కదాచిద్భర్తరి క్వాపి యాతే పీత సురాథ సా ।

ఇమేష పిశితాహారం సౌమినీ వ్యభిచారిణీ ॥

తతో మేషేషు బద్ధేషు గోభిస్సహ బహిర్వ్రజే।

నిశాముఖే తమోంధే హి ఖడ్గమాదాయ సా యయౌ ॥

అవిమృశ్య మదావేశాన్మేషబుద్ధ్యామిషప్రియా ।

ఏకం జఘాన గోవత్సం క్రోశంతమతి దుర్భగా ॥

హతం తం గృహమానీయ జ్ఞాత్వా గోవత్సమంగనా ।

భీతా శివ శివేత్యాహ కేన చిత్పుణ్యకర్మణా ॥

సా ముహూర్తం శివం ధ్యాత్వామిష భోజనలాలసా ।

ఛిత్వా తమేవ గోవత్సం చకారా హారమీప్సితమ్ ॥

అడవిలో యథేచ్ఛగా సంచరించుచున్న ఆ యువతిని గాంచి ఒక శూద్రప్రముఖుడు ఆమెను వివాహమాడి తన ఇంటికి గొనిపోయెను . తరువాత ఆమె ప్రతిదినము మాంసమును భక్షించి మద్యమును త్రాగి ఆ శూద్రునితో కలిసి ప్రీతితో రమిస్తూ కొడుకులను కనెను. ఒకనాడు భర్త ఎచటికో వెళ్లెను. వ్యభిచారిణియగు సౌమిని మద్యమును త్రాగి మాంసాహారమునభిలషించేను. ఆమె రాత్రియందు గాఢాంధకారములో కత్తిని చేతబట్టి పశువుల శాలకు వెళ్లెను. అచట గోవులతో బాటు మేకలు కూడా కట్టివేయబడి యుండెను. మాంసాహారమును ఇష్టపడే ఆ మహాదుష్టురాలు మద్యముయొక్క ప్రభావములోనున్నదే కన్ను మిన్ను గానక మొర బెట్టుచున్న ఒక ఆవుదూడను సంహరించెను. ఆ మృతపశువును ఇంటికి దెచ్చి అది ఆవుదూడయని గుర్తించి భయముతో ఏదో ఒక పూర్వపుణ్య ప్రభావముచే 'శివ, శివ' అనేను. ఆమె ముహూర్తకాలము. శివుని ధ్యానించెను. మాంసభక్షణమునందు ప్రీతిగల ఆమె ఆ ఆవుదూడను కోసి తనకు నచ్చిన వంటకమును చేసుకొనెను .

ఏవం బహుతిథే కాలే గతే సా సౌమినీ ద్విజాః ।
కాలస్య వశమాపన్నా జగామ యమసంక్షయమ్ ॥
యమోఽపి ధర్మమాలోక్య తస్యాః కర్మ చ పౌర్వికమ్ ।
నీవర్త్య నిరయావాసాచ్చ క్రే చాండాల జాతికామ్ ॥
సాఽథ భ్రష్టా యమపురాచ్చాండాలీ గర్భమాశ్రితా ।
తతో బభూవ జన్మాంధా ప్రశాంతంగారమేచకా ॥
జన్మాంధా సాఽథ బాల్యేఽపి విధ్వస్తపితృమాతృకా ।
ఊఢా న కేన చిద్దుష్టా మహాకుష్ఠరు జార్దితా ॥
తతః క్షుధార్దితా దీనా యష్టి పాణిర్గతేక్షణా ।
చాండాలోచ్ఛిష్టపిండేన జఠరాగ్ని మతర్పయత్ ॥
ఏవం కృచ్ఛ్రేణ మహతా నీత్వా స్వవిపులం వయః ।
జరయా గ్రస్తసర్వాంగీ దుఃఖమాప దురత్యయమ్ ॥
కదాచిత్సా ఽథ చాండాలీ గోకర్ణం తం మహాజనాన్ ।
ఆయాస్యంత్యాం శివతిథౌ గచ్ఛతో బుబుధే ఽధ్వగాన్ ॥

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఈ తీరున చాలా కాలము గడిచెను. ఆ సౌమిని మరణించి యమలోకమునకు వెళ్లెను. ధర్మమును పరిపాలించే యముడు ఆమె పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మలను పరిశీలించి నరకవాసమునుండి ఆమెను వెనుకకు పంపి చండాల జాతిలో జన్మింపచేసెను. ఆమె యమలోకమునుండి జారి చండాల స్త్రీ యొక్క గర్భములో నున్నదై జన్మించెను. ఆమె పుట్టు గ్రుడ్డియై జన్మించెను . ఆమె నిప్పును ఆర్పగా మిగిలిన బొగ్గులవలే నల్లగా నుండెను. పుట్టు గ్రుడ్డియగు ఆమెయొక్క తల్లిదండ్రులు బాల్యములోనే మరణించిరి. మహాకుష్ఠవ్యాధితో బాధపడుతున్న ఆ దుష్టురాలికి వివాహము కాలేదు . చూపులేని ఆ దీనురాలు కర్రను చేతబట్టి ఆకలికి దాళజాలక చండాలులు తినగా మిగిలిన అన్నముతో కడుపును నింపుకొనుచుండెను; ఆమె మహాదుఃఖమునసుభవిస్తూ చిరకాలము జీవించెను. ఆమె అవయవములన్నియు ముసలితనముచే శిథిలమయ్యెను. ఆమె దాట శక్యము కాని దుఃఖమునసుభవించెను. ఒకప్పుడు రాబోయే శివుని పర్వము నాటికి గోకర్ణమునకు వెళ్లుచున్న మహాత్ములు ఆ దారిని వెళ్లుచుండగా ఆమెకు తెలిసెను.

అథాసావపి చాండాలీ వసనాశనతృష్ణయా ।
మహాజనాన్ యాచయితుం సంచచార శనైశ్శనైః ॥
గత్వా తత్రాథ చాండాలీ ప్రార్థయంతీ మహాజనాన్ ।
యత్ర తత్ర చచారాసా దీనవాక్ ప్రసృతాంజలిః ॥
ఏవమభ్యర్థయంత్యాస్తు చాండాల్యాః ప్రసృతాంజలె ।
ఏకః పుణ్య తమః పాంథః ప్రాక్షిపద్బిల్వమంజరీమ్॥
తామంజలౌ నిపతితాం సా విమృశ్య పునః పునః ।
అభక్ష్యమితి మత్వాథ దూరే ప్రాక్షిపదాతురా ॥
తస్యాః కరాద్వినిర్ముక్తా రాత్రౌ సా బిల్వమంజరీ ।
పపాత కస్య చిద్దిష్ట్యా శివలింగస్య మస్తకే ॥
సైవం శివచతుర్దశ్యాం రాత్రౌ పాంథజనాన్ముహుః ।
యాచమానాపి యత్కించిన్న లేభే దైవయోగతః ॥
ఏవం శివచతుర్దశ్యా వ్రతం జాతం చ నిర్మలమ్।
అజ్ఞానతో జాగరణం పరమానందదాయకమ్ ॥

తరువాత ఆ చాండాలి వస్త్రములయందు మరియు ఆహారమునందు తృష్ణ గలదై సంపన్నులగు జనులను యాచించగోరి మెల్ల మెల్లగా ఇటునటు తిరుగుచుండెను. దీనముగా పలుకుతూ చేతులను చాచి మహాజనులను యాచిస్తూ ఆమె గోకర్ణములో ఇటునటు తిరుగాడేను. ఈ విధముగా యాచిస్తున్న ఆ చాండాలి చేతిలో మహాపుణ్యాత్ముడగు ఒక బాటసారి మారేడు దళముల గుత్తిని జారవిడిచెను . తన చేతిలో పడిన ఆ వస్తువును ఆమె పలుమార్లు స్పర్శతో పరిశీలించి అది తినే వస్తువు కాదని తలంచి దుఃఖితురాలై దూరముగా పారవైచేను. రాత్రియందు ఆమె చేతి నుండి విసిరివేయబడిన ఆ మారేడు దళముల గుత్తి దైవయోగముచే ఒకానొక శివలింగముయొక్క శిరస్సుపై పడేను. ఆమె ఈ తీరున శివచతుర్దశినాడు బాటసారులను పలుమార్లు యాచించిననూ దైవ నిర్ణయమువలన ఆమెకు ఏమియూ లభించలేదు. ఈ తీరున పవిత్రము, పరమానందదాయకము అగు శివచతుర్దశీ వ్రతము మరియు జాగరణము ఆమెకు తెలియకుండగనే సిద్ధించెను.

తతః ప్రభాతే సా నారీ శోకేన మహతావృతా ।
శనైర్నివవృతే దీనా స్వదేశాయైవ కేవలమ్ ॥
శ్రాంతా చిరోపవాసేన నిపతంతీ పదే పదే ।
అతీత్య తోవతీం భూమిం నిపపాత విచేతనా ॥
అథ సా శంభుకృపయా జగామ పరమం పదమ్ ।
ఆరుహ్య సువిమానం చ నీతం శివగణైర్ద్రుతమ్ ॥
ఆదౌయదేషా శివనామ నారీ ప్రమాదతో వాష్యసతీ జగాద ।
తేనేహ భూయస్సుకృతేన విప్రా మహాబలస్థానమవాప దివ్యమ్ ॥
శ్రీ గోకర్ణే శివతిథావుపోష్య శివమస్తకే ।
కృత్వా జాగరణం సా హి చక్రే బిల్వార్చనం నిశి ॥
అకామతః కృతస్యాస్య పుణ్యస్యైవ చ తత్ ఫలమ్ ।
భునక్త్యద్యాపి సా చైవ మహాబలప్రసాదతః ॥
ఏవం విధం మహాలింగం శంకరస్య మహాబలమ్ ।
సర్వపాపహరం సద్యః పరమానందదాయకమ్ ॥
ఏవం వః కథితం విప్రా మాహాత్మ్యం పరమం మయా ।
మహాబలాభిధానస్య శివలింగవరస్య హి ॥
అథాన్యదపి వక్ష్యామి మాహాత్మ్యం తస్య చాద్భుతమ్ ।
శ్రుతమాత్రేణ యేనాశు శివే భక్తిః ప్రజాయతే ।
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం చాండాలీ సద్గతి వర్ణనం నామ నవమోఽధ్యాయః॥

మరునాడు ఉదయము ఆ స్త్రీ మహాదుఃఖమునుభవిస్తూ దీనురాలై మెల్లగా తన స్థానమునకు మరలి వేళ్లుచుండెను. ఆమె చిరకాలము ఉపవాసముచే సొక్కి అడుగు అడుగునా పడిపోతూ కొద్ది దూరము దాటి కుప్పగూలి ప్రాణములను విడిచేను . అపుడామెను శంభుని కృపచే శివగణములు శీఘ్రముగా గొప్ప విమానమునెక్కించి పరమపదమునకు గొని పోయిరి. ఆ బ్రాహ్మణయువతి దుష్టురాలే అయిననూ శివనామమును ముందుగా అనుకోని విధముగా ఉచ్చరించేను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆ మహాపుణ్య ప్రభావముచే ఇహలోకములో ఆమె దివ్యమగు మహాబలేశ్వరస్థానమును పొందెను . శ్రీ గోకర్ణమునందు ఆమె శివతిథినాడు ఉపవసించి జాగరణము చేసి శివుని శిరస్సుపై రాత్రి యందు బిల్వముతో పూజించెను . ఆమె అనుకోకుండగా చేసిన ఈ పుణ్యముయొక్క ఫలమును మహాబలేశ్వరుని అనుగ్రహముచే ఈ నాటికీ అనుభవించుచున్నది. ఓ బ్రాహ్మణులారా! సకల పాపములను పోగొట్టి వెంటనే పరమానందమునిచ్చే మహాబలేశ్వరలింగము ఇట్టి మహిమ గలది. శివలింగములలో శ్రేష్ఠమైన మహాబలేశ్వరుని పవిత్ర మాహాత్మ్యమును నేను మీకు ఈ విధముగా చెప్పియుంటిని. ఇంతేగాక ఆ శివుని మహిమను మరియొక దానిని కూడ చెప్పెదను. దీనిని విన్న వెంటనే శివుని యందు భక్తి ఉదయించును .

10 – గోకర్ణ క్షేత్ర మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

శ్రీమతీక్ష్వాకువంశే హి రాజా పరమధార్మికః।
ఆసీన్మిత్రసహో నామ శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్మతామ్ ॥
తస్య రాజ్ఞ స్సుధర్మిష్ఠా మదయంతీ ప్రియా శుభా ।
దమయంతీ నలస్యేవ బభూవ విదితా సతీ ॥
స ఏకదా ఏ మృగయాస్నేహీ మిత్ర సహో నృపః ।
మహద్బలేన సంయుక్తో జగామ గహనం వనమ్ ॥
విహరంస్తత్ర స నృపః కమలాహ్వం నిశాచరమ్ ।
నిజఘాన మహాదుష్టం సాధుపీడాకరం ఖలమ్ ॥
అథ తస్యానుజః పాపీ జయేయం ఛద్మనైవ తమ్ ।
మత్వా జగామ నృపతేరంతికం ఛద్మకారకః ॥
తం వినమ్రాకృతిం దృష్ట్వా భృత్యతాం కర్తుమాగతమ్ ।
చక్రే మహానసాధ్యక్షమజ్ఞానాత్స మహీపతిః ॥
అథ తస్మిన్ వనే రాజా కియత్కాలం విహృత్య సః ।
నివృత్తో మృగయాం హిత్వా స్వపురీమాయయౌ ముదా ॥
పితుః క్షయాహే సంప్రాప్తే నియంత్ర్య స్వగురుం నృపః ।
వసిష్ఠం గృహమానిన్యే భోజయామాస భక్తితః ॥
రక్షసా సూదరూపేణ సమిశ్రితనరామిషమ్ ।
శాకామిషం పురః క్షిప్తం దృష్ట్వా గురురథాబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

శోభాయుక్తమగు ఇక్ష్వాకువంశములో మహాధార్మికుడు, ధనుర్ధారులందరిలో శ్రేష్ఠుడు అగు మిత్రసహమహారాజు ఉండెను. నలునకు దమయంతి వలె ఆ రాజునకు గొప్ప ధర్మాత్మురాలు, ప్రియురాలు, శుభకరురాలు, పతివ్రతయని ప్రఖ్యాతిని గాంచినది అగు మదయంతి భార్య ఆయెను. ఒకనాడు వేట యందభిరుచిగల ఆ మిత్రసహమహారాజు గొప్ప సైన్యమును వెంటనిడుకొని దట్టమగు అడవిలోనికి వెళ్లెను. ఆ మహారాజు ఆ అడవిలో విహరిస్తూ మహాపాపి, సాధువులకు పీడను కలిగించువాడు, దుష్టుడు అగు కమలాసురుని సంహరించెను . తరువాత పాపియగు వాని సోదరుడు ఆ మహారాజును మోసముచే జయించవలెనని నిశ్చయించి మారువేషముతో ఆయన వద్దకు వెళ్లెను . ఆ మహారాజు వినయవిధేయతలతో సేవను చేయుటకు వచ్చిన ఆ వ్యక్తిని గూర్చి విషయము తెలియని వాడగుచే వానిని వంటశాలకు అధిపతిగా నియమించెను. తరువాత ఆ మహారాజు కొద్ది రోజులు ఆ అడవిలో విహరించిన పిదప వేటను విడిచిపెట్టి ఆనందముతో తన నగరమునకు తిరిగి వచ్చెను . తండ్రి మరణించిన తిథి వచ్చినప్పుడు ఆ రాజు తన గురువగు వశిష్ఠుని ఆహ్వానించి భక్తితో

భుజింపజేసెను , వంటవాని రూపములో నున్న ఆ రాక్షసుడు కూరలో నరమాంసమును కలిపి వడ్డించెను. దానిని చూచి గురువు ఇట్లు పలికెను.

గురురువాచ :

ధిక్ త్వాం నరామీషం రాజంస్త్వయైతచ్ఛద్మకారిణా ।
ఖలేనోపహృతం మహ్యం తతో రక్షో భవిష్యసి ॥
రక్షఃకృతం చ విజ్ఞాయ తద్దైవం స గురుస్తదా ।
పునర్విమృశ్య తం శాపం చకార ద్వాదశాబ్దికమ్॥
స రాజానుచితం శాపం విజ్ఞాయ క్రోధమూర్ఛితః ।
జలాంజలిం సమాదాయ గురుం శప్తుం సముద్యతః ॥
తదా చ తత్ప్రియా సాధ్వీ మదయంతీ సుధర్మిణీ ।
పతిత్వా పాదయోస్తస్య శాపం తం హి న్యవారయత్ ॥
తతో నివృత్త శాపస్తు తస్యా వచనగౌరవాత్ ।
తత్యాజ పాదయోరంభః పాదౌ కల్మషతాం గతౌ ॥
తతః ప్రభృతి రాజాభూత్స లోకేఽస్మిన్ మునీశ్వరాః ।
కల్మషాంఘ్రిరితి ఖ్యాతః ప్రభావాత్తజ్జలస్య హి ॥
రాజా మిత్రసహశ్శాపాద్గురో ఋషివరస్య హి ।
బభూవ రాక్షసో ఘోరో హింసకో వనగోచరః ॥

గురువు ఇట్లు పలికెను -

ఓ రాజా! నీకు నిందయగుగాక! మోసగాడైన ఈ దుష్టునిచే నీవు నాకు నరమాంసమును వడ్డింపజేసితివి గాన, నీవు రాక్షసుడవు కమ్ము . అపుడా గురువు మరల ఆలోచించి ఇదంతా రాక్షసుని పనియని గుర్తించి ఆ శాపమును పన్నెండు సంవత్సరముల వ్యవధి కలదిగా చేసెను . తనకు ఆ శాపము తగదని భావించి ఆ రాజు కోపముచే ఆవేశించబడినవాడై చేతిలో నీటిని తీసుకొని గురువును శపించుటకు సంసిద్ధుడాయెను . అపుడు గొప్ప ధర్మాత్మురాలు, సాధ్వి, ఆతని ప్రియురాలు అగు మదయంతి ఆతని పాదములపై పడి ఆ శాపమును ఆపివేసెను. ఆమె మాటయందలి గౌరవముచే రాజు శాపమునిచ్చుటను మానివేసి ఆ నీటిని పాదములపై విడిచిపెట్టగా, పాదములు నల్లగా ఆయెను . ఓ మహర్షులారా! ఆనాటినుండి ఆ నీటి ప్రభావమువలన ఆ రాజు లోకములో కల్మషపాదుడను పేరును గాంచెను . మిత్రసహ మహారాజు గురువైన మహర్షి యొక్క శాపమువలన అడవిలో తిరుగాడే భయంకర రాక్షసుడై హింసను చేయుచుండెను,

సబిభద్రాక్షసం రూపం కాలాంతకయమోపమమ్ ।
చఖాద వివిధాన్ జంతూన్ మానుషాదీన్ వనేచరః ॥
స కదాచిద్వనే క్వాపి రమమాణౌ కిశోరకౌ ।
అపశ్యదంతకోకారో నవోఢౌ మునిదంపతీ ॥
రాక్షసస్స నరాహారః కిశోరం మునినందనమ్ ।
జిఘ్ధం జగ్రాహ శాపార్తా వ్యాఘ్రే మృగ శిశుం యథా ॥
కుక్షౌ గృహీతం భర్తారం దృష్ట్వా భీతా చ తత్ప్రియా ।
సా చక్రే ప్రార్థనాం తస్మై వదంతీ కరుణం వచః ॥
ప్రార్థ్యమానోఽపి బహుశః పురుషాదస్స నిర్ఘృణః ।
చఖాద శిర ఉత్కృత్య విప్రసూనోర్దురాశయః ॥
అథ సాధ్వీ చ సా దీనా విలప్య భృశదుఃఖితా ।
ఆహృత్య భర్తురస్థీని చితాం చక్రే కిలోల్బణామ్ ॥
భర్తారమనుగచ్ఛంతీ సంవిశంతీ హుతాశనమ్ ।
రాజానం రాక్షసాకారం సా శశాప ద్విజాంగనా ॥
అద్య ప్రభృతి నారీషు యదా త్వం సంగతో భవేః ।
తదా మృతిస్తవేత్యుక్త్వా వివేశ జ్వలనం సతీ ॥

ఆ రాజు ప్రళయకాలమునందలి మృత్యువును పోలిన రాక్షస రూపమును దాల్చి మనుష్యులను ఇతర జంతువులను భక్షిస్తూ అడవిలో తిరుగుచుండెను ఒకనాడు అడవిలో విహరించుచున్న, కొత్తగా వివాహమై యౌవనములోనున్న, ఇద్దరు మునిదంపతులను మృత్యువును బోలియున్న ఆ రాక్షసుడు చూచెను. శాపపీడితుడై నరమాంసమును భక్షించే ఆ రాక్షసుడు యౌవనములోనున్న ఆ మునికుమారుని తినుటకై పెద్దపులి లేడిపిల్లను వలె పట్టుకొనేను . ఉదరమునందు పట్టుకొనబడిన భర్తను గాంచి ఆతని భార్య భయపడుతూ కరుణతో గూడిన వచనములను పలుకుతూ ఆ రాక్షసుని బ్రతిమిలాడెను. నరమాంసభక్షకుడు, దయలేని దుర్మార్గుడు అగు ఆ రాక్షసుని పరిపరి విధముల ఆమె బ్రతిమిలాడిననూ లాభము లేకపోయెను. వాడు ఆ బ్రాహ్మణ కుమారుని తలను పెరికి భక్షించెను. అపుడు అతిశయించిన దుఃఖముగల ఆ సాధ్వి దీనముగా విలపించి భర్తయొక్క అస్థికలను సంగ్రహించి భయంకరమగు చితిని ఏర్పాటు చేసెను. ఆ బ్రాహ్మణస్త్రీ భర్తను అనుసరించి వెళ్లుటకు నిశ్చయించి అగ్నిలో ప్రవేశించబోతూ రాక్షసరూపములో నున్న ఆ రాజును శపించెను. ఈ నాటి నుండి ఏ నాడైతే నీవు స్త్రీతో సంగమించెదవో, అపుడు నీకు మృత్యువు కలుగును అని పలికి ఆ పతివ్రత అగ్నిలో ప్రవేశించెను .

సోஉపి రాజా గురోశ్శాపమనుభూయ కృతావధిమ్ ।
పునస్స్వరూపమాస్థాయ స్వగృహం ముదితో యయౌ ॥
జ్ఞాత్వా విప్రసతీ శాపం మదయంతీ రతిప్రియమ్ ।
పతిం నివారయామాస వైధవ్యాదతి బిభ్యతీ ॥
అనపత్యో వినిర్విణ్ణో రాజ్య భోగేషు పార్థివః ।
విసృజ్య సకలాం లక్ష్మీం వనమేవ జగామ హ ।
స్వపృష్ఠతస్సమాయాంతీం బ్రహ్మహత్యాం సుదుఃఖదామ్ ।
దదర్శ వికటాకారాం తర్జయంతీం ముహుర్ముహుః ॥
తస్యా నిర్మద్రమన్విచ్ఛన్ రాజా నిర్విణ్ణమానసః ।
చకార నానోపాయాన్ స జపవ్రతమఖాదికాన్ ॥
నానోపాయైర్యదా రాజ్ఞస్తీర్థ స్నానాదిభిర్ద్విజాః ।
న నివృత్తి బ్రహ్మహత్యా మిథిలాం స యయౌ తదా ॥
బాహ్యోద్యానగతస్తస్యాశ్చింతయా పరయార్తితః ।
దదర్శ మునిమాయాంతం గౌతమం పార్థివశ్చ సః ॥
అభిసృత్య స రాజేంద్రో గౌతమం విమలాశయమ్ ।
తద్దర్శనాప్తకించిత్క: ప్రణనామ ముహుర్ముహుః ॥
అథ తత్పృష్టకుశలో దీర్ఘముష్ణం చ నిశ్శ్వసన్ ।
తత్కృపాదృష్టి సంప్రాప్త సుఖః ప్రోవాచ తం నృపః ॥

ఆ రాజు గురువుచే విధించబడిన గడువు పూర్తియగు వరకు శాపమునను భవించి మరల తన రూపమును పొంది ఆనందముతో తన ఇంటికి వెళ్లెను, బ్రాహ్మణ పత్ని ఇచ్చిన శాపమును గురించి తెలిసి మదయంతి వైధవ్యము వలన చాలా భయపడి విహారమునందు ఉత్కంఠ గల భర్తను వారించెను. సంతానము లేని ఆ మహారాజు రాజ్య భోగములయందు తీవ్రమగు వైరాగ్యము గలవాడై సంపద నంతనూ విడిచిపెట్టి అడవికి వెళ్లెను . ఆ రాజు తన వెనుకనే పలుమార్లు భయపెడుతూ మహాదుఃఖమును కలిగిస్తూ వచ్చుచున్న భయంకరాకారము గల బ్రహ్మ హత్యను గాంచెను. నిర్వేదముతో నిండిన మనస్సు గల రాజు బ్రహ్మహత్య నుండి విముక్తిని గోరి జపము, వ్రతము, యజ్ఞము మొదలగు అనేకములైన ఉపాయములనాచరించెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! తీర్థస్నానము మొదలగు అనేకములైన ఉపాయముల చేతనైననూ ఆ బ్రహ్మహత్య తొలగి పోలేదు. అపుడా రాజు మిథిలా నగరమునకు వెళ్లెను. ఆ మహారాజు అధికమగు చింతతో పీడింపబడుచున్నవాడై మిథిలానగరమునకు బయటనున్న ఉద్యానవనమునకు చేరి ఎదురుగా వచ్చుచున్న గౌతమమహర్షిని చూచెను. ఆ మహారాజునకు గౌతముని చూచిన వెంటనే కొంత సుఖము కలిగెను. ఆయన పవిత్రాంతఃకరణుడగు గౌతముని సమీపించి పలుమార్లు ప్రణమిల్లెను. ఆ మహర్షి యొక్క దయతో గూడిన చూపులచే లభించిన సుఖముగల ఆ రాజును ఆయన కుశలప్రశ్నను వేయగా, ఆతడు దీర్ఘమగు వేడి నిట్టూర్పును విడచి ఆయనతో నిట్లనెను.

రాజోవాచ

మునే మాం బాధతే ప్యాషా బ్రహ్మహత్యా దురత్యయా ।
అలక్షితా పరైస్తాత తర్జయంతీ పదే పదే ॥
యన్మయా శాపదగ్ధేన విప్రపుత్రశ్చ భక్షితః ।
తత్పాపస్య న శాంతిర్హి ప్రాయశ్చిత్త సహస్రకైః ॥
నానోపాయాః కృతా మే హి తచ్ఛాంత్యై భ్రమతా మునే ।
న నివృత్తా బ్రహ్మహత్యా మమ పాపాత్మనః కీము ॥
అద్యమే జన్మసాఫల్యం సంప్రాప్తమివ లక్షయే ।
యతస్త్వద్దర్శనాదేవ మమానంద భరోఽ భవత్ ॥
అద్య మే తవ పాదాబ్జ శరణస్య కృతైనసః ।
శాంతిం కురు మహాభాగ యేనాహం సుఖమాప్నుయామ్ ॥

రాజు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మునీ! తండ్రీ! దాటశక్యము కానిది, ఇతరులకు కానరానిది, అడుగడుగునా బెదిరించునదియగు ఈ బ్రహ్మహత్య నన్ను బాధించుచున్నది . నేను శాపోపహతుడనై బ్రాహ్మణకుమారుని భక్షించితిని. లెక్కలేనన్ని ప్రాయశ్చిత్తములను చేసియూ ఆ పాపము ఉపశమించలేదు. ఓ మహర్షీ! నేను సర్వత్రా తిరిగి అనేకములగు ఉపాయములననుష్ఠించితిని. పాపాత్ముడనగు నాకు ఈ బ్రహ్మహత్య తొలగిపోదా యేమి? ఈ నాడు నీ దర్శనముచే, నా జన్మ సఫలమైనదని నాకు తోచుచున్నది. నాకు గొప్ప ఆనందము కలిగినది. పాపాత్ముడనగు నేను నీ పాదపద్మములను శరణు జొచ్చుచున్నాను. ఓ మహాత్మా! నేను సుఖమును పొందే విధముగా శాంతిని చేయుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి రాజ్ఞా సమాదిష్టో గౌతమః కరుణార్ద్రధీః ।
సమాదిదేశ ఘోరాణామఘానాం సాధు నిష్కృతిమ్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

రాజు ఇట్లు ప్రార్థించగా కరుణతో ఆర్ద్రమైన హృదయము గల గౌతముడు భయంకరమగు పాపములకు మంచి నిష్కృతిని ఉపదేశించెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

సాధు రాజేంద్ర ధన్యోఽసి మహాఘేభ్యో భయం త్యజ ।
శివే శాస్తరి భక్తానాం క్వ భయం శరణైషిణామ్ ॥
శృణు రాజన్మహాభాగ క్షేత్రమన్యత్ప్రతిష్ఠితమ్ ।
మహాపాతకసంహారి గోకర్ణాఖ్యం శివాలయమ్ ॥
తత్ర స్థితిర్న పాపానాం మహాద్భ్యో మహతామపి ।
మహాబలాభిధానేన శివస్సన్నిహితస్స్వయమ్॥
సర్వేషాం శివలింగానాం సార్వభౌమో మహాబలః ।
చతుర్యుగే చతుర్వర్ణ సర్వపాపాపహారకః ॥
పశ్చిమాంబుధి తీరస్థం గోకర్ణం తీర్థముత్తమమ్ ।
తత్రాస్తి శివలింగం తన్మహాపాతకనాశకమ్ ॥
తత్ర గత్వా మహాపాపా స్స్నాత్వా తీర్థేషు భూరిశః ।
మహాబలం చ సంపూజ్య ప్రయాతాశ్శాంకరం పదమ్ ॥
తథా త్వమపి రాజేంద్ర గోకర్ణం గిరిశాలయమ్ ।
గత్వా సంపూజ్య తల్లింగం కృతకృత్యత్వమాప్నుయాః ॥
తత్ర సర్వేషు తీర్థేషు స్నాత్వాభ్యర్చ్య మహాబలమ్ ।
సర్వపాపవినిర్ముక్త శ్శివలోకం త్వమాప్నుయాః ॥

గౌతముడిట్లు పలికెను -

ఓ రాజేంద్రా! సాధు. నీవు ధన్యుడవు. మహాపాపముల వలని భయమును విడనాడుము. శాసకుడగు శివునియందు శరణాగతి చేసిన భక్తులకు భయమెక్కడిది? ఓ రాజా! మహాత్మా! వినుము. మహాపాపములను పోగొట్టునది, శివునకు నివాసస్థానము అగు గోకర్ణమనే మరియొక క్షేత్రము ప్రతిష్ఠను గాంచియున్నది. పెద్దపోటీలో పెద్దవియగు పాపములు కూడ అక్కడ మనజాలవు. అచట మహాబలుడను పేరుతో శివుడు స్వయముగా సన్నిహితుడై యున్నాడు . నాల్గు వర్ణముల వారి పాపములనన్నిటినీ పోగొట్టే మహాబలుడు నాల్గు యుగములలో శివలింగములన్నింటికీ సార్వభౌముడు . గోకర్ణమనే ఉత్తమమగు పుణ్యక్షేత్రము పశ్చిమ సముద్ర తీరమునందు గలదు. మహాపాతకములను నశింప జేయు ఆ శివలింగము అచ్చటనే గలదు. మహాపాపాత్ములగు వారు అనేకులు అచటకు వెళ్లి తీర్థములయందు స్నానమును చేసి మహాబలేశ్వరుని చక్కగా పూజించి శంకరుని ధామమును చేరిరి. ఓ రాజేంద్రా! అదే తీరున నీవు కూడా గోకర్ణములోని శివుని ఆలయమునకు వెళ్లి ఆ లింగమును శ్రద్ధగా పూజించి కృతకృత్యుడవు కమ్ము. అచటగల తీర్థములన్నింటి యందు నీవు స్నానము చేసి మహాబలేశ్వరుని ఆరాధించి పాపములన్నింటి నుండి విముక్తుడవై శివలోకమును పొందుము .

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యాదిష్టస్స మునినా గౌతమేన మహాత్మనా ।
మహాహృష్టమనా రాజా గోకర్ణం ప్రత్యపద్యత ॥
తత్ర తీర్థేషు సుస్నాత్వా సమభ్యర్య మహాబలమ్ ।
నిర్ధూతా శేషపాపౌఘా లభచ్ఛంభోః పరం పదమ్ ॥
య ఇమాం శృణుయాన్నిత్యం మహాబలకథాం ప్రియామ్ ।
త్రిసప్తకులజైస్సార్ధం శివలోకే వ్రజత్యసౌ ॥
ఇతి వశ్చ సమాఖ్యాతం మాహాత్మ్యం పరమాద్భుతమ్ ।
మహాబలస్య గిరిశలింగస్య నిఖిలాఘహృత్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటి రుద్రసంహితాయాం గోకర్ణ క్షేత్ర మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ దశమోఽధ్యాయః॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

మహాత్ముడగు గౌతమముని ఇట్లు ఆదేశించగా, ఆ రాజు మహానందముతో నిండిన మనస్సు గలవాడై గోకర్ణమును చేరెను. అచట ఆతడు తీర్థములలో చక్కగా స్నానమును చేసి మహాబలేశ్వరుని అర్చించి కడిగివేయబడిన సకల పాపసమూహములు గలవాడై శంభుని పరమపదమును పొందెను. ఎవడైతే ప్రీతికరమగు ఈ మహాబలేశ్వరకథను నిత్యము వినునో, వాడు ఇరవై ఒక్క తరముల స్వవంశీయులతో బాటు శివలోకమును పొందును. మహాబలేశ్వరుడను పేర వెలసిన శివలింగము యొక్క సర్వపాపములను పోగొట్టే అత్యద్భుత మాహాత్మ్యమును మీకీ తీరున చక్కగా చెప్పియుంటిని.

శ్రీ శివ మహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు గోకర్ణక్షేత్ర మాహాత్మ్య వర్ణనమనే పదియవ అధ్యాయము ముగిసినది.

11 – చంద్రభాలేశ్వర మాహాత్మ్యము

ఋషయ ఊచుః ।

సూత సూత మహాభాగ ధన్యస్త్వం శివసక్తధీః ।
మహాబలస్య లింగస్య శ్రావితేయం కథాద్భుతా ॥
ఉత్తరస్యాం దిశాయాం చ శివలింగాని యాని చ ।
తేషాం మాహాత్మ్యమనఘం వద త్వం పాపనాశకమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ సూతా! సూతా! మహాత్మా! శివునియందు లగ్నమైన బుద్ధిగల నీవు ధన్యుడవు. మహాబలేశ్వర లింగముయొక్క ఈ అద్భుతగాథను వినిపించితివి . ఉత్తర దిక్కునందు గల శివలింగముల యొక్క పవిత్రమైన, పాపములను పోగొట్టే మాహాత్మ్యమును నీవు చెప్పుము.

సూత ఉవచ।

శృణు తాదరతో విప్రా ఔత్తరాణాం విశేషతః ।
మాహాత్మ్యం శివలింగానాం ప్రవదామి సమాసతః ॥
గోకర్ణం క్షేత్రమపరం మహాపాతకనాశనమ్ ।
మహావనం చ తత్రాస్తి పవిత్రమతివిస్తరమ్ ॥
తత్రాస్తి చంద్రభాలాఖ్యం శివలింగమనుత్తమమ్ ।
రావణేన సమానీతం సద్భక్త్యా సర్వసిద్ధిదమ్ ॥
తస్య తత్ర స్థితిర్వైద్యనాథ స్యేవ మునీశ్వరాః।
సర్వలో కహితార్థాయ కరుణా సాగరస్య చ ॥
స్నానం కృత్వా తు గోకర్ణే చంద్రభాలం సమర్చ్య చ ।
శివలోకమవాప్నోతి సత్యం సత్యం న సంశయః ॥
చంద్రభాలస్య లింగస్య మహిమా పరమాద్భుతా ।
న శక్యో వర్ణితుం వ్యాసాద్భక్త స్నేహితరస్య హి ॥
చంద్రభాలమహాదేవలింగస్య మహిమా మహాన్ ।
యథాకథంచిత్సంప్రోక్తా పరలింగస్య వై శృణు ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఉత్తరదిక్కునందలి శివలింగముల మాహాత్మ్యమును సంగ్రహముగా చెప్పెదను. సాదరముగా వినుడు . గోకర్ణక్షేత్రములో మరియొక శివలింగము గలదు. అది మహాపాపములను పోగొట్టును. అచట పవిత్రమైనది, అధికవిస్తారము గలది అగు ఒక పెద్ద వనము గలదు. అచట చంద్రభాలేశ్వరుడను సర్వశ్రేష్ఠమగు శివలింగము గలదు. సర్వసిద్ధులనిచ్చే ఆ లింగమును రావణుడు ఉత్తమమగు భక్తితో గొని వచ్చెను ఓ మహర్షులారా ! వైద్యనాథునివలెనే ఆయన కూడ అచ్చట ఉన్నవాడై సర్వమానవులకు హితమును ఒనగూర్చుచున్నాడు. ఆయన

కరుణా సముద్రుడు . గోకర్ణములో స్నానము చేసి చంద్రభాలేశ్వరుని భక్తితో అర్చించువాడు నిస్సంశయముగా శివలోకమును పొందును. భక్తులయందు పరమవాత్సల్యముగల చంద్రభాలేశ్వరుని పరమాశ్చర్యకరమగు మహిమను సంగ్రహముగా కొనియాడుట అసంభవము. చంద్రభాల మహాదేవలింగము యొక్క గొప్ప మహిమను అతి కష్టముతో చెప్పియుంటిని. మరియొక లింగముయొక్క మహిమను వినుము.

దధీచం శివలింగం తు మిశ్రర్షి వరతీర్థకే ।
దధీచినా మునీశేన సుప్రీత్యా చ ప్రతిష్ఠితమ్ ॥
తత్ర గత్వా చ తత్తీర్థే స్నాత్వా సమ్యగ్విధానతః ।
శివలింగం సమర్చ్యేద్వై దాధీచేశ్వరమాదరాత్ ॥
దధీచమూర్తిస్తత్రైవ సమర్చ్యా విధిపూర్వకమ్ ।
శివప్రీత్యర్థమేవాశు తీర్థయాత్రిఫలార్థిభిః ॥
ఏవం కృతే మునిశ్రేష్ఠాః కృతకృత్యో భవేన్నరః ।
ఇహ సర్వసుఖం భుక్త్వా పరత్ర గతిమాప్నుయాత్ ॥
నైమిషారణ్య తీర్థే తు నిఖిలర్షి ప్రతిష్ఠితమ్ ।
ఋషీశ్వరమితి ఖ్యాతం శివలింగం సుఖప్రదమ్ ।
తద్దర్శనాత్పూజనాచ్చ జనానాం పాపినామపి ।
భుక్తి ర్ముక్తి శ్చ తేషాం తు పరత్రేహ మునీశ్వరాః ॥
హత్యాహరణతీర్థే తు శివలింగమఘాపహమ్ ।
పూజనీయం విశేషేణ హత్యా కోటి వినాశనమ్ ॥
దేవప్రయాగ తీర్థే తు లలితేశ్వరనాయకమ్ ।
శివలింగం సదా పూజ్యం నరైస్సర్వాఘనాశనమ్ ॥

మిశ్రమహర్షికి చెందిన పవిత్రమగు తీర్థ క్షేత్రములో దధీచి మహర్షిచే పరమప్రీతితో స్థాపించబడిన దాధీచేశ్వరలింగము గలదు. అచటకు వెళ్లి ఆ తీర్థమునందు యథావిధిగా స్నానము చేసి దాధీచేశ్వర శివలింగమును భక్తి శ్రద్ధలతో అర్చించవలెను. తీర్థయాత్రయొక్క ఫలమును గోరు మానవులు అచటనే ఉన్న దధీచుని మూర్తిని శివుని ప్రీతి కొరకై యథావిధిగా అర్చించవలెను ఓ మహర్షులారా! ఇట్లు చేసిన మానవుడు ఇహలోకములో సర్వసుఖములననుభవించి పరమగతిని పొంది కృతకృత్యుడగును. నైమిషారణ్య క్షేత్రమునందు ఋషులు అందరు కలిసి ప్రతిష్ఠించిన ఋషీశ్వరుడనే శివలింగము సుఖములనిచ్చునని చెప్పబడినది. ఓ మహర్షులారా! దానిని దర్శించి పూజించు జనులు పాపాత్ములే అయిననూ ఇహలోకములో భుక్తిని, పరలోకములో ముక్తిని ఇచ్చును . ఓ మహర్షులారా! హత్యాహరణము అను తీర్థమునందు గల శివలింగము పాపములను పోగొట్టి విశేషముగా పూజించువారికి కోటిహత్యల పాపమును పోగొట్టును. దేవప్రయాగ తీర్థములో లలితేశ్వరుడను పేరుతో ప్రఖ్యాతి గాంచిన శివలింగము సర్వదా పూజించదగినది. దానిని పూజించే మానవుల పాపములన్నియు నశించును .

నయపాలాఖ్యపుర్యాం తు ప్రసిద్ధాయాం మహీతలే ।
లింగం పశుపతీశాఖ్యం సర్వకామఫలప్రదమ్ ।
శిరో భాగస్వరూపేణ శివలింగం తదస్తి హి ।
తత్కథాం వర్ణయిష్యామి కేదారేశ్వరవర్ణనే ॥
తదారాన్ముక్తి నాథాఖ్యం శివలింగం మహాద్భుతమ్ ।
దర్శనాదర్చనాత్తస్య భుక్తిర్ముక్తిశ్చ లభ్యతే ॥
ఇతి వశ్చ సమాఖ్యాతం లింగవర్ణనముత్తమమ్ ।
చతుర్దిక్షు ముని శ్రేష్ఠాః కిమన్య చ్ఛ్రోతుమిచ్ఛథ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటి రుద్రసంహితాయాం చంద్రభాల పశుపతి నాథలింగమాహాత్మ్యవర్ణనం నామైకాదశోఽధ్యాయః॥

భూలోకములో ప్రసిద్ధిని గాంచిన నయపాల నగరమునందు సకల కామనలను, ఫలము◌లను ఇచ్చే పశుపతీశ్వరలింగము గలదు. ఆ శివలింగము తల అనే అవయవమును బోలియున్నది. కేదారేశ్వరుని వర్ణించినప్పుడు ఆ గాథను వర్ణించెదను (. దానికి దగ్గరలో మహాశ్చర్యకరమగు ముక్తి నాథేశ్వరలింగము గలదు. దానిని దర్శించి పూజించువారలకు భుక్తి మరియు ముక్తి లభించును. ఓ మహర్షులారా! మీకీ విధముగా నాల్గు దిక్కులలో గల లింగముల శ్రేష్ఠమగు వృత్తాంతమును చెప్పియుంటిని. ఇంకనూ ఏమి వినగోరుచున్నారు?

శ్రీ శివమహాపురాణములోన కోటి రుద్రసంహితయందు చంద్రబాలలింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే పదకొండవ అధ్యాయము ముగిసినది.

12 – హాటకేశ్వరుని ఆవిర్భావము

ఋషయ ఊచుః।

సూత జానాసి సకలం వస్తు వ్యాసప్రసాదతః ।
తవాజ్ఞాతం న విద్యేత తస్మాత్పృచ్ఛా మహే వయమ్ ॥
లింగం చ పూజ్యతే లోకే తత్త్వయా కథితం చ యత్ ।
తత్రైవ న చాన్య ద్వా కారణం విద్యతే త్విహ ॥
బాణరూపా శ్రుతా లోకే పార్వతీ శివవల్లభా ।
ఏతత్కిం కారణం సూత కథయ త్వం యథాశ్రుతమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ సూతా! నీవు వ్యాసుని అనుగ్రహముచే సర్వజ్ఞానమును కలిగియున్నా◌ావు. నీకు తెలియనది ఉండదు. కావుననే మేము నిన్ను ప్రశ్నించుచున్నాము . లోకములో లింగము పూజింపబడుచున్నది. దానిని గురించి నీవు చెప్పియున్నావు. అది మరియొక విధముగా గాక, అటులనే పూజింపబడుటకు కారణమేమైన గలదా ? శివునకు ప్రియురాలగు పార్వతి లోకములో బాణరూపములో ప్రసిద్ధిని గాంచినది. ఓ సూతా! దీనికి కారణమేమి? నీవు విన్నదానికి అనురూపముగా చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

కల్ప భేద కథా చైవ శ్రుతా వ్యాసాన్మయా ద్విజాః ।
తామేవ కథయామ్యద్య శ్రూయతామృషిసత్తమాః ॥
పురా దారువనే జాతం యద్వృత్తం తు ద్విజన్మనామ్ ।
తదేవ శ్రూయతాం సమ్యక్ కథయామి యథాశ్రుతమ్ ॥
దారునామ వనం శ్రేష్ఠం తత్రా సన్నృషిసత్తమాః ।
శివభక్తాస్సదా నిత్యం శివధ్యానపరాయణాః ॥
త్రికాలం శివపూజాం చ కుర్వంతి స్మ నిరంతరమ్ ।
నానా విధైః స్తవైర్దివ్యైస్తుష్టువుస్తే మునీశ్వరాః ॥
తే కదాచిద్వనే యాతా స్సమిధాహరణాయ చ ।
సర్వే ద్విజర్షభాశ్శైవాశ్శివధ్యాన పరాయణాః ॥
ఏతస్మిన్నంతరే సాక్షాచ్ఛంకరో నీలలోహితః ।
విరూపం చ సమాస్థాయ పరీక్షార్థం సమాగతః ॥
దిగంబరోఽ తితేజస్వీ భూతిభూషణ భూషితః ।
స చేష్టామ కరో ద్దుష్టాం హస్తే లింగం విధారయన్ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! మరియొక కల్పమునకు చెందిన గాథను నేను వ్యాసుని వలన వినియుంటిని. ఇపుడు దానిని మాత్రమే చెప్పుచున్నాను. ఓ మహర్షులారా! వినుడు. పూర్వము దారుకావనములోని బ్రాహ్మణుల సన్నిధిలో జరిగిన వృత్తాంతమును మాత్రమే చక్కగా విన్నది విన్నట్లుగా చెప్పుచున్నాను. వినుడు . దారుకావనము చాలా గొప్పది. సదా శివ భక్తులు, నిత్యము శివధ్యానములో నిమగ్నమైనవారు అగు మహర్షులు. అచట ఉండిరి , వారు నిరంతరముగా మూడు కాలములయందు శివుని పూజించెడివారు. ఆ మహర్షులు అనేకరకముల దివ్యస్తోత్రములతో స్తుతించెడివారు . శివభక్తులు, శివధ్యాన నిరతులు అగు ఆ బ్రాహ్మణశ్రేష్టులందరు ఒకనాడు సమిధలను తెచ్చుకొనుటకే అడవికి వెళ్లిరి. ఇంతలో కంఠమునందు నీలవర్ణము, ఇతరత్ర ఎర్రని వర్ణముగల శంకరుడు వారిని పరీక్షించుటకై స్వయముగా వికటరూపమును దాల్చి విచ్చేసెను , దిగంబరుడు, మహాతేజశ్శాలి, భస్మయే అలంకారముగా గలవాడు అగు ఆ శివుడు అచట వికృతమగు చేష్టలను చేసెను .

మనసా చ ప్రియం తేషాం కర్తుం వై వనవాసినామ్ ।

జగామ తద్వనం ప్రీత్యా భక్తప్రీతో హరస్స్వయమ్ ॥

తం దృష్ట్వా ఋషిపత్న్యస్తాః పరం త్రాసముపాగతాః ।

విహ్వలా విస్మితాశ్చాన్యాస్సమాజగ్ముస్తథా పునః ॥

ఆలిలింగుస్తథా చాన్యా కరం ధృత్వా తథాపరాః ।

పరస్పరం తు సంఘర్షాత్సంమగ్నాస్తా స్త్రి యస్తదా ॥

ఏతస్మిన్నేవ సమయే ఋషివర్యాస్సమాగమన్ ।

విరుద్ధం తం చ తే దృష్ట్వా దుఃఖితాః క్రోధమూర్ఛితాః॥

తదా దుఃఖమను ప్రాప్తాః కోఽయం కోఽయం తథా బ్రువన్ ।

సమస్తా ఋషయస్తే వై శివమాయా విమోహితాః ॥

యదా చ నోక్తవాన్ కించిత్సోఽవధూతో దిగంబరః ।

ఊచుస్తం పురుషం భీమం తదా తే పరమర్షయః ॥

త్వయా విరుద్ధం క్రియతే వేదమార్గవిలోపి యత్ ।

తతస్త్వదీయం తల్లింగం పతతాం పృథివీతలే ॥

భక్తప్రియుడగు శివుడు వనమునందు నివసించే ఆ ఋషులకు ప్రియమును చేయగోరి స్వయముగా ప్రేమతో ఆ వనమునకు వెళ్లెను. ఆయనను చూచి ఆ ఋషి పత్నులు కంగారుపడి, భయమును విస్మయమును అధికముగా పొందిరి, వారు కంగారుపడి ఒకరి చేతులను మరియొకరు పట్టుకొని పరస్పరము కౌగిలించుకొనిరి. అపుడు వారి మధ్య కంగారులో తొక్కిసలాట జరిగెను . అదే సమయములో మహర్షులు తిరిగి వచ్చి ఆ విడ్డూరమును చూచి దుఃఖమును, అతిశయించిన క్రోధమును పొందిరి. ఎవరీతడు? ఎవరీతడు? అని పలుకుతూ, శివమాయచే విమోహితులైన ఆ ఋషులందరు అపుడు దుఃఖమును పొందిరి. దిగంబరుడగు ఆ అవధూత సమాధానమునీయలేదు. అపుడా మహర్షులు భయంకరాకారుడగు ఆ పురుషునితో నిట్లు పలికిరి. నీవు వేదమార్గమునకు హానిని

కలిగించి విరుద్ధముగా ప్రవర్తించుచున్నావు గనుక, నీ లింగము నేలపైపడు గాక!

ఇత్యుక్తే తు తదా తైశ్చ లింగం చ పతితం క్షణాత్ ।
అవధూతస్య తస్యాశు శివస్యాద్భుతరూపిణః ॥
తల్లింగం చాగ్నివత్సర్వం యద్దదాహ పురస్థితమ్ ।
యత్ర యత్ర చ తద్యాతి తత్ర తత్ర దహేత్పునః ॥
పాతాలే చ గతం తచ్చ స్వర్గే చాపి తథైవ చ ।
భూమౌ సర్వత్ర తద్యాతం న కుత్రాపి స్థిరం హి తత్ ॥
లోకాశ్చ వ్యాకులా జాతా ఋషయస్తేతిదుఃఖితాః ।
న శర్మ లేభిరే కే చిద్దేవాశ్చ ఋషయస్తథా ॥
న జ్ఞాతస్తు శివో యైస్తు తే సర్వే చ సురర్షయః ।
దుఃఖితా మిలితాశ్శీ ఘ్రం బ్రహ్మాణం శరణం యయుః ॥
తత్ర గత్వా చ తే సర్వే నత్వా స్తుత్వా విధిం ద్విజాః ।
తత్సర్వమవదన్ వృత్తం బ్రహ్మణే సృష్టికారిణే ॥
బ్రహ్మా తద్వచనం శ్రుత్వా శివమాయా విమోహితాన్ ।
జ్ఞాత్వా తాన్ శంకరం నత్వా ప్రోవాచ ఋషిసత్తమామ్ ॥

వారు అట్లు పలుకగానే అద్భుతమగు. అవధూత రూపములో నున్న ఆ శివుని లింగము వెంటనే క్రిందబడెను . ఆ లింగము అగ్నివలె ఎదుటనున్న సర్వమును దహించుటయే గాక, అది ఎచ్చటెచ్చటకు వెళ్లినో, అచ్చటచ్చట దహించుచుండెను. అదీ ఒక చోట స్థిరముగా నుండకుండా భూ, పాతాళ, స్వర్గలోకములలో సర్వత్రా వెల్లెను. జనులు కంగారుపడిరి. ఆ ఋషులు అతిశయించిన దుఃఖమును పొందిరి. దేవతలకు గానీ, ఋషులకు గాని ఎవ్వరికైననూ సుఖము కలుగలేదు. శివుని తత్త్వము నెరుంగని ఆ దేవతలు, ఋషులు అందరు దుఃఖితులై ఒకచో గూడి వెంటనే బ్రహ్మను శరణు పొందిరి . ఓ బ్రాహ్మణులారా! వారందరు బ్రహ్మలోకమునకు వెళ్లి సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మకు నమస్కరించి స్తుతించి ఆ వృత్తాంతమునంతనూ చెప్పిరి. బ్రహ్మ వారి మాటలను విని, ఆ మహర్షులు శివమాయచే విమోహితులై యున్నారని గ్రహించి శంకరునకు నమస్కరించి వారితో నిట్లనెను .

బ్రహ్మోవాచ।

జ్ఞాతారశ్చ భవంతో వై కుర్వతే గర్హితం ద్విజాః ।
అజ్ఞాతారో యదా కుర్యుః కిం పునః కథ్యతే పునః ।
విరుధ్యైవం శివం దేవం కుశలం కస్సమీహతే ।
మధ్యాహ్నసమయే యో వై నాతిథిం చ పరామృశేత్ ॥
తస్యైవ సుకృతం నీత్వా స్వీయం చ దుష్కృతం పునః ।
సంస్థాప్య చాతిథిర్యాతి కిం పునశ్శివమేవ వా ॥

యావల్లింగం స్థిరం నైవ జగతాం త్రితయే శుభమ్ ।
జాయతే న తదా క్వాపి సత్యమేతద్వదామ్యహమ్ ॥
భవద్భిశ్చ తథా కార్యం యథా స్వాస్థ్యం భవేదిహ ।
శివలింగస్య ఋషయో మనసా సంవిచార్యతామ్ ॥

బ్రహ్మ ఇట్లు పలికెను -

ఓ బ్రాహ్మణులారా! జ్ఞానులగు మీరు కూడ నిందనీయమగు పనిని చేసినారు. అజ్ఞానులు చేసినచో, ఏమి చెప్పగలము? దైవమగు శివునితో ఈ విధముగా విరోధించు మానవుడు క్షేమమునెట్లు పొందగలును? మధ్యాహ్న సమయములో విచ్చేసిన అతిథిని ఎవడైతే సత్కరించడో, వాని పుణ్యమును ఆ అతిథి తీసుకొని తన పాపమును అప్పజెప్పి తన దారిన వెళ్లును. ఇక శివుని విషయములో చెప్పునదేమున్నది? లింగము స్థిరమగు నంతవరకు ముల్లోకములలో ఎక్కడనైననూ శుభము కలుగబోదు. నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను. ఓ ఋషులారా! శివలింగము ఇచట స్థిరముగా నుండునట్లు మీరు చేయవలెను. మీరు బుద్ధితో ఆలోచించుడు.

సూత ఉవాచ

ఇత్యుక్తాస్తే ప్రణ మ్యోచుర్బ్రహ్మాణమృషయశ్చ వై ।
కిమస్మాభిర్విధే కార్యం తత్కార్యం త్వం సమాదిశ ॥
ఇత్యుక్తశ్చ మునీశైస్తైస్సర్వలో కపితామహః ।
మునీశాంస్తాంస్తదా బ్రహ్మా స్వయం ప్రోవాచ వై తదా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆయన ఇట్లు చెప్పగా ఆ ఋషులు బ్రహ్మకు ప్రణమిల్లి ఇట్లు పలికిరి. ఓ విధీ! ఇపుడు మా కర్తవ్యమేమియో చెప్పుము. ఆ మహర్షులిట్లు కోరగా లోకములన్నింటికీ పితామహుడగు ఆ బ్రహ్మ అపుడా మహర్షులతో స్వయముగా నిట్లనెను.

బ్రహ్మోవాచ।

ఆరాధ్య గిరిజాం దేవీం ప్రార్థయంతు సురాశ్శివమ్ ।
యోని రూపా భవేచ్చేద్వై తదా తత్ స్థిరతాం వ్రజేత్ ॥
తద్విధిం ప్రవదామ్యద్య సర్వే శృణుత సత్తమాః ।
తామేవ కురుత ప్రేమ్ణ ప్రసన్నా సా భవిష్యతి ॥
కుంభమేకం చ సంస్థాప్యం కృత్వాష్టదలముత్తమమ్ ।
దూర్వాయవాంకురై స్తీర్థోదక మాపూరయేత్తతః ॥
వేదమంత్రై స్తతస్తం వై కుంభం చైవాభిమంత్రయేత్ ।
శ్రుత్యుక్త విధినా తస్య పూజాం కృత్వా శివం స్మరన్ ॥

తల్లింగం తజ్జలేనా ఖిషేచయే త్పరమర్షయః ।
శతరుద్రీయమంత్రిస్తు ప్రోక్షితం శాంతి మాప్నుయాత్ ॥
గిరిజాం యోనిరూపాం చ బాణం స్థాప్య శుభం పునః ।
తత్ర లింగం చ తత్ స్థాప్యం పునశ్చైవాభిమంత్రయేత్ ॥
సుగంధైశ్చందనైశ్చైవ పుష్పధూపాదిభిస్తథా ।
నైవేద్యాదికపూజాభిస్తోషయేత్పరమేశ్వరమ్ ॥
ప్రణిపాతైస్సైః వైః పుణ్యేర్వాద్యైర్గానైస్తథా పునః ।
తతస్స్వస్త్యయనం కృత్వా జయేతి వ్యాహరేత్తథా ॥
ప్రసన్నో భవ దేవేశ జగదాహ్లాదకారక ।
కర్తా పాలయితా త్వం చ సంహర్తా త్వం నిరక్షరః ॥
జగదాదిర్జగద్యోనిర్జ గదంతర్గతోఽపి చ ।
శాంతో భవ మహేశాన సర్వలో కాంశ్చ పాలయ ॥
ఏవం కృతే విధౌ స్వాస్థ్యం భవిష్యతి న సంశయః ।
వికారో న త్రిలోకేఽస్మిన్ భవిష్యతి సుఖం సదా ॥

బ్రహ్మ ఇట్లు పలికెను –

దేవతలు పార్వతీ దేవిని ఆరాధించి శివుని ప్రార్థించవలెను. ఆమె యోని రూపయైనచో, అపుడది స్థిరమగును. ఓ పుణ్యాత్ములారా! ఇపుడా విధిని చెప్పుచున్నాను. అందరు వినుడు. చెప్పిన విధముగా ప్రేమతో చేయుడు. ఆమె ప్రసన్నురాలు కాగలదు. అష్టదల పద్మమును రంగవల్లిగా తీర్చి దానిపై ఉత్తమమగు కలశమును స్థాపించి దానిని దూర్వలతో మరియు యవధాన్యపు మొక్కల చిగుళ్లతో అలంకరించి దానియందు తీర్థజలమును నిండుగా పోయవలెను. తరువాత ఆ కలశమును వేదమంత్రములతో అభిమంత్రించి, శివుని స్మరిస్తూ వేదోక్త విధానముతో పూజను చేయవలెను, అపుడీ మహర్షులు ఆ జలముతో ఆ లింగమును శతరుద్రీయమంత్రములను పఠిస్తూ అభిషేకించినచో అది శాంతించును (36), పార్వతిని మరియు బాణము (నర్మదానదిలోని శిల) ను స్థాపించవలెను. బాణము శుభకరమైనది. దానియందు లింగమునుంచి మరల అభిమంత్రించవలెను. అపుడు చందనగంధము, పుష్పములు, ధూపము, నైవేద్యము ఇత్యాదులను సమర్పించి పరమేశ్వరుని పూజించి సంతోషపెట్టవలెను. తరువాత నమస్కారములు, పవిత్రములగు స్తోత్రములు, వాద్య గానములు అను వాటిని సమర్పించి ఆశీర్వచన మంత్రములను పఠించి, జయధ్వానములను చేయవలెను. ఓ దేవదేవా!. ప్రసన్నుడవు కమ్ము, జగత్తునకు ఆహ్లాదమును కలిగించువాడా! జగత్తుయొక్క సృష్టిస్థితిలయకారకుడవు నీవే. నీకు వినాశము లేదు, జగత్కారణము నీవే. సృష్టికి ఆదిలో నీవే గలవు. జగత్తు లోపల కూడ నీవే ఉన్నావు. మహేశ్వరా! నీవు శాంతుడవై లోకములను పాలించుము. ఈ విధిని ఆచరించినచో స్వస్థత కలుగగలదు. సందేహము లేదు. అపుడు ముల్లోకములలో వికారములు ఉండబోవు. నిత్యసుఖము కలుగును .

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తాస్తే ద్విజా దేవాః ప్రణిపత్య పితామహమ్ ।
శివం తం శరణం ప్రాప్తాస్సర్వలోక సుఖేప్సయా ॥
పూజితః పరయా భక్త్యా ప్రార్థితశ్శంకరస్తదా ।
సుప్రసన్నస్తతో భూత్వా తానువాచ మహేశ్వరః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆయన ఇట్లు పలుకగా ఆ ద్విజులు మరియు దేవతలు పితామహునకు ప్రణమిల్లి లోకములన్నిటికీ సుఖమును కలిగించగోరి ఆ శివుని శరణు పొందిరి. అపుడు వారు పరమభక్తితో శంకరుని పూజించి ప్రార్థించగా, ఆ మహేశ్వరుడు దాని వలన మిక్కిలి ప్రసన్నుడై వారితో నిట్లనెను .

మహేశ్వర ఉవాచ ।

హే దేవా ఋషయస్సర్వే మద్వచశ్శృణుతాదరాత్ ।
యోనిరూపేణ మల్లింగం ధృతం చేత్ స్యాత్తదా సుఖమ్ ॥
పార్వతీం చ వినా నాన్యా లింగం ధారయితుం క్షమా ।
తయా ధృతం చ మల్లింగం ద్రుతం శాంతిం గమిష్యతి ॥

ఓ దేవతలారా! ఋషులారా! మీరందరు నా మాటను ఆదరముతో వినుడు. లింగమును యోని రూపముచే ధరించినచో సుఖము లభించగలదు. పార్వతి తక్క మరియొకరు లింగమును ధరించుటకు సమర్థులు కారు. ఆమె ధరించిన వెంటనే లింగము శాంతించగలదు.

సూత ఉవాచ ।

తచ్ఛ్రుత్వా ఋషిభిర్దేవైస్సు ప్రసన్నైర్మునీశ్వరాః ।
గృహీత్వా చైవ బ్రహ్మాణం గిరిజా ప్రార్థితా తదా ॥
ప్రసన్నాం గిరిజాం కృత్వా వృషభధ్వజమేవ చ ।
పూర్వోక్తం చ విధిం కృత్వా స్థాపితం లింగముత్తమమ్ ॥
మంత్రోక్తేన విధానేన దేవాశ్చ ఋషయస్తథా ।
చక్రుః ప్రసన్నాం గిరిజాం శివం చ ధర్మహేతవే॥
సమానర్చుర్విశేషేణ సర్వే దేవర్షయశ్శివమ్ ।
బ్రహ్మా విష్ణుః పరే చైవ త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥
సుప్రసన్నశ్శివో జాతశ్శివా చ జగదంబికా ।
ధృతం తయా చ తల్లింగం తేన రూపేణ వై తదా ॥
లోకానాం స్థాపితే లింగే కల్యాణం చాభవత్తదా ।
ప్రసిద్ధం చైవ తల్లింగం త్రైలో క్యామ భవద్ద్విజాః ॥
హాటకేశమితి ఖ్యాతం తచ్ఛివాశివమిత్యపి ।
పూజనాత్తస్య లో కానాం సుఖం భవతి సర్వథా ॥
ఇహ సర్వసమృద్ధి స్స్యాన్నానాసుఖవహాధికా ।
పరత్ర పరమా ముక్తిరాత్ర కార్యా విచారణా ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం లింగరూప కారణ వర్ణనం సామ ద్వాదశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

ఓ మహర్షులారా! ఆ వచనములను విని, ఋషులు మరియు దేవతలు మిక్కిలి ప్రసన్నులై బ్రహ్మను దోడ్కొని వెళ్లి పార్వతిని అపుడు ప్రార్థించిరి . వారు పార్వతిని మరియు వృషభధ్వజుని ప్రసన్నులుగా చేసి పూర్వోక్త విధానములో ఉత్తమమగు లింగమును స్థాపించిరి. దేవతలు మరియు ఋషులు ధర్మము కొరకై మంత్రోక్త విధానముచే పార్వతీ పరమేశ్వరులను ప్రసన్నులను చేసిరి. దేవతలు మరియు ఋషులు, బ్రహ్మ, విష్ణువు మరియు ఇతరులందరు, ముల్లోకములలోని చరాచరప్రాణులు శివుని విశేషముగా పూజించిరి. శివుడు మరియు జగన్మాతయగు పార్వతి మిక్కిలి ప్రసన్నులైరి. అపుడామె ఆ రూపముతో ఆ లింగమును ధరించెను. లింగము స్థాపించబడగానే లోకములకు కల్యాణము కలిగెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆ లింగము ముల్లోకములలో ప్రసిద్ధిని గాంచెను . దానికి హాటకేశ్వరుడనియు, శివాశివులనియు పేరు వచ్చెను. దానిని పూజించిన మానవులకు అన్ని విధములగు సుఖము కలుగును. అట్టివారు ఇహలోకములో సకలసమృద్ధులను, వివిధ సుఖములను అధికముగా అనుభవించి, దేహమును వీడిన పిదప ముక్తిని పొందెదరనుటలో సందేహము లేదు .

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటి రుద్రసంహితయందు లింగరూప కారణ వర్ణనమనే పన్నెండవ అధ్యాయము ముగిసినది.

13 - వటుకోత్పత్తి

సూత ఉవాచ ।

యథాభవల్లింగ రూపస్సంపూజ్యస్త్రీ భవే శివః ।
తథోక్తం హి ద్విజాః ప్రీత్యా కిమన్య చ్ఛ్రోతుమిచ్ఛథ ॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

ఓ ద్విజులారా! ముల్లోకములలో శివుడు లింగరూపములో పూజింపబడే విధానమును ప్రీతితో చెప్పితిని. ఇంకనూ ఏమి వినగోరుచున్నారు?

ఋషయ ఊచుః ।

అంధకేశ్వరలింగస్య మహిమానం వద ప్రభో ।
తథాన్యచ్ఛివ లింగానాం ప్రీత్యా వక్తు మహోర్హసి ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

ఓ ప్రభూ! అంధకేశ్వరలింగము యొక్క మహిమను, మరియు ఇతర శివలింగములను గురించి ప్రేమతో నీవు ఈ సమయములో చెప్పదగును .

సూత ఉవాచ ।

పురాణ్ణగర్తమాశ్రిత్య వసన్ దైత్యోంఽధకాసురః ।
స్వవశం కారయామాస త్రైలోక్యం సురసూదనః ॥
తస్మాద్గర్తాచ్చ నిస్సృత్య పీడయిత్వా పునః ప్రజాః ।
ప్రావిశచ్చ తదా దైత్యస్తం గర్తం సుపరాక్రమః ॥
దేవాశ్చ దుఃఖితాస్సర్వే శివం ప్రార్థ్య పునః పునః ।
సర్వం నివేదయామాసు స్స్వదుఃఖం చ మునీశ్వరాః ॥
తదాకర్ణ్య వచస్తే షాం దేవానాం పరమేశ్వరః ।
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా దుష్టహంతా సతాం గతిః ॥

సూతుడిట్లు పలికెను- ..

పూర్వము అంధకాసురుడు సముద్రములోని ఒక లోతైన స్థానమునాశ్రయించి దేవతలను జయించి ముల్లోకములను తన వశము చేసుకొనెను. ఆతడు ఆ లోతైన స్థానమునుండి బయటకు వచ్చి ప్రజలను పీడించి మరల దానిలో ప్రవేశించెడివాడు. ఆ రాక్షసుడు మహాపరాక్రమ శాలి, దుఃఖితులైన దేవతలందరు శివుని పలుమార్లు ప్రార్థించిరి. ఓ మహర్షులారా! వారు ఆయనకు తమ దుఃఖమునంతనూ విన్నవించుకొనిరి. దుష్టశిక్షకుడు, శిష్టరక్షకుడు అగు. ఆ పరమేశ్వరుడు ఆ దేవతల పలుకులను విని ప్రసన్నమగు మనస్సు గల వాడై ఇట్లు బదులిడెను.

శివ ఉవాచ -

ఘాతయిష్యామి తం దైత్యమంధకం సురసూదనమ్ ।
సైన్యం చ నీయతాం దేవా హ్యాయామి చ గణైస్సహ ॥
తస్మాద్గర్తా దంధకే హి దేవర్షి ద్రుహి భీకరే ।
నిస్సృతే చ తదా తస్మిన్ దేవా గర్తముపాశ్రితాః ॥
దైత్యాశ్చ దేవతాశ్చైవ యుద్ధం చక్రు స్సుదారుణమ్ ।
శివానుగ్రహతో దేవాః ప్రబలాశ్చాభవంస్తదా ॥
దేవైశ్చ పీడితస్సోఽపి యావద్గర్తాము పాగతః ।
తావచ్ఛూలేన సంప్రోతశ్శివేన పరమాత్మనా ॥
తత్రత్యశ్చ తదా శంభుం ధ్యాత్వా సంప్రార్థయత్తదా ।
అంతకాలే చ త్వాం దృష్ట్వా తాదృశో భవతి క్షణాత్ ॥
ఇత్యేవం సంస్తుత స్సోఽపి ప్రసన్న శ్శంకరస్తదా ।
ఉవాచ వచనం తత్ర వరం బ్రూహి దదామి తే ॥
ఇత్యేవం వచనం శ్రుత్వా స దైత్యః పునరబ్రవీత్।
సుప్రణమ్య శివం స్తుత్వ సత్త్వభావము పాశ్రితః ॥

శివుడిట్లు పలికెను -

దేవతలను పీడించే ఆ అంధకాసురుని నేను సంహరించగలను. దేవతలారా! సైన్యముతో నడువుడు. నేను కూడ గణములతో కలిసి వచ్చుచున్నాను. దేవతలకు, ఋషులకు ద్రోహమునాచరించే భయంకరుడగు అంధకుడు. ఆ సముద్రగర్భములోని బిలమునుండి బయటకు రాగానే దేవతలా బిలములో ప్రవేశించిరి. దేవదానవుల మధ్య మిక్కిలి భయంకరమగు (యుద్ధము జరిగెను. కాని శివుని అనుగ్రహముండుటచే అపుడు దేవతల బలము అతిశయించెను . దేవతలచే పీడింపబడి ఆ రాక్షసుడు బిలము వద్దకు వచ్చుసరికి పరమాత్మయగు శివుడు వానిని శూలముతో పొడిచెను . అపుడాతడు అచట నిలబడి శంభుని ధ్యానించి ఇట్లు ప్రార్థించేను:. మరణసమయములో నిన్ను దర్శించిన వ్యక్తి అదే క్షణములో నీ వంటి వాడు అగును . అతడిట్లు స్తుతించగా అపుడు శంకరుడు ప్రసన్నుడై వరమును కోరుకొనుము. నీకు ఇచ్చెదను' అని పలికెను ఈ మాటను విని ఆ రాక్షసుడు సత్త్వగుణ ప్రధానమగు హృదయము గలవాడై శివునకు ప్రణమిల్లి స్తుతించి మరల ఇట్లు పలికెను .

అంధక ఉవాచ ।

యది ప్రసన్నో దేవేశ స్వభక్తిం దేహి మే శుభామ్ ।
కృపాం కృత్వా విశేషేణ సంస్థితో భవ చేహ వై ॥

అంధకుడిట్లు పలికెను -

ఓ దేవదేవా! నీవు ప్రసన్నుడవైనచో నీయందు శుభకరమగు భక్తిని నాకు కలిగించుము. నీవు ప్రత్యేకమగు కృపను చూపి ఇచటనే స్థిరముగా నుండుము .

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తస్తేన దైత్యం తం తద్గర్తే చాక్షిపద్ధరః ।
స్వయం తత్ర స్థితో లింగరూపోఽ సౌ లో కకామ్యయా ॥
అంధకేశం చ తల్లింగం నిత్యం యః పూజయేన్నరః ।
షణ్మాసా జ్జాయతే తస్య వాంఛా సిద్ధిర్న సంశయః ॥
వృత్త్యర్థం పూజయేల్లింగం లోకస్య పాతకారకమ్ ।
షణ్మాసం యో ద్విజశ్చైవ స వై దేవలకస్స్మృతః ॥
యథా దేవలకశ్చైవ స భవేదిహ వై తదా ।
దేవలకశ్చ యః ప్రోక్తో నాధికారో ద్విజస్య హి ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆ రాక్షసుడు ఇట్లు పలుకగా, శివుడు ఆతనిని ఆ బిలములో పడవేసెను. తరువాత ఆయన లో కహితమును గోరి అచట స్వయముగా లింగరూపములో నుండెను . ఏ మానవుడైతే ఆ అంధకేశ్వరలింగమును ప్రతి నిత్యము పూజించునో, వానికి ఆరుమాసములలో నిస్సందేహముగా కోర్కెలు ఈడేరును . శివలింగము లోకములకు హితమును కలిగించును. ఏ బ్రాహ్మణుడైతే జీవనవ్యయమును సంపాదించుట కొరకై ఆరుమాసములు శివలింగమును పూజించునో, వానికి దేవలకుడని పేరు. దేవలకుడై జీవించే బ్రాహ్మణునకు వైదిక కర్మలయందు అధికారము లేదు .

ఋషయ ఊచుః ।

దేవలకశ్చ కః ప్రోక్తః కిం కార్యం తస్య విద్యతే ।
తత్త్వం వద మహాప్రాజ్ఞ లోకానాం హితహేతవే ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

దేవలకుడు ఎవడు? వానికి కర్తవ్యమేమి గలదు? ఓ మహాబుద్ధిశాలీ! లోకములకు హితమును ఒనగూర్చుటకై ఈ తత్త్వమును చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

దధీచిర్నామ విప్రో యో ధర్మిష్ఠో వేదపారగః ।
శివభక్తిరతో నిత్యం శివశాస్త్ర పరాయణః ॥
తస్య పుత్రస్తథా హ్యాసీత్ఖ్యాతో నామ్నా సుదర్శనః ।
తస్య భార్యా దుకూలా చ నామ్నా దుష్టకులోద్భవా ॥
తద్వశే స చ భర్తాసీత్తస్య పుత్రచతుష్టయమ్ ।
సోఽపి నిత్యం శివస్యైవ పూజాం చ స్మ కరోత్యసౌ ॥
దధీచేస్తు తదా హ్యాసీద్గ్రామాంతర నివేశనమ్ ।
జ్ఞాతి సంయోగతశ్చైవ జ్ఞాతిభిర్న స మోచితః ॥
కథయిత్వా చ పుత్రం స శివభక్తిరతో భవ ।
ఇత్యుక్త్వా స గతో ముక్తో దధీచిశ్శైవసత్తమః ॥
సుదర్శనశ్చ పుత్రోఽపి శివపూజాం చకార హ ।
ఏవం చిరతరః కాలో వ్యతీయాయ మునీశ్వరాః ॥
ఏవం చ శివరాత్రిశ్చ సమాయాతా కదాచన।
తస్యాం చోపోషితాస్సర్వే స్వయం సంయోగతస్తదా ॥
పూజాం కృత్వా గతస్సోఽపి సుదర్శన ఇతి స్మృతః ।
స్త్రీ సంగం శివరాత్రౌ తు కృత్వా పునరిహాగతః ॥
న స్నానం తేన చ కృతం తద్రాత్ర్యాం శివపూజనమ్ ।
తేన తత్కర్మపాకేన క్రుద్ధః ప్రోవాచ శంకరః ॥

సూతుడిట్లు పలికెను –

దర్మాత్ముడు, వేదములను క్షుణ్ణముగా తెలిసిన వాడు, శివభక్తియందు ప్రీతి గలవాడు, నిత్యము శివశాస్త్రమునందు నిమగ్నమై యుండువాడు అగు దధీచి అనే బ్రాహ్మణుడు గలడు. ఆయనకు సుదర్శనుడని ప్రసిద్ధి గాంచిన పుత్రుడు గలడు. వానికి దుష్టకులమునందు జన్మించిన దుకూలయను భార్య గలదు). ఆతడు ఆమెకు వశుడై యుండెడివాడు. వానికీ నల్గురు పుత్రులు గలరు. ఆతడు కూడ ప్రతిదినము శివుని పూజించెడివాడు . దధీచి బంధువులను కలుసుకొనుటకై మరియొక గ్రామమునకు వెళ్లి అచట ఉండెను. బంధువులాతనిని విడిచిపెట్టలేదు. జీవన్ముక్తుడు, శివభక్తాగ్రేసరుడు అగు ఆ దధీచి పుత్రునితో 'శివభక్తి యందు ప్రీతి గలవాడవు కమ్ము' అని చెప్పి వెళ్లెను దధీచి పుత్రుడగు సుదర్శనుడు కూడ శివుని పూజించుచుండెను. ఓ మహర్షులారా! ఈ తీరున చాలా కాలము గడిచెను. ఇంతలో ఒకనాడు శివరాత్రి వచ్చెను. ఆనాడు అందరు ఉపవాసముండిరి. సుదర్శనుడు తాను కూడ ఉపవసించెను. సుదర్శనుడు పూజను చేసి వెళ్లెను. కాని శివరాత్రినాడు ఆతడు స్త్రీ సంగము గలవాడై ఇచటకు మరల వచ్చెను. ఆతడు స్నానమును చేయలేదు. ఆనాటి రాత్రి శివుని పూజించలేదు. ఆతని ఆ చేష్టలచే శంకరుడు కోపించి ఇట్లు పలికెను .

మహేశ్వర ఉవాచ ।

శివరాత్ర్యం త్వయా దుష్ట సేవనం చ స్త్రియాః కృతమ్ ।

అస్నాతేన మదీయా చ కృతా పూజాఽవివేకినా ॥

జ్ఞాత్వా చైవం కృతం యస్మాత్తస్మాత్త్వం జడతాం వ్రజ ।

మమాస్పృశ్యో భవ త్వం చ దూరతస్స్పర్శనం కురు ॥

మహేశ్వరుడిట్లు పలికెను -

ఓరీ దుష్టా! నీవు శివరాత్రి నాడు స్త్రీతో కులాసాగా గడిపితివి. మరియు వివేకహీనుడవగు నీవు. స్నానమును చేయకుండగా నన్ను పూజించితివి. నీవు తెలిసి కూడా ఇట్లు చేసితివి గాన జడుడవు కమ్ము, నీకు నన్ను స్పృశించే అధికారము లేదు. నాకు దూరముగా నుండుము .

సూత ఉవాచ।

ఇతి శప్తో మహేశేన దధీచిస్సు సుదర్శనః ।

జడత్వం ప్రాప్తవాన్ సద్యశ్శివమాయయా విమోహితః ॥

ఏతస్మిన్ సమయే విప్రా దధీచిశ్శైవసత్తమః ।

గ్రామాంతరాత్సమాయాతో వృత్తాంతం శ్రుతవాంశ్చ సః ॥

శివేన భర్త్సితస్సోఽపి దుఃఖితోఽభూదతీవ హి ।

రురోద హతోఽస్మీతి దుఃఖేన సుతకర్మణా ॥

పునః పునరువాచేతి స దధీచిస్సతాం మతః।

అనేనేదం కుపుత్రేణ హతం మే కులముత్తమమ్ ॥

స పుత్రోఽపీ హతో భార్యాం పుంశ్చలీం కృతవాన్ ధ్రువమ్ ।

పశ్చాత్తాపమను ప్రాప్య స్వపిత్రా పరిభర్త్సితః ॥

తత్పిత్రా గిరిజా తత్ర పూజితా విధిభిర్వరైః ।

సుయత్నతో మహాభక్త్యా స్వపుత్ర సుఖహేతవే ॥

సుదర్శనోఽపి గిరిజాం పూజయామాస చ స్వయమ్ ।

చండీపూజనమార్గేణ మహాభక్త్యా శుభైస్స్వైః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

దధీచి పుత్రుడగు సుదర్శనుడు శివమాయచే విమోహితుడై, మహేశ్వరుడీ తీరు౦న శపించిన వెంటనే జడుడు ఆయెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఇంతలో శివభక్తాగ్రగణ్యుడగు దధీచి గ్రామాంతరమునుండి మరలి వచ్చి ఆ వృత్తాంతమును వినెను. శివుడు ఆయనను భయపెట్టెను. ఆయన పుత్రుడు చేసిన పనివలన అతిశయించిన దుఃఖమును పొంది 'అయ్యో! నేను హతుడనైతిని' అని పలుకుతూ రోదించెను, సత్పురుషులకు సమాదరణీయుడగు ఆ దధీచి పలుమార్లు ఇట్లు పలికెను: దుష్టుడగు ఈ నా పుత్రుడు ఉత్తమమగు నా కులమునకు వినాశమును దెచ్చినాడు . నా పుత్రుడు కూడ వినాశమును పొందినాడు. ఆతడు నిశ్చితముగా దుష్టురాలిని వివాహమాడినాడు. ఈ విధముగా తండ్రి నిందించగా,

ఆ కుమారుడు పశ్చాత్తాపమును పొందినాడు. అపుడు దధీచి తన పుత్రుని సుఖము కొరకై శ్రేష్ఠ విధానమునననుసరించి మహాభక్తితో శ్రద్ధాపూర్వకముగా పార్వతిని పూజించెను. సుదర్శనుడు కూడ చండీ పూజావిధానముననుసరించి మహాభక్తితో శుభస్తోత్రములతో తాను కూడ పార్వతిని పూజించెను .

ఏవం తౌ పితృపుత్రౌ హీ నానోపాయైస్సు భక్తితః ।

ప్రసన్నాం చక్రతుర్దేవీం గిరిజాం భక్తవత్సలామ్ ॥

తయోస్సేవా ప్రభావేణ ప్రసన్నా చండికా తదా ।

సుదర్శనం చ పుత్రత్వే చకార గిరిజా మునే ॥

శివం ప్రసాదయామాస పుత్రార్థే చండికా స్వయమ్ ।

క్రుద్ధోఽ క్రుద్ధో పునశ్చండీ తత్పుత్రస్య ప్రసన్నధీః ॥

అథాజ్ఞాయ ప్రసన్నం-తం మహేశం వృషభధ్వజమ్ ।

నమస్కృత్య స్వయం తస్య హ్యుత్సంగే తం న్యవేశయత్ ॥

ఘృతస్నానం తతః కృత్వా పుత్రస్య గిరిజా స్వయమ్ ।

త్రిరావృత్తో పవీతం చగ్రంథినైకేన సంయుతమ్ ॥

సుదర్శనాయ పుత్రాయ దదౌ ప్రీత్యా తదాంబికా ।

ఉద్దిశ్య శివగాయత్రీం షోడశాక్షరసంయుతామ్ ॥

తదోం నమశ్శివాయేతి శ్రీ శబ్దపూర్వకాయ చ ।

వరాన్ షోడశ సంకల్పపూజాం కుర్యాదయం వటుః ॥

ఈ విధముగా ఆ తండ్రి కొడుకులు మహాభక్తితో అనేకములగు ఉపాయములననుష్ఠించి భక్తవత్సలయగు పార్వతీ దేవిని ప్రసన్నము చేసుకొనిరి. ఓ మునీ! వారి సేవయొక్క ప్రభావముచే ప్రసన్నురాలైన పర్వతరాజపుత్రిక యగు చండిక అపుడు సుదర్శనుని తన పుత్రునిగా స్వీకరించెను. తాను పుత్రునిగా స్వీకరించిన ఆ సుదర్శనుని కొరకై ఆ చండిక స్వయముగా ప్రార్థించగా కోపమును పొందియున్న శివుడు కోపమును విడనాడెను. అపుడు చండి మరియు వారి పుత్రుడగు సుదర్శనుడు ప్రసన్నమనస్కులైరి. వృషభధ్వజుడగు మహేశ్వరుడు ప్రసన్నుడైనాడని తెలిసి ఆమె ఆయనకు నమస్కరించి సుదర్శనునీ స్వయముగా శివుని ఒడిలో కూర్చుండబెట్టెను. పార్వతి స్వయముగా తన పుత్రుడగు సుదర్శనునకు నేతితో స్నానమును చేయించి మూడు పేటలతో మరియు ఒక ముడీతో నున్న యజ్ఞోపవీతమును చేసెను. అపుడా అంబిక పుత్రుడగు సుదర్శనునకు పదునారు అక్షరములు గల శివగాయత్రిని ప్రేమతో ఉపదేశించెను. అపుడా బ్రాహ్మణబాలకుడు పదునారు పర్యాయములు ఓం నమశ్శివాయ అను మంత్రమునకు శ్రీకారమును ముందు జోడించి సంకల్ప పూజను చేసెను.

ఆస్నానాది ప్రణామాంతం పూజయన్ వృషభధ్వజమ్ ।
మంత్ర వాదిత్ర పూజాభిస్సర్షీణాం సన్నిధౌ తథా ॥
నామమంత్రాననేకాంశ్చ పాఠయామాస వై తదా ।
ఉవాచ సుప్రసన్నాత్మా చండికా చ శివస్తథా ॥
మదర్పితం చ యత్ కించిద్ధనధాన్యాదికం తథా ।
తత్సర్వం చ త్వయా గ్రాహ్యం న దోషాయ భవిష్యతి ॥
మమ కృత్యే భవన్ముఖ్యో దేవీ కృత్యే విశేషతః ।
ఘృతతైలాదికం సర్వం త్వయా గ్రాహ్యం మదర్పితమ్ ॥
ప్రాజాపత్యం భవేద్యర్హి తర్హ్యేకో హి భవాన్ భవేత్ ।
తదా పూజా చ సంపూర్ణాన్యథా సర్వా చ నిష్ఫలా ॥
తిలకం వర్తులం కార్యం స్నానం కార్యం తదా త్వయా ।
శివసంధ్యా చ కర్తవ్యా గాయత్రీ చ తదీయకా॥
మత్సేవాం ప్రథమం కృత్వా కార్యమన్యత్కులోచితమ్ ।
ఏవం కృతేఽ ఖిలే భద్రం దోషాః క్షాంతా మయా తవ ॥

ఆతడు మహర్షుల సన్నిధిలో స్నానముతో మొదలిడి ప్రదక్షిణము వరకు గల ఉపచారములతో వృషభధ్వజుని పూజించి మంత్ర ములను పఠించి, వాద్యగోష్ఠిని చేసెను. మరియు అనేక నామ మంత్రములను పఠింపజేసెను, అపుడు చండిక మరియు శివుడు కూడ మిక్కిలి ప్రసన్నులైరి. శివుడిట్లు పలికెను. నాకు అర్పించబడే ధనము, ధాన్యము మొదలగు వాటినన్నింటిని నీవు స్వీకరించవచ్చును. నీకు దోషము అంటదు . నాకు, దేవికి చేసే పూజలన్నింటిలో నీవు ప్రధానుడవు, నేయి, నూనె ఇత్యాది వస్తువులు నాకు అర్పించబడినప్పుడు వాటిని నీవు తీసుకొనవచ్చును. ప్రాజాపత్య వ్రతమును చేయు సమయములో నీవు ఒక్కడివి మాత్రమే అచట నుండవలెను. అపుడు మాత్రమే పూజ సఫలమగును. లేనిచో పూజ వ్యర్థమగును. గుండ్రని తిలకమును ధరించవలెను. తరువాత నీవు స్నానమును చేయవలెను. సంధ్యాకాలములో శివుని ప్రార్థించవలెను. శివగాయత్రిని కూడ జపించవలెను. ముందుగా నన్ను సేవించి తరువాత నీ కులమునకు తగిన కర్మలను చేయుము. ఈ సర్వమును అనుష్ఠించినచో నీకు మంగళము కలుగగలదు. నీ దోషములను నేను క్షమించితిని.

ఇత్యుక్త్వా తస్య పుత్రాశ్చ చత్వారో వటుకాస్తదా ।
అభిషిక్తాశ్చతుర్దిక్షు శివేన పరమాత్మనా ॥
చండీ చైవాత్మనికటే పుత్రం స్థాప్య సుదర్శనమ్ ।
తత్పుత్రాన్ ప్రేరయామాస వరాన్ దత్త్వా హ్యనేకశః ॥

ఇట్లు పలికిన తరువాత శివపరమాత్మ వాని పుత్రులగు నల్గురు వటువులను (శక్తి పూజలో శివుని ప్రతీక) నాల్గు దిక్కులలో అభిషేకించెను. చండి కూడ పుత్రుడగు సుదర్శనుని తన సమీపములో నుంచుకొని వాని పుత్రులకు అనే కవరములనిచ్చి ప్రోత్సహించెను .

దేవ్యువాచ।

ఉభయోర్యువయోర్మధ్యే వటుకో యో భవేన్మమ ।
తస్య స్యాద్విజయో నిత్యం నాత్ర కార్యా విచారణా ॥
భవాంశ్చ పూజితో యేన తేనైవాహం ప్రపూజితా ।
కర్తవ్యం హి భవద్భిశ్చ స్వీయం కర్మ సదా సుత ॥

దేవి ఇట్లు పలికెను -

మీ ఇద్దరిలో ఎవరైతే నా పూజలో వటు (శివరూపి యగు బ్రహ్మచారి) స్థానములో పూజింపబడుదురో, వానికి నిత్యము విజయము - కలుగుననుటలో సందేహము లేదు. . ఓ కుమారా! నిన్ను పూజించినవారికి మాత్రమే నన్ను పూజించే అర్హత కలుగును. మీరు సర్వదా మీ కర్తవ్యమును పాలించుడు.

సూత ఉవాచ ।

ఏవం తస్మై వరా దత్త్వా స్వపుత్రాయ మహాత్మనే ।
సుదర్శనాయ కృపయా శివాభ్యాం జగతాం కృతే ॥
శివాభ్యాం స్థాపితా యస్మాత్తస్మాత్తె వటుకాస్స్మృతాః ।
తపోభ్రష్టాశ్చ యే జాతాస్స్మృతాస్తే స్మాత్తపోధమాః ॥
శివయోః కృపయా సర్వే విస్తారం బహుధా గతాః ।
తేషాం చ ప్రథమా పూజా మహాపూజా మహాత్మనః ॥
తేన యావత్కృతా నైవ పూజా వై శంకరస్య చ ।
తావత్పూజా న కర్తవ్యా కృతా చేన్న శుభాపి సా ॥
శుభం వాప్యశుభం వాఽపి వటుకం న పరిత్యజేత్ ।
ప్రాజాపత్యే చ భోజ్యే వై వటురేకో విశిష్యతే ॥
శివయోశ్చ తథా కార్యే విశేషోఽత్ర ప్రదృశ్యతే ।
తదేవ శృణు సుప్రాజ్ఞ యథాహం వచ్మి తేఽనఘ ॥
తస్యైవ నగరే రాజ్ఞో భద్రస్య నిత్యభోజనే ।
నియమే ప్రాజాపత్యస్య హ్యంధకేశసమీపతః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఈ విధముగా పార్వతీపరమేశ్వరులు లోకహితమును గోరి మహాత్ముడగు సుదర్శనునకు, ఆతని పుత్రులకు దయతో వరములనిచ్చెను . వారు పార్వతీపరమేశ్వరులచే స్థాపించబడినారు గనుక వటుకులని చెప్పబడినారు. వారు తపస్సునుండి జారి పోయినారు గనుక, తపోధములనబడుదురు . పార్వతీపరమేశ్వరుల అను గ్రహముచే ఆ వటువులు పలువిధముల అభివృద్ధిని పొందిరి. పరమేశ్వరుడగు శివుని పూజలో ముందుగా వారిని పూజించవలెను. అపుడా పూజ మహిమను గాంచును . వారిని పూజించకుండగా శంకరుని పూజను చేయరాదు. ఒక వేళ చేసిననూ, అది శుభకరము గాదు . శుభాశుభకర్మలయందు

వటువును విడిచిపెట్టరాదు. ప్రాజాపత్య వ్రతమునందు మరియు భోజనమునందు ఒకే వటువు ఉండుట శ్రేష్ఠము . పార్వతీపరమేశ్వరుల ఆరాధనయందు ఒక విశేషము కానవచ్చును. ఓ ప్రజ్ఞాశాలీ! నీవు దోషరహితుడవు. ఆ విశేషమును నేను నీకు చెప్పెదను. వినుము ' అదే నగరములో భద్రమహారాజు నియమముగా ప్రాజాపత్య వ్రతమును అంధకేశ్వరుని సన్నిధిలో అనుష్ఠించి నిత్యాన్నదానమును చేయుచుండెను .

యజ్ఞాతమద్భుతం వృత్తం శివానుగ్రహకారణాత్ ।
శ్రూయతాం తచ్చ సుప్రీత్యా కథయామి యథాశ్రుతమ్ ॥
ధ్వజ ఏకశ్చ తద్రాజ్ఞే దత్తస్తుష్టేన శంభునా ।
ప్రోక్తశ్చ కృపయా రాజా దేవదేవేన తేన సః ॥
ప్రాతశ్చ బధ్యతాం రాజన్ ధ్వజో రాత్రౌ పతిష్యతి ।
మమ త్వేవం చ సంపూర్ణే ప్రాజపత్యే తథా పునః ॥
అన్యథాయం ధ్వజో మే హి రాత్రావపి స్థిరో భవేత్ ।
ఇత్యుక్త్వాంతర్హిత శ్శంభూ రాజ్ఞే తుష్టః కృపానిధిః ॥
తథేతి నియమశ్చాసీత్తస్య రాజ్ఞో మహామునే ।
ప్రాజాపత్యం కృతం నిత్యం శివపూజా విధానతః ॥
స్వయం ప్రాతర్వివర్గీత ధ్వజస్సాయం పతేదితి ।
యది కార్యం చ సంపూర్ణం జాతం చైవ భవేదిహ ॥
ఏకస్మిన్ సమయే చాత్ర వటోః కార్యం పురా హ్యభూత్ ।
ధ్వజస్స పతితో వై హి బ్రహ్మభోజం వినాపి హి ॥

శివుని అనుగ్రహ ప్రభావముచే అద్భుతమగు వృత్తాంతము జరిగినది. దానిని నేను విన్నంతవరకు చెప్పెదను. దానిని పరమప్రీతితో వినుడు . దేవదేవుడగు ఆ శంభుడు ప్రసన్నుడై ఆ రాజునకు ఒక ధ్వజమును ఇచ్చి దయతో నిట్లు పలికెను . ఓ రాజా! ఉదయమే ఈ ధ్వజమును ఎగురవేసి కట్టివేయుడు. రాత్రియందు క్రిందబడగలదు. ప్రాజాపత్య వ్రతము పూర్ణమైన సందర్భములలో నా ఈ ధ్వజము ఇటులనే ప్రవర్తించును . అట్లు కాని పక్షములో నా ధ్వజము రాత్రియందు కూడ స్థిరముగా ఉండి పోవును. ఇట్లు రాజుతో పలికి దయాసముద్రుడగు శంభుడు ప్రసన్నుడై అంతర్ధానమును చెందెను (66). ఓ మహర్షీ! రాజు అదే నియమమును పాటించెను. ఆయన శివపూజా విధానములో ప్రతిదినము ప్రాజాపత్య వ్రతమును చేయుచుండెను. ఈ కార్యములు సంపూర్ణమగుచుండెను. కావుననే ధ్వజము ఉదయమునందు స్వయముగా తానే పైకి లేచి ఎగురుతూ సాయంకాలమునందు మరల పడుచుండెడిది . ఒక నాడు వారు వటు కార్యమును ముందుగా చేసిరి. అపుడు బ్రాహ్మణభోజనమునకు ముందుగనే ధ్వజము పడి పోయెను .

దృష్ట్వా తచ్చ తదా తత్ర పృష్టా రాజ్ఞా చ పండితాః ।
భుంజతే బ్రాహ్మణా హ్యత్ర నోత్థితో వైధ్వజస్త్వితి ॥
కథం చ పతితస్సోఽత్ర బ్రాహ్మణా బ్రూత సత్యతః ।
తే పృష్టాశ్చ తదా ప్రోచుర్బ్రాహ్మణాః పండితోత్తమాః ॥
బ్రహ్మభోజే మహారాజ వటుకో భోజితః పురా ।
చండీపుత్ర శ్శివస్తుష్టస్తస్మాచ్చ పతితో ధ్వజః ॥
తచ్ఛ్రుత్వా నృపతిస్సోఽథ జనాశ్చాన్యేఽపి సర్వశః ।
అభవన్విస్మితాస్తత్ర ప్రశంసాం చక్రిరే తతః ॥
ఏవం చ మహిమా తేషాం వర్ధిత శ్శంకరేణ సా ।
తస్మాచ్చ వటుకాశ్శ్రేష్ఠాః పురావిద్భిః ప్రకీర్తితాః ॥
శివపూజా తు తైః పూర్వముత్తా ర్యా నాన్యథా పునః ।
అన్యేషాం నాధికారోఽస్తి శివస్య వచనాదిహ ॥
ఉత్తారణం చ కార్యం వై పూజా పూర్ణా భవత్వితి ।
ఏతావదేవ తేషాం తు కార్యం నాన్యత్తథైవ చ ॥
ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం యత్పృష్టం చ మునీశ్వరాః ।
యచ్ఛ్రుత్వా శివపూజాయాః ఫలం ప్రాప్నోతి వై నరః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం వటుకోత్పత్తి వర్ణనం నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః

దానిని గాంచి రాజు పండితులను అపుడు అచట ఇట్లు ప్రశ్నించెను : ఇచట బ్రాహ్మణులు భుజించుచున్నారు, కాని ధ్వజమింకనూ లేవలేదు . ఓ బ్రాహ్మణులారా ! అది అట్లు పడిపోవుటకు కారణమేమి ? సత్యమును చెప్పుడు. . రాజు అట్లు ప్రశ్నించగా పండితోత్తములగు ఆ బ్రాహ్మణులు ఇట్లు బదులిడిరి . ఓ మహారాజా ! బ్రాహ్మణ భోజనము కంటే ముందుగా వటువు భుజించినాడు. చండీపుత్రుడు, మంగళకరుడు అగు వటువు సంతృప్తిని చెందినాడు. అందువలననే ధ్వజము పడినది . ఆ మాటను విని ఆ మహారాజు, ఇతర జనులు అందరు ఆశ్చర్యపడిరి. తరువాత వారు ప్రశంసించిరి . ఈ తీరున శంకరుడు వారి మహిమను వర్ధిల్ల జేసెను. కావుననే వటువులు శ్రేష్ఠులని సంప్రదాయజ్ఞులు కీర్తించెదరు . ముందుగా ఆ వటువులు శివుని పూజించవలెను. దీనికి భిన్నముగా చేయరాదు. శివుని ఆదేశము వలన దీనిలో ఇతరులకు అధికారము లేదు). పూజ పూర్ణమగుగాక! అని పలికి వారు పూజను పరిసమాప్తి చేయవలెను. వారు చేయవలసిన కార్యము ఇంతే. ఇంతకు మించి లేదు . ఓ మహర్షులారా! మీరు ప్రశ్నించిన విధముగా ఈ సర్వమును నేను వివరముగా చెప్పితిని. దీనిని విన్న మానవునకు శివపూజాఫలము లభించును .

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటి రుద్ర సంహితయందు వటుకోత్పత్తి వర్ణనమనే పదమూడవ అధ్యాయము ముగిసినది .

14 – సోమనాథ జ్యోతిర్లింగము

ఋషయ ఊచుః ।

జ్యోతిషాం చైవ లింగానాం మాహాత్మ్యం కథయాధునా ।
ఉత్పత్తిం చ తథా తేషాం బ్రూహి సర్వం యథాశ్రుతమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

జ్యోతిర్లింగముల మాహాత్మ్యమును, మరియు వాటి పుట్టుకను సర్వమును నీవు విన్నదానికి అనురూపముగా ఇప్పుడు చెప్పుము (1).

సూత ఉవాచ ।

శృణ్వంతు విప్రా వక్ష్యామి తన్మాహాత్మ్యం జనిం తథా ।
సంక్షేపతో యథా బుద్ధి సదురోశ్చ మయా శ్రుతమ్ ॥
ఏతేషాం చైవ మాహాత్మ్యం వక్తుం వర్ష శతైరపి ।
శక్యతే న మునిశ్రేష్ఠాస్తథాపి కథయామి వః ॥
సోమనాథశ్చ తేషాం వై ప్రథమః పరికీర్తితః ।
తన్మాహాత్మ్యం శృణు మునే ప్రథమం సావధానతః ॥
సప్తవింశన్మితాః కన్యా దక్షేణ చ మహాత్మనా ।
తేన చంద్రమసే దత్తా అశ్విన్యాద్యా మునీశ్వరాః ॥
చంద్రం చ స్వామినం ప్రాప్య శోభమానా విశేషతః ।
చంద్రోపి చైవ తాః ప్రాప్య శోభతే స్మ నిరంతరమ్ ॥
హేమ్నా చైవ మణిర్భాతి మణినా హేమ చైవ హి ।
ఏవం చ సమయే తస్య యజ్జాతం శ్రూయతామితి ॥
సర్వాస్వపి చ పత్నీషు రోహిణీ నామ యా స్మృతా ।
యథైకా సా ప్రియా చాసీత్తథాన్యా న కదాచన ॥
అన్యాశ్చ దుఃఖమాపన్నాః పితరం శరణం యయుః ।
గత్వా తస్మై చ యద్దుఃఖం తథా తాభిర్నివేదితమ్ ॥
దక్షస్స చ తథా శ్రుత్వా దుఃఖం చ ప్రాప్త వాంస్తదా ।
సమాగత్య ద్విజాశ్చంద్రం శాంత్యావోచద్వచస్తదా ॥

సూతుడిట్లు పలికెను–

ఓ బ్రాహ్మణులారా! వాటి ఉత్పత్తి మాహాత్మ్యములను నా బుద్ధికి చేతనైనంతలో సంక్షేపముగా చెప్పెదను వినుడు. నేను సద్గురువునుండి వినియుంటిని (2). ఓ మహర్షులారా ! వీటి మాహాత్మ్యమును చెప్పుటకు కొన్ని వందల సంవత్సరముల కాలమైననూ సరిపడదు. అయిననూ మీకు చెప్పెదను (3). వారిలో మొదటివాడు సోమనాథుడని కీర్తించబడినాడు. ఓ మునీ! కావున ముందుగా ఆయన మాహాత్మ్యమును శ్రద్ధగా వినుము (4). ఓ మహర్షులారా!

మహాత్ముడగు దక్షుడు అశ్విని మొదలగు ఇరువది ఏడురు కుమార్తెలను చంద్రునికిచ్చి వివాహము చేసెను (5). వారు చంద్రుని భర్తగా పొంది మిక్కిలి శోభిల్లిరి. చంద్రుడు కూడ వారిని పొంది సర్వకాలములలో శోభను కలిగియుండెను (6). బంగారమువలన మణికి, మణి వలన బంగారమునకు శోభ కలుగును గదా! ఆ సమయములో జరిగిన వృత్తాంతమును వినుడు (7). భార్యలందరిలో రోహిణి అను నామెపై చంద్రునకు గల ప్రేమ ఏ కాలమునందైననూ ఆతనికి ఇతర భార్యలపై లేకుండెను (8). మిగిలిన భార్యలు దుఃఖితులై తండ్రి వద్దకు వెళ్లి ఆయనను శరణు పొంది తమ దుఃఖమును ఆయనతో విన్నవించుకొనిరి (9). అపుడు దక్షుడు ఆ వృత్తాంతమును విని దుఃఖితుడాయెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! అపుడాతడు చంద్రుని వద్దకు వచ్చి శాంతి పూర్వకముగా నిట్లు పలికెను.

దక్ష ఉవాచ ।

విమలే చ కులే త్వం హి సముత్పన్నః కలానిధే ।
ఆశ్రితేషు చ సర్వేషు న్యూనా ధిక్యం కథం తవ ॥
కృతం చేత్తత్కృతం తచ్చ న కర్తవ్యం త్వయా పునః ।
వర్తనం విషమత్వేన నరక ప్రదమీరితమ్ ॥

దక్షుడు ఇట్లు పలికెను -

కళలకు నిధియగు ఓ చంద్రా! పవిత్రమగు కులములో జన్మించిన నీకు నిన్ను ఆశ్రయించిన వారి యెడల సమభావము గాక హెచ్చు తగ్గులు ఉండుటకు కారణమేమి? (11) జరిగినదేదో జరిగినది. అదే తప్పును నీవు మరల చేయకుము. హెచ్చుతగ్గులను చూపుట నరకహేతువు అగునని పెద్దలు చెప్పెదరు.

సూత ఉవాచ ।

దక్షశ్చైవం చ సంప్రార్థ్య చంద్రం జామాతరం స్వయమ్ ।
జగామ మందిరం స్వం వై నిశ్చయం పరమం గతః ॥
చంద్రోఽపి వచనం తస్య న చకార విమోహితః ।
శివమాయా ప్రభావేణ యయా సంమోహితం జగత్ ॥
శుభం భావి యదా యస్య శుభం భవతి తస్య వై ।
అశుభం చ యదా భావి కథం తస్య శుభం భవేత్ ॥
చంద్రోఽపి బలవద్భావి వశాన్మేనే న తద్వచః ।
రోహిణ్యాం చ సమాసక్తో నాన్యాం మేనే కదాచన ॥
తచ్ఛ్రుత్వా పునరాగత్య స్వయం దుఃఖసమన్వితః ।
ప్రార్థయామాస చంద్రం స దక్షో దక్షస్సునీతితః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

దక్షుడు తన అల్లునితో స్వయముగా నిట్లు పలికి దృఢమగు నిశ్చయము గలవాడై తన ఇంటికి వెళ్లెను (13). సర్వ జగత్తును మోహింపజేయు శివమాయచే అధికముగా మోహమును పొందియున్న చంద్రుడు దక్షుని మాటలను లెక్క చేయలేదు (14). ఎవని ప్రారబ్ధములో శుభము కలుగవలసియున్నదో, వానికి నిశ్చయముగా శుభము కలుగును. ప్రారబ్ధములో అశుభము కలుగవలసి యున్నవానికి శుభము ఎట్లు కలుగును? (15) బలవంతమగు ప్రారబ్ధమునకు వశుడైయున్న చంద్రుడు దక్షుని వచనములను లెక్క చేయలేదు. రోహిణియందు ఆసక్తి గల ఆతడు ఇతర భార్యలనందరినీ ఉపేక్షించెను (16). నీతి శాస్త్రమునందు సమర్థుడగు ఆ దక్షుడు ఆ విషయమును విని దుఃఖముతో గూడిన వాడై మరల వచ్చి చంద్రుని వేడుకొనెను.

దక్ష ఉవాచ ।

శ్రూయతాం చంద్ర యత్పూర్వం ప్రార్థితో బహుధా మయా ।
న మానీతం త్వయా యస్మాత్తస్మాత్త్వం చ క్షయీ భవ ॥

దక్షుడు ఇట్లుపలికెను –

ఓ చంద్రా! వినుము. పూర్వము నేను నిన్ను పలువిధములుగా ప్రార్థించియుంటిని. అయిననూ, నీవు నన్ను లెక్క చేయలేదు. కావున నీవు క్షయము కలవాడవు కమ్ము.

సూత ఉవాచ।

ఇత్యుక్తే తేన చన్ద్రో వై క్షయీ జాతః క్షణాదిహ ।
హాహాకారో మహానాసీత్తదేందౌ క్షీణతాం గతే ॥
దేవర్షయస్తదా సర్వే కిం కార్యం హా కథం భవేత్ ।
ఇతి దుఃఖం సమాపన్నా విహ్వలా హ్య భవన్మునే ॥
విజ్ఞాపితాశ్చ చన్ద్రేణ సర్వే శక్రాదయస్సురాః ।
ఋషయశ్చ వసిష్ఠాద్యా బ్రహ్మాణం శరణం యయుః ॥
గత్వాపి తు తదా ప్రోచుస్తద్వృత్తం నిఖిలం మునే ।
బ్రహ్మాణే ఋషయో దేవా నత్వా నుత్వాతి విహ్వలాః ॥
బ్రహ్మాపి తద్వచశ్శ్రుత్వా విస్మయం పరమం యయౌ ।
శివమాయాం సుప్రశస్య శ్రావయంస్తానువాచ హ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

దక్షుడు ఇట్లు పలికిన మరుక్షణములో చంద్రుడు క్షయరోగి ఆయెను. అపుడు చంద్రురుడు క్షీణించగానే పెద్ద హాహాకారము చెలరేగెను (19). ఓ మునీ! అపుడు సమస్త దేవతలు మరియు ఋషులు "ఏమి చేయవలెను? ఈ గండమునేట్లు గడువవలెను?" అని కంగారు పడుతూ దుఃఖితులైరి (20). చంద్రునిచే ప్రార్థింపబడిన ఇంద్రాది దేవతలందరు మరియు వసిష్ఠాది ఋషులు బ్రహ్మను శరణు పొందిరి (21). ఓ మునీ! దేవతలు, ఋషులు ఆ సమయములో మహాదుఃఖమును పొందినవారై బ్రహ్మవద్దకు వెళ్లి ఆయనకు ప్రణమిల్లి స్తుతించి ఆ వృత్తాంతమునంతనూ చెప్పిరి (22). బ్రహ్మ కూడా వారి వచనములను విని మిక్కిలి చకితుడై శివమాయను అధికముగా ప్రశంసించి వారితో నిట్లు పలికెను .

బ్రహ్మోవాచ ।

అహో కష్టం మహజ్జాతం సర్వలోకస్య దుఃఖదమ్ ।
చన్ద్రస్తు సర్వదా దుష్టో దక్షస్తు శప్తవానముమ్ ॥
సర్వం దుష్టేన చన్ద్రేణ కృతం కర్మాణ్యనేకశః ।
శ్రూయతామృషయో దేవాశ్చంద్రకృత్యం పురాతనమ్ ॥
బృహస్పతేర్గృహం గత్వా తారా దుష్టేన వై హృతా ।
తస్య భార్యాం పునస్త్వైవ స దైత్యాన్ సముపస్థితః ॥
సమాశ్రితస్తదా దైత్యాన్ యుద్ధం దేవైశ్చకార హ ।
మయాఽత్రిణా నిషిద్ధశ్చ తస్మై తారాం దదౌ శశీ ॥
తాం చ గర్భవతీం దృష్ట్వా న గృహ్ణామీతి సోఽబ్రవీత్ ।
అస్మాభిర్వారితో జీవః కృచ్ఛ్రాజ్జగ్రహ తాం తదా ॥
యది గర్భం జహాతీహ గృహ్ణామీత్య బ్రవీత్పునః ।
గర్భే మయా పునస్తత్ర త్యాజితే మునిసత్తమాః ॥

కస్యాయం చ పునర్గర్భస్సోమస్యేతి చ సాఽ బ్రవీత్ ।
పశ్చాత్తేన గృహీతా సా మయా చ వారితేన వై ॥
ఏవం విధాని చంద్రస్య దుశ్చరిత్రాణ్యనేకశః ।
వర్ణ్యంతే కిం పునస్తాని సోఽద్యాపి కురుతే కథమ్ ॥
యజ్జాతం తత్సుసంజాతం నాన్యథా భవతి ధ్రువమ్ ।
అతః పరముపాయం వో వక్ష్యామి శృణుతాదరాత్ ॥
ప్రభాసకే శుభే క్షేత్రే వ్రజేచ్చంద్రస్సదైవతైః ।
శివమారాధయేత్తత్ర మృత్యుంజయవిధానతః ॥
నిధాయేశం పురస్తత్ర చంద్రస్తపతు నిత్యశః ।
ప్రసన్నశ్చ శివః పశ్చా దక్షయం తం కరిష్యతి ॥

బ్రహ్మ ఇట్లు పలికెను -

అయ్యో! సర్వప్రాణులకు దుఃఖమును కలిగించే పెద్ద కష్టము వచ్చినది. చంద్రుడు సర్వకాలములలో దుష్టుడే. ఇపుడు వానిని దక్షుడు శపించినాడు (24). దుష్టుడగు చంద్రుడు అనేక పర్యాయములు ఇట్టి పనులను చేసియున్నాడు. వానిది పూర్తిగా దుష్టప్రవృత్తి. ఓ ఋషులారా! దేవతలారా! చంద్రుడు పూర్వములో చేసిన పనిని గురించి వినుడు (25). ఆ దుష్టుడు బృహస్పతి ఇంటికి వెళ్లి, ఆయన భార్యయగు తారను అపహరించి, అంతేగాక రాక్షసులనాశ్రయించినాడు (26). అపుడా చంద్రుడు రాక్షసుల ఆశ్రయమును పొంది దేవతలతో యుద్ధమును చేసినాడు. నేను, అత్రి మందలించగా ఆతడు తారను బృహస్పతికి అప్పజెప్పినాడు (27). ఆమె గర్భవతియై యుండుటను గాంచి బృహస్పతి ఆమెను స్వీకరించుటకు నిరాకరించెను. మేము నచ్చజెప్పిన తరువాత అతికష్టము మీద ఆమెను స్వీకరించెను (28). ఈమె గర్భమును విడిచిపెట్టినచో నేను స్వీకరించెదనని ఆయన పలికెను. ఓ మహర్షులారా! అపుడామె ఆ గర్భమును పరిత్యజించునట్లు నేను చేసితిని (29). 'ఈ గర్భము ఎవరిది?' అని ప్రశ్నించగా, 'చంద్రునిది' అని ఆమె బదులు చెప్పెను. తరువాత నేను నచ్చజెప్పగా ఆయన ఆమెను స్వీకరించెను (30). ఈ విధముగా చంద్రుడు చేసిన తప్పుడు పనులు చాలా గలవు. వాటిని వర్ణించి ప్రయోజనమేమి గలదు? ఆతడు ఇప్పటికీ అటులనే ప్రవర్తించుటకు కారణమేమి? (31) ఏది జరిగినా మన మంచికే. విధికి భిన్నముగా ఏదియూ ఘటిల్లదనుట నిశ్చయము. కావున మీకు గొప్ప ఉపాయమును చెప్పెదను. శ్రద్ధతో వినుడు (32). చంద్రుడు శుభకరమగు ప్రభాసక్షేత్రమునకు దేవతలతో సహా వెళ్లి అచట యథావిధిగా మృత్యుంజయ మంత్రమును జపిస్తూ శివుని ఆరాధించవలెను (33). అచట చంద్రుడు తన ఎదుట శివలింగమును స్థాపించి నిత్యము తపస్సును చేయుగాక! శివుడు ప్రసన్నుడై తరువాత ఆతని క్షయరోగమును నిర్మూలించగలడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య బ్రహ్మణస్తే సురర్షయః ।
సంనివృత్యాయయుస్సర్వే యత్ర దక్షవిధూ తతః ॥
గృహీత్వా తే తతశ్చంద్రం దక్షం చాశ్వాస్య నిర్జరాః ।
ప్రభాసే ఋషయశ్చ క్రుస్తత్ర గత్వాఖిలాశ్చ వై ॥
ఆవాహ్య తీర్థ వర్యాణి సరస్వత్యాదికాని చ ।
పార్థివేన తదా పూజాం మృత్యుంజయవిధానతః ॥
తే దేవాశ్చ తదా సర్వే ఋషయో నిర్మలాశయాః ।
స్థాప్య చంద్రం ప్రభాసే చ స్వం స్వం ధామ యయుర్ముదా ॥
చంద్రేణ చ తపస్తప్తం షణ్మాసం చ నిరంతరమ్ ।
మృత్యుంజయేన మంత్రేణ పూజితో వృషభధ్వజః ॥
దశకో టిమితం మంత్రం సమావృత్య శశీ చ తమ్ ।
ధ్యాత్వా మృత్యుంజయం మంత్రం తస్థౌ నిశ్చలమానసః ॥
తం దృష్ట్వా శంకరో దేవః ప్రసన్నోఽ భూత్తతః ప్రభుః ।
ఆవిర్భూయ విధుం ప్రాహ స్వభక్తం భక్తవత్సలః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

అపుడు ఆ సమస్త దేవతలు మరియు ఋషులు ఆ బ్రహ్మయొక్క వచనములను విని, తరువాత దక్షుడు, చంద్రుడు ఉన్న స్థలమునకు, మరలి వచ్చిరి (35). తరువాత సకలదేవతలు మరియు ఋషులు దక్షుని ఓదార్చి చంద్రుని దోడ్కొని ప్రభాసక్షేత్రమునకు వెళ్లి అచట లింగమును స్థాపించిరి (36). వారు సరస్వతి మొదలగు శ్రేష్ఠనదులను ఆహ్వానించిరి. పార్థివలింగమును స్థాపించి పూజించిరి. యథావిధిగా మృత్యుంజయమంత్రమును పఠించిరి (37). అపుడా సకలదేవతలు మరియు పవిత్రాంతః కరణులగు ఋషులు చంద్రుని ప్రభాసక్షేత్రములో నుంచి తమ తమ స్థానములకు ఆనందముతో వెళ్లిరి (38). చంద్రుడు ఆరు మాసములు నిరంతరమగు తపస్సును చేసెను. ఆతడు మృత్యుంజయ మంత్రముతో వృషభధ్వజుడగు శివుని పూజించెను (39). చంద్రుడు మృత్యుంజయ మంత్రమును పదికోట్ల జపము చేసి నిశ్చలమగు మనస్సుతో శివుని ధ్యానించి స్థిరుడై యుండెను (40). అపుడాతనిని గాంచి భక్తవత్సలుడగు శంకరదేవుడు ప్రసన్నుడాయెను. ఆ ప్రభుడు తన భక్తుడగు చంద్రుని యెదుట ఆవిర్భవించి ఇట్లు పలికెను.

శంకర ఉవాచ ।

వరం వృణీష్వ భద్రం తే మనసా యత్సమీప్సితమ్ ।
ప్రసన్నోఽహం శశిన్ సర్వం దాస్యే వరమనుత్తమమ్ ॥

శంకరుడిట్లు పలికెను -

ఓ చంద్రా! నీ మనస్సునకు నచ్చిన వరమును కోరుకొనుము. నీకు మంగళమగుగాక! నేఁను ప్రసన్నుడనైతిని. నీవు కోరిన శ్రేష్ఠవరములనన్నిటినీ ఈయగలను.

చంద్ర ఉవాచ ।

యది ప్రసన్నో దేవేశ కిమసాధ్యం భవేన్మమ ।
తథాపి మే శరీరస్య క్షయం వారయ శంకర ॥
క్షంతవ్యో మేఽపరాధశ్చ కల్యాణం కురు సర్వదా ।
ఇత్యుక్తే చ తదా తేన శివో వచన మబ్రవీత్ ॥

చంద్రుడిట్లు పలికెను పలికెను-

ఓ దేవదేవా! నీవు ప్రసన్నుడవైనచో, నాకు సాధ్యము కానిది ఏమి ఉండును? ఓ శంకరా! అయిననూ, నా శరీరముయొక్క క్షయరోగమును నివారింప జేయుము (43). నా అపరాధమును మన్నించి నాకు సర్వకాలములయందు మంగళమును కలిగించుము. ఆతడిట్లు పలుకగా, అపుడు శివుడు ఇట్లు చెప్పెను.

శివ ఉవాచ ।

పక్షే చ క్షీయతాం చంద్ర కలా తే చ దినే దినే ।
పునశ్చ వర్ధతాం పక్షే సా కలా చ నిరంతరమ్ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ చంద్రా! నీ కళలు మాసములోని మొదటి పక్షములో దినమునకు ఒకటి చొప్పున తగ్గి మరల ఆ కళలు రెండవ పక్షములో పెరుగుచుండును. ఇట్లు నిరంతరముగా జరుగుచుండును.

సూత ఉవాచ ।

ఏవం సతి తదా దేవా హర్షనిర్భరమానసాః ।
ఋషయశ్చ తదా సర్వే సమాజగ్ముర్ద్రుతం ద్విజాః ॥
ఆగత్య చ తదా సర్వే చంద్రాయశిషమబ్రువన్ ।
శివం నత్వా కరౌ బద్ధ్వా ప్రార్థయామాసురాదరాత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఇట్లు జరుగగా అపుడు దేవతలు ఆనందముతో నిండిన మనస్సును గలవారైరి. అపుడు వెంటనే ఋషులందరు అచటకు విచ్చేసిరి (46). వారు అందరు అచటకు వచ్చి చంద్రునకు ఆశీస్సులను పలికి, చేతులను జోడించి శివునకు నమస్కరించి ఆదరముతో ప్రార్థించిరి.

దేవా ఊచుః ।

దేవ దేవ మహాదేవ పరమేశ నమోఽస్తు తే ।
ఉమయా సహితశ్శంభో స్వామిన్నత స్థిరో భవ ॥

దేవతలు ఇట్లు పలికిరి -

ఓ దేవ దేవా! మహాదేవా! పరమేశ్వరా! నీకు నమస్కారమగుగాక! ఓ శంభూ! నీవు పార్వతితో గూడి ఇచట స్థిరముగా నుండుము.

సూత ఉవాచ ।

తతశ్చంద్రేణ సద్భక్త్యా సంస్తుతశ్శంకరః పురా ।
నిరాకారశ్చ సాకారః పునశ్చైవా భవత్ప్రభుః ॥
ప్రసన్నశ్చ స దేవానాం క్షేత్రమాహాత్మ్యహేతవే ।
చంద్రస్య యశసే తత్ర నామ్నా చంద్రస్య శంకరః ॥
సోమేశ్వరశ్చ నామ్నాసీద్విఖ్యాతో భువనత్రయే ।
క్షయకుష్ఠాదిరోగాణాం నాశకః పూజనార్ద్విజాః ॥
ధన్యోఽయం కృతకృత్యోఽన్యం మన్నామ్నా శంకరస్స్వయమ్ ।
స్థితశ్చ జగతాం నాథః పావయజ్జగతీతలమ్ ॥
తత్కుండం తైశ్చ తత్రైవ సర్వైర్దేవైః ప్రతిష్ఠితమ్ ।
శివేన బ్రహ్మణా తత్ర హ్యవిభక్తం తు తత్పునః ॥
చంద్రకుండం ప్రసిద్ధంచ పృథివ్యాం పాపనాశనమ్ ।
తత్ర స్నాతి నరో యస్స సర్వైః పాపైః ప్రముచ్యతే ॥
రోగాస్సర్వే క్షయాద్యాశ్చ హ్యసాధ్యా యే భవంతి వై ।
తే సర్వే చ క్షయం యాంతి షణ్మాసం స్నానమాత్రతః ॥
ప్రభాసం చ పరిక్రమ్య పృథివిక్రమసంభవమ్ ।
ఫలం ప్రాప్నోతి శుద్ధాత్మ మృతస్స్వఃలే మహీయతే ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

అపుడు చంద్రుడు ముందుగా సాకారుని, ఆ తరువాత నిరాకరుడు అగు శంకరుని పవిత్రమగు భక్తితో చక్కగా స్తుతించెను. అపుడా శంకరప్రభుడు దేవతలయందు ప్రసన్నుడై ఆ క్షేత్రమునకు మహిమను కలిగించు ఉద్దేశ్యముతో మరియు చంద్రుని కీర్తిని విస్తరింపజేయుటకై అచట చంద్రుని పేరుతో వెలిసెను (49, 50). ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆయన ముల్లోకములలో సోమేశ్వరుడని ప్రసిద్ధిని గాంచి పూజించువారలకు క్షయ, కుష్ఠ మొదలగు రోగములను పోగొట్టుచున్నాడు (51). జగన్నాథుడగు శంకరుడు ఎవని పేరుతో స్వయముగా వెలసి ముల్లోకములను పావనము చేయుచున్నాడో, అట్టి ఈ చంద్రుడు ధన్యుడు మరియు కృతకృత్యుడు (52). దేవతలు అందరు కలిసి అచట చంద్రకుండ్రమును ప్రతిష్ఠించిరి. శివుడు మరియు బ్రహ్మ దానియందు విభేదము లేకుండగా సమానముగా వెలిసియున్నారు (53). భూమండలమునందు ప్రసిద్ధిని గాంచి పాపములను పోగొట్టే ఆ చంద్రకుండమునందు స్నానమును చేయు మానవుడు పాపములన్నింటినుండి విముక్తుడగును (54). దానియందు. ఆరు మాసములు స్నానమును చేసినచో, క్షయ మొదలగు మొండి వ్యాధులన్నియు నశించును (55). పరిశుద్ధమగు అంతఃకరణముతో ప్రభాసక్షేత్రమును చుట్టివచ్చిన మానవుడు భూమిని ప్రదక్షిణము చేసిన ఫలమును పొంది మరణించిన పిదప స్వర్గమునందు మహిమను గాంచును.

సోమలింగం నరో దృష్ట్వా సర్వపాపాత్ప్రముచ్యతే ।
లబ్ధ్వా ఫలం మనోఽభీష్టం మృతస్స్వర్గం సమీహతే ॥
యద్యత్ఫలం సముద్దిశ్య కురుతే తీర్థముత్తమమ్ ।
తత్తత్ఫలమవాప్నోతి సర్వథా నాత్ర సంశయః ॥
ఇతి తే ఋషయో దేవాః ఫలం దృష్ట్వా తథావిధమ్ ।
ముదా శివం నమస్కృత్య గృహీత్వా చంద్రమక్షయమ్ ॥
పరిక్రమ్య చ తత్తీర్థం ప్రశంసంతశ్చ తే యయుః ।
చంద్రశ్చాపి స్వకీయం చ కార్యం చక్రే పురాతనమ్ ॥
ఇతి సర్వస్సమాఖ్యాతస్సోమేశస్య సముద్భవః ।
ఏవం సోమేశ్వరం లింగం సముత్పన్నం మునీశ్వరాః ॥
యశ్శృణోతి తదుత్పత్తిం శ్రావయేద్వా పరాన్నరః ।
సర్వాన్ కామానవాప్నోతి సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం సోమనాథ జ్యోతిర్లింగోత్పత్తి
వర్ణనం నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః ॥

సోమలింగమును దర్శించిన మానవుడు సర్వపాపములనుండి విముక్తుడై మనోఽభీష్టములగు ఫలములను పొంది మరణించిన తరువాత స్వర్గమును పొందును (57). మానవుడు ఏయే ఫలములను గోరి ఈ ఉత్తమతీర్థమును దర్శించునో, ఆయా ఫలములను పొందుననుటలో సందేహము లేదు (58). ఆ విధముగా ఫలమునిచ్చే మహిమను గాంచి ఋషులు మరియు దేవతలు ఆనందముతో శివునకు నమస్కరించి క్షయరోగవినిర్ముక్తుడైన చంద్రుని దోడ్కొని (59), ఆ తీర్థమునకు ప్రదక్షిణమును చేసి దానిని కొనియాడుచూ వెళ్ళిరి. చంద్రుడు కూడ పూర్వము తాను చేసిన కర్తవ్యమును నెరవేర్చుట మొదలిడెను (60). ఓ మహర్షులారా! ఈ విధముగా సోమేశ్వరలింగము ఆవిర్భవించిన వృత్తాంతమునంతను చెప్పియుంటిని (61). ఏ మానవుడైతే దాని ఆవిర్భావమును గూర్చి వినునో, లేదా ఇతరులకు వినిపించునో, అట్టివాడు కోర్కెలనన్నిటినీ పొంది సర్వపాపముల నుండి విముక్తుడగును.

శ్రీ శివ మహాపురాణము లోని కోటి రుద్ర సంహిత యందు సోమేశ్వర జ్యోతిర్లింగావిర్భావమును వర్ణించే పదునాల్గవ అధ్యాయము ముగిసినది.

15 - మల్లికార్జున జ్యోతిర్లింగావిర్భావము

సూత ఉవాచ।

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మల్లికార్జునసంభవమ్ ।
యచ్ఛ్రుత్వా భక్తిమాన్ ధీమాన్ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥
పూర్వం చ కథితం యచ్చ తత్పునః కథయామ్యహమ్ ।
కుమారచరితం దివ్యం సర్వపాపవినాశనమ్ ॥
యదా పృథ్వీం సమాక్రమ్య కైలాసం పునరాగతః ।
కుమారస్స శివపుత్రస్తారకారిర్మహాబలః ॥
తదా సురర్షిరాగత్య సర్వం వృత్తం జగాద హ ।
గణేశ్వరవివాహాది భ్రామయంస్తం స్వబుద్ధితః ॥
తచ్ఛ్రుత్వాస కుమారో హి ప్రణమ్య పితరౌ చ తౌ।
జగామ పర్వతం క్రౌఞ్చం పితృభ్యాం వారితోఽపి హి ॥
కుమారస్య వియోగేన తన్మాతా గిరిజా యదా ।
దుఃఖితాసీత్తదా శంభుస్తామువాచ సుబోధకృత్ ॥
కథం ప్రియే దుఃఖితాసి న దుఃఖం కురు పార్వతి ।
ఆయాస్యతి సుతస్సు భ్రూస్త్యజ్యతాం దుఃఖముత్కటమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఇక పైన మల్లికార్జునుని ప్రాదుర్భావమును గురించి చెప్పెదను. భక్తిమంతుడు మరియు బుద్ధిమంతుడు అగు మానవుడు దీనిని విని సర్వపాపములనుండి విముక్తిని పొందును (1). సర్వపాపములను పోగొట్టే దివ్యమగు కుమారస్వామి యొక్క వృత్తాంతమును నేను పూర్వము చెప్పియుంటిని. దానిని మరల ఇప్పుడు చెప్పుచున్నాను (2). తారకాసుర సంహారకుడు, మహాబలశాలి, పార్వతీపుత్రుడు అగు ఆ కుమారస్వామి భూమిని ప్రదక్షిణము చేసి కైలాసమునకు తిరిగి వచ్చెను (3). అపుడు దేవర్షియగు నారదుడు వచ్చి గణేశ్వరుని వివాహము మొదలగు వృత్తాంతమునంతనూ ఆతనికి చెప్పి ఆతని బుద్ధిని భ్రమింపజేసెను (4). దానిని విని ఆ కుమారస్వామి తల్లిదండ్రులు వారించిననూ వినకుండగా వారికి నమస్కరించి క్రౌంచపర్వతమునకు వెళ్లెను (5), కుమారస్వామి యొక్క వియోగముచే ఆతని తల్లియగు పార్వతి దుఃఖితురాలాయేను. అపుడు చక్కని బోధను చేయు శంభుడు ఆమెతోనిట్లనెను (6). ఓ ప్రియురాలా! ఏల దుఃఖించుచున్నావు? ఓ పార్వతీ! దుఃఖించకుము. ఓ సుందరీ! కుమారుడు రాగలడు. తీవ్రమగు దుఃఖమును విడనాడుము.

సా యదా చ న తన్మేనే పార్వతీ దుఃఖితా భృశమ్ ।
తదా చ ప్రేషితాస్తత్ర శంకరేణ సురర్షయః ॥
దేవాశ్చ ఋషయస్సర్వే సగణా హి ముదాన్వితా ।
కుమారానయనార్థం వై తత్ర జగ్మస్సు బుద్ధయః ॥
తత్ర గత్వా చ తే సర్వే కుమారం సుప్రణమ్య చ ।
విజ్ఞాప్య బహుధాప్యేనం ప్రార్థనాం చక్రురాదరాత్ ॥
దేవాది ప్రార్థనాం తాం చ శివాజ్ఞాసంకులాం గురుః।
న మేనే స కుమారో హి మహాహంకారవిహ్వలః ॥
తతశ్చ పునరావృత్య సర్వే తే హి శివాంతకమ్ ।
స్వం స్వం స్థానం గతా నత్వా ప్రాప్య శంకరశాసనమ్ ॥
తదా చ గిరిజా దేవీ విరహం పుత్రసంభవమ్ ।
శంభుశ్చ పరమం దుఃఖం ప్రాప తస్మిన్ననాగతే ॥
అథో సుదుఃఖితా దీనౌ లోకాచారకరౌ తదా ।
జగ్మతుస్తత్ర సుస్నేహాత్స్వపుత్రో యత్ర సంస్థితః ॥

మిక్కిలి దుఃఖితురాలైయున్న పార్వతి ఆ మాటలను అంగీకరించలేదు. అపుడు శంకరుడు దేవతలను మరియు ఋషులను అచటకు పంపెను (8). గొప్ప బుద్ధిశాలురగు దేవతలు మరియు ఋషులు అందరు ఆనందముతో కూడినవారై తమ గణములతో గూడి కుమారస్వామిని దోడ్కొని వచ్చుటకై అచటకు వెళ్లిరి (9). వారందరు అచటకు వెళ్లి ఆ కుమారస్వామికి నమస్కరించి ఆదరముతో ప్రార్థించి పలుపలువిధముల విన్నవించిరి (10). గొప్పవాడు, పెద్ద అహంకారముచే కల్లోలితమైన మనస్సు గలవాడు అగు ఆ కుమారస్వామి శివుని ఆజ్ఞతో కూడుకొనియున్న ఆ దేవప్రార్థనను మన్నించలేదు (11). అపుడు వారందరు శివుని వద్దకు తిరిగి వచ్చి నమస్కరించి ఆయన అనుజ్ఞను పొంది తమ తమ స్థానములకు వెళ్లిరి (12). అపుడు పార్వతీదేవి పుత్రవిరహమువలన దుఃఖించెను. కుమారస్వామి తిరిగి రాని కారణముచే శివుడు కూడ మహాదుఃఖమును పొందెను (13). అపుడు లోకాచారమును పాటించే వారిద్దరు మహాదుఃఖమును పొంది దృఢమగు పుత్రప్రేమచే దీనులై తమ పుత్రుడు ఉన్న చోటికి వెళ్లిరి .

స పుత్రశ్చ కుమారాఖ్యః పిత్రో రాగమనం గిరేః ।
జ్ఞాత్వా దూరం గతోఽస్నేహాద్యోజన త్రయమేవ చ ॥
క్రౌంచే చ పర్వతే దూరం గతే తస్మిన్ స్వపుత్రకే ।
తౌ చ తత్ర సమాసీనౌ జ్యోతీరూపం సమాశ్రితౌ ॥
పుత్రస్నేహాతురౌ తౌ వై శి పర్వణి పర్వణి ।
దర్శనార్థం కుమారస్య స్వపుత్రస్య హి గచ్ఛతః ॥
అమావాస్యా దినే శంభుస్స్వయం గచ్ఛతి తత్ర హ ।
పౌర్ణమాసీదినే తత్ర పార్వతీ గచ్ఛతి ధ్రువమ్ ॥
తద్దినం హి సమారభ్య మల్లికార్జున సంభవమ్ ।
లింగం చైవ శివస్యైకం ప్రసిద్ధం భువనత్రయే ॥
తల్లింగం యస్సమీక్షేత స సర్వైః కిల్బిషైరపి ।
ముచ్యతే నాత్ర సందేహస్సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్ ॥
దుఃఖం చ దూరతో యాతి సుఖమాత్యంతికం లభేత్ ।
జననీగర్భసంభూతం కష్టం నాప్నోతి వై పునః ॥
ధనధాన్యసమృద్ధిశ్చ ప్రతిష్ఠారో గ్యమేవ చ ।
అభీష్టఫలసిద్ధిశ్చ జాయతే నాత్ర సంశయః ॥
జ్యోతిర్లింగం ద్వితీయం చ ప్రోక్తం మల్లికసంజ్ఞితమ్ ।
దర్శనాత్సర్వసుఖదం కథితం లోకహితవే ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం మల్లికార్జున జ్యోతిర్లింగవర్ణనం నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః ॥

పార్వతీపరమేశ్వరుల పుత్రుడగు ఆ కుమారస్వామి తన తల్లిదండ్రులు ఆ పర్వతమునకు వచ్చినారని తెలిసి కోపముతో మూడు యోజనముల దూరమునకు వెళ్లిపోయెను (15). తమ పుత్రుడు దూరముగా వెళ్లిపోగానే వారిద్దరు జ్యోతీరూపమును దాల్చి ఆ క్రౌంచపర్వతమునందు నిలిచియుండిరి (16). పుత్రునియందలి ప్రేమచే దుఃఖితులైన ఆ పార్వతీపరమేశ్వరులు ప్రతి పక్షమునందు తమ పుత్రుడగు కుమారస్వామిని చూచుటకై వెళ్లుచున్నారు (17). ఆ శంభుడు అమావాస్యనాడు అచటకు స్వయముగా వెళ్లును. పార్వతి అచటకు పూర్ణిమనాడు తప్పనిసరిగా వెళ్లుచుండును (18). ఆనాటినుండియు మల్లికార్జున శివలింగము అచట వెలసి ముల్లోకములలో ప్రసిద్ధిని గాంచెను (19). ఆ లింగమును దర్శించు మానవుడు సర్వపాపములనుండి విముక్తిని పొంది కోర్కెల నన్నిటినీ బడయుననుటలో సందేహము. లేదు (20). అట్టివానికి దుఃఖములు దూరముగా తొలగి పోవును. అతడు పరమసుఖము (మోక్షము) ను పొంది మరల తల్లి కడుపున పుట్టవలసిన కష్టమునకు గురి కాడు (21). ఆతనికి ధనధాన్యముల సమృద్ధి, కీర్తి, ఆరోగ్యము మరియు అభీష్టఫలావాప్తి కలుగుననుటలో సందేహము లేదు (22). దర్శించువారలకు సమస్తసుఖములనొసంగే, మల్లికార్జునుడను పేరు గల రెండవ జ్యోతిర్లింగమును గురించి మానవకల్యాణము కొరకై చెప్పియుంటిని.

16 – మహాకాలేశ్వర మాహాత్మ్యము

ఋషయ ఊచుః ।

సూత సర్వం విజ్ఞానాసి వస్తు వ్యాస ప్రసాదతః ।
జ్యోతిషాం చ కథాం శ్రుత్వా తృప్తిర్నైవ ప్రజాయతే ॥
తస్మాత్త్వం హి విశేషేణ కృపాం కృత్వాతులాం ప్రభో ।
జ్యోతిర్లింగం తృతీయం చ కథయ త్వం హి నోఽ ధునా ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ సూతా! వ్యాసుని అనుగ్రహముచే నీకు విషయములన్నియు తెలియును. జ్యోతిర్లింగముల కథను వినుచున్న మాకు తృప్తి కలుగటనే లేదు (1). ఓ ప్రభూ! కావున నీవు సాటిలేని విశిష్టకృపను మాపై చూపి ఇపుడు మాకు మూడవ జ్యోతిర్లింగమును గురించి చెప్పుము .

సూత ఉవాచ ।

ధన్యోఽహం కృతకృత్యోఽహం శ్రీమతాం భవతాం యది ।
గతశ్చ సంగమం విప్రా ధన్యా వై సాధుసంగతిః ॥
అతో మత్వా స్వభాగ్యం హి కథయిష్యామి పావనీమ్ ।
పాపప్రణాశినీం దివ్యాం కథాం చ శృణుతాదరాత్ ॥
అవంతీ నగరీ రమ్యా ముక్తిదా సర్వదేహినామ్ ।
శివ ప్రియా మహాపుణ్యా వర్తతే లోకపావనీ ॥
తత్రాసీద్బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠశ్శుభకర్మపరాయణః ।
వేదాధ్యయనకర్తా చ వేదకర్మరతస్సదా ॥
అగ్న్యాధానసమాయుక్తశ్శివపూజారతస్సదా ।
పార్థివీం ప్రత్యహం మూర్తిం పూజయామాస వై ద్విజః ॥
సర్వకర్మఫలం ప్రాప్య ద్విజో వేదప్రియస్సదా ।
సతాం గతిం సమాలేభే సమ్యగ్ జ్ఞానపరాయణః ॥
తత్పుత్రాస్తు దృశాశ్చాసంశ్చత్వారో మునిసత్తమాః ।
శివపూజారతి నిత్యం పిత్రోరనవమాస్సదా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ విప్రులారా! వేదవేత్తలగు మీ యొక్క సంగమము నాకు లభించినది. నేను ధన్యుడను, కృతార్థుడను అయినాను. సాధుసమాగమము పుణ్య ప్రదమైనది గదా! (3) కావున ఇది నా భాగ్యమని భావించి పావనము, పాపములను పోగొట్టునది అగు దివ్యగాథను చెప్పెదను. ఆదరముతో వినుడు (4). సుందరమైనది, సర్వప్రాణులకు మోక్షము నిచ్చునది, శివునకు ప్రియమైనది, పరమపవిత్రమైనది, జనులకు శుద్ధిని కలిగించునది అగు అవంతీనగరము గలదు (5). అచట శుభకర్మలను చేయుటలో నిమగ్నమైనవాడు, వేదమును అధ్యయనము చేసి వేదవిహిత కర్మలను నిత్యము శ్రద్ధగా ఆచరించువాడు, నిత్యాగ్నిహోత్రుడు, సర్వదా శివపూజయందు అభిరుచి గలవాడు అగు బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడు ఉండెను. ఆ బ్రాహ్మణుడు ప్రతినిత్యము శివుని పార్థివమూర్తిని పూజించెడివాడు (6,7). నిత్యము వేదమునందు అభిరుచి గలవాడు, సమ్యగ్ జ్ఞాననిష్ఠయందు లగ్నమైన మనస్సు గలవాడు అగు ఆ బ్రాహ్మణుడు తాను ఆచరించిన కర్మలన్నింటియొక్క ఫలరూపముగా సత్పురుషులు పొందే గతిని పొందెను (8). ఓ మహర్షులారా! ఆయనతో సమానమైనవారు, తల్లిదండ్రులకు తీసిపోనివారు, సర్వదా శివపూజయందు అభిరుచి గలవారు అగు నల్గురు కుమారులు ఆయనకు గలరు.

దేవప్రియశ్చ తజ్జ్యేష్ఠః ప్రియమేధాస్తతః పరమ్ ।
తృతీయస్సు కృతో నామ ధర్మవాహీ చ సువ్రతః ॥
తేషాం పుణ్య ప్రతాపాచ్చ పృథివ్యాం సుఖమైధత ।
శుక్లపక్షే యథా చంద్రో వర్ధతే చ నిరంతరమ్ ॥
తథా తేషాం గుణాస్తత్ర వర్ధంతే స్మ సుఖావహాః ।
బ్రహ్మతేజోమయీ సా వై నగరీ చాభవత్తదా ॥
ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర యజ్జాతం వృత్తముత్తమమ్ ।
శ్రూయతాం తద్ద్విజశ్రేష్ఠాః కథయామి యథాశ్రుతమ్ ॥
పర్వతే రత్నమాలే చ దూషణాఖ్యో మహాసురః ।
బలవాన్ దైత్య రాజశ్చ ధర్మద్వేషీ నిరంతరమ్ ॥
బ్రహ్మణో వరదానాచ్చ జగత్తుచ్ఛీ చకార హ ।
దేవాః పరాజితాస్తేన స్థానాన్నిస్సారితాస్తథా ॥
పృథివ్యాం వేదధర్మాశ్చ స్మృతిధర్మాశ్చ సర్వశః ।
స్ఫోటితాస్తేన దుష్టేన సింహేనేవ శశాః ఖలు ॥
యావంతో వేదధర్మాశ్చ తావంతో దూరతః కృతాః ।
తీర్థే తీర్థే తథా క్షేత్ర ధర్మో నీతిశ్చ దూరతః ॥
అవంతీ నగరీ రమ్యా తత్రై కా దృశ్యతే పునః ।
ఇత్థం విచార్య తేనైవ యత్కృతం శ్రూయతాం హి తత్ ॥
బహుసైన్యసమాయుక్తో దూషణస్స మహాసురః ।
తత్రస్థాన్ బ్రాహ్మణాన్ సర్వానుద్దిశ్య సముపాయయౌ ॥
తత్రాగత్య స దైత్యేంద్రశ్చతురో దైత్యసత్తమాన్ ।
ప్రోవాచాహూయ వచనం విప్రద్రోహీ మహాఖలః ॥

పెద్ద కుమారునకు దేవప్రియుడని పేరు. తరువాతి వాడు ప్రియమేధనుడు. మూడవ వాడు సుకృతుడు. చక్కని నియమనిష్ఠలు గల నాల్గవవాని పేరు ధర్మవాహి (10). వారి పుణ్య ప్రభావముచే భూమండలమునందు సుఖము వర్ధిల్లెను. సుఖకరములగు వారి గుణములు శుక్లపక్షచంద్రునివలే దినదిన ప్రవర్ధమానము లయ్యెను. ఆ కాలములో ఆ నగరము బ్రహ్మతేజస్సుతో ప్రకాశించెను (11,12). ఓ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులారా! ఈ కాలములో అచట జరిగిన వృత్తాంతమును నేను విన్నంతమేరకు చెప్పెదను. దానిని వినుడు (13). రత్నమాలపర్వతమునందు బలవంతుడు, సర్వకాలములలో ధర్మమును ద్వేషించువాడు, రాక్షసచక్రవర్తి అగు దూషణాసురుడు ఉండెను (14). వాడు బ్రహ్మయొక్క వర ప్రభావమువలన జగత్తును అత్యల్పముగా పరిగణించి దేవతలను జయించి వారిని వారి స్థానములనుండి వెళ్లగొట్టెను (15). దుష్టుడగు ఆ రాక్షసుడు భూమండలమునందలి వేదోక్తధర్మములను మరియు స్మృతివిహితధర్మములను సింహము కుందేళ్లనువలె సర్వవిధములుగా నాశనము జేసెను (16). ఎన్ని వేదధర్మములు గలవో, వాటినన్నిటినీ వాడు నాశనమొనర్చెను. సర్వతీర్థములయందు మరియు క్షేత్రములయందు ధర్మము, నీతి లోపించునట్లు చేసెను (17). భూమండలములో అవంతీనగరము ఒక్కటి మాత్రమే అందముగా నుండుటను గాంచి వాడు ఆలోచించి చేసిన పనిని గురించి వినుడు (18). ఆ దూషణాసురుడు పెద్ద సైన్యము తోడు రాగా ఆ నగరమునందలి బ్రాహ్మణులందరికి హానిని చేయగోరి బయలుదేరెను (19). బ్రాహ్మణద్రోహి, పరమదుష్టుడు, చతురత గలవాడు అగు ఆ రాక్షసరాజు రాక్షసవీరులనందరినీ పిలిచి ఇట్లు పలికెను.

దైత్య ఉవాచ ।

కిమేతే బ్రాహ్మణా దుష్టా న కుర్వంతి వచో మమ ।
వేదధర్మరతా ఏతే సర్వే దండ్యా మతే మమ ॥
సర్వే దేవా మయా లోకే రాజానశ్చ పరాజితాః ।
వశే కిం బ్రాహ్మణాశ్శక్యా న కర్తుం దైత్యసత్తమాః ॥
యది జీవితుమిచ్ఛా స్యాత్తదా ధర్మం శివస్య చ ।
వేదానాం పరమం ధర్మం త్యక్త్వా సుఖసుఖాగినః ॥
అన్యథా జీవనే తేషాం సంశయశ్చ భవిష్యతి ।
ఇతి సత్యం మయా ప్రోక్తం తత్కురుధ్వం విశఙ్కితాః ॥

ఆ రాక్షసుడు ఇట్లు పలికెను –

దుష్టులగు ఈ బ్రాహ్మణులు నా మాటను వినకపోవుటకు కారణమేమీ? వేదధర్మమునందు నిష్ఠగల వీరందరు దండనకు అర్హులని నా అభిప్రాయము (21). నేను లోకమునందలి దేవతలను మరియు రాజులను అందరినీ జయించితిని. ఓ రాక్షసశ్రేష్ఠులారా! ఈ బ్రాహ్మణులను వశము చేసుకొనుట సంభవము కాదా యేమి? (22) వీరికి ప్రాణములపై తీపి యున్నచో, శివధర్మమును మరియు వేదవిహితమైన పరమధర్మమును పరిత్యజించి సుఖములననుభవించెదరు గాక! (23) అట్లు గానిచో, వారి ప్రాణములకు ముప్పు తప్పదు. నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను. కావున, మీరు నిశ్శంకముగా అట్లు చేయుడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి నిశ్చిత్య తే దైత్యాశ్చత్వారః పావకా ఇవ ।
చతుర్దిక్షు తదా జాతాః ప్రలయే చ యథా పురా ॥
తే బ్రాహ్మణాస్తథా శ్రుత్వా దైత్యానాముద్యమం తదా ।
న దుఃఖం లేభిరే తత్ర శివధ్యాన పరాయణాః ॥
ధైర్యం సమాశ్రితాస్తే చ రేఖామాత్రం తదా ద్విజాః ।
న చేలుః పరమధ్యానాద్వరాకాః కే శివాగ్రతః ॥
ఏతస్మిన్నంతరే తైస్తు వ్యాప్తాసీన్నగరీ శుభా ।
లోకాశ్చ పీడితాస్తైస్తు బ్రాహ్మణాన్ సముపాయయుః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ నల్గురు రాక్షసులు ఈ విధముగా నిశ్చయించి ప్రలయకాలమునందలి అగ్నుల్నలవలె అప్పుడు నలుదిక్కులయందు ముట్టడించిరి (25). శివుని ధ్యానించుటలో నిమగ్నులైన ఆ బ్రాహ్మణులు రాక్షసుల ఆ ప్రయత్నమును గురించి వినియు దుఃఖమును పొందలేదు (26). అపుడా బ్రాహ్మణులు ధైర్యమునవలంబించి పరమేశ్వరధ్యానమునుండి ఇసుమంతయైననూ చలించకుండిరి. శివుని యెదుటనున్న భక్తులకు దైన్యము ఎక్కడిది? (27) ఇంతలో ఆ రాక్షసులు ఆ శుభనగరమును ఆక్రమించి ప్రజలను పీడించ మొదలిడిరి. అపుడు వారు ఆ బ్రాహ్మణుల వద్దకు వచ్చిరి.

లోకా ఊచుః ।

స్వామినః కిం చ కర్తవ్యం దుష్టాశ్చ సముపాగతాః ।
హింసితా బహవో లోకా ఆగతాశ్చ సమీపతః ॥

జనులు ఇట్లు పలికిరి-

ఓ ప్రభువులారా! ఆ దుష్టులు చాలా దగ్గరకు వచ్చి చాలా మంది- జనులను హింసించుచున్నారు. మేము ఏమి చేయవలెను?

సూత ఉవాచ ।

తేషామితి వచశ్రుత్వా వేదప్రియసుతాశ్చ తే ।
సమూచుర్బ్రాహ్మణాస్తాన్ వై విశ్వస్తిశ్శంకరే సదా ॥

వేద ప్రియుని కుమారులగు ఆ బ్రాహ్మణులు సర్వదా శంకరునియందు విశ్వాసము గలవారై వారి మాటలను విని వారితో నిట్లనిరి .

బ్రాహ్మణా ఊచుః ।

శ్రూయతాం విద్యతే నైవ బలం దుష్టభయావహమ్ ।
న శస్త్రాణి తథా సంతి యచ్ఛ తే విముఖాః పునః ॥
సామాన్యస్యావమానో నో హ్యాశ్రయస్య భవేదిహ ।
పునశ్చ కిం సమర్థస్య శివస్యేహ భవిష్యతి ॥
శివో రక్షాం కరోత్వద్యాసురాణాం భయతః ప్రభుః ।
నాన్యథా శరణం లోకే భక్తవత్సలతశ్శివాత్ ॥

బ్రాహ్మణులు ఇట్లు పలికిరి –

మీరు వినుడు. ఈ దుష్టులను భయపెట్టి తరిమివేయగలిగే సైన్యము గాని, ఆయుధములు గాని మన వద్ద లేవు (31). సాధారణజనునకు జరిగే అవమానము ఆతనికి గాక, ఆతడు ఆశ్రయించినవానికి తగులును. కాని సమర్థుడగు శివునకు ఇపుడు ఇచట ఎట్టి హాని జరుగగలదు? (32) ఈనాడు ఈ రాక్షసభయమునుండి శివప్రభుడు రక్షించుగాక! లోకములో భక్తవత్సలుడగు శివునికంటే భిన్నముగా మరియొక శరణము లేదు.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి ధైర్యం సమాస్థాయ సమర్చాం పార్థివస్య చ ।
కృత్వా తే చ ద్విజాస్సమ్యక్ స్థితా ధ్యానపరాయణాః ॥
దృష్ట్వా దైత్యేన తావచ్ఛ తే విప్రాస బలేన హి ।
దూషణేన వచః ప్రోక్తం హన్యతాం వధ్యతామితి ॥
తచ్ఛ్రుతం తైస్తదా నైవ దైత్య ప్రోక్తం వచో ద్విజైః ।
వేద ప్రియసుతైశ్శంభోర్ధ్యానమార్గపరాయణైః ॥
అథ యావత్స దుష్టాత్మా హంతుమైచ్ఛద్ద్విజాంశ్చ తాన్ ।
తావచ్ఛ పార్థివస్థానే గర్త ఆసీత్సశబ్దకః ॥
గర్తాత్తతస్సముత్పన్నశ్శివో వికటరూపధృక్ ।
మహాకాల ఇతి ఖ్యాతో దుష్టహంతా సతాం గతిః ॥
మహాకాలస్సముత్పన్నో దుష్టానాం త్వాదృశామహమ్ ।
ఖల త్వం బ్రాహ్మణానాం హి సమీపాదూరతో వ్రజ ॥
ఇత్యుక్త్వా హుంకృతేనైవ భస్మసాత్కృతవాంస్తదా ।
దూషణం చ మహాకాలశ్శంకరస్సబలం ద్రుతమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను–

ఆ బ్రాహ్మణులీ విధముగా ధైర్యమునవలంబించి పార్థివలింగమును పూజించి[?] స్థిరముగా ధ్యానము నందు నిమగ్నులై యుండిరి (34). అపుడు సైన్యముతో గూడియున్న ఆ దూషణాసురుడు ఆ బ్రాహ్మణులను గాంచి చంపుడు, చంపుడు అని పలికెను. (35). వేదప్రియుని కుమారులగు ఆ బ్రాహ్మణులు ధ్యానమార్గములో శంభుని భావన చేయుచున్నవారై ఆ రాక్షసుల పలుకులను

వినసే లేదు (36). ఇంతలో ఆ దుర్బుద్ధి ఆ బ్రాహ్మణులను చంపుటకు ఉద్యమించుచుండగా, పార్థివ లింగము యొక్క స్థానములో పెద్ద శబ్దముతో గోయి ఏర్పడెను (37). శిష్టరక్షకుడు దుష్టశిక్షకుడు అగు శివుడు మహాకాలుడని ప్రసిద్ధిని గాంచిన భయంకరరూపమును దాల్చి ఆ గోతినుండి ఆవిర్భవించెను (38). ఓరీ దుష్టా! నీవంటి దుష్టుల పాలిటి భయంకర మృత్యువునగు నేను ఆవిర్భవించితిని. నీవా బ్రాహ్మణులకు దూరముగా పొమ్ము (39). ఇట్లు పలికి ఆ మహాకాలేశ్వరుడు కేవల హుంకారమాత్రముచే దూషణుని వాని సైన్యముతో సహా శీఘ్రముగా భస్మము చేసెను.

కియత్సైన్యం హతం తేన కించిత్సైన్యం పలాయితమ్ ।
దూషణశ్చ హతస్తేన శివేనేహ పరాత్మనా ॥
సూర్యం దృష్ట్వా యథా యాతి సంక్షయం సర్వశస్తమః ।
తథైవ చ శివం దృష్ట్వా తత్సైన్యం వినవాశ హ ॥
దేవదుందుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిః పపాత హ ।
దేవాస్సమాయయుస్సర్వే హరిబ్రహ్మాదయస్తథా ॥
భక్త్యా ప్రణమ్య తం దేవం శంకరం లోకశంకరమ్ ।
తుష్టువుర్వివిధైః స్తోత్రైః కృతాంజలిపుటా ద్విజాః ॥
బ్రాహ్మణాంశ్చ సమాశ్వాస్య సుప్రసన్నశ్శివస్స్వయమ్ ।
వరం బ్రూతేతీ చోవాచ మహాకాలో మహేశ్వరః ॥
తచ్ఛ్రుత్వా తే ద్విజాస్సర్వే కృతాంజలిపుటాస్తదా ।
సుప్రణమ్య శివం భక్త్యా ప్రోచుస్సన్నతమస్తకాః ॥

శివపరమాత్మ కొంత సైన్యమును సంహరించగా, మరికొంత సైన్యము పారిపోయేను. అపుడాయన దూషణుని కూడ సంహరించెను (41). సూర్యుని గాంచిన చీకటి ఏ విధముగా సర్వత్రా నశించునో, అదే విధముగా శివుని గాంచి ఆ సైన్యము నశించెను (42), అపుడు దేవదుందుభులు మ్రోగెను. పూలవాన కురిసేను. మరియు బ్రహ్మ, విష్ణువు మొదలగు దేవతలందరు విచ్చేసిరి (43). ఆ బ్రాహ్మణులు చేతులను జోడించి ప్రణమిల్లి, లోకములకు కల్యాణములను చేగూర్చు ఆ శంకరదేవుని వివిధస్తోత్రములతో భక్తిపూర్వకముగా స్తుతించిరి (44). మహాకాలేశ్వర రూపములోనున్న ఆ శివుడు స్వయముగా ఆ బ్రాహ్మణులకు ధైర్యమును చెప్పి, వరమును కోరుకొమ్మని పలికెను (45). అపుడా బ్రాహ్మణులు అందరు ఆ మాటను విని చేతులను జోడించి శివునకు భక్తితో నమస్కరించి తలలను వంచి ఇట్లు పలికిరి.

ద్విజా ఊచుః ।

మహాకాల మహాదేవ దుష్టదండకర ప్రభో ।
ముక్తిం ప్రయచ్ఛ నశ్శంభో సంసారాంబుధితశ్శివ ॥
అత్రై వ లోకరక్షార్థం స్థాతవ్యం హి త్వయా శివ ।
స్వదర్శనాన్నరాన్ శంభో తారయ త్వం సదా ప్రభో ॥

ఆ బ్రాహ్మణులు ఇట్లు పలికిరి-

ఓ మహాకాలేశ్వరా! మహాదేవా! ఓ దుష్టులను దండించే ప్రభూ! హే శంభో! శివా! మాకు సంసారసముద్రమునుండి విముక్తిని కలిగించుము (47). ఓ శివా! శంభూ! నీవు లోకముల రక్షణ కొరకై ఇక్కడనే స్థిరముగానుండి నిన్ను దర్శించే మానవులను సర్వదా రక్షించుచుండుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త స్తిశ్శివస్తత్ర తస్థౌ గర్తే సుశోభనే ।
భక్తానాం చైవ రక్షార్థం దత్త్వా తేభ్యశ్చ సద్గతిమ్ ॥
ద్విజాస్తే ముక్తిమాపనాశ్చతుర్దిక్షు శివాస్పదమ్ ।
క్రోశమాత్రం తదా జాతం లింగరూపిణ ఏవ చ ॥
మహాకాలేశ్వరో నామ శివః ఖ్యాతశ్చ భూతలే ।
తం దృష్ట్వా న భవేత్స్వప్నే కించిద్దుఃఖమపి ద్విజాః ॥
యం యం కామ మపేక్ష్యైవ తల్లింగం భజతే తు యః ।
తం తం కామమవాప్నోతి లభేన్మోక్షం పరత్ర చ ॥
ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం మహాకాలస్య సువ్రతాః ।
సముద్భవశ్చ మాహాత్మ్యం కిమన్య చ్ఛ్రోతు మిచ్ఛథ ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం మహాకాల జ్యోతిర్లింగ
మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ షోడశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

అపుడు వారు ఇట్లు పలుకగా, శివుడు వారికి ఉత్తమగతిని ఒసంగి భక్తుల రక్షణకొరకై పరమసుందరమగు ఆ బిలమునందే స్థిరముగానుండెను (49). ఆ బ్రాహ్మణులు ముక్తిని పొందిరి. ఆ శివలింగముయొక్క ఆధారపీఠము నాల్గు దిక్కులయందు క్రోసు దూరమువరకు విస్తరించి ఉండెను (50). శివుడు భూలోకములో మహాకాలేశ్వరుడను పేర ప్రఖ్యాతిని గాంచెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆయనను దర్శించినవారికి స్వప్నములోనైననూ దుఃఖము కలుగదు (51). మానవుడు ఏయే కోర్కెలనపేక్షించి ఆ శివలింగమునారాధించునో, ఆయా కామనలను పొందుటయే గాక, మరణానంతరము మోక్షమును పొందును (52). గొప్ప వ్రతనిష్ఠ గల ఓ ఋషులారా! మహాకాలేశ్వరుని ఆవిర్భావము, మహిమలను గూర్చి మీకు ఈ విధముగా సమగ్రముగా చెప్పియుంటిని. ఇంకనూ ఏమి వినగోరుచున్నారు?

17 – మహాకాల జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

ఋషయ ఊచుః ।

మహాకాలసమాహ్వస్థజ్యోతిర్లింగస్య రక్షిణః ।
భక్తానాం మహిమానం చ పునర్బ్రూ హి మహామతే ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ మహాబుద్ధిశాలీ! భక్తరక్షకుడు, జ్యోతిర్లింగరూపములోనున్నవాడు అగు మహాకాలేశ్వరుని మహిమను గురించి మరల చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

శృణుతాదరతో విప్రా భక్తరక్షావిధాయినః ।
మహాకాలస్య లింగస్య మాహాత్మ్యం భక్తివర్ధనమ్ ॥
ఉజ్జయిన్యామభూద్రాజా చంద్రసేనాహ్వయో మహాన్ ।
సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞశ్శివ భక్తో జితేంద్రియః ॥
తస్యాభవత్సఖా రాజ్ఞో మణిభద్రో గణో ద్విజాః ।
గిరీశగణము ఖ్యశ్చ సర్వలోకనమస్కృతః ॥
ఏకదా స గణేంద్రో హి ప్రసన్నాస్యో మహామణిమ్ ।
మణిభద్రో దదౌ తస్మై చింతామణిముదారధీః ॥
స వై మణిః కౌస్తుభవద్ద్యోతమానోఽర్కసన్నిభః ।
ధ్యాతో దృష్టశ్శ్రు తో వాపి మంగలం యచ్ఛతి ధ్రువమ్ ॥
తస్య కాంతితలస్స్పృష్టం కాంస్యం తో ప్రేమయం త్రపు ।
పాషాణాదికమన్య ద్వా ద్రుతం భవతి హాటకమ్ ॥
స తు చింతామణిం కంఠే బిభద్రాజా శివా శ్రయః ।
చంద్రసేనో రరాజాతి దేవమధ్యే వ భానుమాన్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను–

ఓ బ్రాహ్మణులారా! భక్తులను రక్షించే మహాకాలేశ్వరలింగముయొక్క భక్తిని పెంపొందించే మాహాత్మ్యమును ఆదరముతో వినుడు (2). ఉజ్జయినీ నగరములో సర్వశాస్త్ర ముల సారము నెరింగినవాడు, శివభక్తుడు, ఇంద్రియజయము గలవాడు అగు చంద్రసేనుడనే గొప్ప రాజు ఉండెను (3). ఓ బ్రాహ్మణులారా! శివుని గణాధ్యక్షులలో ప్రముఖుడు, సర్వలోకములకు నమస్కరింప దగినవాడు అగు మణిభద్రుడు ఆ రాజునకు మిత్రుడు (4). ఉదారమగు బుద్ధిగలవాడు, ప్రసన్నమైన ముఖము గలవాడు, గణాధ్యక్షుడు అగు ఆ మణిభద్రుడు ఒకనాడు ఆతనికి చింతామణి అనే గొప్ప మణిని ఇచ్చెను (5) కౌస్తుభమాణిక్యమువలె మరియు సూర్యునివలె ప్రకాశించే ఆ మణి తనను ధ్యానించువారలకు, చూచినవారికి మరియు వినువారికి కూడ మంగళములనిచ్చుననుటలో సందేహము లేదు (6). కంచు, రాగి, ఇనుము,

తగరము, పాషాణము ఇత్యాది సర్వద్రవ్యములు ప్రకాశించే దాని ఉపరితలమును స్పృశించి వెంటనే బంగారముగా మారిపోవును (7). శివుడే ఆశ్రయముగా గల ఆ చంద్రసేనమహారాజు ఆ చింతామణిని కంఠములో ధరించి దేవతల మధ్యలో ఆదిత్యునివలె ప్రకాశించెను .

శ్రుత్వా చింతామణి గ్రీవం చంద్రసేనం నృపోత్తమమ్ ।
నిఖిలాః క్షితిరా జానస్తృష్ణాక్షుబహృదోఽభవన్ ॥
నృపా మత్సరణస్సర్వే తం మణిం చంద్రసేనతః ।
నానోపాయైరయాచంత దేవలబ్ధమబుద్ధయః ॥
సర్వేషాం భూభృతాం యాచ్ఞా చంద్రసేనేన తేన వై ।
వ్యర్థీకృతా మహాకాలదృఢభక్తేన భూసురాః ॥
తే కదర్థీకృతాస్సర్వే చంద్రసేనేన భూభృతాః ।
రాజానస్సర్వదేశానాం సంరంభం చక్రిరే తదా ॥
అథ తే సర్వరాజానశ్చతురంగబలాన్వితాః ।
చంద్రసేనం రణే జేతుం సంబభూవ కిలో ద్యతాః ॥
తే తు సర్వే సమేతా వై కృతసంకేతసంవిదః ।
ఉజ్జయిన్యాశ్చతుర్ద్వారం రురుధుర్బహుసైనికాః ॥
సంరుధ్యమానాం స్వపురీం దృష్ట్వా నిఖిలరాజభిః ।
తమేవ శరణం రాజా మహాకాళేశ్వరం యయౌ ॥
నిర్వికల్పో నిరాహారస్స నృపో దృఢనిశ్చయః ।
సమానర్చ మహాకాలం దివా నక్తమనన్య ధీః ॥

చంద్రసేన మహారాజు చింతామణిని మెడలో ధరించియుండునని విని మహారాజుల అందరి హృదయములు దురాశచే క్షోభను పొందెను (9). బుద్ధిహీనులు, అసూయాపరులు అగు ఆ రాజులందరు పరమేశ్వరునినుండి లభించిన ఆ మణిని తమకు ఇమ్మని అనేకములగు ఉపాయములతో చంద్రసేనుని అర్థించిరి (10). ఓ బ్రాహ్మణులారా! మహాకాలేశ్వరునియందు దృఢమగు భక్తిగల చంద్రసేనమహారాజు ఆ రాజులందరి ప్రార్థనలను మన్నించలేదు (11). చంద్రసేనమహారాజుచే నిరాకరింపబడిన ఆ సర్వదేశముల రాజులు అపుడు యుద్ధమునకు సన్నద్ధము కాజొచ్చిరి (12). తరువాత ఆ రాజులందరు చతురంగబలములతో గూడినవారై చంద్రసేనుని యుద్ధములో జయించుటకు తగిన ఏర్పాట్లను చేసిరి (13). వారందరు కలిసి సమాలోచనలను చేసి కుట్రను పన్ని, పెద్ద సైన్యముతో ఉజ్జయినీ నగరముయొక్క నాల్గు ద్వారములను ముట్టడించిరి (14). తన నగరమును రాజులందరు ముట్టడించుటను గాంచి ఆ మహారాజు మహాకాలేశ్వరుని మాత్రమే శరణు జొచ్చెను (15). సంశయములు లేనివాడు, దృఢమగు నిశ్చయము గలవాడు అగు ఆ రాజు ఉపవసించి రాత్రింబగళ్లు ఏకాగ్రచిత్తముతో మహాకాలేశ్వరుని చక్కగా అర్చించెను .

తతస్స భగవాన్ శంభుర్మహాకాలః ప్రసన్నధీః ।
తం రక్షితుముపాయం వై చక్రే తం శృణుతోదరాత్ ॥
తదైవ సమయే గోపీ కాచిత్తత్ర పురోత్తమే ।
చరంతీ సశిశుర్విప్రా మహాకాలాంతికం యయౌ ॥
పంచాబ్దవయసం బాలం వహంతీ గతభర్తృకా ।
రాజ్ఞా కృతాం మహాకాలపూజాం సాపశ్యదాదరాత్ ॥
సా దృష్ట్వా సుమహాశ్చర్యాం శివపూజాం చ తత్కృతామ్ ।
ప్రణిపత్య స్వశిబిరం పునరేవాభ్యపద్యత ॥
ఏతత్సర్వమశేషేణ స దృష్ట్వా వల్లవీసుతః ।
కుతూహలేన తాం కర్తుం శివపూజాం మనో దధే ॥
ఆనీయ హృద్యం పాషాణం శూన్యే తు శిబిరంతరే ।
అవిదూరే స్వ శిబిరాచ్ఛివలింగం స భక్తితః ॥
గంధాలంకారవాసో భిర్ధూపదీపాక్షతాదిభిః ।
విధాయ కృత్రిమైర్ద్ర వ్యైర్నైవేద్యం చాప్యకల్పయత్ ॥
భూయో భూయస్సమభ్యర్చ్య పత్రైః పుష్పైర్మనో రమైః ।
నృత్యం చ వివిధం కృత్వా ప్రణనామ పునః పునః ॥

తరువాత భగవాన్ మహాకాలేశ్వరుడు ప్రసన్నమగు మనస్సు గలవాడై ఆతనిని రక్షించే ఉపాయమును చేసెను. దానిని ఆదరముతో వినుడు (17). ఓ బ్రాహ్మణులారా! అదే సమయములో ఆ గొప్ప నగరములో ఒకానొక గొల్ల యువతి తన బిడ్డతో సహా సంచరిస్తూ మహాకాలేశ్వరుని సమీపమునకు వెళ్లెను (18). భర్తృవిహీనయగు ఆ యువతి ఐదు సంవత్సరముల వయస్సు గల తన బాలుని ఎత్తుకొని మహారాజు చేయుచున్న మహాకాలేశ్వరపూజను శ్రద్ధతో దర్శించెను (19). మహారాజు చేసిన ఆ మహాశ్చర్యకరమగు శివపూజను గాంచి ఆమె ప్రణమిల్లిన పిదప తన నివాసమునకు వెళ్లెను (20). ఆ గొల్ల పిల్లడు ఆ పూజనంతనూ చూచి, కుతూహలముచే ఆ శివపూజను చేయుటకు నిశ్చయించుకొనెను (21). ఆ బాలుడు తన ఇంటికి సమీపములోనున్న ఒక అందమైన పాషాణమును తెచ్చి ఇంటిలోపల ఏకాంతములో దానిని శివలింగరూపములో స్థాపించి భక్తితో ఆరాధించెను (22). ఆతడు ఉత్తుత్తి పదార్థములతో గంధము, అలంకారము, వస్త్రము, ధూపము, దీపము, అక్షింతలు, నైవేద్యము ఇత్యాది ఉపచారములనన్నింటినీ చేసెను (23). ఆతడు సుందర మగు పత్రపుష్పములతో పలుమార్లు అర్చించి వివిధములగు నృత్యములను ప్రదర్శించి అనేక పర్యాయములు ప్రణమిల్లెను .

ఏతస్మిన్ సమయే పుత్రం శివాసక్త సుచేతసమ్ ।
ప్రణయాద్గోపికా సా తం భోజనాయ సమాహ్వాయత్ ॥
యదాహూతోఽపి బహుశశ్శివపూజాసక్తమానసః ।
బాలశ్చ భోజనం నైచ్ఛత్తదా తత్ర యయౌ ప్రసూః ॥
తం విలోక్య శివస్యా గ్రే నిషణ్ణం మీలితేక్షణమ్ ।
చకర్ష పాణిం సంగృహ్య కోపేన సమతాడయత్ ॥
ఆకృష్టస్తాడితశ్చాపి నాగచ్ఛత్స్వసుతో యదా ।
తాం పూజాం నాశయామాస క్షిప్త్వా లింగం చ దూరతః ॥
హాహేతి దూయమానం తం నిర్భర్త్స్య స్వసుతం చ సా ।
పునర్వివేశ స్వగృహం గోపీ క్రోధసమన్వితా ॥
మాత్రా వినాశితాం పూజాం దృష్ట్వా దేవస్య శూలినః ।
దేవదేవేతి చుక్రోశ నిపపాత స బాలకః ॥
ప్రనష్టసంజ్ఞస్సహసా స బభూవ శుచాకులః ।
లబ్ధసంజ్ఞో ముహూర్తేన చక్షుషీ ఉదమీలయత్ ॥

ఈ సమయములో ఆ గోపిక శివునియందు స్థిరముగా లగ్న మైన చిత్తముగల తన పుత్రుని భోజనముకొరకు పిలిచెను (25). శివపూజయందు నిమగ్నమైన మనస్సుగల ఆ బాలకుడు ఎన్నిసార్లు పిలిచిననూ భోజనమును అపేక్షించలేదు. అపుడాతని తల్లి అచటకు వచ్చెను (26). శివుని యెదుట కన్నులను మూసుకొని కూర్చుండియున్న ఆ బాలకుని గాంచి ఆమె చేతిని పట్టుకొని లాగి కోపముతో కొట్టెను (27). ఆమె పుత్రుడు లాగి కొట్టిననూ వెళ్లలేదు. అపుడామె లింగమును దూరముగా పారవైచి ఆ పూజను చెడగొట్టెను (28). కోపముతో కూడియున్న ఆ గోపిక అయ్యో ! అయ్యో ! అని దుఃఖించుచున్న తన కుమారుని బెదిరించి మరల తన ఇంటిలోపలికి వెళ్లెను (29). తల్లి శివపూజను ధ్వంసము చేయుటను గాంచిన ఆ బాలకుడు దేవదేవా! అని ఏడుస్తూ క్రింద బడెను (30). దుఃఖముచే కల్లోలితుడైయున్న ఆ బాలుడు వెంటనే స్పృహను గోల్పోయెను. కొద్ది సేపటిలో ఆతడు మరల తెలివిని పొంది కన్నులను తెరచెను.

తద్దైవ జాతం శిబిరం మహాకాలస్య సుందరమ్ ।
దదర్శ స శిశుస్తత్ర శివానుగ్రహతోఽచిరాత్ ॥
హిరణ్మయబృహద్ద్వారం కపాటవరతోరణమ్ ।
మహార్ఘనీల విమలవజ్రవేదీవిరాజితమ్ ॥
సంతప్త హేమకలశైర్విచిత్రై ర్బహుభిర్యుతమ్ ।
ప్రోద్భాసితమణిస్తంభైర్బద్ధస్ఫటికభూతలైః ॥
తన్మధ్యే రత్నలింగం హి శంకరస్య కృపానిధేః ।
స్వకృతార్చన సంయుక్తమపశ్య ద్గోపికాసుతః ॥
స దృష్ట్వా సహసోత్థాయ శిశుర్వేస్మితమానసః ।
సంనిమగ్న ఇవానీద్వై పరమానందసాగరే ॥
తతః స్తుత్వా స గిరిశం భూయో భూయః ప్రణమ్య చ ।
సూర్యే చాస్తం గతే బాలో నిర్జగామ శివాలయాత్ ॥
అథాపశ్యత్స్వశిబిరం పురందరపురోపమమ్ ।
సద్యో హిరణ్మయీభూతం విచిత్రం పరమోజ్జ్వలమ్ ॥

అదే సమయంలో ఆ ఇల్లు శివుని అనుగ్రహముచే ఆ బాలుడు చూచుచుండగనే వెనువెంటనే సుందరమగు మహాకాలేశ్వరుని నిలయము ఆయెను (32). బంగారముతో చేసిన పెద్ద ద్వారములు గలది, శ్రేష్ఠమగు తలుపులు, తోరణములు గలది, మిక్కిలి విలువైన నీలమణులు, స్వచ్ఛమగు వజ్రములు పొదిగిన అరుగులతో ప్రకాశించునది (33), పుటము పెట్టిన బంగారముతో చేసిన రంగురంగుల పెక్కు కలశములతో కూడియున్నది, అతిశయించిన ప్రకాశము గల మణిస్తంభములు గలది, స్ఫటికములు పొదిగిన నేలలు గలదీ (34) అగు ఆ మందిరములో మధ్యలో దాను చేసిన పూజాద్రవ్యములతోనలరారు దయానిధియగు శంకరుని రత్నలింగమును ఆ గొల్ల పిల్లవాడు చూచేను (35). ఆశ్చర్యముతో నిండిన మనస్సు గల ఆ బాలుడు దానిని చూచి పరమానందసముద్రములో మునిగియున్నాడా యన్నట్లు వెంటనే లేచి నిలబడెను (36). అపుడా బాలకుడు కైలాసపతిని స్తుతించి పలుమార్లు ప్రణమిల్లి, సూర్యుడు అస్తమించిన పిదప శివాలయము నుండి బయటకు వచ్చేను (37). ఆ తరువాత ఆతడు అంతటా బంగరు కాంతులను వెదజల్లుతూ మహేంద్రుని రాజధానిని పోలియున్న విచిత్రమైన తన ఇంటిని చూచెను .

సోంతర్వివేశ భవనం సర్వశో భాసమన్వితమ్ ।
మణిహేమగణాకీర్ణం మోదమానో నిశాముఖే॥
తత్రాపశ్యత్స్వజననీం స్వపంతీం దివ్యలక్షణామ్ ।
రత్నాలంకారదీప్తాంగీం సాక్షాత్సురవధూమివ ॥
అథో స తనయో విప్రాశ్శివానుగ్రహభాజనమ్ ।
జవేనో త్థాపయామాస మాతరం సుఖవిహ్వలః ॥
సోత్థితాద్భుతమాలక్ష్యాపూర్వం సర్వమివాభవత్ ।
మహానందసుమగ్నా హి సస్వజే స్వసుతం చ తమ్ ॥
శ్రుత్వా పుత్రముఖాత్సర్వం ప్రసాదం గిరిజాపతేః ।
ప్రభుం విజ్ఞాపయామాస యో భజత్యనీశం శివమ్ ॥
స రాజా సహసాగత్య సమాప్తనియమో నిశి ।
దదర్శ గోపికాసూనోః ప్రభావం శివతోషణమ్ ॥
దృష్ట్వా మహీపతిస్సర్వం తత్సామాత్యపురోహితః ।
ఆసీన్నిమగ్నో విధృతిః పరమానందసాగరే ॥
ప్రేమ్ణా బాష్పజలం ముంచన్ చంద్రసేనో నృపో హి సః ।
శివనామోచ్చరన్ ప్రీత్యా పరిరేభే తమర్భకమ్ ॥
మహామహోత్సవస్తత్ర ప్రబభూవాద్భుతో ద్విజాః ।
మహేశకీర్తనం చక్రుస్సర్వే చ సుఖ విహ్వలాః ॥

సకలశోభలతో గూడియున్నది, సర్వత్ర మణులతో మరియు బంగారముతో వ్యాప్తమై యున్నది అగు భవనములోనికి అతడు రాత్రియొక్క ఆరంభమునందు ప్రవేశించెను (39). ఆతడు అచట నిద్రపోవుచున్నది, దివ్యలక్షణములతో కూడియున్నది, రత్నాలంకారములతో ప్రకాశించే అవయవములు గలది, సాక్షాత్తుగా దేవతాస్త్రీవలె నున్నది యగు తన తల్లిని చూచెను (40). ఓ బ్రాహ్మణులారా! శివానుగ్రహమునకు పాత్రమైన ఆ బాలకుడు పట్టరాని ఆనందముతో అపుడు తన తల్లిని వేగముగా నిద్ర లేపెను (41). ఆమె నిద్ర లేచి అద్భుతము, అపూర్వము అగు ఆ సర్వమును గాంచి మహానందసముద్రములో మునకలు వేయుచూ, ఆ తన కుమారుని కౌగిలించుకొనెను (42). ఆమె కొడుకు నోటినుండి పార్వతీపతియొక్క అనుగ్రహవృత్తాంతమునంతనూ విని, నిత్యశివారాధకుడగు రాజునకు విన్నవించెను (43). ఆ రాజు వ్రతనియమము పూర్తి అయిన వెంటనే విచ్చేసి, ఆ గొల్ల పిల్లవాడు శివుని సంతోషపెట్టి సంపాదించిన మహిమను గాంచెను (44). మంత్రులతో మరియు పురోహితులతో కూడియున్న ఆ మహా రాజు ఆ సర్వమును చూచి, పరమానందసముద్రములో మునకలు వేసి, విశేషమగు ధైర్యమును పొందెను (45). ఆ చంద్రసేనమహారాజు ప్రేమతో కన్నీటిని విడుచుచూ, శివనామమును ఉచ్చరించుచూ, ఆ బాలకుని ప్రీతితో కౌగిలించుకొనెను (46). ఓ బ్రాహ్మణులారా! అపుడు అచట అద్భుతమగు మహోత్సవము జరిగెను. సర్వులు ఆనందమును పట్టలేనివారై మహేశ్వరుని కీర్తించిరి.

ఏవమత్యద్భుతాచారాచ్ఛివమాహాత్మ్యదర్శనాత్ ।

పౌరాణాం సంభ్రమాచ్చైవం సా రాత్రిః క్షణతామగాత్ ॥

అథ ప్రభాతే యుద్ధాయ పురం సంరుధ్య సంస్థితాః ।

రాజానశ్చారవక్త్రే భ్యశుశ్రువుశ్చరితం చ తత్ ॥

తే సమేతాశ్చ రాజానస్సర్వే యే యే సమాగతాః ।

పరస్పరమితి ప్రోచుస్తచ్ఛ్రుత్వా చకితా అతి ॥

ఈ విధముగా అత్యద్భుతమగు ఆ ఘటనలో శివుని మహిమ ప్రకటమగుటచే పురజనులు మహాసంరంభమును చేయుచుండగా ఆ రాత్రి క్షణమువలె గడచి పోయెను (48). మరునాడు తెల్లవారిన తరువాత నగరమును ముట్టడించి సిద్ధముగానున్న రాజులు గూఢచారుల ముఖములనుండి ఆ వృత్తాంతమును వినిరి (49). అచట జతగూడిన ఆ రాజులందరు ఆ వృత్తాంతమును విని మిక్కిలి చకితులై వారిలో వారు ఇట్లు పలికిరి .

రాజాన ఊచుః ।

అయం రాజా చంద్రసేనశ్శివభక్తోఽతి దుర్జయః ।

ఉజ్జయిన్యా మహాకాలపుర్యాః పతిరనాకులః ॥

ఈదృశాశ్శిశవో యస్య పుర్యాం సంతి శివ వ్రతాః ।

స రాజా చంద్రసేనస్తు మహాశంకరసేవకః ॥

నూనమస్య విరోధేన్యశివః క్రోధం కరిష్యతి ।

తత్క్రోధాద్ధి వయం సర్వే భవిష్యామో వినష్టకాః ॥

తస్మాదనేన రాజ్ఞా వై మిలాపః కార్య ఏవ హి ।

ఏవం సతి మహేశానః కరిష్యతి కృపాం వరామ్ ॥

రాజులు ఇట్లు పలికిరి -

మహాశివభక్తుడగు ఈ చంద్రసేనమహారాజును జయించుట సంభవము కాదు. మహాకాలేశ్వరుని నగరమగు ఉజ్జయిని యొక్క పాలకునకు దుఃఖము కలుగదు (51). ఎవని నగరములో మహాశివభక్తులగు ఇట్టి బాలకులు గలరో, అట్టి ఆ చంద్రసేనమహారాజు శంకరసేవకులలో గొప్పవాడు (52). ఈతనితో విరోధమును పెట్టుకొనువారిపై శివుడు క్రోధమును బూనుట నిశ్చయము. ఆయన కోపించినచో మనము అందరము వినాశమును పొందెదము (53). కావున ఈ రాజుతో మనము సంధిని చేసుకొని తీరవలెను. అట్లు చేసినచో, మహేశ్వరుడు అపారమగు దయను చూపగలడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి నిశ్చిత్య తే భూపాస్త్యక్తవైరాస్సదాశయాః ।
సర్వే బభూవుస్సుప్రీతా న్యస్తశస్త్రా స్త్ర పాణయః ॥
వివిశుస్తే పురీం రమ్యాం మహాకాలస్య భూభృతః ।
మహాకాలం సమానర్చుశ్చంద్రసేనానుమోదితాః ॥
తతస్తే గోపవనితాగేహం జగ్ముర్మహీభృతః ।
ప్రశంసంతశ్చ తద్భాగ్యం సర్వే దివ్యమహోదయమ్ ॥
తే తత్ర చంద్రసేనేన ప్రత్యుద్గమ్యాభిపూజితాః ।
మహార్హవిష్టరగతాః ప్రత్యనందన్ సువిస్మితాః ॥
గోపసూనోః ప్రసాదాత్తత్ప్రాదుర్భూతం శివాలయమ్ ।
సంవీక్ష్య శివలింగం చ శివే చక్రుః పరాం మతిమ్ ॥
తతస్తే గోపశిశవే ప్రీతా నిఖిలభూభుజః ।
దదుర్బహూని వస్తూని తస్మై శివకృపార్థినః ॥
యే యే సర్వేషు దేశేషు గోపాస్తిష్ఠంతి భూరిశః ।
తేషాం తమేవ రాజానం చక్రిరే సర్వపార్థివాః ॥
అథాస్మిన్నంతరే సర్వైస్త్రి దశైరభిపూజితః ।
ప్రాదుర్బభూవ తేజస్వీ హనూమాన్ వానరేశ్వరః ॥
తే తస్యాభిగమాదేవ రాజానో జాతసంభ్రమాః ।
ప్రత్యుత్థాయ నమశ్చ క్రుర్భక్తినమ్రాత్మమూర్తయః ॥
తేషాం మధ్యే సమాసీనః పూజితః ప్లవగేశ్వరః ।
గోపాత్మజం తమాలింగ్య రాజ్ఞో వీక్ష్యేదమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆ రాజులందరు ఈ విధముగా నిశ్చయించుకొని, వైరమును వీడి, శుద్ధమగు అంతఃకరణము గల వారై చేతులలోని శస్త్రాస్త్ర ములను పారవైచి గొప్ప ప్రీతిని పొందిరి (55). ఆ రాజులు చంద్రసేనుని అనుమతిని పొంది సుందరమగు మహాకాలేశ్వరుని నగరములోనికి ప్రవేశించి మహాకాలుని చక్కగా అర్చించిరి (56). తరువాత ఆ రాజులు అందరు ఆ గోపికయొక్క గృహమునకు వెళ్లి దేవదేవుని గొప్ప అనుగ్రహముచే ఆమెకు కలిగిన భాగ్యమును కొనియాడిరి (57). చంద్రసేనుడు అచట వారికి ఎదురేగి సత్కరించి మిక్కిలి విలువైన ఆసనములలో కూర్చుండబెట్టెను. వారు మహాశ్చర్యమును పొంది ఆయనను అభినందించిరి (58). శివుడు గొల్ల పిల్లవానిపై చూపిన అనుగ్రహముచే ప్రాదుర్భవించిన శివాలయమును మరియు శివలింగమును దర్శించి వారు శివునిపై మనస్సును ఏకాగ్రము చేసిరి (59). తరువాత శివుని అనుగ్రహమును కోరే ఆ రాజులు అందరు ఆ గోపబాలకునిపై ప్రేమను పొంది అతనికి అనేకవస్తువులను ఇచ్చిరి (60). ఆ రాజులందరు వారి వారి దేశములన్నింటిలో గోపాలకులు అధికముగా గల ప్రాంతములన్నింటికీ అతనిని రాజుగా చేసిరి (61). ఇంతలో అచట దేవతలందరిచే

పూజింపబడువాడు, తేజశ్శాలి, వానరవీరుడు అగు హనుమంతుడు ప్రత్యక్షమయ్యెను (62). ఆయనను చూచుటతోడనే ఆ రాజులందరు కంగారుగా లేచి ఆయనకు ఎదురేగి భక్తితో వినమ్రమైన దేహములు గలవారై నమస్కరించిరి (63). వానరవీరుడగు హనుమంతుడు పూజలనందుకొని ఆ గోపబాలకుని కౌగిలించుకొని వారి మధ్యలో కూర్చున్నవాడై ఆ రాజులకేసి చూస్తూ ఇట్లు పలికెను

.

హనూమానువాచ ।

సర్వే శృణ్వంతు భద్రం వో రాజానో యే చ దేహినః ।
ఋతే శివం నాన్యతమో గతిరస్తి శరీరిణామ్ ॥
ఏవం గోపసుతో దిష్ట్యా శివపూజాం విలోక్య చ ।
అమంత్రేణాపి సంపూజ్య శివం శివమవాప్తవాన్ ॥
ఏష భక్తవరశ్శంభో ర్గోపానాం కీర్తివర్ధనః ।
ఇహ భుక్త్వాఖిలాన్ భోగానంతే మోక్షమవాప్స్యతి ॥
అస్య వంశేఽష్టమో భావీ నందో నామ మహాయశాః ।
ప్రాప్స్యతే తత్ర పుత్రత్వం కృష్ణో నారాయణస్స్వయమ్ ॥
అద్య ప్రభృతి లోకేఽస్మిన్నేష గోపకుమారకః ।
నామ్నా శ్రీకర ఇత్యుచ్చైర్లో కఖ్యాతిం గమిష్యతి ॥

హనుమంతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ రాజులారా! అందరు వినుడు. మీకు మంగళము కలుగుగాక! దేహధారులగు ప్రాణులకు శివుడు తక్క మరియొక గతి లేదు (65). ఈ గోపబాలకుడు దైవవశముచే శివపూజను చూచి మంత్రము లేకుండగనే శివుని పూజించి శివానుగ్రహమును పొందినాడు (66). శివభక్తాగ్రేసరుడు, గోపాలకుల కీర్తిని వర్ధిల్లజేయువాడు అగు ఈ బాలకుడు ఈ లోకములో సకలభోగములననుభవించి దేహత్యాగానంతరము మోక్షమును పొందగలడు (67). ఈతని వంశములో ఎనిమిదవ తరములో గొప్ప కీర్తిమంతుడగు నందుడను వాడు పుట్టగలడు. నారాయణుడు స్వయముగా ఆయనకు పుత్రుడై శ్రీకృష్ణుడను పేరుతో అవతరించగలడు (68). ఈనాటినుండియు ఈ గోపాలబాలకుడు ఈ లోకములో శ్రీకరుడను పేరుతో గొప్ప ఖ్యాతిని పొందగలడు .

సూత ఉవాచ ।

ఏవముక్త్వాఽఞ్జనీసూనుశ్శివరూపో హరీశ్వరః ।
సర్వాన్ రాజ్ఞశ్చంద్రసేనం కృపాదృష్ట్యా దదర్శ హ ॥
అథ తస్మై శ్రీకరాయ గోపపుత్రాయ ధీమతే ।
ఉపాదిదేశ సుప్రీత్యా శివాచారం శివప్రియమ్ ॥
హనూమానథ సుప్రీతస్సర్వేషాం పశ్యతాం ద్విజాః ।
చంద్రసేనం శ్రీకరం చ త త్రై వాంతరధీయత ॥
తం సర్వే చ మహీపాలాస్సంహృష్టాః ప్రతిపూజితాః ।
చంద్రసేనం సమామంత్ర్య ప్రతిజగ్ముర్యథాగతమ్ ॥
శ్రీకరోఽపి మహాతేజా ఉపదిష్టో హనూమతా ।
బ్రాహ్మణైస్సహ ధర్మజ్ఞైశ్చ క్రే శంభోస్సమర్చణమ్ ॥
చంద్రసేనో మహారాజశ్శ్రీకరో గోపబాలకః ।
ఉభావపి పరప్రీత్యా మహాకాలం చ భేజతుః ॥
కాలేన శ్రీకరస్సోఽపి చంద్రసేనశ్చ భూపతిః ।
సమారాధ్య మహాకాలం భేజతుః పరమం పదమ్ ॥
ఏవంవిధో మహాకాలశ్శివలింగస్సతాం గతిః ।
సర్వథా దుష్టహంతా చ శంకరో భక్తవత్సలః ॥
ఇదం పవిత్రం పరమం రహస్యం సర్వసౌఖ్య దమ్ ।
ఆఖ్యానం కథితం స్వర్గ్యం శివభక్తివివర్ధనమ్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం మహాకాల జ్యోతిర్లింగ
మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ సప్తదశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

అంజనీపుత్రుడు, వానరవీరుడు, శివస్వరూపుడు అగు హనుమంతుడు ఇట్లు పలికి రాజులనందరినీ మరియు చంద్రసేనుని దయాదృష్టితో చూచెను (70). తరువాత ఆయన గోపబాలకుడు, బుద్ధిశాలి అగు ఆ శ్రీకరునకు శివప్రీతికరమగు శివవ్రతమును పరమ ప్రీతితో ఉపదేశించెను (71). ఓ బ్రాహ్మణులారా! తరువాత హనుమంతుడు మిక్కిలి సంతసించి, అందరు చంద్రసేనశ్రీకరులను చూచుచుండగా అచటనే అంతర్ధానమాయెను (72). చక్కగా సత్కరించబడుటచే హర్షమును పొందియున్న రాజులందరు ఆ చంద్రసేనుని వద్ద సెలవు తీసుకొని వచ్చిన దారిన మరలి వెళ్లిరి (73). హనుమంతుని వద్దనుండి ఉపదేశమును పొందియున్న మహాతేజశ్శాలియగు శ్రీకరుడు కూడ ధర్మజ్ఞులగు బ్రాహ్మణులతో గూడి శంభుని చక్కగా అర్చించెను (74). చంద్రసేనమహారాజు మరియు గోపబాలకుడగు శ్రీకరుడు ఇద్దరు కూడ పరమానందముతో మహాకాలుని సేవించిరి (75). చంద్రసేనమహారాజు మరియు శ్రీకరుడు కొంతకాలమువరకు మహాకాలుని శ్రద్ధగా ఆరాధించి పరమపదమును పొందిరి (76). ఈ విధముగా సత్పురుషులకు శరణము, సర్వ విధములుగా దుష్టులను సంహరించువాడు మరియు భక్తవత్సలుడు అగు శంకరుడు మహాకాలేశ్వరరూపమును దాల్చెను (77). పరమపవిత్రమైనది, రహస్యము, సకలసౌఖ్యములనిచ్చునది, స్వర్గప్రదము, శివునియందు భక్తిని పెంపొందిచునది అగు ఈ వృత్తాంతమును చెప్పితిని .

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు మహాకాల జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే పదునేడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

18 - ఓంకారేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

ఋషయ ఊచుః ।

త్వయా సూత మహాభాగ శ్రావితా హ్యద్భుతో కథా ।
మహాకాలాఖ్య లింగస్య నిజభక్తసురక్షిణః ॥
జ్యోతిర్లింగం చతుర్థం చ కృపయా వద విత్తమ ।
ఓంకారం పరమేశస్య సర్వపాతకహారిణః ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి-

ఓ సూతా! మహాత్మా! తన భక్తులను చక్కగా రక్షించే మహాకాలేశ్వర జ్యోతిర్లింగముయొక్క అద్భుతమగు గాథను వినిపించితివి (1). ఓ మహాజ్ఞానీ! సర్వపాపములను పోగొట్టే పరమేశ్వరుని యొక్క నాల్గవ ఓంకారజ్యోతిర్లింగమును గూర్చి కూడ దయతో చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

ఓంకారే పరమేశాఖ్యం లింగమాసీద్యథా ద్విజాః ।
తథా వక్ష్యామి వః ప్రీత్యా శ్రూయతాం పరమర్షయః ॥
కస్మింశ్చిత్సమయే చాథ నారదో భగవానునిః ।
గోకర్ణాఖ్యం శివం గత్వా సిషేవే పరభక్తిమాన్ ॥
తతస్స ఆగతో విన్ధ్యం నగేశం మునిసత్తమః।
తత్రైవ పూజితస్తేన బహుమానపురస్సరమ్ ॥
మయి సర్వం విద్యతే చ న న్యూనం హి కదాచన ।
ఇతి భావం సమాస్థాయ సంస్థితో నారదాగ్రతః ॥
తన్మానం తత్తదా శ్రుత్వా నారదో మానహా తతః ।
నిశ్శ్వస్య సంస్థితస్తత్ర శ్రుత్వా విన్ధ్యోఽ బ్రవీదిదమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఓంకారమునందు పరమేశ్వరలింగము ఆవిర్భవించిన తీరును చెప్పెదను. మహర్షులు మీరు ప్రీతితో వినుడు (3). ఒకానొక సమయములో భక్తశిఖామణియగు భగవాన్ నారదమహర్షి గోకర్ణమునకు వెళ్లి శివుని సేవించెను (4), తరువాత ఆయన పర్వతరాజమగు వింధ్యవద్దకు వచ్చెను. అచట ఆతడు ఆయనను గొప్పగా మర్యాద చేసి పూజించెను (5). నాయందు సర్వము గలదు; ఏ కాలమునందైననూ నాలో లోపము లేదు' అను భావన గలవాడై అతడు నారదుని యెదుట నిలబడెను (6). గర్వమును పోగొట్టే నారదుడు ఆతని గర్వముతో కూడిన వచనములను విని నిట్టూర్పును విడిచి నిలబియుండెను. దానిని విని వింధ్యుడు ఇట్లు పలికెను.

వింధ్య ఉవాచ ।

కిం న్యూనం చ త్వయా దృష్టం మయి నిశ్వాసకారణమ్ ।
తచ్ఛ్రుత్వా నారదో వాక్యమబ్రవీత్స మహామునిః ॥

వింధ్యపర్వతుడు ఇట్లు పలికెను –

నీ నిట్టూర్పునకు కారణమగు దోషము నీకు నాలో ఏమి కనబడినది? ఈ మాటను విని ఆ నారద మహర్షి ఇట్లు పలికెను.

నారద ఉవాచ ।

విద్యతే త్వయి సర్వం హి మేరురుచ్ఛతరః పునః ।
దేవేష్వపి విభాగోఽస్య న తవాస్తి కదాచన ॥

నారదుడిట్లు పలికెను –

నీయందు సర్వము గలదు. కాని మేరువు నీకంటే ఎత్తైనవాడు. ఇంతేగాక, మేరుపర్వతము దేవతలలో ఒకనిగా లెక్కించబడుచున్నాడు. ఆ ఘనత నీకు ఏ కాలమునందైననూ లేదు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా నారదస్తస్మాజ్జగామ చ యథాగతమ్ ।
వింధ్యశ్చ పరతప్తో వై ధిగ్వై మే జీవితాదికమ్ ॥
విశ్వేశ్వరం తథా శంభుమారాధ్య చ తపామ్యహమ్ ।
ఇతి నిశ్చిత్య మనసా శంకరం శరణం గతః ॥
జగామ తత్ర సుప్రీత్యా హ్యోంకారో యత్ర వై స్వయమ్ ।
చకార చ పునస్తత్ర శివమూర్తిం చ పార్థివీమ్ ॥
ఆరాధ్య చ తదా శంభుం షణ్మాసం స నిరంతరమ్ ।
న చచాల తపఃస్థానాచ్ఛివధ్యానపరాయణః ॥
ఏవం వింధ్య తపో దృష్ట్వా ప్రసన్నః పార్వతీపతిః ।
స్వరూపం దర్శయామాస దుర్లభం యోగినామపి ॥
ప్రసన్నస్స తదోవాచ బ్రూహి త్వం మనసేప్సితమ్ ।
తపసా తే ప్రసన్నోఽస్మి భక్తానామీప్సితప్రదః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

నారదుడిట్లు పలికి అచటినుండి వచ్చిన దారిన వెళ్లెను. వింధ్యపర్వతుడు పరితాపమును చెందెను. నా జీవితము ఇత్యాదులు నిందార్హములు (10). నేను విశ్వేశ్వరుడగు శంభుని ఆరాధిస్తూ తపస్సు చేసెదను. ఆయన తన మనస్సులో ఇట్లు నిశ్చయించుకొని శంకరుని శరణు పొందెను (11). అపుడాతడు ఓంకారేశ్వరుడు స్వయముగా వెలసియున్న స్థలమునకు పరమప్రీతితో వెళ్లి అచట మట్టితో శివుని మూర్తిని చేసెను (12). అప్పుడు అతడు ఎడతెరపి లేకుండగా ఆరు మాసములు శంభుని ఆరాధించెను. శివధ్యానమునందు నిమగ్నుడైయున్న ఆతడు

తాను తపస్సును చేయుచున్న చోటనుండి కదలలేదు (13). ఈ విధముగా వింధ్యుడు చేయుచున్న తపస్సును గాంచి పార్వతీపతి ప్రసన్నుడై యోగులకైననూ లభింపశక్యము కాని తన రూపమును సాక్షాత్కరింప జేసెను (14). ప్రసన్నుడైన శివుడు అపుడు ఇట్లు పలికెను: నీ మనస్సులోని కోరికను వెల్లడించుము. నీ తపస్సునకు నేను ప్రసన్నుడనైతిని. నేను భక్తుల కోరికలను తీర్చెదను.

వింధ్య ఉవాచ ।

యది ప్రసన్నో దేవేశ బుద్ధిం దేహి యథేప్సితామ్ ।

స్వకార్యసాధినీం శంభో త్వం సదా భక్తవత్సలః ॥

వింధ్యపర్వతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ దేవదేవా! నా కార్యమును సాధించగల బుద్ధిని నేను కోరుచున్నాను. నీవు ప్రరసన్నుడవైనచో, నాకు అట్టి బుద్ధిని ఇమ్ము. ఓ శంభూ! నీవు సర్వదా భక్తులయందు వాత్సల్యము గలవాడవు.

సూత ఉవాచ ।

తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్ శంభుశ్చిచేత హృదయే చిరమ్ ।

పరోపతాపదం విన్ధ్యో వరమిచ్ఛతి మూఢధీః ॥

కిం కరోమి యదేతస్మై వరదానం భవేచ్ఛుభమ్ ।

మద్దత్తం పరదుఃఖాయ వరదానం యథా నహి ॥

తథాపీ దత్తవాన్ శంభుస్తస్మై తద్వరముత్తమమ్ ।

వింధ్యపర్వతరాజ త్వం యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥

ఏవం చ సమయే దేవా ఋషయశ్చామలాశయాః ।

సంపూజ్య శంకరం తత్ర స్థాతవ్యమితి చాబ్రువన్ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా దేవవచనం ప్రసన్నః పరమేశ్వరః।

తథైవ కృతవాన్ ప్రీత్యా లోకానాం సుఖహేతవే ॥

ఓంకారం చైవ యల్లింగమేకం తచ్చ ద్విధాగతమ్ ।

ప్రణవే చైవ ఓంకారనామాసీత్స సదాశివః ॥

పార్థివే చైవ యజ్జాతం తదాసీత్పరమేశ్వరః ।

భక్తాభీష్టప్రదౌ చోభౌ భుక్తిముక్తిప్రదౌ ద్విజాః ॥

తత్పూజాం చ తదా చక్రుర్దేవాశ్చ ఋషయస్తథా ।

ప్రాపుర్వరాననేకాంశ్చ సంతోషం వృషభధ్వజమ్ ॥

స్వస్వస్థానం యయుర్దేవా విన్ధ్యోఽపి ముదితో ధికమ్ ।

కార్యం సాధితవాన్ స్వీయం పరితాపం జహౌ ద్విజాః ॥

య ఏవం పూజయేచ్ఛంభుం మాతృగర్భం వసేన్న హా ।

యదభీష్టం ఫలం తచ్చ ప్రాప్నుయానాత్ర సంశయః ॥

ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతమోంకారప్రభవే ఫలమ్ ।

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి కేదారం లింగముత్తమమ్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం ఓంకారేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఈ మాటను విని శంభుభగవానుడు తన మనస్సులో చిరకాలము ఇట్లు తలపోసెను: విమో◌ోహితమైన బుద్ధిగల వింధ్యుడు ఇతరులకు కష్టమును కలిగించే వరమును కోరుచున్నాడు (17). ఏమి చేయవలెను? నేను ఈతనికి ఇచ్చు వరము శుభకరము కావలెను. నాచే ఈయబడిన వరము ఇతరుల దుఃఖమునకు హేతువు కారాదు (18). అయిననూ శంభుడు, 'పర్వత రాజమగు వింధ్యమా! నీకు నచ్చిన విధముగనే కానిమ్ము' అని పలికి వానికి ఆ ఉత్తమమగు వరమును ఇచ్చెను (19). అదే సమయములో దేవతలు మరియు పవిత్రాంతఃకరణులగు ఋషులు శంకరుని పూజించి అక్కడనే స్థిరముగా నుండుమని పలికిరి (20). దేవతల ఆ మాటను విని ప్రసన్నుడైన పరమేశ్వరుడు లోకములకు సుఖమును కలిగించుటకొరకై ప్రేమపూర్వకముగా అటులనే చేసెను (21). ఓంకారేశ్వరలింగము రెండు రూపములలోనున్నది. ఆ సదాశివుడు ప్రణవమునందున్నవాడై ఓంకారేశ్వరుడను పేరును గాంచెను (22). పార్థివమూర్తినుండి పుట్టిన లింగము పరమేశ్వరుడు ఆయెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఈ రెండు రూపములు కూడ భక్తులకు కామనలను, భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చును (23). అపుడు దేవతలు మరియు ఋషులు వృషభధ్వజుడగు ఆ శివుని పూజించి ప్రసన్నుని చేసుకొని అనేకవరములను పొందిరి (24). దేవతలు తమ తమ స్థానములకు వెళ్లిరి. ఓ బ్రాహ్మణులారా! వింధ్యుడు కూడ తన కార్యము సిద్ధించుటచే పరమానందమును పొంది తన మనస్సులోని పరితాపమును విడనాడెను (25). శివుని ఈ విధముగా పూజించువారలకు అభీష్టఫలములు లభించుటయే గాక, వారు మరల గర్భవాసదుఃఖమును అనుభవించరనుటలో సందేహము లేదు (26). ఈ విధముగా ఓంకారేశ్వరుని పూజించుటవలన లభించు ఫలమును గూర్చి మీకు చెప్పియుంటిని. ఈ పైన ఉత్తమమగు కేదార లింగమును గూర్చి చెప్పగలను (27).

శ్రీశివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు ఓంకారేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే పదునెనిమిదవ అధ్యాయము ముగిసినది .

19 – కేదారేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

నరనారాయణాఖ్యే యావవతారే హరేర్ద్విజాః ।
తేపాతే భారతే ఖండే బదర్యాశ్రమ ఏవ హి ॥
తాభ్యాం సంప్రార్థితశ్శంభుః పార్థివే పూజనాయ వై ।
ఆయాతి నిత్యం తల్లింగే భక్తాధీనతయా శివః ॥
ఏవం పూజయతోశ్శంభుం తయోర్విష్ణ్వవతారయోః ।
చిరకాలో వ్యతీయాయ శైవయోర్ధర్మపుత్రయోః ॥
ఏకస్మిన్ సమయే తత్ర ప్రసన్నః పరమేశ్వరః ।
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నోఽస్మి వరో మే ప్రియతామితి ॥
ఇత్యుక్తే చ తదా తేన నరో నారాయణస్స్వయమ్ ।
ఊచతుర్వచనం తత్ర లోకానాం హితకామ్యయా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! విష్ణువుయొక్క అవతారములగు నరనారాయణులు భారతఖండములో బదరికాశ్రమములో తపస్సును చేసిరి (1). పార్థివలింగమునందు పూజించుటకొరకై వారు ప్రార్థించగా భక్తవశుడగు శివుడు ప్రతిదినము ఆ లింగమునందు ఉపస్థితుడగుచుండెను (2). విష్ణువుయొక్క ధర్మావతారములు, శివభక్తులు అగు వారిద్దరు శంభుని పూజించుచుండగా చిరకాలము గడచెను (3). ఒకానొక సమయములో పరమేశ్వరుడు ప్రసన్నుడై అచట ప్రత్యక్షమై 'నేను మీయందు ప్రసన్నుడనైతిని; నానుండి వరమును కోరుకొనుడు' అని పలికెను (4). ఆయన ఇట్లు పలుకగా, అపుడు నరనారాయణులు లోకముల హితమును గోరి స్వయముగా ఆ సమయములోనిట్లు పలికిరి.

నరనారాయణవూచతుః ।

యది ప్రసన్నో దేవేశ యది దేయో వరస్త్వయా ।
స్థీయతాం స్వేన రూపేణ పూజార్థం శంకర స్వయమ్ ॥

నరనారాయణులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ దేవదేవా! శంకరా! నీవు ప్రసన్నుడవై వరమునీయ సంకల్పించినచో, నీ రూపముతో పూజ కొరకై ఇచట స్థిరముగా నుండుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తస్తు తదా తాభ్యాం కేదారే హిమసంశ్రయే ।
స్వయం చ శంకరస్తస్థౌ జ్యోతీరూపో మహేశ్వరః ॥
తాభ్యాం చ పూజితశ్చైవ సర్వదుఃఖభయాపహః ।
లోకానాముపకారార్థం భక్తానాం దర్శనాయ వై ॥
స్వయం స్థితస్తదా శంభుః కేదారేశ్వరసంజ్ఞకః ।
భక్తాభీష్టప్రదో నిత్యం దర్శనాదర్చనాదపి ॥
దేవాశ్చ పూజయంతీహ ఋషయశ్చ పురాతనాః ।
మనోభీష్టం ఫలం తే తే సుప్రసన్నాన్మహేశ్వరాత్ ॥
భవస్య పూజనాన్నిత్యం బదర్యాశ్రమవాసినః ।
ప్రాప్నువంతి యతస్సోఽసౌ భక్తాభీష్టప్రదస్సదా ॥
తద్దినం హి సమారభ్య కేదారేశ్వర ఏవ చ ।
పూజితో యేన భక్త్యా వై దుఃఖం స్వప్నేఽతిదుర్లభమ్ ॥
యో వై హి పాండవాన్ దృష్ట్వా మాహిషం రూపమాస్థితః ।
మాయామాస్థాయ తత్రైవ పలాయనపరోఽభవత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

వారిద్దరు అపుడు అట్లు పలుకగా, మంచునకు నిలయమగు కేదారమునందు మంగళకరుడగు మహేశ్వరుడు స్వయముగా జ్యోతిర్లింగరూపములో నుండెను (7). సకలదుఃఖములను మరియు భయములను పోగొట్టువాడగు శంభుడు వారిద్దరిచే పూజింపబడినవాడై లోకములకు ఉపకారమును చేయగోరి, భక్తులకు దర్శనమునిచ్చుటకొరకై అచట స్వయముగా కేదారేశ్వరుడను పేరుతో వెలసెను. దర్శించి అర్చించు భక్తులకు ఆయన అభీష్టములనిచ్చును (8, 9). దేవతలు మరియు ప్రాచీనులగు ఋషులు అచట మహేశ్వరుని పూజించి ప్రసన్నుని చేసుకొని మనోభీష్టములగు ఆయా ఫలములను పొందుచున్నారు (10). బదరికాశ్రమమునందు నివసించు జనులు నిత్యము శివుని పూజించి కామనలను పొందెదరు. కావుననే ఆయనకు భక్తాభీష్టప్రదుడు అను ఖ్యాతి కలిగెను (11). ఆ నాటినుండియు ఎవడైతే భక్తితో కేదారేశ్వరుని పూజించునో, వానికి దుఃఖము స్వప్నములోనైననూ దుర్లభమగుచున్నది. అచట పాండవులను చూచి, మాయాప్రభావముచే మహిషరూపమును దాల్చి పారిపోయినవాడు ఆయనయే.

ధృతశ్చ పాండవైస్తత్ర హ్యవాఙ్ముఖతయా స్థితః ।
పుచ్ఛం చైవ ధృతం తైస్తు ప్రార్థితశ్చ పునః పునః ॥
తద్రూపేణ స్థితస్తత్ర భక్తవత్సలనామభాక్ ।
నయపాలే శిరో భాగో గతస్తద్రూపతః స్థితః ॥
స వై వ పూజానాన్నిత్యమాజ్ఞాం చైవాప్యదాత్తథా ।
పూజితశ్చ స్వయం శంభుస్తత్ర తస్థౌ వరానదాత్ ॥
పూజయిత్వా గతాస్తే తు పాండవా ముదితాస్తదా ।
లబ్ధ్వా చిత్తేప్సితం సర్వం విముక్తాస్సర్వదుఃఖతః ॥
తత్ర నిత్యం హరస్సాక్షాత్ క్షేత్రే కేదారసంజ్ఞకే ।
భారతీభిః ప్రజాభిశ్చ తథైవ పరిపూజ్యతే ॥
తత్రత్యం వలయం యో వై దదాతి హరవల్లభః ।
హరరూపాంతకం తచ్చ హరరూపసమన్వితమ్ ॥
తథైవ రూపం దృష్ట్వా చ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ।
జీవన్ముక్తో భవేత్సోఽపి యో గతో బదరీవనే ॥

పాండవులు ఆయనను పట్టుకోగా, ఆయన తలను వంచుకొని నిలబడెను. వారు తోకను పట్టుకొని పలుమార్లు ప్రార్థించిరి. ఆయన అచట అదే రూపములో నుండి భక్తవత్సలుడను పేరును గాంచేను. ఆయనయొక్క శిరో భాగము నేపాలమునకు వెళ్లెను. ఆయన అచట ఆ రూపములోనుండెను. అదే రూపములో తనను పూజించవలెననీ ఆయన అప్పుడు ఆజ్ఞను ఇచ్చెను. వారు పూజించగా శంభుడీ వరములనొసంగేను. ఆ పాండవులు అపుడు ఆయనను పూజించి ఆనందముతో ముందునకు సాగిరి, వారు తమ మనస్సులోనీ కామనలనన్నిటినీ పొంది సకలదుఃఖములనుండి విముక్తులైరి. కేదారమను పేరు గల ఆ క్షేత్రము నందు శివుడు స్వయముగా నిత్యనివాసము చేసి భారతదేశవాసులగు ప్రజలచే అటులనే పూజింపబడుచున్నాడు. అచటకు వెళ్లి శివుని రూపముతో కూడియున్న కంకణమును దానము చేయువాడు శివునకు ప్రీతిపాత్రుడు అగును. అట్టి కంకణమును దానము చేయు వ్యక్తి శివుని ధామమును చేరి శివుని రూపమును పొందును. ఎవడైతే బదరీవనమునకు వెళ్లి శివుని అటువంటి రూపమును చూచునో, వాడు నిశ్చయముగా సర్వపాపములనుండి విముక్తుడై జీవన్ముక్తుడగును.

దృష్ట్వా రూపం నరస్యైవ తథా నారాయణస్య హి ।
కేదారేశ్వరశంభోశ్చ ముక్తిభాగీ న సంశయః ॥
కేదారేశస్య భక్తా యే మార్గస్థాస్తస్య వై మృతాః ।
తేఽపి ముక్తా భవంత్యేవ నాత్ర కార్యా విచారణా ॥
గత్వా తత్ర ప్రీతియుక్తః కేదారేశం ప్రపూజ్య చ ।
తత్రత్యముదకం పీత్వా పునర్జన్మ న విందతి ॥
ఖండేఽస్మిన్ భారతే విప్రా నరనారాయణేశ్వరః ।
కేదారేశః ప్రపూజ్యశ్చ సర్వైర్జీవైస్సు భక్తితః ॥
అస్య ఖండస్య స స్వామీ సర్వేశోఽపి విశేషతః ।
సర్వకామప్రదశ్శంభుః కేదారాభోః న సంశయః ॥
ఏతద్వచస్సమాఖ్యాతం యత్పృష్టమృషిసత్తమాః ।
శ్రుత్వా పాపం హరేత్సర్వం నాత్ర కార్యా విచారణా ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం కేదారేశ్వర జ్యోతిర్లింగ
మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ ఏకోన వింశోఽధ్యాయః ॥

నరనారాయణులయొక్క మరియు కేదారేశ్వరుని యొక్క రూపములను చూచు వ్యక్తి ముక్తుడగు ననుటలో సందేహము లేదు. కేదారేశ్వరుని దర్శనమునకు వెళ్లుచూ మార్గమధ్యములో మరణించువారు కూడ నిస్సందేహముగా మోక్షమును పొందెదరు. అచటకు వెళ్లి ప్రేమతో కేదారేశ్వరుని పూజించి అచటి నీటిని త్రాగిన వానికి పునర్జన్మ లేదు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! భారతఖండములోని జనులందరు నరనారాయణులకు ప్రభువగు కేదారేశ్వరుని మహాభక్తితో చక్కగా పూజించవలెను. ఆయన సర్వేశ్వరుడే అయిననూ ఈ ఖండమునకు ఆయన విశేషించి ప్రభువు అగుచున్నాడు. కేదారేశ్వరుడు కామములనన్నిటినీ ఇచ్చుననుటలో సందియము లేదు. ఓ మహర్షులారా! మీరు అడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానమును చెప్పితిని. ఈ వృత్తాంతమును విన్న వారు సర్వపాపవినిర్ముక్తులగుదురనుటలో సందేహము లేదు.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు కేదారేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే పందొమ్మిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

20 - భీమాసురుని ఉపద్రవము

సూత ఉవాచ ।

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మాహాత్మ్యం భైమశంకరమ్ ।
యస్య శ్రవణమాత్రేణ సర్వాభీష్టం లభేన్నరః ॥
కామరూపాభిధే దేశే శంకరో లోకకామ్యయా ।
అవతీర్ణస్స్వయం సాక్షాత్కల్యాణసుఖభాజనమ్ ॥
యదర్థమవతీర్ణోఽసౌ శంకరో లోకశంకరః ।
శృణుతాదరతస్తచ్చ కథయామి మునీశ్వరాః ॥
భీమో నామ మహావీర్యో రాక్షసోఽభూత్పురా ద్విజాః ।
దుఃఖదస్సర్వభూతానాం ధర్మధ్వంసకరస్సదా ॥
కుంభకర్ణాత్సముత్పన్నః కర్కట్యాం సుమహాబలః ।
సహ్యే చ పర్వతే సోఽపి మాత్రా వాసం చకార హ ॥
కుంభకర్ణే చ రామేణ హతే లోకభయంకరే ।
రాక్షసీ పుత్రసంయుక్త సహ్యేఽతిష్ఠత్స్వయం తదా ॥
స బాల ఏకదా భీమః కర్కటీం మాతరం ద్విజాః ।
పప్రచ్ఛ చ ఖలో లోకదుఃఖదో భీమవిక్రమః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

ఈ పైన భీమశంకరుని మహిమను గురించి చెప్పెదను. దీనిని విన్నంత మాత్రాన మానవునకు అభీష్టములన్నియు నెరవేరును. కల్యాణములకు, సుఖములకు నిధానమగు శంకరుడు జనుల కోరికపై కామరూపమును ప్రాంతమునందు స్వయముగా అవతరించెను. ఓ మహర్షులారా ! లోకములకు మంగళములను కలిగించు ఆ శంకరుడు ఇట్లు అవతరించుటకు గల ప్రయోజనమును చెప్పుచున్నాను. సాదరముగా వినుడు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! పూర్వము సర్వప్రాణులకు దుఃఖమును కలిగించువాడు, సర్వదా ధర్మమునకు హానిని తలపెటువాడు, మహా పరాక్రమశాలి అగు భీముడనే రాక్షసుడు ఉండెను. కుంభకర్ణునివలన కర్కటియందు జన్మించిన మహాబలశాలియగు అతడు తల్లితో కలసి సహ్యపర్వతముపై నివసించెడివాడు. లోకభయంకరుడగు కుంభకర్ణుని శ్రీరాముడు సంహరించిన తరువాత ఆ రాక్షసి తన కొడుకుతో గూడి సహ్యపర్వతమునందు ఉండెడిది. ఓ బ్రాహ్మణులారా! బాలకుడు, దుష్టుడు, లోకములకు దుఃఖమును కలిగించువాడు, భయంకరమగు పరాక్రమము గలవాడు అగు ఆ భీముడు ఒక నాడు తల్లియగు కర్కటిని ఇట్లు ప్రశ్నించెను.

భీమ ఉవాచ ।

మాతర్మే కః పితా కుత్ర కథం వైకాకినీ స్థితా ।
జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం యథార్థం త్వం వదాధునా ॥

భీముడు ఇట్లు పలికెను :

అమ్మా! నా తండ్రి ఎవరు? ఎచ్చటనున్నాడు? నీవు ఒంటరిగా నుండుటకు కారణమేమి? ఈ సర్వమును నేను తెలియగోరుచున్నాను. నీవు ఇపుడు సత్యమును చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

ఏవం పృష్టా తదా తేన పుత్రేణ రాక్షసీ చ సా ।
ఉవాచ పుత్రం సా దుష్టా శ్రూయతాం కథయామ్యహమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

అపుడు తన కుమారుడు ఇట్లు ప్రశ్నించగా దుష్టురాలగు ఆ రాక్షసి పుత్రునితో పలికిన వచనములను నేను చెప్పుచున్నాను. వినుడు.

కర్కట్యువాచ ।

పితా తే కుంభకర్ణశ్చ రావణానుజ ఏవ చ ।
రామేణ మారితస్సోఽయం భ్రాత్రా సహ మహాబలః ॥
అత్రాగతః కదాచిద్వై కుంభకర్ణస్స రాక్షసః ।
మద్భోగం కృతవాంస్తాత ప్రసహ్య బలవాన్ పురా ॥
లంకాం స గతవాన్ మాం చ త్యక్త్వాత్రా వ మహాబలః ।
మయా న దృష్టా సా లంకా హ్యత్రై వ నివసామ్యహమ్ ॥
పితా మే కర్కటో నామ మాతా మే పుష్కసీ మతా ।
భర్తా మమ విరాధో హి రామేణ నిహతః పురా ॥
పిత్రోః పార్శ్వే స్థితి చాహం నిహతే స్వామిని ప్రియే ।
పితరౌ మే మృతా చాత్ర ఋషిణా భస్మసాత్కృతే ॥
భక్షణార్థం గతౌ తత్ర క్రుద్ధే సుమహాత్మనా ।
సుతీక్ష్ణేన సుతపసాఽ గస్త్యశిష్యేణ వై తదా ॥
సాహమేకాకినీ జాతా దుఃఖితా పర్వతే పురా ।
నివసామి స్మ దుఃఖార్తా నిరాలంబా నిరాశ్రయా ॥
ఏతస్మిన్ సమయే హ్యత్ర రాక్షసో రావణానుజః ।
ఆగత్య కృతవాన్ సంగం మాం విహాయ గతో హి సః ॥
తతస్త్వం చ సముత్పన్నో మహాబలపరాక్రమః ।
అవలంబ్య పునస్త్వాం చ కాలక్షేపం కరో మ్యహమ్ ॥

కర్కటి ఇట్లు పలికెను :

రావణుని సోదరుడగు కుంభకర్ణుడే నీ తండ్రి. మహాబలశాలియగు కుంభకర్ణుని మరియు ఆతని సోదరుని శ్రీరాముడు సంహరించినాడు. బలవంతుడగు ఆ కుంభకర్ణుడనే రాక్షసుడు పూర్వము ఒకనాడు ఇచటకు వచ్చి బలాత్కారముగా నన్ను అనుభవించినాడు. మహాబలశాలియగు ఆతడు నన్ను ఇచటనే విడిచిపెట్టి లంకకు వెళ్లినాడు. నేను ఆ లంకను చూడలేదు. నేను ఇచటనే నివసించుచున్నాను. నా తండ్రి కర్కటుడు; తల్లి పుష్కసి. నా భర్తయగు విరాధుని పూర్వము శ్రీరాముడు సంహరించినాడు. నా ప్రియభర్త మరణించిన తరువాత నేను తల్లిదండ్రులవద్దనే యున్నాను. ఇదే స్థానములో తనను భక్షించుటకు వచ్చిన నా తల్లిదండ్రులను గొప్ప మహాత్ముడు, అగస్త్యుని శిష్యుడు అగు సుతీక్ష్ణుడు అను ఋషి కోపించి భస్మము చేసినాడు. అప్పటినుండియు నేను ఏకాకినై ఈ పర్వతమునందు ఆశ్రయము మరియు జీవిక లేనిదాననై దుఃఖముచే పీడింపబడుతూ నివసించుచున్నాన. అదే సమయములో రావణుని సోదరుడగు కుంభకర్ణుడు ఇచటకు వచ్చి నాతో స్నేహమును చేసి నన్ను విడిచిపెట్టి వెళ్లినాడు. తరువాత మహాబలపరాక్రశాలివియగు నీవు జన్మించినావు. నేను నిన్ను నమ్ముకొని మరల కాలక్షేపము చేయుచున్నాను.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్యా భీమో భీమపరాక్రమః ।
క్రుద్ధశ్చ చింతయామాస కిం కరోమి హరిం ప్రతి ॥
పితాఽనేన హతో మే హి తథా మాతామహో హ్యపి ।
విరాధశ్చ హతోఽనేన దుఃఖం బహుతరం కృతమ్ ॥
తత్పుత్రోఽహం భవేయం చేద్ధరిం తం పీడయామ్యహమ్ ।
ఇతి కృత్వా మతిం భీమస్తపస్తప్తుం మహద్యయౌ ॥
బ్రహ్మాణం చ సముద్దిశ్య వర్షాణాం చ సహస్రకమ్ ।
మనసా ధ్యానమాశ్రిత్య తపశ్చక్రే మహత్తదా ॥
ఊర్ధ్వబాహుశ్చైకపాదసూర్యే దృష్టిం దధత్పురా ।
సంస్థితస్స బభూవాథ భీమో రాక్షసపుత్రకః ॥
శిరసస్తస్య సంజాతం తేజః పరమదారుణమ్ ।
తేన దగ్ధాస్తదా దేవా బ్రహ్మాణం శరణం యయుః ॥
ప్రణమ్య వేధసం భక్త్యా తుష్టువుర్వివిధైః స్తవైః ।
దుఃఖం నివేదయాఞ్చక్రుర్భ హ్యాణే తే సవాసవాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

భయంకరమగు పరాక్రమముగల భీముడు ఆమెయొక్క ఈ వచనములను విని కోపించినంటి విష్ణువు విషయములో ఏమి చేయవలెనా యని ఆలోచించేను. ఈతడు నా తండ్రిని, తల్లియొక్క తండ్రిని, మరియు విరాధుని సంహరించి అతిశయించిన దుఃఖమును కలిగించినాడు. నేను నా తండ్రియొక్క పుత్రుడనైనచో, ఆ హరికి దుఃఖమును కలిగించెదను అని నిశ్చయించుకొని భీముడు గొప్ప తపస్సును చేయుటకై వెళ్లెను. అపుడాతడు మనస్సును ఏకాగ్రము

చేసి బ్రహ్మను ఉద్దేశించి వేయి సంవత్సరములు గొప్ప తపస్సును చేసెను. కుంభకర్ణపుత్రుడగు భీముడు చేతులను పైకెత్తి, ఒంటికాలిపై నిలబడి, సూర్యునికేసి చూస్తూ నిలబడియుండెను. ఆతని శిరస్సునుండి పరమదారుణమగు తేజస్సు పుట్టెను. దానిచే దహింపబడిన దేవతలు బ్రహ్మను శరణు జొచ్చిరి. ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతలు బ్రహ్మకు భక్తితో నమస్కరించి వివిధస్తోత్రములతో స్తుతించి తమ దుఃఖమును విన్నవించుకొనిరి.

దేవా ఊచుః ।

బ్రహ్మన్ వై రక్షసస్తేజో లోకాన్ పీడితుముద్యతమ్ ।
యత్రార్థ్యతే చ దుష్టేన తత్త్వం దేహి వరం విధే ॥
నో చేదద్య వయం దగ్ధాస్తీవ్రతత్తేజసా పునః ।
యాస్యామ సంక్షయం సర్వే తస్మాత్త్వం దేహి ప్రార్థితమ్ ॥

దేవతలు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ బ్రహ్మ! రాక్షసుని తేజస్సు లోకములను పీడించుటకు సంసిద్ధమగుచున్నది. ఓ విధీ! కావున నీవు ఆ దుష్టుడు ఏ వరమును కోరితే దానిని ఇమ్ము. నీవు అట్లు ఈయనిచో, వాని తీవ్రమగు తేజస్సుచే దహింపబడే మేము అందరము వినాశమును పొందెదము. కావున వాని కోర్కెను తీర్చుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి తేషాం వచశ్శ్రుత్వా బ్రహ్మా లోకపితామహః ।
జగామ చ వరం దాతుం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

లోకములకు పితామహుడగు బ్రహ్మ వారి ఈ వచనములను విని వానికి వరమును ఇచ్చుటకొరకై వెళ్లి ఇట్లు పలికెను.

బ్రహ్మోవాచ ।

ప్రసన్నోఽస్మి వరం బ్రూహి యత్తే మనసి వర్తతే ।
ఇతి శ్రుత్వా విధేర్వాక్యమబ్రవీద్రాక్షసో హి సః ॥

బ్రహ్మ ఇట్లు పలికెను –

నేను ప్రసన్నుడనైతిని. నీ మనస్సులో గల వరమును చెప్పుము. బ్రహ్మయొక్క ఈ వచనమును విని ఆ రాక్షసుడిట్లు పలికెను.

భీమ ఉవాచ ।

యది ప్రసన్నో దేవేశ యది దేయో వరస్త్వయా ।
అతులం చ బలం మేఽద్య దేహి త్వం కమలాసన ॥

భీముడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ దేవదేవా! కమలాసనా! నీవు ప్రసన్నుడవై నాకు వరమునీయ నిశ్చయించినచో, నాకు ఈ నాడు నీవు సాటి లేని బలమును ఇమ్ము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా తు నమశ్చక్రే బ్రహ్మాణే స హి రాక్షసః ।
బ్రహ్మా చాపి తదా తస్మై వరం దత్త్వా గృహం యయౌ ॥
రాక్షసో గృహమాగత్య బ్రహ్మాస్త్రాతిబలస్తదా ।
మాతరం ప్రణిపత్యాశు స భీమః ప్రాహ గర్వవాన్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆ రాక్షసుడు ఇట్లు పలికి బ్రహ్మకు నమస్కరించెను. బ్రహ్మ కూడ అపుడు వానికి ఆ వరమును ఇచ్చి తన ఇంటికి వెళ్లెను. అప్పుడు బ్రహ్మనుండి పొందబడిన అతిశయించిన బలము గల ఆ భీమాసురుడు వెంటనే వచ్చి తల్లికి నమస్కరించి గర్వముతో ఇట్లు పలికెను.

భీమ ఉవాచ ।

పశ్య మాతర్బలం మేఽద్య కరోమి ప్రలయం మహాన్ ।
దేవానాం శక్రముఖ్యానాం హరేర్వై తత్సహాయినః ॥

భీముడు ఇట్లు పలికెను :

ఓ అమ్మా! ఈనాడు నా బలమును చూడుము. ఇంద్రాది దేవతలకు మరియు వారికి సహకరించే విష్ణువునకు ప్రళయమును సృష్టించెదను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా ప్రథమం భీమో జిగ్యే దేవాన్ సవాసవాన్ ।
స్థానాన్నిస్సారయామాస స్వాత్స్వాత్తాన్ భీమవిక్రమః ॥
తతో జిగ్యే హరిం యుద్ధే ప్రార్థితం నిర్జరైరపి ।
తతో జేతుం రసాం దైత్యః ప్రారంభం కృతవాన్ముదా ॥
పురా సుదక్షిణం తత్ర కామరూపేశ్వరం ప్రభుమ్ ।
జేతుం గతస్తతస్తేన యుద్ధమాసీద్భయంకరమ్ ॥
భీమోఽథ తం మహారాజం ప్రభావాద్బ్రహ్మణోఽసురః ।
జిగ్యే వరప్రభావేణ మహావీరం శివాశ్రయమ్ ॥
స హి జిత్వా తతస్తం చ కామరూపేశ్వరం ప్రభుమ్ ।
బబంధ తాడయామాస భీమో భీమపరాక్రమః ॥
గృహీతం తస్య సర్వస్వం రాజ్యం సోపస్కరం ద్విజాః ।
తేన భీమేన దుష్టేన శివదాసస్య భూపతేః ॥
రాజా చాపి సుధర్మిష్ఠః ప్రియధర్మో హరప్రియః ।
గృహీతో నిగడైస్తేన హ్యే కాంతే స్థాపితశ్చ సః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఇట్లు పలికి భయంకరమగు పరాక్రమము గల భీముడు ముందుగా ఇంద్రాది దేవతలను జయించి వారిని వారి వారి అధికారిక స్థానములనుండి తొలగించెను. తరువాత ఆతడు దేవతలచే ప్రార్థించబడి యుద్ధమునకు వచ్చిన విష్ణువును యుద్ధములో జయించేను. తరువాత ఆ రాక్షసుడు ఆనందముతో పాతాళమును జయించే ప్రయత్నమునారంభించెను. ముందుగా ఆతడు కామరూపప్రాంతమునకు అధిపతియగు సుదక్షిణుని జయించుటకై ఆ ప్రాంతమునకు వెళ్లెను. అచట వానికి ఆయనతో భయంకరమగు యుద్ధము జరిగెను. అపుడు భీమాసురుడు బ్రహ్మ యొక్క వరప్రభావముచే శివభక్తుడు, మహావీరుడు అగు ఆ మహారాజును జయించెను, భయంకరమగు పరాక్రమముగల ఆ భీముడు ఆ కామరూపప్రభుని జయించి ఆ తరువాత ఆయనను బంధించి కొట్టెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! దుష్టుడగు ఆ భీముడు శివభక్తుడగు ఆ మహారాజు యొక్క రాజ్యమును సకలసామగ్రీనీ సర్వస్వమును లాగుకొనెను. పరమధర్మాత్ముడు, ధర్మకార్యములయందు ప్రీతి కలవాడు, ప్రియమైనవాడు అగు ఆ రాజును గొలుసులతో ఏకాంతస్థానమునందు బంధించెను.

తత్ర తేన తదా కృత్వా పార్థివీం మూర్తిముత్తమామ్ ।
భజనం చ శివస్యైవ ప్రారబ్ధీ ప్రియకామ్యయా ॥
గంగాయాః స్తవనం తేన బహుధా చ తదా కృతమ్ ।
మానసం స్నానకర్మాది కృత్వా శంకరపూజనమ్ ॥
పార్థివేన విధానేన చకార నృపసత్తమః ।
తద్ధ్యానం చ యథా స్యాద్వై కృత్వా చ విధిపూర్వకమ్ ॥
ప్రణిపాతైస్తథా స్తోత్రై ర్ముద్రాసన పురస్సరమ్ ।
కృత్వా హి సకలం తచ్చ న భేజే శంకరం ముదా ॥
పంచాక్షరమయీం విద్యాం జజాప ప్రణవాన్వితమ్ ।
నాన్యత్కార్యం స వై కర్తుం లబ్ధవానంతరం తదా ॥
తత్పత్నీ చ తదా సాధ్వీ దక్షిణా నామ విశ్రుతా ।
విధానం పార్థివం ప్రీత్యా చకార నృపవల్లభా ॥
దంపతీ త్వేకభావేన శంకరం భక్తశంకరమ్ ।
భేజాతే తత్ర తో నిత్యం శివారాధనతత్పరౌ ॥

అప్పుడు ఆ మహారాజు ప్రియఫలమును పొందగోరి, అచట ఉత్తమమగు శివుని పార్థివమూర్తిని చేసి భజనమును ఆరంభించెను. ఆ సమయములో ఆయన మానసికమగు స్నానాదికర్మలను చేసి శంకరుని పూజించి గంగాదేవిని అనేకవిధములుగా స్తుతించెను. ఆ మహారాజు పార్థివ విధానముచే యథావిధిగా పూజను చేసి అక్కడి వీలును బట్టి శివుని ధ్యానించుచుండెను. ఆయన ఆసనమును వేసి, నమస్కారమును చేసి, స్తోత్రమును పఠించి, ముద్రలను ప్రదర్శించి, శంకరుని ఆనందముతో సకలోపచారములతో సేవించెను. ఆయన ఓంకారముతో గూడిన పంచాక్షరీ మంత్రమును జపించెను. ఆయనకు అచట మరియొక పనిని

చేయుటకు అవకాశమే లభించకుండెను. ప్రియురాలు, పతీవ్రత, దక్షిణ యని ప్రసిద్ధినీ గాంచినది అగు ఆయన భార్య కూడ ఆ సమయములో ప్రీతితో పార్థివపూజను చేసెను. "శివారాధనాపరాయణులగు ఆ దంపతులు ఏకాగ్రతతో భక్తులకు మంగళములనొసంగు శంకరుని నిత్యము సేవించిరి.

రాక్షసో యజ్ఞకర్మాది వరదర్పవిమోహితః ।
లోపయామాస తత్సర్వం మహ్యం వై దీయతామితి ॥
బహుసైన్యసమాయుక్తో రాక్షసానాం దురాత్మనామ్ ।
చకార వసుధాం సర్వాం స్వవశే చర్షిసత్తమాః ॥
వేదధర్మం శాస్త్ర ధర్మం స్మృతిధర్మం పురాణజమ్ ।
లోపయిత్వా చ తత్సర్వం బుభుజే స్వయమూర్జితః ॥
దేవాశ్చ పీడితాస్తేన సశక్రా ఋషయస్తథా ।
అత్యంతం దుఃఖమాపన్నా లోకాన్నిస్సారితా ద్విజాః ॥
తే తతో వికలాస్సర్వే సవాసవసురర్షయః ।
బ్రహ్మావిష్ణు పురో ధాయ శంకరం శరణం యయుః ॥
స్తుత్వా స్తోత్రై రనేకైశ్చ శంకరం లో కశంకరమ్ ।
ప్రసన్నం కృతవంతస్తే మహాకోశ్యాస్తటే శుభే ॥
కృత్వా చ పార్థివీం మూర్తిం పూజయిత్వా విధానతః ।
తుష్టువుర్వివిధైః స్తోత్రై ర్నమస్కారాదిభిః క్రమాత్ ॥
ఏవం స్తుతస్తదా శంభుర్దేవానాం స్తవనాదిభిః ।
సుప్రసన్నతరో భూత్వా తాన్ సురానిదమబ్రవీత్ ॥

వరమును పొంది ఆ గర్వముతో విమోహితుడైయున్న ఆ రాక్షసుడు ఆహుతులను నాకు ఈయవలేనని చెప్పి యజ్ఞయాగాది కర్మలన్నిటికి లోపము కలుగునట్లు జేసెను. ఓ మహర్షులారా! దుర్మార్గులగు రాక్షసుల పెద్ద సైన్యముతో గూడినవాడై ఆతడు భూమండలము నంతనూ తన వశము చేసుకొనేను. బలవంతుడగు ఆ రాక్షసుడు వేదశాస్త్ర స్మృతిపురాణ ధర్మములకు లోపమును కలిగించి సర్వమును తానే అనుభవించెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! వానిచే పీడింపబడిన ఇంద్రాదిదేవతలు మరియు ఋషులు తమ తమ స్థానములనుండి వెడలగొట్టబడినవారై మహాదుఃఖమును పొందిరి. అప్పుడు ఇంద్రాది దేవతలు మరియు ఋషులు అందరు మిక్కిలి దుఃఖించి బ్రహ్మావిష్ణువులను ముందడుకొని శంకరుని శరణు పొందిరి. వారు పవిత్రమగు మహాకోశీనదీతీరమునందు లోకములకు మంగళకారకుడగు శంకరుని వివిధ స్తోత్రములతో స్తుతించి ప్రసన్నుని చేసుకొనిరి. వారు పార్థివమూర్తిని చేసి యథావిధిగా పూజించి వివిధస్తోత్రములతో స్తుతించి నమస్కారము మొదలగు ఉపచారములను క్రమముగా చేసిరి. దేవతలు చేసిన ఈ స్తోత్రములు మొదలగు వాటిచే మిక్కిలి ప్రసన్నుడైన శంభుడు అపుడు ఆ దేవతలతో నిట్లనెను.

శివ ఉవాచ ।

హే హరే హే విధే దేవా ఋషయశ్చాఖిలా అహమ్ ।

ప్రసన్నోస్మి వరం బ్రూత కిం కార్యం కరవాణి వః ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను :

ఓ విష్ణూ! బ్రహ్మా! దేవతలారా! ఋషులారా! మీ అందరి విషయములో నేను ప్రసన్నుడనైతిని. వరమును కోరుకొనుడు. నేను మీకు సాధించి పెట్టదగిన పనియేది?

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తే చ తదా తేన శివేన వచనే ద్విజాః ।

సుప్రణమ్య కరౌ బద్ధ్వా దేవా ఊచుశ్శివం తదా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

ఓ బ్రాహ్మణులారా! అప్పుడు శివుడు ఇట్లు పలుకగా, దేవతలు చక్కగా ప్రణమిల్లి చేతులను కట్టుకొని శివునితో నిట్లనిరి.

దేవా ఊచుః ।

సర్వం జానాసి దేవేశ సర్వేషాం మనసి స్థితమ్ ।

అంతర్యామీ చ సర్వస్య నాజ్ఞాతం విద్యతే తవ ॥

తథాపి శ్రూయతాం నాథ స్వదుఃఖం బ్రూమహే వయమ్ ।

త్వదాజ్ఞయా మహాదేవ కృపాదృష్ట్యా విలోకయ ॥

రాక్షసః కర్కటీపుత్రః కుంభకర్ణోద్భవో బలీ ।

పీడయత్యనిశం దేవాన్ బ్రహ్మదత్తవరోర్జితః ॥

తస్మిమం జహి భీమాహ్వం రాక్షసం దుఃఖదాయకమ్ ।

కృపాం కురు మహేశాన విలంబం న కురు ప్రభో ॥

దేవతలు ఇట్లు పలికిరి :

ఓ దేవదేవా! సర్వుల మనస్సులలో నున్న సర్వము నీకు ఎరుకయే. సర్వాంతర్యామివి అగు నీకు తెలియనది లేదు. ఓ నాథా! అయిననూ మేము మా దుఃఖమును నీ ఆజ్ఞచే చెప్పెదము వినుము. ఓ మహాదేవా! దయాదృష్టితో చూడుము. కర్కటీకుంభకర్ణులకు పుట్టిన బలశాలియగు రాక్షసుడు బ్రహ్మచే ఈయబడిన వరముచే మరింత బలమును పొంది సర్వకాలములలో దేవతలను పీడించుచున్నాడు. ఈ విధముగా దుఃఖమును కలిగించుచున్న ఈ భీమాసురుని నీవు సంహరించుము. ఓ మహేశ్వరా! దయను చూపుము. ఓ ప్రభూ! ఆలస్యమును చేయకుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తస్తు సురైస్సర్వైః శంభుర్వై భక్తవత్సలః ।
వధం తస్య కరిష్యామీత్యుక్త్వా దేవాంస్తతోఽ బ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

దేవతలందరు ఇట్లు చెప్పగా భక్తవత్సలుడగు శంభుడు వానిని వధించెదనని చెప్పి దేవతలతో మరల ఇట్లనెను.

శంభురువాచ ।

కామరూపేశ్వరో రాజా మదీయో భక్త ఉత్తమః ।
తస్మై బ్రూతేతి వై దేవాః కార్యం శీఘ్రం భవిష్యతి ॥
సుదక్షిణ మహారాజ కామరూపేశ్వర ప్రభో ।
మద్భక్తస్త్వం విశేషేణ కురు మద్భజనం రతేః ॥
దైత్యం భీమాహ్వయం దుష్టం బ్రహ్మప్రాప్తవరోర్జితమ్ ।
హనిష్యామి న సందేహస్త్వత్తిరస్కారకారిణమ్ ॥

శంభుడు ఇట్లు పలికెను –

కామరూపమహారాజు నా భక్తులలో ఉత్తముడు. ఓ దేవతలారా! ఆతనితో ఈ విధముగా చెప్పడు. మీ కార్యము శీఘ్రముగా సంపన్నము కాగలదు. ఓ సుదక్షిణ మహారాజా ! కామరూపాధిపతీ! నీవు నా భక్తులలో శ్రేష్ఠుడవు. నీవు నన్ను ప్రీతితో సేవించుము. దుష్టుడు, బ్రహ్మచే ఈయబడిన వరముచే బలమును పొందియున్నవాడు, నిన్ను తిరస్కరించినవాడు అగు భీమాసురుని నిస్సందేహముగా సంహరించెదను.

సూత ఉవాచ ।

అథ తే నిర్జరాస్సర్వే తత్ర గత్వా ముదాన్వితాః ।
తస్మై మహానృపాయోచుర్యదుక్తం శంభునా చ తత్ ॥
తమిత్యుక్త్వా చ వై దేవా ఆనందం పరమం గతాః ।
మహర్షయశ్చ తే సర్వే యయుశ్శీఘ్రం నిజాశ్రమాన్ ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం భీమాసురకృతోపద్రవ వర్ణనం నామ వింశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

తరువాత ఆ దేవతలందరు ఆనందముతో గూడినవారై అచటకు వెళ్లి ఆ మహారాజునకు శంభుని వచనములను విన్నవించిరి. ఆ దేవతలు మరియు మహర్షులు అందరు ఆయనకు విన్నవించిన పిదప పరమానందమును పొంది వెంటనే తమ స్థానములకు వెళ్లిరి.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు భీమాసురుని ఉపద్రవమును వర్ణించే ఇరువదియవ అధ్యాయము ముగిసినది.

21 – భీమేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

శివోఽపి చ గణైస్సార్ధం జగామ హితకామ్యయా ।
స్వభక్తనికటం గుప్తస్తస్థౌ రక్షార్థమాదరాత్ ॥
ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర కామరూపేశ్వరేణ చ ।
అత్యంతం ధ్యానమారబ్ధం పార్థివస్య పురస్తదా ॥
కేనచిత్తత్ర గత్వా చ రాక్షసాయ నివేదితమ్ ।
రాజా కించిత్క రోత్యేవం త్వదర్థం హ్యాభిచారికమ్ ॥
రాక్షసస్య చ తచ్ఛ్రుత్వా క్రుద్ధస్తద్ధన నేచ్ఛయా ।
గృహీత్వా కరవాలం చ జగామ నృపతిం ప్రతి ॥
తద్దృష్ట్వా రాక్షసస్తత్ర పార్థివాది స్థితం చ యత్ ।
తదర్థం తత్స్వరూపం చ దృష్ట్వా కించిత్కరోత్యసౌ ॥
అత ఏనం బలాదద్య హన్మి సోపస్కరం నృపమ్ ।
విచార్యేతి మహాక్రుద్ధో రాక్షసః ప్రాహ తం నృపమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

శివుడు కూడ గణములతో కూడి తన భక్తునకు హితమును చేయుట కొరకై ఆతని సమీపమునకు వెళ్లి అతనిని రక్షించుటయందు శ్రద్ధ గలవాడై అచట రహస్యముగా దాగియుండెను. అదే సమయములో కామరూపమహారాజు శివుని పార్థివమూర్తియెదుట గొప్ప ధ్యానమును ఆరంభించెను. ఒకానొక కింకరుడు ఆ రాక్షసునివద్దకు వెళ్లి ఈ రోజు నీపై ఏదో ఒక చేతబడిని చేయుచున్నాడని చెప్పెను. దానిని విని ఆ రాక్షసుడు కోపించి ఆ మహారాజును చంపగోరి కత్తిని చేత బట్టుకొని ఆయనవద్దకు వెళ్లెను. ఆ రాక్షసుడు అచటకు వెళ్లి పార్థివమూర్తి మొదలగు వాటిని చూచి ఇట్లు తలపోసెను: ఈతడు ఈ మూర్తిని చూస్తూ ఏదో చేయుచున్నాడు. కావున, పరిచారకులతో సహా ఈ రాజును బలప్రయోగముచే సంహరించెదను. ఇట్లు తలపోసి ఆ రాక్షసుడు మహా క్రోధముతో ఆ రాజును ఉద్దేశించి ఇట్లు పలికెను.

భీమ ఉవాచ ।

రే రే పార్థివ దుష్టాత్మన్ క్రియతే కిం త్వయాధునా ।
సత్యం వద న హన్యాం త్వామన్యథా హన్మి నిశ్చితమ్ ॥

భీముడు ఇట్లు పలికెను -

ఓరీ రాజా! దుర్బుద్ధీ! నీవు ఇపుడు ఏమి చేయుచున్నావు? సత్యమును పలుకుము. సత్యమును చెప్పినచో నిన్ను సంహరించను. లేనిచో, నిన్ను నిశ్చితముగా సంహరించెదను.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య కామరూపేశ్వరశ్చ సః ।
మనసీతి చిచింతాశు శివవిశ్వాసపూరితః ॥
భవిష్యం యద్భవత్యేవ నాస్తి తస్య నివర్తకః ।
ప్రారబ్ధాధీనమేవాత్ర ప్రారబ్ధస్య శివస్స్మృతః ॥
కృపాలుశ్శంకరశ్చాత్ర పార్థివే వర్తతే ధ్రువమ్ ।
మదర్థం న కరోతీహ కుతః కోఽయం చరాక్షసః ॥
స్వానురూపాం ప్రతిజ్ఞాం స సత్యం చైవ కరిష్యతి ।
సత్య ప్రతిజ్ఞో భగవాన్ శివశ్చేతి శ్రుతౌ శ్రుతః ॥
మమ భక్తం యదా కశ్చిత్పీడయత్యతిదారుణః ।
తదాహం తస్య రక్షార్థం దుష్టం హాని న సంశయః ॥
ఏవం ధైర్యం సమాలంబ్య ధ్యాత్వా దేవం చ శంకరమ్ ।
ప్రార్థయామాస సద్భక్త్యా మనసైవ రసేశ్వరః ॥
త్వదీయోఽస్మి మహారాజ యథేచ్ఛసి తథా కురు ।
సత్యం చ వచనం హ్యత్ర బ్రవీమి కురు మే హితమ్ ॥
ఏవం మనసి స ధ్యాత్వా సత్యపాశేన యంత్రితః ।
ప్రాహ సత్యం వచో రాజా రాక్షసం చావమానయన్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

వాని ఆ మాటలను విని శివునియందు విశ్వాసముతో నిండిన మనస్సు గల ఆ కామరూపమహారాజు మనస్సులో ఇట్లు తలపోసెను. జరుగవలసినది జరిగియే తీరును. దానిని నివారించగలవారు లేరు. ఈ లోకములో సర్వము ప్రారబ్ధముపై ఆధారపడియున్నది. ప్రారబ్ధకర్మఫలమును ఇచ్చువాడు శివుడని మహర్షులు చెప్పుచున్నారు. దయాళువగు శంకరుడు ఈ పార్థివమూర్తియందు నిశ్చయముగానున్నాడు. ఈ కాలములో ఆయన నా పనిని చేయడా యేమి? ఈ రాక్షసుడు ఎవ్వాడు? ఆయన తనకు తగిన ప్రతిజ్ఞను చేసి దానిని సత్యము చేయును. శివభగవానుడు సత్యమగు ప్రతిజ్ఞ గలవాడని వేదము చెప్పుచున్నది. నా భక్తుని ఎవడైననూ క్రూరాత్ముడు పీడించినచో, అప్పుడు నేను ఆ భక్తుని రక్షించుటకొరకై ఆ దుష్టుని నిస్సందేహముగా సంహరించెదను. ఈ విధమగు ప్రతిజ్ఞపై విశ్వాసముతో ధైర్యమునవలంబించి ఆ మహారాజు శంకరదేవుని ధ్యానించి ఉత్తమమగు భక్తితో మనస్సులోననే ప్రార్థించెను. ఓ జగన్నాథా! నేను నీ వాడను. నీకు తోచినట్లు చేయుము. నేను సత్యవచనమును ఇచట పలుకుచున్నాను. నాకు హితమును కలిగించుము. ఆ రాజు ఈ విధముగా మనస్సులో ధ్యానించి సత్యము అనే పాశముచే నియంత్రింపబడినవాడై ఆ రాక్షసునకు అవమానము కలుగు విధముగా సత్యవచనమును పలికెను.

నృప ఉవాచ ।

భజామి శంకరం దేవం స్వభక్తపరిపాలకమ్ ।
చరాచరాణాం సర్వేషామీశ్వరం నిర్వికారకమ్ ॥

ఆ రాజు ఇట్లు పలికెను -

తన భక్తులను పరిపాలించువాడు, స్థావరజంగమాత్మకమగు ప్రాణులన్నింటికి నియామకుడు, వికారములు లేని వాడు అగు శంకరదేవుని సేవించుచున్నాను.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి తస్య వచశ్శ్రుత్వా కామరూపేశ్వరస్య సః ।
క్రోధేన ప్రచలద్గాత్రో భీమో వచనమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ కామరూప మహారాజుయొక్క ఆ వచనములను విని కోపముతో కంపించుచున్న దేహము గల వాడై భీముడు ఇట్లు పలికెను.

భీమ ఉవాచ ।

శంకరస్తే మయా జ్ఞాతః కిం కరిష్యతి వై మమ ।
యో మే పితృవ్యకేనైవ స్థాపితః కింకరో యథా ॥
తద్బలం హి సమాశ్రిత్య విజేతుం త్వం సమీహసే ।
తర్హి త్వయా జితం సర్వం నాత్ర కార్యా విచారణా ॥
యావన్మయా న దృష్టో హి శంకరస్త్వత్ప్ర పాలకః ।
తావత్త్వం స్వామినం మత్వా సేవసే నాన్యథా క్వచిత్ ॥
మయా దృష్టే చ తత్సర్వం స్ఫుటం స్యాత్సర్వథా నృప ।
తస్మాత్త్వం వై శివస్యేదం రూపం దూరతరం కురు ॥
అన్యథా హి భయం తేఽద్య భవిష్యతి న సంశయః ।
స్వామినస్తే కరం తీక్ష్ణం దాస్యేఽహం భీమవిక్రమః ॥

భీముడు ఇట్లు పలికెను -

నీ శంకరుడు నాకు తెలిసినవాడే. ఆయన నన్ను ఏమి చేయును? నా పినతండ్రి ఆయనను తన వద్ద సేవకునివలే ఉంచుకొనినాడు. నీవు ఆయనయొక్క బలమును నమ్ముకొని నన్ను జయించగోరుచున్నావు. అట్లైనచో, నీవు జయించినట్లే. ఈ విషయములో సందేహము లేదు. నిన్ను రక్షించే ఆ శివుని నేను చూడనంతవరకు నీవు ఆయనను ప్రభువుగా తలచి సేవించుము. ఏ కాలమునందైననూ దీనికి భిన్నముగా జరుగదు. ఓ రాజా! ఆయన నాకు కానవచ్చినచో, ఈ సర్వము అన్ని విధములుగా భగ్నమగును. కావున నీవు శివుని ఈ మూర్తిని దూరముగా పారవేయుము. నీవు అట్లు చేయనిచో, నీకు ఈనాడు భయము సంప్రాప్తమగుననుటలో సందేహము లేదు. భయంకరమగు

పరాక్రమముగల నేను నీ స్వామికి నా వాడియగు చేతియొక్క దెబ్బను ఇచ్చుట నిశ్చయము.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా కామరూపేశ్వరో నృపః ।
దృఢం శంకరవిశ్వాసో ద్రుతం వాక్యమువాచ తమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

కామరూపమహారాజు వాని ఈ మాటలను విని శంకరునియందు దృఢమగు విశ్వాసము గలవాడై వెంటనే వానితోనిట్లు పలికెను.

రాజోవాచ ।

అహం చ పామరో దుష్టో న మోక్ష్యే శంకరం పునః ।
సర్వోత్కృష్టశ్చ మే స్వామీ న మాం ముంచతి కర్హిచిత్ ॥

రాజు ఇట్లు పలికెను –

నేను మూర్ఖుడను; దుష్టుడను. నేను శంకరుని మాత్రము విడిచిపెట్టను. నా స్వామి అందరికంటే గొప్పవాడు. నన్ను ఏనాడైననూ విడిచిపెట్టడు.

సూత ఉవాచ ।

ఏవం వచస్తదా శ్రుత్వా తస్య రాజ్ఞశ్శివాత్మనః ।
తం ప్రహస్య ద్రుతం భీమో భూపతిం రాక్షసోఽబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

శివస్వరూపుడగు ఆ రాజుయొక్క ఈ వచనమును విని వెంటనే భీమాసురుడు ఆ మహారాజును అవహేళన చేసి ఇట్లు పలికెను.

భీమ ఉవాచ ।

మత్తో భిక్షయతే నిత్యం స కిం జానాతి స్వాకృతిమ్ ।
యోగినాం కా చ నిష్ఠా వై భక్తానాం ప్రతిపాలనే ॥
ఇతి కృత్వా మతం త్వం చ దూరతో భవ సర్వథా ।
అహం చ తవ స స్వామీ యుద్ధం వై కరవావహై ॥

భీముడు ఇట్లు పలికెను –

మదించియున్న ఆ శివుడు నిత్యము భిక్షాటన చేయును. తన రూపమును గురించి ఆయనకు ఏమి తెలియును? భక్తులను రక్షించే పరాయణత్వము యోగులకు ఏల ఉండును? నీవు ఈ విషయమును తెలుసుకొని ఆయనకు సర్వవిధములుగా దూరములో నుండుము. నీ ఆ స్వామి మరియు నేను యుద్ధమును చేసెదము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తస్స నృపశ్రేష్ఠశ్శంభుభక్తో దృఢవ్రతః ।
ప్రత్యువాచాభయో భీమం దుఃఖదం జగతాం సదా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

లోకములకు సర్వదా దుఃఖమును కలిగించే ఆ భీమాసురుడు ఇట్లు పలుకగా, శంభుని భక్తుడు, దృఢమగు వ్రతనిష్ఠ గలవాడు. అగు ఆ మహారాజు భయము లేనివాడై ఇట్లు బదులిడెను.

రాజోవాచ ।

శృణు రాక్షస దుష్టాత్మన్ మయా కర్తుం న శక్యతే ।
త్వయా విక్రియతే తర్హి కుతస్త్వం శక్తిమానసి ॥

రాజు ఇట్లు పలికెను -

ఓ రాక్షసా! దుర్బుద్ధీ! వినుము. నీ మాటలను పాలించుట నా వలన కాదు. నీకు తప్పు మార్గములో వెళ్లుటకు కావలసిన శక్తి ఎక్కడిదీ?

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తస్సైన్యమాదాయ రాజానం పరిభర్త్స్య తమ్ ।
కరాలం కరవాలం చ పార్థివే పాక్షిపత్తదా ॥
పశ్య త్వం స్వామినోఽ ద్యైవ బలం భక్తసుఖావహమ్ ।
ఇత్యువాచ విహస్యైవ రాక్షసైస్స మహాబలః ॥
కరవాలః పార్థివం చ యావత్ స్పృశతి నో ద్విజాః ।
యావచ్చ పార్థివాదస్మాదావిరాసీత్స్వయం హరః ॥
పశ్య భీమేశ్వరోఽహం చ రక్షార్థం ప్రకటోఽభవమ్ ।
మమ పూర్వవ్రతం హ్యేతద్రక్ష్యో భక్తో మయా సదా ॥
ఏతస్మాత్పశ్య మే శీఘ్రం బలం భక్తసుఖావహమ్ ।
ఇత్యుక్త్వా స పినాకేన కరవాలో ద్విధా కృతః ॥
పునస్తేన త్రిశూలం స్వం చిక్షిపే తేన రక్షసా ।
తచ్ఛూలం శతధా నీతమపి దుష్టస్య శంభునా ॥
పునశ్శక్తిశ్చ నిక్షిప్తా తేన శంభూపరి ద్విజాః ।
శంభునా సాపి బాణైస్స్వైర్లక్షధా చ కృతా ద్రుతమ్ ॥
పట్టిశశ్చ తతస్తేన నిఃక్షిప్తోఽపా శివోపరి ।
శివేన స త్రిశూలేన తిలశశ్చ కృతం క్షణాత్ ॥
తతశ్శివగణానాం చ రాక్షసానాం పరస్పరమ్ ।
యుద్ధమాసీత్తదా ఘోరం పశ్యతాం దుఃఖకావహమ్ ॥
తతశ్చ పృథివీ సర్వా వ్యాకులా చాభవత్ క్షణాత్ ।
సముద్రాశ్చ తదా సర్వే చుక్షుభుస్సమహీధరాః ॥

దేవాశ్చ ఋషయస్సర్వే బభూవుర్వికలా అతి ।

ఊచుః పరస్పరం చేతి వ్యర్థం వై ప్రార్థితశ్శివః ॥

నారదశ్చ సమాగత్య శంకరం దుఃఖదాహకమ్ ।

ప్రార్థయామాస తత్రై వ సాంజల్నితమస్తకః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ రాజు ఇట్లు పలుకగా అపుడాతడు ఆయనను నిందాపూర్వకముగా బెదిరించి సైన్యము తోడు రాగా భయంకరమగు కత్తిని శివుని పార్థివమూర్తిపై ప్రయోగించెను, భక్తులకు సుఖమును కలిగించే నీ స్వామియొక్క బలమును నీవు ఇపుడే చూడుము అని మహాబలశాలియగు ఆ రాక్షసుడు పలికెను. ఆతడు మరియు ఇతరరాక్షసులు బిగ్గరగా నవ్విరి. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆ కత్తి పార్థివలింగమును స్పృశించుసరికి దానినుండి సాక్షాత్తుగా శివుడు ఆవిర్భవించెను. చూడుము. నేను భీమేశ్వరుడను. భక్తుని రక్షించుటకొరకు ప్రకటమైనాను. సర్వకాలములలో నాకు భక్తుడు రక్షణీయుడనే వ్రతము నాకు పూర్వమునుండియు గలదు. కావున భక్తులకు సుఖమును కలిగించే నా బలమును నీవు శీఘ్రముగా చూచెదవు అని పలికి ఆయన కత్తిని పినాకముతో రెండు ముక్కలుగా చేసెను. మరల ఆ దుష్టరాక్షసుడు తన త్రిశూలమును విసరగా శంభుడు ఆ శూలమును వంద ముక్కలుగా చేసెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! వాడు మరల శంభునిపై శక్తిని ప్రయోగించెను. శంభుడు వెంటనే దానిని తన బాణములతో లక్ష ముక్కలుగా చేసెను. తరువాత వాడు శివునిపై పట్టిశాయుధమును ప్రయోగించగా, శివుడు దానిని త్రిశూలముతో క్షణములో నుగ్గు నుగ్గు చేసెను. అప్పుడు శివగణములకు మరియు రాక్షసులకు పరస్పరము చూచువారలకు కూడ దుఃఖమును కలిగించే భయంకరమగు యుద్ధము జరిగెను. అపుడు క్షణములో భూమండలమంతయూ అల్లకల్లోలమయ్యెను. సకల సముద్రములు మరియు పర్వతములు కంపించిపోయెను. దేవతలు మరియు ఋషులు అందరు చాలా వ్యాకులతను పొందిరి. మనము అనవసరముగా శివుని ప్రార్థించి పొరపాటు చేసితిమి అని వారు తమలో తాము పలుకజొచ్చిరి. నారదుడు వచ్చి చేతులను జోడించి తలను వంచి దుఃఖములను నశింపజేయు శంకరుని అదే స్థానములో ప్రార్థించెను.

నారద ఉవాచ ।

క్షమ్యతాం క్షమ్యతాం నాథ త్వయా విభ్రమకారక ।

తృణే కశ్చ కుఠారో వై హన్యతాం శీఘ్రమేవ హి ॥

ఇతి సంప్రార్థితశ్శంభుస్సర్వాన్ రక్షోగణాన్ ప్రభుః ।

హుంకారేశైవ చాస్త్రేణ భస్మసాత్కృతవాంస్తదా ।

సర్వే తే రాక్షసా దగ్ధాశ్శంకరేణ క్షణం మునే ॥

బభూవుస్తత్ర సర్వేషాం దేవానాం పశ్యతాం ధ్రుతమ్ ॥

దావానలగతో వహ్నిర్యథా చ వనమాదహేత్ ।

తథా శివేన క్రుద్ధేన రాక్షసానాం బలం క్షణాత్ ॥

భీమస్యైవ చ కిం భస్మ న జ్ఞాతం కేనచిత్తదా ।
పరివారయుతో దగ్ధో నామ న శ్రూయతే క్వచిత్ ॥
తతశ్శివస్య కృపయా శాంతిం ప్రాప్తి మునీశ్వరాః ।
దేవాస్సర్వే చ శక్రాద్యా స్స్వాస్థ్యం ప్రాపాఖిలం జగత్ ॥
క్రోధజ్వాలా మహేశస్య నిస్ససార వనాద్వనమ్ ।
రాక్షసానాం చ తద్భస్మ సర్వం వ్యాప్తం వనేఽ ఖిలమ్ ॥
తతశ్చౌషధయో జాతా నానాకార్యకరాస్తథా ।
రూపాంతరం తతో నృణాం భవేద్వేషాంతరం తథా ॥
భూతప్రేతపిశాచాది దూరతశ్చ తతో వ్రజేత్ ।
తన్న కార్యం చ యచ్చైవ తతో న భవతి ద్విజాః ॥
తైర్దేవైః ప్రార్థితశ్శంభుర్మునిభిశ్చ విశేషతః ।
స్థాతవ్యం స్వామినా హ్యత్ర లోకానాం సుఖహేతవే ॥
అయం వై కుత్సితో దేశ అయోధ్యలో కదుఃఖదః ।
భవంతం చ తదా దృష్ట్వా కల్యాణం సంభవిష్యతి ॥
భీమశంకరనామా త్వం భవితా సర్వసాధకః ।
ఏతల్లింగం సదా పూజ్యం సర్వాపద్వినివారకమ్ ॥

నారదుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ నాథా! క్షమించుము, క్షమించుము. విశేషమగు సమ్మోహమును కలిగించువాడా! గడ్డిని త్రుంచుటకు గొడ్డలితో పని యేమి? వీనిని శీఘ్రముగా సంహరించుము. ఈ విధముగా ప్రార్థించబడిన శంభు ప్రభుడు అప్పుడు హుంకారాస్త్ర ముచేతనే రాక్షస గణముల నన్నింటినీ భస్మము చేసెను. ఓ మహర్షీ! దేవతలందరు చూచుచుండగా శంకరునిచే ఆ రాక్షసులందరు క్షణకాలములో దగ్ధము చేయబడిరి. శంకరుడు కోపించి వనమును దావాగ్నివలె రాక్షససైన్యమును క్షణములో పూర్తిగా తగులబెట్టెను. భీముని భస్మమైననూ ఇతరులకు కానరాలేదు. ఆతడు పరివారసమేతముగా నిశ్శేషముగా దహించబడినాడు, అప్పుడు శివుని కృపచే మహర్షులు మరియు సకలదేవతలు శాంతిని పొందిరి. సర్వలోకములు స్వస్థతను పొందెను. మహేశ్వరుని కోపాగ్నిజ్వాలలు ఒక వనమునుండి మరియొక వనమునకు వ్యాపించెను. రాక్షసుల ఆ భస్మము అంతయు వనమంతటా వ్యాపించెను. దానినుండి వివిధప్రయోజనములను సిద్ధింపజేసే ఓషధులు పుట్టెను. మానవులు భస్మను వినియోగించి వివిధ వేషములను రూపములను దాల్చవచ్చును. భస్మవలన భూతప్రేతపిశాచాదులు దూరమగును. ఓ బ్రాహ్మణులారా! భస్మతో సాధించలేని కార్యము లేదు. ఆ దేవతలు మరియు మునులు ప్రత్యేకముగా శంభుని ఇట్లు ప్రార్థించిరి: లోకములకు సుఖమును కలిగించుటకొరకై స్వామి ఇచటనే స్థిరముగానుండవలెను. ఇచటకు వచ్చే భక్తులగు ప్రజలకు దుఃఖమును కలిగించే ఈ ప్రాంతము అపవిత్రమైనది. కాని ఇది నీ దర్శనముచే మంగళకరము కాగలదు. భీమశంకరుడను పేరుగల నీవు కార్యములనన్నింటినీ సాధించి పెట్టెదవు. ఆపదలనన్నిటినీ పోగొట్టే ఈ శివలింగము సర్వదా పూజనీయము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం ప్రార్థితశ్శంభుర్లో కానాం హితకారకః ।

తత్రై వాస్థితవాన్ ప్రీత్యా స్వతంత్రో భక్తవత్సలః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం భీమేశ్వర

జ్యోతిర్లింగమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ ఏకవింశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

లోకములకు హితమును చేయువాడు, స్వతంత్రుడు, భక్తవత్సలుడు అగు శంభుడు ఈ విధముగా ప్రార్థించబడినవాడై ప్రీతితో అక్కడనే స్థిరముగానుండెను.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు భీమేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యమును వర్ణించే ఇరువది ఒకటవ అధ్యాయము ముగిసినది.

22 - వారాణసీ నగర మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి శ్రూయతామృషిసత్తమాః ।
విశ్వేశ్వరస్య మాహాత్మ్యం మహాపాతకనాశనమ్ ॥
యదిదం దృశ్యతే కించిజ్జగత్యాం వస్తుమాత్రకమ్ ।
చిదానందస్వరూపం చ నిర్వికారం సనాతనమ్ ॥
తస్యైవ కైవల్యరతేర్ద్వితీయేచ్ఛా తతోఽ భవత్ ।
స ఏవ సగుణో జాతశ్శివ ఇత్యభిధీయతే ॥
స ఏవ హి ద్విధా జాతః పుంస్త్రీరూపప్రభేదతః ।
యః పుమాన్ స శివః ఖ్యాతః స్త్రీ శక్తిస్సా పా కథ్యతే ॥
చిదానందే స్వరూపాభ్యాం పురుషావపి నిర్మితౌ ।
అదృష్టాభ్యాం తదా తాభ్యాం స్వభావాన్మునిసత్తమాః ॥
తావద్దృష్ట్వా తదా తౌ చ స్వమాతృపితరౌ ద్విజాః ।
మహాసంశయమాపన్నౌ ప్రకృతి: పురుషశ్చ తౌ ॥
తదా వాణీ సముత్పన్నా నిర్గుణాత్పరమాత్మనః ।
తపశ్చైవ ప్రకర్తవ్యం తతస్సృష్టిరనుత్తమా ॥

ఓ మహర్షులారా! ఈ పైన మహాపాపములను పోగొట్టే విశ్వేశ్వరుని మాహాత్మ్యమును చెప్పెదను. వినుడు. ఈ జగత్తులో కానవచ్చే సర్వవస్తుజాలము వికారములు లేనిది, శాశ్వతమైనది, చిదానందఘనము అగు పరబ్రహ్మ మాత్రమే అయి ఉండెను. అపుడు అద్వితీయ ఆనందఘనమగు ఆ పరబ్రహ్మకు రెండవదానియందు ఇచ్ఛ కలిగెను. ఆ పరబ్రహ్మయే సగుణమై శివుడు అను నామమును పొందెను. ఆ శివుడే స్త్రీ పురుషభేదముచే రెండు రూపములను దాల్చెను. పురుషునకు శివుడనియు స్త్రీ కి శక్తి అనియు ఖ్యాతి కలిగేను. ఓ మహర్షులారా! చైతన్యము మరియు ఆనందము స్వరూపముగా గలవారు, ఇంద్రియగోచరము కానివారు అగు ఆ శక్తిశివుల నుండియే మాయాప్రభావముచే ప్రకృతిపురుషులు నిర్మించబడిరి. ఓ బ్రాహ్మణులారా! అప్పుడు ఆ ప్రకృతిపురుషులు తమ ఆ తల్లిదండ్రులను గాంచి గొప్ప సంశయమును పొందిరి. అప్పుడు నిర్గుణపరబ్రహ్మనుండి, తపస్సును చేసి తరువాత సర్వశ్రేష్ఠమగు సృష్టిని చేయుడు అను శబ్దము వినవచ్చెను.

ప్రకృతీపురుషావూచతుః ।

తపసస్తు స్థలం నాస్తి కుత్రావాభ్యాం ప్రభోఽధునా ।
స్థిత్వా తపః ప్రకర్తవ్యం తవ శాసనతశ్శివ ॥
తతశ్చ తేజసస్సారం పంచక్రోశాత్మకం శుభమ్ ।
సర్వోపకరణైర్యుక్తం సుందరం నగరం తథా ॥
నిర్మాయ ప్రేషితం తత్స్వం నిర్గుణేన శివేన చ ।
అంతరిక్షే స్థితం తచ్చ పురుషస్య సమీపతః ॥
తదధిష్ఠాయ హరిణా సృష్టికామనయా తతః ।
బహుకాలం తపస్తప్తం తద్ధ్యానమవలంబ్య చ ॥
శ్రమేణ జలధారాశ్చ వివిధాశ్చాభవంస్తదా ।
తాభిర్వ్యాప్తం చ తచ్ఛూన్యం నాన్యత్కించిదదృశ్యత ॥
తతశ్చ విష్ణునా దృష్టం కిమేతద్దృశ్యతేఽద్భుతమ్ ।
ఇత్యాశ్చర్యం తదా దృష్ట్వా శిరసః కంపనం కృతమ్ ॥
తతశ్చ పతితః కర్ణాన్మణిశ్చ పురతః ప్రభోః ।
తద్బభూవ మహత్తీర్థం నామతో మణికర్ణికా ॥

ప్రకృతిపురుషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ ప్రభూ! తపస్సును చేయుటకు స్థలము లేదు. ఓ శివా! మేము నీ ఆజ్ఞచే ఇప్పుడు ఏ స్థలములో కూర్చుండి తపస్సును చేయదగును? అపుడు నిర్గుణుడగు శివుడు తేజోఘనము, శుభకరము, అయిదు క్రోసుల పరిమాణము గలది, సమస్తపరికరములతో కూడియున్నది అగు సుందరమైన నగరమును నిర్మించి పంపించేను. అది అంతరిక్షములో పురుషుని సమీపములో నిలబడెను. అపుడు విష్ణువు సృష్టిని చేయగోరి దానిని అధిష్ఠించి శివుని ధ్యానిస్తూ చిరకాలము తపస్సును చేసెను. ఆ శ్రమచే అనేకములగు నీటి ధారలు పుట్టి ఆ శూన్యమంతయు వాటితో నిండిపోయెను." ఇతరము ఏమియు కానరాలేదు. అప్పుడు విష్ణువు దానిని చూచి ఇది ఏమి అద్భుతము కానవచ్చుచున్నది?' అని పలికి ఆశ్చర్యముతో తలపంకించెను. అప్పుడు ప్రభువుయొక్క చెవినుండి ఆతని యెదుట ఒక మణి పడెను, అదియే మణికర్ణికయను గొప్ప తీర్థము ఆయెను.

జలౌఘే ప్లావ్యమానా సా పంచక్రోశీ యదాభవత్ ।
నిరుణేన శివేనాశు త్రిశూలేన ధృతా తదా ॥
విష్ణుస్తత్రై వ సుష్వాప ప్రకృత్యా స్వస్త్రి యా సహ ।
తన్నాభికమలాజ్జాతో బ్రహ్మా శంకరశాసనాత్ ॥
శివాజ్ఞాం స సమాసాద్య సృష్టిం చక్రేఽద్భుతాం తదా ।
చతుర్దశమితా లోకా బ్రహ్మాండే యత్ర నిర్మితాః ॥
యోజనానాం చ పంచాశత్కోటిసంఖ్యా ప్రమాణతః ।
బ్రహ్మాండస్యైవ విస్తారో మునిభిః పరికీర్తితః ॥
బ్రహ్మాండే కర్మణా బద్ధాః ప్రాణినో మాం కథం పునః ।
ప్రాప్స్యంతీతి విచింత్యైతత్పంచక్రోశీ విమోచితా ॥
ఇయం చ శుభదా లోకే కర్మనాశకరీ మతా ।
మోక్షప్రకాశికా కాశీ జ్ఞానదా మమ సుప్రియా ॥
అవిముక్తం స్వయం లింగం స్థాపితం పరమాత్మనా ।
న కదాచిత్త్వయా త్యాజ్యమిదం క్షేత్రం మమాంశక ॥
ఇత్యుక్త్వా చ త్రిశూలాత్స్వాదవతార్య హరస్స్వయమ్ ।
మోచయామాస భువనే మర్త్యలోకే హి కాశికామ్ ॥

అయిదు క్రోసుల నిడివి గల ఆ క్షేత్రము జలసమూహములో కొట్టుకొని పోవుచుండగా నిర్గుణుడగు శివుడు అపుడు దానిని వెంటనే త్రిశూలముపై నిలబెట్టెను. విష్ణువు తన భార్యయగు ప్రకృతితో గూడి అచటనే నిద్రించెను. శంకరుని శాసనముచే ఆయన నాభికమలమునుండి బ్రహ్మ పుట్టెను. అపుడాతడు శివుని ఆజ్ఞను పొంది అద్భుతమగు సృష్టిని చేసెను. దానియందలి బ్రహ్మాండములో పదునాల్గు లోకములు నిర్మించబడెను. బ్రహ్మాండముయొక్క పరిమాణము ఏబది కోట్ల యోజనములని మునులు ప్రశంసించుచున్నారు. బ్రహ్మాండములో కర్మచేత బంధింపబడిన ప్రాణులు మరల నన్ను చేరు ఉపాయమేది? అని ఆలోచించి ఆ పంచకోశిని విడిచిపెట్టెను. ఈ కాశి లోకములో శుభములనిచ్చునది, కర్మబంధమును నశింపజేయునది, మోక్షసాధనమగు జ్ఞానమును ప్రకాశింపజేసి ఇచ్చునది, నాకు మిక్కిలి ప్రియమైనది అని చెప్పబడినది, పరమాత్మయే అచట స్వయముగా అవిముక్త లింగమును స్థాపించెను.. నా అంశయగు ఓ విష్ణూ! నీవు ఈ క్షేత్రమును ఎన్నటికీ విడువదగదు. అని పలికి శివుడు స్వయముగా కాశీని త్రిశూలమునుండి దింపి బ్రహ్మాండములోని మనుష్యలోకములో విడిచిపెట్టను.

బ్రహ్మణశ్చ దినే సా హిన వినశ్యతి నిశ్చితమ్ ।
తదా శివస్త్రీ శూలేన దధాతి మునయశ్చ తామ్ ॥
పునశ్చ బ్రహ్మణా సృష్టౌ కృతాయాం స్థాప్యతే ద్విజాః ।
కర్మణాం కర్షణాచ్చైవ కాశీతి పరిపఠ్యతే ॥
అవిముక్తేశ్వరం లింగం కాశ్యాం తిష్ఠతి సర్వదా ।
ముక్తిదాతృ చ లోకానాం మహాపాతకనామపి ॥
అన్యత్ర ప్రాప్యతే ముక్తిస్సా రూప్యాదిర్మునీశ్వరాః ।
అత్రై వ ప్రాప్యతే జీవైస్సాయుజ్యా ముక్తిరుత్తమా ॥
యేషాం క్వాపి గతిర్నాస్తి తేషాం వారాణసీ పురీ ।
పంచక్రోశీ మహాపుణ్యా హత్యాకోటీవినాశినీ ॥
అమరా మరణం సర్వే వాంఛంతీహ పరే చ కే ।
భుక్తిముక్తి ప్రదా చైషా సర్వదా శంకరప్రియా ॥
బ్రహ్మా చ శ్లాఘతే చామూం విష్ణుస్సిద్ధాశ్చ యోగినః ।
మునయశ్చ తథైవాన్యే త్రిలోకస్థా జనాస్సదా ॥

బ్రహ్మయొక్క దినము పూర్తి అయినప్పుడు కూడ ఆ నగరము నశించదు. ఓ మునులారా! ఆ సమయములో శివుడు దానిని త్రిశూలముచే ధరించియుండును. ఓ బ్రాహ్మణులారా! మరల బ్రహ్మ సృష్టిని చేయగానే అది అచట స్థాపించబడును. కర్మలను ఆకర్షించి నశింపజేయును కనుక దానికి కాశీ అను పేరు వచ్చెను. మహాపాపాత్ములగు జనులకైననూ ముక్తిని ఇచ్చే అవిముక్తేశ్వరలింగము సర్వదా కాశీయందు ఉండును. ఓ మునీశ్వరులారా! ఇతర క్షేత్రములు సారూప్యము (భగవానునితో సమానమగు రూపమును కలిగియుండుట) ఇత్యాది ముక్తులను మాత్రమే ఈయగలును. కాని జీవులు ఇచట మాత్రమే ఉత్తమమగు సాయుజ్యముక్తి (పరమేశ్వరునిలో ఐక్యమగుట) ని పొందెదరు. ఎవరికైతే ఎక్కడనైననూ ముక్తి లేదో వారికి ఐదు క్రోసుల నిడివి గలది, మహాపవిత్రమైనది, కోటిహత్యల పాతకమునైననూ నశింపజేయునది అగు వారాణసీ నగరము ముక్తిని ఇచ్చును. దేవతలు ఇచట మరణమును కోరుచుండ ఇతరులగురించి చెప్పునదేమున్నది? సర్వకాలములలో శంకరునకు ప్రియమైన ఈ నగరము భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చును. బ్రహ్మ, విష్ణువు, సిద్ధులు, యోగులు, మునులు మరియు ముల్లోకములలోని ఇతరజనులు దీనిని సర్వదా కొనియాడుచుందురు.

కాశ్యాశ్చ మహిమానం వై వక్తుం వర్షశతైరపి ।

శక్నోమ్యహం న సర్వం హి యథాశక్తి బ్రువే తతః ॥

కైలాసస్య పతిర్యో వై హ్యంతస్సత్త్వా బహిస్తమాః ।

కాలాగ్నిర్నామతః ఖ్యాతో నిర్గుణో గుణవాన్ భవః ।

ప్రణిపాతైరనేకైశ్చ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥

వంద సంవత్సరములలోనైననూ కాశీనగరముయొక్క మహిమను సమగ్రముగా చెప్పే శక్తి నా◌ాకు లేదు. అయిననూ యథాశక్తిగా చెప్పుచున్నాను. లోపల సత్త్వగుణము గలవాడు, బయటకు తమోగుణము గలవాడు, కాలాగ్ని అను పేరుతో ప్రఖ్యాతిని చెందినవాడు, నిర్గుణుడు, కాని సగుణుడు, సద్రూపుడు, కైలాసపతి అగు రుద్రుడు పలుమార్లు నమస్కరించి ఇట్లు పలికెను.

రుద్ర ఉవాచ ।

విశ్వేశ్వర మహేశాన త్వదీయోఽస్మి న సంశయః ।

కృపాం కురు మహాదేవ మయి త్వం సాంబ ఆత్మజే ॥

స్థాతవ్యం చ సదాత్రై వ లోకానాం హితకామ్యయా ।

తారయస్వ జగన్నాథ ప్రార్థయామి జగత్పతే ॥

రుద్రుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ విశ్వేశ్వరా! మహేశ్వరా! నేను నిస్సందేహముగా నీ వాడను. ఓ మహాదేవా◌ా! సాంబా! పుత్రుడనగు నాపై దయను చూపుము. ఓ జగన్నాథా! నీవు లోకముల హితమును గోరి సర్వదా ఇచటనే స్థిరముగానుండి తరింపజేయుమని ప్రార్థించుచున్నాను.

సూత ఉవాచ ।

అవిముక్తోఽపి దాంతాత్మాతం సంప్రార్థ్య పునః పునః ।

నేత్రాశ్రూణి ప్రముచ్యైవ ప్రీతః ప్రోవాచ శంకరమ్ ॥

జితేంద్రియుడగు అవిముక్తుడు కూడ ఆనందముతో కన్నులవెంబడి నీరు స్రవించుచుండగా పలుమార్లు శంకరుని ప్రార్థించి ఇట్లు పలికెను.

అవిముక్త ఉవాచ ।

దేవదేవ మహాదేవ కాలామయసుభేషజ ।
త్వం త్రిలోకపతిస్సత్యం సేవ్యో బ్రహ్మాచ్యుతాదిభిః ॥
కాశ్యాం పుర్యాం త్వయా దేవ రాజధానీ ప్రగృహ్యతామ్ ।
మయా ధ్యానతయా స్థేయమచింత్యసుఖహేతవే ॥
ముక్తిదాతా భవానేవ కామదశ్చ న చాపరః ।
తస్మాత్త్వముపకారాయ తిష్ఠోమాసహితస్సదా ॥
జీవాన్ భవాబ్ధేరఖిలాంస్తారయ త్వం సదాశివ ।
భక్తకార్యం కురు హర ప్రార్థయామి పునః పునః ॥

అవిముక్తుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ దేవదేవా! మహాదేవా! కాలము అనే రోగమునకు గొప్ప మందువంటి వాడా! ముల్లోకములకు ప్రభువగు నీవు యథార్థముగా బ్రహ్మ విష్ణువు మొదలగు వారిచే సేవింపబడుచున్నావు. ఓ దేవా! నీవు కాశీనగరమును రాజధానిగా స్వీకరించుము. ఊహకు అందని సుఖమును పొందుటకై నేను నిన్ను ధ్యానించుచూ ఉండెదను. కోర్కెలనీడేర్చి మోక్షమునిచ్చునది నీవు తక్క మరియొకరు కాదు. కావున నీవు లోకోపకారముకొరకై పార్వతితో గూడి సర్వకాలములయందు స్థిరముగానుండుము. ఓ సదాశివా! సమస్త జీవులను సంసారసముద్రమునుండి గట్టెక్కించుము. ఓ హరా! భక్తుల కార్యమును చక్కబెట్టుము. నేను నిన్ను మరల మరల ప్రార్థించుచున్నాను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం ప్రార్థితస్తేన విశ్వనాథేన శంకరః ।
లోకానాముపకారార్థం తస్థౌ తత్రాపి సర్వరాట్ ॥
యద్దినం హి సమారభ్య హరః కాశ్యాముపాగతః ।
తదారభ్య చ సా కాశీ సర్వశ్రేష్ఠతరాఽభవత్ ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం విశ్వేశ్వరమాహాత్మ్య వర్ణనం నామ ద్వావింశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లుపలికెను -

ఆ విశ్వనాథుడు ఇట్లు ప్రార్థించగా సర్వజగన్నాథుడగు శంకరుడు లోకోపకారముకొరకై అచ్చట కూడ స్థిరముగానుండెను. ఏ దినమునుండి శివుడు కాశీకి వచ్చినాడో, అది మొదలుకొని ఆ కాశి అన్నింటికంటే మరింత శ్రేష్ఠము ఆయెను.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు విశ్వేశ్వరమాహాత్మ్య వర్ణనమనే ఇరువది రెండవ అధ్యాయము ముగిసినది.

23 - కాశీ విశ్వేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

ఋషయ ఊచుః ।

ఏవం వారాణసీ పుణ్యా యది సూత మహాపురీ ।
తత్ప్రభావం వదాస్మాకమవిముక్తస్య చ ప్రభో ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

ఓ సూతా! ప్రభూ! వారాణసీమహానగరము ఇంతటి పుణ్య ప్రదమైనది గదా! దాని ప్రభావమును మరియు అవిముక్తుని మహిమను మాకు చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

వక్ష్యే సంక్షేపతస్సమ్యగ్వారాణస్యాస్సుశోభనమ్ ।
విశ్వేశ్వరస్య మహాత్మ్యం శ్రూయతాం చ మునీశ్వరాః ॥
కదాచిత్పార్వతీ దేవీ శంకరం పరయా ముదా ।
లోకకామనయాపృచ్ఛన్మాహాత్మ్యమవిముక్తయోః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మునీశ్వరులారా! వారాణసియొక్క పరమసుందరమగు వైభవమును మరియు విశ్వేశ్వరుని మహిమను సంక్షేపముగా చెప్పగలను." వినుడు. ఒకనాడు పార్వతీదేవి లోకహితమును గోరి పరమానందముతో అవిముక్తి క్షేత్రము మరియు విశ్వేశ్వరుల మాహాత్మ్యమును గురించి శంకరుని ప్రశ్నించెను.

పార్వత్యువాచ ।

అస్య క్షేత్రస్య మహాత్మ్యం వక్తుమర్హస్య శేషతః ।
మమోపరి కృపాం కృత్వా లోకానాం హితకామ్యయా ॥

పార్వతి ఇట్లు పలికెను :

లోకముల హితమును గోరి నాయందు దయను చూపి ఈ క్షేత్రముయొక్క మాహాత్మ్యమును పూర్తిగా చెప్పదగును.

సూత ఉవాచ ।

దేవ్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా దేవదేవో జగత్ప్రభుః ।
ప్రత్యువాచ భవానీం తాం జీవానాం ప్రియ హేతవే ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

జగన్నాథుడు మరియు దేవదేవుడు అగు శివుడు భవానీదేవియొక్క ఆ మాటను విని ప్రాణుల హితమును చేయగోరి ఆమెకు ఇట్లు బదులిడెను.

పరమేశ్వర ఉవాచ ।

సాధు పృష్టం త్వయా భద్రే లోకానాం సుఖదం శుభమ్ ।
కథయామి యథార్థం వై మాహాత్మ్యమవిముక్తయోః ॥
ఇదం గుహ్యతమం క్షేత్రం సదా వారాణసీ మమ ।
సర్వేషామేవ జంతూనాం హేతుర్మోక్షస్య సర్వథా ॥
అస్మిన్ సిద్ధాస్సదా క్షేత్రే మదీయం వ్రతమాశ్రితాః ।
నానాలింగధరా నిత్యం మమ లోకాభికాంక్షిణః ॥
అభ్యస్యంతి మహాయోగం జితాత్మానో జితేంద్రియాః ।
పరం పాశుపతం శ్రౌతం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ ॥
రోచతే మే సదా వాసో వారాణస్యాం మహేశ్వరి ।
హేతునా యేన సర్వాణి విహాయ శృణు తద్ధ్రువమ్ ॥
యో మే భక్తశ్చ విజ్ఞానీ తావుభౌ ముక్తిభాగినౌ ।
తీర్థాపేక్షా చ న తయోర్విహితావిహితే సమౌ ॥
జీవన్ముక్తౌ తు తౌ జ్ఞేయౌ యత్ర కుత్రాపి వై మృతౌ ।
ప్రాప్నుతో మోక్షమాశ్వేవ మయోక్తం నిశ్చితం వచః ॥

పరమేశ్వరుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మంగళస్వరూపురాలా! లోకములకు సుఖమును కలిగించే శుభకరమగు ప్రశ్నను చక్కగా అడిగితివి. అవిముక్తమాహాత్మ్యమును మరియు విశ్వేశ్వరుని మహిమను నేను యథాతథముగా చెప్పుచున్నాను. ఈ వారాణసి సర్వదా నా రహస్య క్షేత్రము. ఇది సర్వప్రాణులకు అన్ని విధములుగా మోక్షమునకు హేతువు అగుచున్నది. ఈ క్షేత్రమునందు సిద్ధులు సర్వదా నా లోకమును పొందగోరి నిత్యము అనేకలింగములను ధరించి నా వ్రతమును స్వీకరించెదరు. వారు ఇంద్రియములను మరియు మనస్సును జయించి భుక్తిని, ముక్తిని మరియు ఇతరఫలములను ఇచ్చునది, వేదోక్తమైనది, సర్వోత్కృష్టమైనది అగు పాశుపతమహాయోగమును అభ్యసించెదరు. ఓ మహేశ్వరీ! నాకు సర్వదా వారాణసియందు నివాసము ప్రీతికరమైనది. నీవు సర్వకార్యములను ప్రక్కన బెట్టి దీనికి గల కారణమును నిశ్చయముగా వినుము. నా భక్తుడు మరియు జ్ఞానీ అనే ఇద్దరు ముక్తికి అర్హులు. వారికి తీర్థములతో పని లేదు. వారికి విధినిషేధములు రెండు సమానమే. వారిద్దరు జీవన్ముక్తులనీ తెలియవలెను. వారు ఎక్కడ మరణించిననూ వెనువెంటనే మోక్షమును పొందెదరు. నేనీ విషయమును ఖచ్చితముగా చెప్పుచున్నాను.

అత్ర తీర్థే విశేషోస్త్యవిముక్తి ఖ్యే పరోత్తమే ।
శ్రూయతాం తత్త్వయా దేవి పరశక్తే సుచిత్తయా ॥
సర్వే వర్ణా ఆశ్రమాశ్చ బాలయౌవనవార్ధకాః ।
అస్యాం పుర్యాం మృతాశ్చేత్స్యుర్ముక్తా ఏవ న సంశయః ॥
అశుచిశ్చ శుచిర్వాపి కన్యా పరిణతా తథా ।
విధవా వాథ వా వంధ్యా రజోదోషయుతాపి వా ॥
ప్రసూతా సంస్కృతా కాపి యాదృశీ తాదృశీ ద్విజాః ।
అత్ర క్షేత్రే మృతా చేత్స్యాన్మోక్షభాక్ నాత్ర సంశయః ॥
స్వేదజశ్చాండజో వాపి హ్యుద్భిజ్జోఽథ జరాయుజః ।
మృతో మోక్షమవాప్నోతి యథాత్ర న తథా క్వచిత్ ॥
జ్ఞానాపేక్షా న చాత్రైవ భక్త్యపేక్షా న వై పునః ।
కర్మాపేక్షా న దేవ్యత్ర దానాపేక్షా న చైవ హి ॥
సంస్కృత్యపేక్షా నైవాత్ర ధ్యానాపేక్షా న కర్హిచిత్ ।
నామాపేక్షార్చనాపేక్షా: సుజాతీనాం తథాత్ర న ॥
మమ క్షేత్రే మోక్షదే పా యో వా వసతి మానవః ।
యథా తథా మృతస్స్యాచ్చేన్మోక్షమాప్నోతి నిశ్చితమ్ ॥

అవిముక్తమనే సర్వశ్రేష్ఠమగు ఈ తీర్థమునందు విశేషము గలదు. ఓ దేవీ! పరాశక్తీ! దానిని నీవు సావధానముగా వినుము. అన్ని వర్ణములవారు, ఆశ్రమములవారు, బాలురు, యువకులు, మరియు వృదులు ఈ నగరములో మరణించినచో నిస్సందేహముగామోక్షమును పొందెదరు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! శౌచము గలవాడు గాని, లేనివాడు గాని, కన్య గాని, వివాహిత గాని, భర్తృహీన గాని, సంతానము లేని స్త్రీ గాని, రజోదోషముగల స్త్రీ గాని, శిశువును ప్రసవించియున్న స్త్రీ గాని, సంసారవంతురాలు గాని ఎటువంటి స్త్రీ యైననూ ఈ క్షేత్రములో మరణించినచో నిస్సందేహముగా మోక్షమును పొందును. చెమటనుండి, లేదా గ్రుడ్డునుండి, లేదా విత్తనమునుండి, లేదా తల్లి గర్భమునుండి పుట్టిన ఏ ప్రాణియైననూ ఇచట మరణించి మోక్షమును పొందును. ఈ క్షేత్రమునకు గల ఈ మహిమ ఇతరక్షేత్రమునకు దేనికైననూ లేదు. ఓ దేవీ! ఈ క్షేత్రములో మరణించి మోక్షమును పొందుటకు జ్ఞానము, భక్తి, కర్మ, దానము, సంస్కారము, ధ్యానము, నామసంకీర్తనము, అర్చన, గొప్ప వంశము అను వాటి ఆపేక్ష లేనే లేదు ముక్తిని ఇచ్చే ఈ నా క్షేత్రములో ఏ మానవుడు నివసించునో, లేదా ఏ విధముగనైననూ మరణించునో, అట్టివాడు నిశ్చతముగా మోక్షమును పొందును.

ఏతన్మమ పురం దివ్యం గుహ్యాద్గుహ్యతరం ప్రియే ।
బ్రహ్మాదయోఽపి జానంతి మాహాత్మ్యం నాస్య పార్వతి ॥
మహత్ క్షేత్రమిదం తస్మాదవిముక్తమితి స్మృతమ్ ।
సర్వేభ్యో నైమిషాదభ్యః పరం మోక్షప్రదం మృతే ॥
ధర్మస్యోపనిషత్సత్యం మోక్షస్యోపనిషత్సమమ్ ।
క్షేత్రతీర్థోపనిషదమవిముక్తం విదుర్బుధాః ॥
కామం భుఞ్జన్ స్వపన్ క్రీడన్ కుర్వన్ హి వివిధాః క్రియాః ।
అవిముక్తే త్యజన్ ప్రాణాన్ జంతురోక్షాయ కల్పతే ॥
కృత్వా పాపసహస్రాణి పిశాచత్వం వరం నృణామ్ ।
న చ క్రతుసహస్రత్వం స్వర్గే కాశీం పురం వినా ॥
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన సేవ్యతే కాశికా పురీ ।
అవ్యక్తలింగం మునిభిర్ధ్యాయతే చ సదాశివః ॥
యద్యత్ఫలం సముద్దిశ్య తపన్ యత్ర నరః ప్రియే ।
తేభ్యశ్చాహం ప్రయచ్ఛామి సమ్యక్ తత్తత్ఫలం ధ్రువమ్ ॥

ఓ ప్రియురాలా! ఈ నా దివ్యమగు నగరము రహస్యములలోకెల్లా రహస్యమైనది. ఓ పార్వతీ! బ్రహ్మాదులు కూడ దీని మాహాత్మ్యమును తెలియకున్నారు. ఇందువలననే ఈ గొప్ప క్షేత్రమునకు అవిముక్తమని పేరు వచ్చినది. మరణించువారికి ఇది నైమిషాధిసర్వక్షేత్రములకంటె గొప్పగా మోక్షమును ఇచ్చును. ధర్మములోకెల్లా సారభూతరహస్యము సత్యము. మోక్షము యొక్క రహస్యము సమత్వము. క్షేత్రములు మరియు తీర్థములలో సారభూతరహస్యము అవిముక్త క్షేత్రమని పండితులు చెప్పుచున్నారు. యథేచ్ఛగా భుజిస్తూ, నిద్రిస్తూ, క్రీడిస్తూ, వివిధకర్మలను చేస్తూ అవిముక్తమునందు ప్రాణములను వీడు జీవుడు మోక్షమునకు అర్హుడగును. మానవులకు వేయి క్రతువులను చేసి స్వర్గమును పొందుటకంటె వేయి పాపములను చేసి కాశీనగరములో పిశాచమగుట మేలు. కావున ప్రాణులు సర్వవిధముల ప్రయత్నమును చేసి కాశీనగరమును సేవించుచున్నారు. మునులు సదాశివుని ఆకృతివిశేషములు లేని లింగమునందు ధ్యానించుచున్నారు. ఓ ప్రియురాలా! మానవుడు ఏయే ఫలమునపేక్షించి ఏయే స్థానములో తపస్సును చేయునో, వారికి చక్కగా ఆయా ఫలములను నేను ఇచ్చుచున్నాను.

సాయుజ్యమాత్మనః పశ్చాదీప్సితం స్థానమేవ చ ।
న కుతశ్చిత్కర్మబంధ స్త్యజతామత్ర వై తనుమ్ ॥
బ్రహ్మా దేవర్షిభిస్సార్థం విష్ణుర్వాపి దివాకరః ।
ఉపాసతే మహాత్మానస్సర్వే మామిహ చాపరే ॥
విషయాసక్తచిత్తోఽపి త్యక్తధర్మరుచిర్నరః ।
ఇహ క్షేత్రే మృతో యో వై సంసారం న పునర్విశేత్ ॥
కిం పునర్నిర్మమా ధీరాస్సత్త్వస్థా దంభవర్జితాః ।
కృతినశ్చ నిరారంభాస్సర్వే తే మయి భావితాః ॥
జన్మాంతరసహస్రేషు జన్మ యోగీ సమాప్నుయాత్ ।
తదిహైవ పరం మోక్షం మరణాదధిగచ్ఛతి ॥
అత్ర లింగాన్యనేకానీ భక్తిస్సంస్థాపితాని హి ।
సర్వకామప్రదానీహ మోక్షదాని చ పార్వతి ॥
పంచక్రోశం చతుర్దిక్షు క్షేత్రమేతత్ర కీర్తితమ్ ।
సమంతాచ్చ తథా జంతో ర్మృతికాలేఽమృతప్రదమ్ ॥

ఇచ్చట దేహమును త్యజించువారలకు కర్మబంధము నశించి, తరువాత వారు కోరుకొనే నా సాయుజ్యము లభించును. బ్రహ్మ దేవర్షులు, విష్ణువు, సూర్యుడు, మరియు ఇతరమహాత్ములు అందరు నన్ను ఇచట ఉపాసించెదరు. విషయభోగములయందు ఆసక్తి గలవాడై ధర్మమునందు అభిరుచి లేని మానవుడైననూ ఈ క్షేత్రములో మరణించినచో మరల సంసారములోనికి ప్రవేశించడు, మమకారము లేనివారు, పండితులు, సత్త్వగుణ ప్రధానులు, దంభము లేనివారు, సర్వకర్మసన్న్యాసులగు కృతార్థులు, నాయందు భక్తిగలవారు అగు సర్వుల గురించి చెప్పునదేమున్నది?వేయి జన్మల తరువాత యోగి. ఇచట జన్మించి ఇచటనే మరణించి పరమపురుషార్థమగు మోక్షమును పొందును. ఓ పార్వతీ! భక్తులచే స్థాపించబడినవి, ఇహలోకములో సర్వకామనల నిచ్చి మోక్షమును కూడ ఇచ్చునవి అగు లింగములు ఇచట అనేకములు గలవు. ఈ క్షేత్రము నాలుగు దిక్కులయందు అయిదు క్రోసుల దూరము వ్యాపించియున్నది. ఈ విశాలదేశములో ఎక్కడ నైననూ మానవునకు మరణించు సమయములో అమృతము (ఆనందము) లభించును.

అపాపశ్చ మృతో యో వై సద్యో మోక్షం సమశ్నుతే ।
సపాపశ్చ మృతో యస్స్యాత్కాయవ్యూహాన్ సమశ్నుతే ॥
యాతనాం సోऽనుభూయైవ పశ్చాన్మోక్షమవాప్నుయాత్ ।
పాతకం యోऽవిముక్తాఖ్యే క్షేత్రేऽస్మిన్ కురుతే ధ్రువమ్ ॥
భైరవీం యాతనాం ప్రాప్య వర్షాణామయుతే పునః ।
తతో మోక్షమవాప్నోతి భుక్త్వా పాపం చ సుందరి ॥
ఇతి తే చ సమాఖ్యాతా పాపాచారే చ యా గతిః ।
ఏవం జ్ఞాత్వా నరస్సమ్యక్ సేవయేదవిముక్తకమ్ ॥
కృతకర్మక్షయో నాస్తి కల్పకోటిశతైరపి ।
అవశ్యమేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభమ్ ॥
కేవలం చాశుభం కర్మ నరకాయ భవేదిహ ।
శుభం స్వర్గాయ జాయేత ద్వాభ్యాం మానుష్యమీరితమ్ ॥
జన్మ సమ్యగసమ్యక్ చ న్యూనాధిక్యే భవేదిహ ।
ఉభయోశ్చ క్షయో ముక్తిర్భవేత్సత్యం హి పార్వతి ॥

పాపములను చేయనివాడు మరణించిన వెంటనే మోక్షమును పొందును. పాపాత్ముడు మరణించిన పిదప వివిధ దేహములను ధరించును. అట్టివాడు కూడ తనను తప్పనిసరిగా అనుభవించి తరువాత మోక్షమును పొందును. ఓ సుందరీ! ఎవడైతే ఈ అవిముక్తమనబడే క్షేత్రములో పాపమును చేయునో, వాడు పదివేల సంవత్సరములు భైరవుని చేతిలో పాపఫలరూపములగు యాతనలననుభవించి తరువాత మోక్షమును పొందును. ఈ విధముగా పాపములనాచరించువారు పొందు గతిని నీకు చెప్పితిని. మానవుడు ఈ విషయమును చక్కగానెరింగి అవిముక్తమును సేవించవలెను . చేసిన కర్మ వంద కోట్ల కల్పముల తరువాతనైననూ నశించదు. మంచిగాని, చెడుగాని చేసిన కర్మ యొక్క ఫలమును అనుభవించక తప్పదు. ఈ లోకములో చేయబడే కేవలపాపకర్మ నరకమును, శుభకర్మ స్వర్గమును, పుణ్యపాపముల మిశ్రమము మనుష్య జన్మను ఇచ్చునని చెప్పబడినది. పుణ్యపాపముల హెచ్చుతగ్గులను బట్టి మంచి లేక చెడు జన్మలు కలుగును. పుణ్యపాపములు రెండు క్షయమైనచో మోక్షము కలుగును. ఓ పార్వతీ! ఇది సత్యము.

కర్మ చ త్రివిధం ప్రోక్తం కర్మకాండే మహేశ్వరి ।
సంచితం క్రియమాణం చ ప్రారబ్ధం చేతి బంధకృత్ ॥
పూర్వజన్మసముద్భూతం సంచితం సముదాహృతమ్ ।
భుజ్యతే చ శరీరేణ ప్రారబ్ధం పరికీర్తితమ్ ॥
అనేన జన్మనా యచ్చ క్రియతే కర్మ సాంప్రతమ్ ।
శుభాశుభం చ దేవేశి క్రియమాణం విదుర్బుధాః ॥
ప్రారబ్ధకర్మణో భోగాత్ క్షయశ్చైవ న చాన్యథా ।
ఉపాయేన ద్వయోర్నాశః కర్మణోః పూజానాదినా ॥
సర్వేషాం కర్మణాం నాశో నాస్తి కాశీం పురీం వినా ।
సర్వం చ సులభం తీర్థం దుర్లభా కాశికా పురీ ॥
పూర్వజన్మకృతం చేద్వై కాశీదర్శనమాదరాత్ ।
తదా కాశీం చ సంప్రాప్య లభేన్మృత్యుం న చాన్యథా ॥
కాశీం ప్రాప్య నరో యస్తు గంగాయాం స్నానమాచరేత్ ।
తదా చ క్రియమాణస్య సంచీతస్యాపి సంక్షయః ॥

ఓ మహేశ్వరీ! కర్మకాండలో కర్మ సంచితము, క్రియమాణము మరియు ప్రారబ్ధము అను మూడు విధములుగానుండి బంధించునని చెప్పబడినది. పూర్వజన్మలో చేయబడిన కర్మ సంచితమనబడును. శరీరముచే అనుభవింపడుచున్నది ప్రారబ్ధమనబడును. ఓ దేవ దేవీ! ఈ జన్మలో ఇప్పుడు చేయబడుచున్న పుణ్యపాపకర్మ క్రియమాణమనబడునని పండితులు చెప్పుచున్నారు. ప్రారబ్ధకర్మ భోగముచే మాత్రమే క్షయమగును. అది నశించుటకు మరియొక మార్గము లేదు. మిగిలిన రెండు కర్మలు పూజ మొదలగు ఉపాయములచే నశించును. కాశీనగరము లేనిదే సర్వకర్మ వినాశము సంభవము కాదు. సర్వ తీర్థములు తేలికగా లభించునవియే. కానీ కాశీతీర్థము మాత్రము దుర్లభము. పూర్వజన్మలో పుణ్యమును చేసుకున్న వారికి మాత్రమే కాశీనగరమును చేరి శ్రద్ధతో దానిని దర్శించుట మరియు అచట మరణించుట అనునవి సిద్ధించును. పూర్వపుణ్యము లేనిచో ఇవి సంభవము కావు . కాశీనగరమును చేరి గంగలో స్నానమును చేసినవానికి అప్పుడే సంచితముతో బాటు క్రియమాణము కూడ నశించును.

ప్రారబ్ధం న వినా భోగో నశ్యతీతి సునిశ్చితమ్ ।
మృతిశ్చ తస్య సంజాతా తదా తస్య క్షయో భవేత్ ॥
పూర్వం చైవ కృతా కాశీ పశ్చాత్తాపం సమాచరేత్ ।
తద్బీజేన బలవతా నీయతే కాశికా పునః ॥
తదా సర్వాణి పాపాని భస్మసాచ్చ భవంతి హి ।
తస్మాత్కాశీం నరస్సేవేత్కర్మనిర్మూలనీం ధ్రువమ్ ॥
ఏకోఽపి బ్రాహ్మణో యేన కాశ్యాం సంవాసితః ప్రియే ।
కాశీవాసమవాప్యైవ తతో ముక్తిం స విందతి ॥
కాశ్యాం యో వై మృతశ్చైవ తస్య జన్మ పునర్న హా ।
సముద్దిశ్య ప్రయాగే చ మృతస్య కామనాఫలే ॥
సంయోగశ్చ తయోశ్చేత్స్యాత్కాశీజన్యం ఫలం వృథా ।
యది న స్యాత్తయోర్యోగస్తీర్థరాజఫలం వృథా ॥
తస్మాన్మచ్ఛాసనాద్విష్ణుస్సృష్టిం సాక్షాద్ధి నూతనామ్ ।
విధాయ మనసోద్దిష్టాం తత్సద్ధిం యచ్ఛతి ధ్రువమ్ ॥

భోగించనిదే ప్రారబ్ధకర్మ నశించదని దృఢముగా నిశ్చయించబడిన విషయము. కా౦ాని ఆ వ్యక్తి కాశీలో మరణించినచో అదే సమయములో ప్రారబ్ధము కూడ నశించును. మానవుడు ముందుగా కాశీకి వెళ్లి వచ్చి తరువాత పాపమును ఆచరించినచో, ఆతడు ఆ సంస్కారబలముచే మరల కాశీకి చేరును. అప్పుడు పాపములన్నియు భస్మము అగును. కావున కర్మబంధమును నిర్మూలించు కాశీని మానవుడు నిశ్చయముగా సేవించవలెను. ఓ ప్రియురాలా! ఎవడైతే ఒకే ఒక బ్రాహ్మణుని యైననూ కాశీలో నివసింపజేయునో, వాడు తాను కూడ తరువాత కాశీవాసమును పొంది ముక్తిని బడయును. కాశీలో మరణించినవారికి పునర్జన్మ లేదు. కామనలు గల వ్యక్తి ప్రయాగలో మరణించినచో, ఆ కామనలు తీరుటయే గాక మోక్షము కూడ లభించును. ప్రయాగలో ఈ రెండు ఫలములు లభించును గనుక, ఆ రెండింటినీ కోరువానికి కాశీవాసఫలము వ్యర్థము. రెండు ఫలములు గాక, కేవలమోక్షఫలమును కోరువానికి తీర్థ శ్రేష్ఠమగు ప్రయాగను సేవించిన ఫలము వ్యర్థమగును. కావున, నా శాసనముచే విష్ణువు ఈ పుణ్యములను మనస్సులో నిర్ధారించి వినూత్నమగు సృష్టిని చేసి ఆయా ఫలములను సాధకులకు ఇచ్చును. ఇది నిశ్చయము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యాది బహు మాహాత్మ్యం కాశ్యాం వై మునిసత్తమాః ।

తథా విశ్వేశ్వరస్యాపి భుక్తిముక్తిప్రదం సతామ్ ॥

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి మాహాత్మ్యం త్ర్యంబకస్య చ ।

యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే మానవః క్షణాత్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం కాశీవిశ్వేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మహర్షులారా! ఈ విధముగా కాశీలో చాలా మహిమ గలదు. మరియు సత్పురుషులకు భుక్తి◌ిని, ముక్తిని ఇచ్చే విశ్వేశ్వరునకు చాలా మహిమ గలదు. ఈ పైన త్ర్యంబకేశ్వరమాహాత్మ్యమును వర్ణించెదను. దీనిని విన్న మానవుడు క్షణములో సకలపాపములనుండి విముక్తిని పొందును.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు కాశీవిశ్వేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే ఇరువది మూడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

24 - గౌతమ మహర్షి యొక్క పరోపకార శీలము

సూత ఉవాచ ।

శ్రూయతామృషయః శ్రేష్ఠా కథాం పాపప్రణాశినీమ్ ।
కథయామి యథా వ్యాసాత్సదురోశ్చ శ్రుతా మయా ॥
పురా ఋషివరశ్చాసీద్గౌతమో నామ విశ్రుతః ।
అహల్యా నామ తస్యాసీత్పత్నీ పరమ ధార్మికీ ॥
దక్షిణస్యాం హి దిశి యో గిరిర్బ్ర హ్మేతి సంజ్ఞకః ।
తత్ర తేన తపస్తప్తం వర్షాణామయుతం తథా ॥
కదాచిచ్చ హ్యనావృష్టిరభవత్తత్ర సువ్రతాః ।
వర్షాణాం చ శతం రౌద్రీ లోకా దుఃఖముపాగతాః ॥
ఆర్ద్రం చ పల్లవం న స్మ దృశ్యతే పృథివీతలే ।
కుతో జలం విదృశ్యేత జీవానాం ప్రాణధారకమ్ ॥
తదా తే మునయశ్చైవ మనుష్యాః పశవస్తథా ।
పక్షిణశ్చ మృగాస్తత్ర గతాశ్చైవ దిశో దశ ॥
తాం దృష్ట్వా చర్షయో విప్రాః ప్రాణాయామపరాయణాః ।
ధ్యానేన చ తదా కేచిత్ కాలం నిన్యుస్సు దారుణమ్ ॥
గౌతమోఽపి స్వయం తత్ర వరుణార్థే తపశ్శుభమ్ ।
చకార చైవ షణ్మాసం ప్రాణాయామపరాయణః ॥
తతశ్చ వరుణస్తస్మై వరం దాతుం సమాగతః ।
ప్రసన్నోఽస్మి వరం బ్రూహి దదామి చ వచోఽ బ్రవీత్ ॥
తతశ్చ గౌతమస్తం వై వృష్టిం చ ప్రార్థయత్తదా ।
తతస్స వరుణస్తం వై ప్రత్యువాచ మునిం ద్విజాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

ఓ మహర్షులారా! సద్గురువు అగు వ్యాసునినుండి నేను విన్న విధముగా పాపములను నిర్మూలించే కథను నేను చెప్పుచున్నాను. వినుడు. పూర్వము గౌతముడని ప్రఖ్యాతిని గాంచిన మహర్షి ఉండెడివాడు. ఆయనకు పరమధర్మాత్మురాలగు అహల్యయను భార్య ఉండెడిది. ఆయన దక్షిణ దిక్కునందు గల బ్రహ్మాపర్వతమునందు పదివేల సంవత్సరములు తపస్సును చేసెను. ఓ గొప్ప వ్రతము గలవారా! ఒకప్పుడు అచట భయంకరమగు వంద సంవత్సరముల అనావృష్టి కలిగెను. ప్రాణులు దుఃఖమును పొందినవి. భూతలముపై పచ్చని ఆకు కానరాకుండెను. అట్టి స్థితిలో జీవుల ప్రాణములను నిలబెట్టే నీరు ఎక్కడ కానవచ్చును? అప్పుడు ఆ ఋషులు, సామాన్య మానవులు, పశువులు, మరియు పక్షులు నలు దిక్కులకు చెదిరిపోయినవి. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆ స్థితిని చూచిన ఋషులలో కొందరు ప్రాణాయామముతోను, మరికొందరు ధ్యానముతోను ఆ

మిక్కిలి భయంకరమగు కాలమును గడుపుచుండిరి. గౌతముడు కూడ అక్కడ స్వయముగా ప్రాణాయామమునందు నిమగ్నుడై ఆరు మాసములు వరుణుని ఉద్దేశించి శుభకరమగు తపస్సును చేసెను. అప్పుడు వరుణుడు ఆయనకు వరమును ఇచ్చుటకు విచ్చేసి, నేను ప్రసన్నుడనైతిని, వరమును కోరుకొనుము అని పలికెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! అప్పుడు గౌతముడు ఆయనను వర్షమును గురించి ప్రార్థించగా, వరుణుడు ఆ మహర్షితో ఇట్లు పలికెను .

వరుణ ఉవాచ ।

దేవా జ్ఞాం చ సముల్లంఘ్య కథం కుర్యామహం చ తామ్ ।
అన్యత్ప్రార్థయ సుజ్ఞోఽసి యదహం కరవాణి తే ॥

వరుణుడు ఇట్లు పలికెను :

దేవతల ఆజ్ఞను ఉల్లంఘించి నేను వర్షమును కురిపించుట ఎట్లు సంభవమగును◌ు? నీవు గొప్ప జ్ఞానివి. మరియొక వరమును కోరుకొనుము. నేను తీర్చగలను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేతద్వచనం తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ।
పరోపకారీ తచ్ఛ్రుత్వా గౌతమో వాక్యమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

మహాత్ముడగు వరుణుని ఈ మాటను విని పరోపకారస్వభావముగల గౌతముడు ఇట్లు పలికెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

యది ప్రసన్నో దేవేశ యది దేయో వరో మమ ।
యదహం ప్రార్థయామ్యద్య కర్తవ్యం హి త్వయా తథా ॥
యతస్త్వం జలరాశీశస్తస్మాద్దేయం జలం మమ ।
అక్షయం సర్వదేవేశ దివ్యం నిత్యఫలప్రదమ్ ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను :

ఓ దేవదేవా! నీవు ప్రసన్నుడవై నాకు వరమును ఈయదలచినచో, నేను దేనిని కోరెదనో దానినే నీవు ఈయవలెను. ఓ సర్వదేవప్రభూ! నీవు జలరాశులకు అధీశ్వరుడవు గనుక, నాకు శాశ్వతఫలమునిచ్చే అక్షయదివ్యజలమునిమ్ము.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి సంప్రార్థితస్తేన వరుణో గౌతమేన వై ।
ఉవాచ వచనం తస్మై గర్తశ్చ క్రియతాం త్వయా ॥
ఇత్యుక్తే చ కృతస్తేన గర్తో హస్త ప్రమాణతః ।
జలేన పూరితస్తేన దివ్యన వరుణేన సః ॥
అథోవాచ మునీం దేవో వరుణో హి జలాధిపః ।
గౌతమం మునిశార్దూలం పరోపకృతిశాలినమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ గౌతముడు ఈ విధముగా ప్రార్థించగా వరుణుడు ఆయనతో "నీవు బిలమును చేయుమని చెప్పెను. వరుణుడు అట్లు చెప్పగానే ఆయన చేయి లోతుగల గోతిని చేసేను. వరుణుడు దానిని దివ్యజలముతో నింపెను. తరువాత జలాధిపతియగు వరుణదేవుడు పరోపకారస్వభావముగల గౌతమమహర్షిని ఉద్దేశించి ఇట్లు పలికెను.

వరుణ ఉవాచ ।

అక్షయ్యం చ జలం తేఽస్తు తీర్థభూతం మహామునే ।
తవ నామ్నా చ విఖ్యాతం క్షితావేతద్భవిష్యతి ॥
అత్ర దత్తం హుతం తప్తం సురాణాం యజనం కృతమ్ ।
పితౄణాం చ కృతం శ్రాద్ధం సర్వమేవాక్షయం భవేత్ ॥

వరుణుడు ఇట్లు పలికెను :

ఓ మహర్షీ! ఈ జలము నీకు అక్షయమగుటయే గాక, ఇది తీర్థము అగును. ఇది భూమండలములో నీ పేరుతో ప్రఖ్యాతిని పొందగలదు. ఇచట చేయబడే దానము, హోమము, తపస్సు, దేవయజ్ఞము మరియు పితృశ్రాద్ధము ఇత్యాది సర్వము అక్షయమగును.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవః స్తుతస్తేన మహర్షిణా ।
గౌతమోఽపి సుఖం ప్రాప కృత్వాన్యోపకృతిం మునిః ॥
మహతో హ్యాశ్రయః పుంసాం మహత్త్వాయోపజాయతే ।
మహాంతస్తత్స్వరూపం చ పశ్యంతి నేతరేఽశుభాః ॥
యాదృశ్నరం చ సేవేత తాదృశం ఫలమశ్నుతే ।
మహతస్సేవయోచ్చత్వం క్షుద్రస్య క్షుద్రతాం తథా ॥
సింహస్య మందిరే సేవా ముక్తాఫలకరీ మతా ।
శృగాలమందిరే సేవా త్వస్థిలాభకరీ స్మృతా ॥
ఉత్తమానాం స్వభావోఽక్యం పరదుఃఖాసహిష్ణుతా ।
స్వయం దుఃఖం చ సంప్రాప్తం మన్యతేన్యస్య వార్యతే ॥
వృక్షాశ్చ హాటకం చైవ చందనం చేక్షుకస్తథా ।
ఏతే భువి పరార్థే చ దక్షా ఏవం న కేచన, ॥
దయాలురమదస్పర్శ ఉపకారీ జితేంద్రియః ।
ఏతైశ్చ పుణ్యస్తంభైస్తు చతుర్భిర్ధార్యతే మహీ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

వరుణదేవుడు ఇట్లు పలికి ఆ మహర్షిచే స్తుతించబడినవాడై అంతర్ధానమును చెందెను. ఇతరులకు ఉపకారమును చేసిన గౌతమమహర్షి కూడ సుఖమును పొందెను. మహాత్ములను ఆశ్రయించు పురుషులకు కూడ గొప్పదనము అబ్బును. మహాత్ములు మాత్రమే ఈశ్వరస్వరూపమును చూడగలుదురు. అది పాపాత్ములగు ఇతరులకు కానరాదు. మానవుడు ఎటువంటి వ్యక్తిని సేవించునో, అటువంటి ఫలమును మాత్రమే పొందును. గొప్పవారిని సేవించినచో గొప్పదనము, నీచులను సేవించినచో నీచత్వము కలుగును. సింహముయొక్క నివాసములో "సేవ చేసినచో ముత్యములు లభించును. నక్క యొక్క మందిరములో సేవ చేసినచో ఎముకలు దొరుకును. ఇతరుల దుఃఖమును సహించలేకపోవుట ఉత్తముల స్వభావమై యున్నది. వారు తమకు కలిగిన దుఃఖమును సహించి, ఇతరుల దుఃఖమును నివారించెదరు. చెట్లు, బంగారము, చందనము మరియు చెరుకు అనునవి ఈ భూలోకములో పరోపకారముకొరకు మాత్రమే ఉన్నవి. ఇంతటి పరోపకారసామర్థ్యము ఇతరులలో లేదు, దయాస్వభావుడు, గర్వమునెరుంగని వాడు, పరోపకారి మరియు ఇంద్రియజయము గలవాడు అనే ఈ నల్గురు పుణ్యమూర్తులు భూమండలమును నిలబెట్టు స్తంభములవంటివారు.

తతశ్చ గౌతమస్తత్ర జలం ప్రాప్య సుదుర్లభమ్ ।
నిత్యనైమిత్తికం కర్మ చకార విధివత్తదా ॥
తతో వ్రీహీన్ యవాంశ్చైవ నీవారానప్యనేకధా ।
వాపయామాస తత్రై వ హవనార్థం మునీశ్వరః ॥
ధాన్యాని వివిధానీహ వృక్షాశ్చ వివిధాస్తథా ।
పుష్పాణి చ ఫలాన్యేవ హ్యాసంస్తత్రాప్యనేకశః ॥
తచ్ఛ్రుత్వా ఋషయశ్చాన్యే తత్రాయతాస్సహస్రశః ।
పశవః పక్షిణశ్చాన్యే జీవాశ్చ బహవోఽగమన్ ॥
తద్వనం సుందరం హ్యాసీత్పృథివ్యాం మండలే పరమ్ ।
తదక్షయకరాయోగాదనావృష్టిర్న దుఃఖదా ॥
ఋషయోఽపి వనే తత్ర శుభకర్మపరాయణాః ।
వాసం చక్రురనేకే చ శిష్యభార్యాసుతాన్వితాః ॥
ధాన్యాని వాపయామాసుః కాలక్రమణ హేతవే ।
ఆనందస్తద్వనే హ్యాసీత్ప్రభావాద్గౌతమస్య చ ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం గౌతమ ప్రభావవర్ణనం నామ
చతుర్వింశోఽధ్యాయః ॥

తరువాత గౌతముడు అచట మిక్కిలి దుర్లభమగు నీటిని పొందినవాడై నిత్యయ నైమిత్తికకర్మలను యథావిధిగా ఆచరించెను. తరువాత ఆ మహర్షి హోమముకొరకై అచటనే వరిధాన్యము, యవలు, నివ్వెరధాన్యము మొదలగు వివిధములగు పంటధాన్యములను పండించెను. అక్కడ వివిధధాన్యముల పంటలు, వివిధరకముల చెట్లు, పుష్పములు, మరియు ఫలములు లభించుట ఆరంభమాయెను. ఈ వార్తను విని వేలాది ఇతరమహర్షులు అచటకు వచ్చిరి. మరియు పశుపక్ష్యాది ఇతరజీవులు కూడ అనేకములు అచటకు చేరినవి. భూమండలములో ఆ వనము పరమసుందరమై భాసిల్లెను. అక్షయమగు ఆ జలనిధి ఉండుటచే వారికి అనావృష్టిమూలకమగు దుఃఖము కలుగలేదు. అనేకమహర్షులు కూడ తమ శిష్యులతో మరియు భార్యాపుత్రులతో కూడి ఆ వనమునందు నివసించి శుభకర్మలను నిష్ఠతో చేసుకోనుచుండిరి. వారు జీవనాధారము కొరకై ధాన్యములను పండించిరి. గౌతముని ప్రభావమువలన ఆ వనములో. ఆనందము వెల్లివిరిసెను.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు గౌతముని ప్రభావమును వర్ణించే ఇరువది నాల్గవ అధ్యాయము ముగిసినది.

25 - గౌతముని ప్రాయశ్చిత్తము

సూత ఉవాచ ।

కదాచిద్గౌతమేనైవ జలార్థం ప్రేషితా నిజాః ।
శిష్యాస్తత్ర గతా భక్త్యా కమండలుకరా ద్విజాః ॥
శిష్యాన్ జలసమీపే తు గతాన్ దృష్ట్వా న్య షేధయన్ ।
జలార్థమాగతాంస్తత్ర చర్షిపత్న్యోప్యనేకశః ॥
ఋషిపత్న్యో వయం పూర్వం గ్రహీష్యామో విదూరతః ।
పశ్చాచ్చైవ జలం గ్రాహ్యమిత్యేవం పర్య భర్త్సయన్ ॥
పరావృత్య తదా తైశ్చ ఋషిపత్న్యై నివేదితమ్ ।
సా చాపి తాన్ సమాదాయ సమాశ్వాస్య చ తైస్స్వయమ్ ॥
జలం నీత్వా దదౌ తస్మై గౌతమాయ తపస్వినీ ।
నిత్యం నిర్వాహయామాస జలేన ఋషిసత్తమః ॥
తాశ్చైవమృషిపత్న్యస్తు క్రుద్ధాస్తాం పర్య భర్త్సయన్ ।
పరావృత్య గతాస్సర్వాస్స్వోటజాన్ కుటిలాశయాః ॥
స్వామ్యగ్రే విపరీతం చ తద్వృత్తం నిఖిలం తతః ।
దుష్టాశయాభిః స్త్రీ భిశ్చ తాభిర్వై విని వేదితమ్ ॥
అథ తాసాం వచశ్శ్రుత్వా భావికర్మవశాత్తదా ।
గౌతమాయ చ సంక్రుద్ధాశ్చాసంస్తే పరమర్షయః ॥
విఘ్నార్థం గౌతమస్యైవ నానాపూజోపహారకైః ।
గణేశం పూజయామాసుస్సంక్రుద్ధాస్తే కుబుద్ధయః ॥
ఆవిర్బభూవ చ తదా ప్రసన్నో హి గణేశ్వరః ।
ఉవాచ వచనం తత్ర భక్తాధీనః ఫలప్రదః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఒకనాడు గౌతముడు నీటికొరకై తన శిష్యులను అచటకు పంపించెను. వారు కమండలములను చేతబట్టి భక్తితో వెళ్లిరి. నీటికొరకై అచట జలాశయసమీపమునకు వెళ్లిన శిష్యులను చూచి ఋషుల భార్యలు అనేకవిధములుగా నిషేధించిరి. ఋషిభార్యలమగు మేము ముందుగా నీటిని తీసుకొనెదము. మీరు దూరముగా నుండుడు. మీరు తరువాత తీసుకొనుడు అని ఈ విధముగా వారిని బెదిరించిరి. వారు వెనుకకు తిరిగి వచ్చి ఋషిభార్యయగు అహల్యకు విన్నవించిరి. ఆమె వారిని ఓదార్చి వారిని దోడ్కొనీ తాను అచటకు వెళ్లెను. ఆ తపశ్శాలిని నీటిని తెచ్చి గౌతమునకు ఈయగా, ఆ మహర్షి తన నిత్య కర్మను పూర్తి చేసెను. వక్రబుద్ధిగల ఇతర ఋషిపత్నులందరు కోపించి ఆమెను బెదిరించి తమ కుటీరములకు మరలి వెళ్లిరి. దుర్బుద్ధిగల ఆ స్త్రీ లు తరువాత తమ భర్తలయెదుట ఆ వృత్తాంతమునంతనూ సత్యవిరుద్ధముగా విన్నవించిరి. అప్పుడు ఆ మహర్షులు వారి మాటలను విని దైవవశముచే గౌతమునిపై మిక్కిలి కోపించిరి.

అధికకోపముచే చెడిన బుద్ధిగల ఆ ఋషులు గౌతమునకు విఘ్నమును కలిగించుటకై వివిధోపచారములతో విఘ్నేశ్వరుని పూజించిరి. అపుడు భక్తులకు వశుడై ఫలములనిచ్చే విఘ్నేశ్వరుడు ప్రసన్నుడై అచట సాక్షాత్కరించి ఇట్లు పలికెను.

గణేశ ఉవాచ ।

ప్రసన్నోఽస్మి వరం బ్రూత యూయం కిం కరవాణ్యహమ్ ।
తదీయం తద్వచశ్శ్రుత్వా ఋషయస్తే ఽబ్రువంస్తదా ॥

గణేశుడు ఇట్లు పలికెను –

నేను ప్రసన్నుడనైతిని, మీరు వరమును కోరుకొనుడు. నేను చేయదగిన పనియేది? ఆయనయొక్క ఆ మాటలను విని అపుడా ఋషులు ఇట్లు పలికిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

త్వయా యది వరో దేయో గౌతమస్స్వాశ్రమాదహిః ।
నిష్కాస్య నో ఋషిభిః పరిభర్త్స్య తథా కురు ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

నీవు వరమును ఈయదలచినచో, గౌతముని మా ఋషులు నిందించి ఆతని ఆశ్రమమునుండి వెళ్ల గొట్టునట్లు చేయుము.

సూత ఉవాచ ।

స ఏవం ప్రార్థితస్తేస్తు విహస్య వచనం పునః ।
ప్రోవాచేభముఖః ప్రీత్యా బోధయంస్తాన్ సతాం గతిః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

వారు ఇట్లు కోరగా, సత్పురుషులకు శరణ్యుడగు గణేశుడు నవ్వి వారికి ప్రేమతో బోధిస్తూ మరల ఇట్లు పలికెను.

గణేశ ఉవాచ ।

శ్రూయతామృషయస్సర్వే యుక్తం న క్రియతేఽ ధునా ।
అపరాధం వినా తస్మై క్రుధ్యతాం హానిరేవ చ ॥
ఉపస్కృతం పురా యైస్తు తేభ్యో దుఃఖం హితం నహి ।
యదా చ దీయతే దుఃఖం తదా నాశో భవేదిహ ॥
ఈదృశం చ తపః కృత్వా సాధ్యతే ఫలముత్తమమ్ ।
శుభం ఫలం స్వయం హిత్వా సాధ్యతే నాహితం పునః ॥

గణేశుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ ఋషులారా! మీరు అందరు వినుడు. మీరు చేయబూనిన పని యోగ్యమైనది కాదు. అపరాధము లేకుండగనే ఇతరులపై కోపించువారికి నిశ్చయముగా హాని కలుగును. పూర్వమునందు ఉపకారము చేసిన వారికి దుఃఖమును కలిగించుట క్షేమకరము కాదు. అట్టివారికి దుఃఖమును కలిగించు వారు ఈ జన్మలోననే వినాశమును పొందెదరు. ఇంతటి తపస్సును చేసి మీరు ఉత్తమమగు ఫలమును సాధించవలెను. తమంత తాముగా శుభఫలమును విడిచిపెట్టి అహితమును వివేకులు కోరుకొనరు. "

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం వచనం శ్రుత్వా తస్య తే మునిసత్తమాః ।
బుద్ధిమోహం తదా ప్రాప్తి ఇదమేవ వచోఽ బ్రువన్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆ మహర్షులు ఆయనయొక్క ఈ మాటను వినియు బుద్ధియందు మోహమును పొందియున్నవారు అగుటచే మరల అదే విధముగానిట్లు పలికిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

కర్తవ్యం పా త్వయా స్వామిన్నిదమేవ న చాన్యథా ।
ఇత్యుక్తస్తు తదా దేవో గణేశో వాక్యమబ్రవీత్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ ప్రభూ! నీవు మాకు చేసి పెట్టవలసిన పని ఇదియే. మరియొకటి లేదు. వారు ఇట్లు పలుకగా, అప్పుడు గణేశదేవుడు ఇట్లు పలికెను.

గణేశ ఉవాచ ।

అసాధుస్సాధుతాం చైవ సాధుశ్చాసాధుతాం తథా ।
కదాచిదపి నాప్నోతి బ్రహ్మోక్తమితి నిశ్చితమ్ ॥
యదా చ భవతాం దుఃఖం జాతం చానశనాత్పురా ।
తదా సుఖం ప్రదత్తం వై గౌతమేన మహర్షిణా ॥
ఇదానీం వై భవద్భిశ్చ తస్మై దుఃఖం ప్రదీయతే ।
నైతద్యుక్తతమం లోకే సర్వథా సువిచార్య తామ్ ॥
స్త్రీ బలాన్మోహితా యూయం న మే వాక్యం కరిష్యథ ।
ఏతద్ధితతమం తస్య భవిష్యతి న సంశయః ॥
పునశ్చాయమృషి శ్రేష్ఠో దాస్యతే వస్సుఖం ధ్రువమ్ ।
తారణం న చ యుక్తం స్యాద్వరమన్యం వృణీత వై ॥

గణేశుడు ఇట్లు పలికెను -

అసాధువు సాధువుగను, సాధువు అసాధువుగను ఎన్నటికీ మారడని బ్రహ్మ చెప్పిన మాట యథార్థము. పూర్వము మీకు తిండి లేక దుఃఖము కలిగినప్పుడు గౌతమమహర్షి మీకు సుఖమును కలిగించినాడు. ఇపుడు మీరు ఆయనకు దుఃఖమును ఇచ్చుచున్నారు. ఈ లోకములో ఇది ఏ విధముగనైననూ తగని పని. బాగుగా ఆలోచించుకొనుడు. మీరు స్త్రీ లకు లొంగిపోయి మోహమును పొందినవారై నా మాటను లెక్క చేయకున్నారు. ఇది నిస్సందేహముగా ఆయనకు మరింత హితమును కలిగించును. ఈ మహర్షి మరల మీకు సుఖమును మాత్రమే ఈయగలడు. ఇది నిశ్చయము. ఇట్టి మోసము తగదు. మరియొక వరమును కోరుకొనుడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం వచనం తేన గణేశేన మహాత్మనా ।
యద్యప్యుక్తమృషిభ్యశ్చ తదప్యేతే న మేనిరే ॥
భక్తాధీనతయా సోఽథ శివపుత్రోఽబ్రవీత్తదా ।
ఉదాసీనేన మనసా తానృషీన్ దుష్టశేముషీన్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

మహాత్ముడగు ఆ గణేశుడు ఈ విధముగా ఎంత చెప్పిననూ ఆ ఋషులు ఆయన మాటను లెక్క చేయలేదు. అప్పుడు శివపుత్రుడగు గణేశుడు భక్తులకు వశుడైనవాడు అగుటచే ఉదాసీనమగు మనస్సు గలవాడై దుర్బుద్ధిగల ఆ ఋషులతో నిట్లనెను.

గణేశ ఉవాచ ।

భవద్భిః ప్రార్థ్యతే యచ్చ కరిష్యేఽహం తథా ఖలు ।
పశ్చాద్భావ భవేదేవ ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే పునః ॥
గౌతమస్తు న జానాతి మునీనాం వై దురాశయమ్ ।
ఆనందమనసా నిత్యం పత్న్యా కర్మ చకార తత్ ॥
తదంతరే చ యజ్జాతం చరితం వరయోగతః ।
తద్దుష్టర్షి ప్రభావాత్తు శ్రూయతాం తన్మునీశ్వరాః ॥
గౌతమస్య చ కేదారే తత్రాసన్ వ్రీహయో యవాః ।
గణేశస్తత్ర గౌర్భూత్వా జగామ కిల దుర్బలా ॥
కంపమానా చ సా గత్వా తత్ర తద్వరయోగతః ।
వ్రీహీన్ సంభక్షయామాస యవాంశ్చ మునిసత్తమాః ॥
ఏతస్మిన్నంతరే దైవాద్గౌతమస్తత్ర చాగతః ।
స దయాలుస్తృణస్తంబైర్వారయామాస తాం తదా ॥
తృణస్తంబేన సా స్పృష్టా పపాత పృథివీతలే ।
మృతా చ తత్క్షణా దేవ తద్దృషేః పశ్యతస్తదా ॥
ఋషయశ్ఛన్నరూపాస్తే ఋషిపత్న్యస్తథాశుభాః ।
ఊచుస్తత్ర తదా సర్వే కిం కృతం గౌతమేన చ ॥
గౌతమోఽపి తదాహల్యా మాహూయాసీత్సువిస్మితః ।
ఉవాచ దుఃఖతో విప్రా దూయమానేన చేతసా ॥

గణేశుడు ఇటు పలికెను –

మీరు కోరిన విధముగనే నేను చేసెదను. ఆ పైన జరుగవలసినది జరుగును అని పలికి ఆయన అంతర్ధానమును చెందెను. ఆ మునుల దుర్బుద్ధిని గురించి తెలియని గౌతముడు ఆనందముగా భార్యతో గూడి నిత్య కర్మలను చేయుచుండెను. ఓ మహర్షులారా! ఇంతలో ఆ దుష్టులగు ఋషులు తపస్సును చేసి పొందిన వరముయొక్క ప్రభావముచే జరిగిన వృత్తాంతమును వినుడు. గౌతముని పంటపొలములో వరి, యవలు అను ధాన్యముల పంటలు ఉండెను. గణేశుడు బక్కచిక్కిన ఆవు రూపములో అచటకు వచ్చెను. ఓ మహర్షులారా! గణేశుని వరప్రభావముచే ఆ ఆవు అచట వణికిపోతూ తినుచుండెను. ఇంతలో దైవవశమున దయాహృదయుడగు" గౌతముడు అచటకు వచ్చి అపుడు దానిని గడ్డిపోచలతో తోలివేయుటకు యత్నించెను. ఆ ఆవు గడ్డిపోచ తగలగానే నేలపై బడి ఆ ఋషి చూచుచుండగనే అదే క్షణములో మరణించెను. అచటనే దాగియున్న ఋషులు, మరియు అశుభబుద్ధిగల వారి భార్యలు అందరు, గౌతముడు ఎట్టి పనిని చేసినాడు? అని పలికిరి. ఓ బ్రాహ్మణులారా! గౌతముడు కూడ మిక్కిలి ఆశ్చర్యమును పొంది అహల్యను పిలిచి కలుషితమైన మనస్సు గలవాడై దుఃఖముతోనిట్లు పలికెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

కిం జాతం చ కథం దేవి కుపితః పరమేశ్వరః ।
కిం కర్తవ్యం క్వ గంతవ్యం హత్యా చ సముపస్థితా ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ దేవీ! ఏమి జరిగినది? ఎట్లు జరిగినది? పరమేశ్వరుడు కోపించినాడు. ఏమి చేయవలెను? ఎచటకు పోవలెను? గోహత్య సంప్రాప్తమైనది.

సూత ఉవాచ ।

ఏతస్మిన్నంతరే విప్రా గౌతమం పర్య భర్త్సయన్ ।
విప్రపత్న్యస్తథాహల్యాం దుర్వచోభిర్వ్యథాం దదుః ॥
దుర్బుద్ధయశ్చ తచ్ఛిష్యాస్సుతాస్తేషాం తథైవ చ ।
గౌతమం పరిభర్త్స్యైవ ప్రత్యూచుర్ధిగ్వచో ముహుః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఇంతలో ఆ బ్రాహ్మణులు గౌతముని నిందించి పీడించిరి. వారి భార్యలు కూడ అహల్యకు చెడు మాటలతో దుఃఖమును కలిగించిరి. దుష్టబుద్ధులగు వారి శిష్యులు మరియు పుత్రులు కూడ గౌతముని పలుమార్లు బెదిరిస్తూ నిందావచనములను పలికిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

ముఖం న దర్శనీయం తే గమ్యతాం గమ్యతామితి ।
దృష్ట్వా గోఘ్నముఖం సద్యస్సచైలం స్నానమాచరేత్ ॥
యావదేవాశ్రమమధ్యే త్వం తావదేవ హవిర్భుజః ।
పితరశ్చ న గృహ్ణంతి హ్యస్మద్దత్తం హి కించన ॥
తస్మాదచ్చాన్యతస్త్వం చ పరివారసమన్వితః ।
విలంబం కురు నైవ త్వం ధేనుహన్ పాపకారక ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

నీ ముఖమును చూడరాదు. పొమ్ము, పొమ్ము, గోహంతకుని ముఖమును చూచినచో కట్టుబట్టలతో స్నానమును చేయవలెను. నీవు ఆశ్రమమునకు మధ్యలో ఉన్నంతవరకు దేవతలు మరియు పితృదేవతలు మేము ఇచ్చే హవిస్సులను వేటినీ స్వీకరించరు. కావున నీవు కుటుంబముతో సహా మరియొకచోటికి వెళ్లిపొమ్ము, గోవును సంహరించిన ఓ పాపీ! ఏ మాత్రమైననూ ఆలస్యమును చేయకుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా తే చ తం సర్వే పాషాణైస్సమతాడయన్ ।
వ్యథాం దదురతీవాస్మై తథాహల్యాం చ దురుక్తిభిః ॥
తాడితో భర్త్సితో దుష్టైర్గౌతమో గిరమబ్రవీత్ ।
ఇతో గచ్ఛామి మునయో హ్యన్యత్ర నివసామ్యహమ్ ॥
ఇత్యుక్త్వా గౌతమస్తస్మాత్ స్థానాచ్చ నిర్గతస్తదా ।
గత్వా క్రోశం తదా చక్రే హ్యాశ్రమం తదనుజ్ఞయా ॥
యావచ్చైవాభిశాపో వై తావత్కార్యం న కించన ।
న కర్మణ్యధికారోఽస్తి దైవే పిత్ర్యేఽథ వైదికే ॥
మాసార్ధం చ తతో నీత్వా మునీన్ సంప్రార్థయత్తదా ।
గౌతమో మునివర్యస్స తేన దుఃఖేన దుఃఖితః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

వారందరు ఇట్లు పలికి ఆయనను రాళ్లతో కొట్టి చాలా దుఃఖమును కలిగించిరి. అహల్యకు కూడ నిందా వచనములతో వ్యథను కలిగించిరి, దుష్టులగు వారిచే కొట్టబడి పీడించబడిన గౌతముడు " ఓ మునులారా! నేను ఇక్కడనుండి వెళ్లిపోయెదను, మరియొకచోట నివసించెదను" అని పలికెను. గౌతముడు ఇట్లు పలికి అపుడా స్థానమునుండి బయటపడి వారి అనుమతితో క్రోసు దూరములో ఆశ్రమమును కట్టుకొనెను. ఆ గోహత్యాపాపము ఉన్నంతవరకు నీవు ఏ కర్మలనైననూ చేయరాదు. దేవతలకు లేక పితరులకు సంబంధించిన వైదికకర్మలో నీకు అధికారము లేదు. గౌతమ మహర్షి ఈ విధముగా పదిహేను గడిపి ఆ దుఃఖముచే పీడించబడినవాడై ఆ ఋషులను. ఇట్లు ప్రార్థించెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

అనుకంప్యో భవద్భిశ్చ కథ్యతాం క్రియతే మయా ।
యథా మదీయం పాపం చ గచ్ఛత్వితి నివేద్యతామ్ ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను –

మీరు నాయందు దయను చూపుడు. నేను మీరు చెప్పినట్లు చేసెదను. నా పాపము తొలగిపోవు ఉపాయమును చెప్పుడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తాస్తే తదా విప్రా నోచుశ్చైవ పరస్పరమ్ ।
అత్యంతం సేవయా పృష్టా మీలితా హ్యేకతః స్థితాః ॥
గౌతమో దూరతః స్థిత్వా నత్వా తానృషిసత్తమాన్ ।
పప్రచ్ఛ వినయావిష్టః కిం కార్యం హి మయాదునా ॥
ఇత్యుక్తే మునినా తేన గౌతమేన మహాత్మనా ।
మిలితాస్సకలాస్తే వై మునయో వాక్యమబ్రువన్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

గౌతముడు ఇట్లు పలుకగా, ఆ బ్రాహ్మణులు మిన్నకుండిరి. అప్పుడు గౌతముడు అతిశయించిన వినయముతో ప్రశ్నించగా, వారు ఒకరితోనొకరు కూడబలుకుకొని ఒకచోట గుమిగూడి నిలబడిరి. గౌతముడు దూరముగా నిలబడి అత్యంతవినయముతో ఆ మహర్షులను, ఇప్పుడు నేను ఏమి చేయవలెను? అని ప్రశ్నించెను. మహాత్ముడగు ఆ గౌతమమహర్షి ఇట్లు పలుకగా, ఆ ఋషులందరు ఏకమై ఇట్లు పలికిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

నిష్కృతిర్హి వినా శుద్ధిర్జాయతే న కదాచన ।
తస్మాత్త్వం దేహశుద్ధ్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచర ॥
త్రివారం పృథివీం సర్వాం క్రమ పాపం ప్రకాశయన్ ।
పునరాగత్య చాత్రై వ చర మాసవ్రతం తథా ॥
శతమేకోత్తరం చైవ బ్రహ్మణోఽస్య గిరేస్తథా ।
ప్రక్రమణం విధాయైవం శుద్ధిస్తే చ భవిష్యతి ॥
అథవా త్వం సమానీయ గంగాస్నానం సమాచర ।
పార్థివానాం తథా కోటిం కృత్వా దేవం నిషేవయ ॥
గంగాయాం చ తతస్స్నాత్వా పునశ్చైవ భవిష్యతి ।
పురా దశ తథా చైకం గిరేస్త్వం క్రమణం కురు ॥
శతకుంభేస్తథా స్నాత్వా పార్థివం నిష్కృతిర్భవేత్ ।
ఇతి తైర్ఋషిభిః ప్రోక్తస్తథేత్యోమితి తద్వచః ॥
పార్థివానాం తథా పూజా గిరేః ప్రక్రమణం తథా ।
కరిష్యామీ మునిశ్రేష్ఠా ఆజ్ఞయా శ్రీమతామిహ ॥
ఇత్యుక్త్వా సర్షివర్యశ్చ కృత్వా ప్రక్రమణం గిరేః ।
పూజయామాస నిర్మాయ పార్థివానునిసత్తమః ॥

అహల్యా చ తతస్సాధ్వీ తచ్చ సర్వం చకార సా ।

శిష్యాశ్చ ప్రతిశిష్యాశ్చ చక్రుస్సేవాం తయోస్తదా ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం గౌతమప్రాయశ్చిత్తవర్ణనం నామ పంచవింశోఽధ్యాయః ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

ఎప్పుడైననూ ప్రాయశ్చిత్తము లేనిదే పాపనిష్కృతి లేదు. కావున నీవు శరీరశుద్ధికొరకై ప్రాయశ్చిత్తమును చేయుము. మూడు సార్లు భూమండలమునంతనూ పరిక్రమణము చేస్తూ నీ పాపమును ప్రకటించుము. ఆ తరువాత ఇచటకు మరలి వచ్చి నెలరోజుల వ్రతమును కూడ చేయుము. ఈ బ్రహ్మగిరికి నూట ఒక్క సార్లు ప్రదక్షిణము చేయము, అపుడు నీకు శుద్ధి లభించగలదు. లేదా గంగనీటిని తెచ్చి స్నానము చేసి కోటి పార్థివశివలింగములను చేసి సేవించుము. తరువాత గంగలో స్నానము చేసి ఈ పర్వతమును పదకొండు సార్లు ప్రదక్షిణము చేసి, తరువాత పార్థివ లింగమునకు వంద కడవలతో అభిషేకించినచో నీకు పాపనిష్కృతి లభించును. ఆ ఋషులు ఇట్లు నిర్దేశించగా గౌతముడు సరేనని అంగీకరించెను. ఓ మహర్షులారా! శోభాయుక్తులగు మీ అనుమతితో పార్టివపూజను మరియు గిరిప్రదక్షిణమును చేయగలను. ఆ మహర్షి ఇట్లు పలికి గిరిప్రదక్షిణమును చేసి పార్థివలింగమును నిర్మించి పూజించెను. సాధ్వియగు అహల్య కూడ ఆ కార్యమునంతనూ చేసెను. వారి శిష్యులు తమ శిష్యులతో గూడి వారిద్దరినీ సేవించిరి. "

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు గౌతమపాపనిష్కృతివర్ణనమనే ఇరువదియైదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

26 - త్ర్యంబకేశ్వర మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

ఏవం కృతే తు ఋషిణా సస్త్రీ కేన ద్విజాశ్శివః ।
ఆవిర్బభూవ సశివః ప్రసన్నస్సగణస్తదా ॥
అథ ప్రసన్నస్స శివో వరం బ్రూహి మహామునే ।
ప్రసన్నోఽహం సుభక్త్యా త ఇత్యువాచ కృపానిధిః ॥
తదా తత్సుందరం రూపం దృష్ట్వా శంభోర్మహాత్మనః ।
ప్రణమ్య శంకరం భక్త్యా స్తుతిం చక్రే ముదాన్వితః ॥
స్తుత్వా బహు ప్రణమ్యేశం బద్ధాంజలిపుటః స్థితః ।
నిష్పాపం కురు మాం దేవాబ్రవీదితి స గౌతమః ॥
ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తస్య గౌతమస్య మహాత్మనః ।
సుప్రసన్నతరో భూత్వా శివో వాక్యముపాదదే ॥

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆ మహర్షి భార్యతో గూడి ఈ విధముగా చేయగానే, అపుడు శివుడు ప్రసన్నుడై పార్వతితో మరియు గణములతో గూడి సాక్షాత్కరించెను. అపుడు దయానిధియగు ఆ శివుడు ప్రసన్నుడై ఇట్లు పలికెను: ఓ మహర్షీ! నీ గొప్ప భక్తికి నేను ప్రసన్నుడనైతిని. వరమును కోరుకొనుము, అప్పుడు గౌతముడు మంగళకరపరమాత్మయగు శంభుని ఆ సుందరరూపమును గాంచి భక్తితో ప్రణమిల్లి ఆనందముతో గూడినవాడై స్తుతించెను. ఆ గౌతముడు పలిపలివిధముల స్తుతించి చేతులను జోడించి ఈశ్వరునకు నమస్కరించి నిలబడి ఇట్లు పలికెను: ఓ దేవా! నా పాపమును నిర్మూలించుము. మహాత్ముడగు ఆ గౌతముని ఈ మాటను విని శివుడు మరింత ప్రసన్నుడై, ఇట్లు పలికెను.

శివ ఉవాచ ।

ధన్యోఽసి కృతకృత్యోఽసి నిష్పాపోఽసి సదా మునే ।
ఏతైర్దుష్టైః కిల త్వం చ చ్ఛలితోఽసి ఖలాత్మభిః ॥
త్వదీయదర్శనాల్లోకా నిష్పాపాశ్చ భవంతీ హి ।
కిం పునస్త్వం సపాపోఽసి మద్భక్తినిరతస్సదా ॥
ఉపద్రవస్త్వయి మునే యైః కృతస్తు దురాత్మభిః ।
తే పాపాశ్చ దురాచారా హత్యావంతస్త ఏవ హి ॥
ఏతేషాం దర్శనాదన్యే పాపిష్ఠాస్సంభవంతు చ ।
కృతఘ్నాశ్చ తథా జాతా నైతేషాం నిష్కృతిః క్వచిత్ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ మహర్షీ! నీవు ధన్యుడవు. కృతార్థుడవు. నీవు సర్వకాలములలో పాపరహితుడవే. క్రూరమనస్కులగు ఈ దుష్టులు నిన్ను మోసగించిరి. నిన్ను చూచిన మానవులు పాపవిముక్తులగుదురు. సర్వదా నా భక్తియందు

పరాయణుడవగు నీవు పాపాత్ముడవగుట ఎట్లు సంభవము? ఏ దురాత్ములైతే నీకు ఈ ఆపదను కలిగించిరో, వారే పాపాత్ములు, దురాచారులు మరియు హత్యాదోషము గలవారు అగుచున్నారు. ఈ కృతఘ్నులను చూచినవారికి పాపము చుట్టుకొనును. వీరికి ఎక్కడనైననూ నిష్కృతి లేదు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా శంకరస్తస్మై తేషాం దుశ్చరితం తదా ।
బహూవాచ ప్రభుర్విప్రాస్సత్క ద్రోఽసత్సు దండదః ॥
శర్వోక్తమితి స శ్రుత్వా సువిస్మితమనా ఋషిః ।
సుప్రణమ్య శివం భక్త్యా సాంజలిః పునరబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ బ్రాహ్మణులారా! సత్పురుషులకు ఆనందమును ఇచ్చి దుష్టులకు దండమును విధించే శంకర ప్రభుడు అప్పుడు వారి దుశ్చేష్టలను గురించి ఆతనికి వివరముగా చెప్పెను. శివుని ఆ మాటలను విని ఆ మహర్షి పరమాశ్చర్యమును పొంది శివునకు చేతులను జోడించి భక్తితో ప్రణమిల్లి మరల ఇట్లు పలికెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

ఋషిభిస్తైర్మహేశాన హ్యుపకారః కృతో మహాన్ ।
యద్యేవం న కృతం తైస్తు దర్శనం తే కుతో భవేత్ ॥
ధన్యాస్తే ఋషయో యోస్తు మహ్యం శుభతరం కృతమ్ ।
తద్దురాచరణాదేవ మమ స్వార్థో మహానభూత్ ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మహేశ్వరా! ఆ ఋషులు మహోపకారమును చేసిరి. వారు అట్లు చేసి ఉండనిచో, నీ దర్శనము ఎట్లు లభించును? నాకు అతిశయించిన శుభమును కలిగించిన ఆ మహర్షులు ధన్యులు. వారి దుష్టకృత్యమువలన మాత్రమే నాకు పెద్ద ఉపకారము సిద్ధించినది.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం తద్వచశ్శ్రుత్వా సుప్రసన్నో మహేశ్వరః ।
గౌతమం ప్రత్యువాచాశు కృపాదృష్ట్యా విలోక్య చ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

గౌతముని ఆ వచనములను విని మహేశ్వరుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై ఆయన పై దయాదృష్టులను బరపి వెంటనే ఇట్లు బదులిడెను.

శివ ఉవాచ ।

ఋషిర్ధన్యోఽసి విప్రేంద్ర ఋషే శ్రేష్ఠతరోఽసివై ।

జ్ఞాత్వా మాం సుప్రసన్నం హి వృణు త్వం వరముత్తమమ్ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠా! నీవు ధన్యుడవగు మహర్షివి, పరమశ్రేష్ఠుడవు. నేను మిక్కిలి ప్రసన్నుడనైనానని తెలుసుకొని నీవు ఉత్తమమగు వరమును కోరుకొనుము.

సూత ఉవాచ ।

గౌతమోఽపి విచార్యేవం లోకే విశ్రుతమత్యుత ।

అన్యథా న భవే దేవ తస్మాదుక్తం సమాచరేత్ ॥

నిశ్చిత్యైవం మునిశ్రేష్ఠో గౌతమశ్శివభక్తిమాన్ ।

సాంజల్నితశీర్షో హి శంకరం వాక్యమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

గౌతముడు ఇట్లు ఆలోచించెను: ఈ వృత్తాంతము లోకములో ప్రసిద్ధిని గాంచును. దీనిని ఆపే ఉపాయము లేనే లేదు. కావున నేను చెప్పినట్లు చేసెదను. శివభక్తి గల ఆ గౌతమమహర్షి ఇట్లు నిశ్చయించుకొని చేతులను జోడించి తలను వంచి శంకరునితో ఇట్లు పలికెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

సత్యం నాథ బ్రవీషి త్వం తథాపి పంచభిః కృతమ్ ।

నాన్యథా భవతీత్యత్ర యజ్జాతం జాయతాం తు తత్ ॥

యది ప్రసన్నో దేవేశ గంగా చ దీయతాం మమ ।

కురు లోకోపకారం హి నమస్తేఽస్తు నమోఽ స్తు తే ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ నాథా! నీవు సత్యమును పలికితివి. ఐదుగురు ముఖ్యమైనవారు ఈ పనిని చేసినారు◌ు. విధిబలముచే అట్లు జరుగవలసియున్నది. జరిగినదాని గురించి చింత వలదు. ఓ దేవ దేవా! నీవు ప్రసన్నుడవైనచో నాకు గంగను ఇచ్చి లోకోపకారమును చేయుము. నీకు అనేక నమస్కారములు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా వచనం తస్య ధృత్వా వై పాదపంకజమ్ ।
నమశ్చకార దేవేశం గౌతమో లోకకామ్యయా ॥
తతస్తు శంకరో దేవః పృథివ్యాశ్చ దివశ్చ సః ।
సారం చైవ సముద్ధృత్య రక్షితం పూర్వమేవ తత్ ॥
వివాహే బ్రహ్మణా దత్తమవశిష్టం చ కించన ।
తత్తస్మై దత్తవాన్ శంభుర్మునయే భక్తవత్సలః ॥
గంగాజలం తదా తత్ర స్త్రీరూపమభవత్పరమ్ ।
తస్యాశ్చైవ ఋషి శ్రేష్ఠః స్తుతిం కృత్వా నతిం వ్యధాత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

గౌతముడు ఇట్లు పలికి లోకముల హితమును చేయగోరి ఆ దేవదేవుని పాదపద్మము(ు)ను పట్టుకొని నమస్కరించెను. పూర్వము భూలోకస్వర్గలోకముల సారమును తీసి దానిలో కొంత భాగము గౌతమునకు వివాహములో బ్రహ్మచే ఈయబడెను. మిగిలినది దాచియుంచబడెను. అపుడు భక్తవత్సలుడు, మంగళకరుడు అగు శంభుదేవుడు దానిని ఆ మహర్షికి ఇచ్చెను. అపుడు అచట గంగా జలము గొప్ప స్త్రీ రూపమును దాల్చెను. ఆ మహర్షి ఆమెకు నమస్కరించి స్తుతించెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

ధన్యాసి కృతకృత్యాసి పావితం భువనం త్వయా ।
మాం చ పావయ గంగే త్వం పతంతం నిరయే ధ్రువమ్ ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ గంగా! నీవు ధన్యురాలవు. కృతకృత్యురాలవు. నీవు లోకమును పవిత్రము చే(య)సితివి. నిశ్చయముగా నరకములో పడబోయే నన్ను కూడ పవిత్రము చేయుము.

సూత ఉవాచ ।

శంభుశ్చాపి తదోవాచ సర్వేషాం హితకృచ్ఛృణు ।
గంగే గౌతమమేనం త్వం పావయస్వ మదాజ్ఞయా ॥
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య శంభోశ్చ గౌతమస్య చ ।
ఉవాచైవం శివం గంగా శివశక్తిర్హి పావనీ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

అపుడు సర్వులకు హితమును చేసే శంభుడు కూడ ఇట్లు పలికెను. ఓ గంగా! వినుము. నా ఆజ్ఞచే ఈ గౌతముని నీవు పావనము చేయుము. శంభుని మరియు గౌతముని ఈ మాటలను విని శివుని శక్తిస్వరూపిణి మరియు పరమపావని అగు గంగ శివునితోనిట్లు పలికెను.

గంగో వాచ ।

ఋషిం తు పావయిత్వాహం పరివారయుతం ప్రభో ।
గమిష్యామి నిజస్థానం వచస్సత్యం బ్రవీమి హ ॥

గంగ ఇట్లు పలికెను :

ఓ ప్రభూ! నేను ఈ ఋషిని కుటంబసమేతముగా పావనము చేసి నా స్థానమునకు వెళ్లెదను. నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తో గంగయా తత్ర మహేశో భక్తవత్సలః ।
లోకోపకరణార్థాయ పునర్గంగాం వచోఽబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ సమయములో గంగ ఇట్లు పలుకగా, భక్తవత్సలుడగు మహేశ్వరుడు లోకములకు ఉపకారమును చేయగోరి గంగతో మరలనిట్లనెను.

శివ ఉవాచ ।

త్వయా స్థాతవ్యమత్రై వ వ్రజేద్యావత్కలిర్యుగః ।
వైవస్వతో మనుర్దేవి హ్యష్టావింశత్తమో భవేత్ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ దేవీ! కలియుగము వచ్చి సూర్యుని కుమారుడు ఇరవై ఎనిమిదవ మనువు అగునంతవరకు ఇక్కడనే నీవు ఉండవలసినది.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య స్వామినశ్శంకరస్య తత్ ।
ప్రత్యువాచ పునర్గంగా పావనీ సా సరిద్వరా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను :

ఆ శంకరప్రభుని ఈ మాటను విని నదీమతల్లి, పరమపావనియగు ఆ గంగ ఇట్లు బదులిడెను.

గంగోవాచ ।

మాహాత్మ్యమధికం చేత్త్వాన్మమ స్వామిన్ మహేశ్వర ।
సర్వేభ్యశ్చ తదా స్థాస్యే ధరాయాం త్రిపురాంతక ॥
కించాన్యచ్చ శృణు స్వామిన్ వపుషా సుందరేణ హ ।
తిష్ఠ త్వం మత్సమీపే వై సగణస్సాంబికః ప్రభో ॥

గంగ ఇట్లు పలికెను -

ఓ స్వామీ! మహేశ్వరా! త్రిపురాసురసంహారకా! భూమండలమునందు నాకు అన్నింటినీ మించిన గొప్పదనము కలిగే పక్షములో నేను ఇచట ఉండగలను. ఓ స్వామీ! మరియొక విషయము కూడ వినుడు. ఓ ప్రభూ! నీవు గణములతో మరియు పార్వతితో గూడి సుందరమగు దేహమును దాల్చి నా సమీపములో నుండుము.

సూత ఉవాచ ।

ఏవం తస్యా వచశ్శ్రుత్వా శంకరో భక్తవత్సలః ।
లోకోపకరణార్థాయ పునర్గంగాం వచోఽబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆమెయొక్క ఈ మాటను విని భక్తవత్సలుడగు శంకరుడు లోకములకు ఉపకారమును చేయగోరి గంగతో మరలనిట్లనెను.

శివ ఉవాచ ।

ధన్యాసి శ్రూయతాం గంగే హ్యహం భిన్నస్త్వయా న హి ।
తథాపి స్థీయతే హ్యత్ర స్థీయతాం చ త్వయాపి పా ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ గంగా! నీవు ధన్యురాలవు. వినుము. నీవు నాకంటే వేరుగా లేవు. అయిననూ నేను ఇచట ఉండెదను. నీవు కూడ ఉండుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం వచనం శ్రుత్వా స్వామినః పరమేశితుః ।
ప్రసన్నమానసా భూత్వా గంగా చ ప్రత్యపూజయత్ ॥
ఏతస్మిన్నంతరే దేవా ఋషయశ్చ పురాతనాః ।
సుతీర్థాన్యప్యనేకాని క్షేత్రాణి వివిధాని చ ॥
ఆగత్య గౌతమం సర్వే గంగాం చ గిరిశం తథా ।
జయ జయేతి భాషంతః పూజయామాసురాదరాత్ ॥
తతస్తే నిర్జరాస్సర్వే తేషాం చక్రుః స్తుతిం ముదా ।
కరాన్ బద్ధ్వా నతస్కంధా హరీబ్రహ్మాదయస్తదా ॥
గంగా ప్రసన్నా తేభ్యశ్చ గిరిశశ్చాపి చ తుష్టదా ।
వరం బ్రూత సురశ్రేష్ఠా దద్వో వః ప్రియకామ్యయా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

పరమేశ్వరప్రభుని ఈ వచనములను విని గంగ మిక్కిలి ప్రసన్నమైన మనస్సు గలదై ఆయనను పూజించెను. ఇంతలో అచటకు దేవతలు, ప్రాచీనులగు ఋషులు, అనేకతీర్థములు మరియు వివిధక్షేత్రములు వచ్చి అందరు గౌతముని, గంగను మరియు కైలాసపతిని జయజయధ్వానములను పలికి ఆదరముతో పూజించిరి. తరువాత బ్రహ్మ, విష్ణువు మొదలగు ఆ దేవతలు అందరు చేతులను కట్టుకొని నడుములను వంచి ఆనందముతో వారిని స్తుతించిరి. గంగ మరియు శివుడు అపుడు వారి విషయములో ప్రసన్నులై ఇట్లు పలికిరి: ఓ దేవోత్తములారా! మీకు ప్రియమును చేయగోరి వరమును ఈయ సంకల్పించినాము కోరుకొనుడు.

దేవా ఊచుః ।

యదా ప్రసన్నో దేవేశ ప్రసన్నా త్వం సరిద్వరే ।
స్థాతవ్యమత్ర కృపయా నః ప్రియార్థం తథా నృణామ్ ॥

దేవతలు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ దేవదేవా! ఓ నదీశ్రేష్ఠమా! మీరు ప్రసన్నులైనచో, మాయొక్క మరియు మానవులయొక్క ప్రీతి కొరకు దయతో ఇచటనే స్థిరముగా నుండుడు.

గంగోవాచ ।

యూయం సర్వప్రియార్థం చ తిష్ఠథాత్ర న కిం పునః ।
గౌతమం క్షాలయిత్వాహం గమిష్యామి యథాగతమ్ ॥
భవత్సు మే విశేషోఽత్ర జ్ఞేయశ్చైవ కథం సురాః ।
తత్ప్రమాణం కృతం చేత్స్యాత్తదా తిష్ఠామ్యసంశయమ్ ॥

గంగ ఇట్లు పలికెను -

సర్వులకు ప్రీతిని కలిగించుటకొరకై మీరు ఇచటనే ఏల ఉండరాదు? నేను గౌతముని పాపమును కడిగి వేసి వచ్చిన దారిన వెళ్లేదను. ఓ దేవతలారా! మీ అందరిలో నా ప్రత్యేకత తెలిసే విధమేది? మీరు ఆ విషయమును నిరూపించినచో, అపుడు నేను నిస్సందేహముగా ఉండగలను.

సర్వే ఊచుః ।

సింహరాశౌ యదా స్యాద్వై గురుస్సర్వసుహృత్తమః ।
తదా వయం చ సర్వే త్వగమిష్యామో న సంశయః ॥
ఏకాదశ చ వర్షాణి లోకానాం పాతకం త్విహ ।
క్షాలితం యద్భవేదేవం మలినాస్స్మ సరిద్వరే ॥
తస్యైవ క్షాలనాయ త్వియాస్యామస్సర్వథా ప్రియే ।
త్వత్సకాశం మహాదేవి ప్రోచ్యతే సత్యమాదరాత్ ॥
అనుగ్రహాయ లోకనామస్మాకం ప్రియకామ్యయా ।
స్థాతవ్యం శంకరేణాపి త్వయా చైవ సరిద్వరే ॥
యావత్సింహే గురుశ్చైవ స్థాస్యామస్తావదేవ హి ।
త్వయి స్నానం త్రికాలం చ శంకరస్య చ దర్శనమ్ ॥
కృత్వా స్వపాపం నిఖిలం విమోక్ష్యామో న సంశయః ।
స్వదేశాంశ్చ గమిష్యామో భవచ్ఛాసనతో వయమ్ ॥

అందరు ఇట్లు పలికిరి -

సర్వులకు ప్రియమిత్రుడగు గురువు ఎప్పుడైతే సింహరాశియందు ఉండునో(గో, అప్పుడు మేమందరము నిస్సంశయముగా నీలోనికి వచ్చెదము. ఓ నదీశ్రేష్ఠమా! పదకొండు సంవత్సరములు మేము మానవుల పాతకములను క్షాళితము చేసి మేము కూడ మాలిన్యమును పొందెదము. ఓ ప్రీతిపాత్రమైనదానా! అపుడు మేము ఆ మాలిన్యమును క్షాళితము చేసుకొనుటకొరకై నీ సమీపమునకు వచ్చెదము. ఓ మహాదేవీ! మేము నీ ఎదుట ఆదరముతో సత్యమును పలుకుచున్నాము. ఓ నదీ శ్రేష్ఠమా! లోకానుగ్రహముకొరకు మరియు మాకు ప్రీతిని కలిగించుటకొరకు నీవు శంకరునితో సహా ఇచట స్థిరముగా నుండుము. సింహములో గురుడు ఉన్నంతవరకు మేము నీయందు "ఉండేదము. మూడు కాలములయందు నీలో స్నానమును చేసి, శంకరుని దర్శించి, మేము మా పాపములన్నింటినుండి నిస్సందేహముగా విముక్తిని పొందెదము. తరువాత నీ అనుమతిని పొంది మా మా స్థానములకు వెళ్లేదము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం ప్రార్థితస్తైస్తు గౌతమేన మహర్షిణా ।
స్థితోఽసౌ శంకరః ప్రీత్యా స్థితా సా చ సరిద్వరా ॥
సా గంగా గౌతమీ నామ్నా లింగం త్ర్యంబకమీరితమ్ ।
ఖ్యాతా ఖ్యాతం బభూవాథ మహాపాతకనాశనమ్ ॥
తద్దినం హి సమారభ్య సింహస్థే చ బృహస్పతౌ ।
ఆయాంతి సర్వతీర్థాని క్షేత్రాణి దైవతాని చ ॥
సరాంసి పుష్కరాదీని గంగాద్యాస్సరితస్తథా ।
వాసుదేవాదయో దేవాస్సంతి వై గౌతమీతటే ॥
యావత్తత్ర స్థితానీహ తావత్తేషాం ఫలం న హి ।
స్వప్రదేశే సమాయాతాస్తర్హ్యే తేషాం ఫలం భవేత్ ॥
జ్యోతిర్లింగమిదం ప్రోక్తం త్ర్యంబకం నామ విశ్రుతమ్ ।
స్థితం తటే హి గౌతమ్యా మహాపాతకనాశనమ్ ॥
యః పశ్యేద్భక్తితో జ్యోతిర్లింగం త్ర్యంబకనామకమ్ ।
పూజయేత్ప్ర ణమేత్ స్తుత్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥
జ్యోతిర్లింగం త్ర్యంబకం హి పూజితం గౌతమేన హ ।
సర్వకామప్రదం చాత్ర పరత్ర పరముక్తిదమ్ ॥
ఇతి వశ్చ సమాఖ్యాతం యత్పృష్టోఽహం మునీశ్వరాః ।
కిమన్యదిచ్ఛథ శ్రోతుం తద్ బ్రూయాం వో న సంశయః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం త్ర్యంబకేశ్వరమాహాత్మ్య వర్ణనం నామ షడ్వింశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఈ విధముగా గౌతమ మహర్షి మరియు ఇతరులు ప్రార్థించగా శంకరుడు మరియు ◌ు నదీరాజమగు గంగ ప్రీతితో అచటనే యుండిరి. ఆ గంగకు గౌతమి అనియు, మహాపాపములను పోగొట్టే ఆ లింగమునకు త్ర్యంబకేశ్వరుడనియు తరువాత ప్రఖ్యాతి కలిగెను. ఆ నాటినుండియు గురువు సింహరాశిలోనుండగా సర్వతీర్థములు, క్షేత్రములు మరియు దేవతలు అచటకు వచ్చెదరు. అపుడు పుష్కరము మొదలగు సరస్సులు, గంగ మొదలగు నదులు, వాసుదేవుడు మొదలగు దేవతలు గౌతమీనదియొక్క ఒడ్డున ఉండెదరు. ఇచట ఉన్నంతవరకు వాటికి తమ స్వస్థానములో మహిమ ఉండదు. అవి తమ స్థానమునకు వెళ్లిన తరువాత మరల ఫలమును ఈయగలును. గౌతమీతీరమునందు ఉన్న మహాపాపములను పోగొట్టే ఈ జ్యోతిర్లింగమునకు త్ర్యంబకేశ్వరుడని ప్రఖ్యాతి గలదు. ఎవడైతే త్ర్యంబకేశ్వర జ్యోతిర్లింగమును దర్శించి నమస్కరించి స్తుతించి పూజించునో, అట్టివాడు సర్వపాపములనుండి విముక్తిని పొందును. గౌతమునిచే పూజింపబడిన త్ర్యంబకేశ్వరజ్యోతిర్లింగము ఈ లోకములో కోర్కెలనన్నిటినీ ఈడేర్చి పరలోకములో సర్వోత్కృష్టమగు ముక్తిని ఇచ్చును. ఓ మహర్షులారా! మీరు అడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానముగా ఈ వృత్తాంతమును చెప్పితిని. మీరు ఇంకనూ ఏమి వినగోరుచున్నారు? నేను నిస్సందేహముగా చెప్పెదను.

శ్రీ శివ మహా పురాణములోని కోటి రుద్ర సంహిత యందు త్ర్యంబకేశ్వర మాహాత్మ్యమును వర్ణించే ఇరువది ఆరవ అధ్యాయము ముగిసినది.

27 - గౌతముని శాపము

ఋషయ ఊచుః ।

గంగా చ జలరూపేణ కుతో జాతా వద ప్రభో ।
తన్మాహాత్మ్యం విశేషేణ కుతో జాతం వద ప్రభో ॥
యైర్విప్రై ర్గౌతమాయైవ దుఃఖం దత్తం దురాత్మభిః ।
తేషాం కిం చ తతో జాతముచ్యతాం వ్యాససద్గురో ॥

ఋ షులు ఇట్లు పలికిరి -

ఓ ప్రభూ! గంగ జలరూపములో ఎక్కడనుండి ఆవిర్భవించినది? దానికి విశేషమగు మహిమ ఎక్కడ నుండి వచ్చినది? ఓ ప్రభూ! ఈ విషయమును చెప్పుము. వ్యాసుడు సద్గురువుగా గలవాడా! దుర్బుద్ధిగల ఏ బ్రాహ్మణులు గౌతములకు దుఃఖమును కలిగించిరో, వారికి ఆ తరువాత ఏమాయెను? ఈ విషయమును కూడ చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

ఏవం సంప్రార్థితా గంగా గౌతమేన తదా స్వయమ్ ।
బ్రహ్మణశ్చ గిరేర్విప్రా ద్రుతం తస్మాదవతరత్ ॥
ఔదుంబరస్య శాఖాయాస్తత్ర వాహో వినిస్సృతః ।
తత్ర స్నానం ముదా చక్రే గౌతమో విశ్రుతో మునిః ॥
గౌతమస్య చ యే శిష్యా అన్యే చైవ మహర్షయః ।
సమాగతాశ్చ తే తత్ర స్నానం చక్రుర్ముదాన్వితాః ॥
గంగా ద్వారం చతన్నామ ప్రసిద్ధమభవత్తదా ।
సర్వపాపహరం రమ్యం దర్శనాన్మునిసత్తమాః ॥
గౌతమస్పర్ధినస్తే చ ఋషయస్తత్ర చాగతాః ।
స్నానార్థం తాంశ్చ సా దృష్ట్వా హ్యంతర్ధానం గతా ద్రుతమ్ ॥
మామేతి-గౌతమస్తత్ర వ్యాజహార వచో ద్రుతమ్ ।
ముహుర్ముహుః స్తువన్ గంగాం సాంజలిర్నతమస్తకః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ బ్రాహ్మణులారా! అపుడు గౌతముడు స్వయముగా ప్రార్థించగా, గంగ ఆ బ్రహ్మగిరినుండి వేగముగా క్రిందకు దిగెను. ఆ ప్రవాహము ఉదుంబరవృక్షముయొక్క కొమ్మనుండి ఆవిర్భవించెను. ప్రఖ్యాతిని గాంచిన గౌతమమహర్షి దానియందు ఆనందముతో స్నానమును చేసెను. గౌతముని శిష్యులు మరియు అక్కడకు విచ్చేసిన ఇతరమహర్షులు ఆనందముతో కూడినవారై దానియందు స్నానమును చేసిరి. అప్పటినుండి అది గంగాద్వారమని ప్రసిద్ధిని గాంచెను. ఓ మహర్షులారా! ఆ సుందరప్రదేశము దర్శనమాత్రము చేతనే సర్వపాపములను పోగొట్టును. గౌతమునిపై విరోధమును బూనిన ఆ ఋషులు

అక్కడకు " స్నానముకొరకు వచ్చిరి. వారిని చూచి ఆ గంగ వెంటనే అంతర్ధానమును చెందెను. ఆ సమయములో గౌతముడు చేతులను జోడించి తలను వంచి అనేక పర్యాయములు స్తుతిస్తూ, వదు, వద్దు అని శీఘ్రముగా పలికెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

ఇమే చ శ్రీమదాంధాశ్చ సాధవో వాప్యసాధవ ।

ఏతత్పుణ్య ప్రభావేణ దర్శనం దీయతాం త్వయా ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను –

వీరు ధనమదముతో గ్రుడ్డివారు అయి ఉండవచ్చును. వీరు సాధుపురుషులు కావచ్చును; కాకపోవచ్చును. కాని ఈ స్థలముయొక్క పుణ్య ప్రభావముచే నీవు వీరికి దర్శనమును ఈయదగును.

సూత ఉవాచ ।

తతో వాణీ సముత్పన్నా గంగాయా వ్యోమమండలాత్ ।

తచ్ఛృణుధ్వమృషి శ్రేష్టా గంగావచనముత్తమమ్ ॥

ఏతే దుష్టతమాశ్చైవ కృతఘ్నస్స్వామిద్రోహిణః ।

జాల్మాః పాఖండనశ్చైవ ద్రష్టుం వర్జ్యాశ్చ సర్వదా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

అప్పుడు ఆకాశమునుండి గంగయొక్క వచనము వినవచ్చెను. ఓ మహర్షులారా! గంగయొక్క ఆ ఉత్తమవచనమును వినుడు. వీరు పరమదుర్మార్గులు, చేసిన మేలును మరచినవారు, ప్రభువునకు ద్రోహమునాచరించినవారు, పాపాత్ములు మరియు నిశ్చితముగా నాస్తికులు గనుక వీరిని ఎన్నడైననూ చూడరాదు.

గౌతమ ఉవాచ ।

మాతశ్చ శ్రూయతామేతన్మహతాం గిర ఏవ చ ।

తస్మాత్త్వయా చ కర్తవ్యం సత్యం చ భగవద్వచః ॥

అపకారిషు యో లోక ఉపకారం కరోతి వై ।

తేన పూతో భవామ్యత్ర భగవద్వచనం త్విదమ్ ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ తల్లీ! ఈ మహాత్ముల వచనములను వినుము. ఇది భగవానుని వచనము గనుక, దీనిని నీవు సత్యము చేయుము, లోకములో ఎవడైతే అపకారము చేసినవానికి ఉపకారమును చేయునో, వానిచే నేను ఈ లోకములో పవిత్రుడనగుదునని భగవానుడు ఈ వచనమును చెప్పియున్నాడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి శ్రుత్వా మునేర్వాక్యం గౌతమస్య మహాత్మనః ।
పునర్వాణీ సముత్పన్నా గంగాయా వ్యోమమండలాత్ ॥
కథ్యతే హి త్వయా సత్యం గౌతమర్షే శివం వచః ।
తథాపి సంగ్రహార్థం చ ప్రాయశ్చిత్తం చరంతు వై ॥
శతమేకోత్తరం చాత్ర కార్యం ప్రక్రమణం గిరేః ।
భవచ్ఛాసనతఃప్తై త్వైస్య్న దధీనైర్విశేషతః ॥
తతశ్చైవాధికారశ్చ జాయతే దుష్టకారిణామ్ ।
మద్దర్శనే విశేషేణ సత్యముక్తం మయా మునే ॥
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్యాశ్చ క్రుర్వై తే తథాఽ ఖిలాః ।
సంప్రార్థ్య గౌతమం దీనాః క్షంతవ్యో నోఽపరాధకః ॥
ఏవం కృతే తదా తేన గౌతమేన తదాజ్ఞయా ।
కుశావర్తం నామ చక్రే గంగాద్వారాదధో గర్తమ్ ॥
తతః ప్రాదురభూత్తత్ర సా తస్య ప్రీతయే పునః ।
కుశావర్తం చ విఖ్యాతం తీర్థమాసీత్తదుత్తమమ్ ॥
తత్ర స్నాతో నరో యస్తు మోక్షాయ పరికల్పతే ।
త్యక్త్వా సర్వానఘాన్ సద్యో విజ్ఞానం ప్రాప్య దుర్లభమ్ ॥
గౌతమో ఋషయశ్చాన్యే మిలితాశ్చ పరస్పరమ్ ।
లజ్జితాస్తే తదా యే చ కృతఘ్నా హ్యభవన్ పురా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

మహాత్ముడగు గౌతమమహర్షియొక్క ఈ మాటను వినిన తరువాత, ఆకా◌ాశమండలమునుండి గంగయొక్క వాణి మరల ఆవిర్భవించెను. ఓ గౌతమమహర్షీ! నీవు సత్యము, మంగళకరము అగు మాటను చెప్పియుంటివి. అయిననూ లోకసంగ్రహము కొరకు వీరు ప్రాయశ్చిత్తమును చేయుదురు గాక!. వీరు ప్రత్యేకించి నీ చెప్పుచేతలలోనున్నవారై నీ ఆజ్ఞను అనుసరించి ఈ పర్వతమును నూట ఒక్క సార్లు ప్రదక్షిణము చేయవలెను. ఓ మహర్షీ! చెడు పనిని చేసిన వీరికి ఆ తరువాత మాత్రమే నన్ను దర్శించే విశేషాధికారము లభించును. నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను. ఆమెయొక్క ఆ వచనమును వినిన వారందరు మా అపరాధమును మన్నించుడని దీనముగా గౌతముని వేడుకొని, ఆ విధముగనే చేసిరి. వారు అట్లు చేసిన తరువాత ఆమెయొక్క అనుమతిని పొంది ఆ గౌతముడు గంగాద్వారమునకు క్రిందిభాగములో కుశావర్తమనే ఒక గోతిని చేసెను. తరువాత ఆ గంగ ఆయనకు ప్రీతిని కలిగించుటకొరకై మరల అచట ఆవిర్భవించెను. అదీ కుశావర్తమను పేరు గలదై ఉత్తమమగు తీర్థముగా ప్రఖ్యాతిని పొందెను. అచట స్నానమును చేసిన మానవుడు వెంటనే సర్వ పాపములనుండి విముక్తుడై దుర్లభమగు జ్ఞానమును పొంది మోక్షమునకు అర్హుడగును. గౌతముడు మరియు ఇతరమహర్షులు ఒకరితోనొకరు కలుసుకొనిరి. పూర్వము కృతఘ్నులమైతిమని అప్పుడు వారు సిగ్గు పడిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

అస్మాభిరన్యథా సూత శ్రుతం తద్వర్ణయామహే ।
గౌతమస్తాన్ ద్విజాన్ క్రుద్ధశ్శశాపేతి ప్రబుధ్య తామ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి :

ఓ సూతా! మేము మరియొక విధముగా వినియుంటిమి. దానిని నీకు చెప్పెదము. గౌతముడు కోపించి ఆ బ్రాహ్మణులను శపించెనని తెలుసుకొనుము.

సూత ఉవాచ ।

ద్విజాస్తదపి సత్యం వై కల్ప భేదసమాశ్రయాత్ ।
వర్ణయామి విశేషేణ తాం కథామపి సువ్రతాః ॥
గౌతమోఽపి ఋషీన్ దృష్ట్వా తదా దుర్భిక్షపీడితాన్ ।
తపశ్చకార సుమహద్వరుణస్య మహాత్మనః ॥
అక్షయ్యం కల్పయామాస జలం వరుణమాయయా ।
తతో వ్రీహీన్ యవాంశ్చైవ వాపయామాస భూరిశః ॥
ఏవం పరోపకారీ స గౌతమో మునిసత్తమః ।
ఆహారం కల్పయామాస తేభ్యస్స్వతపసో బలాత్ ॥
కదాచిత్తత్ స్త్రియో దుష్టా జలార్థమవమానితాః ।
ఊచుః పతిభ్యస్తాః క్రుద్ధా గౌతమేర్ష్యాకరం వచః ॥
తతస్తే భిన్నమతయో గాం కృత్వా కృత్రిమాం ద్విజాః ।
తద్ధాన్యభక్షణాసక్తాం చక్రుస్తాం కుటిలాశయాః ॥
స్వధాన్య భక్షణాసక్తం గాం దృష్ట్వా గౌతమస్తదా ।
తృణేన తాడయామాస శనైస్తాం సంనివారయన్ ॥
తృణసంస్పర్శమాత్రేణ సా భూమౌ పతితా చ గౌః ।
మృతా హ్యభూత్ క్షణం విప్రా భావికర్మవశాత్తదా ॥
గౌర్హతా గౌతమేనేతి తదా తే కుటిలాశయాః ।
ఏకత్రీభూయ తత్రత్యైస్సకలా ఋషయోఽవదన్ ॥
తతస్స గౌతమో భీతో గౌర్హతేతి బభూవ హ ।
చకార విస్మయం నార్యహల్యాశిష్యైశివానుగః ॥
తతస్స గౌతమో జ్ఞాత్వా తాం గాం క్రోధసమాకులః ।
శశాప తానృషీన్ సర్వాన్ గౌతమో మునిసత్తమః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! కల్పభేదమును స్వీకరించినచో, ఆ కథ కూడ సత్యమే యగును. ఓ గొప్ప నిష్ఠగలవారా! ఆ కథను కూడ వివరముగా వర్ణించగలను, అప్పుడు గౌతముడు దుర్భిక్షముచే బాధింపబడుచున్న ఋషులను చూచి, మహాత్ముడగు వరుణుని ఉద్దేశించి మిక్కిలి గొప్ప తపస్సును చేసెను. ఆయన

వరుణుని మాయా ప్రభావముచే అక్షయమగు నీటిని ఏర్పాటు చేసి, ఆ తరువాత ధాన్యమును, యవలను అధికముగా పండింపజొచ్చెను. ఓ మహర్షులారా! ఈ విధముగా పరోపకారియగు ఆ గౌతముడు తన తపోబలముచే వారికి ఆహారమును ఏర్పాటు చేసెను. ఒక నాడు దుర్బుద్ధిగల వారి భార్యలు నీటికొరకై అవమానమును పొంది కోపించినవారై భర్తలతో గౌతమునిపై ఈర్ష్యను కలిగించే వచనములను చెప్పిరి. అపుడు వక్రబుద్ధిగల ఆ బ్రాహ్మణులు గౌతమునిపై వ్యతిరేకభావము గలవారై కృత్రిమమగు గోవుని నిర్మించి, అది- గౌతముని ధాన్యమును ఆసక్తితో భక్షించునట్లు చేసిరి. అప్పుడు తన ధాన్యమును ఆసక్తితో భక్షించుచున్న గోవును చూచి గౌతముడు దానిని మెల్లగా నివారించబోయి గడ్డిపరకతో అదిలించెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! అపుడు భవిష్యత్తును నిర్ధారించే కర్మయొక్క ప్రభావముచే, ఆ గోవు గడ్డిపరక తగిలినంత మాత్రాన నేలపై బడి వెనువెంటనే మరణించెను. అప్పుడు దుష్టబుద్ధిగల ఆ ఋషులు అందరు అక్కడి వారితో జతగట్టి గౌతముడు గోవును చంపినాడని చెప్పిరి. అప్పుడు శివభక్తుడగు ఆ గౌతముడు భార్యయగు అహల్య మరియు శిష్యులతో గూడి గోవు సంహరించబడినదనే భయము గలవాడై ఆశ్చర్యమును పొందెను. తరువాత ఆ గౌతమమహర్షి ఆ గోవుయొక్క యథార్థస్వరూపమునెరింగి కోపముతో నిండిన మనస్సు గలవాడై ఆ ఋషులనందరినీ శపించెను.

గౌతమ ఉవాచ ।

యూయం సర్వే దురాత్మానో దుఃఖదా మే విశేషతః ।
శివభక్తస్య సతతం స్యుర్వేదవిముఖాస్సదా ॥
అద్య ప్రభృతి వేదోక్తే సత్కర్మణి విశేషతః ।
మా భూయాద్భవతాం శ్రద్ధా శైవమార్గే విముక్తిదే ॥
అద్య ప్రభృతి దుర్మార్గే తత్ర శ్రద్ధా భవేత్తు వః ।
మోక్షమార్గవిహీనే హి సదా శ్రుతిబహిర్ముఖే ॥
అద్య ప్రభృతి ఫాలాని మృల్లిప్తాని భవంతు వః ।
ప్రంసధ్వం నరకే యూయం ఫాలమృల్లేపనాద్ద్విజాః ॥
భవంతో మా భవిష్యంతు శివైకపరదేవతాః ।
అన్యదేవసమత్వేన జానంతు శివమద్వయమ్ ॥
మా భూయాద్భవతాం ప్రీతిశ్శివపూజాదికర్మణి ।
శివనిష్ఠేషు భక్తేషు శివపర్వసు సర్వదా ॥
అద్య దత్తా మయా శాపా యావంతో దుఃఖదాయకాః ।
తావంతస్సంతు భవతాం సంతతిష్వపి సర్వదా ॥
అశైవాస్సంతు భవతాం పుత్రపౌత్రా దయో ద్విజాః ।
పుత్రై స్సహైవ తిష్ఠంతు భవంతో నరకే ధ్రువమ్ ॥
తతో భవంతు చండాలా దుఃఖదారిద్ర్యపీడితాః ।
శఠా నిందాకరాస్సర్వే తప్తముద్రాంకితాస్సదా ॥

గౌతముడు ఇట్లు పలికెను -

దుర్మార్గులగు మీరందరు శివభక్తుడనగు నాకు విశేషదుఃఖమును కలిగించితిరి. మీరు సర్వదా వేదము నందు శ్రద్ధలేనివారు అగుదురు గాక! ఈనాటినుండియు మీకు వేదవిహితమైన సత్కర్మయందు, విశేషించి మోక్షమునిచ్చే శైవమార్గమునందు శ్రద్ధ కలుగకుండుగాక! ఈ నాటి నుండియు మీకు మోక్షమార్గమునకు విరుద్ధమైన వేదబాహ్యమైన చెడు మార్గమునందు నిత్యము శ్రద్ధ కలుగుగాక! ఈ నాటినుండియు మీ లలాటములు మట్టి పూసినవీ అగుగాక! ఓ బ్రాహ్మణులారా! మట్టిని పూసిన లలాటములు గల మీరు నరకములో పడెదరు గాక! మీరు శివుడు మాత్రమే పరదేవతగా గలవారు కాకుందురు గాక! మీరు అద్వితీయుడగు శివుని ఇతరదేవతలతో సముడని భావించెదరు గాక! మీకు శివపూజ మొదలగు కర్మయందు శివపరాయణులగు భక్తుల యందు మరియు శివసంబంధి పర్వదినములయందు ఎన్నటికైననూ ప్రీతి కలుగకుండుగాక! నాకు దుఃఖమును కలిగించిన ఎంతమందికైతే నేనీనాడు శాపమును ఇచ్చితినో, అంతమందీ మీ సంతానమునందు కూడ ఉండెదరు గాక! ఓ బ్రాహ్మణులారా! మీ పుత్రపౌత్రాదిసంతానము శివభక్తి లేనివారు అగుదురుగాక ! మీరు మీ సంతానముతో గూడి నిశ్చయముగా నరకమును పొందెదరు. మరియు మీరందరు దుఃఖముచే మరియు దారిద్ర్యముచే పీడింపబడువారు, మోసగాళ్లు, ఇతరులను నిందించువారు, కాల్చిన ముద్రల చిహ్నములను శరీరముపై ధరించువారునగు చండాలురు అగుదురు గాక!

సూత ఉవాచ ।

ఇతి శప్త్వా మునీన్ సర్వాన్ గౌతమస్స్వాశ్రమం యయౌ ।
శివభక్తిం చకారాతి స బభూవ సుపావనః ॥
తతస్తైః ఖిన్నహృదయా ఋషయస్తే౭ఖిలా ద్విజాః ।
కాంచ్యాం చక్రుర్నివాసం హి శైవధర్మబహిష్కృతాః ॥
తత్పుత్రాశ్చాభవన్ సర్వే శైవధర్మబహిష్కృతాః ।
అగ్రే తద్వద్భవిష్యంతి కలౌ బహుజనాః ఖలాః ॥
ఇతి ప్రోక్తమశేషేణ తద్వృత్తం మునిసత్తమాః ।
పూర్వవృత్తమపి ప్రాజ్ఞాశ్శృతం సర్వైస్తు చాదరాత్ ॥
ఇతి వశ్చ సమాఖ్యాతో గౌతమ్యాశ్చ సముద్భవః ।
మాహాత్మ్యముత్తమం చైవ సర్వపాపహరం పరమ్ ॥
త్ర్యంబకస్య చ మాహాత్మ్యం జ్యోతిర్లింగస్య కీర్తితమ్ ।
యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి వైద్యనాథేశ్వరస్య హి ।
జ్యోతిర్లింగస్య మాహాత్మ్యం శ్రూయతాం పాపహారకమ్ ॥
ఇతి శ్రీశివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం త్ర్యంబకేశ్వర జ్యోతిర్లింగ
మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ సప్తవింశో౭ధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

పరమపవిత్రుడగు గౌతముడు మునులనందరినీ ఈ విధముగా శపించి తన ఆశ్రమమునకు వెళ్లి దృఢమగు శివభక్తితో జీవించెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! తరువాత ఆ ఋషులందరు ఆ శాపములచే దుఃఖములతో నిండిన హృదయము గలవారై శివధర్మమునుండి బహిష్కరింపబడిరి. కాంచీ నగరమునందు నివాసమునేర్పాటు చేసుకొనిరి. వారి పుత్రులందరు శివధర్మము నుండి బహిష్కరింపబడిరి. భవిష్యత్తులో కలియుగములో కూడ దుష్టులగు అనేకజనులు అటులనే కాగలరు. ఓ మహర్షులారా! ఈ విధముగా ఆ వృత్తాంతమును సమగ్రముగా చెప్పితిని. ఓ బుద్ధిశాలులారా! పూర్వకల్పమునందలి వృత్తాంతమును కూడ మీరు ఆదరముతో వినినారు. ఈ విధముగా మీకు గౌతమియొక్క ఆవిర్భావమును మరియు దాని యొక్క సకలపాపములను పాగొట్టే సర్వోత్కృష్టమహిమను కూడ చెప్పియుంటిని. త్ర్యంబకేశ్వరజ్యోతిర్లింగముయొక్క మాహాత్మ్యమును కూడ వర్ణించితిని. దీనిని విన్నవారు సకలపాపములనుండి విముక్తిని పొందెదరనుటలో సందేహము లేదు. దీని తరువాత పాపహరమగు వైద్య నాథేశ్వరజ్యోతిర్లింగముయొక్క మాహాత్మ్యమును చెప్పగలను.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు త్ర్యంబకేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే ఇరువది ఏడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

28 – వైద్యనాథేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

రావణో రాక్షసశ్రేష్ఠో మానీ మానపరాయణః ।
ఆరరాధ హరం భక్త్యా కైలాసే పర్వతోత్తమే ॥
ఆరాధితః కియత్కాలం న ప్రసన్నో హరో యదా ।
తదా చాన్యత్తపశ్చక్రే ప్రసాదార్థం శివస్య సః ॥
నతశ్చాయం హిమవతస్సిద్ధిస్థానస్య వై గిరేః ।
పౌలస్త్యో రావణః శ్రీమాన్ దక్షిణే వృక్షఖండకే ॥
భూమౌ గర్తవరం కృత్వా తత్రాగ్నిం స్థాప్య స ద్విజాః ।
తత్సన్నిధౌ శివం స్థాప్య హవనం స చకార హ ॥
గ్రీష్మే పంచాగ్నిమధ్యస్థో వర్షసు స్థండిలేశయః ।
శీతే జలాంతరస్థో హి త్రిధా చక్రే తపశ్చ సః ॥
చకారైవం బహుతపో న ప్రసన్నస్తదాపి హి ।
పరమాత్మా మహేశానో దురారాధ్యో దురాత్మభిః ॥
తతశ్శిరాంసి ఛిత్వా చ పూజనం శంకరస్య వై ।
ప్రారబ్ధం దైత్యపతినా రావణేన మహాత్మనా ॥
ఏకైకం చ శిరశ్ఛిన్నం విధినా శివపూజనే ।
ఏవం సత్క్మ మతస్తేన ఛిన్నాని నవ వై యదా ॥
ఏకస్మిన్నవశిష్టే తు ప్రసన్నశ్శంకరస్తదా ।
ఆవిర్బభూవ తత్రై వ సంతుష్టో భక్తవత్సలః ॥
శిరాంసి పూర్వవత్కృత్వా నీరుజాని తథా ప్రభుః ।
మనోరథం దదౌ తస్మాదతులం బలముత్తమమ్ ॥
ప్రసాదం తస్య సంప్రాప్య రావణస్స చ రాక్షసః ।
ప్రత్యువాచ శివం శంభుం నతస్కంధః కృతాంజలిః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

గర్విష్టి అభిమానధనుడు, రాక్షసులలో శ్రేష్ఠమైనవాడు అగు రావణుడు పర్వతరాజమగు కైలాసమునందు శివుని భక్తితో ఆరాధించెను. కొంతకాలము ఆరాధించినను శివుడు ప్రసన్నుడు కాలేదు. అపుడు ఆతడు శివుని అనుగ్రహముకొరకై మరియొక విధమైన తపస్సును చేసెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! సిద్ధిస్థానమనదగిన హిమవత్పర్వతముయొక్క దక్షిణభాగమునందు గుబురైన చెట్ల మధ్యలో పులస్త్యుని కుమారుడు, శోభాయుక్తుడు అగు ఆ రావణుడు శివునకు నమస్కరించి, భూమిలో లోతైన గోతిని తీసి దానియందు అగ్నిని స్థాపించి దాని సమీపములో శివుని ప్రతిష్టించి హోమమును చేసెను. వేసవికాలమునందు ఐదు అగ్నుల మధ్యలోనున్నవాడై, వర్షాకాలమునందు నేలపై పరుండి, శీతకాలములో

నీటిలోపల ఉండి ఈ విధముగా ఆతడు మూడు విధముల తపస్సును చేసెను. ఈ విధముగా అధికమగు తపస్సును చేసిననూ శివుడు ప్రసన్నుడు కాలేదు. పరమాత్మయగు మహేశ్వరుని దుర్మార్గులు ఆరాధించుట చాలా కఠినము. తరువాత రాక్షసాధిపుడు, మహాత్ముడు అగు రావణుడు శిరస్సులను నరికి శంకరుని ఆరాధించుటను మొదలిడెను. వరుసగా ఒక్కొక్క తలను నరికి యథావిధిగా ఆతడు శివుని పూజిస్తూ, క్రమముగా తొమ్మిది తలలను ఛేదించునప్పటికీ, ఇంక ఒక తల మాత్రమే మిగిలియుండగా, అప్పుడు భక్తవత్సలుడగు శంకరుడు ప్రసన్నుడై మిక్కిలి సంతోషించి అక్కడనే ప్రత్యక్షమయ్యేను. ఆ ప్రభుడు ఆతనికి నొప్పి లేని విధముగా తలలను పూర్వమువలెనే అనుగ్రహించి, ఆతనికి సాటిలేని ఉత్తమబలమును ఇచ్చి కోరికను తీర్చెను. మంగళస్వరూపుడగు ఆ శంభుని అనుగ్రహమును పొంది ఆ రావణాసురుడు చేతులను జోడించి తలను వంచి ప్రణమిల్లి ఇట్లు పలికెను.

రావణ ఉవాచ –

ప్రసన్నో భవ దేవేశ లంకాం చ త్వాం నమామ్యహమ్ ।
సఫలం కురు మే కామం త్వామహం శరణం గతః ॥

ఓ దేవదేవా! ప్రసన్నుడవు కమ్ము. నేను నిన్ను లంకకు గొనిపోవుచున్నా◌ను. నా కోర్కెను సఫలము చేయుము. నేను నిన్ను శరణు పొందుచున్నాను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తశ్చ తదా తేన శంభుర్వై–రావణేన సః ।
ప్రత్యువాచ విచేతస్కస్సంకటం పరమం గతః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆ రావణుడు అపుడు అట్లు పలుకగా, శంభుడు పెద్ద సంకటములో పడెను. ఆయన మనస్సులో ఉత్సాహము లేకుండెను. ఆయన ఇట్లు బదులిడెను.

శివ ఉవాచ ।

శ్రూయతాం రాక్షసశ్రేష్ఠ వచో మే సారవత్తయా ।
నీయతాం స్వగృహే మే హి సద్భక్త్యా లింగముత్తమమ్ ॥
భూమౌ లింగం యదా త్వం చ స్థాపయిష్యసి తత్ర వై ।
స్థాస్యత్యత్ర న సందేహో యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ రాక్షసశ్రేష్ఠా! నేను సారవంతమైన వచనమును చెప్పుచున్నాను. కావున సావధానముగా వినుము. ఉత్తమమగు శివలింగమును సద్భక్తితో నీ ఇంటికి తీసుకొని వెళ్లుము. కాని నీవు ఎప్పుడైననూ లింగమును నేలపై ఉంచినచో, అది నిశ్చితముగా అక్కడనే స్థిరముగా నుండగలదు. కావున, నీకు నచ్చిన విధముగా చేయుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తశ్శంభునా తేన రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
తథేతి తత్సమాదాయ జగామ భవనం నిజమ్ ॥
ఆసీన్మూత్రోత్సర్గకామో మార్గే హి శివమాయయా ।
తత్ స్తంభితుం న శక్తోఽ భూత్పౌలస్త్యో రావణః ప్రభుః ॥
దృష్ట్వైకం తత్ర వై గోపం ప్రార్థ్య లింగం దదౌ చ తత్ ।
ముహూర్తకే హ్యతిక్రాంతే గోపోఽ భూద్వికలస్తదా ॥
భూమౌ సంస్థాపయామాస తద్భారేణాతిపీడితః ।
తత్రై వ తత్ స్థితం లింగం వజ్రసారసముద్భవమ్ ।
సర్వకామప్రదం చైవ దర్శనాత్పాపహారకమ్ ॥
వైద్యనాథేశ్వరం నామ్నా తల్లింగమభవన్మునే ।
ప్రసిద్ధం త్రిషు లోకేషు భుక్తిముక్తి ప్రదం సతామ్ ॥
జ్యోతిర్లింగమిదం శ్రేష్ఠం దర్శనాత్పూజనాదపి ।
సర్వపాపహరం దివ్యం భక్తివర్ధనముత్తమమ్ ॥
తస్మింల్లింగే స్థితే తత్ర సర్వలోకహితాయ వై ।
రావణస్స్వగృహం గత్వా వరం ప్రాప్య మహోత్తమమ్ ।
ప్రియాయై సర్వమాచఖ్యౌ సుఖేనాతి మహాసురః ॥
తచ్ఛ్రుత్వా సకలా దేవాశ్శక్రాద్యా మునయస్తథా ।
పరస్పరం సమామంత్ర్య శివాసక్తధియోఽ మలాః ॥
తస్మిన్ కాలే సురాస్సర్వే హరిబ్రహ్మాదయో మునే ।
ఆజగ్ముస్తత్ర సుప్రీత్యా పూజాం చక్రుర్విశేషతః ॥
ప్రత్యక్షం తం తదా దృష్ట్వా ప్రతిష్ఠాప్య చ తే సురాః ।
వైద్యనాథేతి సంప్రోచ్య నత్వా నుత్వా దివం యయుః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

శంభుడు ఈ విధముగా పలుకగా, రాక్షసేశ్వరుడగు రావణుడు సరే యని పలికి, దానిని తీసుకొని తన గృహమునకు వెళ్లెను. రావణప్రభువునకు మార్గమధ్యములో శివుని మాయా ప్రభావముచే మూత్రవిసర్జనము ఆవశ్యకమయ్యేను. ఆతడు దానిని ఆపుకొనలేకపోయెను. అచట అతడు ఒక గోపాలకుని చూచి, వానిని ప్రార్థించి లింగమును వానికి అప్పజెప్పెను. ఒక ముహూర్త కాలము గడచెను. ఆ గోపాలకుడు కంగారు పడజొచ్చెను. ఆతడు ఆ బరువును తట్టుకొనలేక ఆ లింగమును నేలపై పెట్టెను. దృఢమగు వజ్రమునుండి పుట్టిన లింగము అచటనే స్థిరముగా ఉండి పోయేను. దర్శించువారి పాపములను పోగొట్టే ఆ లింగము కోర్కెలనన్నిటినీ ఈడేర్చును. ఓ మహర్షీ! ఆ లింగము ముల్లోకములలో వైద్యనాథేశ్వరుడను పేర ప్రసిద్ధిని గాంచి సత్పురుషులకు భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చుచున్నది. దర్శించి పూజించువారల సర్వపాపములను

పోగొట్టునది, దివ్యమైనది, భక్తిని పెంపొందింపజేయునది, ఉత్తమమైనది అగు ఈ జ్యోతిర్లింగము సర్వశ్రేష్టమైనది. ఆ లింగము సర్వలోకముల క్షేమముకొరకై అక్కడనే స్థిరముగానుండెను. రాక్షసేశ్వరుడగు రావణుడు మహోత్కృష్టమగు వరమును పొంది తన ఇంటికి వెళ్లి ఆ వృత్తాంతము నంతనూ తన ప్రియురాలికి చెప్పి మహాభోగములననుభవించెను. ఓ మహర్షీ! ఆ విషయమును విని విష్ణువు, బ్రహ్మ మరియు ఇంద్రుడు మొదలగు సకలదేవతలు మరియు మునులు శివుని యందు లగ్నమైన పవిత్రమగు అంతః కరణము గలవారై ఒకరితోనొకరు సంప్రదించుకొని ఆ సమయములో అచటకు వచ్చి మహానందముతో విశేషపూజను చేసిరి. ఆ దేవతలు ప్రత్యక్షముగా ఆ భగవానుని దర్శించి ఆ లింగమును అచట ప్రతిష్టించి వైద్యనాథుడని పేరు పెట్టి నమస్కరించి స్తుతించి స్వర్గము నకు వెళ్లిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

తస్మిల్లింగే స్థితే తత్ర రావణే చ గృహం గతే ।
కిం చరిత్రమభూత్తాత తతస్తద్వద విస్తరాత్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

ఓ తండ్రీ! ఆ లింగము అచట స్థిరమై రావణుడు తన ఇంటికి వెళ్లిన తరువాత ఏమి వృత్తాంతము జరిగెను? దానిని వివరముగా చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

రావణోఽపి గృహం గత్వా వరం ప్రాప్య మహోత్తమమ్ ।
ప్రియాయై సర్వమాచఖ్యౌ ముమోదాతి మహాసురః ॥

రావణుడు కూడా సర్వోత్కృష్టమగు వరమును పొంది ఇంటికి వెళ్లెను. ఆ మహారాక్షసుడు ఆ వృత్తాంతమునంతనూ తన ప్రియురాలికి చెప్పి, అతిశయించిన ఆనందమును పొందెను.

తచ్ఛ్రుత్వా సకలం దేవాశ్శక్రాద్యా మునయస్తథా ।
పరస్పరం సమూచుస్తే సముద్విగ్నా మునీశ్వరాః ॥

ఓ మహర్షులారా! ఆ వృత్తాంతమును విని ఆ ఇంద్రాది దేవతలు మరియు మునులు చాలా కంగారు పడి పరస్పరము ఇట్లు సంప్రదించుకొనిరి.

దేవాదయ ఊచుః ।

రావణోఽయం దురాత్మా హి దేవద్రోహీ ఖలః కుధీః ।
శివాద్వరం చ సంప్రాప్య దుఃఖం దాస్యతి నోఽపి సః ॥
కిం కుర్మః క్వ చ గచ్ఛామః కిం భవిష్యతి వా పునః ।
దుష్టశ్చ దక్షతాం ప్రాప్తః కిం కిం నో సాధయిష్యతి ॥
ఇతి దుఃఖసమాపన్నాశ్శక్రాద్యా మునయస్సురాః ।
నారదం చ సమాహూయ పప్రచ్ఛుర్వికలాస్తదా ॥

దేవతలు మొదలగు వారు ఇట్లు పలికిరి –

దేవతలకు ద్రోహమును తలపెట్టువాడు, దుష్టుడు, దుర్బుద్ధి, దుర్మార్గుడు అగు ఈ రావణుడు శివునినుండి వరమును సంపాదించి నాడు. వీడు మనకు దుఃఖమును కలిగించగలడు. ఏమి చేయుదము? ఎచ్చటకు పోయేదము? ఏమి కానున్నది? సామర్ధ్యమును పొందిన ఈ దుష్టుడు మనలను ఏయే కష్టములకు గురిచేయనున్నాడో! ఈ విధముగా దుఃఖముతో నిండిన మనస్సులుగల ఇంద్రాది దేవతలు మరియు మునులు కంగారుపడి అప్పుడు నారదుని ఆహ్వానించి ఇట్లు ప్రశ్నించిరి.

దేవో ఊచుః ।

సర్వం కారం సమర్థోఽసి కర్తుం త్వం మునిసత్తమ ।
ఉపాయం కురు దేవర్షే దేవానాం దుఃఖనాశనే ॥
రావణోఽయం మహాదుష్టః కిం కిం నైవ కరిష్యతి ।
క్వ యాస్యామో వయం చాత్ర దుష్టనాపీడితా వయమ్ ॥

దేవతలు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ మహర్షీ! నీవు సర్వకార్యములను చక్కబెట్టగల సమర్థుడవు. ఓ దేవర్షీ! దేవతల దుఃఖమును పోగొట్టే ఉపాయమును చేయుము. మహాదుర్మార్గుడగు ఈ రావణుడు చేయజాలని అకార్యము ఏమి గలదు? ఇప్పుడు ఇచట ఉన్న మేము ఆ దుష్టునిచే పీడించబడి ఎచ్చటకు పోగలము?

నారద ఉవాచ ।

దుఃఖం త్యజత భో దేవా యుక్తిం కృత్వా చ యామ్యహమ్ ।
దేవకార్యం కరిష్యామి కృపయా శంకరస్య వై ॥

నారదుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ దేవతలారా! దుఃఖమును విడిచి పెట్టుడు. నేను యుక్తిని పన్ని వెళ్లేదను. శంకరుని అనుగ్రహముచే దేవకార్యమును చక్కబెట్టగలను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా స తు దేవర్షిరగమ ద్రావణాలయమ్ ।
సత్కారం సమను ప్రాప్య ప్రీత్యోవాచాఖిలం చ తత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆ దేవర్షి ఇట్లు పలికి రావణుని గృహమునకు వెళ్లెను.. ఆయన అచట సమస్తసత్కారములను పొంది ఆనందముతో నిట్లనెను.

నారద ఉవాచ ।

రాక్షసోత్తమ ధన్యస్త్వం శైవవర్యస్తపోమనాః ।
త్వాం దృష్ట్వా చ మనో మేఽద్య ప్రసన్నమతి రావణ ॥
స్వవృత్తం బ్రూహ్యశేషేణ శివారాధనసంభవమ్ ।
ఇతి పృష్టస్తదా తేన రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥

నారదుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ రాక్షసశ్రేష్ఠా! శివభక్తాగ్రగణ్యుడవు, తపస్సునందు గొప్ప శ్రద్ధ గలవాడవు అగు నీవు ధన్యుడవు, ఓ రావణా! ఈనాడు నిన్ను చూచి నా మనస్సు అతిశయించిన ప్రసన్నతను పొందుచున్నది. నీవు శివుని ఆరాధించినావు. దాని ఫలమును మరియు నీయొక్క ఇతరవృత్తాంతమును సమగ్రముగా చెప్పుము అని నారదుడు అడుగగా, అప్పుడు రావణుడు ఇట్లు పలికెను.

రావణ ఉవాచ ।

గత్వా మయా తు కైలాసే తపోర్థం చ మహామునే ।
తత్రై వ బహుకాలం వై తపస్తప్తం సుదారుణమ్ ॥
యదా న శంకరస్తుష్టస్తతశ్చ పరివర్తితమ్ ।
ఆగత్య వృక్షఖండే వై పునస్తప్తం మయా మునే ॥
గ్రీష్మే పంచాగ్నిమధ్యే తు వర్షాసు స్థండిలేశయః ।
శీతే జలాంతరస్థో హి కృతం చైవ త్రిధా తపః ॥
ఏవం మయా కృతం తత్ర తపోత్యుగ్రం మునీశ్వర ।
తథాపి శంకరో మహ్యం న ప్రసన్నోఽభవన్మనాక్ ॥
తదా మయా తు క్రుద్ధేన భూమౌ గర్తం విధాయ చ ।
తత్రాగ్నిం సమాధాయ పార్థివం చ ప్రకల్ప్యచ ॥
గంధైశ్చ చందనైశ్చైవ ధూపైశ్చ వివిధైస్తథా ।
నైవేద్యైః పూజితశ్శంభురారార్తికవిధానతః ॥
ప్రణిపాతైః స్తవైః పుణ్యైస్తోషితశ్శంకరో మయా ।
గీతైర్నృత్యైశ్చ వాద్యైశ్చ ముఖాంగులిసమర్పణైః ॥

రావణుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మహర్షీ! నేను తపస్సును చేయుటకొరకై కైలాసమునకు వెళ్లి అచటనే చిరకాలము ్పు అత్యంత దారుణమైన తపస్సును చేసితిని. ఓ మునీ ! కాని శంకరుడు ప్రసన్నుడు కాలేదు. అప్పుడు నేను స్థలమును మార్చి హిమాలయమునందు దట్టమగు వృక్షములు గల స్థానమునకు వచ్చి అచట మరల తపస్సును చేసితిని. వేసవికాలమునందు ఐదు అగ్నుల మధ్య యందు, వర్షాకాలమునందు నేలపైన, శీతకాలమునందు నీటిలోపల ఉండి, ఈ విధముగా మూడు రకముల తపస్సును చేసితిని. ఓ మహర్షీ! ఈ విధముగా నేను అచట మిక్కిలి ఉగ్రమైన తపస్సును చేసితిని. కాని శంకరుడు నాపై లేశమైనను ప్రసన్నుడు కాలేదు. నేను అప్పుడు కోపించి నేలలో గోతిని చేసి దానియందు అగ్నిని స్థాపించి పార్థివలింగమును నిర్మించి, చందనగంధములు, వివిధధూపములు మరియు నైవేద్యములతో శంభుని దీపములను నిరంతరముగా హారతినిస్తూ ఆరాధించితిని. నమస్కారములు, పుణ్యస్తోత్రములు, పాటలు, నాట్యములు, వాద్యములు మరియు నోటియందు వేళ్లను ఉంచి వివిధముద్రలను ప్రదర్శించుట అనే ఉపచారములతో శంకరుని సంతోషపెట్టితిని.

ఏతైశ్చ వివిధైశ్చ న్యైరుపాయైర్బ్హులిభిర్మునే ।
శాస్త్రో కేన విధానేన పూజితో భగవాన్ హరః ॥
న తుష్టస్సమ్ముఖో జాతో యదా చ భగవాన్ హరః ।
తదాహం దుఃఖితోఽ భూవం తపసోఽ ప్రాప్య సత్ఫలమ్ ॥
ధిక్ శరీరం బలం చైవ ధిక్ తపఃకరణం మమ ।
ఇత్యుక్త్వా తు మయా తత్ర స్థాపితేఽ గ్నౌ హుతం బహు ॥
పునశ్చేతి విచార్యైవ త్యక్ష్యామ్యగ్నౌ నిజాం తనుమ్ ।
సం ఛిన్నాని శిరాంస్యేవ తస్మిన్ ప్రజ్వలితే శుచౌ ॥
సుఛ్చిత్త్వైకైకశస్తాని కృత్వా శుద్ధాని సర్వశః ।
శంకరాయార్పితాన్యేవ నవసంఖ్యాని వై మయా ॥
యావచ్చ దశమం ఛేత్తుం ప్రారబ్ధమ్మృషిసత్తమ ।
తావదావిరభూత్తత్ర జ్యోతీరూపో హరస్స్వయమ్ ॥
మా మేతి వ్యాహరత్ ప్రీత్యా ధ్రుతం వై భక్తవత్సలః ।
ప్రసన్నశ్చ వరం బ్రూహి దదామీ మనసేప్సితమ్ ॥

ఓ మునీ! అవియే గాక, ఇతరములగు వివిధోపచారములచే శాస్త్రోక్తవిధానమును పాటిస్తూ హరభగవానుని పూజించితిని. కానీ హరభగవానుడు సంతోషించి దర్శనమునీయలేదు. అప్పుడు నేను తపస్సు యొక్క సత్ఫలమును పొందజాలక దుఃఖితుడనైతిని. నా శరీరమునకు, బలమునకు, నాచే చేయబడిన తపస్సునకు నింద యగుగాక! అని పలికి నేను అచట అగ్నిని స్థాపించి చిరకాలము హోమమును చేసితిని. నేను నా దేహమును అగ్నిలో పారవైచెదను. తలలను నరికి ప్రజ్వలించే అగ్నిలో హోమము చేసెదను అని మరల తలపోసి,

తొమ్మిది తలలను క్రమముగా ఒక్కొక్కటిగా చక్కగా నరికి వాటిని అన్ని విధములుగా శుద్ధి చేసి శంకరునకు అర్పించితిని. ఓ మహర్షీ! నేను పదవ తలను నరకబోవుచుండగా, అప్పుడు శివుడు స్వయముగా జ్యోతిస్సు రూపములో అచట ఆవిర్భవించెను. భక్తవత్సలుడగు శివుడు శీఘ్రమే వదు, వద్దని ప్రేమతో పలుకుతూ ప్రసన్నుడై, నీ మనస్సునకు నచ్చిన వరమును కోరుకొనుమని పలికెను.

ఇత్యుక్తే చ తదా తేన మయా దృష్టో మహేశ్వరః ।
ప్రణతస్సంస్తుతశ్చైవ కరౌ బద్ధ్వా సుభక్తితః ॥
తదా వృతం మయైతచ్చ దేహి మే హ్యతులం బలమ్ ।
యది ప్రసన్నో దేవేశ దుర్లభం కిం భవేన్మమ ॥
శివేన పరతుష్టేన సర్వం దత్తం కృపాలునా ।
మహ్యం మనోఽభిలషితం గిరా ప్రోచ్య తథాస్త్వితి ॥
అమోఘయా సుదృష్ట్యా వై వైద్యవద్యోజితాని మే ।
శిరాంసి సంధయిత్వా తు దృష్టాని పరమాత్మనా ॥
ఏవం కృతే తదా తత్ర శరీరం పూర్వవన్మమ ।
జాతం తస్య ప్రసాదాచ్చ సర్వం ప్రాప్తం ఫలం మయా ॥
తదా చ ప్రార్థితో మే సంస్థితో సౌ వృషభధ్వజః ।
వైద్యనాథేశ్వరో నామ్నా ప్రసిద్ధో భూజ్జగత్త్రయే ॥
దర్శనాత్పూజనాజ్జ్యోతిర్లింగరూపో మహేశ్వరః ।
భుక్తిముక్తి ప్రదో లోకే సర్వేషాం హితకారకః ॥
జ్యోతిర్లింగమహం తద్వై పూజయిత్వా విశేషతః ।
ప్రణిపత్యాగతశ్చాత్ర విజేతుం భువనత్రయమ్ ॥

అపుడు ఆయన అట్లు పలుకగానే నేను మహేశ్వరుని దర్శించి చేతులను జోడించి నమస్కరించి పరమభక్తితో చక్కగా స్తుతించితిని. ఓ దేవదేవా! నీవు ప్రసన్నుడవైనచో నాకు దుర్లభము ఏమి ఉండును? నాకు సాటిలేని బలమునిమ్ము అని అప్పుడు నేను కోరితిని. దయానిధియగు శివుడు మిక్కిలి సంతోషించి అటులనే యగుగాక! అని పలికి, నా మనస్సులోని కోరికను నెరవేర్చెను. ఆ పరమాత్మ వైద్యునివలె నా శిరస్సులను అతికించి అమోఘమగు దయాదృష్టితో వాటిని చూచెను. ఆయన అట్లు చేయగానే, ఆయనయొక్క "అనుగ్రహముచే నా శరీరము పూర్వమునందు వలనే దృఢముగనుండెను. నేను సమగ్రమగు ఫలమును పొందితిని. అప్పుడు నేను ప్రార్థించగా ఆ వృషభధ్వజుడు అచటనే స్థిరముగానుండి, ముల్లోకములలో వైద్యనాథేశ్వరుడను పేర ప్రసిద్ధిని గాంచెను. లోకములోని సర్వులకు హితమును చేయు ఆ మహేశ్వరుడు జ్యోతిర్లింగ రూపమును దాల్చి, దర్శించి పూజించువారలకు భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చుచున్నాడు. నేను ఆ జ్యోతిర్లింగమును. విశేషముగా పూజించి ప్రణమిల్లి ముల్లోకములను జయించుటకై ఇచటకు వచ్చియుంటిని.

సూత ఉవాచ ।

తదీయం తద్వచశ్శ్రుత్వా దేవర్షిర్జాతసంభ్రమః ।
విహస్య చ మనస్యేవ రావణం నారదోఽ బ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

దేవర్షియగు నారదుడు వాని ఆ మాటలను విని కంగారుపడి మనస్సులోపల మాత్రమే నవ్వుకొని ఆ రావణునితోనిట్లనెను.

నారద ఉవాచ ।

శ్రూయతాం రాక్షసశ్రేష్ఠ కథయామి హితం తవ ।
త్వయా తదేవ కర్తవ్యం మదుక్తం నాన్యథా క్వచిత్ ॥
త్వయోక్తం యచ్ఛివేనైవ హితం దత్తం మమాధునా ।
తత్సర్వం చ త్వయా సత్యం న మంతవ్యం కదాచన ॥
అయం వై వికృతిం ప్రాప్తః కిం కిం నైవ బ్రవీతి చ ।
సత్యం నైవ భవేత్తద్వై కథం జ్ఞేయం ప్రియోఽసి మే ॥
ఇతి గత్వా పునః కార్యం కురు త్వం స్వహితాయ వై ।
కైలాసోద్ధరణే యత్నః కర్తవ్యశ్చ త్వయా పునః ॥
యది చైవోద్ధృతశ్చాయం కైలాసో హి భవిష్యతి ।
తదైవ సఫలం సర్వం భవిష్యతి న సంశయః ॥
పూర్వవత్ స్థాపయిత్వా త్వం పునరాగచ్ఛ వై సుఖమ్ ।
నిశ్చయం పరమం గత్వా యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥

నారదుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ రాక్షసరాజా! నీకు హితమును చెప్పెదను వినుము. నీవు నేను చెప్పిన విధముగా మాత్రమే చేయుము. ఏ సమయములోనైననూ దానికి భిన్నముగా చేయవలదు. శివుడు నేను కోరిన దానిని నాకు ఇచ్చినాడని నీవు ఇప్పుడే నాకు చెప్పితివి. అది అంతయూ సత్యమని నీవు ఎన్నటికైననూ తలంచవలదు. ఈ శివుడు వికారమును పొందియున్నాడు. ఆయన పలుకని పలుకులు ఏవి గలవు? ఆ పలుకులు సత్యము కానేకావు. ఈ విషయమును తెలియుట ఎట్లు? నీవు నాకు ప్రియుడవు. కావున నీవు మరల వెళ్లి స్వీయహితమును గోరి ఇట్లు చేయుము. నీవు కైలాసమును పైకి ఎత్తే ప్రయత్నమును చేయుము. నీవు కైలాసమును పైకి ఎత్తగలిగినప్పుడు మాత్రమే సర్వము సఫలము కాగలదు. దీనిలో సందేహము లేదు. దానిని ఎత్తిన తరువాత మరల యథాస్థానములో ఉంచి మనస్సులో నీ బలమును గురించి స్థిరమగు నిశ్చయమును పొందిన వాడవై సుఖముగా తిరిగి రమ్ము. నీకు తోచినట్లు చేయుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తస్స హితం మేనే రావణో విధిమోహితః ।
సత్యం మత్వా మునేర్వాక్యం కైలాసమగమత్తదా ॥
గత్వా తత్ర సముద్ధారం చక్రే తస్య గిరేస్స చ ।
తత్రస్థం చైవ తత్సర్వం విపర్యస్తం పరస్పరమ్ ॥
గిరీశోపి తదా దృష్ట్వా కిం జాతమితి సోఽ బ్రవీత్ ।
గిరిజా చ తదా శంభుం ప్రత్యువాచ విహస్య తమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

నారదుడు ఇట్లు పలుకగా, దైవముచే మోహితుడైయున్న రావణుడు ఆ మునియొక్క వాక్యమును సత్యమని తలచి అపుడు కైలాసమునకు వెళ్లెను. అచటకు వెళ్లి ఆతడు ఆ పర్వతమును పైకి ఎత్తాను. దానియందు ఉన్న సర్వపదార్థములు ఒకదానిపై మరియొకటి పడి సర్వము తల్లక్రిందులు ఆయెను. ఆ పరమేశ్వరుడు దానిని చూచి "ఏమైనది?' అని పలికెను. అప్పుడు పార్వతి నవ్వి ఆయనతో నిట్లనెను.

గిరిజోవాచ ।

సచ్ఛిష్యస్య ఫలం జాతం సమ్యగ్జాతం తు శిష్యతః ।
శాంతాత్మనే సువీరాయ దత్తం యదతులం బలమ్ ॥

పార్వతి ఇట్లు పలికెను -

మంచి శిష్యుడు ఉన్నందులకు ఫలము దక్కినది. శిష్యుడు చక్కగా చేసినా◌ాడు. ఏలయన, నీవు శాంత స్వభావముగల గొప్ప వీరుడైన శిష్యునకు సాటిలేని బలమును ఇచ్చియుంటివి.

సూత ఉవాచ ।

గిరిజాయాశ్చ సాకూతం వచశ్శ్రు త్వా మహేశ్వరః ।
కృతఘ్నం రావణం మత్వా శశాప బలదర్పితమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

పార్వతీదేవి వెటకారముగా పలికిన పలుకులను విని మహేశ్వరుడు, బలమును పొంది గర్వించియున్న ఆ రావణుడు కృతఘ్నుడని తలపోసి అతనిని శపించెను.

మహాదేవ ఉవాచ ।

రే రే రావణ దుర్భక్త మా గర్వం వహ దుర్మతే ।

శీఘ్రం చ తవ హస్తానాం దర్పఘ్నశ్చ భవేదిహ ॥

మహాదేవుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓరీ రావణా! దుష్టభక్తా! దుర్బుద్ధీ! గర్వమును పొందకుము. నీ చేతుల దర్పమును అడంచువాడు ఈ లోకములో తొందరలోనే ఉదయించగలడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి తత్ర చ యజ్జాతం నారదశ్శ్రుతవాంస్తదా ।

రావణోఽపి ప్రసన్నాత్మాఽగాత్స్వధామ యథాగతమ్ ॥

నిశ్చయం పరమం కృత్వా బలీ బలవిమోహితః ।

జగద్వశం హి కృతవాన్ రావణః పరదర్పహా ॥

శివాజ్ఞయా చ ప్రాప్తేన దివ్యాస్త్రేణ మహౌజసా ।

రావణస్య ప్రతి భటో నాలం కశ్చిదభూత్తదా ॥

ఇత్యేతచ్చ సమాఖ్యాతం వైద్యనాథేశ్వరస్య చ ।

మాహాత్మ్యం శృణ్వతాం పాపం నృణాం భవతి భస్మసాత్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్రసంహితాయాం వైద్యనాథేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనం నామ అష్టావింశోఽధ్యాయః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఈ విధముగా అక్కడ జరిగిన వృత్తాంతమును అపుడు నారదుడు వినెను. రావణుడు ప్రసన్నమగు మనస్సు గలవాడై వచ్చిన దారిన తన నివాసమునకు వెళ్లెను. బలశాలి, శత్రువుల దర్పమును అడంచువాడు అగు ఆ రావణుడు తన బలమును గురించి దృఢమగు నిశ్చయమును పొందినవాడై ఆ బలముచే వ్యామోహమును పొంది జగత్తును తన అధీనము చేసుకొనెను. మహాతేజశ్శాలియగు రావణుడు శివుని ఆజ్ఞచే దివ్యమగు అస్త్రమును సంపాదించుటచే, ఆ కాలములో ఆతనితో పోటీ పడగలవాడు ఒక్క డైననూ లేకుండెను. ఈ విధముగా వైద్యనాథేశ్వరుని మాహాత్మ్యమును చక్కగా చెప్పితిని. దీనిని విన్న మానవుల పాపము భస్మమగును.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు వైద్యనాథ జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే ఇరువది ఎనిమిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

29 - దారుకా వనములో రాక్షసుల ఉపద్రవము

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి నాగేశాఖ్యం పరాత్మనః ।
జ్యోతీరూపం యథా జాతం పరమం లింగముత్తమమ్ ॥
దారుకా రాక్షసీ కాచిత్పార్వతీవరదర్పితా ।
దారుకశ్చ పతిస్తస్యా బభూవ బలవత్తరః ॥
బహుభీ రాక్షసైస్తత్ర చకార కదనం సతామ్ ।
యజ్ఞధ్వంసం చ లోకానాం ధర్మధ్వంసం తదా కరోత్ ॥
పశ్చిమే సాగరే తస్య వనం సర్వసమృద్ధిమత్ ।
యోజనానాం షోడశభిర్విస్తృతం సర్వతో దిశమ్ ॥
దారుకా స్వవిలాసార్థం యత్ర గచ్ఛతి తద్వనమ్ ।
భూమ్యా చ తరుభిస్తత్ర సర్వోపకరణైర్యుతమ్ ॥
దారుకాయై దదౌ దేవీ తద్వనస్యావలోకనమ్ ।
ప్రయాతి తద్వనం సా హి పత్యా సహ యదృచ్ఛయా ॥
తత్ర స్థిత్వా తదా సోఽపి సర్వేషాం చ భయం దదౌ ।
దారుకో రాక్షసః పత్న్యా తయా దారుకయా సహ ॥
తే సర్వే పీడిత లోకా ఔర్వస్య శరణం యయుః ।
నత్వా ప్రీత్యా విశేషేణ తమూచుర్నతమస్తకాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఈ పైన పరమాత్మయొక్క సర్వశ్రేష్ఠము, ఉత్తమము అగు నాగేశ్వరజ్యోతిర్లింగము ఆవిర్భవించిన విధానమును గురించి చెప్పెదను. పార్వతి ఇచ్చిన వరములచే గర్వించిన దారుక అను రాక్షసి ఒకతె ఉండెను. మహాబలశాలియగు దారుకుడు ఆమెకు భర్త. అతడు అనేక రాక్షసులతో గూడినవాడై సత్పురుషులతో యుద్ధమును చేసి, యజ్ఞములను నష్టమొనర్చి, ఆ విధముగా ధర్మమును ధ్వంసమొనర్చెను. దారుకుని వనము పశ్చిమ సముద్ర తీరమునందు అన్ని దిక్కులయందు పదునారు యోజనముల విస్తారము కలిగి ఉండెను. దారుక తన విలాసముకొరకై ఆ వనమునకు వెళ్లిన సమయములలో, ఆచటి భూమి చెట్లతో మరియు సర్వాలంకారములతో నిండియుండెను. ఆ వనమును పరిరక్షించే బాధ్యతను పార్వతి దారుకకు అప్పజెప్పెను. ఆమె తనకు తోచినప్పుడు భర్తతో కలిసి ఆ వనమునకు వెళ్లుచుండెను. ఆ దారుకాసురుడు భార్యయగు దారుకతో కలిసి ఆ వనములోనున్నవాడై సర్వులకు భయమును కలిగించెను. వారిచే పీడించబడిన జనులు అందరు ఔర్వుని వద్దకు వెళ్లి ఆయనకు విశేష ప్రీతితో తలలను వంచి నమస్కరించి శరణు పొంది ఇట్లు పలికిరి.

లోకా ఊచుః ।

మహర్షే శరణం దేహి నో చేద్దుష్టైశ్చ మారితాః ।
సర్వం కర్తుం సమర్థోసి తేజసా దీప్తిమానసి ॥
పృథ్వ్యాం న వర్తతే కశ్చిత్ త్వాం వినా శరణం చ నః ।
యామో యస్య సమీపే తు స్థిత్వా సుఖమవాప్నుమః ॥
త్వాం దృష్ట్వా రాక్షసాస్సర్వే పలాయంతి విదూరతః ।
త్వయి శైవం సదా తేజో విభాతి జ్వలనో యథా ॥

జనులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ మహర్షీ! మమ్ములను దుష్టులు హింసించుచున్నారు. మాకు శరణు నిమ్ము, తేజస్సుచే ప్రకాశించే నీవు సర్వమును చేయ సమర్థుడవు నీవు తక్క ఈ లోకములో మాకు మరియొక్క శరణస్థానము లేదు. నీకు దగ్గరలో ఉన్నంత వరకు మాకు సుఖము కలుగును నిన్ను చూచి రాక్షసులు దూరముగా పారిపోయెదరు. నీ యందు సర్వదా శివుని తేజస్సు అగ్నిహోత్రము వలె ప్రకాశించుచున్నది.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం ప్రార్థితో లోకైరౌర్వో హి మునిసత్తమః ।
శోచమాన శ్శరణ్యశ్చ రక్షాయై హి వచోఽ బ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

శరణు పొందిన వారిని రక్షించే స్వభావము గల ఔర్వ మహర్షిని జనులు ఈ విధముగా ప్రార్థించగా ఆయన బాధ పడి వారి రక్షణ కొరకై ఇట్లనెను.

ఔర్వ ఉవాచ ।

పృథివ్యాం యది రక్షాంసి హింస్యుర్వై ప్రాణినస్తదా ।
స్వయం ప్రాణైర్వియుజ్యేయూ రాక్షసా బలవత్తరాః ॥
యదా యజ్ఞా వీ హన్యేరంస్తదా ప్రాణైర్వి యోజితాః ।
భవంతు రాక్షసాస్సర్వే సత్యమేతన్మ యోచ్యతే॥

ఔర్వుడు ఇట్లు పలికెను –

రాక్షసులు అధిక బలశాలురే అయిననూ భూలోకములో ప్రాణులను హింసించినచో, అప్పుడు వారు తామే ప్రాణములను కోల్పోయేదరు. ఆ రాక్షసులు అందరు ఏ సమయములో యజ్ఞములకు హానిని కలిగించెదరో, అదే సమయములో ప్రాణములను గోల్పోయేదరు గాక! నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా వచనం తేభ్యస్సమాశ్వాస్య ప్రజాః పునః ।
తపశ్చకార వివిధ మౌర్వో లోకసుఖావహః ॥
దేవాస్తదా తే విజ్ఞాయ శాపస్య కారణం హి తత్ ।
యుద్ధాయ చ సముద్యోగం చక్రుర్దై వారిభిస్సహ ॥
సర్వైశ్చైవ ప్రయత్నైశ్చ నానాయుధ ధరాస్సు రాశి ।
సర్వే శక్రాదయస్తత్ర యుద్ధార్థం సముపాగతాః ॥
తాన్ దృష్ట్వా రాక్షసాస్తత్ర విచారే తత్పరాః పునః ।
బభూవుస్తేఽ ఖిలా దుష్టా మిథో యే యత్ర సంస్థితాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

లోకములకు సుఖమును కలిగించే ఔర్వమహర్షి ఆ ప్రజలతో పలికి వారిని ఓదార్చి అనేక విధములైన తపస్సును చేసెను. అపుడు దేవతలు ఆ శాపకారణమును తెలుసుకొని దేవశత్రువులగు రాక్షసులతో యుద్ధమునకు పెద్ద సన్నాహమును చేసిరి. ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతలందరు అనేక విధములైన ఆయుధములను ధరించి అన్ని విధములైన ప్రయత్నములచే యుద్ధమును చేయుట కొరకై అచటకు విచ్చేసిరి. వారిని చూచి వివిధ స్థానములలోనున్న రాక్షసులు అందరు ఒకచోట చేరి పరస్పరసమాలోచనలలో నిమగ్నులైరి. .

రాక్షసా ఊచుః ।

కిం కర్తవ్యం క్వ గంతవ్యం సంకటం సముపాగతాః ।
యుద్ధ్యతే మ్రియతే చైవ యుద్ధ్యతే న విహన్యతే ॥
తథైవ స్థీయతే చేద్వై భక్ష్యతే కిం పరస్పరమ్ ।
దుఃఖం హి సర్వథా జాతం క ఏవం వినివారయేత్ ॥

రాక్షసులు ఇట్లు పలికిరి –

మనము ఏమి చేయవలెను? ఎచటకు పోవలెను? ఆపద వచ్చి పడినది. మనము యుద్ధమును చేసి మరణించుచుండగా, వారు యుద్ధమును చేసియూ మరణించకున్నారు. ఈ పరిస్థితి ఇటులనే కొనసాగినచో, మనము ఒకరినొకరు తినవలెనా యేమీ? అన్ని విధములుగా దుఃఖము సంప్రాప్తమైనది. దీనిని నివారించువారు ఎవరు?

సూత ఉవాచ ।

విచార్యేతి చ తే తత్ర దారుకాద్యాశ్చ రాక్షసాః ।
ఉపాయం న విజానంతో దుఃఖం ప్రాప్తాస్సదా పా వై ॥
దారుకా రాక్షసీ చాపి జ్ఞాత్వా దుఃఖం సమాగతమ్ ।
భవాన్యాశ్చ వరం తం చ కథయామాస సా తదా ॥

సూతుడిట్లు పలికెను -

అపుడు అచట దారుకుడు మొదలైన రాక్షసులు ఈ విధముగా విచారించి, ఉపాయమును కనుగొనలేక పోయిరి. వారు అధికమగు దుఃఖమును పొంది యుండిరి . అపుడు తమకు వచ్చిన ఆ దుఃఖమును గురించి తెలుసుకొని, దారుక అనే ఆ రాక్షసి తనకు భవాని ఇచ్చిన ఆ వరమును గురించి చెప్పెను .

దారుకోవాచ ।

మయా హ్యారాధితా పూర్వం భవపత్నీ వరం దదౌ ।
వనం గచ్ఛ నిజైస్సార్ధం యత్ర గంతుం త్వమిచ్ఛసి ॥
తద్వరశ్చ మయా ప్రాప్తః కథం దుఃఖం విషహ్యతే ।
జలం వనం చ నీత్వా వై సుఖం ఛేయం తు రాక్షసైః ॥

దారుక ఇట్లు పలికెను -

పూర్వము నేను భవానిని ఆరాధించగా ఆమె నాకు ఒక వరమును ఇచ్చెను. నీవు(్ు నీ వారితో గూడి వనములో నీకు ఇష్టమైన ఎచ్చోటికైననూ వెళ్లవచ్చును అని ఆమె చెప్పెను . నేను అట్టి వరమును పొందియుంటిని. మీరు దుఃఖమును సహించుట యేల? సముద్రములోని దీవికి రాక్షసులతో గూడి వెళ్లి సుఖముగా నుండుడు.

సూత ఉవాచ ।

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యా హర్షమాగతాః ।
ఊచుస్సర్వే మిథస్తే హి రాక్షసా నిర్భయాస్తదా ॥
ధన్యేయం కృతకృత్యేయం రాజ్ఞ్యా వై జీవితాస్స్వయమ్ ।
నత్వా తస్యై చ తత్సర్వం కథయామాసు రాదరాత్ ॥
యది గంతుం భవేచ్ఛక్తిర్గమ్యతాం కిం విచార్యతే ।
తత్ర గత్వా జలే దేవి సుఖం స్థాస్యామ నిత్యశః ॥
ఏతస్మిన్నంతరే లోకా దేవైస్సార్ధం సమాగతాః ।
యుద్ధాయ వివిధైర్దుః ఖైః పీడితా రాక్షసైః పురా ॥
పీడితాశ్చ తదా తస్యా భవాన్యా బలమాశ్రితాః ।
సమగ్రం నగరం నీత్వా జలస్థల సమన్వితమ్ ॥
జయ జయేతి దేవ్యాస్తు స్తుతిముచ్చార్య రాక్షసీ ।
తత ఉడ్డీయనం కృత్వా సపక్షో గిరిరాడ్యథా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ రాక్షసి యొక్క ఆ వచనమును విని ఆ రాక్షసులందరు నిర్భయులై ఆనందమును పొంది అపుడు వారిలో వారు ఇట్లు చెప్పుకొనిరి. ఈమె ధన్యురాలు; కృతకృత్యురాలు. మనకు ఈ రాణి ప్రాణదానమును చేసినది అని పలికి వారు ఆమెకు నమస్కరించి ఆ వృత్తాంతము నంతనూ చెప్పిరి. వెళ్లగలిగే శక్తి ఉన్నచో వెళ్లుటయే మంచిది. ఆలోచించి ప్రయోజనమేమున్నది? ఓ దేవీ! మేము అచటకు వెళ్లి సర్వదా సుఖముననుభవిస్తూ నీటియందు నివసించెదము. ఇంతలో పూర్వము రాక్షసులచే వివిధదుఃఖములకు గురిచేయబడిన జనులు దేవతలతో గూడి యుద్ధము కొరకై విచ్చేసిరి. అప్పుడు కష్టముల పాలైన రాక్షసులు భవాని యొక్క వరబలమును ఆశ్రయించిన వారై - సముద్ర మధ్యములో నున్న నగరమునకు తమ సామగ్రిని అంతనూ తీసుకొని వెళ్లిరి. ఆ రాక్షసి జయజయ ధ్వానములతో దేవిని స్తుతించి రెక్కలు గల పర్వతము వలె అచటినుండి ఎగిరెను.

సముద్రస్య చ మధ్యే సా సంస్థితా నిర్భయా తదా ।
సకలైః పరివారైశ్చ ముముదేతి శివానుగా ॥
తత్ర సింధౌ చ తే స్థిత్వా నగరే చ విలాసినః ।
రాక్షసాశ్చ సుఖం ప్రాపుర్నిర్భయాశ్చ విజహ్రిరే ॥
రాక్షసాశ్చ పృథివ్యాం వై నా జగ్ముశ్చ కదాచన ।
మునేశ్శాప భయాదేవ బభ్రముస్తే జలే తదా ॥
నౌషు స్థితా జ్జానాన్నీత్వా నగరే తత్ర తాంస్తదా ।
చిక్షిపుర్బంధ నాగారే కాంశ్చిజ్జఘ్నుస్తదా హి తే ॥
యథా యథా పునః పీడాం చక్రుస్తే రాక్షసాస్తదా ।
తత్ర స్థితా భవాన్యాశ్చ వరదనాచ్చ నిర్భయాః ॥
యథా పూర్వం స్థలే లోకే భయం చాసీన్నిరంతరమ్ ।
తథా భయం జలే తేషామాసీన్నిత్యం మునీశ్వరాః ॥
కదాచిద్రాక్షసీ సా చ నిస్సృతా నగరాజ్జలే ।
రుద్ధ్వా మార్గం స్థితా లో కపీడార్థం ధరణౌ చ హి ॥

అపుడు పార్వతి యొక్క భక్తురాలగు ఆమె సమస్త పరివారములతో గూడి నిర్భ్భయముగా సముద్ర మధ్యములో నివసించెను. అచట సముద్రములోని నగరములో ఆ రాక్షసులు నిర్భయముగా నివసించి సుఖభోగముల ననుభవిస్తూ విహరింప జొచ్చిరి. ఆ రాక్షసులు మహర్షియొక్క శాపభయముచే ఏ నాడైననూ భూమిపైకి రాకుండిరి. వారు అచట సముద్ర మధ్యములోననే సంచరించిరి. వారు నౌకల యందు ఉన్న జనులను ఆ నగరములోనికి గొనిపోయి కారాగారములో పారవేసెడివారు. వారిలో కొందరిని సంహరించేడివారు. భవానీదేవి ఇచ్చిన వరము యొక్క ప్రభావముచే నిర్భయులై అచట నివసించుచున్న ఆ రాక్షసులు మరల వీలు చిక్కిన సందర్భములలో జనులను పీడించుచుండిరి. ఓ మహర్షులారా! పూర్వము జనులకు భూమిపై నివసించే రాక్షసుల పీడ ఎట్లు ఉండెడిదో, ఇప్పుడు సరిగ్గా అదే విధముగా సముద్రనివాసులగు రాక్షసుల నిరంతరపీడ జనులకు తప్పలేదు.

ఒకనాడు ఆ రాక్షసి సముద్రము నందలి నగరము నుండి బయటకు వచ్చి భూమి యందు జనులను పీడించుట కొరకై దారికి అడ్డముగా నిలబడెను.

ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర నావో బహుతరాశ్శుభః ।
ఆగతా బహుధా తత్ర సర్వతో లోకసంవృతాః ॥
తా నావశ్చ తదా దృష్ట్వా హర్షం సంప్రాప్య రాక్షసాః ।
ద్రుతం గత్వా హి తత్రస్థాన్వే గాత్సందధ్రిరే ఖలాః ॥
ఆజగ్ముర్నగరం తే చ తానాదాయ మహాబలాః ।
చిక్షిపుర్బంధనాగారే బధ్వా హి నిగడైర్ధృడైః ॥
బద్ధాస్తే నిగడైర్లో కా స్సంస్థితా బంధనాలయే ।
అతివ దుః ఖ మాజగ్ముర్భర్త్సితాస్తే ముహుర్ముహుః ॥
తేషాం మధ్యే చ యోఽధీశస్సు వైశ్యస్సు ప్రియాభిధః।
శివ ప్రియశ్శుభా చారశ్శైవశ్చా నీత్యదాతనః ॥
వినా చ శివపూజాం వై న తిష్ఠతి కదాచన ।
సర్వథా శివధర్మా హి భస్మరుద్రాక్ష భూషణః ॥
యది పూజా న జాతా చేన్న భునక్తి తదా తు సః ।
అతస్తత్రాపి వైశ్యోఽసౌ చకార శివపూజనమ్ ॥

ఇంతలో అచటకు వివిధ దేశముల నుండి అనేక రకముల సుందరమైన నావలు అంతటా జను౦లతో నిండియున్నవే వచ్చు చుండెను. అపుడు దుష్టులగు ఆ రాక్షసులు ఆ నావలను చూచి మహానందమును పొంది వెంటనే వెళ్లి వాటిలోని జనులను బంధించిరి. మహాబలశాలురగు ఆ రాక్షసులు వారిని తీసుకొనివచ్చి దృఢమగు సంకెళ్లతో బంధించి నగరములోని కారాగారములో పడవేసిరి. సంకెళ్లతో బంధించి కారాగారములోనికి త్రోసివేయబడిన ఆ జనులు అచట వారిచే పదే పదే పీడించబడి మహాదుఃఖమును అనుభవించుచుండిరి. సుప్రియుడను పేరుగల వైశ్యుడు వారికి నాయకుడు. అతడు సదాచారసంపన్నుడు, శాశ్వత శివభక్తుడు మరియు శివునకు ప్రియమైనవాడు. సర్వవిధములుగా శివధర్మానుష్ఠాత, భస్మ మరియు రుద్రాక్షలే ఆభరణములుగా గలవాడు అగు ఆ వైశ్యుడు శివపూజ చేయని దినము ఉండెడిది కాదు . ఆయన పూజ చేయనిదే భోజనము చేసెడివాడు కాడు. కావున, ఆయన అచట కూడ పూజను చేసెడివాడు.

కారాగృహ గతస్సోఽపి బహూంశ్చాశిక్షయత్తదా ।
శివమంత్రం చ పూజాం చ పార్థివీ మృషికామదామ్ ।
చక్రిరే విధివత్తత్ర యథాదృష్టం యథాశ్రుతమ్ ॥
కేచిత్తత్ర స్థితా ధ్యానే బద్ధ్వాసన మనుత్తమమ్ ।
మానసీం శివపూజాం చ కేచిచ్చ క్రుర్ముదాన్వితాః ॥

తదధీశేన తత్రైవ ప్రత్యక్షం శివపూజనమ్ ।
కృతం చ పార్థివస్యైవ విధానేన మునీశ్వరాః ॥
అన్యే చ యే న జానంతి విధానం స్మరణం పరమ్ ।
నమశ్శివాయ మంత్రేణ ధ్యాయంతశ్శంకరం స్థితాః ॥
సుప్రియో నామ యశ్చ సీద్వైశ్యవర్య శ్శివప్రియః ।
ధ్యాయంశ్చ మనసా తత్ర చకార శివపూజనమ్ ॥
యథోక్తరూపీ శంభుశ్చ ప్రత్యక్షం సర్వమాదదే ।
సోపి స్వయం న జానాతి గృహ్యతే న శివేన వై ॥
ఏవం చ క్రియమాణస్య వైశ్యస్య శివపూజనమ్ ।
వ్యతీయుస్తత్ర షణ్మాసా నిర్విఘ్నేన మునీశ్వరాః ॥
అతః పరం చ యజ్ఞాతం చరితం శశిమౌలినః ।
తచ్ఛృణు ధ్వమృషి శ్రేష్ఠాస్సా వధానేన చేతసా ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం దారుకావన రాక్షసో పద్రవ వర్ణనం నామ ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః.

ఓ మహర్షులారా! ఆయన కారాగృహము నందున్ననూ అప్పుడు అనేకులకు శివమంత్రముఁను మరియు పార్థివ లింగపూజను నేర్పెను. వారందరు అపుడు అచట తాము విన్నదానికి చూచిన దానికీ అనురూపముగా యథావిధిగా తమ కోర్కెలను ఈడేర్చే శివపూజను చేసిరి. కొందరు అచట సర్వోత్కృష్టమగు ఆసనమును బంధించి ధ్యానములో నున్నవారై ఆనందముతో మానసిక శివపూజను చేసిరి. ఓ మహర్షులారా! వారి నాయకుడు అచటనే బహిరంగముగనే శివపూజను పార్థివవిధానముచే చేయుచుండెను (48). స్మృతివిహితమైన శ్రేష్ఠ విధివిధానము తెలియని మరికొందరు నమశ్శివాయ మంత్రముతో శంకరుని స్థిరముగా ధ్యానించుచుండిరి, శివునకు ప్రియుడైన సుప్రియుడనే వైశ్య శ్రేష్ఠుడు మనస్సులో శివుని ధ్యానించుచూ అచట శివుని పూజించెను. శంభుడు పూర్వము వర్ణించబడిన రూపములో ప్రత్యక్షముగా ఆయన సమర్పించిన ఉపచారముల నన్నింటినీ స్వీకరించెడివాడు. శివుడు తాను సమర్పించే ఉపచారములను స్వీకరించుచున్నాడని ఆ వైశ్యునకు తెలియక పోలేదు. ఓ మహర్షులారా! ఆ వైశ్యుడు ఈ విధముగా అచట నిర్విఘ్నముగా శివపూజను చేయుచుండగా ఆరు మాసములు గడిచిపోయెను ఓ మహర్షులారా! ఆ తరువాత జరిగిన చంద్రశేఖరుని ఆ చరితమును సావధాన మనస్కులై వినుడు .

శ్రీ శివ మహాపురాణములోని కోటిరుద్ర సంహిత యందు దారుకా వనము నందలి రాక్షసుల ఉపద్రవమును వర్ణించే ఇరువది తొమ్మిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

30 – నాగేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

కదాచిత్సే వకస్తస్య రాక్షసస్య దురాత్మనః ।
తదగ్రే సుందరం రూపం శంకరస్య దదర్శ హ ॥
తస్మై నివేదితం రాజ్ఞే రాక్షసానాం యథార్థకమ్ ।
సర్వం తచ్చరితం తేన సకౌతుక మథాద్భుతమ్ ॥
రాజాపి తత్ర చాగత్య రాక్షసానాం స దారుకః ।
విహ్వలస్స బలశ్శీఘ్రం పర్యపృచ్ఛచ్ఛ తం శివమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఒకనాడు దుష్టుడగు ఆ దారుకాసురుని సేవకుడు ఆ సుప్రియుని ఎదుట శంకరుని సుందర రూపమును చూచెను. వాడు ఆ రాక్షస రాజునకు కుతూహలముతో ఆ అద్భుత వృత్తాంతము నంతనూ ఉన్నది ఉన్నట్లుగా విన్నవించెను. రాక్షసరాజు, బలశాలి అగు ఆ దారుకుడు భయపడి వెంటనే అక్కడకు వచ్చి ఆ శివుని గూర్చి ఇట్లు ప్రశ్నించెను

దారుక ఉవాచ ।

కిం ధ్యాయసి హి వైశ్య త్వం సత్యం వద మమాగ్రతః ।
ఏవం సతి న మృత్యుస్తే మమ వాక్యం న చాన్యథా ॥

దారుకుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ వైశ్యా! దేనిని ధ్యానించుచున్నావు? నా యెదుట సత్యమును పలుకుము. నీవు ఃు సత్యమును పలికినచో, నీకు మృత్యువు తప్పిపోవును నా మాట పొల్లుపోదు.

సూత ఉవాచ ।

తేనోక్తం చ న జానామి తచ్ఛ్రుత్వా కుపితస్స వై ।
రాక్షసాన్ ప్రేరయామాస హన్యతాం రాక్షసా అయమ్ ॥
తదుక్తాస్తే తదా హంతుం నానాయుధధరా గతాః ।
ద్రుతం తం వైశ్యశార్దూలం శంకరాసక్త చేతసమ్ ॥
తానాగతాంస్తదా దృష్ట్వా భయవిత్ర స్తలోచనః ।
శివం సస్మార సుప్రీత్యా తన్నామాని జగౌ ముహుః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

నాకు తెలియదని ఆయన చెప్పెను. ఆ మాటను విని వాడు కోపించి, ఓ రాక్షసులారా! వీనిని సంహరించుడని రాక్షసులను ప్రేరేపించెను. వాడు అట్లు ఆజ్ఞాపించగనే వారు వివిధరకముల ఆయుధములను ధరించి శంకరునియందు లగ్నమైన మనస్సుగల ఆ వైశ్య శ్రేష్ఠుని సంహరించుటకై వెళ్లిరి, అప్పుడు వారు తన మీదకు వచ్చుచుండగా చూచిన ఆ వైశ్యుని కళ్లలో తీవ్రమగు భయము కానవచ్చెను. ఆయన పరమ ప్రీతితో శివుని నామములను పలుమార్లు ఉచ్చరించుచూ శివుని స్మరించెను.

వైశ్యపతిరువాచ ।

పాహి శంకర దేవేశ పాహి శంభో శివేతి చ ।
దుష్టాదస్మాత్త్రిలోకేశ ఖలహన్ భక్తవత్సల ॥
సర్వస్వం చ భవానద్య మమ దేవ త్వమేవ హి ।
త్వదధీనస్త్వదీయోఽహం త్వత్ప్రా ణస్సర్వదా ప్రభో ॥

ఆ వైశ్య ప్రభువు ఇట్లు పలికెను -

ఓ శంకరా! దేవదేవా! రక్షించుము. ఓ శంభో! శివా! ఓ త్రిలోకాధిపతీ! దుష్టసంంహారకా! భక్తవత్సలా! ఈ దుష్టుని బారినుండి రక్షించుము. ఓ దేవా! ఈనాడు నా సర్వస్వము నీవే. నీ ఆధీనములో నున్న నేను నీవాడను. ఓ ప్రభూ! నా ప్రాణములు సర్వదా నీ చేతిలోనున్నవి.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి సంప్రార్థి తశ్శంభుర్వి వరాన్నిర్గతస్తదా ।
భవనేనోత్తమేనాథ చతుర్ద్వారయుతేన చ ॥
మధ్యే జ్యోతిస్స్వరూపం చ శివరూపం తదద్భుతమ్ ।
పరివార సమాయుక్తం దృష్ట్వా చా పూజయత్స వై ॥
పూజితశ్చ తదా శంభుః ప్రసన్నో హ్య భవత్స్వయమ్ ।
అస్త్రం పాశుపతం నామ దత్వా రాక్షస పుంగవాన్ ॥
జఘాన సోపకరణాంస్తాన్ సర్వాన్ సగణాన్ ధ్రుతమ్ ।
అరక్షచ్చ స్వభక్తం వై దుష్టహా స హి శంకరః ॥
సర్వాంస్తాంశ్చ తదా హత్వా వరం ప్రాదాద్వనస్య చ।
అత్యద్భుత కరశ్శంభుస్స్వ లీలాత్తను విగ్రహః ॥
అస్మిన్ వనే సదా వర్ణధర్మా వై సంభవంతు చ।
బ్రాహ్మణ క్షత్రియవిశాం శూద్రాణాం హి తథైవ చ ॥
భవంత్వత్ర మునీశ్రేష్టి స్తామసా న కదాచన।
శివధర్మ ప్రవక్తార శ్శివధర్మ ప్రవర్తకాః ॥
ఏతస్మిన్ సమయే సా వై రాక్షసీ దారుకాహ్వయా।
దేవ్యాః స్తుతిం చకారాసా పార్వత్యా దీనమానసా ॥
ప్రసన్నా చ తదా దేవీ కిం కరోమీత్యువాచ హి ।
సాప్యువాచ పునస్తత్ర వంశో మే రక్ష్యతాం త్వయా ॥
రక్షయిష్యామి తే వంశం సత్యం చ కథ్యతే మయా ।
ఇత్యుక్త్వా చ శివేనైవ విగ్రహం సా చకార హ ॥
శివోఽపి కుపితాం దేవీం దృష్ట్వా వరవశః ప్రభుః।
ప్రత్యువాచేతి సుప్రీత్యా యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥
ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య స్వపతేశ్శంకరస్య వై।
సుప్రసన్నా విహస్యాశు పార్వతీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఈ విధముగా ప్రార్థించబడిన శంభుడు అప్పుడు నాలుగు ద్వారములతో కూడియున్న ఉత్తమమగు భవనముతో సహా వివరము నుండి బయటకు వచ్చెను. మధ్యలో జ్యోతి స్వరూపముతో నున్నది, పరివారముతో కూడియున్నదీ అగు ఆ అద్భుతమైన శివరూపమును చూచి ఆతడు పూజించెను. అపుడు పూజించబడిన ఆ శంభుడు ప్రసన్నుడై పాశుపతాస్త్రమును ఇచ్చి స్వయముగా ఆయుధములతో మరియు గణములతో కూడియున్న రాక్షసవీరులను అందరినీ వెనువెంటనే సంహరించెను. దుష్టులను సంహరించు ఆ శంకరుడు తన భక్తుని రక్షించెను. అత్యద్భుతమగు లీలలను నెరపువాడు, యథేచ్ఛగా స్వీకరించబడిన సుందర దేహము గలవాడు అగు శంభుడు అప్పుడు వారినందరినీ సంహరించి ఆ

వనమునకు వరమును ఇచ్చేను. ఈ వనములో సర్వదా బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రుల వర్ణధర్మములు ప్రవర్తిల్లుగాక. ఇచ్చటి మహర్షులు ఎన్నడైననూ తమో గుణప్రధానులు కాకుందురు గాక! వారు శివధర్మమును తాము పాటించి ఇతరులకు బోధించువారు అగుదురు గాక! ఈ సమయములో ఆ దారుక అనే పేరు గల రాక్షసి దీనమనస్కురాలై పార్వతీదేవిని స్తుతించెను. అపుడా దేవి ప్రసన్నురాలై, ఏమి చేయవలెను? అని ప్రశ్నించగా, నీవు నా వంశమును రక్షించవలెననీ ఆమె బదులిడెను. నేను నీ వంశమును రక్షించెదను. నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను అని పలికి ఆమె సాక్షాత్తు శివునితో విరోధమునకు ఒడిగట్టెను, వరమునకు వశమై ఉండే శివప్రభువు కూడ కోపముతో నున్న ఆ దేవిని చూచి పరమప్రీతితో నీకు తోచినట్లు చేయుమని బదులు చెప్పెను. తన భర్తయగు శంకరుని మాటను విని పార్వతి మిక్కిలి ప్రస్నురాలై నవ్వి వెంటనే ఇట్లనెను.

పార్వత్యువాచ।

భవదీయం వచస్తథ్యం యుగాంతే సంభవిష్యతి ।
తావచ్చ తామసీ సృష్టిర్భవత్వితి మతిర్మమ ॥
అన్యథా ప్రలయస్స్యాద్వై సత్యం మే వ్యాహృతం శివ ।
ప్రమాణీక్రియతాం నాథ త్వదీయాస్మి త్వదాశ్రయా ॥
ఇయం చ దారుకా దేవీ రాక్షసీ శక్తికా మమ ।
బలిష్ఠా రాక్షసీనాం చ రక్షోరాజ్యం ప్రశాస్తు చ॥
ఇమా రాక్షసపత్న్యస్తు ప్రసవిష్యంతి పుత్రకాన్ ।
తే సర్వే మిలితాశ్చైవ వనే వాసాయ మే మతాః ॥

పార్వతి ఇట్లు పలికెను –

మీ వచనము ఈ యుగముయొక్క అవసానమునందు యథార్థము కాగలదు. అంతవరకు తమోగుణ ప్రధానమగు సృష్టి కూడ ఉండవలెనని నా అభిప్రాయము. ఓ శివా! అట్లు గానిచో, ప్రలయము వచ్చును. నేను సత్యమును పలుకుచున్నాను. ఓ నాథా! నా వచనములకు నీవు ప్రామాణ్యమును కలిగించుము. నేను నిన్ను ఆశ్రయించుకొనియున్న నీ దానను. ఈ దారుకాదేవియను రాక్షసి నా శక్తి. రాక్షసస్త్రీలలో అత్యధికబలవంతురాలగు ఈమె రాక్షసరాజ్యమును పరిపాలించుగాక!ఈ రాక్షసుల భార్యలు పుత్రులను ప్రసవించగలరు. వారందరు కలిసి వనములో నివసించవలెనని నా అభిమతము .

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం వచనం శ్రుత్వా పార్వత్యాస్స్వస్త్రియాః ప్రభుః ।
ప్రసన్నమానసో భూత్వా శంకరో వాక్యమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

తన భార్యయగు పార్వతి యొక్క ఈ వచనమును విని శంకరప్రభుడు ప్రసన్నమైన మనస్సు గలవాడై ఇట్లు పలికెను.

శంకర ఉవాచ ।

ఇతి బ్రవీషి త్వం వై చేచ్ఛృణు మద్వచనం ప్రియే ।
స్థాస్యమ్యస్మిన్ వనే ప్రీత్యా భక్తానాం పాలనాయ చ ॥
అత్రమే వర్ణధర్మస్థో దర్శనం ప్రీతిసంయుతమ్ ।
కరిష్యతి చ యో వైస చక్రవర్తీ భవిష్యతి ॥
అన్యథా కలిపర్యాయే సత్యస్యాదౌ నృపేశ్వరః ।
మహా సేనసుతో యో వై వీరసేనేతి విశ్రుతః ॥
స మే భక్త్యాతివిక్రాంతో దర్శనం మే కరిష్యతి ।
దర్శనం మే స కృత్వైవ చక్రవర్తీ భవిష్యతి ॥

శంకరుడు ఇట్లు పలికెను –

నీవు ఇట్లు పలుకుచున్నావు కదా! ఓ ప్రియురాలా! అట్లైనచో, నామాటను వినుము. నేను భక్తులను రక్షించుట కొరకై ప్రీతి పూర్వకముగా ఈ వనములో స్థిరముగా నుండెదను. ఎవడైతే వర్ణ ధర్మము నందు వున్నవాడై నన్ను ఇక్కడ ప్రీతి పూర్వకముగా దర్శించునో, వాడు చక్రవర్తి కాగలడు. లేదా, కలియుగము పూర్తి అయిన తరువాత సత్య యుగము యొక్క ఆరంభములో వీరసేనుడని ప్రఖ్యాతిని చెందిన మహాసేనుని కుమారుడు అగు ఒక మహారాజు పెద్ద సైన్యముతో గూడి భక్తితో నన్ను దర్శించగలడు. ఆయన నన్ను దర్శించుటతో డనే చక్రవర్తి కాగలడు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం దంపతీ తౌ చ కృత్వా హాస్యం పరస్పరమ్ ।
స్థితౌ తత్ర స్వయం సాక్షాన్మహత్త్వకారకౌ ద్విజాః ॥
జ్యోతిర్లింగ స్వరూపో హి నామ్నా నాగేశ్వరశ్శివః ।
నాగేశ్వరీ శివా దేవీ బభూవ చ సతాం ప్రియౌ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! గొప్పదనమును కలిగించే ఆ దంపతులిద్దరు ఈ విధముగా ఒకరితో నొకరు పరిహాస మాడి, అచట స్వయముగా ప్రతిష్ఠితులైరి. శివుడు నాగేశ్వరుడనే జ్యోతిర్లింగ స్వరూపుడుగను, పార్వతీదేవి నాగేశ్వరిగను వెలసి సత్పురుషులకు ప్రీతిని కలిగించిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

వీరసేనః కథం తత్ర యాస్యతే దారుకావనే ।
కథమర్చిష్యతి శివం త్వం తద్వద మహామతే ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ మహాబుద్ధిశాలీ! వీరసేనుడు ఆ దారుకా వనమునకు ఏ విధముగా వెళ్లబోవుచున్నాడు? శివుని ఎట్లు అర్చించబోవుచున్నాడు? నీవు ఆ విషయమును చెప్పుము .

సూత ఉవాచ ।

నిషధే సుందరే దేశే క్షత్రియాణాం కులే చ సః ।
మహాసేనసుతో వీరసేనశ్చైవ శివప్రియః ॥
పార్థివేశార్చనం కృత్వా తపః పరమ దుష్కరమ్ ।
చకార వీరసేనో వై వర్షాణాం ద్వాదశావధిః ॥
తతః ప్రసన్నో దేవేశః ప్రత్యక్షం ప్రాహ శంకరః ।
కాష్ఠస్య మత్స్యకాం కృత్వా త్రపుధాతు విలేపనామ్ ॥
విధాయ యోగమాయాం చ దాస్యామి వీరసేనక ।
తాం గృహీత్వా ప్రవిశ్యైతం నృభిస్సహ ప్రజాధునా ॥
తతస్త్వం తత్ర గత్వా చ వివరే చ కృతా మయా।
ప్రవిశ్య చ తదా పూజాం కృత్వా నాగేశ్వరస్య చ ॥
తతః పాశుపతం ప్రాప్య హత్వా చ రాక్షసీముఖాన్ ।
మయి దృష్టే తదా కించిన్న్యూనం తే న భవిష్యతి ॥
పార్వత్యాశ్చ బలం చైవ సంపూర్ణం వై భవిష్యతి ।
అన్యే చ మ్లేచ్ఛరూపా యే భవిష్యంతి వనే శుభాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

నిషధమనే సుందర దేశము నందు క్షత్రియుల కులములో మహాసేనుడను వానికి వీరసేనుడు అనే శివునకు ప్రీతిపాత్రుడైన పుత్రుడు గలడు. వీరసేనుడు పార్థివ లింగపూజను చేసి పన్నెండు సంవత్సరములు మిక్కిలి దుస్సాధ్యమైన తపస్సును చేసెను. అప్పుడు దేవదేవుడగు శంకరుడు ప్రసన్నుడై సాక్షాత్కరించి ఇట్లు పలికెను: కర్రతో చేపను బో లీన పడవను చేసి దానికి సీసము అనే లోహముతో పూతను వేయుము. ఓ వీరసేనా! నేను యోగమాయను నిర్మించి ఇచ్చెదను. ఆ యోగమాయను తీసుకొని నీ మనుష్యులతో గూడి దానిలోనికి ప్రవేశించుము. తరువాత నీవు పశ్చిమసముద్రములోని ద్వీపమునకు వెళ్లి నేను చేసిన బిలముగుండా ప్రవేశించి అప్పుడు నాగేశ్వరుని పూజించుము. తరువాత పాశుపతాస్త్ర మును పొంది ఆ రాక్షసి మొదలగు వారిని సంహరించి నన్ను మరల దర్శించుము. నీకు సర్వము సుసంపన్నము కాగలదు . పార్వతి యొక్క బలము కూడ సంపూర్ణము కాగలదు. ఆ వనమునందు ఉండే ఇతరమ్లేచ్ఛులు కూడ శుభకర్మ పరాయణులు కాగలరు .

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా శంకరస్తత్ర వీరసేనం హి దుః ఖహా ।

కృత్వా కృపాం చ మహతీం తత్రైవాంతర్దధే ప్రభుః ॥

ఇతి దత్తవరస్సోఽపి శివేన పరమాత్మనా ।

శక్తస్సర్వం తదా కర్తుం సంబభూవ న సంశయః ॥

ఏవం నాగేశ్వరో దేవ ఉత్పన్నో జ్యోతిషాం పతిః ।

లింగరూపస్త్రీ లో కస్య సర్వకామ ప్రదస్సదా ॥

ఏతద్య శృణుయాన్నిత్యం నాగేశోద్భవ మాదరాత్ ।

సర్వాన్ కామానియా ద్ధీమాన్మహా పాతక నాశనాన్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం నాగేశ్వర జ్యోతిర్లింగోద్భవ మాహాత్మ్య వర్ణనం నామ త్రింశోఽధ్యాయః.

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

దుఃఖములను పోగొట్టే శంకర ప్రభుడు వీరసేనునితో అక్కడ ఇట్లు పలికి గొప్ప్ప దయను చూపి అక్కడనే అంతర్ధానము జెందెను. శివపరమాత్మచే ఈ విధముగా ఈయబడిన వరములు గల ఆ వీరసేనుడు అప్పుడు ఆ సర్వమును చేయగలిగి నాడనుటలో సందేహము లేదు. ముల్లో కములకు సర్వదా సర్వకామనలను ఇచ్చే పరమేశ్వరుడు ఈ విధముగా జ్యోతిర్లింగములలో శ్రేష్ఠమగు నాగేశ్వర రూపములో ఆవిర్భవించెను. ఎవడైతే ఈ నాగేశ్వరావిర్భావమును సాదరముగా నిత్యము వినునో, ఆ బుద్ధిమంతుడు మహాపాపములన్నింటి నుండియు విముక్తిని పొంది సకలకామనలను పొందును.

శ్రీ శివమహా పురాణములోని కోటి రుద్రసంహిత యందు నాగేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్య వర్ణనమనే ముప్పదియవ అధ్యాయము ముగిసినది.

31 – రామేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి లింగం రామేశ్వరాభిధమ్ ।
ఉత్పన్నం చ యథా పూర్వమృషయశ్శృణు తాదరాత్ ॥
పురా విష్ణుః పృథివ్యాం చావతతార సతాం ప్రియః॥
తత్ర సీతా హృతా విప్రా రావణేనో రుమాయినా ।
ప్రాపీతా స్వగృహం సా పా లంకాయాం జనకాత్మజా ॥
అన్వేషణ పరస్తస్యాః కిష్కింధాఖ్యం పురీమగాత్ ।
సుగ్రీవ హితకృద్భూత్వా వాలినం సంజఘాన హ ॥
తత్ర స్థిత్వా కియత్కాలం తదన్వేషణ తత్పరః ।
సుగ్రీవాద్యై ర్లక్ష్మణేన విచారం కృతవాన్ స వై ॥
కపీన్ సంప్రేషయామాస చతుర్దిక్షు నృపాత్మజః ।
హనుమత్ప్ర ముఖాన్ రామస్తదన్వేషణ హేతవే ॥
అథ జ్ఞాత్వా గతాం లంకాం సీతాం కపివరాననాత్ ।
సీతాచూడామణిం ప్రాప్య ముముదే సోఽతి రాఘవః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ మహర్షులారా! ఈ పైన పూర్వము రామేశ్వరుడను పేరు గల లింగము ఆవిర్భవించిన వృత్తాంతమును చెప్పుచున్నాను. సాదరముగా వినుడు, సత్పురుషులకు ప్రియుడగు విష్ణువు పూర్వము భూమిపై అవతరించెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! అ అవతారములో మహామాయావి యగు రావణుడు జనకుని కుమార్తె యగు సీతను అపహరించి లంకయందలి తన గృహమునకు గొనిపోయెను. ఆమెను వెదుకుచూ శ్రీరాముడు కిష్కింధయను నగరమును చేరి సుగ్రీవుని ప్రియమిత్రుడై వాలిని సంహరించెను. ఆయన అచటనే కొంతకాలము ఉండి సీతను అన్వేషించుటలో తత్పరుడై సుగ్రీవాది వానరులతో మరియు లక్ష్మణునితో చర్చించెను ఆ రాజకుమారుడగు శ్రీరాముడు సీతను వెదుకుటకై హనుమంతుడు మొదలగు వానరులను నాలుగు దిక్కుల యందు పంపించెను. తరువాత వానర శ్రేష్టుడగు హనుమంతుని ద్వారా సీత లంకలో ఉన్నదని తెలిసి ఆమె యొక్క చూడామణిని పొంది శ్రీరాముడు చాలా సంతోషించెను.

సకపీశస్తదా రామో లక్ష్మణేన యుతో ద్విజాః ।
సుగ్రీవ ప్రముఖైః పుణ్యైర్వా నరైర్బలవత్తరైః ॥
పద్మైరష్టా దశాఖ్యైశ్చ యయా తీరం పయోనిధేః।
దక్షిణే సాగరే యో వై దృశ్యతే లవణాకరః ॥
తత్రాగత్య స్వయం రామో వేలాయాం సంస్థితో హి సః ।
వానరైసేవ్య మానస్తు లక్ష్మణేన శివప్రియః ॥
హా జానకి కుతో యాతా కదా చేయం మిలిష్యతి।
అగాధస్సాగరశ్చైవాతార్యా సేనా చ వానరీ ॥
రాక్షసో గిరిధర్తా చ మహాబల పరాక్రమః ।
లంకాఖ్యో దుర్గమో దుర్గ ఇంద్రజిత్త నయోఽస్య వై॥
ఇత్యేవం స విచార్యైవ తటే స్థిత్వా సలక్ష్మణః ।
ఆశ్వాసితో వనౌకోభీ రంగదాది పురస్సరైః ॥
ఏతస్మిన్నంతరే తత్ర రాఘవశ్చైవ సత్తమః ।
ఉవాచ భ్రాతరం ప్రీత్యా జలార్థీ లక్ష్మణాభిధమ్ ॥

ఓ బ్రాహ్మణులారా! అప్పుడు లక్ష్మణునితో మరియు వానరాధిపుడగు హనుమంతునితో కూడియున్న శ్రీ రాముడు సుగ్రీవుడు మొదలగు మహాబలశాలురు మరియు పుణ్యాత్ములు అగు లక్ష ఎనభై వేల కోట్ల వానరసైన్యము వెంటరాగా దక్షిణసముద్రతీరమునకు వెళ్లెను. శివునకు ప్రియుడగు ఆ శ్రీరాముడు వానరులచే సేవించబడుచున్నవాడై లక్ష్మణునితో బాటు స్వయముగా సముద్రము యొక్క చెలియలి కట్ట వద్దకు వచ్చి అచట నిలబడి యుండెను, ఓ జానకీ! ఎక్కడకు వెళ్లినావు? నేను నిన్ను కలుసుకొనేది సముద్రమును దాటుట అసంభవము. నా సైన్యము వానరులు. ఆ రాక్షసుడు మహాబల పరాక్రమశాలి మరియు కైలాసమును పైకి ఎత్తినవాడు. లంకా అనబడే దుర్గమును జయించుట చాలా కఠినము. వాని కుమారుడు ఇంద్రుని జయించినవాడు. సముద్రము యొక్క ఒడ్డున లక్ష్మణునితో గూడి నిలబడి ఆయన ఈ తీరున ఆలోచించుచుండగా, అంగదుడు మొదలగు వానరులు ఆయనను ఓదార్చుచుండిరి (13). ఇంతలో శివభక్తాగ్ర గణ్యుడగు శ్రీరాముడు సోదరుడగు లక్ష్మణుని ప్రీతిపూర్వకముగా నీటిని ఇమ్మని అడిగెను .

రామ ఉవాచ ।

భ్రాతర్లక్ష్మణ వీరేశాహం జలార్థీ పిపాసితః ।
తదానయ ద్రుతం పాథో వానరైః కైశ్చిదేవ హి ॥

శ్రీరాముడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ సోదరా! లక్ష్మణా! మహావీరా! నాకు దాహము వేయుచున్నది. కావున వెంటనే వానరులెవరి చేత నైననూ నీటిని తెప్పించుము.

సూత ఉవాచ ।

తచ్ఛ్రుత్వా వానరాస్తత్ర హ్యధావంత దిశో దశ ।

నీత్వా జలం చ తే ప్రోచుః ప్రణిపత్య పురః స్థితాః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ మాటను విని వానరులు అక్కడ పది దిక్కుల యందు పరుగెత్తిరి. వారు నీటిని తెచ్చి నమస్కరించి ఎదుట నిలబడి ఇట్లు పలికిరి.

వానరా ఊచుః ।

జలం చ గృహ్యతాం స్వామిన్నానీతం తత్త్వదాజ్ఞయా ।

మహోత్తమం చ సుస్వాదు శీతలం ప్రాణతర్పణమ్ ॥

వానరులు ఇట్లు పలికిరి -

ఓ ప్రభూ! నీ ఆజ్ఞచే చాలా ఉత్తమమైనది, మిక్కిలి రుచికరమైనది, చల్లనిది, ప్రాణములకు తృప్తిని ఇచ్చునది అగు నీటిని తెచ్చితిమి. స్వీకరించుము .

సూత ఉవాచ ।

సుప్రసన్నతరో భూత్వా కృపాదృష్ట్యా విలోక్య తాన్ ।

తచ్ఛ్రుత్వా రామచంద్రోఽసౌ స్వయం జగ్రాహ తజ్జలమ్ ॥

స రామస్తజ్జలం నీత్వా పాతుమారబ్ధవాన్ యదా ।

తదా చ స్మరణం జాతమిత్థమస్య శివేచ్ఛయా ॥

న కృతం దర్శనం శంభో ర్గృహ్యతే చ జలం కథమ్ ।

స్వస్వామినః పరేశస్య సర్వానంద ప్రదస్య వై ॥

ఇత్యుక్త్వా చ జలం పీతం తదా రఘువరేణ చ ।

పశ్చాచ్చ పార్థివీం పూజాం చకార రఘునందనః ॥

అవాహనాదికాంశ్చైవ హ్యుపచా రాన్ ప్రకల్ప్య వై।

విధివత్ షోడశ ప్రీత్యా దేవమానర్చ శంకరమ్ ॥

ప్రణిపాతైః స్తవైర్దివ్యైశివం సంతోష్య యత్నతః ।

ప్రార్థయామాస సద్భక్త్యా స రామశ్శంకరం ముదా ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

వారి మాటలను విని ఆ రామచంద్రుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై వారిని దయాదృష్టితో చూ◌ూచి స్వయముగా ఆ నీటిని స్వీకరించెను. ఆ శ్రీరాముడు ఆ నీటిని తీసుకొని త్రాగబోవు నంతలో శివుని సంకల్పముచే ఆయనకు ఈ విధమైన స్మరణ కలిగెను. నాకు ప్రభువు, పరమేశ్వరుడు, సర్వులకు ఆనందము నిచ్చువాడు అగు శంభుని దర్శనమును నేను చేయలేదు. నీటిని తీసుకొనుటు ఎట్లు? ఇట్లు పలికి అప్పుడు ఆ రాఘవుడు నీటిని త్రాగి, తరువాత పార్థివ లింగ పూజను చేసెను. ఆయన ఆవాహనము మొదలగు పదునారు ఉపచారములను యథావిధిగా చేసి ప్రీతితో శంకరదేవుని ఆరాధించెను, ఆ శ్రీ రాముడు అప్పుడు నమస్కారములచే

మరియు దివ్యములగు స్తోత్రములచే మంగళకరుడగు శివుని ప్రయత్న పూర్వకముగా సంతోషపెట్టి ఆనందముతో సద్భక్తితో ఇట్లు ప్రార్థించెను.

రామ ఉవాచ।

స్వామిన్ శంభో మహాదేవ సర్వదా భక్తవత్సల।
పాహి మాం శరణాపన్నం త్వద్భక్తం దీనమానసమ్ ॥
ఏతజ్జలమగాధం చ వారిధేర్భవతరణ ।
రావణాఖ్యో మహావీరో రాక్షసో బలవత్తరః ॥
వానరాణాం బలం హ్యేతచ్చంచలం యుద్ధసాధనమ్ ।
మమ కార్యం కథం సిద్ధం భవిష్యతి ప్రియాప్తయే ॥
తస్మిన్ దేవ త్వయా కార్యం సాహాయ్యం మమ సువ్రత ।
సాహాయ్యం తే వినా నాథ మమ కార్యం హి దుర్లభమ్ ॥
త్వదీయో రావణోఽపీహ దుర్జయస్స ర్వథాఖిలైః ।
త్వద్దత్త వరదృప్తశ్చ మహావీర స్త్రి లోకజిత్ ॥
అష్యహం తవ దాసోఽస్మి త్వదధీనశ్చ సర్వథా ।
విచార్యేతి త్వయా కార్యః పక్షపాతస్సదాశివ ॥

శ్రీ రాముడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ స్వామీ! శంభూ! మహాదేవా! సర్వకాలములలో భక్తుల యందు వాత్సల్యము గలవా◌ాడా! దీనమైన మనస్సు గలవాడనై నిన్ను శరణు జొచ్చిన నీ భక్తుడనగు నన్ను రక్షించుము. సంసార సముద్రమును దాటించువాడా! ఈ సముద్రము అగాధమైనది. రావణాసురుడు మహావీరుడు మరియు మహాబలశాలి. చపలచిత్తులైన ఈ వానరుల సైన్యము నాకు యుద్ధమునకు సాధనము. నేను నా ప్రియురాలిని తిరిగి పొందుట అనే కార్యము నాకు ఎట్లు సిద్ధించును ఓ దేవా! గొప్ప వ్రతము గల వాడా! ఆ కార్యమునందు నీవు నాకు సాహాయ్యమును చేయదగును. ఓ నాథా! నీ సాహాయ్యము లేనిదే నా కార్యము దుర్లభము. నీవు ఇచ్చిన వరములచే గర్వించియున్నవాడు, మహావీరుడు, ముల్లోకములను జయించినవాడు మరియు నీవాడు అగు రావణుని ఎవ్వరైననూ ఏ విధముగనైననూ జయించుట అసాధ్యము. మరియు నేను నీ దాసుడను, అన్ని విధములుగా నీ ఆధీనములో నున్నవాడను. ఓ సదాశివా! కావున నీవు ఆలోచించి నాయందు పక్షపాతమును చూపదగును).

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం స చ సంప్రార్థ్య నమస్కృత్య పునః పునః ।
తదా జయ జయేత్యుచ్చైరుద్ఘోష్య శంకరేతి చ ॥
ఇతి స్తుత్వా శివం తత్ర మంత్రధ్యాన పరాయణః ।
పునః పూజాం తతః కృత్వా స్వామ్యగ్రే స ననర్త హ ॥
ప్రేమవిక్లిన్నహృదయో గల్లనాదం యదాకరోత్ ।
తదా చ శంకరో దేవస్సు ప్రసన్నో బభూవ హ ॥

సాంగస్స పరివారశ్చ జ్యోతీరూపో మహేశ్వరః ।

యథోక్త రూపమమలం కృత్వా విరభవద్ద్రుతమ్ ॥

తతస్సంతుష్ట హృదయో రామభక్త్యా మహేశ్వరః ।

శివమస్తు వరం బ్రూహి రామేతి స తదాబ్రవీత్ ॥

తద్రూపం చ తదా దృష్ట్వా సర్వే పూతాస్తతస్స్వయమ్ ।

కృతవాన్ రాఘవః పూజాం శివధర్మ పరాయణః ॥

స్తుతిం చ వివిధాం కృత్వా ప్రణిపత్య శివం ముదా ।

జయం చ ప్రార్థయామాస రావణాజౌ తదాత్మనః ॥

తతః ప్రసన్నహృదయో రామభక్త్యా మహేశ్వరః ।

జయోఽస్తు తే మహారాజ ప్రీత్యా స పునరబ్రవీత్ ॥

శివదత్తం జయం ప్రాప్య హ్యనుజ్ఞాం సమవాప్య చ ।

పునశ్చ ప్రార్థయామాస సాంజల్నిత మస్తకః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆయన ఈ విధముగా చక్కగా ప్రార్థించి పలుమార్లు నమస్కరించి తరువాత "ఓ శంకరా! జయము, జయము అనే ఘోషను బిగ్గరగా చేసెను. ఆయన ఆ సమయములో ఈ విధముగా శివుని స్తుతించి మంత్రమును ధ్యానించుటలో నిమగ్నుడై, మరల పూజను చేసి తరువాత ప్రభువు యెదుట నాట్యమును చేసెను. శ్రీ రాముడు ఎప్పుడైతే ప్రేమతో నిండిపోయిన హృదయము గలవాడై బిగ్గరగా కంఠనాదమును చేసెనో, అప్పుడు శంకరదేవుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడాయెను. ప్రకాశస్వరూపుడగు మహేశ్వరుడు పూర్వములో వర్ణించబడిన శుద్ధరూపమును దాల్చి సాంగసపరివారముగా శీఘ్రమే ఆవిర్భవించెను. అప్పుడు ఆ మహేశ్వరుడు శ్రీ రాముని భక్తికి సంతోషించిన హృదయము గలవాడై 'ఓ రామా! శుభమగుగాక! వరమును కోరుకొనుము' అని పలికెను . అక్కడ ఉన్న అందరు ఆ రూపమును గాంచి పవిత్రులైరి. శివధర్మమునందు నిష్ఠ గల రాఘవుడు పూజను చేసెను . ఆయన అపుడు వివిధస్తోత్రములను చేసి శివునకు ఆనందముతో నమస్కరించి రావణునితో యుద్ధమునందు జయమును కోరెను. అప్పుడు శ్రీ రాముని భక్తిచే ప్రసన్నమైన హృదయము గల మహేశ్వరుడు "ఓ మహారాజా! నీకు జయము కలుగుగాక!' అని మరల ప్రేమతో పలికెను. శ్రీ రాముడు శివుడు అనుగ్రహించిన జయాశీర్వాదమును స్వీకరించి అనుమతిని పొంది చేతులను కట్టుకొని తలను వంచి మరల ఇట్లు ప్రార్థించెను.

రామ ఉవాచ ।

త్వయా స్థేయమిహ స్వామింల్లోకానాం పావనాయ చ ।
పరేషాముపకారార్థం యది తుష్టోఽసి శంకర ॥

శ్రీ రాముడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ స్వామీ! శంకరా! నీవు సంతుష్టుడవైనచో, లోకములను పవిత్రము చేయుటకొరకు మరియు పరోపకారము కొరకు నీవు ఇచట స్థిరముగానుండదగును .

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తస్తు శివస్తత్ర లింగరూపోఽ భవత్తదా ।
రామేశ్వరశ్చ నామ్నా వై ప్రసిద్ధో జగతీతలే ॥
రామస్తు తత్ప్ర భావాద్వై సింధుముత్తీర్య చాంజసా ।
రావణాదీన్ని హత్యాశు రాక్షసాన్ ప్రాప తాం ప్రియామ్ ॥
రామేశ్వరస్య మహిమాద్భుతోఽభూద్భువి చాతులః ।
భుక్తిముక్తి ప్రదశ్చైవ సర్వదా భక్తకామదః ॥
దివ్య గంగాజలేనైవ స్నాపయిష్యతి యశ్శివమ్ ।
రామేశ్వరం చ సద్భక్త్యా స జీవన్ముక్త ఏవ హి ॥
ఇహ భుక్త్వాఖిలాన్ భోగాన్ దేవానాం దుర్లభానపి ।
అంతే ప్రాప్య పరం జ్ఞానం కైవల్యం ప్రాప్నుయాద్ధ్రు వమ్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం రామేశ్వర జ్యోతిర్లింగ ఆవిర్భావ వర్ణనం నామ ఏకత్రింశోఽధ్యాయః.

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

శ్రీ రాముడు ఇట్లు పలుకగా, అప్పుడు శివుడు అచట లింగరూపములో ప్రకటమై భూమండలము నందు రామేశ్వరుడను పేర ప్రసిద్ధిని గాంచెను. ఆయన యొక్క ప్రభావముచే శ్రీరాముడు సముద్రమును శీఘ్రముగా దాటి రావణుడు మొదలగు రాక్షసులను సంహరించి వెంటనే తన ఆ ప్రియురాలిని పొందెను. ఈ లోకములో భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చువాడు, సర్వకాలములలో భక్తుల కోర్కెలను తీర్చువాడు అగు రామేశ్వరుని మహిమ సాటి లేనిది. ఎవడైతే దివ్యమగు గంగాజలముతో రామేశ్వరుని సద్భక్తితో అభిషేకించునో, వాడు నిశ్చయముగా జీవన్ముక్తుడు అగును. అట్టివాడు నిశ్చయముగా ఇహలోకములో దేవతలకైననూ లభించని సకల భోగముల ననుభవించి మరణించిన తరువాత పరమ జ్ఞానమును పొంది మోక్షమును పొందును.

శ్రీ శివ మహాపురాణము లోని కోటిరుద్ర సంహితయందు రామేశ్వర జ్యోతిర్లింగ ఆవిర్భావ వర్ణనమనే ముప్పది ఒకటవ అధ్యాయము ముగిసినది.

32 - సుదేహ సుధర్ముల వృత్తాంతము

సూత ఉవాచ ।

అతః పరం చ ఘుశ్మేశం జ్యోతిర్లింగ ముదాహృతమ్ ।
తస్యైవ చ సుమాహాత్మ్యం శ్రూయతా మృషిసత్తమాః ॥
దక్షిణస్యాం దిశి శ్రేష్ఠో గిరిర్దేవేతి సంజ్ఞకః ।
మహాశో భాన్వితో నిత్యం రాజతేఽ ద్భుత దర్శనః ॥
తస్యైవ నికటే కశ్చిద్భార ద్వాజ కులోద్భవః ।
సుధర్మా నామ విప్రశ్చ వ్యవసద్బ్ర హ్మవిత్తమః ॥
తస్య ప్రియా సుదేహా చ శివధర్మ పరాయణా ।
పతిసేవాపరా నిత్యం గృహకర్మ విచక్షణా ॥
సుధర్మా చ ద్విజశ్రేష్ఠో దేవతాతిథి పూజకః ।
వేదమార్గ పరో నిత్యమగ్ని సేవాపరాయణః ॥
త్రికాలసంధ్యయా యుక్తస్సూర్య రూపసమద్యుతిః ।
శిష్యాణాం పాఠకశ్చైవ వేదశాస్త్ర విచక్షణః॥
ధనవాంశ్చ పరో దాతా సౌజన్య గుణభాజనః ।
శివకర్మరతో నిత్యం శైవశ్చైవ జనప్రియః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మహర్షులారా! ఘుశ్మేశ్వరుడను జ్యోతిర్లింగము ప్రసిద్ధమై యున్నది. ఈపైన దా◌ాని గొప్ప మహిమను గురించి చెప్పెదను. వినుడు . దక్షిణ దిక్కు నందు గొప్ప శోభ గలది, నిత్యము అద్భుతమగు దర్శనమును ఇచ్చునది అగు దేవగిరియను పేరు గల. పర్వతరాజము శోభిల్లుచున్నది. దానికి సమీపములో భారద్వాజగోత్రీకుడు, బ్రహ్మవేత్తలులో ప్రముఖుడు అగు సుధర్ముడనే ఒకానొక బ్రాహ్మణుడు నివసించుచుండెను. శివధర్మమునందు నిష్ఠ గలది, నిత్యము భర్తను సేవించుటయందు శ్రద్ధ గలది, ఇంటిపనులయందు తెలివితేటలు గలది అగు సుదేహ ఆయన ప్రియురాలు. బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడగు సుధర్ముడు దేవతలను మరియు అతిథులను పూజించేడివాడు. వేదమార్గమునందు నిష్ఠగల ఆయన నిత్యము అగ్నిని సేవించుటలో నిమగ్నమై యుండెడివాడు. మూడు కాలముల యందు సంధ్యను అనుష్ఠించే ఆతడు సూర్యుని కాంతితో సమమగు కాంతిని కలిగియుండెను. వేదశాస్త్రములయందు విద్వాంసుడగు ఆయన శిష్యులకు బోధించెడివాడు. మంచితనము అనే గుణమునకు పెట్టిన పేరు అనదగిన ఆ బ్రాహ్మణుడు ధనవంతుడు మరియు గొప్ప దాత. శివభక్తుడగు ఆతడు నిత్యము శివకర్మను ప్రేమతో అనుష్ఠిస్తూ, శివభక్తులయందు ప్రీతిని కలిగియుండెను .

ఆయుర్బహు వ్యతీయాయ తస్య ధర్మం ప్రకుర్వతః ।
పుత్రశ్చ నాభవత్తస్య ఋతుస్స్యాదఫలః స్త్రియాః ॥
తేన దుఃఖం కృతం నైవ వస్తుజ్ఞాన పరేణ హి ।
ఆత్మనస్తార కశ్చాత్మా హ్యాత్మనః పావనశ్చ సః ॥
ఇత్యేవం మానసం ధృత్వా దుఃఖం న కృతవాంస్తదా ।
సుదేహా చ తదా దుఃఖం చకారా పుత్రసంభవమ్ ॥
నిత్యం చ స్వామినం సా వై ప్రార్థయద్యత్న సాధనే ।
పుత్రోత్పాదన హేతోశ్చ సర్వవిద్యా విశారదమ్ ॥
సోఽపి స్త్రియం తదాభర్త్స్య కిం పుత్రశ్చ కరిష్యతి ।
కా మాతా కః పితా పుత్రః కో బంధుశ్చ ప్రియశ్చ కః ॥
సర్వం స్వార్థపరం దేవి త్రిలో క్యాం నాత్ర సంశయః ।
జానీహి త్వం విశేషేణ బుద్ధ్యా శోకం న వై కురు ॥
తస్మాద్దేవి త్వయా దుఃఖం త్యజనీయం సునిశ్చితమ్ ।
నిత్యం మహ్యం త్వయా నైవ కథనీయం శుభవ్రతే ॥
ఏవం తాం సన్నివార్యైవ భగవద్ధర్మ తత్పరః ।
ఆసీత్పరమ సంతుష్టో ద్వంద్వదుఃఖం సమత్యజత్ ॥
కదాచిచ్చ సుదేహా వై గేహే చ సహ వాసినః ।
జగామ ప్రియగోష్ఠ్యర్థం వివాదస్తత్ర సంగతః ॥
తత్పత్నీ స్త్రీస్వభావాచ్చ భర్త్సితా సా తయా తదా ।
ఉక్తా చేతి దురుక్త్యా వై సుదేహా విప్రకామినీ ॥

ఈ విధముగా ధర్మమును అనుష్ఠించుచున్న ఆ బ్రాహ్మణుడు పెద్దవాడాయెను. కాని ఆయనకు పుత్ర సంతానము కలుగలేదు. ఆయన భార్యయొక్క ఋతుధర్మము వ్యర్థమయ్యెను. ఆయన బ్రహ్మ వస్తు జ్ఞానము గలవాడగుటచే దుఃఖమును లేశమైననూ పొందలేదు. ఆత్మను రక్షించునది ఆత్మయే. ఆత్మను పవిత్రము చేయునది ఆత్మయే. ఈ విధమగు వివేకముగల ఆయనకు దుఃఖము కలుగలేదు. కాని సుదేహకు పుత్రుడు లేని దుఃఖము ఉండెను. సర్వవిద్యలలో నిష్ణాతుడగు ఆ తన భర్తను ఆమె పుత్రసంతానము లభించే ప్రయత్నమును చేయుమని నిత్యము ప్రార్థించుచుండెను . ఆతడు భార్యపై ఇట్లు కోపపడెను : పుత్రుడు ఏమి చేయును? తల్లి ఎవరు? తండ్రి ఎవరు? పుత్రుడు ఎవరు? ప్రియుడు ఎవరు? ఓ దేవీ! ముల్లోకములలో సర్వము స్వార్థము నాశ్రయించి ఉన్నది. నీవీ విషయమును బుద్ధిని ఉపయోగించి విశేషముగా తెలుసుకొనుము. దుఃఖించకుము . ఓ దేవీ! కావున నీవు నిశ్చయముగా దుఃఖమును విడిచి పెట్టవలెను. ఓ శుభమగు వ్రతము గలదానా! నేను నీకు ప్రతిదినము చెప్పబనిలేదు. భగవద్ధర్మమునందు నిష్ఠ గల ఆ బ్రాహ్మణుడు ఈ విధముగా ఆమెను మందలించి పరమ సంతోషము గలవాడై శీతోష్ణాది ద్వంద్వముల వలన కలిగే దుఃఖమునకు అతీతుడై ఉండెను. ఒకనాడు సుదేహ ప్రీతిపూర్వకమగు గోష్ఠి కొరకై ప్రక్కింటివారి వద్దకు వెళ్లగా, అచట వివాదము

చెలరేగెను . ఆ ఇంటి యజమానురాలు ఆ సమయములో స్త్రీ స్వభావముచే బ్రాహ్మణపతియగు సుదేహను చెడు మాటలను పలికి నిందించెను .

ద్విజపత్న్యువాచ ।

అపుత్రిణీ కథం గర్వం కురుషే పుత్రిణీ హ్యహమ్ ।

మద్ధనం భోక్ష్యతే పుత్రో ధనం తే కశ్చ భోక్ష్యతే ॥

నూనం హరిష్యతే రాజా త్వద్ధనం నాత్ర సంశయః ।

ధిక్ ధిక్ త్వాం తే ధనం ధిక్ చ ధిక్తే మానం హి వంధ్యకే ॥

ప్రక్కింటి బ్రాహ్మణపత్ని ఇట్లు పలికెను -

సంతానము లేనిదానా! నీకు గర్వమేల? నాకు కొడుకు గలడు. నా కొడుకు నా ధనమును అనుభవించగలడు. నీ ధనమును ఎవరు అనుభవించెదరు? నీ ధనమును రాజు నిశ్చయముగా తీసుకొనుననుటలో సందేహము లేదు. నీకు అనేకపర్యాయములు నింద యగుగాక! ఓసీ ! సంతాన విహీనురాలా! నీ ధనమునకు మరియు నీ గర్వమునకు నిందయగుగాక!

సూత ఉవాచ ।

భర్త్సితా తాభిరితి సా గృహమాగత్య దుఃఖితా ।

స్వామినే కథయామాస తదుక్తం సర్వమాదరాత్ ॥

బ్రాహ్మణోఽపి తదా దుఃఖం న చకార సుబుద్ధిమాన్ ।

కథితం కథ్యతామేవ యద్భావి తద్భవేత్ ప్రియే ॥

ఇత్యేవం చ తదా తేన హ్యాశ్వస్తాపి పునః పునః ।

న తదా సాత్యజద్దుఃఖం హ్యాగ్రహం కృతవత్యసౌ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆమెను వారు ఈ విధముగా నిందించగా, ఆమె దుఃఖితురాలై ఇంటికి వచ్చి వారి పలుకులను యథాతథముగా భర్తకు వివరించి చెప్పెను. మహాబుద్ధిమంతుడగు ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆ సమయములో కూడ దుఃఖమును పొందలేదు. వారికి తోచినట్లు వారు పలికెదరు గాక ! ఓ ప్రియురాలా! ఏది జరుగ వలసియున్నదో, అది జరుగును. ఇట్లు పలికి ఆయన ఆమెను పలుమార్లు ఓదార్చిననూ, ఆమె దుఃఖమును విడిచిపెట్టలేదు. పైగా ఆమె పట్టు పట్టుట మొదలిడెను .

సుదేహోవాచ।

యథా తథా త్వయా పుత్రస్సముత్పాద్యః ప్రియోఽసి మే ।

త్యక్షాయి హ్యన్యథాహం చ దేహం దేహభృతాం వర ॥

సుదేహ ఇట్లు పలికెను -

దేహధారులలో శ్రేష్ఠుడైన వాడా! నీవు ఎట్లైననూ పుత్ర సంతానమును పొం◌ంది తీరవలెను. నీవు నాకు ప్రియమైన వాడవు. అట్లు గానిచో, నేను ప్రాణములను విడిచి పెట్టెదను.

సూత ఉవాచ ।

ఏవముక్తం తయా శ్రుత్వా సుధర్మా బ్రాహ్మణోత్తమః ।
శివం సస్మార మనసా తదా గ్రహనిపీడితః ॥
అగ్నేరగ్నేఽక్షిపత్పుష్పద్వయం విప్రో హ్యతంద్రితః।
మనసా దక్షిణం పుష్పం తన్మేనే పుత్రకామదమ్ ॥
ఏవం కృత్వా పణం పత్నీమువాచ బ్రాహ్మణస్స చ ।
అనయోర్గ్రా హ్యమేకం తు పుష్పం పుత్ర ఫలాప్తయే ॥
తయా చ మనసా ధృత్వా పుత్రశ్చైవ భవేన్మమ ।
తదా చ స్వామినా యచ్చ ధృతం పుష్పం సమేతు మామ్ ॥
ఇత్యుక్త్వా చ తయా తత్ర నమస్కృత్య శివం తదా ।
నత్వా చాగ్నిం పునః ప్రార్థ్య గృహీతం పుష్పమేకకమ్ ॥
స్వామినా చింతితం యచ్చ తద్గృహీతం తయా నహి ।
సుదేహేన విమోహేన శివేచ్ఛా సంభవేన వై ॥
తద్దృష్ట్వా పురుష శ్చైవ నిశ్వాసం పర్యమోచయత్।
స్మృత్వా శివపదాంభోజమువాచ నిజకామినీమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆమె యొక్క ఆ పలుకులను విని బ్రాహ్మణోత్తముడగు సుధర్ముడు ఆమె యొక్క పట్టుదలకు దుఃఖించి మనస్సులో శివుని స్మరించెను. సోమరితనమునెరుంగని ఆ బ్రాహ్మణుడు రెండు పుష్పములను అగ్ని యెదుటనుంచి కుడివైపున ఉన్న పుష్పము పుత్రసంతానమును సూచించునని మనస్సులో భావన చేసెను. ఈ విధముగా ప్రతిజ్ఞను చేసుకొని ఆ బ్రాహ్మణుడు భార్యతో ఇట్లు పలికెను పుత్రసంతానమును పొందుటకై ఈ రెండు పుష్పములలో ఒకదానిని తీయుము. నాకు పుత్రుడు కలుగుగాక! నా భర్త ఏ పుష్పమును ఆ ఫలమునకు నిర్దేశించినాడో, ఆ పుష్పము నా చేతికి వచ్చు గాక! అని ఆమె మనస్సులో భావన చేసి, అప్పుడు శివునకు మరియు అగ్నికి నమస్కరించి మరల ప్రార్థించి ఒక పుష్పమును తీసెను. శివుని ఇచ్ఛచే ఉదయించిన వ్యామోహముచే సుదేహ తన భర్తచే ఏ పుష్పము భావన చేయబడినదో, దానిని తీయలేదు. ఆమె తీసిన పుష్పమును చూచి ఆ భర్త నిట్టూర్పును విడిచెను. ఆతడు శివుని పాదపద్మములను స్మరించి తన భార్యతోనిట్లనెను.

సుధర్మోవాచ ।

నిర్మితం చేశ్వరేణైవ కథం చైవాన్యథా భవేత్ ।
ఆశాం త్యజ ప్రియే త్వం చ పరిచర్యాం కురు ప్రభోః ॥
ఇత్యుక్త్వా తు స్వయం విప్ర ఆశాం పరివిహాయ చ ।
ధర్మకార్య రతస్సోఽ భూచ్ఛంకర ధ్యానతత్పరః ॥
సా సుదేహాగ్రహం నైవ ముమోచాత్మజ కామ్యయా ।
ప్రత్యువాచ పతిం ప్రేమ్ణా సాంజలిర్నతమస్తకా ॥

సుధర్ముడు ఇట్లు పలికెను –

ఈశ్వరుడు నిర్ణయించినది మరియొక విధముగా ఎట్లు జరుగును? ఓ ప్రియురాలా! నీవు ఆశను విడనాడి ప్రభువును సేవించుము. ఇట్లు పలికి ఆ బ్రాహ్మణుడు తాను కూడ ఆశను పూర్తిగా విడచి శంకరుని ధ్యానించుట యందు మరియు ధర్మకార్యములను అనుష్ఠించుట యందు తత్పరుడాయెను. కాని ఆ సుదేహ తన పట్టుదలను విడనాడలేదు. ఆమె చేతులను జోడించి తలను వంచి నమస్కరించి భర్తతో ప్రేమపూర్వకముగా ఇట్లు పలికెను.

సుదేహో వాచ ।

మయి పుత్రో న చాస్త్యన్యాం పత్నీం కురు మదాజ్ఞయా ।
తస్యాం నూనం సుతశ్చైవ భవిష్యతి స సంశయః ॥

సుదేహ ఇట్లు పలికెను –

నాకు పుత్రుడు కలుగనిచో, అటులనే కానిమ్ము. కాని నీకు నేను అనుమతిని ఇచ్చుచున్నాను. నీవు మరల వివాహమాడుము. నీకు ఆ భార్యయందు నిశ్చయముగా పుత్రుడు కలుగుననుటలో సందేహము లేదు.

సూత ఉవాచ ।

తదైవం ప్రథితో వై స బ్రాహ్మణశ్చైవ సత్తమః ।
ఉవాచ స్వప్రియాం తాం చ సుదేహాం ధర్మతత్పరః ॥

అప్పుడు ఈ విధముగా కోరబడినవాడై, శివభక్తాగ్రగణ్యుడు మరియు ధర్మనిష్ఠ గలవాడు అగు ఆ బ్రాహ్మణుడు తన ప్రియురాలగు ఆ సుదేహతో నిట్లనెను.

సుధర్మో వాచ ।

త్వదీయం చ మదీయం చ సర్వం దుఃఖం గతం ధ్రువమ్।
తస్మాత్త్వం ధర్మవిఘ్నం చ ప్రియే మా కురు సాంప్రతమ్ ॥

నీ దుఃఖము, నా దుఃఖము కలిపి సర్వదుఃఖములు తొలగిపోయినవి. ఇది నిశ్చయము. ఓ ప్రియురాలా! కావున నీవు ఇప్పుడు ధర్మమునకు విఘ్నమును ఆచరించకుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం వారితా సా చ స్వమాతుః పుత్రికాం తదా ।
గృహమానీయ భర్తారం వృణు త్వేనామిదం జగౌ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆయన ఈ విధముగా వారించిననూ, ఆమె తన తల్లియొక్క కుమార్తెను ఇంటికి తీసుకువచ్చి భర్తతో ఈమెను వివాహమాడుమని చెప్పెను .

సుధర్మోవాచ ।

ఇదానీం వదసి త్వం చ మత్ప్రియేయం తతః పునః ।
పుత్రసూశ్చ యదా స్యాద్వై తదా స్పర్ధాం కరిష్యసి ॥

సుధర్ముడు ఇట్లు పలికెను –

ఈమె నాకు ప్రియమైన భార్య కావలెనని ఇప్పుడు చెప్పుచున్నావు. కాని తరువాత ఈమె పుత్రుని కనిన పిదప నీవు ఆమెతో వైరమును చేసెదవు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తా తేన పతినా సా సుదేహా చ తత్ప్రియా ।
పునః ప్రాహ కరౌ బద్ధ్వా సుధర్మాణం పతిం ద్విజాః ॥
నాహం స్పర్ధాం భగిన్యా వై కరిష్యే ద్విజసత్తమ ।
ఉపయచ్ఛస్వ పుత్రార్థమిమా మాజ్ఞాపయామి చ ॥
ఇత్యేవం ప్రార్థితస్సోఽపి సుధర్మా ప్రియయా తయా ।
ఘుశ్మాం తాం సముపాయంస్త వివాహవిధినా ద్విజః ॥
తతస్తాం పరిణీయాథ ప్రార్థయామాస తాం ద్విజః ।
త్వదీయేయం కనిష్ఠా హి సదా పోష్యానఘే ప్రియే ॥
ఉక్తైవం స చ ధర్మాత్మా సుధర్మా శైవసత్తమః ।
యథాయోగ్యం చకారాశు ధర్మసంగ్రహ మాత్మనః ॥
సా చాపి మాతృపుత్రీం తాం దాసీవత్పర్య వర్తత ।
పరిత్యజ్య విరోధం హి పుపోషాహర్నిశం ప్రియా ॥
కనిష్ఠా చైవ యా పత్నీ స్వస్రనుజ్ఞామవాద్య చ ।
పార్థివాన్ సా చకారాశు నిత్యమేకోత్తరం శతమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆమె భర్త ఇట్లు పలుకగా, ఆ బ్రాహ్మణపత్నియగు సుదేహ భర్తయగు సుధర్మునికి చేతులను జోడించి నమస్కరించి మరల ఇట్లు పలికెను. ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా! నేను చెల్లెలితో విరోధమును పూనను. పుత్రసంతానము కొరకై ఈమెను వివాహమాడుటకు నీకు నేను అనుమతిని ఇచ్చుచున్నాను . ఆ ప్రియురాలు ఇట్లు ప్రార్థించగా ఆ సుధర్ముడు ఘుశ్మయను ఆ యువతిని యథావిధిగా వివాహమాడెను. ఆమెను వివాహమాడిన తరువాత ఆ

బ్రాహ్మణుడు సుదేహతో ఓ ప్రియురాలా! పాపమునేరుగని దానా! ఈమె నీకు చెల్లెలు; నీ వ్యక్తి గనుక ఈమెను సర్వదా పోషించుము అని ప్రార్థించెను. ధర్మాత్ముడు, శివభక్తాగ్ర గణ్యుడు అగు ఆ సుధర్ముడు తన ధర్మనిష్ఠను కాలము వ్యర్థము కాని విధముగా యథాయోగ్యముగా కొనసాగించెను . ఆ సుదేహా కూడ తన తల్లియొక్క ఆ పుత్రికకు దాసివలే సేవ చేసి విరోధమును విడిచిపెట్టి రాత్రింబగళ్లు ఆమెను ప్రేమతో పోషించెను. ఆ చిన్న భార్య అక్కగారి అనుమతిని పొంది ప్రతినిత్యము శివుని నూట ఒక్క పార్థివ మూర్తులను చేయుచుండెను .

విధానపూర్వకం ఘుశ్మా సోపచార సమన్వితమ్ ।
కృత్వా తాన్ ప్రాక్షిపత్తత్ర తడాగే నికటస్థితే ॥
ఏవం నిత్యం సా చకార శివపూజాం స్వకామదామ్ ।
విసృజ్య పునరావాహ్య తత్సపర్యా విధానతః ॥
కుర్వంత్యా నిత్యమేవం హి తస్యా శ్శంకర పూజనమ్ ।
లక్షసంఖ్యా భవత్పూర్ణా సర్వకామ ఫలప్రదా ॥
కృపయా శంకరస్యైవ తస్యాః పుత్రో వ్యజాయత ।
సుందరస్సు భగస్యైవ కల్యాణ గుణభాజనమ్ ॥
తం దృష్ట్వా పరమ ప్రీతస్స విప్రో ధర్మవిత్తమః ।
అనాసక్తస్సుఖం భేజే జ్ఞానధర్మ పరాయణః ॥
సుదేహా తావదస్యాస్తు స్పర్ధాముగ్రాం చకార సా ।
ప్రథమం శీతలం తస్యా హృదయం హ్యసివత్పునః ॥
తతః పరం చ యజ్జాతం కుత్సితం కర్మ దుఃఖదమ్ ।
సావధానేన మనసా శ్రూయతాం తన్మునీశ్వరాః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం సుదేహా సుధర్మ చరిత వర్ణనం నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః.

ఘుశ్మ ఆ మూర్తులను యథావిధిగా సమస్తోపచారములతో అర్చించి వాటిని అచట సమీపమునందున్న చెరువు నందు విసర్జించెడిది. ఈ విధముగా ఆమె నిత్యము భక్తుని కోర్కెలను నెరవేర్చే శివ పూజను షోడశోపచార పూర్వకముగా చేసి విసర్జించి మరల అవాహన చేసెడిది. ఈ విధముగా ఆమె నిత్యము శంకరుని పూజించుచుండగా సకలకామనలను ఇచ్చే లక్షసంఖ్యాత్మకమగు పూర్ణపూజ పూర్తి ఆయెను. శంకరుని అనుగ్రహముచే ఆమెకు సుందరుడు, భాగ్యవంతుడు, కల్యాణగుణములతో కూడియున్నవాడు అగు పుత్రుడు పుట్టెను. ధర్మవేత్తయగు ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆ బాలకుని చూచి పరమానందమును పొందెను. జ్ఞానమునందు మరియు ధర్మమునందు తత్పరుడై యున్న ఆ సుధర్ముడు ఆసక్తి లేని వాడై పుత్రసుఖమును అనుభవించెను. కాని ఆ సుదేహా ఘుశ్మపై తీవ్రమగు ద్వేషమును ప్రదర్శించెను. ముందుగా చల్లగానున్న ఆమె హృదయము ఇప్పుడు కత్తివలే మారిపోయెను. ఓ మునీశ్వరులారా! తరువాత జరిగిన దుఃఖమును కలిగించే కుత్సితమైన కర్మను గురించి సావధానమనస్కులై వినుడు .

33 – ఘుశ్మేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యము

సూత ఉవాచ ।

పుత్రం దృష్ట్వా కనిష్ఠాయా జ్యేష్ఠా దుఃఖ ముపాగతా ।
విరోధం సా చకారాశు న సహంతీ చ తత్సుఖమ్ ॥
సర్వే పుత్రప్రసూతిం తాం ప్రశశం సుర్నిరంతరమ్ ।
తయా తత్సహ్యతే న స్మశిశో రూపాదికం తథా ॥
సుప్రియం తనయం తం చ పిత్రోస్సద్గుణ భాజనమ్ ।
దృష్ట్వా భవత్తదా తస్యా హృదయం తప్తమగ్నివత్ ॥
ఏతస్మిన్నంతరే విప్రాః కన్యాం దాతుం సమాగతాః ।
వివాహం తస్య తత్రైవ చకార విధివచ్ఛ సః ॥
సుధర్మా ఘుశ్మయా సార్ధమానందం పరమం గతః ।
సర్వే సంబంధినస్తస్యాం ఘుశ్మాయాం మానమాదధుః ॥
తం దృష్ట్వా సా సుదేహా హి మనసి జ్వలితా తదా ।
అత్యంతం దుఃఖమాపన్నా హా హతాస్మీతి వాదినీ ॥
సుధర్మా గృహమాగత్య వధూం పుత్రం వివాహితమ్ ।
ఉత్సాహం దర్శయామాస ప్రియాభ్యాం హర్షయన్నివ ॥
అభవద్ధర్షితా ఘుశ్మా సుదేహా దుఃఖమాగతా ।
న సహంతీ సుఖం తచ్ఛ దుఃఖం కృత్వాపతద్భువి ॥
ఘుశ్మా వదద్వ ధూపుత్రౌ త్వదీయౌ న మదీయకౌ ।
వధూః పుత్రశ్చ తాం ప్రీత్యా ప్రసూం శ్వశ్రమమన్యత ॥
భర్తా ప్రియాం తాం జ్యేష్ఠాం చ మేనే నైవ కనిష్ఠికామ్ ।
తథాపి సా తదా జ్యేష్ఠా స్వాంతర్మలవతీ హ్య భూత్ ॥
ఏకస్మిన్దివసే జ్యేష్ఠా సా సుదేహా చ దుఃఖినీ ।
హృదయే సంచిచింతేతి దుఃఖశాంతిః కథం భవేత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

చిన్న భార్య యొక్క పుత్రుని, ఆమె అనుభవించుచున్న సుఖమును చూచి సహించలేక పెద్ద భార్య దుఃఖమును పొంది శీఘ్రమే విరోధమును చేయ మొదలిడెను. అందరు పుత్రుని గన్న చిన్న భార్యను నిరంతరముగా ప్రశంసించుటను మరియు ఆ శిశువు యొక్క రూపము మొదలగు వాటిని ఆమె సహించలేకపోయెను . తల్లిదండ్రులకు మిక్కిలి ప్రీతిపాత్రుడైనవాడు, సద్గుణనిధి అగు ఆ బాలకుని చూచి అప్పుడు ఆమె యొక్క హృదయము అగ్నివలె మండజొచ్చెను, ఇంతలో బ్రాహ్మణులు తమ కన్యను ఆ కుమారునికి ఇచ్చుటకై ముందునకు వచ్చిరి. సుధర్ముడు ఆతని వివాహమును ఆచటనే యథావిధిగా చేసెను. సుధర్ముడు ఘుశ్మతో గూడి పరమానందమును పొందెను.

బంధువులందరు ఆ ఘుశ్మయందు పెద్ద గౌరవమును చూపిరి. దానిని చూచి ఆ సుదేహాయొక్క మనస్సు మండిపోగా, అపుడామే మహా దుఃఖమును పొంది "అయ్యో! నేను హతురాలనైతిని' అని భావించెను. సుధర్ముడు ఇంటికి వచ్చినప్పుడు వివాహితుడైన కుమారుని కోడలిని మరియు తన ఇద్దరు భార్యలను సంతోష పెట్టుచున్నాడా యన్నట్లు ఉత్సాహమును చూపుచుండెను. ఘుశ్మ ఆనందమును పొందుచుండగా, ఆమె యొక్క సుఖమును చూచి సహించలేని సుదేహా దుఃఖితురాలై ఆ దుఃఖప్రభావముచే నేలపై పడుచుండెను. ఈ కొడుకు మరియు కోడలు నీవారే గాని నా వారు కాదని ఘుశ్మ చెప్పెను. ఆ పుత్రుడు సుదేహాను తల్లిగను, కోడలు ఆమెనే అత్తగారుగను భావించి ఆదరించిరి. భర్త కూడ ఆమెయే తనకు ప్రియురాలని భావించెనే గాని, చిన్న భార్య యందు ప్రత్యేక ప్రేమను చూపనే లేదు. అయిననూ, పెద్ద భార్యయగు సుదేహా యొక్క అంతఃకరణము మాలిన్యమును మాత్రమే కలిగియుండెను. ఒకనాడు పెద్ద భార్యయగు ఆ సుదేహా దుఃఖితురాలై ఈ దుఃఖమును శాంతింపజేయు ఉపాయమేమి?' అని మనస్సులో ఆలోచించెను.

సుదేహోవాచ।

మదీయో హృదయాగ్నిశ్చ ఘుశ్మనేత్రజలేన వై।
భవిష్యతి ధ్రువం శాంతో నాన్యథా దుఃఖజేన సా ॥
అతోఽహం మారయామ్యద్య తత్పుత్రం ప్రియవాదినమ్ ।
అగ్రే భావి భవేదేవం నిశ్చయః పరమో మమ ॥

సుదేహా ఇట్లు తలపోసెను –

దుఃఖముచే ఘుశ్మ యొక్క నేత్రముల నుండి స్రవించే నీటితో తప్ప నా హృదయములోని మంట మరియొక విధముగా శాంతించదు. ఇది నిశ్చయము. కావున ప్రియమగు వచనములు గల ఆమె యొక్క పుత్రుని ఈ నాడే సంహరించెదను. ఆ పైన ఏది జరుగవలెనో, అదియే జరుగును. ఇది నా దృఢ నిశ్చయము.

సూత ఉవాచ ।

కదర్యాణాం విచారశ్చ కృత్యాకృత్య భవేన్న హి ।
కరో రః ప్రాయశో విప్రాస్సాపత్న్రో భావ ఆత్మహా ॥
ఏకస్మిన్ దివసే జ్యేష్ఠా సుప్తం పుత్రం వధూయుతమ్ ।
చిచ్ఛేద నిశి చాంగేషు గృహీత్వా ఛురికాం చ సా ॥
సర్వాంగం ఖండయామాస రాత్రౌ ఘుశ్మాసుతస్య సా ।
నీత్వా సరసి తత్రైవాక్షి పద్ద్విప్తా మహాబలా ॥
యచ్చ క్షిప్తాని లింగాని ఘుశ్మయా నిత్యమేవ హి ।
తత్ర క్షిప్త్వా సమాయాతా సుష్వాప సుఖమాగతా ॥

ప్రాతశ్చైవ సముత్థాయ ఘుశ్మా నిత్యం తథాకరోత్ ।
సుధర్మా చ స్వయం శ్రేష్ఠో నిత్యకర్మ సమాచరత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

దుష్టులకు ఇది చేయదగిన పని, ఇది కాదు అనే ఆలోచన ఉండదు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఈ సవతుల మధ్య ఉండే ఘోరమగు వివాదము ఆత్మవినాశమునకు దారితీయును. ఒకనాడు ఆ పెద్ద భార్య కత్తిని తీసుకొని భార్యతో సహా నిద్రిస్తున్న ఆ పుత్రుని అనే కపర్యాయములు పొడిచి చంపెను. గర్వము గలదీ, మహాబలశాలిని అగు ఆమె ఘుశ్మయొక్క కుమారుని శరీరమును సర్వాంగముల యందు కోసివేసి ఆ రాత్రియందు సరస్సువద్దకు తీసుకొని వెళ్లి దానిలో పారవైచెను. ఎచ్చోట ఘుశ్మ నిత్యము లింగములను వేసెడిదో, అదే స్థానములో పారవైచి, వెనుకకు మరలి వచ్చి సుఖముగా నిద్రించెను. ఘుశ్మ ఉదయమే లేచి నిత్య కార్యములను చేసెను. శ్రేష్ఠుడగు సుధర్ముడు కూడ స్వయముగా నిత్యకర్మను ఆచరించెను.

ఏతస్మిన్నంతరే సా చ జ్యేష్ఠా కార్యం గృహస్య వై।
చకారానంద సంయుక్తా సుశాంత హృదయానలా ॥
ప్రాతః కాలే సముత్థాయ వధూశ్శయ్యాం విలోక్య సా ।
రుధిరార్ద్రాం దేహఖండైర్యుక్తాం దుఃఖ ముపాగతా ॥
శ్వశ్రూం నివేదయామాస పుత్రస్తే చ కుతో గతః ।
శయ్యా చ రుధిరార్ద్రా వై దృశ్యంతే దేహఖండకాః ॥
హా హతాస్మి కృతం కేన దుష్టం కర్మ శుచివ్రతే ।
ఇత్యుచ్చార్య రురోదాతి వివిధం తత్ప్రియా చ సా ॥
జ్యేష్ఠా దుఃఖం తదాపన్నా హా హతాస్మి కిలేతి చ ।
బహిర్దుః ఖం చకారాసా మనసా హర్షసంయుతా ॥
ఘుశ్మా చాపి తదా తస్యా వధ్వా దుఃఖం నిశమ్య సా।
న చచాల వ్రతాత్తస్మాన్నిత్య పార్థివ పూజనాత్ ॥
మనశ్చైవోత్సుకం నైవ జాతం తస్యా మనాగపి ।
భర్తాపి చ తథైవాసీద్యావద్వ్రత విధిర్భవేత్ ॥

ఇంతలో ఆ పెద్ద భార్య మనస్సులోని మంట పూర్తిగా చల్లారుటచే ఆనందముతో కూడినదై గృహకృత్యములను చేయుచుండెను. ఆ కోడలు ఉదయమే లేచి, రక్తముతో తడిసి శరీరావయవముల ముక్కలతో కూడియున్న శయ్యను చూచి దుఃఖమును పొందెను. ఆమె అత్తగారికి ఇట్లు విన్నవించెను: నీ కుమారుడు ఎక్కడికి వెళ్లినాడు? శయ్య రక్తముతో తడిసి యున్నది. శరీరావయవముల ముక్కలు కానవచ్చు చున్నవి. అయ్యో! నేను మరణించితిని. ఓ పవిత్రమగు వ్రతము గలదానా! ఈ పాపకర్మను ఎవరు చేసిరి? అని పలికి ఆ కోడలు పరిపరి విధముల బిగ్గరగా ఏడ్చెను. పెద్ద భార్యకు మనస్సులో ఆనందము నిండియున్ననూ, కోడలు దుఃఖించుచుండుటను చూచి, అయ్యో! నేను

మరణించితిని అంటూ బయటకు దుఃఖమును ప్రకటించెను. ఆ సమయములో నిత్యపార్థివ లింగపూజను చేయుచున్న ఘుశ్మ కోడలి దుఃఖమును వినెను. కాని ఆమె తన వ్రతము నుండి చలించలేదు. ఆమె యొక్క మనస్సులో లేశమైననూ ఆదుర్దా కలుగలేదు. వ్రతవిధి పూర్తియగునంత వరకు ఆమె భర్త కూడ అటులనే ఉండెను.

మధ్యాహ్నే పూజనాంతే చ దృష్ట్వా శయ్యాం భయావహామ్ ।

తథాపి న తదా కించిత్ కృతం దుఃఖం హి ఘుశ్మయా ॥

యేనైవ చార్పితశ్చాయం స వై రక్షాం కరిష్యతి ।

భక్తప్రియస్స విఖ్యాతః కాలకాలస్సతాం గతిః ॥

యది నో రక్షితో శంభురీశ్వరః ప్రభురేకలః ।

మాలాకార ఇవాసౌ యాన్ యుంక్తే తాన్ వియునక్తి చ॥

అద్య మే చింతయా కిం స్యాదితి తత్త్వం విచార్య సా ।

న చకార తదా దుఃఖం శివే ధైర్యం సమాగతా ॥

పార్థివాంశ్చ గృహీత్వా సా పూర్వవత్స్వస్థ మానసా ।

శంభో ర్నామాన్యుచ్చరంతీ జగామ సరసస్తటే ॥

క్షిప్త్వా చ పార్థివాంస్తత్ర పరావర్తత సా యదా ।

తదా పుత్రస్తడా గస్థో దృశ్యతే స్మ తటే తయా ॥

మధ్యాహ్నము పూజ అయిన తరువాత భయమును గొల్పే శయ్యను చూచి కూడా ఘుశ్మ ఆ సమయములో లేశమైననూ దుఃఖమును చేయలేదు. ఈ కుమారుని ఇచ్చినవాడే వానిని రక్షించును. ఆ శివుడు భక్త ప్రియుడనియు, మృత్యువునకు మృత్యువు అనియు, సత్పురుషులకు శరణు అనియు ప్రఖ్యాతిని పొందియున్నాడు. మనకు రక్షకుడు, ఈశ్వరుడు, ఏకైకప్రభుడు అగు శంభుడు మాలాకారుని వంటివాడు. ఆయన ఎవరినైతే కలుపునో, వారిని విడదీయును. ఈ విషయములో నేను చింతించి ప్రయోజనమేమున్నది? ఆమె ఈ విధముగా తత్త్వమును విచారించి శివునియందు ధైర్యముగలదై ఆ సమయములో దుఃఖించలేదు. ఆమె పూర్వమునందు వలెనే పార్థివలింగములను తీసుకొని శంభుని నామములను ఉచ్చరిస్తూ సరస్సు ఒడ్డునకు వెళ్లెను (30). ఆమె దానిలో పార్థివలింగములను నిమజ్జనము చేసి వెనుకకు మరలునంతలో, గట్టుమీదనున్న ఆమెకు అచట సరస్సులో తన కుమారుడు కానవచ్చెను.

పుత్ర ఉవాచ ।

మాతరేహి మిలిష్యామి మృతోఽహం జీవితోఽధునా ।

తవ పుణ్య ప్రభావాద్ధి కృపయా శంకరస్య వై ॥

పుత్రుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ అమ్మా! ఇటు రమ్ము, నేను నిన్ను చూచెదను. నేను మరణించి నీ పుణ్య ప్రభావము చేత మరియు శంకరుని దయచే మరల బ్రతికితిని .

సూత ఉవాచ ।

జీవితం తం సుతం దృష్ట్వా ఘుశ్మా సా తత్ర సూర్ద్విజాః ।
ప్రహృష్టా నాభవత్తత్ర దుఃఖితా న యథా పురా ॥
ఏతస్మిన్ సమయే తత్ర హ్యావిరాసీచ్ఛివో ద్రుతమ్ ।
జ్యోతీరూపో మహేశశ్చ సంతుష్టః ప్రత్యువాచ హ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆ కుమారుని తల్లి యగు ఆ ఘుశ్మ జీవించి వచ్చిన తన పుత్రుని చూచి అత్యంత హర్షమును పొందలేదు. ఇంతక ముందు ఆమె అత్యంత దుఃఖమును పొందలేదు. అదే సమయములో మంగళకరుడగు మహేశ్వరుడు జ్యోతిర్లింగ రూపములో అక్కడ స్వయముగా ఆవిర్భవించి వెంటనే సంతోషముతో ఇట్లనెను.

శివ ఉవాచ ।

ప్రసన్నోఽస్మి వరం బ్రూహి దుష్టయా మారితో హ్యయమ్ ।
ఏనాం చ మారయిష్యామి త్రిశూలేన వరాననే ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ ప్రసన్నమగు ముఖము కలదానా! నేను ప్రసన్నుడనైతిని. వరమును కోరు꠶కొనుము. ఈ నీ కుమారుని చంపిన ఆ దుష్టురాలిని త్రిశూలముతో సంహరించెదను.

సూత ఉ వాచ ।

ఘుశ్మా తదా వరం వవ్రే సుప్రణమ్య శివం సతా ।
రక్షణీయా త్వయా నాథ సుదేహేయం స్వసా మమ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

అప్పుడు ఘుశ్మ శివునకు పవిత్రమగు అంతః కరణముతో నమస్కరించి వరమును ఇట్లు కోరెను: ఓ నాథా! నా అక్క అగు ఈ సుదేహను నీవు రక్షించవలెను .

శివ ఉవాచ।

అపకారః కృతస్తస్యా ముపకారః కథం త్వయా ।
క్రియతే హననీయా చ సుదేహా దుష్టకారిణీ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

అపకారమును చేసిన ఆమెకు నీవు ఉపకారమునేల చేయుచున్నావు? పాపకృత్యమును చేసిన ఈ సుదేహను సంహరించదగును.

ఘుశ్మోవాచ ।

తవ దర్శనమాత్రేణ పాతకం నైవ తిష్ఠతి ।

ఇదానీం త్వాం చవై దృష్ట్వా తత్పాపం భస్మతాం వ్రజేత్ ॥

అపకారేషు యశ్చైవ హ్యుపకారం కరోతి చ ।

తస్య దర్శనమాత్రేణ పాపం దూరతరం వ్రజేత్ ॥

ఇతి శ్రుతం మయా దేవ భగవద్వాక్య ముత్తమమ్ ।

తస్మాచ్చైవం కృతం యేన క్రియతాం చ సదాశివ ॥

ఘుశ్మ ఇట్లు పలికెను -

నిన్ను దర్శించినంత మాత్రాన పాపము మిగిలియుండదు. ఈమె ఇప్పుడు నిన్ను చూచుటచే ఆ పాపము భస్మమగును. అపకారమును చేసిన వారికీ ఉపకారమును చేయువానిని దర్శించుటతోడనే పాపములు సుదూరముగా తొలగిపోవును. ఓ దేవా! నేను ఈ భగవానుని ఉత్తమవాక్యమును వినియుంటిని. కావున ఈ విధముగా చేయుటయే ఉచితము. ఓ సదాశివా! కావున అటులనే చేయుము.

సూత ఉవాచ।

ఇత్యుక్తస్తు తయా తత్ర ప్రసన్నోఽత్య భవత్పునః ।

మహేశ్వరః కృపాసింధుస్సమూచే భక్తవత్సలః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

అప్పుడు ఆమె అట్లు పలుకగా దయాసముద్రుడు, భక్తవత్సలుడు అగు మహేశ్వరుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై మరల ఇట్లు పలికెను.

శివ ఉవాచ ।

అన్యద్వరం బ్రూహి ఘుశ్మే దదామీ చ హితం తవ ।

త్వద్భక్త్యా సుప్రసన్నోఽస్మి నిర్వికార స్వభావతః ॥

ఓ ఘుశ్మా! నీవు మరియొక్క వరమును కోరుకొనుము. నేను నీకు నచ్చిన వరమును ఇచ్చెదను. వికారమును పొందని నీ స్వభావమునకు మరియు నీ భక్తికి నేను చాలా ప్రసన్నుడనైతిని .

సూత ఉవాచ।

సోవాచ తద్వచశ్రుత్వా యది దేయో వరస్త్వయా ।

లోకానాం చైవ రక్షార్థమత్ర స్థేయం మదాఖ్యయా ॥

తదో వాచ శివస్తత్ర సుప్రసన్నో మహేశ్వరః ।

స్థాస్యేఽ త్ర తవ నామ్నాహం ఘుశ్మేశాఖ్య స్సుఖ ప్రదః ॥

ఘుశ్మేశాఖ్యం సుప్రసిద్ధం లింగం మే జాయతాం శుభమ్ ।

ఇదం సరస్తు లింగానామాలయం జాయతాం సదా ॥

తస్మాచ్ఛివాలయం నామ ప్రసిద్ధం భువనత్రయే ।

సర్వకామప్రదం హ్యేతద్దర్శనాత్స్యాత్సదా సరః ॥

తవ వంశే శతం చైకం పురుషావధి సువ్రతే ।

ఈదృశాః పుత్రకాశ్రేష్ఠా భవిష్యంతి న సంశయః ॥

సత్స్త్రీ కాస్సుధనాశ్చైవ స్వాయుష్యాశ్చ విచక్షణాః ।

విద్యావంతో హ్యుదారాశ్చ భుక్తిముక్తి ఫలాప్తయే ॥

శతమేకోత్తరం చైవ భవిష్యంతి గుణాధికాః ।

ఈదృశో వంశవిస్తారో భవిష్యతి సుశో భనః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఆ వచనమును విని ఆమె ఇట్లు పలికెను: నాకు వరమునీయదలచినచో, లోకముల రక్షణ కొరకై నీవు ఇచట నా పేరుతో స్థిరముగా నుండవలెను. అప్పుడు మంగళకరుడు, మిక్కిలి ప్రసన్నమైన వాడు అగు మహేశ్వరుడు ఇట్లు పలికెను: నేను ఇచట నీ పేరుతో ఘుశ్మేశ్వరుడనై స్థిరముగానుండి సుఖములనొసంగెదను. ఘుశ్మేశ్వరుడను పేరుగల ఈ శుభలింగము అధికమగు ప్రసిద్ధిని పొందును. ఈ సరస్సు సర్వదా లింగములకు ఆకరము కాగలదు. కావుననే, ఈ సరస్సు సర్వదా ముల్లోకములలో శివాలయమని ప్రసిద్ధిని గాంచి దర్శించువారల కామనలనన్నిటినీ నెరవేర్చును. ఓ పుణ్యనిష్ఠ గలదానా! నీ వంశములో నూట ఒక్క తరములవరకు ఇటువంటి శ్రేష్ఠులైన పుత్రులు జన్మించెదరనుటలో సందేహము లేదు. వారు మంచి ఆయుర్దాయము గలవారై, విద్యావివేకములు గలవారై, భుక్తి మరియు ముక్తి అనే ఫలములను పొందుటకొరకై ఔదార్యమునవలంబించువారై తమ భార్యలతో గూడి సంపదలనను భవించెదరు. నూట ఒక్క తరములవరకు ఇటువంటి సద్గుణసంపన్నులు ఉదయించెదరు. ఇట్టి అతిశయించిన శోభను కలిగియున్న వంశము విస్తరించ గలదు.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వా చ శివస్తత్ర లింగరూపోఽ భవత్తదా ।
ఘుశ్మేశో నామ విఖ్యాతస్సరశ్చైవ శివాలయమ్ ॥
సుధర్మా స చ ఘుశ్మా చ సుదేహా చ సమాగతాః ।
ప్రదక్షిణం శివస్యాశు శతకోత్తరం దధుః ॥
పూజాం కృత్వా మహేశస్య మిలిత్వా చ పరస్పరమ్ ।
హిత్వా చాంతర్మలం తత్ర లేభిరే పరమం సుఖమ్ ॥
పుత్రం దృష్ట్వా సుదేహా స్త్రీ జీవితం లజ్జితా భవత్ ।
తా క్షమాప్యా చరద్విప్రా నిజపాపాపహం వ్రతమ్ ॥
ఘుశ్మేశాఖ్యమిదం లింగమిత్థం జాతం మునీశ్వరాః ।
తద్దృష్ట్వా పూజయిత్వా హి సుఖం సంవర్ధతే సదా ॥
ఇతి వశ్చ సమాఖ్యాతా జ్యోతిర్లింగావలీ మయా ।
ద్వాదశ ప్రమితా సర్వకామదా భుక్తిముక్తిదా ॥
ఏతజ్జ్యోతిర్లింగ కథాం యః పఠేచ్ఛృణు యాదపి ।
ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో భుక్తిం ముక్తిం చ విందతి ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం ఘుశ్మేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్య వర్ణనం నామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః.

ఇతి ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగమాహాత్మ్యం సమాప్తమ్ ।

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

శివుడు ఇట్లు పలికి అప్పుడు అచట లింగ రూపమును పొంది ఘుశ్మేశ్వరుడను పేరుతో ప్రఖ్యాతిని పొందెను. సరస్సు కూడ శివాలయమని పేరు పొందెను. సుధర్ముడు, ఘుశ్మ మరియు సుదేహ ఒకరినొకరు కలుసుకొనిరి. వారు వెంటనే శివునకు నూట ఒక్క ప్రదక్షిణములను చేసిరి. వారు మహేశ్వరుని పూజించి ఒకరితోనొకరు కలుసుకొని హృదయములలో మాలిన్యము లేనివారై అప్పుడు పరమసుఖమును పొందిరి . జీవించి వచ్చిన పుత్రుని చూచి ఆ సుదేహ సిగ్గు పడి క్షమాపణను కోరెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! ఆమె తన పాపములను పోగొట్టు కొనుట కొరకై వ్రతమును ఆచరించెను . ఓ మహర్షులారా! ఘుశ్మేశ్వరలింగము ఈ విధముగా ఆవిర్భవించినది. దానిని దర్శించి పూజించువారలకు సర్వదా సుఖము వర్ధిల్లును. నేను ఈ విధముగా మీకు సర్వకామనలను భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చే పన్నెండు జ్యోతిర్లింగముల క్రమమును చెప్పియుంటిని. ఏ మానవుడైతే ఈ జ్యోతిర్లింగ గాథను పఠించునో మరియు వినునో, వాడు సకలపాపములనుండి విముక్తుడై భుక్తిని మరియు ముక్తిని పొందును.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు ఘుశ్మేశ్వర జ్యోతిర్లింగ మాహాత్మ్యవర్ణనమనే ముప్పదీ మూడవ అధ్యాయము ముగిసినది .

దీనితో ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగమాహాత్మ్యము ముగిసినది.

34 – విష్ణువునకు సుదర్శన చక్రము లభించుట

వ్యాస ఉవాచ ।

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య సూతస్య చ మునీశ్వరాః ।
సమూచుస్తం సుప్రశస్య లోకానాం హితకామ్యయా ॥

వ్యాసుడు ఇట్లు పలికెను –

ఆ మహర్షులు ఆ సూతుని ఈ వచనమును విని ఆయనను అధికముగా కొనియాడి లోకముల హితమును కోరి ఇట్లు పలికిరి.

ఋషయ ఊచుః ।

సూత సర్వం విజానాసీ తతః పృచ్ఛామహే వయమ్ ।
హరీశ్వరస్య లింగస్య మహిమానం వద ప్రభో ॥
చక్రం సుదర్శనం ప్రాప్తం విష్ణునేతి శ్రుతం పురా ।
తదారాధనతస్తాత తత్కథాం చ విశేషతః ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ సూతా! నీకు సర్వము తెలియును. కావుననే, మేము ప్రశ్నించు చున్నాము. ఓ ప్రభూ! హరీశ్వర లింగము యొక్క మహిమను గురించి చెప్పుము. ఓ తండ్రీ! పూర్వము విష్ణువు ఆ హరీశ్వరుని ఆరాధించి సుదర్శన చక్రమును పొందియున్నాడని మేము వినియుంటిమి. ఆ కథను వివరముగా చెప్పుము .

సూత ఉవాచ ।

శ్రూయతాం చ ఋషిశ్రేష్ఠా హరీశ్వరకథా శుభా ।
యతస్సుదర్శనం లబ్ధం విష్ణునా శంకరాత్పురా ॥
కస్మింశ్చిత్సమయే దైత్యాస్సంజాతో బలవత్తరాః ।
లోకాంస్తే పీడయామాసుర్ధర్మలోపం చ చక్రిరే ॥
తే దేవా పీడితా దైత్యైర్మహాబల పరాక్రమైః ।
స్వం దుఃఖం కథయామాసుర్విష్ణుం నిర్జర రక్షకమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ మహర్షులారా! శుభకరమగు హరీశ్వరుని గాథను వినుడు. పూర్వము శంకరునినుండి విష్ణువు సుదర్శనమును పొందిన వృత్తాంతమును చెప్పెదను. ఒక సమయములో రాక్షసులు అధిక బలమును పొంది లోకములను పీడిస్తూ ధర్మమునకు హానిని కలిగించిరి. మహాబల పరాక్రమములు గల రాక్షసులచే పీడించబడిన ఆ దేవతలు తమ దుఃఖమును దేవతలకు రక్షకుడగు విష్ణువుతో మొరపెట్టుకొనిరి.

దేవా ఊచుః ।

కృపాం కురు ప్రభో త్వంచ దైత్యైస్సంపీడితా భృశమ్ ।

కుత్ర యామశ్చ కిం కుర్మశ్శరణ్యం త్వాం సమాశ్రితాః ॥

దేవతలు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ ప్రభూ! నీవు దయను చూపుము. మమ్ములను రాక్షసులు అత్యధికముగా పీడలకు గురిచేయుచున్నారు. మేము ఎక్కడికి పోవలెను? ఏమి చేయవలెను? శరణు జొచ్చినవారిని రక్షించే నిన్ను ఆశ్రయించు చున్నాము.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యేవం వచనం శ్రుత్వా దేవానాం దుఃఖితాత్మనామ్ ।

స్మృత్వా శివపదాంభోజం విష్ణుర్వచన మబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

దుఃఖముతో నిండిన హృదయములు గల దేవతల ఈ వచనములను విని విష్ణువు శివుని పాదపద్మములను స్మరించి ఇట్లు పలికెను.

విష్ణురువాచ ।

కరిష్యామి చ వః కార్యమారాధ్య గిరిశం సురాః ।

బలి ష్ఠాశ్శత్రవో హ్యేతే విజేతవ్యాః ప్రయత్నతః ॥

విష్ణువు ఇట్లు పలికెను –

ఓ దేవతలారా! నేను కైలాసపతిని ఆరాధించి మీ పనిని చేయగలను. ఈ శత్రువులు బలవంతులు. వీరిని ప్రయత్న పూర్వకముగా జయించవలెను .

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తాస్తే సురాస్సర్వే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ।

మత్వా దైత్యాన్ హతాన్ దుష్టాన్ యయుర్ధామ స్వకం స్వకమ్ ॥

విష్ణురప్యమరాణాం తు జయార్థమ భజచ్ఛివమ్ ।

సర్వాయరాణా మధిపం సర్వసాక్షిణ మవ్యయమ్ ॥

గత్వా కైలాసనికటే తపస్తేపే హరిస్స్వయమ్ ।

కృత్వా కుండం చ సంస్థాప్య జాతవేద సమగ్రతః ॥

పార్థివేన విధానేన మంత్రై ర్నానావిధైరపి ।

స్తోత్ర శ్చైవాప్యనేకైశ్చ గిరిశం చాభజన్ముదా ॥

కమలైస్సరసో జాతైర్మానసా ఖ్యాత్మునీశ్వరాః ।

బద్ధ్వా చైవాసనం తత్ర న చచాల హరిస్స్వయమ్ ॥

ప్రసాదావధి చైవాత్ర స్థేయం వై సర్వథా మయా ।

ఇత్యేవం నిశ్చయం కృత్వా సమానర్చ శివం హరిః ॥

యదా నైవ హరస్తుష్టో బభూవ హరయే ద్విజాః ।

తదాస భగవాన్ విష్ణుర్విచారే తత్పరోఽ భవత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

సర్వసమర్థుడగు విష్ణువు ఇట్లు పలుకగా, ఆ దేవతలందరు దుష్టులగు రాక్షసులు సంహరింపబడిరనియే భావించి తమ తమ ధామములకు వెళ్లిరి విష్ణువు కూడ దేవతల జయము కొరకై సర్వదేవతాధిపతి, సర్వసాక్షి మరియు వినాశరహితుడు అగు శివుని సేవించెను విష్ణువు స్వయముగా కైలాససమీపమునకు వెళ్లి కుండమును స్థాపించి దానియందు అగ్నిని ప్రతిష్ఠించి దానియెదుట కూర్చుని తపస్సును చేసెను. ఆయన పార్థివవిధానముచే నానావిధములగు మంత్రములను పఠించి అనేక విధములగు స్తోత్రములతో ఆనందపూర్వకముగా కైలాసనాథుని సేవించెను. ఓ మహర్షులారా! ఆయన మానససరోవరములో పుట్టిన కమలములతో సేవించెను. విష్ణువు స్వయముగా ఆసనమును బంధించి అక్కడ నిశ్చలుడై ఉండెను. అనుగ్రహము లభించువరకు నేను ఎట్టి పరిస్థితులలో నైననూ ఇక్కడనుండి కదలరాదు అని ఈ విధముగా నిశ్చయము చేసుకొని విష్ణువు శివుని చక్కగా పూజించెను . ఓ బ్రాహ్మణులారా! కాని శివుడు విష్ణువునకు ప్రసన్నుడు కాలేదు. అప్పుడు విష్ణుభగవానుడు ఆలోచనలో పడెను .

విచార్యైవం స్వమనసి సేవనం బహుధా కృతమ్ ।

తథాపి న హరస్తుష్టో బభూవోతికరః ప్రభుః ॥

తతస్సువిస్మితో విష్ణుర్భక్త్యా పరమయాన్వితః ।

సహస్రై ర్నామభిః ప్రీత్యా తుష్టావ పరమేశ్వరమ్ ॥

ప్రత్యేకం కమలం తస్మై నామమంత్ర ముదీర్య చ ।

పూజయామాస వై శంభుం శరణాగత వత్సలమ్ ॥

పరీక్షార్థం విష్ణు భక్తేస్తదా వై శంకరేణ హ ।

కమలానాం సహస్రాత్తు హృతమేకం చ నీరజమ్ ॥

న జ్ఞాతం విష్ణునా తచ్చ మాయాకారణ మద్భుతమ్ ।

న్యూనం తచ్చాపి సంజ్ఞాయ తదన్వేషణ తత్పరః ॥

బభ్రామ సకలాం పృథ్వీం తత్ప్రీత్యై సుదృఢవ్రతః ।

తదప్రాప్య విశుద్ధాత్మా నేత్రమేక ముదాహరత్ ॥

తం దృష్ట్వా స ప్రసన్నోఽ భూచ్ఛంకర స్సర్వదుఃఖహా।

ఆవిర్బభూవ తత్రైవ జగాద వచనం హరిమ్ ॥

ఆయన తన మనస్సులో ఈ విధముగా ఆలోచించి అనేకవిధములుగా సేవించెను. అయిననూ, లీలాకరుడగు ఆ ప్రభుడు ప్రసన్నుడు కాలేదు. అప్పుడు విష్ణువు మిక్కిలి చకితుడై పరమభక్తితో కూడిన వాడై పరమేశ్వరుని సహస్రనామములతో ప్రీతిపూర్వకముగా స్తుతించెను . ఆయన శరణాగత వత్సలుడగు ఆ శంకరుని ప్రతి నామమంత్రమును పఠిస్తూ ఒక్కొక్క కమలముతో

పూజించెను . అప్పుడు విష్ణువుయొక్క భక్తిని పరీక్షించుటకై శంకరుడు వేయి కమలముల నుండి ఒక కమలమును అపహరించెను. ఒక కమలము తగ్గుటకు కారణమైన శంకరుని ఆ అద్భుతమగు మాయను విష్ణువు తెలియజాలక, కమలము తగ్గినదని భావించి దానికొరకై వెదుక మొదలిడెను శివుని సంతోషపెట్టవలెననే దృఢమగు వ్రతము గల ఆ విష్ణువు దానికొరకై భూమండలమునంతనూ వెదికెను. కాని అది దొరకలేదు. విశుద్ధమగు అంతఃకరణముగల విష్ణువు ఒక నేత్రమును సమర్పించెను. దానిని చూచి సర్వదుఃఖములను పోగొట్టే ఆ శంకరుడు ప్రసన్నుడై అచట ప్రత్యక్షమై విష్ణువుతో నిట్లనెను.

శివ ఉవాచ।

ప్రసన్నోఽస్మి హరే తుభ్యం వరం బ్రూహి యథేప్సితమ్ ।

మనోఽభిలషితం దద్మి నాదేయం విద్యతే తవ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ విష్ణూ! నేను నీ విషయములో ప్రసన్నుడనైతిని. నీవు కోరిన వరమును ఇచ్చెదను. కోరుకొనుము. నీకు ఈయదగని వరము లేదు .

సూత ఉవాచ ।

తచ్ఛృత్వా శంభువచనం కేశవః ప్రీతమానసః ।

మహాహర్షసమాపన్నో హ్యబ్రవీ త్ప్రాంజలిశ్శివమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

శంభుని ఆ వచనమును విని కేశవుడు సంతసించిన మనస్సు గలవాడై మహానందమును పొంది చేతులను జోడించి శివునితో నిట్లు పలికెను .

విష్ణురువాచ ।

వాచ్యం కిం మే త్వదగ్రే వై హ్యంతర్యామీ త్వమాస్థితః ।

తథాపి కథ్యతే నాథ తవ శాసన గౌరవాత్ ॥

దైత్యైశ్చ పీడితం విశ్వం సుఖం నో నస్సదాశివ ।

దైత్యాన్ హంతుం మమ స్వామిన్ స్వాయుధం న ప్రవర్తతే ॥

కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి నాన్యో మే రక్షకః పరః ।

అతోఽహం పరమేశా శరణం త్వాం సమాగతః ॥

విష్ణువు ఇట్లు పలికెను -

ఓ నాథా! నీ ఎదుట నేను చెప్పదగినది ఏది గలదు? ఏలయన నీవు అంతర్యామివై ఉన్నావు. అయిననూ, నీ శాసనమునందలి గౌరవముచేచెప్పుచున్నాను. ఓ సదాశివా! జగత్తు రాక్షసులచే పీడింపబడుచున్నది. మాకు సుఖము లేకున్నది. ఓ స్వామీ! నా ఆయుధము రాక్షసులను సంహరించుటకు సమర్థము కాకున్నది ఏమి చేయుదును? ఎక్కడకు పోయెదను? నాకు మరి యొక రక్షకుడు లేడు. ఓ పరమేశ్వరా! కావుననే, నేను నిన్ను శరణు వేడుచున్నాను

సూత ఉవాచ ।

> **ఇత్యుక్త్వా చ నమస్కృత్య శివాయ పరమాత్మనే ।**
> **స్థితశ్చైవా గ్రతశ్శంభోస్స్వయం చ పురుపీడితః ॥**
> **ఇతి శ్రుత్వా వచో విష్ణోర్దేవదేవో మహేశ్వరః ।**
> **దదౌ తస్మై స్వకం చక్రం తేజో రాశిం సుదర్శనమ్ ॥**
> **తత్ప్రాప్య భగవాన్ విష్ణుర్దిత్యాంస్తాన్ బలవత్తరాన్ ।**
> **జఘాన తేన చక్రేణ ద్రుతం సర్వాన్ వినా శ్రమమ్॥**
> **జగత్ స్వాస్థ్యం పరం లేభే బభూవుస్సు ఖినస్సురాః ।**
> **సుప్రీతస్స్వాయుధం ప్రాప్య హరిరాసీన్మహాసుఖీ ॥**

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

తాను స్వయముగా చాలా పీడను పొందియున్న ఆ విష్ణువు ఇట్లు పలికి మంగళకరుడగు శంభుపరమాత్మకు నమస్కరించి ఎదుట నిలబడెను. విష్ణువుయొక్క ఆ వచనమును విని దేవదేవుడగు మహేశ్వరుడు ఆతనికి తేజస్సుయొక్క ముద్ద యనదగిన తన సుదర్శన చక్రమును ఇచ్చెను. విష్ణుభగవానుడు దానిని పొంది మహాబలశాలురగు ఆ రాక్షసులనందరినీ ఆ చక్రముతో శీఘ్రమే శ్రమ లేకుండగా వధించెను. అప్పుడు జగత్తునకు పరమ శాంతి లభించెను. దేవతలు సుఖమును పొందిరి. విష్ణువు చక్కని ఆయుధమును సంపాదించి మహానందమును మరియు గొప్ప సుఖమును పొందెను.

ఋషయ ఊచుః ।

> **కిం తన్నామసహస్రం వై కథయ త్వం హి శాంకరమ్ ।**
> **యేన తుష్టో దదౌ చక్రం హరయే స మహేశ్వరః ॥**
> **తన్మాహాత్మ్యం మమ బ్రూహి శివసంవాద పూర్వకమ్ ।**
> **కృపాలుత్వం చ శంభోర్హి విష్ణావపరి యథాతథమ్ ॥**

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

దేని ప్రభావముచే మహేశ్వరుడు సంతోషించి విష్ణువునకు చక్రమును ఇచ్చినాడో, ఆ శంకరుని సహస్ర నామములను నీవు చెప్పుము. దాని మాహాత్మ్యమును. శివునితో విష్ణువుయొక్క సంవాదమును, విష్ణువుపై శంభుని దయాళుత్వమును ఉన్నది ఉన్నట్లుగా చెప్పుము.

వ్యాస ఉవాచ ।

ఇతి తేషాం వచశ్శ్రుత్వా మునీనాం భావితాత్మనామ్ ।

స్మృత్వా శివపదాంభోజం సూతో వచనమబ్రవీత్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం విష్ణుసుదర్శన చక్రలాభ వర్ణనం నామ చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః.

వ్యాసుడు ఇట్లు పలికెను -

పరిశుద్ధాంత: కరణు లగు ఆ మునుల యొక్క ఈ వచనమును విని సూతుడు శివుని పాదపద్మములను స్మరించి ఇట్లు పలికెను.

శ్రీ శివమహాపురాణము లోని కోటిరుద్ర సంహితయందు విష్ణువునకు సుదర్శన చక్రప్రాప్తిని వర్ణించే ముప్పది నాల్గవ అధ్యాయము ముగిసినది.

35 – శివసహస్ర నామము

సూత ఉవాచ ।

శ్రూయతా మృషయశ్రేష్టాః కథయామి యథాశ్రుతమ్ ।
విష్ణునా ప్రార్థితో యేన సంతుష్టః పరమేశ్వరః।
తదహం కథయామ్యద్య పుణ్యం నామసహస్రకమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ మహర్షులారా! విష్ణువు ఏ స్తోత్రమును పఠించుటచే పరమేశ్వరుడు ప్రసన్నుడైనాడో, ఆ పవిత్రమైన సహస్ర నామ స్తోత్రమును ఇప్పుడు నేను విన్నదానికి అనుగుణముగా చెప్పుచున్నాను. వినుడు.

శ్రీవిష్ణురువాచ ।

శివో హరో మృడో రుద్రః పుష్కరః పుష్పలోచనః ।
అర్థిగమ్య స్సదాచార శ్శర్వశ్శంభుర్మహేశ్వరః॥
చంద్రాపీడశ్చంద్ర మౌలిర్విశ్వం విశ్వంభరేశ్వరః ।
వేదాంతసార సందోహః కపాలీ నీలలోహితః ॥
ధ్యానాధారోఽపరిచ్ఛేద్యో గౌరీభర్తా గణేశ్వరః।
అష్టమూర్తిర్విశ్వమూర్తి స్త్రివర్గ స్వర్గసాధనః ॥
జ్ఞానగమ్యో దృఢ ప్రజ్ఞో దేవదేవ స్త్రిలోచనః ।
వామదేవో మహాదేవః పటుః పరివృఢో దృఢః ॥
విశ్వరూపో విరూపాక్షో వాగీశశ్శుచిసత్తమః ।
సర్వ ప్రమాణసంవాదీ వృషాఙ్కో వృషవాహనః ॥
ఈశః పినాకీ ఖట్వాంగీ చిత్ర వేషశ్చిరంతనః ।
తమోహరో మహాయోగీ గోప్తా బ్రహ్మా చ ధూర్జటిః ॥
కాలకాలః కృత్తివాసాస్సు భగః ప్రణవాత్మకః ।
ఉన్న ధ్రః పురుషో జుష్యో దుర్వాసాః పురశాసనః ॥

శ్రీ విష్ణువు ఇట్లు పలికెను –

మంగళ స్వరూపుడు, పాపములను హరించువాడు, అనుగ్రహమును వర్షించువాడు, దుఃఖమును పారద్రోలు వాడు, పోషించువాడు, పుష్పముల వంటి నేత్రములు గలవాడు, కోరికలు గలవారిచే ఆరాధింపబడువాడు, సదాచారస్వరూపుడు, ప్రాణి హింసకుడు, మంగళ ప్రదాత, సర్వమునకు నియంత. చంద్రుడు శిరోభూషణముగా గలవాడు, శిరస్సుపై చంద్రవంకను ధరించువాడు, జగత్స్వరూపుడు, జగత్తును పోషించు ఈశ్వరుడు, మూర్తీభవించిన వేదాంత ప్రతిపాద్యతత్త్వము, కపాలమును ధరించువాడు, కంఠము నందు నీలవర్ణము ఇతరావయవముల యందు రక్త వర్ణము గలవాడు, ధ్యానమునకు ఆలంబనమైన మూర్తి గలవాడు, దేశకాల వస్తు పరిచ్ఛేదములు లేనివాడు, పార్వతీపతి,

గణములకు అధిపతి, భూమి- జలము- అగ్ని- వాయువు- ఆకాశము- సూర్యుడు- చంద్రుడు- సోమయాజి అనే ఎనిమిది రూపములు గలవాడు, జగద్రూపముగా భాసించువాడు, ధర్మార్థ కామస్వరూపుడు, స్వర్గమునకు సాధనమైనవాడు జ్ఞానముచే పొందదగినవాడు, సర్వోత్కృష్టమైన ప్రజ్ఞ గలవాడు, దేవతలకు దేవత, ముక్కంటి, సుందరమైన దేవత, గొప్ప దేవత, సమర్థుడు, నాయకుడు, దృఢమైనవాడు, బేసి కన్నులవాడు, వాక్కునకు అధిపతి, పరమ పవిత్రమైన వాడు, ప్రమాణము లన్నింటి యొక్క సమన్వయ స్వరూపుడు, వృషభము చిహ్నముగా గలవాడు, వృషభము వాహనముగా గలవాడు, పాలకుడు, పినాకమనే ధనస్సును ధరించువాడు, ఖట్వాంగమనే ఆయుధమును ధరించువాడు, చిత్రమైన వేషము గలవాడు, శాశ్వతుడు, తమోగుణమును పోగొట్టువాడు, యోగులలోకెల్ల గొప్పవాడు, రక్షకుడు, బ్రహ్మరూపుడు, జటా భారము గలవాడు, మృత్యువునకు మృత్యువు, చర్మమును ధరించువాడు, సుందరమైనవాడు, ఓంకారస్వరూపుడు, సర్వోపరి ఉండువాడు, పూర్ణస్వరూపుడు, సేవించదగినవాడు, దుర్వాసమహర్షి రూపములో అవతరించినవాడు, త్రిపురాసురులను సంహరించినవాడు.

దివ్యాయుధస్స్కందగురుః పరమేష్ఠీ పరాత్పరః।
అనాది మధ్యనిధనో గిరీశో గిరిజాధవః ॥
కుబేరబంధుశ్శ్రీ కంఠో లోకవర్ణోత్తమో మృదుః।
సమాధివేద్యః కోదండీ నీలకంఠః పరశ్వధీ ॥
విశాలాక్షో మృగవ్యాధస్సు రేశసూర్యతాపనః ।
ధర్మధామ క్షమాక్షేత్రం భగవాన్ భగనేత్రభిత్ ॥
ఉగ్రః పశుపతిస్తార్క్ష్యః ప్రియభక్తః పరంతపః ।
దాతా దయాకరో దక్షః కపర్దీ కామశాసనః ॥
శ్మశాన నిలయ సూక్ష్మశ్శ్మశానస్థో మహేశ్వరః ।
లోకకర్తా మృగపతిర్మహాకర్తా మహౌషధిః ॥
ఉత్తరో గోపతిర్గోప్తా జ్ఞానగమ్యః పురాతనః ।
నీతిస్సు నీతిశ్శుద్ధాత్మా సోమస్సోమర తస్సుఖీ ॥
సోమపోఽమృ తపస్సౌమ్యో మహాతేజా మహాద్యుతిః ।
తేజోమయోఽమృతమయోఽన్న మయశ్చ సుధాపతిః ॥

దివ్యమగు ఆయుధములు గలవాడు, కుమారస్వామి యొక్క తండ్రి, సర్వమునకు అతీతమైనవాడు, ఆదిమధ్యాంతములు లేనివాడు, కైలాసపతి, పార్వతీపతి, కుబేరుని మిత్రుడు, కంఠము నందు విషమును దాల్చినవాడు, లోకములోని వర్ణములన్నింటిలో ఉత్తమమైన వర్ణము గలవాడు, మెత్తనివాడు, సమాధిలో తెలియబడువాడు, ధనస్సు గలవాడు, నల్లని కంఠము గలవాడు, పరశుధారి, నిడివి కన్నులవాడు, మృగములను సంహరించే కిరాతుడు, దేవతలకు ప్రభువు, సూర్యుని నియంత్రించువాడు, ధర్మమునకు నిధానమైనవాడు, క్షమకు ఆకరమైనవాడు, షడు ఐశ్వర్య సంపన్నుడు, భగుని నేత్రములను ఊడబెరకినవాడు, భయంకరాకారుడు, జీవులకు నియంత, గరుడుడు,

భక్తులయందు ప్రీతి గలవాడు, శత్రువులను తపింప జేయువాడు, దాత, దయానిధి, సమర్థుడు, జటాజూటము గలవాడు, మన్మథుని సంహరించినవాడు, శ్మశానమునందు నివసించువాడు, ఇంద్రియములకు గోచరము కానివాడు, లోకములను సృష్టించినవాడు, మృగములకు ప్రభువు, నిరతిశయకర్త, గొప్ప మందు , సర్వాతీతుడు, వాక్కులకు ప్రభువు, రక్షకుడు, సనాతనుడు, మంచి నీతియే స్వరూపముగా గలవాడు, పవిత్రమగు అంతఃకరణము గలవాడు, చంద్రుడు, సోమయాగమునందు ప్రీతి గలవాడు, సుఖస్వరూపుడు, సోమపానమును చేయువాడు, అమృతపానము చేయువాడు, ఆహ్లాదకరుడు, గొప్ప తేజస్సు గలవాడు, గొప్ప ప్రకాశము గలవాడు, తేజస్స్వరూపుడు, అమృత స్వరూపుడు, అన్నస్వరూపుడు, అమృతమునకు ప్రభువు .

అజాత శత్రురాలోక సంభావ్యో హవ్యవాహనః ।

లోకకారో వేదకరస్సూత్ర కారస్సనాతనః ॥

మహర్షి: కపిలాచార్యో విశ్వదీప్తి స్త్రిలోచనః ।

పినాక పాణిర్భూదేవస్స్వస్తి దస్స్వస్తికృత్సుధీః ॥

ధాతృధామా ధామకర స్సర్వగస్సర్వ గోచరః ।

బ్రహ్మసృగ్విశ్వసృక్సర్గః కర్ణికార ప్రియః కవిః ॥

శాఖో విశాఖో గోశాఖశ్శివో భిషగనుత్తమః ।

గంగాప్లవోదకో భవ్యః పుష్కలః స్థపతిః స్థిరః ॥

విజితాత్మా విధేయాత్మా భూతవాహన సారథిః ।

సగణో గణకాయశ్చ సుకీర్తిశ్ఛిన్న సంశయః ॥

కామదేవః కామపాలో భస్మోద్ధూలిత విగ్రహః ।

భస్మప్రియో భస్మశాయీ కామీ కాంతః కృతాగమః ॥

సమావర్తో నివృత్తాత్మా ధర్మపుంజస్సదాశివః ।

అకల్మషశ్చ పుణ్యాత్మా చతుర్బాహుర్దురాసదః ॥

శత్రువు అనే ప్రసక్తి లేనివాడు, చైతన్య ప్రకాశముచే తెలియదగినవాడు, అగ్నిహోత్రుడు, లోకములను సృష్టించినవాడు, వేదములను సృష్టించినవాడు, సూత్రములను సృష్టించినవాడు, శాశ్వతుడు, మహర్షి కపిలాచార్యునిగా అవతరించినవాడు, జగత్తును ప్రకాశింప జేయువాడు, బ్రాహ్మణస్వరూపుడు, మంగళముల నిచ్చువాడు, మంగళములను సృష్టించినవాడు, జ్ఞానస్వరూపుడు , బ్రహ్మకు ఆశ్రయమైనవాడు, ప్రకాశము నిచ్చువాడు, సర్వవ్యాపకుడు, సర్వమునందు దర్శనమునిచ్చువాడు, బ్రహ్మను సృష్టించినవాడు, విశ్వమును సృష్టించినవాడు, సృష్టిస్వరూపుడు, కర్ణికార పుష్పముల యందు ప్రీతి గలవాడు, త్రికాలజ్ఞుడు కుమారస్వామి, ఆదిభిక్షువు (లేదా విశాఖఋషి), వేదశాఖా స్వరూపుడు, భవరోగమునకు సాటిలేని వైద్యుడు, గంగాజలరూపములో ప్రవహించువాడు, ఉదాత్తమైనవాడు, పూర్ణుడు, శిల్పశాస్త్ర వేత్త, కూటస్థుడు, ఇంద్రియజయము గలవాడు, మనోనియంత్రణ గలవాడు, శరీరమనే రథమునకు బుద్ధి రూపములో సారథి అయినవాడు, గణసమేతుడు, గణములచే రక్షింపబడువాడు, పవిత్రమగు

కీర్తి గలవాడు, సంశయములు లేనివాడు , మన్మథస్వరూపుడు, మన్మథుని పాలించినవాడు, భస్మ లేపనముతో గూడిన దేహము గలవాడు, సుందరుడు, ఆగమములను రచించినవాడు, సంసారచక్రమును త్రిప్పువాడు, లయము చేయబడిన మనస్సు గలవాడు, మూర్తీభవించిన ధర్మము, సర్వదా మంగళస్వరూపుడు, పాపసంసర్గము లేనివాడు, పుణ్యస్వరూపుడు, నాలుగు భుజములు గలవాడు, సమీపించ శక్యము కానివాడు.

దుర్లభో దుర్గమో దుర్గస్సర్వాయుధ విశారదః ।
అధ్యాత్మ యోగనిలయస్సు తంతుస్తంతువర్ధనః ॥
శుభాంగో లోకసారంగో జగదీశో జనార్దనః ।
భస్మశుద్ధికరో మేరురోజస్వీ శుద్ధవిగ్రహః ॥
అసాధ్యస్సాధు సాధ్యశ్చ భృత్యమర్కట రూపధృక్ ।
హిరణ్యరేతాః పౌరాణో రిపుజీవహరో బలీ ॥
మహాహ్రదో మహాగర్తస్సిద్ధో బృందారవందితః ।
వ్యాఘ్రచర్మాంబరో వ్యాలీ మహాభూతో మహానిధిః ॥
అమృతోఽమృతపః శ్రీమాన్ పాంచజన్యః ప్రభంజనః ।
పంచవింశతి తత్త్వస్థ: పారిజాతః పరాత్పరః ॥
సులభస్సు వ్రతశ్శూరో వాఙ్మయైక నిధిర్నిధిః।
వర్ణాశ్రమ గురుర్వర్ణీ శత్రుజిచ్ఛత్రు తాపనః ॥

అరుదైనవాడు, లభింప శక్యము కానివాడు, పొంద శక్యము కానివాడు, ఆయుధములన్నింటియందు నైపుణ్యము గలవాడు, అధ్యాత్మయోగమునందు నివసించి యుండువాడు, మంచి సంతాన రూపములో నుండువాడు, సంతానమును వృద్ధి చేయువాడు, శుభకరములగు అవయవములు గలవాడు, సర్వ జగత్తుయొక్క సారస్వరూపుడు, జగత్ప్రభువు, దుష్టజనులను శిక్షించువాడు, భస్మచే శుద్ధిని కలిగించువాడు, మేరుపర్వతస్వరూపుడు, మహాబలశాలి, పవిత్రదేహము గలవాడు, సాధించ శక్యము కాని వాడు, సాధుపురుషులచే సాధించబడువాడు, సేవను చేసే కోతి రూపమును దాల్చినవాడు, తేజస్సు బీజముగా గలవాడు, సనాతనుడు, శత్రువుల ప్రాణములను హరించువాడు, బలశాలి, సముద్ర స్వరూపుడు, పెద్ద బిలము స్వరూపముగా గలవాడు, సిద్ధపురుషుడు, దేవతలచే నమస్కరింపబడువాడు, వ్యాఘ్రచర్మమును ధరించువాడు, పాములను ధరించువాడు, పంచమహాభూతస్వరూపుడు, గొప్ప నిధి, అమృతస్వరూపుడు, అమృతపానము చేసినవాడు, శోభాయుక్తుడు, పంచవిధజనులకు ప్రియుడు, గాలివాన రూపములో వచ్చువాడు, ఇరువది ఐదు తత్త్వములలో ఉండువాడు, పారిజాతవృక్షస్వరూపుడు , తేలికగా లభించువాడు, గొప్ప వ్రతనిష్ఠ గలవాడు, శూరుడు, వాఙ్మయము అనే ఏకైకనిధి, నిధిస్వరూపుడు, వర్ణాశ్రమములకు గురువు, బ్రహ్మచారి, శత్రువులను జయించువాడు, శత్రువులను తపింపజేయువాడు .

ఆశ్రమః క్షపణః క్షామో జ్ఞానవాన చలేశ్వరః ।
ప్రమాణభూతో దుర్ జ్ఞేయస్సువర్ణో వాయువాహనః ॥
ధనుర్ధరో ధనుర్వేదో గుణశ్శరి గుణాకరః ।
సత్యసత్య పరోఽదీనో ధర్మో గోధర్మశాసనః ॥
అనంతదృష్టిరానందో దండో దమయితా దమః ।
అభిచార్యో మహామాయో విశ్వకర్మా విశారదః ॥
వీతరాగో వినితాత్మా తపస్వీ భూతభావనః ।
ఉన్మత్తవేషః ప్రచ్ఛన్నో జీతకామోఽజితప్రియః ॥
కల్యాణప్రకృతిః కల్పః సర్వలోక ప్రజాపతిః ।
తరస్వీ తారకో ధీమాన్ ప్రధానః ప్రభురవ్యయః ।
లో కపాలోంఽతర్హితాత్మా కల్పాది: కమలేక్షణః ।
వేదశాస్త్రార్థ తత్త్వజ్ఞోఽనియమో నియతాశ్రయః ।
చంద్రసూర్యశ్శని: కేతుర్వరాంగో విద్రుమచ్ఛవిః ॥
భక్తివశ్యః పరం బ్రహ్మ మృగబాణార్పణోఽనఘః ॥
అద్రిర ద్ర్యా లయః కాంతః పరమాత్మా జగద్గురుః ।
సర్వకర్మాలయస్తుష్టో మంగల్యో మంగలావృతః ॥

ఆశ్రమ స్వరూపుడు, సన్న్యాసి, బక్కచిక్కినవాడు, జ్ఞానీ, పర్వతాధిపతి, ప్రమాణస్వరూపుడు, తెలియ శక్యము కానివాడు, సుందరమగు రెక్కలు గలవాడు, గంధస్వరూపుడు , ధనుర్ధారి, ధనుర్వేదస్వరూపుడు, త్రిగుణస్వరూపుడు, చంద్రుని ఆహ్లాదకర గుణమునకు నిధానమైనవాడు, సత్యస్వరూపుడు, సత్యమునందు నీష్ఠ గలవాడు, దైన్యమునేరుంగని వాడు, ధర్మస్వరూపుడు, వేదధర్మము ద్వారా శాసించువాడు . అనంతమగు దృష్టి గలవాడు, ఆనందఘనుడు, దండస్వరూపుడు, దండించువాడు, దయాస్వరూపుడు, సమీపించదగినవాడు, గొప్ప మాయ గలవాడు, విశ్వకర్మ, నిపుణుడు , రాగము లేనివాడు, వినయముతో కూడిన మనస్సు గలవోడు, తపశ్శాలి, భూతములను సృష్టించువాడు, ఉన్మత్తునివలె వేషమును ధరించువాడు, దాగియుండువాడు, కామమును జయించినవాడు, ప్రీతిపాత్రులకు అపజయమును కలిగించనివాడు, మంగళస్వభావము గలవాడు, కల్ప స్వరూపుడు, సకలలోకములకు ప్రజాపతి, వేగము గలవాడు, రక్షించువాడు, బుద్ధిశాలి, ప్రధానస్వరూపుడు, ప్రభువు, నాశము లేనివాడు, లోకపాలకుడు, దాగియున్న స్వరూపము గలవాడు, కల్పాదీ స్వరూపుడు, కమలములవంటి కన్నులు గలవాడు, వేదశాస్త్ర ముల సారమునెరింగినవాడు, నీయమములు లేనివాడు, స్థిరమగు నివాసము గలవాడు , చంద్రుడు, సూర్యుడు, శని, కేతువు, శ్రేష్ఠమగు అవయవములు గలవాడు, పగడపు కాంతి గలవాడు, భక్తిచే వశమగువాడు, పరంబ్రహ్మ, మృగముపై బాణములను ప్రయోగించినవాడు, పాపసంపర్కము లేనివాడు , పర్వతము, పర్వతముపై నివసించువాడు, సుందరుడు, పరమాత్మ, జగత్తునకు గురువు, సర్వకర్మలకు నిలయము, సంతోషము గలవాడు, మంగళనిధానము, మంగళములచే చుట్టువారబడి ఉండువాడు .

మహాతపా దీర్ఘతపాః స్థవిష్ఠః స్థవిరో ధ్రువః ।

అహస్సంవత్సరో వ్యాప్తిః ప్రమాణం పరమం తపః ॥

సంవత్సరకరో మంత్రః ప్రత్యయస్సర్వ తాపనః ।

అజ స్సర్వేశ్వరస్సిద్ధో మహాతేజో మహాబలః ॥

యోగీ యోగ్యో మహారేతాస్సిద్ధి స్సర్వాదిరగ్రహః ।

వసుర్వసుమనా స్సత్యస్సర్వ పాపహరో హరః ॥

సుకీర్తిశ్శోభన స్స్రగ్వీ వేదాంగో వేదవిన్మునిః ।

భ్రాజిష్ణుర్భోజనం భోక్తా లోకనాథో దురాధరః ॥

అమృతశ్శాశ్వతశ్శాంతో బాణహస్తః ప్రతాపవాన్ ।

కమండలు ధరో ధన్వీ హ్యవాఙ్మానస గోచరః ॥

అతీంద్రియో మహామాయస్సర్వ వాసశ్చతుష్పథః ।

కాలయోగీ మహానాదో మహోత్సాహో మహాబలః ॥

మహాబుద్ధిర్మహావీర్యో భూతచారీ పురందరః ।

నిశాచరః ప్రేతచారీ మహాశక్తి ర్మహాద్యుతిః ॥

అనిర్దేశ్యవపుశ్శ్రీ మాన్ సర్వాచార్య మనో గతిః ।

బహు శ్రుతిర్మహామాయో నియతాత్మా ధ్రువోఽధ్రువః ॥

గొప్ప తపస్సు గలవాడు, దీర్ఘకాలము తపస్సును చేయువాడు, స్థూలస్వరూపుడు, ముసలివాడు, ధ్రువమండల స్వరూపుడు, పగటి కాలమునకు అధిష్ఠానమైన దేవతా స్వరూపుడు, సంవత్సర స్వరూపుడు, నిత్య సంబంధ స్వరూపుడు, ప్రమాణ స్వరూపుడు, శ్రేష్ఠతపస్స్వరూపుడు, సంవత్సరమనే కాలమును చేయు సూర్యస్వరూపుడు, మంత్రస్వరూపుడు, శ్రద్ధాస్వరూపుడు, సర్వులను తపింపజేయువాడు, పుట్టుక లేనివాడు, సర్వేశ్వరుడు, సిద్ధుడు, మహాతేజశ్శాలి, మహాబలశాలి , యోగి, యోగ్యమైన వాడు, సర్వజగత్తునకు బీజము, సిద్ధిస్వరూపుడు, సర్వకారణుడు, సర్వమునకు ముందు ఉన్నవాడు, సంపత్స్వరూపుడు, కొనియాడదగిన మనస్సు గలవాడు, సత్యస్వరూపుడు, సర్వపాపములను పోగొట్టే హరుడు, మంచి కీర్తి గలవాడు, శోభ గలవాడు, మాలను ధరించువాడు, వేదాంగస్వరూపుడు, వేదములను తెలిసినవాడు, ముని, ఉజ్జ్వలముగా ప్రకాశించువాడు, అన్నస్వరూపుడు, భోక్తస్వరూపుడు, లోకములకు ప్రభువు, జయింప శక్యము కానివాడు, అమృతుడు, శాశ్వతుడు, శాంతుడు, బాణము చేతియందు గలవాడు, ప్రతాపము గలవాడు, కమండలమును పట్టుకున్నవాడు, ధనస్సు గలవాడు, వాక్కునకు మరియు మనస్సునకు గోచరము కానివాడు , ఇంద్రియములకు గోచరము కానివాడు, గొప్ప మాయ గలవాడు, సర్వమునందు నివసించువాడు, నాలుగు మార్గములు గలవాడు, కాలముతో సంబంధము గలవాడు, గొప్ప నాదము గలవాడు, గొప్ప ఉత్సాహము గలవాడు, గొప్ప బలము గలవాడు, గొప్ప బుద్ధి గలవాడు, గొప్ప పరాక్రమము గలవాడు, భూతములతో కలిసి సంచరించువాడు, త్రిపురములను వినాశము చేసినవాడు, రాత్రియందు సంచరించువాడు, ప్రేతములతో కలిసి తిరుగువాడు, గొప్ప శక్తి

గలవాడు, గొప్ప కాంతి గలవాడు, ఇదమిత్థముగా నిర్దేశించ శక్యము కాని దేహము గలవాడు, శ్రీమంతుడు, అందరు ఆచార్యుల మనస్సులలో ధ్యానించబడువాడు, సర్వశాస్త్ర జ్ఞానప్రవర్తకుడు, నిత్యుడు, అనిత్యుడ.

తేజస్తేజోద్యుతిధరో జనకస్సర్వశాసకః ।

నృత్య ప్రియో నృత్య నిత్యః ప్రకాశాత్మా ప్రకాశకః ॥

స్పష్టాక్షరో బుధో మంత్రస్సమానస్సార సంప్లవః ।

యుగాదికృద్యుగా వర్తో గంభీరో వృషవాహనః ॥

ఇష్టో విశిష్ట శిష్టేష్ట సులభస్సారశో ధనః ।

తీర్థరూప స్తీర్థనామా తీర్థదృశ్యస్తు తీర్థదః ॥

అపాం నిధిరధిష్ఠానం విజయో జయకాలవిత్ ।

ప్రతిష్ఠితః ప్రమాణజ్ఞో హిరణ్య కవచో హరిః ॥

విమోచన స్సురగణో విద్యేశో బిందుసంశ్రయః ।

వాతరూపోఽమలోన్మాయీ వీకర్తా గహనో గుహః ॥

కరణం కారణం కర్తా సర్వబంధ విమోచనః ।

వ్యవసాయో వ్యవస్థానః స్థానదో జగదాదిజః ॥

గురుదో లలితోఽభేదో భావాత్మాత్మని సంస్థితః ।

వీరేశ్వరో వీరభద్రో వీరాసన విధీర్గురుః ॥

వీరచూడామణిర్వేత్తా చిదానందో నదీధరః ।

ఆజ్ఞా ధారస్త్రీ శూలీ చ శిపివిష్ట శ్శివాలయః ॥

తేజస్సులకు తేజస్సు, కాంతి గలవాడు, తండ్రి, సర్వులను శాసించువాడు, నృత్యమునందు ప్రీతి గలవాడు, నిత్యము నాట్యమును చేయువాడు, ప్రకాశస్వరూపుడు, ప్రకాశింప జేయువాడు, స్పష్టాక్షరస్వరూపుడు, పండితుడు, మంత్రస్వరూపుడు, సర్వసముడు, సారస్వరూపుడు, యుగాదిని చేయు వాడు, యుగచక్రమును త్రిప్పువాడు, గంభీరుడు, వృషభము వాహనముగా గలవాడు, ప్రీతి పాత్రుడు, గొప్పవాడు, శిష్టులయందు ప్రీతి గలవాడు, తేలికగా లభించువాడు, జీవుని సారస్వరూపమును శోధించువాడు, తీర్థస్వరూపుడు, తీర్థముల నామము గలవాడు, తీర్థములయందు దర్శింపబడువాడు, తీర్థములను ఇచ్చువాడు, జలనిధి, జగదధిష్టానము, విజయుడు, జయమును ఇచ్చే కాలము తెలిసిన వాడు, ప్రతిష్ఠించ బడినవాడు, ప్రమాణజ్ఞానము కలవాడు, తేజస్సు కవచముగా గలవాడు, విష్ణుస్వరూపుడు, ముక్తిని ఇచ్చువాడు, దేవతలచే సేవించబడువాడు, విద్యలకు ప్రభువు, బిందువు నందు ఉండువాడు, వాయుస్వరూపుడు, దోషవర్జితుడు, జగత్కర్త, తెలియ శక్యము కానివాడు, గుహస్వరూపుడు , కరణము, కారణము, కర్త, బంధములన్నింటినుండి విడిపించువాడు, దృఢనిశ్చయస్వరూపుడు, సువ్యవస్థయే స్వరూపముగా గలవాడు, స్థానమునొసంగువాడు, జగత్తునకుఆదిలోహిరణ్యగర్భరూపములోజన్మించినవాడు,గురువును అనుగ్రహించువాడు, లలితుడు, అభేదస్వరూపుడు, మనోవృత్తి స్వరూపుడు,

హృదయగుహాలో నుండువాడు, వీరులకు ప్రభువు, వీరభద్రరూపుడు, వీరాసనము నందు ఉపవిష్టుడై ఉండువాడు, గురువు వీరులకు చూడామణివంటి వాడు, జ్ఞాత, చిదానందస్వరూపుడు, నదులను ధరించువాడు, ఆజ్ఞా చక్రము నందు ఉండువాడు త్రిశూలము గలవాడు, కాంతిస్వరూపుడు, మంగళకరమగు నివాసము గలవాడు .

వాలఖిల్యో మహావీరస్తిగ్మాంశుర్బధిరః ఖగః ।
అభిరామస్సు శరణస్సు బ్రహ్మణ్యస్సు ధాపతిః ॥
మఘవాన్ కౌశికో గోమాన్ విరామస్సర్వసాధనః ।
లలాటాక్షో విశ్వదేహస్సారస్సంసార చక్రభృత్ ॥
అమోఘదండీ మధ్యస్థో హిరణ్యో బ్రహ్మవర్చసః ।
పరమార్థః పరో మాయీ శంబరో వ్యాఘ్రలోచనః ॥
రుచిర్బ హురుచిర్వైద్యో వాచస్పతి రహస్పతిః ।
రవిర్విరోచన స్కందశ్శాస్తా వైవస్వతో యమః ॥
యుక్తిరున్నత కీర్తిశ్చ సానురాగః పురంజయః ।
కైలాసాధిపతిః కాంతస్సవితా రవిలోచనః ॥
విశ్వోత్తమో వీతభయో విశ్వభర్తాఽనివారితః ।
నిత్యో నియతకల్యాణః పుణ్య శ్రవణ కీర్తనః ॥
దూరశ్రవో విశ్వసహో ధ్యేయో దుస్స్వప్ననాశనః ।
ఉత్తారణో దుష్కృతిహా విజ్ఞేయో దుస్సహోఽభవః ॥
అనాదిర్భూర్భువో లక్ష్మీః కిరీటీ త్రిదశాధిపః ।
విశ్వగోప్తా విశ్వకర్తా సువీరో రుచిరాంగదః ॥
జననో జనజన్మాది: ప్రీతిమాన్నీతిమాన్ ధ్రువః ।
వశిష్ఠః కశ్యపో భానుర్భీమో భీమపరాక్రమః ॥
ప్రణవస్సత్పథాచారో మహాకోశో మహాధనః ।
జన్మాధిపో మహాదేవస్స కలాగమపారగః ॥

వాలఖిల్య మహర్షి స్వరూపుడు, మహావీరుడు, తీక్షమగు కిరణములు గలవాడు, చెవిటివాడు, పక్షి, ఆహ్లాదకరమైనవాడు, శరణు పొందదగినవాడు, సుబ్రహ్మణ్యుడు, అమృతమునకు అధీశ్వరుడు, ఇంద్రుడు, కౌశికుడు, సూర్యుడు, విశ్రాంతిస్థానము, సర్వమును సాధించువాడు, లలాటమునందు కన్ను గలవాడు, జగత్తు దేహముగా గలవాడు, సారస్వరూపుడు, సంసారచక్రమును ధరించువాడు, అమోఘమైన దండము గలవాడు, రాగద్వేషములు లేనివాడు, తేజస్స్వరూపుడు, బ్రహ్మవర్చసస్వరూపుడు, పరమార్థస్వరూపుడు, గొప్ప మాయావి, మేఘస్వరూపుడు, పెద్దపులి కన్నులు గలవాడు , సుందరుడు, అధికమగు ప్రకాశము గలవాడు, వైద్యుడు, బృహస్పతి, సూర్యుడు, అదిత్యుడు, విరోచనుడు, స్కందుడు, శాస్త, సూర్యపుత్రుడగు యముడు, యుక్తిస్వరూపుడు, గొప్ప కీర్తి గలవాడు, ప్రేమ గలవాడు, త్రిపురాసురసంహర్త, కైలాసాధిపతి, సుందరమైన వాడు, జగత్తునకు తండ్రి, సూర్యుడే కన్నుగా గలవాడు, సర్వోత్తముడు, భయము లేనివాడు, జగత్తును

పోషించు వాడు, నివారింప శక్యము కానివాడు, నిత్యుడు, నిశ్చితమైన మంగళము గలవాడు, శ్రవణకీర్తనములచే పుణ్యమునొసంగువాడు, దూరమునుండియే వినువాడు, సర్వమును సహించుకోడు, ధ్యానించబడుచోడు, చెడు కలలను పోగొట్టువాడు, తరింపజేయువాడు, పాపకృత్యములను నశింపజేయువాడు, తెలియదగినవాడు, సహింప శక్యము కానివాడు, పుట్టుక లేనివాడు కారణము లేనివాడు, భూస్వరూపుడు, భూమియందలి సంపదయే స్వరూపముగా గలవాడు, కిరీటము గలవాడు, దేవతలకు అధిపతి, జగత్తును రక్షించువాడు, జగత్తును సృష్టించువాడు, గొప్ప వీరుడు, సుందరమగు అవయవములనిచ్చువాడు, జన్మను ఇచ్చువాడు, జనుల జన్మకు కారణమైనవాడు, ప్రీతి గలవాడు, నీతి గలవాడు, నిత్యుడు, వశిష్ఠుడు, కశ్యపుడు, సూర్యుడు, భయంకరుడు, భయంకరమగు పరాక్రమము గలవాడు, ఓంకారస్వరూపుడు, సన్మార్గమునందు సంచరించువాడు, గొప్ప నిధి, గొప్ప ధనము గలవాడు, జన్మకు అధిపతి, మహాదేవుడు, సకలవేదముల సారస్వరూపుడు.

తత్త్వం తత్త్వవివేకాత్మా విభుర్విష్ణు విభూషణః ।
ఋషిర్బ్రాహ్మణ ఐశ్వర్య జన్మమృత్యు జరాతిగః ॥
పంచయజ్ఞ సముత్పత్తిర్విశ్వేశో విమలో దయః ।
ఆత్మయోని రనాద్యంతో వత్సలో భక్తలో కధృక్ ॥
గాయత్రీవల్లభః ప్రాంశుర్విశ్వావాసః ప్రభాకరః ।
శిశుర్గిరిరతస్స మ్రాట్ సుషేణస్సుర శత్రుహా ॥
అనేమిరిష్టనేమిశ్చ ముకుందో విగతజ్వరః ।
స్వయంజ్యోతి ర్మహాజ్యోతిస్తను జ్యోతీరచంచలః ॥
పింగలః కపిలశ్మ శ్రుర్భాలనేత్రస్త్ర యీ తనుః ।
జ్ఞానస్కందో మహానీతిర్విశ్వోత్పత్తిరుపప్లవః ॥
భగో వివస్వానాదిత్యో గతపారో బృహస్పతిః ।
కల్యాణగుణనామా చ పాపహా పుణ్య దర్శనః ॥
ఉదరకీర్తిరుద్యోగీ సద్యోగీ సదసన్మయః ।
నక్షత్రమాలీ నాకేశ స్వాధిష్ఠాన షడాశ్రయః ॥
పవిత్రః పాపహారీ చ మణిపూరో నభో గతిః ।
హృత్పుండరీక మాసీనశ్శ క్రశ్శాంతో వృషాకపిః ॥
ఉష్ణో గ్రహపతిః కృష్ణస్సమర్థోక నర్థనాశనః ।
అధర్మశత్రురజ్ఞేయః పురుహూతః పురుశ్రుతః ॥
బ్రహ్మగర్భో బృహద్గర్భో ధర్మధేనుర్ధనాగమః ।
జగద్ధితైషీ సుగతః కుమారః కుశలాగమః ॥
హిరణ్యవర్ణో జ్యోతిష్మాన్నానా భూతరతో ధ్వనిః ।
ఆరోగ్యో నమనాధ్యక్షో విశ్వామిత్రో ధనేశ్వరః ॥

పరమార్థ స్వరూపుడు, ఆత్మతత్త్వము తెలిసినవాడు, అద్వితీయ ఆత్మ సర్వవ్యాపి, విష్ణువునకు అలంకారము, మహర్షి, బ్రాహ్మణుడు, ఐశ్వర్యము పుట్టుక మరణము మరియు వృద్ధాప్యము అను వాటికి అతీతుడు , పంచయజ్ఞములను సృష్టించినవాడు, విశ్వేశ్వరుడు, స్వచ్ఛమగు ఉదయము గలవాడు, ఆత్మయందు నివాసము ఉండువాడు, ఆద్యంతములు లేనివాడు, ప్రేమస్వరూపుడు, భక్తజనులను ధరించువాడు, గాయత్రియందు ప్రీతి గలవాడు, పొడుగైనవాడు, జగత్తు నివాసముగా గలవాడు, సూర్యుడు, బాలకుడు, పర్వతమునందు ప్రీతి గలవాడు, చక్రవర్తి, గొప్ప సైన్యము గలవాడు, దేవశత్రువులను సంహరించువాడు పరిచ్ఛేదములు లేనివాడు, భక్తులకు మోక్షమునిచ్చువాడు, ముకుందుడు, దుఃఖము లేనివాడు, స్వయంప్రకాశ స్వరూపుడు, గొప్ప తేజశ్శాలి, సూక్ష్మజ్యోతిస్వరూపుడు, చలనము లేనివాడు, పింగలవర్ణము గలవాడు, కపిలవర్ణముగల గెడ్డము గలవాడు (దుర్వాసుడు), లలాటము నందు కన్ను గలవాడు, వేదమే శరీరముగా గలవాడు, జ్ఞానమునిచ్చువాడు, గొప్ప నీతి గలవాడు, జగత్కారణుడు, జగత్సంహారకుడు సంపద, సూర్యుడు, ఆదిత్యుడు, సంసారమునకు ఆవల ఉండువాడు, బృహస్పతి, మంగళకరములగు గుణములు మరియు నామములు గలవాడు, పాపములను పోగొట్టువాడు, దర్శనముచే పుణ్యమును ఇచ్చువాడు, మహోత్తమమగు కీర్తి గలవాడు, గొప్ప యోగము గలవాడు, పవిత్రమగు యోగము గలవాడు, కార్యకారణ స్వరూపుడు, నక్షత్రమండలస్వరూపుడు, స్వర్గాధిపతి, స్వాధిష్ఠాన చక్రమునందు ఉండువాడు, షట్చక్రములయందు ఉండువాడు, వజ్రమువలె భయంకరమగు సంసారము నుండి రక్షించువాడు, పాపములను హరించువాడు, మణిపూరచక్రమునందు ఉండువాడు, ఆకాశమార్గమునందు సంచరించు వాడు, హృదయపద్మమునందు నివసించువాడు, ఇంద్రుడు, శాంతుడు, ధర్మస్వరూపుడు, ఉష్ణస్వరూపుడు, గ్రహములకు అధిపతి, శ్రీకృష్ణుడు, సమర్థుడు, అనర్థములను పోగొట్టువాడు, అధర్మమునకు శత్రువు, తెలియ శక్యము కానివాడు, యజ్ఞము నందు పదే పదే ఆహ్వానించబడువాడు, గొప్ప కీర్తి గలవాడు, బ్రహ్మ గర్భమునందు గలవాడు, పెద్ద గర్భము గలవాడు, ధర్మదేవత, ధనమును ఇచ్చువాడు, జగత్తునకు హితమును కోరువాడు, బుద్ధుడు, కుమారుడు, క్షేమమునకు నిధి, బంగరు రంగు వాడు, తేజస్స్వరూపుడు, సర్వప్రాణులయందు ప్రీతి గలవాడు, శబ్దస్వరూపుడు, ఆరోగ్య స్వరూపుడు, సంధ్యావందనాదులకు అధిష్టానదేవత, విశ్వామిత్రుడు, కుబేరుడు.

బ్రహ్మజ్యోతిర్వసుధామా మహాజ్యోతి రనుత్తమః ।
మాతామహో మాతరిశ్వా నభస్వాన్నాగహారధృక్ ॥
పులస్త్యః పులహోఽగస్త్యో జాతూకర్ణ్యః పరాశరః ।
నిరావరణనిర్వారో వైరంచ్యో విష్టరశ్రవాః ॥
ఆత్మభూర నిరుద్ధోఽ త్రిర్ జ్ఞానమూర్తిర్మహాయశాః ।
లోకవీరా గ్రణీర్వీరశ్చండ స్సత్య పరాక్రమః ॥
వ్యాలకల్పో మహాకల్పః కల్పవృక్షః కలాధరః ।
అలంకరిష్ణురచలో రోచిష్ణుర్వి క్రమోన్నతః ॥
ఆయుశ్శబ్ద పతిర్వాగ్మీ ప్లవనశ్శిఖిసారథిః ।
అసంస్పృష్టోఽ తిథిశ్శత్రు ప్రమాథీ పాదపాసనః ॥
వసుశ్రవా కవ్యవాహః ప్రతప్తో విశ్వభోజనః ।
జప్యో జరాదిశమనో లోహితశ్చ తనూనపాత్ ॥
వృషదశ్వో నభో యోనిస్సు ప్రతీకస్తమిస్రహా ।
నిదాఘస్తపనో మేఘభక్షః పరపురంజయః ॥
సుఖానిలస్సు నిష్పన్న సురభిశ్శి శిరాత్మకః ।
వసంతో మాధవో గ్రీష్మో నభస్యో బీజవాహనః ॥
అంగిరా గురురాత్రేయో విమలో విశ్వపావనః ।
పావనః పురజిచ్ఛ క్రస్త్రైవిద్యో వరవాహనః ॥

పర బ్రహ్మ జ్యోతిస్వరూపుడు, సుందరమగు ధామము గలవాడు, గొప్ప తేజస్సు గలవాడు, నిరతిశయుడు, తల్లికి తండ్రి, ఆకాశము నందు సంచరించే వాయుదేవత, పాములనే హారములుగా ధరించువాడు, పులస్త్యుడు, పులహుడు, అగస్త్యుడు, జాతకర్ణ్యుడు, పరాశరుడు, ఆవరణము మరియు ఆటంకము లేనివాడు, బ్రహ్మపుత్రుడు, విస్తృతమగు కీర్తి గలవాడు, స్వయంభువుడు, అనిరుద్ధుడు, అత్రి, జ్ఞానస్వరూపుడు, గొప్ప కీర్తి గలవాడు, లోకములోని వీరులలో అగ్రేసరుడు, వీరుడు, భయంకరుడు, యథార్థమైన పరాక్రమము గలవాడు మహాసర్పమును పోలియున్నవాడు, మహాకల్పస్వరూపుడు, కల్పవృక్షము, చంద్రుడు, అలంకరించుకునే స్వభావము కలవాడు, చలనము లేని వాడు, సుందరుడు, విక్రమముచే ఉన్నతమైనవాడు, కాలస్వరూపుడు, శబ్దములకు ప్రభువు, వక్త, ఎగురువాడు, అగ్ని సారథిగా గలవాడు, అసంగుడు, అతిథి, శత్రుసంహారకుడు, వృక్షమే ఆసనముగా గలవాడు, సుందరమగు కర్ణములు గలవాడు, పితృదేవతలకు ఈయబడే కవ్యమును వారికి సమర్పించువాడు, అత్యుష్ణస్వరూపుడు, జగత్తును భక్షించువాడు, జపించ దగినవాడు, వృద్ధాప్యము మొదలగు వాటిని పోగొట్టువాడు, ఎర్రనివాడు, అగ్నిహోత్రుడు , పోయువు, ఆకాశమునకు కారణము, మంచి ప్రతీకలు గలవాడు, తమస్సును పోగొట్టువాడు, గ్రీష్మఋతువు, సూర్యుడు, మేఘములను భక్షించువాడు, శత్రునగరములను జయించువాడు, సుఖకరుడగు వాయువు, సుందరమైన జన్మ గలవాడు, సుగంధము, శిశిరస్వరూపుడు, వసంతుడు, మాధవుడు, గ్రీష్మము, భాద్రపదము,

బీజములను ప్రవర్తిల్ల జేయువాడు అంగిరస్సు, గురువు, ఆత్రేయుడు, శుద్ధుడు, జగత్తును పావనము చేయువాడు, పవిత్రుడు, త్రిపురములను జయించినవాడు, ఇంద్రుడు, వేదస్వరూపుడు, శ్రేష్ఠమగు వృషభవాహనము గలవాడు.

మనో బుద్ధిరహంకారః క్షేత్రజ్ఞః క్షేత్రపాలకః ।
జమదగ్నిర్బల నిధిర్విగాలో విశ్వగాలవః ॥
అఘోరోఽనుత్తరో యజ్ఞ శ్రేయో నిః శ్రేయసప్రదః ।
శైలో గగనకుందాభో దానవారి రరిందమః ॥
చాముండో జనకశ్చారుర్నిశ్శల్యో లో కశల్య ధృక్ ।
చతుర్వేదశ్చతుర్భా వశ్చతుర శ్చతుర ప్రియః ॥
ఆమ్నాయోఽథ సమామ్నయస్తీర్థ దేవశివాలయః।
బహురూపో మహారూపస్సర్వ రూపశ్చరాచరః ॥
న్యాయనిర్ణాయకో నేయో న్యాయగమ్యో నిరంజనః ।
సహస్రమూర్ధా దేవేంద్రస్సర్వశస్త్ర ప్రభంజనః ॥
ముండీ విరూపో వికృతో దండీ నాదీ గుణోత్తమః ।
పింగలాక్షో హి బహ్వాక్షో నీలగ్రీవో నిరామయః ॥
సహస్ర బాహుస్సర్వే శశ్శరణ్య స్సర్వలోకధృక్ ।
పద్మాసనః పరం జ్యోతిః పారంపర్య ఫలప్రదః ॥
పద్మగర్భో మహాగర్భో విశ్వగర్భో విచక్షణః ।
పరావరజ్ఞో వరదో వరేణ్యశ్చ మహాస్వనః ॥
దేవాసుర గురుర్దేవో దేవాసుర నమస్కృతః ।
దేవాసుర మహామిత్రో దేవాసుర మహేశ్వరః ॥
దేవాసురేశ్వరో దివ్యో దేవాసుర మహాశ్రయః ।
దేవదేవోఽనయోఽచింత్యో దేవతాత్మాత్మసంభవః ॥
సద్యో మహాసురవ్యాధో దేవసింహో దివాకరః ।
విబుధాగ్రచరః శ్రేష్ఠస్సర్వ దేవోత్తమోత్తమః ॥
శివజ్ఞానరతః శ్రీమాన్ శిఖి శ్రీపర్వతప్రియః ।
వజ్రహస్తస్సిద్ధఖడ్గో నరసింహ నిపాతనః ॥

మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, క్షేత్రమును తెలియువాడు, క్షేత్రమును పాలించువాడు, జమదగ్ని, బలమునకు నిధానము, జటలనుండి గంగను ప్రవహింపజేయువాడు, విశ్వమునకు ఆశ్రయము, శాంతస్వరూపుడు, నిరతిశయుడు, యజ్ఞస్వరూపుడు, మోక్షస్వరూపుడు, మోక్షమును ఇచ్చువాడు, పర్వతస్వరూపుడు, చంద్రునివలె ప్రకాశించువాడు, రాక్షసశత్రువు, శత్రువుల సంహరించువాడు చాముండీ స్వరూపుడు, తండ్రి, సుందరుడు, హృదయ వేదన లేనివాడు, జనులకు హృదయ వేదనను కలిగించువాడు, నాల్గు వేదముల స్వరూపుడు, నాల్గు భావములు గలవాడు, నిపుణుడు, నిపుణులయందు ప్రీతి గలవాడ, వేదము, వేదపఠనము, తీర్థములు, పోటియందలి దేవతలు,

శివాలయము, అనేకరూపములు గలవాడు, పెద్ద రూపము గలవాడు, సర్వస్వరూపుడు, కదిలే మరియు కదలని ప్రాణులే స్వరూపముగా గలవాడు , న్యాయనిర్ణేత, భక్తులకు వశమై ఉండువాడు, ధర్మముచే పొందదగినవాడు, కర్మలేపము లేనివాడు, అనంత శిరస్సులు గలవాడు, దేవేంద్రుడు, ఆయుధములనన్నిటినీ భగ్నము చేయువాడు , ముండితశిరస్కుడు, భయంకరరూపుడు, వికృతరూపుడు, దండధారి, నాదమును చేయువాడు, గుణములచే ఉత్తముడు, పింగల వర్ణము గల నేత్రములతో ప్రకాశించువాడు, అనేక నేత్రములు గలవాడు, నల్లని కంఠము గలవాడు, దోషములు లేనివాడు, అనంతబాహువులు గలవాడు, సర్వేశ్వరుడు, శరణు పొందదగినవాడు, లోకములనన్నిటినీ ధరించువాడు, పద్మాసనము నందుండు వాడు, పరమ ప్రకాశస్వరూపుడు, పరంపరాప్రాప్తమగు ఫలముల నిచ్చువాడు, పద్మమునందుండు వాడు, విశాలమైన గర్భము గలవాడు, గర్భమునందు విశ్వమును ధరించువాడు, జ్ఞాని, మిథ్యాసత్యముల నెరింగినవాడు, వరములనిచ్చువాడు, సర్వశ్రేష్టుడు, పెద్ద ధ్వని గలవాడు (90), దేవతలకు మరియు రాక్షసులకు తండ్రి, ప్రకాశస్వరూపుడు, దేవతలకు మరియు రాక్షసులకు గొప్ప మిత్రుడు, వారిచే నమస్కరింపబడువాడు, వారిపై అధీశ్వరుడు, వారికి అందరికి గొప్ప ఆశ్రయము, దేవదేవుడు, కుటిలనీతి లేనివాడు, మనస్సునకు అందనివాడు, దేవతలకు ఆత్మస్వరూపుడు, స్వయంభువుడు, సద్యో జాతుడు, గొప్ప రాక్షసులను సంహరించు కిరాతుడు, దేవతలలో శ్రేష్టుడు, సూర్యుడు, దేవతలలో అగ్రేసరుడు, శ్రేష్టుడు, దేవతలందరిలో ఉత్తమోత్తముడు, శివజ్ఞానమునందు ప్రీతి గలవాడు, శోభాయుక్తుడు, అగ్ని, శ్రీ శైలము నందు ప్రీతి గలవాడు, వజ్రము చేతియందు గలవాడు, పరాజయమునెరుంగని ఖడ్గమును ధరించువాడు, నరసింహుని పడగొట్టినవాడు.

బ్రహ్మ చారీ లో కచారీ ధర్మచారీ ధనాధిపః ।

నందీ నందీశ్వరోఽనంతో నగ్న వ్రతధరశ్శుచిః ॥

లింగాధ్యక్ష సురాధ్యక్షో యుగాధ్యక్షో యుగాపహః ।

స్వధామా స్వగతః స్వర్గీ స్వరస్స్వరమయస్స్వనః ॥

బాణాధ్యక్షో బీజకర్తా కర్మకృద్ధర్మ సంభవః ।

దంభో లో భోఽథ వై శంభు స్సర్వ భూతమహేశ్వరః ॥

శ్మశాన నిలయస్త్ర్యక్ష సేతురప్రతిమాకృతిః ।

లోకోత్తరస్ఫుటో లోకస్త్ర్యంబకో నాగభూషణః ॥

అంధకారిర్మఖద్వేషీ విష్ణుకంధర పాతనః ।

హీనదోషోఽ క్షయగుణో దక్షారిః పూషదంతభిత్ ॥

పూర్ణః పూరయితా పుణ్యః సుకుమారస్సులోచనః ।

సన్మార్గప్రియో ధూర్తః పుణ్యకీర్తిర నామయః ॥

మనోజవస్తీర్థకరో జటిలో నియమేశ్వరః ।

జీవితాంతకరో నిత్యో వసురేతా వసుప్రదః ॥

సద్గతిస్సిద్ధిదస్సిద్ధిస్స జ్ఞాతిః ఖలకంటకః ।
కలాధరో మహాకాల భూతస్సత్య పరాయణః ॥
లో కలావణ్య కర్తా చ లోకోత్తర సుఖాలయః ।
చంద్రసంజీవనశ్శాస్తా లోకగ్రాహో మహాధిపః ॥

బ్రహ్మచారి, లోకసంచారి, ధర్మపాలకుడు, కుబేరుడు, వృషభస్వరూపుడు, నందీశ్వరుడు, అనంతుడు, దిగంబర వ్రతమును పాలించువాడు, అగ్ని, లింగములకు అధిష్టాన దేవత, దేవతలకు అధిపతి, యుగములకు అధిపతి, యుగములను ఉపసంహరించువాడు,స్వయంప్రకాశస్వరూపుడు, ఆత్మారాముడుస్వర్గలోకనివాసి, స్వరస్వరూపుడు, అక్షరమాతృకాస్వరూపుడు, బాణములకు అధిపతి, బీజశక్తిని సృష్టించువాడు, యజ్ఞాది కర్మలను చేయువాడు, ధర్మమునుండి ఉదయించువోడు, దంభస్వరూపుడు, లో భస్వరూపుడు, మంగళస్వరూపుడు, సర్వప్రాణులకు అధీశ్వరుడ శ్మశానమునందు ఉండుపోడు, ముక్కంటి, ధర్మబీధారకుడు, సాటిలేని ఆకారము గలవాడు, లోకములకు అతీతుడై వెలుగొందువాడు, జగత్స్వరూపుడు, ముక్కంటి, పాములు ఆభరణములుగా గలవాడు అంధకుని శాసించిన వాడు, దక్షయజ్ఞవినాశకుడు, యజ్ఞ రూపుడు, విష్ణువు యొక్క మెడను నరికినవాడు, దోషరహితుడు, అనంత గుణసంపన్నుడు, దక్షశత్రువు, పూషయొక్క దంతములను ఊడబెరకినవాడు, పూర్ణుడు, పూరించువాడు, పవిత్రుడు, ధూర్తుడు, పవిత్రమగు కీర్తి గలవాడు, రోగరహితుడు మనస్సుతో సమమైన వేగము గలవాడు, తీర్థములను నిర్మించువాడు, జటాజూటధారి, నియమములకు అధిపతి, జీవితములను అంతము చేయువాడు, నిత్యుడు, సంపదకు బీజమైనవాడు, సంపదలనిచ్చువాడు, సద్గతి, సిద్ధిని ఇచ్చువాడు, సిద్ధి, పవిత్రమగు జన్మ గలవాడు, దుష్టులను హింసించువాడు, చంద్రకళను ధరించువాడు, మహాకాలస్వరూపుడు, సత్యమునందు నిష్ఠ గలవాడు, లోకములలోని సౌందర్యమును ర్మించువాడు, అతీంద్రియ సుఖమునకు నిధానమైనవాడు, చంద్రునకు హితమును అనుగ్రహించినవాడు, శాస్త, లోకములను ఉపసంహరించువాడు, సర్వేశ్వరేశ్వరుడు.

లోకబంధుర్లో కనాథః కృతజ్ఞః కృత్తిభూషితః।
అనపాయోఽక్షరః కాంతస్సర్వశస్త్ర భృతాం వరః ॥
తేజోమయో ద్యుతిధరో లోకమానీ ఘృణార్ణవః ।
శుచిస్మితః ప్రసన్నాత్మా హ్యజేయో దురతిక్రమః ॥
జ్యోతిర్మయో జగన్నాథ్ నిరాకారో జలేశ్వరః ।
తుంబవీణో మహాకాయో విశోకశ్శోక నాశనః ॥
త్రిలో కపస్త్రీ లోకేశస్సర్వ శుద్ధిరధోక్షజః ।
అవ్యక్తలక్షణో దేవో వ్యక్తోఽవ్యక్తో విశాం పతిః ॥
పరశ్శివో వసుర్నాసాసారో మానధరో యమః ।
బ్రహ్మా విష్ణుః ప్రజాపాలో హంసో హంసగతిర్వయః ॥

వేధా విధాతా ధాతా చ స్రష్టా హర్తా చతుర్ముఖః ।
కైలాసశిఖరావాసీ సర్వావాసీ సదాగతిః ॥
హిరణ్యగర్భో ద్రుహిణో భూతపాలోఽథ భూపతిః ।
సద్యోగీ యోగవిద్యోగీ వరదో బ్రాహ్మణప్రియః ॥
దేవప్రియో దేవనాథో దేవకో దేవచింతకః ।
విషమాక్షో విరూపాక్షో వృషదో వృషవర్ధనః ॥
నిర్మమో నిరహంకారో నిర్మోహో నిరుపద్రవః ।
దర్పహా దర్పదో దృప్తస్సర్వార్థ పరివర్తకః ॥
సహస్రార్చిర్భూతి భూషస్స్నిగ్ధా కృతిరదక్షిణః ।
భూతభవ్య భవన్నాథో వీభవో భూతినాశనః ॥
అర్థోఽనర్థో మహాకోశః పరకార్యైకపండితః ।
నిష్కంటకః కృతానందో నిర్వ్యాజో వ్యాజమర్దనః ॥
సత్త్వవాన్ సాత్త్వికస్సత్యః కృతస్నేహః కృతాగమః ।
అకంపితో గుణగ్రాహీ నైకాత్మా నైకకర్మ కృత్ ॥

లోకులకు బంధువు, లోకములకు ప్రభువు, కృతజ్ఞుడు, గజచర్మమును అలంకరించుకున్న వాడు, దుఃఖరహితుడు, వినాశము లేనివాడు, సుందరుడు, శస్త్రధారులందరిలో శ్రేష్ఠుడు, తేజస్స్వరూపుడు, కాంతిని ధరించువాడు, లోకములకు పూజనీయుడు, దయాసముద్రుడు, స్వచ్ఛమైన చిరునగవు గల వాడు , ప్రకాశ స్వరూపుడు, జగన్నాథుడు, ఆకారహీనుడు, జలాధిపతి, ఆనపబుర్రతో చేసిన వీణ గలవాడు, పెద్ద శరీరము గలవాడు, శోకము లేనివాడు, శోకమును నశింప జేయువాడు, ముల్లోకములను రక్షించువాడు, ముల్లోకములకు ప్రభువు, సర్వమును శుద్ధము చేయువాడు, గలవాడు, విరాట్ స్వరూపుడు, తెలియబడని లక్షణములు గలవాడు, ప్రకాశస్వరూపుడు, ఇంద్రియగోచరుడు, ఇంద్రియ గోచరము మానవులకు అధిపతి, పరంబ్రహ్మ మంగళకరుడు, సంపత్స్వరూపుడు, నాసికకు సారమైన శ్వాసస్వరూపుడు, మానమును కాపాడువాడు, యముడు, బ్రహ్మ, విష్ణువు, ప్రజలను పాలించువాడు, హంస, హంసయొక్క గమనమువంటి గమనము గలవాడు, పక్షి, జ్ఞాని, కర్మఫలదాత, పోషించువాడు, సంహారకుడు, నాల్గు ముఖములు గలవాడు, కైలాసశిఖరమునందు నివసించువాడు, సర్వమునందు నివసించువాడు, సర్వదా చలనము గలవాడు , హిరణ్యగర్భుడు, బ్రహ్మ, భూతనాయకుడు, రాజు, గొప్ప యోగి, యోగవేత్త, యోగి, వరములనిచ్చువాడు, బ్రాహ్మణుల యందు ప్రీతి గలవాడు, దేవతలకు ప్రియమైనవాడు, దేవతలకు ప్రభువు, ప్రకాశించువాడు, దేవతల హితమును గోరువాడు, బేసి కన్నులవాడు, వికృతరూపముగల కన్నులు గలవాడు, ధర్మమును ఇచ్చువాడు, ధర్మమును వర్ధిల్ల జేయువాడు, మమకారము లేనివాడు, అహంకారము లేనివాడు, మోహము లేనివాడు, ఉపద్రవములు లేనివాడు, దర్పమును పోగొట్టువాడు, దర్పమును కలిగించు వాడు, గర్వించినవాడు, సర్వపదార్థములలోని మార్పులకు కారణమైనవాడు, వేయి కన్నులు గలవాడు,

భస్మయే అలంకారముగా గలవాడు, సుందరమైన ఆకారము గలవాడు, సరళమగు మనస్సు గలవాడు, భూత వర్తమాన భవిష్యత్కాలములకు ప్రభువు, సంపత్స్వరూపుడు, సంపదను నాశనము చేయువాడు, ధనము, కష్టము, గొప్ప నిధి, పరోపకారపారీణుడు, ఆటంకములు లేనివాడు,ఆనందమును కలిగించువాడు, మోసము లేనివాడు, మోసమును దండించువాడు, సత్త్వగుణమూర్తి, సత్పురుషుడు, సత్యస్వరూపుడు, ప్రేమను చూపువాడు, వేదకర్త, చలనము లేనివాడు, గుణమును గ్రహించువాడు, సర్వాత్మ సర్వకర్మలను చేయువాడు.

సుప్రీతస్సు ఖ దసూక్ష్మస్సుకరో దక్షిణానిలః ।

నందిస్కందో ధరో ధుర్యః ప్రకట ప్రీతివర్ధనః ॥

అపరాజిత స్సర్వసహో గోవిందస్సత్త్వ వాహనః ।

అధృతస్స్వధృత స్సిద్ధః పూతమూర్తిర్య శోధనః ॥

వారాహ శృంగధృక్ శృంగీ బలవానేక నాయకః।

శ్రుతి ప్రకాశశ్రుతి మానేక బంధురనేకధృక్ ॥

శ్రీవత్సలశ్శివారం భశ్శాంత భద్రస్సమో యశః ।

భూయశో భూషణో భూతీర్భూతి కృద్భూతభావనః ॥

అకంపో భక్తికాయస్తు కాలహానిః కలావిభుః ।

సత్య వ్రతీ మహాత్యాగీ నిత్యశాంతి పరాయణః ॥

పదార్థవృత్తిర్వరదో విరక్తస్తు విశారదః ।

శుభద శ్శుభకర్తా చ శుభనామా శుభస్స్వయమ్ ॥

అనర్థితో గుణగ్రాహీ హ్యకర్తా కనకప్రభః ।

స్వభావభద్రో మధ్యస్థశ్శత్రుఘ్నో విఘ్ననాశనః ॥

శిఖండీ కవచీ శూలీ జటీ ముండీ చ కుండలీ ।

అమృత్యుస్సర్వదృక్ సింహస్తే జోరాశిర్మహామణిః ॥

అసంఖ్యేయోఽ ప్రమేయాత్మా వీర్యవాన్ వీర్యకోవిదః ।

వేద్యశ్చ వై వియోగాత్మా పరావర మునీశ్వరః ॥

మిక్కిలి ప్రీతి గలవాడు, సుఖమునిచ్చువాడు, సూక్ష్మమైనవాడు, తేలికగా లభించువాడు, దక్షిణవాయు స్వరూపుడు, ఆనందముతో గూడిన స్కందుడు గలవాడు, ధారకుడు, సర్వశ్రేష్టుడు, ప్రీతిని ప్రకటించి వర్ధిల్ల జేయువాడు పరాజయము నెరుంగనివాడు, సర్వమును సహించువాడు, గోవిందుడు, సత్త్వగుణమును కలిగించువాడు, ఆధారము లేనివాడు, స్వయముగా తనకు తాను ఆధారమైనవాడు, సిద్ధుడు, పవిత్రమగు మూర్తి గలవాడు, కీర్తియే ధనముగా గలవాడు వరాహముయొక్క కొమ్మును ధరించువాడు, కొమ్ము గలవాడు, బలవంతుడు, ఏకైకనాయకుడు, వేదములచే తెలియబడువాడు, వేదవేత్త, ఏకైకబంధువు, సర్వమునకు ఏకైకపాలకుడు లక్ష్మియందు వాత్సల్యము గలవాడు, మంగళకరమగు ఆరంభము గలవాడు, శాంతుడు మరియు మంగళస్వరూపుడు,

సముడు, కీర్తి, భూమండలమునందు కీర్తింపబడువాడు, అలంకారము, సంపద, సంపదనిచ్చువాడు, ప్రాణులను సృష్టించువాడు, చలనము లేనివాడు, భక్తియే దేహముగా గలవాడు, కాలమును కబళించువాడు, కళలకు ప్రభువు, సత్య వ్రతము గలవాడు, గొప్ప త్యాగి, నిత్యము శాంతి మాత్రమే ఏకైకలక్ష్యముగా గలవాడు, పరోపకారముకొరకై శ్రమించువాడు, వరముల నిచ్చువాడు, విరాగి, నిపుణుడు, శుభములనిచ్చువాడు, శుభములను చేయువాడు, శుభకరమగు నామము గలవాడు, స్వయముగా శుభస్వరూపుడు , ఇతరములచే వృద్ధిని పొందనివాడు, గుణమును గ్రహించువాడు, కర్తృత్వము లేనివాడు, బంగరు కాంతి గలవాడు, స్వభావముచేతనే మంగళుడు, మధ్యస్థుడు, శత్రువులను సంహరించువాడు, విఘ్నములను నాశనము చేయువాడు, శిఖ గలవాడు, కవచము గలవాడు, శూలము గలవాడు, జటలు గలవాడు, ముండితశిరస్కుడు, కుండలము గలవాడు, మృత్యురహితుడు, సర్వసాక్షి, సింహము, తేజోనిధి, గొప్ప మణి, పరిగణించ శక్యము కాని వాడు, ఇంద్రియగోచరము కాని తత్త్వము గలవాడు, పరాక్రమశాలి, పరాక్రమ పండితుడు, తెలియదగినవాడు, అసంగమగు ఆత్మస్వరూపుడు, పరాపరబ్రహ్మల నెరింగిన మహర్షుల రూపములో న్నువాడు .

అనుత్తమో దురాధర్షో మధురః ప్రియదర్శనః ।
సురేశస్స్మరణస్సర్వశ్శబ్దః ప్రతపతాం పరః ॥
కాలపక్షః కాలకాలః సుకృతీ కృతవాసుకిః ।
మహేష్వాసో మహీభర్తా నిష్కలంకో విశృంఖలః ॥
ద్యుమణి స్తరణి ధన్యసిద్ధిద స్సిద్ధిసాధనః ।
విశ్వతస్సంప్రవృత్తస్తు వ్యూఢో రస్కో మహాభుజః ॥
సర్వయోనిర్నిరాతంకో నరనారాయణ ప్రియః ।
నిర్లేపో యతిసంగాత్మా నిర్వ్యంగో వ్యంగనాశనః ॥
స్తవ్యః స్తవప్రియః స్తోతా వ్యాసమూర్తిర్నిరాకులః।
నిరవద్య మయోపాయో విద్యా రాశిశ్చ సత్కృతః ॥
ప్రశాంతబుద్ధి రక్షుణ్ణస్సంగ్రహో నిత్యసుందరః।
వైయాఘ్రధుర్యో ధాత్రీశస్సంకల్ప శ్శర్వరీపతిః ॥
పరమార్థ గురుర్దత్త స్సూరిరాశ్రిత వత్సలః ।
సోమో రసజ్ఞో రసదస్సర్వ సత్త్వావలంబనః ॥
ఏవం నామ్నాం సహస్రేణ తుష్టావ హి హరం హరిః ।
ప్రార్థయామాస శంభుం వై పూజయామాస పంకజైః ॥
తతస్స కౌతుకీ శంభుశ్చకార చరితం ద్విజాః ।
మహాద్భుతం సుఖకరం తదేవ శృణుతాదరాత్ ॥
ఇతి శ్రీ శివ మహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం శివసహస్ర నామవర్ణనం నామ పంచత్రింశోఽధ్యాయః ॥

సర్వోత్తముడు, జయించ శక్యము కానివాడు, మధురమైనవాడు, ప్రియమును కలిగించే దర్శనము గలవాడు, దేవదేవుడు, స్మృతిరూపుడు, సర్వము తానే ఐనవాడు, శబ్దస్వరూపుడు, తపించువారిలో శ్రేష్ఠుడు, కాలమే రెక్కలుగా గలవాడు, కాలునకు కాలుడు, శుభకర్మలు గలవాడు, వాసుకి ఆభరణముగా గలవాడు, గొప్ప ధనస్సు గలవాడు, భూమండలమునకు ప్రభువు, దోషరహితుడు, బంధనములు లేనివాడు, ఆకాశములో మణివలె ప్రకాశిస్తూ భక్తులను సంసార సముద్రము నుండి తరింపజేసే నౌకవంటి సూర్యుడు, ధన్యుడు, సిద్ధిని ఇచ్చువాడు, సిద్ధికి సాధనమైన వాడు, అన్నివైపులయందు కర్మయందు నిమగ్నుడై యున్నవాడు, విశాలమైన వక్షఃస్థలము గలవాడు, పొడుగైన భుజములు గలవాడు, సర్వకారణుడు, భయము లేనివాడు, నరనారాయణులయందు ప్రీతి గలవాడు, ఆసక్తి లేని వాడు, యతుల సంగమునందు లభించువాడు, అంగవైకల్యము లేనివాడు, అంగవైకల్యమును పోగొట్టువాడు, స్తుతించదగినవాడు, స్తోత్రప్రియుడు, స్తుతించువాడు, వ్యాసునిగా అవతరించినవాడు, ఆదుర్గా లేనివాడు, దోషరహితమైన సాధనములు గలవాడు, విద్యానిధి, సత్కరించబడువాడు, ప్రసన్నమైన బుద్ధి గలవాడు, తెలియ శక్యము కానివాడు, సర్వసంహారకుడు, నిత్యసుందరుడు, మృగములలో వ్యాఘ్రమువలె దేవతలలో అగ్రేసరుడు, భూలోకాధిపతి, సంకల్పస్వరూపుడు, రాత్రికి అధిపతి యథార్థమైన గురువు, దత్తాత్రేయుడు, విద్వాంసుడు, ఆశ్రితులయందు ప్రేమ గలవాడు, ఉమాసమేతుడు, రసజ్ఞానము గలవాడు, రసమునిచ్చువాడు, సర్వప్రాణులకు ఆలంబనమైనవాడు. ఈ విధమైన వేయి నామములతో విష్ణువు పాపహరుడగు శివుని స్తుతించి ప్రార్థించి పద్మములతో పూజించెను. ఓ బ్రాహ్మణులారా! తరువాత ఉత్సాహవంతుడగు ఆ శంభుడు ఆనందదాయకము మరియు అత్యద్భుతము అగు చరితమును చేసినాడు. మీరు దానిని శ్రద్ధతో వినుడు.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు శివసహస్రనామ వర్ణనమనే ముప్పది అయిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

36 – శివ సహస్రనామ ఫలము

సూత ఉవాచ ।

శ్రుత్వా విష్ణుకృతం దివ్యం పరనామ విభూషితమ్ ।
సహస్రనామస్వస్తోత్రం ప్రసన్నోఽభూన్మహేశ్వరః ॥
పరీక్షార్థం హరేరీశః కమలేషు మహేశ్వరః ।
గోపయామాస కమలం తదైకం భువనేశ్వరః ।
పంకజేషు తదా తేషు సహస్రేషు బభూవ చ ।
న్యూనమేకం తదా విష్ణుర్విహ్వాలి శ్శివపూజనే ॥
హృదా విచారితం తేన కుతో వై కమలం గతమ్ ।
యాతం యాతు సుఖేనైవ మన్నేత్రం కమలం న కిమ్ ॥
జ్ఞాత్వేతి నేత్రముద్ధృత్య సర్వసత్త్వావ లంబనాత్ ।
పూజయామాస భావేన స్తవయామాస తేన చ ॥
తతః స్తుతమథో దృష్ట్వా తథాభూతం హరో హరిమ్ ।
మా మేతి వ్యాహరన్నేవ ప్రాదురాసీజ్జగద్గురుః ॥
తస్మాదవతతా రాశు మండలాత్పార్థి వస్య చ।
ప్రతిష్ఠితస్య హరిణా స్వలింగస్య మహేశ్వరః ॥
యథోక్తరూపిణం శంభుం తేజో రాశిసముత్థితమ్ ।
నమస్కృత్య పురః స్థిత్వా స తుష్టావ విశేషతః ॥
తదా ప్రాహ మహాదేవః ప్రసన్నః ప్రహసన్నివ ।
సంప్రేక్ష్య కృపయా విష్ణుం కృతాంజలిపుటం స్థితమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

దివ్యమైనది, శ్రేష్ఠమగు నామములతో కూడియున్నది, విష్ణువుచే చేయబడినది అగు తన స్తోత్రమును విని మహేశ్వరుడు ప్రసన్ను డాయెను. అప్పుడు లోకములకు అధిపతి, మహేశ్వరుడు అగు శివుడు విష్ణువును పరీక్షించుటకై కమలములలోని ఒక కమలమును దాచి పెట్టెను. అపుడు శివపూజను చేయవలెననే కంగారులో నున్న విష్ణువు వేయి పద్మములలో ఒకటి తక్కువైనదని గమనించెను. అపుడాతడు తన మనస్సులో ఇట్లు ఆలోచించెను: కమలము ఎచటకు పోయినదో? అది సుఖముగా తన దారిని తాను చూచుకొనుగాక! నా నేత్రకమలము లేదా యేమి?ఇట్లు భావించి కన్నును ఊడబెరికి, ఆఖరి నామమగు సర్వసత్త్వావలంబనః అను నామముతో స్తుతించి దానితో భక్తి పూర్వకముగా పూజించెను. ఆ విధముగా సుత్తించిన విష్ణువును గాంచి జగద్గురువగు శివుడు, వద్దు, వద్దు అని పలుకుతూనే వెంటనే ఆవిర్భవించెను . విష్ణువుచే ప్రతిష్ఠించబడిన ఆ పార్థివ లింగ మండలము నుండి వెంటనే మహేశ్వరుడు అవతరించెను . ఆ విష్ణువు పైన వర్ణించబడిన రూపముతో తేజోరాశియై ఆవిర్భవించిన శంభుని నమస్కరించి ఎదుట. నిలబడి విశేషముగా

స్తుతించెను . అప్పుడు మహాదేవుడు ప్రసన్నుడై చిరునవ్వుతో మరియు దయాదృష్టితో, చేతులను కట్టుకొని నిలబడియున్న విష్ణువును చూచి ఇట్లు పలికెను .

శంకర ఉవాచ ।

జ్ఞాతం మయేదం సకలం తవ చిత్తేప్సితం హరే ।
దేవకార్యం విశేషేణ దేవకార్య రతాత్మనః ॥
దేవకార్యస్య సిద్ధ్యర్థం దైత్యనాశాయ చాశ్రమమ్ ।
సుదర్శనాఖ్యం చక్రం చ దదామి తవ శోభనమ్ ॥
యద్రూపం భవతా దృష్టం సర్వలోక సుఖావహమ్ ।
హితాయ తవ దేవేశ ధృతం భావయ తద్ధ్రువమ్ ॥
రణాజిరే స్మృతం తద్వై దేవానాం దుఃఖ నాశనమ్ ।
ఇదం చక్రమిదం రూపమిదం నామ సహస్రకమ్ ॥
యే శృణ్వంతి సదా భక్త్యా సిద్ధిస్స్యాదన పాయినీ ।
కామానాం సకలానాం చ ప్రసాదాన్మమ సువ్రత ॥

శంకరుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ హరీ! నీ మనస్సులోని కోరిక నాకు పూర్తిగా తెలియును. దేవకార్యమును సాధించుటయందు విశేషశ్రద్ధ గల నీవు దేవకార్యముకొరకై కోరుచున్నావు. శ్రమ లేకుండగా రాక్షసులు నశించి దేవ కార్యము సిద్ధించుటకొరకై నీకు శోభనమైన సుదర్శనమనే చక్రమును ఇచ్చుచున్నాను. ఓ దేవాధిపతీ! నేను నీ హితము కొరకై ధరించిన, ఈ సర్వజీవులకు సుఖమునిచ్చే రూపమును నీవు చూచియుంటివి. దానిని నీవు నిశ్చయముగా ధ్యానించుము. యుద్ధరంగములో ఈ చక్రమును, ఈ రూపమును మరియు ఈ సహస్రనామములను స్మరించినచో, దేవతల దుఃఖము అంతమగును . ఓ గొప్ప వ్రతము గలవాడా! ఎవరైతే దీనిని సర్వదా భక్తితో వినెదరో, వారికి శాశ్వతమగు సిద్ధి లభించుటయే గాక నా అనుగ్రహముచే సకలకామనలు ఈడేరును .

సూత ఉవాచ ।

ఏవముక్త్వా దదౌ చక్రం సూర్యాయుత సమప్రభమ్ ।
సుదర్శనం స్వపాదోత్థం సర్వశత్రు వినాశనమ్ ॥
విష్ణుశ్చాపి సునంస్కృత్య జగ్రాహో ద జ్ఞ్ముఖస్తదా ।
నమస్కృత్య మహాదేవం విష్ణుర్వచన మబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఇట్లు పలికి ఆయన తన పాదము నుండి పుట్టినట్టియు, పదివేల సూర్యులతో సమమగు కాంతిగల, సర్వశత్రు సంహారకమగు సుదర్శన చక్రమును ఇచ్చెను. అప్పుడు విష్ణువు కూడ తనను తాను చక్కగా సంస్కరించుకొని, ఉత్తర ముఖముగా నున్నవాడై మహాదేవునకు నమస్కరించి దానిని స్వీకరించి ఇట్లు పలికెను .

విష్ణురువాచ ।

శృణు దేవ మయా ధ్యేయం పఠనీయం చకిం ప్రభో ।

దుఃఖానాం నాశనార్థం హి వద త్వం లో కశంకర ॥

విష్ణువు ఇట్లు పలికెను -

ఓ దేవా! ప్రభూ! వినుము. నేను దుఃఖ వినాశము కొరకై దేనిని ధ్యానించవలె◌ను? దేనిని పఠించవలెను? లోకములకు కల్యాణమును చేయువాడా! నీవు చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

ఇతి పృష్టస్తదా తేన సంతుష్టస్తు శివోఽ బ్రవీత్ ।

ప్రసన్నమానసో భూత్వా విష్ణుం దేవ సహాయకమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

అప్పుడు విష్ణువు ఇట్లు ప్రశ్నించగా, శివుడు సంతోషించి ప్రసన్నమగు మనస్సు గలవాడై దేవతలకు సహాయకుడగు విష్ణువుతో ఇట్లనెను.

శివ ఉవాచ ।

రూపం ధ్యేయం హరే మే హి సర్వానర్థ ప్రశాంతయే ।

అనేక దుఃఖనాశార్థం పఠ నామ సమస్తకమ్ ॥

ధైర్యం చక్రం సదా మే హి సర్వాభీష్టస్య సిద్ధయే ।

త్వయా విష్ణో ప్రయత్నేన సర్వచక్రవరం త్విదమ్ ॥

అన్యే చ యే పఠిష్యంతి పాఠయిష్యంతి నిత్యశః ।

తేషాం దుఃఖం న స్వప్నేఽపి జాయతే నాత్ర సంశయః ॥

రాజ్ఞా చ సంకటే ప్రాప్తే శతావృత్తిం చరేద్యదా ।

సాంగం చ విధిసంయుక్తం కల్యాణం లభతే నరః ॥

రోగనాశకరం హ్యేతద్విద్యా విత్తద ముత్తమమ్ ।

సర్వకామప్రదం పుణ్యం శివభక్తిప్రదం సదా ॥

యదుద్దిశ్య ఫలం శ్రేష్ఠం పఠిష్యంతి నరాస్త్విహ ।

లప్స్యంతే నాత్ర సందేహః ఫలం తత్సత్య ముత్తమమ్ ॥

యశ్చ ప్రాతస్స ముత్థాయ పూజాం కృత్వా మదీయకామ్ ।

పఠేత మత్సమక్షం వై నిత్యం సిద్ధిర్న దూరతః ॥

ఐహికీం సిద్ధిమాప్నోతి నిఖిలాం సర్వకామికామ్ ।

అంతే సాయుజ్యముక్తిం వై ప్రాప్నోత్యత్ర న సంశయః ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ విష్ణు! సర్వాపదల నుండి విముక్తిని పొందుటకై నా రూపమును ధ్యా౦ానించుము. వివిధ దుఃఖములు నశించుట కొరకై సహస్ర నామములను పఠించుము. ఓ విష్ణూ! నీవు సకల కామనలు సిద్ధించుట కొరకై చక్రములన్నింటిలో శ్రేష్ఠమగు ఈ నా చక్రమును సర్వదా ప్రయత్నపూర్వకముగా ధరించుము నీవు మాత్రమే గాక, ఇతరులు ఎవరైతే దీనిని నిత్యము పఠించెదరో మరియు పఠింపజేసెదరో, వారికి కలలోనైననూ దుఃఖము దరికి రాదు. సందేహము లేదు. ఆపదను పొందిన రాజు దీనిని సాంగముగా యథావిధిగా వంద సార్లు పఠించినచో, కల్యాణమును పొందును. ఈ ఉత్తమమగు పవిత్రస్తోత్రము రోగములను నాశనము చేసి విద్యను, ధనమును, సర్వకామనలను మరియు నిత్యశివభక్తిని ఇచ్చును. మానవులు ఇహలోకములో ఆ ఉత్తమమగు స్తోత్రమును ఏ శ్రేష్ఠఫలమును ఉద్దేశించి పఠించెదరో, ఆ ఫలమును పొందెదరనుటలో సందేహము లేదు. ఎవడైతే ఉదయమే లేచి నన్ను పూజించి నా సమక్షములో నిత్యము దీనిని పఠించునో, వానికి సిద్ధి దూరములో లేదు. అట్టివానికి ఈ లోకములో సకలకార్యములు సిద్ధించి సర్వకామనలు ఈడేరుట మాత్రమే గాక, దేహపాతానంతరము సాయుజ్యముక్తి లభించుననుటలో సందేహము లేదు .

సూత ఉవాచ ।

ఏవముక్త్వా తదా విష్ణుం శంకరః ప్రీతమానసః ।
ఉపస్పృశ్య కరాభ్యాం తమువాచ గిరిశః పునః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

అప్పుడు కైలాసవాసి యగు శంకరుడు సంతసించిన మనస్సు గలవాడై ఆ విష్ణువును చేతులతో స్పృశించి మరల ఇట్లు పలికెను.

శివ ఉవాచ ।

వరదోఽస్మి సురశ్రేష్ఠ వరాన్ వృణు యథేప్సితాన్।
భక్త్యా వశీకృతో నూనం స్తవేనానేన సువ్రత ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ దేవోత్తమా! నేను నీకు వరముల నిచ్చెదను. నీకు నచ్చిన వరములను కోరుకొనుము౦ు. ఓ గొప్ప వ్రతము గలవాడా! నీవు భక్తితో ఈ స్తోత్రమును పఠించి నిశ్చయముగా నన్ను వశము చేసుకొంటివి.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తో దేవదేవేన దేవదేవం ప్రణమ్య తమ్ ।
సుప్రసన్నతరో విష్ణుస్సాంజలి ర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను–

దేవదేవుడగు శివుడు ఇట్లు పలుకగా, విష్ణువు మిక్కిలి సంతోషించి ఆయనకు ప్రణమిల్లి అంజలి జోడించి ఇట్లు పలికెను .

విష్ణురువాచ ।

యథేదానీం కృపా నాథ క్రియతే చాన్యతః పరా ।
కార్యా చైవ విశేషేణ కృపాలుత్వాత్త్వయా ప్రభో ॥
త్వయి భక్తిర్మహాదేవ ప్రసీద వరముత్తమమ్ ।
నాన్యమిచ్ఛామి భక్తానామార్తయో నైవ యత్ప్ర భో ॥

విష్ణువు ఇట్లు పలికెను –

ఓ నాథా! నీవు దయా సముద్రుడవు. ఓ ప్రభూ! నీవు ఇప్పుడు ఎట్లైతే గొప్ప దయను చూపితివో, అదే విధముగా ఇతర సందర్భములలో కూడ విశేషమగు దయను చూపవలెను . ఓ మహాదేవా! నీయందు భక్తి అనే ఉత్తమమగు వరమును నాకు ఇమ్ము, ఓ ప్రభూ! నీ భక్తులకు కష్టములు లేనే లేవు. కావున నేను మరియొక వరమును కోరుట లేదు

సూత ఉవాచ ।

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య దయావాన్ సుతరాం భవః ।
పస్పర్శ చ తదంగం వై ప్రాహ శీతాంశు శేఖరః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

విష్ణువు యొక్క ఆ వచనమును విని పరమ దయామూర్తి, చంద్రశేఖరుడు అగు శివుడు ఆయన యొక్క దేహమును స్పృశించి ఇట్లు పలికెను .

శివ ఉవాచ ।

మయి భక్తిస్సదా తే తు హరే స్యాదనపాయినీ ।
సదా వంద్యశ్చ పూజ్యశ్చ లోకే భవ సురైరపి ॥
విశ్వంభరేతి తే నామ సర్వపాపహరం పరమ్ ।
భవిష్యతి న సందేహో మత్ప్రసాదాత్సురోత్తమ ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ విష్ణూ! నీకు నా యందు సర్వకాలముల యందు స్థిరముగా నుండే భక్తితి కలుగును. నీవు లోకములో దేవతలకు కూడ సర్వదా వందనీయుడవు మరియు పూజనీయుడవు అగుము (33). ఓ దేవోత్తమా! నీకు నా అనుగ్రహముచే సకల పాపములను పోగొట్టే విశ్వంభరః అనే శ్రేష్ఠ నామము కలుగుననుటలో సందేహము లేదు

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే రుద్రస్సర్వ దేవేశ్వరః ప్రభుః ।

పశ్యతస్తస్య విష్ణోస్తు తత్రైవ చ మునీశ్వరాః ॥

జనార్దనోఽపి భగవాన్ వచనాచ్ఛంకరస్య చ।

ప్రాప్య చక్రం శుభం తద్వై జహర్షాతి స్వచేతసి ॥

కృత్వా ధ్యానం చ తచ్ఛంభోః స్తోత్రమేతన్ని రంతరమ్ ।

పపాఠాధ్యాప యామాస భక్తేభ్యస్త దుపాదిశత్ ॥

ఇతి పృష్టం మయా ఖ్యాతం శృణ్వతాం పాపహారకమ్ ।

అతః పరం చ కిం శ్రేష్ఠాః ప్రష్టుమిచ్ఛథ వై పునః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం శివ సహస్ర నామస్తోత్ర ఫల వర్ణనం నామ షట్ త్రింశోఽధ్యాయః.

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ మహర్షులారా! సర్వ దేవాధీశ్వరుడు, లోకప్రభువు అగు రుద్రుడు ఇట్లు పలికి ఆ విష్ణువు చూచుచుండగనే అక్కడనే అంతర్ధానమును చెందెను . విష్ణు భగవానుడు కూడ శంకరుని వచనమును పాటించి శుభమగు చక్రమును పొంది తన మనస్సులో చాలా సంతసించెను ఆయన శంభుని ధ్యానించి ఈ స్తోత్రమును నిరంతరముగా పఠించి, దానిని భక్తులకు ఉపదేశించి వారిచే పఠింపజేసెను . ఈ విధముగా మీరు అడిగిన ప్రశ్నకు నేను సమాధానమును చెప్పితిని. దీనిని విన్నవారికి పాపములు తొలగిపోవును. ఓ మహాత్ములారా! ఈ పైన మీరు ఇంకనూ ఏమి తెలియగోరుచున్నారు?

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్రసంహితయందు శివసహస్రనామఫల వర్ణనమనే ముప్పది ఆరవ అధ్యాయము ముగిసినది.

37 – దేవర్షినృపశైవత్వ వర్ణనము

ఋషయ ఊచుః ।

సూత సూత మహాభాగ జ్ఞానవానసి సువ్రత ।
పునరేవ శివస్యైవ చరితం బ్రూహి విస్తరాత్ ॥
పురాతనాశ్చ రాజాన ఋషయో దేవతాస్తథా ।
ఆరాధనం చ తస్యైవ చక్రుర్దేవ వరస్య హి॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ సూతా! సూతా! మహాత్మా! నీవు జ్ఞానివి. ఓ గొప్ప వ్రతము గలవాడా! మరల శివుని వృత్తాంతమునే విస్తారముగా చెప్పుము. ప్రాచీనకాలములో రాజులు, ఋషులు మరియు దేవతలు ఆ దేవ దేవుని మాత్రమే ఆరాధించిరి .

సూత ఉవాచ ।

సాధు పృష్టమృషి శ్రేష్ఠాః శ్రూయతాం కథయామి వః ।
చరిత్రం శాంకరం రమ్యం శృణ్వతాం భుక్తిముక్తిదమ్ ॥
ఏతదేవ పురా పృష్టో నారదేన పితామహః ।
ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా నారదం మునిసత్తమమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ మహర్షులారా! మీరు చక్కగా ప్రశ్నించితిరి. విను వారలకు భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చే సుందరమైన శంకరుని వృత్తాంతమును మీకు చెప్పెదను. పూర్వము నారదుడు బ్రహ్మను ఇటులనే ప్రశ్నించగా, ఆయన ప్రసన్నమైన అంతః కరణము గలవాడై నారదమహర్షితో నిట్లనెను.

బ్రహ్మోవాచ ।

శృణు నారద సుప్రీత్యా శాంకరం చరితం వరమ్ ।
ప్రవక్ష్యామి భవత్స్నేహాన్మహా పాతకనాశనమ్ ॥
రమయా సహితో విష్ణుశ్శివపూజాం చకార హ ।
కృపయా పరమేశస్య సర్వాన్ కామానవాప హి ॥
అహం పితామహశ్చాపి శివపూజన కారకః ।
తస్యైవ కృపయా తాత విశ్వస్సృష్టి కరస్సదా ॥
శివపూజాకరా నిత్యం మత్పు త్రాః పరమర్షయః ।
అన్యే చ ఋషయే యే తే శివపూజన కారకాః॥
నారద త్వం విశేషేణ శివపూజన కారకః ।
సప్తర్షయో వసిష్ఠాద్యా శ్శివపూజన కారకాః ॥
అరుంధతీ మహాసాధ్వీ లోపాముద్రా తథైవ చ।
అహల్యా గౌతమస్త్రీ చ శివపూజన కారికాః ॥

దుర్వాసాః కౌశికశ్శక్తిర్దధీచో గౌతమస్తథా ।

కణాదో భార్గవో జీవో వైశంపాయన ఏవ చ ।

ఓ నారదా! మహాపాపములను పోగొట్టే శంకరుని శ్రేష్ఠమగు చరితమును నీయందలి ప్రేమచే చెప్పగలను. పరమప్రీతితో వినుము. విష్ణువు లక్ష్మితో గూడి శివుని పూజించి, ఆ పరమేశ్వరుని దయచే కోర్కెలనన్నిటినీ పొందెను. ఓ కుమారా! పితామహుండనగు నేను కూడ శివుని పూజించి ఆయన దయచేతనే సర్వదా సృష్టించుచున్నాను నా కుమారులగు మహర్షులు మరియు ఇతర మహర్షులు శివుని పూజించెదరు. ఓ నారదా! నీవు శివుని విశేషముగా పూజించెదవు. వసిష్ఠుడు మొదలగు సప్తర్షులు కూడ శివుని పూజింతురు. మహాపతివ్రత యగు అరుంధతి, లోపాముద్ర మరియు గౌతముని భార్యయగు అహల్య కూడ శివుని పూజింతురు. దుర్వాసుడు, కౌశికుడు, శక్తి, దధీచుడు, గౌతముడు, కణాదుడు, భార్గవుడు, బృహస్పతి మరియు వైశంపాయనుడు కూడ శివ పూజకులే.

ఏతే చ మునయస్సర్వే శివపూజాకరా మతాః ।

తథా పరాశరో వ్యాసశ్శివ పూజారతాస్సదా ॥

ఉపమన్యుర్మ హాభక్త శ్శివస్య పరమాత్మనః।

యాజ్ఞవల్క్యో మహాశైవో జైమినిర్గర్గ ఏవ చ ॥

శుకశ్చ శౌనకాద్యాశ్చ శంకరస్య ప్రపూజకాః ।

అన్యేఽపి బహవస్సంతి మునయో మునిసత్తమాః ॥

అదితిర్దేవమాతా చ నిత్యం ప్రీత్యా చకార హ ।

పార్థివీం శైవపూజాం వై సవధూః ప్రేమతత్పరా ॥

శక్రాదయో లోకపాలా వసవశ్చ సురాస్తథా ।

మహారాజిక దేవాశ్చ సాధ్యాశ్చ శివపూజకాః॥

గంధర్వా కిన్నరాద్యాశ్చో పసురాశ్శివ పూజకాః।

తథాఽసురా మహాత్మాన శ్శివపూజాకరా మతాః ॥

హిరణ్య కశిపుర్దైత్యస్సానుజస్ససుతో మునే ।

శివపూజాకరో నిత్యం విరోచనబలీ తథా ॥

ఈ మునులు అందరు మాత్రమే గాక, పరాశరుడు మరియు వ్యాసుడు కూడ శివపూజయందు నిష్ఠ గల వారే. ఉపమన్యుడు శివపరమాత్మయొక్క మహాభక్తుడు. యాజ్ఞవల్క్యుడు, జైమిని మరియు గర్గుడు కూడ మహాశివభక్తులే. శుకశౌనకాది మహర్షులు కూడ శంకరపూజకులే. వీరే గాక శంకర పూజకులగు మహర్షులు ఎందరో గలరు. దేవమాతయగు అదితి కోడలితో కలిసి నిత్యము పరమప్రేమతో పార్థివ శివలింగ పూజను చేసెడిది. ఇంద్రుడు మొదలగు లోకపాలకులు, వసువులు, దేవతలు, మహారాజికదేవతలు మరియు సాధ్యులు కూడ శివపూజకులే. గంధర్వులు, కిన్నరులు, ఉపదేవతలు మొదలగు వారు మాత్రమే గాక, మహాత్ములగు రాక్షసులు కూడ శివుని పూజించెడివారని పెద్దలు

చెప్పెదరు. ఓ మునీ! హిరణ్యకశిపుడనే రాక్షసుడు సోదరులతో మరియు పుత్రులతో గూడి నిత్యము శివుని పూజించెడివాడు. విరోచనుడు మరియు బలి కూడ అటులనే చేసెడివారు .

మహాశైవస్స్మృతో బాణో హిరణ్యాక్ష సుతాస్తథా ।
వృషపర్వా దనుస్తాత దానవాశ్శివ పూజకాః ॥
శేషశ్చ వాసుక్షశ్చైవ తక్షకశ్చ తథా పరే ।
శివభక్తా మహానాగా గరుడాద్యాశ్చ పక్షిణః ॥
సూర్య చంద్రావుభౌ దేవౌ పృథ్వ్యాం వంశప్రవర్తనౌ ।
శివసేవారతౌ నిత్యం సవంశ్యౌ తౌ మునీశ్వర ॥
మనవశ్చ తథా చక్రుస్స్వాయంభుపురస్సరాః ।
శివపూజాం విశేషేణ శివవేషధరా మునే ॥
ప్రియ వ్రతశ్చ తత్పుత్రాస్తథా చోత్తానపాత్సుతః ।
తద్వంశ్యా శ్చైవ రాజానశ్శివ పూజనకారకాః ॥
ధ్రువశ్చ ఋషభశ్చైవ భరతో నవ యోగినః ।
తద్భ్రా తరః పరే చాపి శివపూజన కారకాః॥
వైవస్వత సుతాస్తార్క్ష్య ఇక్ష్వాకు ప్రముఖా నృపాః ।
శివపూజా రతాత్మానస్సర్వదా సుఖభోగినః ॥

బాణుడు మహాశైవుడని కీర్తించబడినాడు. ఓ కుమారా! ఇంతే గాక, హిరణ్యాక్షుని కుమారులు, వృషపర్వుడు, మరియు ఇతర దానవులు కూడ శివపూజకులే. శేషుడు, వాసుకి, తక్షకుడు మరియు ఇతర మహాసర్పములు మాత్రమే గాక, గరుడుడు మొదలగు పక్షులు కూడ శివభక్తులే. ఓ మహర్షీ! భూలోకములో వంశములను ప్రవర్తిల్ల జేసిన సూర్య చంద్రులు ఇద్దరు తమ వంశీయులతో సహా నిత్యము శివుని నిష్ఠతో పూజించెడివారు. ఓ మునీ! స్వాయంభువమనువు మొదలగు మనువులు కూడ శివ వేషమును ధరించి విశేషమగు శివపూజను చేసెడివారు. ప్రియవ్రతుడు, ఆయన పుత్రులు, ఉత్తానపాదుడు, ఆతని కుమారుడు మరియు వారి వంశములోని రాజులు శివుని పూజించెడివారు. ధ్రువుడు, ఋషభుడు, భరతుడు, ఆతని సోదరులగు తొమ్మిదిమంది యోగులు మరియు ఇతరులు కూడ శివుని పూజించెడివారు. వైవస్వతుని కుమారులు, తార్క్ష్యుడు మరియు ఇక్ష్వాకువు మొదలగు రాజులు సర్వకాలములలో శివుని నిష్ఠతో పూజించి సుఖములను అనుభవించిరి.

కకుత్స్థశ్చాపి మాంధాతా సగర శ్చైవసత్తమః ।
ముచుకుందో హరిశ్చంద్రః కల్మాషాంఘ్రి స్తథైవ చ ॥
భగీరథాదయో భూపా బహవో నృపసత్తమాః ।
శివపూజాకరా జ్ఞేయాశ్శివ వేషవిధాయినః ॥
ఖట్వాంగశ్చ మహారాజో దేవసాహాయ్య కారకః ।
విధితః పార్థివీం మూర్తిం శివస్యా పూజయత్సదా ॥

తత్పుత్రో హి దిలీపశ్చ శివపూజన కృత్సదా ।
రఘుస్తత్త నయశ్చైవస్సు ప్రీత్యా శివపూజకః ॥
అజశ్శివార్చ కస్తస్య తనయో ధర్మయుద్ధకృత్ ।
జాతో దశరథో భూయో మహారాజో విశేషతః ॥
పుత్రార్థే పార్థివీం మూర్తిం శైవీం దశరథో హి సః ।
సమానర్చ విశేషేణ వసిష్ఠస్యాజ్ఞయా మునేః ॥
పుత్రేష్టిం చ చకారాసౌ పార్థివో భవభక్తిమాన్ ।
ఋష్యశృంగ మునేరాజ్ఞాం సంప్రాప్య నృపసత్తమః ॥

కకుత్స్థుడు, మాంధాత, సగరుడు, ముచుకుందుడు, హరిశ్చంద్రుడు మరియు కల్మషపాదుడు కూడ గొప్ప శివభక్తులే. భగీరథుడు మొదలగు అనేకమహారాజులు శివవేషమును దాల్చి శివపూజను చేసెడి వారని తెలియవలెను దేవతలకు సాహాయ్యమును చేసిన ఖట్వాంగ మహారాజు యథావిధిగా పార్థివశివమూర్తిని చేసి నిత్యము పూజించెను ఆయన పుత్రుడగు దిలీపుడు నిత్యము శివుని పూజించెడివాడు. ఆయన కుమారుడగు రఘువు ప్రేమతో శివుని పూజించే శివభక్తుడు, ఆయన కుమారుడు, ధర్మయుద్ధమును చేయువాడు అగు అజుడు శివార్చకుడే. ఆయన కుమారుడు ప్రఖ్యాతిని గాంచిన దశరథ మహారాజు ఆ దశరథ మహారాజు పుత్రసంతానము కొరకై వశిష్ఠ మహర్షి యొక్క ఆజ్ఞచే శివుని పార్థివమూర్తిని విశేషశ్రద్ధతో ఆరాధించెను శివభక్తుడగు ఆ మహారాజు ఋష్యశృంగ మహర్షి యొక్క ఆజ్ఞను పొంది పుత్రకామేష్టిని చేసెను .

కౌసల్యా తత్ప్రి యా మూర్తిం పార్థివీం శాంకరీం ముదా ।
ఋష్యశృంగ సమాదిష్టా సమానర్చ సుతాప్తయే ॥
సుమిత్రా చ శివం ప్రీత్యా కైకేయీ నృపవల్లభా ।
పూజయామాస సత్పుత్రప్రాప్తయే మునిసత్తమ ॥
శివప్రసాదతస్తా వై పుత్రాన్ ప్రాపుశ్శుభంకరాన్ ।
మహా ప్రతాపినో వీరాన్ సన్మార్గ నిరతాన్మునే ॥
తతశ్శివాజ్ఞయా తస్మాత్తాసు రాజ్ఞస్స్వయం హరిః।
చతుర్భిశ్చైవ రూపైశ్చావిర్బభూవ నృపాత్మజః ॥
కౌసల్యాయాస్సుతో రామస్సుమిత్రాయాశ్చ లక్ష్మణః ।
శత్రుఘ్నశ్చైవ కైకేయ్యా భరతశ్చేతి సువ్రతాః ॥
రామస్ససహజో నిత్యం పార్థివం సమపూజయత్ ।
భస్మరుద్రాక్షధారీ చ విరజాగమ మాశ్రితః ॥
తద్వంశే యే సముత్పన్నా రాజానస్సానుగా మునే ।
తే సర్వే పార్థివం లింగం శివస్య సమపూజయన్ ॥

ఆయన ప్రియురాలగు కౌసల్య ఋష్యశృంగుని ఆదేశముచే శంకరుని పార్థివమూర్తిని పుత్రసంతానము కొరకై ఆనందముతో పూజించెను, ఓ మహర్షీ! సుమిత్ర మరియు రాజునకు అర్హురాలగు కైకేయి కూడ సత్పుత్రసంతానము కొరకై ప్రీతిపూర్వకముగా శివుని పూజించిరి. ఓ మునీ! వారు శివుని అనుగ్రహముచే, శుభకర్మలను అనుష్ఠించువారు, గొప్ప ప్రతాపము గలవారు, వీరులు, సన్మార్గమునందు ప్రీతి గలవారు అగు పుత్రులను బడసిరి . కావుననే, విష్ణువు శివుని ఆజ్ఞచే ఆ దశరథుని భార్యలయందు స్వయముగా నాలుగు రూపములతో రాజకుమారుడై అవతరించెను . కౌసల్యకు రాముడు, సుమిత్రకు లక్ష్మణుడు మరియు శత్రుఘ్నుడు, కైకేయికి భరతుడు కుమారులై జన్మించి ధర్మ బద్ధమగు జీవితమును గడిపిరి . రాముడు సోదరులతో కలిసి భస్మను, రుద్రాక్షలను ధరించి విరజ అనే శైవాగమ నియమములను పాటిస్తూ నిత్యము పార్థివలింగమును పూజించెను. ఓ మునీ! వారి వంశములో పుట్టిన రాజులు అందరు తమ అనుచరులతో కలిసి శివుని పార్థివలింగమును చక్కగా పూజించిరి .

సుద్యుమ్నశ్చ మహారాజశ్శైవో మునిసుతో మునే ।
శివశాపాత్ప్రియాహేతో రభూన్నారీ ససేవకః ॥
పార్థివేశ సమర్చాతః పునస్సోఽ భూత్పుమాన్ వరః ।
మాసం స్త్రీ పురుషో మాసమేవం స్త్రీత్వం న్యవర్తత ॥
తతో రాజ్యం పరిత్యజ్య శివధర్మ పరాయణః ।
శివవేషధరో భక్త్యా దుర్లభం మోక్షమాప్తవాన్ ॥
పురూరవాశ్చ తత్పుత్రో మహారాజస్సు పూజకః ।
శివస్య దేవదేవస్య తత్సుతశ్శివపూజకః ॥
భరతస్తు మహాపూజాం శివస్యైవ సదాకరోత్।
నహుషశ్చ మహాశైవ శ్శివపూజారతో హ్యభూత్ ॥
యయాతిశ్శివ పూజాతస్సర్వాన్ కామాన వాప్తవాన్।
అజీజనత్సుతాన్ పంచ శివధర్మ పరాయణాన్ ।
తత్సుతా యదుముఖ్యాశ్చ పంచాపీ శివపూజకాః।
శివపూజా ప్రభావేణ సర్వాన్ కామాంశ్చ లేభిరే ॥

ఓ మునీ! మహర్షి కుమారుడు మరియు శివభక్తుడు అగు సుద్యుమ్నమహారాజు ప్రియురాలి కారణముగా శివుని శాపముచే సేవకునితో సహా స్త్రీ రూపమును పొందెను. ఆతడు పార్థివలింగమును పూజించి మరల శ్రేష్ఠుడగు పురుషుడాయెను. ఒక నెల పురుషుడు, మరియొక నెల స్త్రీ అను విధముగా కొంతకాలము గడచిన తరువాత శాపము పూర్తిగా తొలగిపోయెను, ఆతడు తరువాత రాజ్యమును విడిచిపెట్టి శివధర్మమునందు నిష్ఠ గలవాడై శివవేషమును ధరించి భక్తితో దుర్లభమగు మోక్షమును పొందెను. వాని పుత్రుడగు పురూరవమహారాజు గొప్ప పూజను చేసెను. వాని సుతుడు కూడ దేవదేవుడగు శివుని పూజించేవాడు. భరతుడు కూడ నిత్యము శివుని గొప్పగా పూజించెడివాడు. మహాశివభక్తుడగు నహుషుడు శివపూజయందు ప్రీతిని కలిగి యుండెడివాడు .

యయాతి శివపూజను చేసి కోర్కెలనన్నిటినీ బడసినాడు. ఆయనకు శివధర్మపరాయణులగు ఐదుగురు కొడుకులు కలిగిరి. యదువు మొదలగు ఆ అయిదుగురు కుమారులు శివుని పూజించి ఆ ప్రభావముచే కోర్కెలనన్నీటినీ పొందిరి

అన్యేఽపి యే మహాభాగా స్సమానర్చుశ్శివం హి తే ।
తద్వంశ్యా అన్యవంశాశ్చ భుక్తిముక్తిప్రదం మునే ॥
కృష్ణేన చ కృతం నిత్యం బదరీ పర్వతోత్తమే ।
పూజనం తు శివస్యైవ సప్తమాసావధి స్వయమ్ ॥
ప్రసన్నాద్భగవాంస్త స్మాద్వరాన్ దివ్యాననేకశః ।
సంప్రాప్య చ జగత్సర్వం వశేఽనయత శంకరాత్ ॥
ప్రద్యుమ్నస్తత్సుతస్తాత శివపూజా కరస్సదా ।
అన్యే చ కార్ష్ణి ప్రవరాస్సింబాద్యా శ్శివపూజకాః ॥
జరాసంధో మహాశైవస్తద్వంశ్యాశ్చ నృపాస్తథా।
నిమిశ్శైవశ్చ జనకస్తత్పుత్రా శ్శివపూజకాః ॥
నలేన చ కృతా పూజా వీరసేనసుతేన వై।
పూర్వజన్మని యో భిల్లో వనే పాంథసురక్షకః ॥
యతిశ్చ రక్షితస్తేన పురా హరసమీపతః ।
స్వయం వ్యాఘ్రాదిభి రాత్రౌ భక్షితశ్చ మృతో నృపాత్ ॥
తేన పుణ్య ప్రభావేణ స భిల్లో హి నలోఽ భవత్ ।
చక్రవర్తీ మహారాజో దమయంతీ ప్రియోఽభవత్ ॥
ఇతి తే కథితం తాత యత్పృష్టం భవతానఘ ।
శాంకరం చరితం దివ్యం మన్య త్పృష్టుమిచ్ఛసి ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం దేవర్షి నృపశైవత్వ వర్ణనం నామ సప్తత్రింశోఽధ్యాయః.

ఓ మునీ ! వీరే గాక, వారి వంశీయులు మరియు ఇతర వంశీయులు ఎందరో మహాత్ములు భుక్తి◌ని మరియు ముక్తినీ ఇచ్చే శివుని చక్కగా పూజించిరి. ఉత్తమమగు బదరీ పర్వతము నందు శ్రీకృష్ణుడు స్వయముగా ఏడు మాసములవరకు నిత్యము శివుని మాత్రమే పూజించెను. ఆ శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ప్రసన్నుడైన శంకరుని నుండి దివ్యములగు అనేక వరములను పొంది సర్వజగత్తును తన వశము చేసుకొనెను. ఓ కుమారా! ఆయన కుమారుడగు ప్రద్యుమ్నుడు నిత్యము శివుని పూజించెడివాడు. ఇంతేగాక, సాంబుడు మొదలగు శ్రీకృష్ణుని ఇతరపుత్రులు కూడ శివపూజకులే. జరాసంధుడు మహాశైవుడు. వాని వంశీయులగు రాజులు, నిమి, వాని పుత్రుడగు జనకుడు కూడ శివ పూజకులే వీరసేనకుమారుడగు నలుడు కూడ శివపూజకుడే. ఆతడు పూర్వజన్మలో భిల్లుడు. అపుడాతడు అడవిలో బాటసారిని రక్షించెను, పూర్వజన్మలో ఆతడు శివుని సమీపమునందు రాత్రి సమయములో యతిని రక్షించుట కొరకై తాను పెద్దపులిచే భక్షింపబడి ధర్మము కొరకై ప్రాణములను బలి పెట్టెను. ఆ పుణ్య ప్రభావముచే ఆ భిల్లుడే నలుడై జన్మించి, చక్రవర్తియై గొప్ప రాజ్యమునేలి దమయంతికి ప్రియుడాయెను (54). ఓ వత్సా! పుణ్యాత్మా ! నీవు కోరిన విధముగా దివ్యమైన శంకర చరితమును చెప్పితిని. ఇంకనూ ఏమి ప్రశ్నించదలచు చుంటివి?

శ్రీ శివ మహాపురాణములోని కోటిరుద్ర సంహిత యందు దేవర్షి నృపశైవత్వ వర్ణనమనే ముప్పది ఏడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

38 – శివరాత్రి వ్రతమాహాత్మ్య వర్ణనము

ఋషయ ఊచుః ।

ధన్యోఽసి కృతకృత్యోఽసి జీవితం సఫలం తవ ।
యచ్ఛ్రావయసి నస్తాత మహేశ్వరకథాం శుభామ్ ॥
బహుభిశ్చర్షిభిస్సూత శ్రుతం యద్యది వస్తు సత్ ।
సందేహో న గతోఽస్మాకం తదే తత్కథయామి తే ॥
కేన వ్రతేన సంతుష్టశ్శివో యచ్ఛతి సత్సుఖమ్ ।
కుశలశ్శివకృత్యే త్వం తస్మాత్పృచ్ఛామహే వయమ్ ॥
భుక్తిర్ముక్తిశ్చ లభ్యేత భక్తైర్యేన వ్రతేన వై ।
తద్వద త్వం విశేషేణ వ్యాసశిష్య నమోఽస్తు తే ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ తండ్రీ! నీవు ధన్యుడవు. కృతార్థుడవు. నీ జీవితము సార్థకమైనది. ఏలయన, నీవు మాకు శుభకరమగు మహేశ్వర గాథను వినిపించుచున్నావు ఓ సూతా! ఈ సద్వస్తువును గురించి అనేకులగు ఋషులు చెప్పియున్ననూ మా సందేహము తొలగిపోలేదు. కావుననే నిన్ను ప్రశ్నించుచున్నాము. ఏ వ్రతము ననుష్ఠించినచో శివుడు సంతోషించి ఉత్తమమగు సుఖమునొసంగును? నీవు శివారాధన కర్మలలో నిపుణుడవు. కావుననే మేము నిన్ను ప్రశ్నించుచున్నాము. ఓ వ్యాస శిష్యా! భక్తులు ఏ వ్రతముచే భుక్తిని మరియు ముక్తిని పొందగలుదురో, దానిని నీవు విశేషముగా చెప్పుము. నీకు నమస్కారమగు గాక!

సూత ఉవాచ ।

సమ్యక్ పృష్టమృషిశ్రేష్ఠా భవద్భిః కరుణాత్మభిః ।
స్మృత్వా శివపదాంభోజం కథయామి యథాశ్రుతమ్ ॥
యథా భవద్భిః పృచ్ఛేత తథా పృష్టం హి వేధసా ।
హరిణా శివయా చైవ తథా వై శంకరం ప్రతి ॥
కస్మింశ్చిత్సమయే తైస్తు పృష్టం చ పరమాత్మనే ।
కేన వ్రతేన సంతుష్టో భుక్తిం ముక్తిం చ యచ్ఛసి ॥
ఇతి పృష్టస్తదా తైస్తు హరిణా తేన వై తదా ।
తదహం కథయామ్యద్య శృణ్వతాం పాపహారకమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ మహర్షులారా! దయామూర్తులగు మీరు చక్కగా ప్రశ్నించితిరి. నేను శివుని పా◌ాదపద్మములను స్మరించి నేను విన్నదానికి అనురూపముగా చెప్పగలను. మీరు ప్రశ్నించిన విధముగనే బ్రహ్మ విష్ణువు మరియు పార్వతి శంకరుని ప్రశ్నించి యుండిరి. నీవు ఏ వ్రతమును చేసినచో సంతసించి భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చెదవు? అని వారు ఒకనాడు పరమాత్మను ప్రశ్నించిరి. ఈ విధముగా వారు

ప్రశ్నించగా శివుడు చెప్పిన విషయమును నేను మీకు చెప్పుచున్నాను. దీనిని విన్నవారికి పాప విముక్తి కలుగును .

శివ ఉవాచ ।

భూరి వ్రతాని మే సంతి భుక్తి ముక్తి ప్రదాని చ ।
ముఖ్యాని తత్ర జ్ఞేయాని దశసంఖ్యాని తాని వై ॥
దశ శైవవ్రతాన్యాహుర్జా బాలశ్రుతి పారగాః ।
తాని వ్రతానీ యత్నేన కార్యాణ్యేవ ద్విజైస్సదా ॥
ప్రత్యష్టమ్యాం ప్రయత్నేన కర్తవ్యం నక్తభోజనమ్ ।
కాలాష్టమ్యాం విశేషేణ హరే త్యాజ్యం హి భోజనమ్ ॥
ఏకాదశ్యాం సీతాయాం తు త్యాజ్యం విష్ణో హి భోజనమ్ ।
అసీతాయాం హి భోక్తవ్యం నక్తమభ్యర్చ్య మాం హరే ॥
త్రయోదశ్యాం సితాయాం తు కర్తవ్యం నిశి భోజనమ్ ।
అసితాయాం తు భూతాయాం తన్న కార్యం శివవ్రతైః ॥
నిశి యత్నేన కర్తవ్యం భోజనం సోమవాసరే।
ఉభయోః పక్షయోర్విష్ణో సర్వస్మి ఞ్ఛివతత్పరైః ॥
ప్రతేష్వేతేషు సర్వేషు శైవా భోజ్యాః ప్రయత్నతః ।
యథాశక్తి ద్విజశ్రేష్ఠా వ్రతసంపూర్తి హేతవే ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను -

భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చే నా వ్రతములు చాలా గలవు. కానీ వాటిలో పది ముఖ్యమైనవని తెలియదగున. జాబాలశ్రుతిలో నిష్ణాతులగు ఋషులు పది శైవ వ్రతములను చెప్పియున్నారు. బ్రాహ్మణులు సర్వదా ఆ వ్రతములను ప్రయత్నపూర్వకముగా తప్పక అనుష్ఠించవలయును. ప్రతి అష్టమినాడు రాత్రియందు మాత్రమే భోజనమును చేయవలెను. ఓ విష్ణు! కాలాష్టమినాడు భోజనమును తప్పనిసరిగా విడిచిపెట్టవలెను. ఓ విష్ణూ! శుక్లపక్షములో ఏకాదశినాడు భోజనమును చేయరాదు. ఓ హరీ! కృష్ణపక్షములో ఏకాదశినాడు రాత్రియందు నన్ను ఆరాధించి భుజించవలెను. శుక్లపక్షములో త్రయోదశి నాడు రాత్రియందు భుజించవలెను. శివవ్రతము ననుష్ఠించువారికి కృష్ణపక్షములో త్రయోదశి నాడు రాత్రి భోజనము నిషిద్ధము ఓ విష్ణూ! రెండు పక్షములలో ప్రతి సోమవారము నాడు రాత్రి మాత్రమే శివారాధకులు తప్పనిసరిగా భుజించవలెను. ఈ వ్రతములన్నింటి యందు బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులగు శైవులకు యథాశక్తిగా శ్రద్ధతో భోజనమును ఏర్పాటు చేసినచో వ్రతము సంపూర్ణమగును.

వ్రతాన్యేతాని నియమాత్కర్తవ్యానీ ద్విజన్మభిః ।
వ్రతాన్యేతానీ తు త్యక్త్వా జాయంతే తస్కరా ద్విజాః ॥
ముక్తిమార్గ ప్రవీణైశ్చ కర్తవ్యం నియమాదితి ।
ముక్తేస్తు ప్రాపకం చైవ చతుష్టయ ముదాహృతమ్ ॥
శివార్చనం రుద్రజప ఉపవాస శ్శివాలయే ।
వారాణస్యాం చ మరణం ముక్తిరేషా సనాతనీ ॥
అష్టమీ సోమవారే చ కృష్ణపక్షే చతుర్దశీ ।
శివతుష్టికరం చైత్రన్నాత్ర కార్యా విచారణా ॥
చతుర్ష్వపి బలిష్ఠం శివరాత్రి వ్రతం హరే ।
తస్మాత్తదేవ కర్తవ్యం భుక్తిముక్తి ఫలేప్సుభిః ॥
ఏతస్మాచ్చ వ్రతాదన్యన్నాస్తి నృణాం హితావహమ్।
ఏతద్వ్ర తం తు సర్వేషాం ధర్మసాధన ముత్తమమ్ ॥
నిష్కామానాం సకామానాం సర్వేషాం చ నృణాం తథా ।
వర్ణానామాశ్రమాణాం చ స్త్రీ బాలానాం తథా హరే ॥
దాసానాం దాసికానాం చ దేవాదీనాం తథైవ చ ।
శరీరిణాం చ సర్వేషాం హితమేతద్వ్ర తం వరమ్ ॥
మాఘస్య హ్యసితేపక్షే విశిష్టా సాతికీర్తితా ।
నిశీథవ్యాపినీ గ్రాహ్యా హత్యాకోటి వినాశినీ ॥
తద్దినే చైవ యత్కార్యం ప్రాతరారభ్య కేశవ ।
శ్రూయతాం తన్మనో దత్వా సుప్రీత్యా కథయామి తే ॥

బ్రాహ్మణులు ఈ వ్రతములను తప్పని సరిగా ఆచరించవలెను. ఈ వ్రతములను విడిచిపెట్టిన బ్రాహ్మణులు చోరులగుదురు. మోక్షమార్గము నందు నిష్ణాతులగు వారు ఈ నాలుగు వ్రతములను నియమము తప్పకుండగా ఆచరించవలెను. ఈ నాలుగు ముక్తి సాధనములని చెప్పబడినది శివపూజ, రుద్రజపము, శివాలయము నందు ఉపవాసము మరియు వారాణసీలో మరణము అనునవి ఈ నాలుగు సనాతనమగు ముక్తిమార్గములు. అష్టమీతిథితో కూడిన సోమవారము మరియు కృష్ణపక్షచతుర్దశి శివునకు ప్రీతికరములనుటలో సందేహము లేదు. ఓ హరీ! ఈ నాల్గింటిలో శివరాత్రి వ్రతము సర్వోత్తమమైనది. కావున భుక్తి మరియు ముక్తి అనే ఫలములను కోరువారు దానిని నిశ్చయముగా ఆచరించవలేను. మానవులకు ఈ వ్రతమును మించి హితమును కలిగించునది మరియొకటి లేదు. ఈ వ్రతము ధర్మసాధనములన్నింటిలో ఉత్తమమైనది ఓ హరీ! కామనలు గలవారు, కామనలు లేనివారు, సర్వవర్ణములవారు, అన్ని ఆశ్రమములవారు, స్త్రీలు, పిల్లలు, సేవకులు, సేవికలు, దేవతలు మొదలగు సర్వప్రాణులకు ఈ వ్రతము గొప్ప హితమును కలిగించును. మాఘకృష్ణపక్షములో ఈ వ్రతము చాలా శ్రేష్ఠమైనది. అప్పుడు రాత్రి అంతయు ఈ వ్రతమును చేసినచో, కోటి హత్యల పాపము నశించును. ఓ కేశవా! ఆనాడు ఉదయమే ఆరంభించి చేయదగిన కర్తవ్యము నంతనూ నేను చెప్పుచున్నాను. నీవు మనస్సును లగ్నము

చేసి పరమప్రీతితో వినుము.

ప్రాతరుత్థాయ మేధావీ పరమానంద సంయుతః ।

సమాచరేన్నిత్య కృత్యం స్నానాదిక మతంద్రితః ॥

శివాలయే తతో గత్వా పూజయిత్వా యథావిధి ।

నమస్కృత్య శివం పశ్చాత్సంకల్పం సమ్యగాచరేత్ ॥

దేవదేవ మహాదేవ నీలకంఠ నమోఽస్తు తే ।

కర్తుమిచ్ఛామ్యహం దేవ శివరాత్రి వ్రతం తవ ॥

తవ ప్రభావాద్దేవేశ నిర్విఘ్నేన భవేదితి ।

కామాద్యాశ్శత్రవో మాం వై పీడాం కుర్వంతు నైవ హి ॥

ఏవం సంకల్ప మాస్థాయ పూజాద్రవ్యం సమాహరేత్ ।

సుస్థలే చైవ యల్లింగం ప్రసిద్ధం చాగమేషు వై ॥

రాత్రౌ తత్ర స్వయం గత్వా సంపాద్య విధిముత్తమమ్ ।

శివస్య దక్షిణే భాగే పశ్చిమే వా స్థలే శుభే ॥

నిధాయ చైవ తద్ద్రవ్యం పూజార్థం శివసన్నిధౌ ।

పునస్స్నాయాత్తదా తత్ర విధిపూర్వం నరోత్తమః ॥

బుద్ధిమంతుడగు మానవుడు పరమానంద భరితుడై స్నానము మొదలగు నిత్యకృత్యమును ఉపేక్ష చేయకుండగా చక్కగా చేసుకొనవలెను (26). తరువాత శివాలయమునకు వెళ్లి యథావిధిగా పూజను చేసి శివునకు నమస్కరించి తరువాత సంకల్పమును చేయవలెను (27). ఓ దేవదేవా! మహాదేవా! నీలకంఠా! నీకు నమస్కారము అగుగాక! ఓ దేవా! నేను నీ శివరాత్రి వ్రతమును చేయగోరుచున్నాను (28). ఓ దేవేశా! నీ ప్రభావముచే ఇది నిర్విఘ్నముగా పూర్తియగుగాక! కామము మొదలగు శత్రువులు లేశమైననూ పీడను కలిగించకుందురు గాక! (29) ఈ విధముగా సంకల్పించి పూజాద్రవ్యములను తెచ్చుకొనవలెను. ఆగమములలో ప్రసిద్ధమైన లింగము ఉన్న పవిత్రస్థలమునకు (30) రాత్రి యందు స్వయముగా వెళ్లి ఉత్తమమగు విధిని పాటిస్తూ శివునకు దక్షిణమునందు గాని, పశ్చిమమునందు గాని శుభమగు స్థలములో (31) ఆ పూజాద్రవ్యములను శివుని సన్నిధిలో ఉంచి ఆ ఉత్తమ పురుషుడు మరల అచట యథావిధిగా స్నానమును చేయవలెను.

పరిధాయ శుభం వస్త్ర మంతర్వాసశ్శుభం తథా ।

ఆచమ్య చ త్రివారం హి పూజారంభం సమాచరేత్ ॥

యస్య మంత్రస్య యద్ద్ర వ్యం తేన పూజాం సమాచరేత్ ।

అమంత్రకం న కర్తవ్యం పూజనం తు హరస్య చ ॥

గీతైర్వాద్యై స్తథా నృత్యైర్భక్తి భావ సమన్వితః ।

పూజనం ప్రథమే యామే కృత్వా మంత్రం జపేద్బుధః ॥

పార్థివం చ తదా శ్రేష్ఠం విదధ్యాన్మంత్రవాన్ యది ।
కృతనిత్య క్రియః పశ్చాత్పార్థివం చ సమర్పయేత్ ॥
ప్రథమం పార్థివం కృత్వా పశ్చాత్ స్థాపన మాచరేత్
స్తోత్రై ర్నానావిధైర్దేవం తోషయేద్వృషభ ధ్వజమ్ ॥
మాహాత్మ్యం వ్రతసంభూతం పఠితవ్యం సుధీమతా ।
శ్రోతవ్యం భక్తవర్యేణ వ్రతసంపూర్తి కామ్యయా ॥
చతుర్ష్వపి చ యామేషు మూర్తీనాం చ చతుష్టయమ్ ।
కృత్వా వాహనపూర్వం హి వీసర్గావధి వై క్రమాత్ ॥

శుభ్రమగు వస్త్రమును ధరించవలెను. శుభ్రమగు లోపలి వస్త్రమును కూడ ధరిం◌ించి మూడుసార్లు ఆచమనమును చేసి పూజను మొదలు పెట్టవలెను (33). ఏ మంత్రమునకు ఏ ద్రవ్యము విహితమో, ఆ క్రమములో మాత్రమే పూజను చేయవలెను. శివుని మంత్రము లేకుండగా పూజించరాదు (34). వివేకియగు వ్యక్తి భక్తిభావముతో కూడినవాడై గీతము, వాద్యము మరియు నృత్యము అను వాటితో మొదటి యామములో పూజను పూర్తి చేసి మంత్రమును జపించవలెను (35). మంత్రోపదేశము గల వ్యక్తి అయినచో, శ్రేష్ఠమగు పార్థివలింగమును చేసి నిత్య కర్మానుష్ఠానము తరువాత దానిని చక్కగా పూజించవలెను (36). ముందుగా పార్థివలింగమును చేసి తరువాత స్థాపించవలెను. వివిధరకముల స్తోత్రములతో వృషభధ్వజుని ప్రసన్నుని చేసుకొనవలెను (37). బుద్ధిమంతుడగు వ్యక్తి వ్రతమునకు సంబంధించిన మాహాత్మ్యమును పఠించవలెను. వ్రతసంపూర్తిని కోరు భక్తాగ్రేసరుడు దానిని వినవలెను (38). నాలుగు యామముల యందు నాలుగు మూర్తులను చేసి ఆవాహన నుండి ఉద్వాసన వరకు క్రమముగా పూజించవలెను.

కార్యం జాగరణం ప్రీత్యా మహోత్సవ సమన్వితమ్ ।
ప్రాతస్స్నాత్వా పునస్తత్ర స్థాపయేత్పూజ యేచ్ఛివమ్ ॥
తతస్సం ప్రార్థయేచ్ఛంభుం నతస్కంధః కృతాంజలిః ।
కృతసంపూర్ణ వ్రతకో నత్వా తం చ పునః పునః ॥
నియమో యో మహాదేవ కృతశ్చైవ త్వదాజ్ఞయా ।
విసృజ్యతే మయా స్వామిన్ వ్రతం జాత మనుత్తమమ్ ॥
వ్రతేనానేన దేవేశ యథాశక్తి కృతేన చ ।
సంతుష్టో భవ శర్వాద్య కృపాం కురు మమోపరి ॥
పుష్పాంజలిం శివే దత్త్వా దద్యాద్దానం యథావిధి ।
నమస్కృత్య శివాయైవ నియమం తం విసర్జయేత్ ॥
యథాశక్తి ద్విజాన్ శైవాన్ యతినశ్చ విశేషతః ।
భోజయిత్వా సుసంతోష్య స్వయం భోజనమాచరేత్ ॥

మహోత్సవ పురస్సరముగా ప్రీతితో జాగరణమును చేయవలెను. ఉదయమయే స్నానమును చేసి మరల అచట శివుని స్థాపించి పూజించవలెను (40), తరువాత చేతులను జోడించి తలను వంచి శంభుని నమస్కరించవలెను. ఈ విధముగా వ్రతమును పూర్తి చేసి పలుమార్లు ప్రణమిల్లవలెను (41), ఓ మహాదేవా! నీ ఆజ్ఞచే నేను స్వీకరించిన నియమమును విడిచిపెట్టుచున్నాను. ఓ స్వామీ! ఉత్తమమగు వ్రతము సంపన్నమైనది (42). ఓ దేవేశా! నేను యథాశక్తితో చేసిన ఈ వ్రతము నీకు సంతోషమును కలిగించుగాక! ఓ శర్వా! ఓ సర్వకారణా! నీవీనాడు నాపై దయను చూపుము (43), ఈ విధముగా శివునకు పుష్పాంజలిని సమర్పించి యథావిధిగా దానమును చేసి శివునకు నమస్కరించి ఆ నియమమును విడిచి పెట్టవలెను (44). యథాశక్తిగా బ్రాహ్మణులను, శివభక్తులను, విశేషించి సన్న్యాసులను భోజనమునికి సంతోషపెట్టి తరువాత తాను భోజనమును చేయవలెను.

యామే యామే యథా పూజా కార్యా భక్తవరైర్హరే ।
శివరాత్రౌ విశేషేణ తామహం కథయామి తే ॥
ప్రథమే చైవ యామే చ స్థాపితం పార్థివం హరే ।
పూజయేత్పరయా భక్త్యా సూపచారై రనేకశః ॥
పంచద్రవ్యైశ్చ ప్రథమం పూజనీయో హరస్సదా ।
తస్య తస్య చ మంత్రేణ పృథగ్ద్రవ్యం సమర్పయేత్ ॥
తచ్చ ద్రవ్యం సమర్ప్యైవ జలధారాం దదేత వై।
పశ్చాచ్చ జలధారాభిర్ద్ర వ్యాణ్యుత్తార యేద్బుధః ॥
శతమష్టోత్తరం మంత్రం పఠిత్వా జలధారయా ।
పూజయేచ్చ శివం తత్ర నిర్గుణం గుణరూపిణమ్ ॥
గురుదత్తైన మంత్రేణ పూజయే ద్వృషభధ్వజమ్ ।
అన్యథా నామమంత్రేణ పూజయేద్వై సదాశివమ్ ॥
చందనేన విచిత్రేణ తండులైశ్చాప్య ఖండితైః ।
కృష్ణైశ్చైవ తిలైః పూజా కార్యా శంభోః పరాత్మనః ॥
పుష్పైశ్చ శతపత్రై శ్చ కరవీరైస్తథా పునః ।
అష్టభిర్నామ మంత్రై శ్చార్పయేత్పుష్పాణి శంకరే ॥

ఓ హరీ! శివరాత్రి నాడు విశేషముగా ప్రతి యామము నందు భక్త శ్రేష్ఠులు పూజను చేయదగిన విధమును నేను నీకు చెప్పుచున్నాను (46). ఓ విష్ణు! మొదటి యామమునందు పార్థివ లింగమును స్థాపించి అనేకములగు ఉపచారములతో పరమ భక్తి పూర్వకముగా పూజించవలెను (47). ముందుగా శివుని ఐదు ద్రవ్యములతో తప్పని సరిగా పూజించవలెను. ఆయా ద్రవ్యములను ఆయా మంత్రములతో వేర్వేరుగా సమర్పించవలెను (48). ఆ ద్రవ్యములను సమర్పించిన తరువాత జలధారను ఏర్పాటు చేయవలెను. వివేకియగు భక్తుడు జలధారలతో ఆ ద్రవ్యములను తొలగునట్లు చేయవలెను (49). నిర్గుణుడు

అయిననూ సగుణుడైన శివుని ఆ లింగమునందు నూట ఎనిమిది సార్లు మంత్రమును జపించిన తరువాత జలధారతో పూజించవలెను (50). గురువుచే ఉపదేశించబడిన మంత్రముతో వృషభధ్వజుని పూజించవలెను. లేదా, సదాశివుని నామమంత్రముతోనైననూ పూజించవచ్చును (51). రంగు రంగుల చందనము, నూకలు లేని బియ్యము మరియు నల్లని తిలలు అను వాటితో శంభుపరమాత్మను పూజించవలెను (52). శంకరుని ఎనిమిది నామమంత్రములను పలిస్తూ ఎర్ర గన్నేరు, పద్మము ఇత్యాది పుష్పములను శంకరునకు అర్పించవలెను.

భవశ్శర్వస్తథా రుద్రః పునః పశుపతిస్తథా ।
ఉగ్రో మహాంస్తథా భీమ ఈశాన ఇతి తాని వై ॥
శ్రీపూర్వైశ్చ చతుర్థ్యంతైర్నామభిః పూజయేచ్ఛివమ్ ।
పశ్చాద్ధూపం చ దీపం చ నైవేద్యం చ తతః పరమ్ ॥
ఆద్యే యామే చ నైవేద్యం పక్వాన్నం కారయేద్బుధః।
అర్ఘం చ శ్రీఫలం దత్త్వా తాంబూలం చ నివేదయేత్ ॥
నమస్కారం తతో ధ్యానం జపః ప్రోక్తో గురోర్మనోః ।
అన్యథా పంచవర్ణేన తోషయేత్తేన శంకరమ్ ॥
ధేనుముద్రాం ప్రదర్శ్యాథ సుజలైస్తర్పణం చరేత్ ।
పంచబ్రాహ్మణ భోజం చ కల్పయేద్వై యథాబలమ్ ॥
మహోత్సవశ్చ కర్తవ్యో యావద్యామో భవేదిహ ।
తతః పూజాఫలం తస్మై నివేద్య చ విసర్జయేత్ ॥
పునర్ద్వితీయే యామే చ సంకల్పం సుసమాచరేత్ ।
అథవైకదైవ సంకల్పం కుర్యాత్పూజాం తథావిధామ్ ॥

భవుడు, శర్వుడు, రుద్రుడు, పశుపతి, ఉగ్రుడు, మహాన్, భీముడు, ఈశానుడు అనునవి ఆ పది నామములు (54). ఈ నామములను చతుర్థి విభక్తిలోనికి మార్చి వాటికి ముందు శ్రీకారమును ఉంచి శివుని పూజించవలెను. తరువాత ధూపదీపనైవేద్యములను అర్పించవలెను (55). వివేకి మొదటి యామము (మూడు గంటలు) నందు వండిన అన్నమును నైవేద్యమీడవలెను. కొబ్బరి చెక్కతో బాటు తాంబూలము నీయవలెను (56). తరువాత నమస్కారము, ధ్యానము, ఆ తరువాత గురువుచే ఉపదేశించబడిన మంత్రముయొక్క జపము అను వాటిని చేయవలెను. లేదా, పంచాక్షరీమంత్రమును జపించి శంకరునకు సంతోషమును కలిగించవలెను (57). తరువాత ధేనుముద్రను చూపించి పవిత్ర జలములతో తర్పణమును చేయవలెను. యథాశక్తిగా ఐదుగురు బ్రాహ్మణులకు భోజనము నిడవలెను (58). యామము పూర్తియగునంతవరకు మహోత్సవమును చేసి, తరువాత పూజాఫలమును పరమేశ్వరునకు సమర్పించి ఉద్వాసన చెప్పవలెను (59). మరల రెండవ యామములో సంకల్పమును చెప్పవలెను. లేదా, ఒకేసారి సంకల్పమును చెప్పి పూజను అదే విధముగా కొనసాగించ వలెను.

ద్రవ్యైః పూర్వైస్తథా పూజాం కృత్వా ధారాం సమర్పయేత్ ।

పూర్వతో ద్విగుణం మంత్రం సముచ్చార్యార్చ యేచ్ఛివమ్ ॥

పూర్వై స్తిలయవైశ్చాథ కమలైః పూజయేచ్ఛివమ్ ।

బిల్వపత్రై ర్విశేషేణ పూజయేత్పర మేశ్వరమ్ ॥

అర్ఘ్యం చ బీజపూరేణ నైవేద్యం పాయసం తథా ।

మంత్రావృత్తిస్తు ద్విగుణా పూర్వతోఽపి జనార్దన ॥

తతశ్చ బ్రాహ్మణానాం హి భోజ్యే సంకల్ప మాచరేత్ ।

అన్యత్సర్వం తథా కుర్యాద్యావచ్చ ద్వితయావధి ॥

యామే ప్రాప్తే తృతీయే చ పూర్వవత్పూజనం చరేత్ ।

యవస్థానే చ గోధూమాః పుష్పాణ్యర్క భవాని చ ॥

ధూపైశ్చ వివిధైస్తత్ర దీపైర్నానా విధైరపి ।

నైవేద్యా పూపకైర్విష్ణో శాకైర్నానా విధైరపి ॥

కృత్వైవం చాథ కర్పూరైరా రార్తికవిధిం చరేత్।

అర్ఘ్యం సదాడిమం దద్యాద్ద్విగుణం జపమాచరేత్ ॥

పూర్వములో ఉపయోగించిన ద్రవ్యములతోనే పూజను చేసి ధారను ఏర్పాటు చేయవలెను. మొదటి యామమునకు రెట్టింపు జపమును చేసి శివుని ఆరాధించవలెను (61). పూర్వయామములో వలెనే శివుని తిలలు, యవలు మరియు కమలములతో పూజించవలెను. ఆ పరమేశ్వరుని బిల్వపత్రములతో విశేషముగా పూజించవలెను (62). నిమ్మపండుతో అర్ఘ్యమును ఈయవలెను. పాయసమును నైవేద్యమిడవలేను. ఓ జనార్ధనా! మంత్రమును పూర్వముకంటే రెట్టింపు జపించవలెను (63). తరువాత బ్రాహ్మణులకు భోజన మునిగెదనని సంకల్పమును చేయవలెను. రెండవ యామములో మిగిలిన సర్వము ప్రథమయామముతో సమానము (64). మూడవ యామము రాగానే పూర్వము వలెనే పూజను చేయవలెను. యవల స్థానములో గోధుమలను వాడవలెను. జిల్లేడు పుష్పములతో పూజించవలెను (65). ఓ విష్ణూ! వివిధధూపములను మరియు నానావిధదీపములను కూడ సమర్పించి వివిధ శాకములను మరియు అప్పములను నైవేద్యము పెట్టవలెను (66). ఈ విధముగా కర్పూర హారతులను యథావిధిగా ఇచ్చి తరువాత దాడిమఫలముతో అర్ఘ్యమునీయవలెను. రెట్టింపు జపమును చేయవలెను.

తతశ్చ బ్రహ్మభో జస్య సంకల్పం చ సదక్షిణమ్ ।

ఉత్సవం పూర్వవత్కుర్యాద్యా వద్యామావ ధిర్భవేత్ ॥

యామే చతుర్థే సంప్రాప్తే కుర్యాత్తస్య విసర్జనమ్ ।

ప్రయోగాది పునః కృత్వా పూజాం వివిధమాచరేత్ ॥

మాషైః ప్రియంగుభిర్ముద్గైస్సప్త ధాన్యైస్తథాథవా ।

శంఖీపుష్పై ర్బిల్వపత్రైః పూజ యేత్పర మేశ్వరమ్ ॥

నైవేద్యం తత్ర దద్యాద్వై మధురైర్వి విధైరపి ।
అథవా చైవ మాషాన్నై స్తోషయేచ్చ సదాశివమ్ ॥
అర్ఘ్యం దద్యాత్కదల్యాశ్చ ఫలేనైవాథవా హరే ।
వివిధైశ్చ ఫలైశ్చైవ దద్యాదర్ఘ్యం శివాయ చ ॥
పూర్వతో ద్విగుణం కుర్యాన్మంత్రజాపం నరోత్తమః ।
సంకల్పం బ్రహ్మభో జస్య యథాశక్తి చరేద్బుధః ॥
గీతైర్వాద్యైస్తథా నృత్యైర్నయేత్కాలం చ భక్తితః ।
మహోత్సవై ర్భక్తజనై ర్యా వత్స్యా దరుణోదయః ॥

తరువాత బ్రాహ్మణ భోజనమును వారికి దక్షిణలతో సహా సంకల్పించి పూర్వము నందు వలెనే యామము పూర్తి యగువరకు ఉత్సవమును చేయవలెను (68). నాల్గవ యామము ప్రారంభము కాగానే దానికి ఉద్వాసన చెప్పి ప్రయోగమునంతనూ మరల చేసి వివిధపూజలను చేయవలెను (69). మినుములు, పెసలు, ప్రియంగుధాన్యము లేదా ఏడు ధాన్యములలో ఏదో ఒక ధాన్యము, శంఖీపుష్పములు, మారేడు పత్రి అను వాటితో పరమేశ్వరుని పూజించవలెను (70). ఆ సమయములో వివిధ మధురపదార్థములను గాని, లేదా మినుములతో కూడిన అన్నమును గాని నైవేద్యము చేసి సదాశివుని సంతోషపెట్టవలెను (71). అరటి పండుతో గాని, లేదా ఏదేని ఒక పండుతో గానీ శివునకు అర్ఘ్యమునీయవలెను (72). ఉత్తమభక్తుడు ముందటి యామమునకు రెట్టింపు జపమును చేయవలెను. వివేకి యథాశక్తి బ్రాహ్మణ భోజనమును గురించి సంకల్పమును చేయవలెను (73). గీతములు, వాద్యములు మరియు నృత్యములతో కాలమును భక్తిపూర్వకముగా గడుపవలెను. భక్తజనులు తెల్లవారువరకు మహోత్సవములను చేయవలెను.

ఉదయే చ తథా జాతే పునస్స్నాత్వార్చ యేచ్ఛివమ్ ।
నానాపూజోప హారైశ్చ స్వాభిషేక మథాచరేత్ ॥
నానావిధాని దానాని భోజ్యం చ వివిధం తథా ।
బ్రాహ్మణానాం యతీనాం చ కర్తవ్యం యామసంఖ్యయా ॥
శంకరాయ నమస్కృత్య పుష్పాంజలి మథాచరేత్ ।
ప్రార్థయేత్సుస్తుతిం కృత్వా మంత్రైరేతైర్విచక్షణః ॥
తావకస్త్వద్గతప్రాణస్త్వచ్చిత్తోఽహం సదా మృడ ।
కృపానిధే ఇతి జ్ఞాత్వా యథా యోగ్యం తథా కురు ॥
అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాజ్జప పూజాదికం మయా ।
కృపా నిధిత్వాత్ జ్ఞాత్వైవ భూతనాథ ప్రసీద మే ॥
అనేనైవో పవాసేన యజ్జాతం ఫలమేవ చ ।
తేనైవ ప్రీయతాం దేవశ్శంకరస్సుఖ దాయకః ॥
కులే మమ మహాదేవ భజనం తేఽస్తు సర్వదా ।
మాభూత్తస్య కులే జన్మ యత్ర త్వం న హి దేవతా ॥

తెల్లవారగానే మరల స్నానమును చేసి శివునకు చక్కగా అభిషేకమును చేసి వివి◌ిధద్రవ్యములతో శివుని పూజించవలెను (75). బ్రాహ్మణులకు మరియు యతులకు యామసంఖ్యను బట్టి వివిధ భోజ్యములను మరియు నానావిధములగు దానములను ఈయవలెను (76). వివేకియగు భక్తుడు తరువాత శంకరునకు నమస్కరించి పుష్పాంజలిని సమర్పించి చక్కగా ఈ మంత్రములతో స్తుతించవలెను (77). ఓ మృడా! నేను నీ వాడను. నా ప్రాణములు నీయందే ఉన్నవి. నా మనస్సు సర్వదా నీపై లగ్నమై ఉన్నది. ఓ దయానిధీ! ఈ విషయమును గమనించి తరువాత యథాయోగ్యముగా చేయుము (78). ఓ భూతనాథా! నేను తెలిసి గాని, తెలియక గాని జపము, పూజ ఇత్యాదులలో లోపమును చేసినచో దానిని దయానిధివి అగు నీవు గమనించిననూ ప్రసన్నతను విడనాడవద్దు (79). ఈ ఉపవాసముచే ఏ ఫలము కలిగినదో, దానిచే సుఖకరుడగు శంకరదేవుడు ప్రసన్నుడగుగాక! (80) ఓ మహాదేవా! నా కులములో సర్వదా నీ భజనము ఉండుగాక! నిన్ను ఆరాధించని వ్యక్తి ఈ కులములో జన్మించకుండుగాక!

పుష్పాంజలిం సమర్ప్యైవం తిలకాశిష ఏవ చ ।
గృహీత్వాద్బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ తతశ్శంభుం విసర్జయేత్ ॥
ఏవం వ్రతం కృతం యేన తస్మాద్దూరో హరో న హి ।
న శక్యతే ఫలం వక్తుం నా దేయం విద్యతే మమ ॥
అనాసక్తతయా చేద్వై కృతం వ్రతమిదం పరమ్ ।
తస్య వై ముక్తిబీజం చ జాతం నాత్ర విచారణా ॥
ప్రతిమాసం వ్రతం చైవ కర్తవ్యం భక్తితో నరైః ।
ఉద్యాపన విధిం పశ్చాత్కృత్వా సాంగఫలం లభేత్ ।
వ్రతస్య కరణాన్నూనం శివోఽహం సర్వదుఃఖహా ।
దద్మి భుక్తిం చ ముక్తిం చ సర్వం వై వాంఛితం ఫలమ్ ॥

ఈ విధముగా పుష్పాంజలిని సమర్పించి బ్రాహ్మణుల నుండి తిలకమును మరియు ఆశీర్వచనములను స్వీకరించి తరువాత శంభునకు ఉద్వాసనను చెప్పవలెను (82). ఈ విధమైన వ్రతమును చేయువానికి శివుడు దూరములో లేడు. వాని ఫలములను చెప్పుటకు సాధ్యము కాదు. వానికి నేను ఈయదగనిది ఏదీ లేదు (83). ఈ గొప్ప వ్రతమును నిష్కామముగా ఆచరించువానికి ముక్తిబీజము ఉదయించినదని చెప్పవచ్చును. సందేహము లేదు (84). మానవులు ఈ వ్రతమును ప్రతినెల భక్తితో చేయవలెను. తరువాత ఉద్వాసన విధిని ఆచరించినచో అంగములతో కూడిన ఫలము లభించును (85). సర్వ దుఃఖములను పోగొట్టే శివుడను నేను ఈ వ్రతమును చేసినవానికి భుక్తిని, ముక్తిని మరియు అభీష్టములైన సర్వఫలములను ఇచ్చెదను.

సూత ఉవాచ।

ఇతి శివవచనం నిశమ్య విష్ణుర్హితతర మద్భుతమాజగామ ధామ ।

తదను వ్రతముత్తమం జనేషు సమచరదాత్మ హితేషు చైతదేవ ॥

కదాచిన్నారదాయాథ శివరాత్రి వ్రతం త్విదమ్ ।

భుక్తిముక్తిప్రదం దివ్యం కథయామాస కేశవః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం శివరాత్రి వ్రతమాహాత్మ్య వర్ణనం నామ అష్టాత్రింశోఽధ్యాయః.

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

శివుని మిక్కిలి హితకరమైన మరియు అద్భుతమైన ఈ వచనమును విని విష్ణువు తన ధామమునకు మరలి వచ్చెను. తరువాత ఈ ఉత్తమ వ్రతము మాత్రమే ఆత్మహితమును కోరు మానవులలో ప్రవర్తిల్లెను (87). ఒకనాడు భుక్తి ముక్తి ప్రదమగు ఈ దివ్యమగు శివరాత్రి వ్రతమును కేశవుడు నారదునకు తరువాత చెప్పెను.

శ్రీ శివ మహాపురాణములోని కోటిరుద్ర సంహిత యందు శివరాత్రి వ్రతమాహాత్మ్యమును వర్ణించే ముప్పది ఎనిమిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

39 - శివరాత్రి వ్రతోద్యాపనము

ఋషయ ఊచుః ।

ఉద్యాపనవిధిం బ్రూహి శివరాత్రి వ్రతస్య చ ।
యత్కృత్వా శంకరస్సాక్షా త్ప్రసన్నో భవతి ధ్రువమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

దేనిని అనుష్ఠించినచో శంకరుడు స్వయముగా ప్రసన్నుడగుట నిశ్చితమో, అట్టి శివరాత్రి వ్రతము యొక్క ఉద్యాపన విధిని చెప్పుము.

శ్రూయతామృషయో భక్త్యా తదుద్యాపన మాదరాత్।
యస్యానుష్ఠానతః పూర్ణం వ్రతం భవతి తద్ధ్రు వమ్ ॥
చతుర్దశాబ్దం కర్తవ్యం శివరాత్రి వ్రతం శుభమ్ ।
ఏకభక్తం త్రయోదశ్యాం చతుర్దశ్యాము పోషణమ్ ॥
శివరాత్రిదినే ప్రాప్తే నిత్యం సంపాద్య వై విధిమ్ ।
శివాలయం తతో గత్వా పూజాం కృత్వా యథావిధి ॥
తతశ్చ కారయేద్దివ్యం మండలం తత్ర యత్నతః ।
గౌరీతిలక నామ్నా వై ప్రసిద్ధం భువనత్రయే ॥
తన్మధ్యే లేఖయేద్దివ్యం లింగతో భద్రమండలమ్ ।
అథవా సర్వతో భద్రం మండపాంతః ప్రకల్పయేత్ ॥
కుంభాస్తత్ర ప్రకర్తవ్యాః ప్రాజాపత్య విసంజ్ఞయా ।
సవస్త్రా స్సఫలాస్తత్ర దక్షిణా సహితాశ్శుభాః ॥
మండలస్య చ పార్శ్వే వై స్థాపనీయాః ప్రయత్నతః ।
మధ్యే చైకశ్చ సంస్థాప్యస్సౌవర్ణో వాపరో ఘటః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ ఋషులారా! ఆ ఉద్యాపన విధిని భక్తి శ్రద్ధలతో వినుడు. దానిని అనుష్ఠించుటతోడనే ఆ వ్రతము నిశ్చయముగా పూర్ణమగును (2). శుభకరమగు శివరాత్రి వ్రతమును పదునాల్గు సంవత్సరములు చేయవలెను. త్రయోదశినాడు ఒకపూట భోజనమును చేసి, చతుర్దశినాడు ఉపవాస ముండవలెను (3). శివరాత్రి సంప్రాప్తము కాగానే నిత్యవిధిని అనుష్ఠించి, తరువాత శివాలయమునకు వెళ్లి యథావిధిగా పూజను చేసి (4), తరువాత అచట ముల్లోకములలో గౌరీ తిలకమని ప్రసిద్ధిని గాంచిన దివ్యమగు మండపమును ప్రయత్న పూర్వకముగా చేయవలెను (5). ఆ మండపమునకు మధ్యలో లింగతో భద్రము, లేదా సర్వతో భద్రము అనే ముగ్గును వేయవలెను (6). వస్త్రము, ఫలము మరియు దక్షిణలతో కూడిన శుభకరములగు కుంభములను అచట ప్రాజాపత్య విధానముతో స్థాపించవలెను (7). కుంభములను మండపమునకు ప్రక్కల యందు జాగ్రత్తగా ఉంచవలెను. మధ్యలో ఒక బంగరు కుండను, లేదా మరియొక కుండను ఉంచవలెను.

తత్రో మాసహితాం శంభుమూర్తిం నిర్మాయ హాటకీమ్ ।
పలేన వా తదర్ధేన యథాశక్త్యాథవా ప్రతీ ॥
నిధాయ వామ భాగే తు శివామూర్తిమతంద్రితః ।
మదీయాం దక్షిణే భాగే కృత్వా రాత్రౌ ప్రపూజయేత్ ॥
ఆచార్యం వరయేత్తత్ర చర్త్విగ్భిస్సహితం శుచిమ్ ।
అనుజ్ఞాతశ్చ తైర్భక్త్యా శివపూజాం సమాచరేత్ ॥
రాత్రౌ జాగరణం కుర్యాత్పూజాం యామోద్భవాం చరన్ ।
రాత్రిమాక్రమ యేత్సర్వాం గీతనృత్యాదినా ప్రతీ ॥
ఏవం సంపూజ్య విధివత్సంతోష్య ప్రాతరేవ చ ।
పునః పూజాం తతః కృత్వా హోమం కుర్యాద్యథావిధి ॥
యథాశక్తి విధానం చ ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్ ।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ప్రీత్యా దద్యాద్దానాని భక్తితః ॥
ఋత్విజశ్చ సపత్నీకాన్ వస్త్రాలంకార భూషణైః।
అలంకృత్య విధానేన దద్యాద్దానం పృథక్ పృథక్ ॥

వ్రతమును చేయువాడు పలము, లేక అర్ధపలము బంగారముతో, లేదా యథాశక్తిగా చేసిన పార్వతీ పరమేశ్వరుల మూర్తిని నిర్మించి అచట ఉంచవలెను (9). శివుని మూర్తిని కుడివైపున, పార్వతి మూర్తిని ఎడమవైపున ఉంచి రాత్రియందు శ్రద్ధతో పూజించవలెను (10). ఆ సమయములో ఋత్విక్కులతో సహా ఆచార్యుని వరణము చేసి, వారి అనుజ్ఞతో భక్తిపూర్వకముగా శివుని పూజించవలెను (11). వ్రతనిష్ఠ గల భక్తుడు రాత్రియందు ప్రతియామము నందు పూజను చేయుచూ, జాగరణము చేయవలెను, వ్రతమును చేయువాడు రాత్రి అంతయు గానన్యాట్యాదులతో గడుపవలేను (12). ఈ విధముగా యథావిధిగా పూజించి శివుని ప్రసన్నుని చేసి ఉదయమే మరల పునః పూజను చేసి యథావిధిగా హోమమును చేయవలెను (13). శక్తిని అనుసరించి ప్రాజాపత్య వ్రతమును చేసి బ్రాహ్మణులకు ప్రీతిపూర్వకముగా భోజనమునిడి భక్తితో దానములను చేయవలెను (14). భార్యలతో కూడియున్న ఋత్విక్కులను వస్త్రములతో మరియు ఆభరణములతో అలంకరించి వేర్వేరుగా యథావిధిగా దానములను చేయవలెను.

గాం సవత్సాం విధానేన యథోపస్కర సంయుతామ్ ।
ఉక్త్వాచార్యాయ వై దద్యాచ్ఛివో మే ప్రీయతామితి ॥
తతస్సకుంభాం తన్మూర్తిం సవస్త్రాం వృషభే స్థితామ్ ।
సర్వాలంకార సహితామాచార్యాయ నివేదయేత్ ॥
తతస్సం ప్రార్థయేద్దేవం మహేశానం మహా ప్రభుమ్ ।
కృతాంజలిర్నతస్కంధస్సు ప్రీత్యా గద్గదాక్షరః ॥
దేవ దేవ మహాదేవ శరణాగత వత్సల ।
వ్రతేనానేన దేవేశ కృపాం కురు మమోపరి ॥

మయా భక్త్యనుసారేణ వ్రతతత్కృతం శివ ।
న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతు ప్రసాదాత్తవ శంకర ॥
అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాజ్జపపూజాదికం మయా ।
కృతం తదస్తు కృపయా సఫలం తవ శంకర ॥
ఏవం పుష్పాంజలిం దత్త్వా శివాయ పరమాత్మనే ।
నమస్కారం తతః కుర్యాత్ప్రా ర్థనాం పునరేవ చ ॥
ఏవం వ్రతం కృతం యేన న్యూనం తస్య న విద్యతే ।
మనోభీష్టాం తతస్సిద్ధిం లభతే నాత్ర సంశయః ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం శివరాత్రివతో ద్యాపనం నామ
ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః.

దూడ, ఇతరములైన అలంకారములు మరియు ఉపకరణములతో కూడియున్న ఆవును యథావిధిగా ఆచార్యునకు ఇచ్చి, శివుడు నాయందు ప్రీతిని పొందుగాక! అని పలుకవలెను (16). తరువాత కుంభములతో మరియు వస్త్రాది సర్వాలంకారములతో కూడియున్న మూర్తులను ఎదుపైనుంచి ఆచార్యునకు నివేదించవలెను (17). తరువాత మహేశ్వరుడు, మహాప్రభుడు అగు దేవుని చేతులను జోడించి తలను వంచి నమస్కరించి పరమప్రీతివలన గద్గదమైన వాక్కుతో చక్కగా ప్రార్థించవలెను (18). ఓ దేవదేవా! మహాదేవా! శరణు పొందినవారియందు ప్రీతి గలవాడా! ఓ దేవేశా! ఈ వ్రతమును చేసిన నాపై దయను చూపుము (19). ఓ శివా! నేను భక్తిపూర్వకముగా ఈ వ్రతమును చేసితిని. ఓ శంకరా! నీ అనుగ్రహముచే లోపములేవైన ఉన్ననూ సంపూర్ణమగు గాక! (20) ఓ శంకరా! నేను తెలిసిగాని, తెలియకగాని జపపూజాదులలో దోషమును చేసియున్ననూ, నీ కృపచే సర్వము సఫలమగుగాక! (21) ఈ విధముగా శివపరమాత్మకు పుష్పాంజలి ఇచ్చి నమస్కరించి తరువాత మరల ప్రార్థించవలెను (22). ఈ విధముగా చేయువానికి వ్రతములో లోపమేమియు ఉండదు. దానివలన ఆతనికి నిస్సందేహముగా మనోభీష్టము సిద్ధించును.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్ర సంహిత యందు శివరాత్రో ద్యాపనమును వర్ణించే ముప్పది తొమ్మిదవ అధ్యాయము ముగిసినది.

40 - శివరాత్రి మాహాత్మ్యము

ఋషయ ఊచుః ।

సూత తే వచనం శ్రుత్వా పరానందం వయం గతాః ।
విస్తరాత్కథయ ప్రీత్యా తదేవ వ్రతముత్తమమ్ ॥
కృతం పురా తు కేనేహ సూతైతద్వ్ర త ముత్తమమ్ ।
కృత్వాప్య జ్ఞానతశ్చైవ ప్రాప్తం కిం ఫలముత్తమమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

ఓ సూతా ! నీ వచనములను వినిన మాకు పరమానందము కలుగుచున్నది. ఆ ఉత్తమమగు వ్రతమునే ప్రీతితో విస్తరముగా చెప్పుము (1). ఓ సూతా! ఈ ఉత్తమమగు వ్రతము పూర్వము ఈ లోకములో ఎవరిచే చేయబడినది? అజ్ఞానముతో చేసిన వారికి కూడ ఎట్టి ఉత్తమ ఫలము లభించినది?

సూత ఉవాచ ।

శ్రూయతా మృషయస్సర్వే కథయామి పురాతనమ్ ।
ఇతిహాసం నిషాదస్య సర్వపాప ప్రణాశనమ్ ॥
పురా కశ్చిద్వనే భిల్లో నామ్నా హ్యాసీద్గురుద్రుహః ।
కుటుంబీ బలవాన్ క్రూరః క్రూరకర్మ పరాయణః ॥
నిరంతరం వనే గత్వా మృగాన్ హంతి స్మ నిత్యశః ।
చౌర్యం చ వివిధం తత్ర కరోతి స్మ వనే వసన్ ॥
బాల్యాదారభ్య తేనేహ కృతం కించిచ్ఛుభం న హి ।
మహాన్ కాలో వ్యతీయాయ వనే తస్య దురాత్మనః ॥
కదాచిచ్ఛి వరాత్రిశ్చ ప్రాప్తాసీత్తత్ర శోభనా ।
న దురాత్మా స్మ జానాతి మహద్వ్రత వినాశకృత్ ॥
ఏతస్మిన్ సమయే భిల్లో మాత్రా పిత్రా స్త్రీ యా తథా ।
ప్రార్థితశ్చ క్షుధావిష్టైర్భక్ష్యం దేహి వనేచర ॥
ఇతి సంప్రార్థితస్సోఽపి ధనురాదాయ సత్వరమ్ ।
జగామ మృగహింసార్థం బభ్రామ సకలం వనమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

ఓ ఋషులారా! సర్వపాపములను పోగొట్టే పురాతనమైన నిషాదుని గాథను చెప్పుచున్నాను. మీరు అందరు వినుడు (3). పూర్వము అడవిలో గురుద్రుహుడు అనే పేరు గలవాడు, కుటుంబీకుడు, బలవంతుడు, క్రూరుడు, క్రూరకర్మలను చేయుటలో నిష్ణాతుడు అగు ఒక కిరాతుడు ఉండెడివాడు (4). అతడు నిత్యము అడవికి వెళ్లి ఎడతెరపి లేకుండగా మృగములను సంహరిస్తూ వివిధ చౌర్యములను చేయుచూ అడవిలో నివసించేడివాడు (5). బాల్యము నుండియు వానిచే శుభకర్మ ఏదియు చేయబడలేదు. ఆ దుష్టుడు అడవిలో

నివసించుచుండగా చిరకాలము గడిచెను (6). ఒకనాడు పరమశోభనమగు శివరాత్రి సంప్రాప్తమయ్యెను. వనములో పెద్ద వినాశమును చేసిన ఆ దుర్బుద్ధికి ఆ సంగతీ తెలియదు (7). అదే సమయములో ఆ భిల్లుని తల్లి, తండ్రి మరియు భార్య ఆకలిగొన్నవారై, ఓ వనేచరా! ఆహారమునిమ్ము అని ప్రార్థించిరి (8). ఈ విధముగా ప్రార్థించబడిన ఆ భిల్లుడు వెంటనే ధనస్సును తీసుకొని మృగమును సంహరించుటకై వనమంతయు తీరుగాడెను.

దైవయోగాత్తదా తేన న ప్రాప్తం కించిదేవ హి ।

అస్తం ప్రాప్తస్తదా సూర్యస్స వై దుః ఖ ముపాగతః ॥

కిం కర్తవ్యం క్వ గంతవ్యం న ప్రాప్తం మేఽద్య కించన ।

బాలాశ్చ యే గృహే తేషాం కిం పిత్రోశ్చ భవిష్యతి ॥

మదీయం వై కలత్రం చ తస్యాః కించిద్భవిష్యతి ।

కించిద్గృహీత్వా హి మయా గంతవ్యం నాన్యథా భవేత్ ॥

ఇత్థం వీచార్య స వ్యాధో జలాశయ సమీపగః ।

జలావతరణం యత్ర తత్ర గత్వా స్వయం స్థితః ॥

అవశ్యమత్ర కశ్చిద్వై జీవశ్చైవా గమిష్యతి ।

తం హత్వా స్వగృహం ప్రీత్యా యాస్యామి కృతకార్యకః ॥

ఇతి మత్వాస వై వృక్షమేకం బిల్వేత సంజ్ఞకమ్ ।

సమారుహ్య స్థితస్తత్ర జలమాదాయ భిల్లకః ॥

కదా యాస్యతి కశ్చిద్వై కదా హన్యామహం పునః ।

ఇతి బుద్ధిం సమాస్థాయ స్థితోఽసౌ క్షుత్తృషాన్వితః ॥

కానీ దైవఘటనచే వానికి ఏదియు ఆ సమయములో లభించలేదు. ఇంతలో సూర్యుఁడు అస్తమించగా, అతడు దుఃఖమును పొందెను (10). ఏమి చేయవలెను? ఎచ్చటకు పోవలెను? ఈనాడు నాకు ఏమియు దొరకలేదు. ఇంట్లోని పిల్లలకు మరియు తల్లిదండ్రులకు ఏమగును? (11) నా భార్యకు ఏమగును? నేను ఏదో ఒకదానిని తీసుకొనీయే ఇంటికి వెళ్లదగును. లేనిచో, కుదరదు (12). ఆ కిరాతుడు ఇట్లు ఆలోచించి జలాశయసమీపమునకు వెళ్లి నీటిలో జంతువులు దిగే స్థలమువద్ద కాపు వేసెను (13). ఇచ్చటకు ఏదో ఒక జంతువు తప్పనిసరిగా వచ్చును. దానిని చంపి కృతకృత్యుడనై ప్రీతితో స్వగృహమునకు వెళ్లగలను (14), ఇట్లు తలపోసి ఆ కిరాతుడు నీటిని తీసుకొని మారేడు చెట్టు పైకి ఎక్కి అచట వేచియుండెను (15). ఏదో ఒక జంతువు ఎప్పుడు వచ్చునో గదా ! నేను దానిని ఎప్పుడు సంహరించెదనో? అని ఆలోచిస్తూ, ఆకలిదప్పికలతో బాధపడుతూ అచటనే ఉండెను.

తద్రాత్రౌ ప్రథమే యామే మృగీ త్వేకా సమాగతా ।
తృషార్తా చకితా సా చ ప్రోత్ఫాలం కుర్వతీ తదా ॥
తాం దృష్ట్వా చ తదా తేన తద్వధార్థమథో శరః ।
సంహృష్టేన ద్రుతం విష్ణో ధనుషి స్వే హి సందధే ॥
ఇత్యేవం కుర్వతస్తస్య జలం బిల్వదలాని చ ।
పతితాని హ్యధస్తత్ర శివలింగము భూత్తతః ॥
యామస్య ప్రథమస్యైవ పూజా జాతా శివస్య చ ।
తన్మహిమ్నా హి తస్యైవ పాతకం గలితం తదా ॥
తత్రత్యం చైవ తచ్ఛబ్దం శ్రుత్వా సా హరిణీ భియా ।
వ్యాధం దృష్ట్వా వ్యాకులా హి వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥

ఆ రాత్రి మొదటి యామములో ఒక ఆడు లేడి దప్పికతో బాధపడుతూ భయముతో ఎగురుతూ ఆ వచ్చెను (17). ఓ విష్ణూ! దానిని చూచి వాడు సంతోషించి వెంటనే దానిని చంపుటకై బాణమును ధనస్సులో సంధించెను (18). ఆతడు ఆ ప్రయత్నములోనుండగా క్రిందకు నీరు మరియు మారేడు పత్రి పడెను. అచట ఒక శివలింగము ఉండెను (19). ఆ విధముగా శివుని ప్రథమ యామ పూజ సంపన్నమయ్యెను. దాని మహిమచే వాని పాతకము వెంటనే తొలగిపోయెను (20). ఆ సమయములో వచ్చిన శబ్దమును విని ఆ లేడి భయపడి కిరాతుని చూచి కంగారుపడి ఇట్లు పలికెను.

మృగ్యువాచ ।

కిం కర్తుమిచ్ఛసీ వ్యాధ సత్యం వద మమాగ్రతః ।
తచ్ఛ్రుత్వా హరిణీవాక్యం వ్యాధో వచన మబ్రవీత్ ॥

లేడి ఇట్లు పలికెను -

ఓ కిరాతా! నీవు ఏమి చేయగోరుచున్నావు? నా యెదుట సత్యమును పలుకుము. లేడియొక్క ఈ వచనమును విని కిరాతుడు ఇట్లు పలికెను.

వ్యాధ ఉవాచ ।

కుటుంబ క్షుధితం మేఽద్య హత్వా త్వాం తర్పయామ్యహమ్ ।
దారుణం తద్వచశ్శ్రుత్వా దృష్ట్వా తం దుర్ధరం ఖలమ్ ॥
కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి హ్యుపాయం రచయామ్యహమ్ ।
ఇ త్థం విచార్య సా తత్ర వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥

కిరాతుడు ఇట్లు పలికెను-

నా కుటుంబము ఆకలి గొనియున్నది. నిన్ను చంపి నేను వారిని తృప్తి పరచెదను. లేడి వాని ఈ దారుణమగు వచనమును విని, నివారించ శక్యముగాని ఆ దుష్టుని గాంచెను (23). నేనేమి చేయుదును? ఎక్కడకు పోయెదను? నేను ఒక ఉపాయమును పన్నెదను. ఈ విధముగా ఆలోచించి, ఆ లేడి అప్పుడు ఇట్లు పలికెను.

మృగ్యువాచ ।

మన్మాంసేన సుఖం తే స్యాద్దేహస్యానర్థ కారిణః ।
అధికం కిం మహత్పుణ్యం ధన్యాహం నాత్ర సంశయః ॥
ఉపకార కరస్యైవ యత్పుణ్యం జాయతే త్విహ ।
తత్పుణ్యం శక్యతే నైవ వక్తుం వర్షశతైరపి ॥
పరం తు శిశవో మేఽద్య వర్తంతే స్వాశ్రమేఽ ఖిలాః ।
భగిన్యై తాన్ సమర్ప్యైవ ప్రాయాస్యే స్వామినేఽ థవా ॥
న మే మిథ్యావచస్త్వం హి విజానీహి వనేచర ।
ఆయాస్యేహం పునశ్చేహ సమీపం తే న సంశయః ॥
స్థితా సత్యేన ధరణీ సత్యేనైవ చ వారిధిః ।
సత్యేన జలధారాశ్చ సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥

లేడి ఇట్లు పలికెను-

నా మాంసముచే నీకు సుఖము కలుగుట కంటె అనర్థములను కలుగజేయు ఈ దేహమునకు అధికమగు గొప్ప పుణ్యము మరియేది గలదు? నేను ధన్యురాలను. సందేహము లేదు (25). ఈ లోకములో ఉపకారమును చేయువానికి లభించు పుణ్యముయొక్క గొప్పదనమును వర్ణించుటకు వంద సంవత్సరములైననూ చాలదు (26). కానీ నాకు పిల్లలు గలరు. వారు అందరు ఇచటనే ఆశ్రమములో నున్నారు. వారిని నా చెల్లెలికి గాని, లేదా నా భర్తకు గాని అప్పజెప్పి మరలి వచ్చెదను (27). నా మాట అసత్యము కాదు. ఓ కిరాతా! ఈ సత్యము నెరుంగుము. నేను మరల ఇచట నీ సమీపమునకు వచ్చెదను. సందేహము వలదు (28). ఈ భూమి సత్యముపై ఆధారపడియున్నది. సముద్రము సత్యము వలననే చెలియలికట్ట లోపల నిలచియున్నది. సత్యము వలననే నీరు ప్రవహించుచున్నది. సర్వము సత్యము నందు ఆశ్రయమును కలిగియున్నది.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తోఽపి తయా వ్యాధో న మేనే తద్వచో యదా ।
తదా సువిస్మితా భీతా వచనం బ్రవీత్పునః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను-

ఆ లేడి ఇట్లు పలికిననూ, ఆ కిరాతుడు అంగీకరించలేదు. అపుడామె చాలా భయమును మరియు విస్మయమును పొంది మరల ఇట్లు పలికెను.

మృగ్యువాచ ।

శృణు వ్యాధ ప్రవక్ష్యామి శపథం హి కరోమ్యహమ్ ।
ఆగచ్ఛేయం యథా తే న సమీపం స్వగృహాద్గతా ॥
బ్రాహ్మణో వేదవిక్రేతా సంధ్యాహీన స్త్రీ కాలకమ్ ।
స్త్రియస్స్వస్వామినో హ్యాజ్ఞాం సముల్లంఘ్య క్రియాన్వితాః॥
కృతఘ్నే చైవ యత్పాపం తత్పాపం విముఖే హరే ।
ద్రోహిణశ్చైవ యత్పాపం తత్పాపం ధర్మలంఘనే ॥
విశ్వాసఘాతకే తచ్చ తథా వై ఛలకర్తరి ।
తేన పాపేన లింపామి యద్యహం నాగమే పునః ॥
ఇత్యాద్యనేక శపథాన్మృగీ కృత్వా స్థితా తదా ।
తదా వ్యాధస్స విశ్వస్య గచ్ఛేతి గృహమబ్రవీత్ ॥
మృగీ హృష్టా జలం పీత్వా గతా స్వాశ్రమ మండలమ్ ।
తావచ్చ ప్రథమో యామస్తస్య నిద్రాం వినా గతః ॥
తదీయా భగినీ యా వై మృగీ చ పరిభావితా ।
తస్యా మార్గం విచిన్వంతీ హ్యాజగామ జలార్థినీ ॥

లేడి ఇట్లు పలికెను -

ఓ కిరాతా! నా వచనమును వినుము. నేను శపథమును చేయుచున్నాను. నేను నా ఇంటికి వెళ్లి నీ సమీపమునకు రాని పక్షములో (31), మూడు కాలములయందు సంధ్యావందనమును వీడి వేదమును అమ్ముకొని బ్రతికే బ్రాహ్మణుడు, తమ భర్తల మాటను కాదని వ్యవహరించే స్త్రీలు, చేసిన ఉపకారమును మరచువాడు, శివునియందు భక్తి లేనివాడు, ద్రోహమును చేయువాడు, ధర్మమును ఉల్లంఘించువాడు, విశ్వాసఘాతకుడు మరియు మోసగాడు ఏ పాపమును పొందెదరో, నేను ఆ పాపమును పొందెదను (32-34). ఆ లేడి ఈ విధముగా అనేకశపథములను చేసి నిలబడెను. అపుడా కిరాతునకు విశ్వాసము కుదిరి ఇంటికి వెళ్లుమని పలికెను (35). ఆ లేడి ఆనందముతో నీటిని త్రాగి తన నివాస స్థానమునకు వెళ్లెను. ఇంతలో వానికి మొదటి యామము రాత్రి నిద్ర లేకుండగనే గడచిపోయెను (36). ఆ లేడి యొక్క చెల్లెలు కూడ దానిని గానక దుఃఖించి దాని కొరకై వెదకుచూ నీటిని త్రాగుట కొరకై అచటకు వచ్చెను .

తాం దృష్ట్వా చ స్వయం భిల్లో౽ కార్షీద్బాణస్య కర్షణమ్ ।
పూర్వవజ్జల పత్రాణి పతితాని శివోపరి ॥
యామస్య చ ద్వితీయస్య తేన శంభో ర్మహాత్మనః ।
పూజా జాతా ప్రసంగేన వ్యాధస్య సుఖదాయినీ ॥
మృగీ సా ప్రాహ తం దృష్ట్వా కిం కరోషి వనేచర ।
పూర్వవత్కథితం తేన తచ్ఛ్రుత్వాహ మృగీ పునః ॥

ఆ లేడిని చూచిన వెంటనే భిల్లుడు బాణమును ఎక్కుపెట్టెను. ఇంతకు ముందు వలెనే ఇప్పుడు కూడ శివునిపై నీరు మరియు మారేడు పత్రి పడెను (38). దానివలన ఆ కిరాతునకు అనుకోకుండగా సమస్త సుఖములనిచ్చే శంభుపరమాత్మయొక్క ద్వితీయయామ పూజ సంపన్నమయ్యెను (39). ఆ లేడి కిరాతుని చూచి, ఓ కిరాతా! నీవు ఏమి చేయుచున్నావు? అని ప్రశ్నించగా, ఆతడు పూర్వమునందు వలెనే బదులు చెప్పెను. ఆ మాటను విని ఆ లేడి మరల ఇట్లు పలికెను.

మృగ్యువాచ।

ధన్యాహం శ్రూయతాం వ్యాధ సఫలం దేహధారణమ్ ।
అనిత్యేన శరీరేణ హ్యుపకారో భవిష్యతి ॥
పరం తు మమ బాలాశ్చ గృహే తిష్ఠంతి చార్భకాః ।
భర్త్రే తాంశ్చ సమర్ప్యైవ హ్యేగమిష్యామ్యహం పునః ॥

లేడీ ఇట్లు పలికెను -

ఓ కిరాతా! నేను ధన్యురాలను. వినుము. నేను దేహమును ధరించుట సఫలమైనది ి. అనిత్యమగు ఈ శరీరముతో పరోపకారము సిద్ధించనున్నది (41). కాని, నా చిన్న పిల్లలు ఇంటివద్ద ఉన్నారు. వారిని నా భర్తకు అప్పగించి నేను మరలి వచ్చెదను.

వ్యాధ ఉవాచ ।

త్వయా చోక్తం న మన్యేహం హన్మి త్వాం నాత్ర సంశయః।
తచ్ఛ్రుత్వా హరిణీ ప్రాహ శపథం కుర్వతీ హరే ॥

కిరాతుడు ఇట్లు పలికెను -

నేను నీ మాటను అంగీకరించుట లేదు. నిన్ను నేను సంహరించుట నిశ్చయము. సందేహము లేదు. ఓ విష్ణూ! ఆ మాటను విని ఆ లేడి శపథమును చేయుచూ ఇట్లు పలికెను.

మృగ్యువాచ।

శృణు వ్యాధ ప్రవక్ష్యామి నాగచ్ఛేయం పునర్యది ।
వాచా విచలితో యస్తు సుకృతం తేన హారితమ్ ॥
పరిణీతాం స్త్రియం హిత్వా గచ్ఛత్యన్యాం చ యః పుమాన్ ।
వేదధర్మం సముల్లంఘ్య కల్పితేన చ యో వ్రజేత్ ॥
విష్ణుభక్తి సమాయుక్త శివనిందాం కరోతి యః ।
పిత్రోః క్షయాహమాసాద్య శూన్యం చైవా క్రమేదిహ ॥
కృత్వా చ పరితాపం హి కరోతి వచనం పునః।
తేన పాపేన లింపామి నాగచ్ఛేయం పునర్యది ॥

లేడి ఇట్లు పలికెను –

ఓ కిరాతా! నేను చెప్పు మాటను వినుము. నేను తిరిగి రానిచో, నేను నీకు ఇచ్చిన మాటను తప్పిన కారణముగా నా పుణ్యమును నీవు లాగు కొనెదవు(44). వివాహమాడిన భార్యను విడచి మరియొక స్త్రీ యొక్క పొందును కోరే వ్యక్తి, వేదధర్మమును విడచి కల్పితధర్మమువెంట బడువాడు (45), విష్ణువును ఆరాధిస్తూ శివుని నిందించు వాడు, శూన్యతిథినాడు తల్లిదండ్రుల క్షయహకర్మను చేయువాడు, దుఃఖమును కలిగించి ఆపై పరుషముగా మాటలాడువాడు ఏ పాపమును పొందెదరో, నేను తిరిగి రానిచో అట్టి పాపమును పొందెదను.

సూత ఉవాచ ।

ఇత్యుక్తశ్చ తయా వ్యాధో గచ్ఛేత్యాహ మృగీం చ సః ।
సా మృగీ చ జలం పీత్వా హృష్టాగచ్ఛత్స్య మాశ్రమమ్ ॥
తావద్ద్వితీయో యామో వై తస్య నిద్రాం వినా గతః ।
ఏతస్మిన్ సమయే తత్ర ప్రాప్తే యామే తృతీయకే ॥
జ్ఞాత్వా విలంబం చకితస్త దన్వేషణ తత్పరః ।
తద్యామే మృగమ ద్రాక్షీజ్జలమార్గగతం తతః ॥
పుష్టం మృగం చ తం దృష్ట్వా హృష్టో వనచరస్తు వై ।
శరం ధనుషి సంధాయ హంతుం తం హి ప్రచక్రమే ॥
తద్దైవం కుర్వతస్తస్య బిల్వపత్రాణి కానిచిత్ ।
తత్ప్రారబ్ధ వశాద్విష్టో పతితాని శివోపరి ॥
తేన తృతీయయామస్య తద్రాత్రౌ తస్య భాగ్యతః ।
పూజా జాతా శివస్యైవ కృపాలుత్వం ప్రదర్శితమ్ ॥
శ్రుత్వా తత్ర చ తం శబ్దం కిం కరోషీతి ప్రాహ సః ।
కుటుంబార్థమహం హన్మి త్వాం వ్యాధశ్చేతి సోఽబ్రవీత్ ॥
తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాధవచనం హరిణో హృష్టమానసః ।
ద్రుతమేవ చ తం వ్యాధం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥

ఆ లేడి ఇట్లు పలుకగా కిరాతుడు దానితో ఇంటికి పొమ్మని పలికెను. ఆ లేడి ఆనందించి నీటిని త్రాగి తన ఇంటికి వెళ్ళెను. ఇంతలో వానికి నిద్ర లేకుండగనే రెండవ యామము కూడ గడచి, మూడవ యామము ఆరంభమయ్యెను. (49). ఆ కిరాతుడు ఆలస్యమగుచున్నదని తలచి మృగమును వెదకే కంగారులో నుండెను. మూడవ యామములో నీటికొరకై వెళ్ళుచున్న ఒక లేడి వాని కంట బడెను (50). బలిసి ఉన్న ఆ మృగమును చూచి ఆ కిరాతుడు సంతసించి బాణమును ధనస్సునకు సంధించి దానిని కొట్టుటకు సిద్దపడుచుండెను (51). ఆతడు ఆ ప్రయత్నములోనుండగా వాని పూర్వ పుణ్యవిశేషముచే కొన్ని మారేడు పత్రములు శివునిపై పడెను (52). వాని భాగ్యముచే ఆ రాత్రి ఆ విధముగా వానికి మూడవ యామపూజ కూడ సంపన్నమయ్యేను. దీనిలో శివుని దయాగుణము ప్రకటమయ్యెను (53). అక్కడ ఆ శబ్దమును విని "నీవు ఏమి చేయుచున్నావు?' అని ఆ మృగము ప్రశ్నించగా, నేను కుటుంబ పోషణ కొరకై నిన్ను సంహరించ బోవుచున్నానని ఆ కిరాతుడు పలికెను (54). ఆ కిరాతుని వచనమును విని మృగము సంతోషముతో నిండిన మనస్సు గలదై వెంటనే ఆ కిరాతునితో ఇట్లు పలికెను.

హరిణ ఉవాచ ।

ధన్యోఽహం పుష్టిమానద్య భవత్తుష్టిర్భవిష్యతి ।
యస్యాంగం నోపకారార్థం తస్య సర్వం వృథా గతమ్ ॥
యో వై సామర్థ్యయుక్తశ్చ నోపకారం కరోతి వై ।
తత్సామర్థ్యం భవే ద్వ్యర్థం పరత్ర నరకం వ్రజేత్ ॥
పరం తు బాలకాన్ స్వాంశ్చ సమర్ప్య జననీం శిశూన్।
ఆశ్వాస్యాప్యథ తాన్ సర్వానా గమిష్యామ్యహం పునః ॥
ఇత్యుక్తస్తేన స వ్యాధో విస్మితో ఽతీవ చేతసి ।
మనాక్ శుద్ధమనా నష్టపాపపుంజో వచోఽబ్రవీత్ ॥

లేడి ఇట్లు పలికెను -

నేను ధన్యుడను. నా బలిసిన శరీరముతో మీకు తృప్తి కలుగగలదు. ఎవని దేహము పరోపకారము కొరకు వినియోగించబడదో, వానికి సర్వము వ్యర్థమైనట్లే (56). ఎవడైతే సామర్థ్యము ఉన్ననూ పరోపకారమును చేయడో, వాని సామర్థ్యము వ్యర్థమగుటయే గాక, వాడు మరణించిన తరువాత నరకమును పొందును (57). కాని నేను నా చిన్న పిల్లలను తల్లికి అప్పగించి వారిని అందరినీ ఓదార్చి మరలి వచ్చెదను (58). ఆ మృగము ఇట్లు పలుకగా, ఆ కిరాతుడు మనస్సులో చాలా ఆశ్చర్యమును పొందెను. ఆతని పాప సమూహము నశించి మనస్సు కొంతవరకు శుద్ధమై ఉండెను. ఆతడు ఇట్లు పలికెను.

వ్యాధ ఉవాచ ।

యే యే సమాగతాశ్చాత్ర తే తే సర్వే త్వయా యథా ।
కథయిత్వా గతా హ్యత్ర నాయాంత్య ద్యాపి వంచకాః ॥
త్వం చాపి సంకటే ప్రాప్తే వ్యలీకం చ గమిష్యసి ।
మమ సంజీవనం చాద్య భవిష్యతి కథం మృగ ॥

కిరాతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఇక్కడకు వచ్చిన మృగములన్నియు నీవు చెప్పిన విధముగనే చెప్పి వెళ్లినవి. ఆ మృగములు నన్ను మోసగించినవి. అవి ఇంతవరకు తిరిగి రాలేదు (60). నీవు కూడ కష్టము రాగానే మోసము చేయుటకు యత్నించుచున్నావు. ఓ మృగమా! నేను ఎట్లు బ్రదుకవలెను?

మృగ ఉవాచ ।

శృణు వ్యాధ ప్రవక్ష్యామి నానృతం విద్యతే మయి ।
సత్యేన సర్వం బ్రహ్మాండం తిష్ఠత్యేవ చరాచరమ్ ॥
యస్య వాణీ వ్యలీకా హి తత్పుణ్యం గలితం క్షణాత్ ।
తథాపి శృణు వై సత్యాం ప్రతిజ్ఞాం మమ భిల్లక ॥
సంధ్యాయాం మైథునే ఘస్రే శివరాత్ర్యాం చ భోజనే ।
కూటసాక్ష్యే న్యాసహారే సంధ్యాహీనే ద్విజే తథా ॥
శివహీనం ముఖం యస్య నోపకర్తా క్షమోఽపి సన్ ।
పర్వణీ శ్రీఫలస్యైవ త్రోటనేఽభక్ష్య భక్షణే ॥
అసంపూజ్య శివం భస్మరహిత శ్చాన్నభుక్ చ యః ।
ఏతేషాం పాతకం మే స్యాన్నాగచ్ఛేయం పునర్యది ॥

మృగము ఇట్లు పలికెను –

ఓ కిరాతా! నేను చెప్పు మాటను వినుము. నాయందు అసత్యము లేదు. స్థావర జంగమాత్మకమగు ఈ బ్రహ్మాండమంతయు సత్యము నందు ప్రతిష్ఠితమై యున్నది (62). అసత్యమును పలుకువాని పుణ్యము క్షణకాలములో వినష్టమగును. ఓ కిరాతా! అయిననూ, నేను చేయు సత్య ప్రతిజ్ఞను వినుము (63). సంధ్యాకాలములో మైథునము నాచరించినవాడు, శివరాత్రినాడు భుజించినవాడు, అసత్యసాక్ష్యమును పలికినవాడు, దాచి పెట్టమని ఇచ్చిన సొమ్మును అపహరించినవాడు, సంధ్యావందనము లేని బ్రాహ్మణుడు (64), శివనామమునుచ్చరించని నోరు గలవాడు, సమర్థుడై ఉండియు ఉపకారమును చేయనివాడు, పర్వదినమునాడు కొబ్బరి కాయను పగులగొట్టినవాడు?," (లేదా, కొబ్బరికాయను, ముచిక వద్ద త్రుంచిన వాడు), తినకూడని పదార్థమును తిన్నవాడు, శివుని పూజించకుండగా మరియు భస్మను ధరించకుండగా భోజనమును చేయువాడు అను వారి పాపములు, నేను తిరిగి రానిచో, నాకు సంక్రమించుగాక!

శివ ఉవాచ ।

ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య గచ్ఛ శీఘ్రం సమావ్రజ ।
స వ్యాధేనైవ ముక్తస్తు జలం పీత్వా గతో మృగః ॥
తే సర్వే మిలితాస్తత్ర స్వాశ్రమే కృతసు ప్రణాః ।
వృత్తాంతం చైవ తత్సర్వం శ్రుత్వా సమ్యక్ పరస్పరమ్ ॥
గంతవ్యం నిశ్చయేనేతి సత్యపాశేన యంత్రితాః।
ఆశ్వాస్య బాలకా స్తత్ర గంతుముత్కంఠితా స్తదా ॥
మృగీ జ్యేష్ఠా చ యా తత్ర స్వామినం వాక్యమబ్రవీత్ ।
త్వాం వినా బాలకా హ్యత్ర కథం స్థాస్యంతి వై మృగ॥
ప్రథమం తు మయా తత్ర ప్రతిజ్ఞా చ కృతా ప్రభో ।
తస్మాన్మయా చ గంతవ్యం భవద్భ్యాం స్థీయతామిహ ॥
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా కనిష్ఠా వాక్యమబ్రవీత్ ।
అహం త్వత్సేవికా చాద్య గచ్ఛామి స్థీయతాం త్వయా ॥
తచ్ఛ్రుత్వా చ మృగః ప్రాహ గమ్యతే తత్ర వై మయా ।
భవత్యౌ తిష్ఠతాం చాత్ర మాతృతశ్శిశు రక్షణమ్ ॥
తత్స్వామి వచనం శ్రుత్వా మేనాతే తన్న ధర్మతః ।
ప్రోచుః ప్రీత్యా స్వభర్తారం వైధవ్యే జీవితం చ ధిక్ ॥
బాలానాశ్వాస్య తాంస్తత్ర సమర్ప్య సహవాసినః ।
గతాస్తే సర్వ ఏవాశు యత్రాస్తే వ్యాధసత్తమః ॥
తే బాలా అపి సర్వే వై విలోక్యాను సమాగతాః ।
ఏతేషాం యా గతిస్స్యాద్వై హ్యస్మాకం సా భవత్వితి ॥

శివుడు ఇట్లు పలికెను -

దాని ఈ మాటను విని ఆ కిరాతుడు, సరే, తొందరగా వెళ్లి తిరిగి రమ్మని పలికెను. అది ఆ మాటను విని నీటిని త్రాగి వెళ్లెను (67). ఈ విధముగా గొప్ప శపథములను చేసి వెళ్లిన ఆ మృగములన్నియు తమ నివాసములో కలుసుకొని, ఒకరినుండి మరియొకరు ఆ వృత్తాంతము నంతను వినినవి (68). అవి సత్యము అనే పాశముచే బంధింపబడినవై తప్పని సరిగా వెళ్లవలెనని నిశ్చయించుకొని ఇంటిలోని బాలకులను ఓదార్చి వెళ్లుటకు తొందర పడుచుండెను (69). ఆడు లేళ్లలో పెద్దది తన భర్తతో ఇట్లు పలికెను: ఓ మృగమా! నీవు లేనిచో ఈ బాలకులు ఇచట ఎట్లు ఉండగలరు? (70) ఓ ప్రభూ! ముందుగా నేను ప్రతిజ్ఞను చేసితిని. కావున నేను అచటకు వెళ్లవలయును. మీరు ఇచటనే ఉండుడు (71). దాని ఆ మాటను విని చిన్నదియగు రెండవ ఆడు లేడి ఇట్లు పలికెను: నేను నీ సేవకురాలను. ఇప్పుడు నేను వెళ్లుచున్నాను. మీరిద్దరు ఇక్కడనే ఉండుడు (72). ఆ మాటలను విని మగ లేడి ఇట్లు పలికెను: నేను వెళ్లుచున్నాను. మీరిద్దరు ఇక్కడనే ఉండుడు. పిల్లలను రక్షించుట తల్లికి కర్తవ్యము (73). తమ భర్తయొక్క ఆ వచనమును ఆ హరిణములు ధర్మబద్ధములని తలంచలేదు. అవి తమ భర్తతో

ప్రేమపూర్వకముగా ఇట్లు పలికినవి: వైధవ్య జీవితమునకు నింద యగుగాక! (74) అవి అన్నియు కూడ పిల్లలను ఓదార్చి వారిని తమ తోటివారికి అప్పజెప్పి ఆ కిరాతశ్రేష్ఠుడు ఉన్న స్థలమునకు శీఘ్రముగా వెళ్లినవి (75). వీరికి లభించు గతియే మాకు కూడ లభించుగాక! అని తలంచి ఆ పిల్లలన్నియు ఆ మృగములు వెళ్లుచుండుటను గాంచి తాము కూడ వాటి వెనుకనే వెళ్లినవి.

తాన్ దృష్ట్వా హర్షితో వ్యాధో బాణం ధనుషీ సందధే।
పునశ్చ జలపత్రాణి పతితానీ శివోపరి ॥
తేన జాతా చతుర్థస్య పూజా యామస్య వైశుభా ।
తస్య పాపం తదా సర్వం భస్మసాదభవత్ క్షణాత్ ॥
మృగీ మృగీ మృగశ్చోచుశ్శీఘ్రం వై వ్యాధసత్తమ ।
అస్మాకం సార్థకం దేహం కురు త్వం హి కృపాం కురు ॥
ఇతి తేషాం వచశ్శ్రుత్వా వ్యాధో విస్మయమాగతః ।
శివపూజా ప్రభావేణ జ్ఞానం దుర్లభ మాప్తవాన్ ॥
ఏతే ధన్యా మృగాశ్చైవ జ్ఞానహీనాస్సు సంమతాః ।
స్వీయేనైవ శరీరేణ పరోపకరణే రతాః ॥
మానుష్యం జన్మ సంప్రాప్య సాధితం కిం మయాధునా ।
పరకాయం చ సంపీడ్య శరీరం పోషితం మయా ॥
కుటుంబం పోషితం నిత్యం కృత్వా పాపాన్యనేకశః ।
ఏవం పాపాని హా కృత్వా కా గతిర్మే భవిష్యతి ॥

కిరాతుడు ఆ మృగములను చూచి చాలా ఆనందించి బాణమును ధనస్సుపై ఎక్కు పెట్టెను. మరల నీరు మరియు పత్రములు శివునిపై పడెను (77). ఈ విధముగా శుభకరమగు నాల్గవ యామపూజ కూడ సంపన్నమయ్యెను. అప్పుడు వెంటనే వాని పాపములు అన్నియు క్షణములో బూడిద అయ్యెను (78). రెండు స్త్రీ మృగములు, ఒక పురుషమృగము వెంటనే ఇట్లు పలికినవి: ఓ కిరాతోత్తమా! నీవు మాయందు దయను చేసి శీఘ్రమే మా దేహములను సార్థకము చేయుము (79). వాటియొక్క ఈ వచనమును విని ఆ కిరాతుడు ఆశ్చర్యపోయెను. శివుని పూజించిన ప్రభావముచే ఆతనికి దుర్లభమగు జ్ఞానము లభించెను (80). జ్ఞానము లేనివి అని సర్వులు భావించే ఈ మృగములు తమ శరీరమును అర్పించి పరోపకారమును చేయుటయందు నిష్ఠ కలిగి ధన్యములైనవి (81). నేను మనుష్యజన్మను పొంది ఏమి సాధించితిని? ఇతరప్రాణులను సంహరించి వాటి దేహములతో నేను పొట్ట పోసుకొంటిని (82). నిత్యము అనేకపాపములను చేసి కుటుంబమును పోషించితిని. అయ్యో! ఈ విధముగా పాపములను చేసిన నాకు ఏమి గతి పట్టనున్నదో!

కాం వా గతిం గమిష్యామీ పాతకం జన్మతః కృతమ్ ।
ఇదానీం చింతయామ్యేవం ధిక్ ధిక్ చ జీవనం మమ ॥
ఇతి జ్ఞానం సమాపన్నో బాణం సంహారయం స్తదా ।
గమ్యతాం చ మృగశ్రేష్ఠా ధన్యాః స్థ ఇతీ చాబ్రవీత్ ॥
ఇత్యుక్తే చ తదా తేన ప్రసన్న శ్శంకరస్తదా ।
పూజితం చ స్వరూపం హి దర్శయామాస సంమతమ్ ॥
సంస్పృశ్య కృపయా శంభుస్తం వ్యాధం ప్రీతితోఽ బ్రవీత్ ।
వరం బ్రూహి ప్రసన్నోఽస్మి వ్రతేనానేన భిల్లక ॥
వ్యాధోఽపి శివరూపం చ దృష్ట్వా ముక్తోఽభవత్ క్షణాత్ ।
పపాత శివపాదాగ్రే సర్వం ప్రాప్తమితి బ్రువన్ ॥
శివోఽపి సుప్రసన్నాత్మా నామ దత్త్వా గుహేతి చ ।
విలోక్య తం కృపాదృష్ట్యా తస్మై దివ్యాన్ వరానదాత్ ॥
శృణు వ్యాధాద్య భోగాంస్త్వం భుంక్ష్వ దివ్యాన్ యథేప్సితాన్।
రాజధానీం సమాశ్రిత్య శృంగబేరపురే పరామ్ ॥
అనపాయా వంశవృద్ధిః శ్లాఘ నీయస్సు రైరపి ।
గృహే రామస్తవ వ్యాధ సమాయాస్యతి నిశ్చితమ్ ॥
కరిష్యతి త్వయా మైత్రీం మద్భక్త స్నేహకారకః ।
మత్సేవా సక్త చేతాస్త్వం ముక్తిం యాస్యసి దుర్లభామ్ ॥
ఏతస్మిన్నంతరే తే తు కృత్వా శంకర దర్శనమ్ ।
సర్వే ప్రణమ్య సన్ముక్తిం మృగయోనేః ప్రపేదిరే ॥

పుట్టిన నాటి నుండియు పాపములను చేసిన నేను ఏ గతిని పొందెదనో! ఇప్పుడు ఈ విధముగా ఆలోచించుచున్నాను. నా జీవితమునకు పలుమార్లు నిందయగుగాక! (84) ఆతడు ఈ విధమగు జ్ఞానమును పొందినవాడై బాణమును ఉపసంహరించెను. ఓ శ్రేష్ఠ మృగములారా! మీరు ధన్యులు, వెళ్లుడు అని ఆతడు పలికెను (85). ఆతడు ఇట్లు పలుకగానే శంకరుడు ప్రసన్నుడై వానిచే పూజింపబడినది మరియు సర్వులకు అభీష్టమైనది అగు తన రూపమును చూపించెను (86). శంభుడు ప్రీతిపూర్వకముగా ఆ కిరాతుని దయతో స్పృశించి ఇట్లు పలికెను: ఓ కిరాతా! నీ ఈ వ్రతముచే నేను ప్రసన్నుడనైతిని. వరమును కోరుకొనుము (87). ఆ కిరాతుడు శివుని రూపమును చూచి క్షణములో ముక్తుడు ఆయెను. నాకు సర్వము లభించినది అని పలికి ఆతడు శివుని పాదములపై పడెను (88). శివుడు కూడా మిక్కిలి ప్రసన్నుడై గుహుడు అని ఆతనికి పేరు పెట్టి ఆతనిని దయాదృష్టితో చూచి దివ్య వరములనిచ్చెను (89). ఓ వ్యాధా! వినుము. ఈ జన్మలో నీవు అభీష్టములైన దివ్యభోగములను అనుభవించుము. శ్రేష్ఠమగు శృంగబేరిపురము నీకు రాజధాని కాగలదు (90). దేవతలచేత కూడ కొనియాడదగిన నీ వంశము ఆపదలేమియు లేకుండగా వృద్ధిని పొందగలదు. ఓ కిరాతా! శ్రీరాముడు నిశ్చయముగా నీ గృహమునకు రాగలడు (91). నా భక్తులతో స్నేహమును నెరపు ఆ శ్రీరాముడు నీతో మైత్రిని చేయగలడు. నా సేవయందు

ఆసక్తమైన మనస్సుగల నీవు దుర్లభమగు ముక్తిని పొందగలవు (92). ఇదే సమయములో ఆ మృగములు అన్నియు శంకరుని దర్శించి ప్రణమిల్లి మృగ జన్మ నుండి విముక్తిని పొందినవి.

విమానం చ సమారుహ్యా దివ్యదేహా గతాస్తదా ।
శివదర్శనమాత్రేణ శాపాన్ముక్తా దివం గతాః ॥
వ్యాధేశ్వర శ్శివో జాతః పర్వతే హ్యర్బుదాచలే ।
దర్శనాత్ పూజానాత్సద్యో భుక్తిముక్తి ప్రదాయకః ॥
వ్యాధోఽపి తద్దినాన్నూనం భోగాన్ స సురసత్తమ ।
భుక్త్వా రామకృపాం ప్రాప్య శివసాయుజ్య మాప్తవాన్ ॥
అజ్ఞానాత్స వ్రతం చైతత్కృత్వా సాయుజ్య మాప్తవాన్।
కిం పునర్భక్తి సంపన్నా యాంతి తన్మయతాం శుభామ్ ॥
విచార్య సర్వశాస్త్రాణి ధర్మాంశ్చైవాప్యనేకశః ।
శివరాత్రి వ్రతమిదం సర్వోత్కృష్టం ప్రకీర్తితమ్ ।
వ్రతాని వివిధాన్యత్ర తీర్థాని వివిధాని చ ।
దానాని చ విచిత్రాణి మఖాశ్చ వివిధాస్తథా ॥
తపాంసి వివిధాన్యేవ జాపాశ్చైవాప్యనేకశః ।
నైతేన సమతాం యాంతి శివరాత్ర వ్రతేన చ ॥
తస్మాచ్ఛుభతరం చైతత్కర్తవ్యం హితమీప్సుభిః ।
శివరాత్రి వ్రతం దివ్యం భుక్తిముక్తి ప్రదం సదా ॥
ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం శివరాత్రి వ్రతం శుభమ్ ।
వ్రత రాజేతి విఖ్యాతం కిమన్య చ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం శివరాత్రి వ్రతమాహాత్మ్య వర్ణనం నామ చత్వారింశోఽధ్యాయః.

అపుడా మృగములు శివుని దర్శన మాత్రముచే శాపము నుండి విముక్తిని పొంది దివ్యదేహమును దాల్చి విమానము నధిరోహించి స్వర్గమును చేరినవి (94). అర్బుద పర్వతము నందు శివుడు వ్యాధేశ్వరుడను పేర వెలసెను. ఆయనను దర్శించి పూజించు వారలకు ఆయన శీఘ్రముగా భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చును (95). ఓ సురశ్రేష్ఠా! ఆ వ్యాధుడు కూడ ఆ నాటి నుండియు భోగముల ననుభవించి శ్రీరాముని కృపకు పాత్రుడై శివుని సాయుజ్యమును పొందెను (96). ఆతడు తెలియకుండగనే వ్రతమునాచరించి సాయుజ్యమును పొందగా, భక్తితో కూడియున్నవారు శుభకరమగు ఈశ్వరైక్యమును పొందెదరని చెప్ప బనియేమి? (97) సర్వశాస్త్ర ములను మరియు అనేక ధర్మములను పరిశీలించి ఈ శివరాత్రి వ్రతము సర్వశ్రేష్ఠ మైనదని గొప్పగా కీర్తించబడి నది (98). వివిధవ్రతములు, అనేకతీర్థములు, రకరకముల దానములు, వివిధయజ్ఞములు (99), వివిధతపస్సులు, అనేక జపములు ఈ శివరాత్రి వ్రతముతో సమానము కావు (100). కావున హితమును కోరు మానవులు మిక్కిలి శుభకరమైనది, దివ్యమైనది, భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చునది అగు ఈ శివరాత్రి వ్రతమును సర్వదా చేయుచుండవలెను (101). శుభకరమైనది, వ్రతరాజమనీ పేరుగాంచినది అగు ఈ శివరాత్రి వ్రతమును సమగ్రముగా చెప్పితిని. నీవు ఇంకనూ ఏమి వినగోరుచున్నావు?

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్ర సంహిత యందు శివరాత్రి
వ్రతమాహాత్మ్య వర్ణనమనే నలుబదియవ అధ్యాయము ముగిసినది.

41 – ముక్తి నిరూపణము

ఋషయ ఊచుః ।

ముక్తిర్నామ త్వయా ప్రోక్తా తస్యాం కిం ను భవేదిహ ।
అవస్థా కీదృశీ తత్ర భవేదితి వదస్వ నః ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

నీవు ముక్తి అను పదమును వాడితివి. దాని యందు ఏమి జరుగును? దానియందు ఎట్టి అవస్థ ఉండును? ఈ విషయమును మాకు చెప్పుము.

సూత ఉవాచ ।

ముక్తిశ్చతుర్విధా ప్రోక్తా శ్రూయతాం కథయామి వః ।
సంసారక్లేశ సంహర్త్రీ పరమానంద దాయినీ ॥
సారూప్యా చైవ సాలోక్యా సాన్నిధ్యా చ తథా పరా ।
సాయుజ్యా చ చతుర్థీ సా వ్రతేనానేన యా భవేత్ ॥
ముక్తేర్దాతా ముని శ్రేష్ఠాః కేవలం శివ ఉచ్యతే ।
బ్రహ్మాద్యా న హి తే జ్ఞేయా కేవలం చ త్రివర్గదాః ॥
బ్రహ్మాద్యాస్త్రీ గుణాధీశాశ్శివస్త్రి గుణతః పరః ।
నిర్వికారీ పరబ్రహ్మ తుర్యః ప్రకృతితః పరః ॥
జ్ఞానరూపోఽవ్యయస్సాక్షీ జ్ఞాన గమ్యోఽద్వయస్స్వయమ్ ।
కైవల్య ముక్తిదస్సోఽత్ర త్రివర్గస్య ప్రదోఽపి హి ॥
కైవల్యాఖ్యా పంచమీ చ దుర్లభా సర్వథా నృణామ్ ।
తల్లక్షణం ప్రవక్ష్యామి శ్రూయతామృషి సత్తమాః ॥
ఉత్పద్యతే యతస్సర్వం యేనైతత్పాల్యతే జగత్ ।
యస్మింశ్చ లీయతే తద్ధి యేన సర్వమిదం తతమ్ ॥
తదేవ శివరూపం హి పఠ్యతే చ మునీశ్వరాః ।
సకలం నిష్కలం చేతి ద్వివిధం వేదవర్ణితమ్ ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

సంసార దుఃఖమును పోగొట్టి పరమానందమును ఇచ్చే ముక్తి నాలుగు విధములని చెప్పబడినది. దానిని నేను మీకు చెప్పుచున్నాను. వినుడు (2). సారూప్యము, సాలోక్యము, సాన్నిధ్యము మరియు సాయుజ్యము. అని ముక్తి నాలుగు విధములు. వాటిలో సాయుజ్యముక్తి ఈ వ్రతముచే లభించును (3). ఓ మహర్షులారా! కేవలము శివుడు మాత్రమే ముక్తిని ఇచ్చునని చెప్పబడినది. బ్రహ్మాదులు ముక్తిను ఇచ్చువారు కారు. వారు కేవలము ధర్మార్థ కామములను మాత్రమే ఇచ్చెదరు (4). బ్రహ్మాదులు త్రిగుణములకు అధీశ్వరులు. శివుడు త్రిగుణములకు అతీతుడు. ఆయన వికారములు లేని పరంబ్రహ్మ, ప్రకృతికి అతీతుడగు తురీయుడు (5), జ్ఞానస్వరూపుడు, వినాశము లేనివాడు, సాక్షి,

జ్ఞానముచే పొందదగిన వాడు, అద్వితీయుడు అగు ఆయన మాత్రమే స్వయముగా ముక్తిని ఇచ్చును. ధర్మార్థ కామములను ఇచ్చువాడు కూడ ఆయనయే (6). సర్వవిధములుగా మానవులకు దుర్లభమైన కైవల్యమనే ఐదవ ముక్తి గలదు. ఓ మహర్షులారా! దాని లక్షణమును చెప్పెదను. వినుడు (7). ఎవనినుండి ఈ జగత్తు సర్వము ఉదయించుచున్నదో, ఎవనిచే పాలించబడుచున్నదో, ఎవనియందు లీనమగునో, ఎవనిచే ఈ జగత్తు వ్యాపించబడియున్నదో (8), అదియే శివస్వరూపమని చెప్పబడుచున్నది. ఓ మహర్షులారా! అది సకల నిష్కలభేదముచే ద్వివిధముగా నున్నదని వేదములు వర్ణించుచున్నవి.

విష్ణునా తచ్చ న జ్ఞాతం బ్రహ్మణా న చ తత్తథా ।
కుమారాద్యైశ్చ న జ్ఞాతం న జ్ఞాతం నారదేన వై ॥
శుకేన వ్యాసపుత్రేణ వ్యాసేన చ మునీశ్వరైః।
తత్పూర్వైశ్చాఖిలై ర్దేవైర్వేదైశ్శాస్త్రైస్తథా న హి ॥
సత్యం జ్ఞానమనంతం చ సచ్చిదానంద సంజ్ఞితమ్ ।
నిర్గుణో నిరుపాధిశ్చా వ్యయశ్శుద్ధో నిరంజనః ॥
న రక్తో నైవ పీతశ్చ న శ్వేతో నీల ఏవ చ ।
న హ్రస్వో న చ దీర్ఘశ్చ న స్థూలసూక్ష్మ ఏవ చ ॥
యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ ।
తదేవ పరమం ప్రోక్తం బ్రహ్మైవ శివసంజ్ఞకమ్ ॥
ఆకాశం వ్యాపకం యద్వత్తథైవ వ్యాపకం త్విదమ్ ।
మాయాతీతం పరాత్మానం ద్వంద్వాతీతం విమత్సరమ్ ॥
తత్ప్రాప్తిశ్చ భవేదత్ర శివజ్ఞానో దయాద్ధ్రువమ్ ।
భజనాద్వా శివస్యైవ సూక్ష్మమత్యా సతాం ద్విజాః ॥

దానిని విష్ణువు గాని, బ్రహ్మ గాని, కుమారస్వామి మొదలగు వారు గాని, నారదుడు గాని తెలియకుండిరి (10). వ్యాసుని పుత్రుడగు శుకుడు, వ్యాసుడు, మహర్షులు, వారికి పూర్వమునందు ఉన్న సకలదేవతలు, వేదములు మరియు శాస్త్రములు కూడ తెలియలేకపోయెను (11). బ్రహ్మ సత్య జ్ఞానానంతము. దానికి సచ్చిదానందమని పేరు. అది నిర్గుణము. దానికి ఉపాధులు లేవు. అది వినాశము లేనిది, కర్మలేపము లేనిదీ మరియు శుద్ధమైనది (12). అది ఎరుపు కాదు, పచ్చనిది కాదు, తెల్లనిది కాదు, నీలవర్ణము కలది కాదు. అది పొట్టి కాదు, పొడుగు కాదు. అది స్థూలమైనది కాదు, సూక్ష్మమైనది కాదు (13). వాక్కులు మనస్సుతో సహా దానిని పొందజాలక దానినుండి వెనుదిరిగినవి. ఆ పరంబ్రహ్మయే శివుడు అనే నామమును కలిగియున్నది అనీ ఋషులు చెప్పుచున్నారు (14). అది ఆకాశము వలే సర్వవ్యాపకము. పరమాత్మ మాయకు, ద్వంద్వములకు అతీతమై మత్సరము ఇత్యాది దోషములు లేనిదై ఉండును (15). ఓ బ్రాహ్మణులారా! శివజ్ఞానము ఉదయించుట ద్వారా గాని, లేదా సూక్ష్మబుద్ధితో శివుని సేవించుట ద్వారా గానీ దానిని సత్పురుషులు ఇహలోకములోనే నిశ్చయముగా పొందదగును.

జ్ఞానం తు దుష్కరం లోకే భజనం సుకరం మతమ్ ।
తస్మాచ్ఛివం చ భజత ముక్త్యర్థమపి సత్తమాః ॥
శివో హి భజనాధీనో జ్ఞానాత్మా మోక్షదః పరః ।
భక్త్యైవ బహవస్సిద్ధా ముక్తిం ప్రాపుః పరం ముదా ॥
జ్ఞానమాతా శంభు భక్తిర్ముక్తి భుక్తి ప్రదా సదా ।
సులభా యత్ప్రసాదాద్ధి సత్ప్రేమాంకుర లక్షణా ।
సా భక్తిర్ద్వి విధా జ్ఞేయా సగుణా నిర్గుణా ద్విజాః ।
వైధీ స్వాభావికీ యా యా వరా సా సా స్మృతా పరా ॥
నైష్ఠిక్య నైష్ఠికీ భేదాద్ద్వి విధైవ హి కీర్తితా ।
షడ్విధా నైష్ఠికీ భేదాద్ద్వితీయైక విధా స్మృతా ॥
విహితావిహితా భేదాత్తా మనేకాం విదుర్బుధాః ।
తయోర్బహు విధత్వాచ్చ విస్తారో న హి వర్ణ్యతే ॥
తే నవాంగే ఉభే జ్ఞేయే శ్రవణాదిక భేదతః ।
సుదుష్కరే తత్ప్రసాదం వినా చ సుకరే తతః ॥
భక్తిజ్ఞానే న భిన్నే హి శంభునా వర్ణితే ద్విజాః ।
తస్మాద్భేదో న కర్తవ్య స్తత్కర్తుస్సర్వదా సుఖమ్ ॥
విజ్ఞానం న భవత్యేవ ద్విజా భక్తి విరోధినః ।
శంభుభక్తి కరస్యైవ భవేత్ జ్ఞానోదయో ద్రుతమ్ ॥
తస్మాద్భక్తి ర్మహేశస్య సాధనీయా మునీశ్వరాః ।
తయైవ నిఖిలం సిద్ధం భవిష్యతి న సంశయః ॥
ఇతి పృష్టం భవద్భిర్యత్తదేవ కథితం మయా ।
తచ్ఛ్రు త్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥
ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం ముక్తి నిరూపణం నామ
ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః.

లోకములో జ్ఞానము మిక్కిలి కఠినమైనది. కానీ భక్తి తేలికయని పెద్దలు చెప్పెదరు. ఓ సత్పురుషులారా! కావున ముక్తి కొరకు కూడ శివుని సేవించుడు (17). జ్ఞానస్వరూపుడు, పరంబ్రహ్మ అగు శివుడు సేవకు అధీనుడై మోక్షమును ఇచ్చును. అనేకులు సర్వోత్కృష్టమగు మోక్షమును భక్తిచే మాత్రమే ఆనందముగా పొందగల్గిరి (18). సర్వదా భుక్తిని మరియు ముక్తిని ఇచ్చే శంభుని యందలి భక్తి జ్ఞానమునకు తల్లి. శుద్ధమగు ప్రేమ అంకురించుటయే దీని లక్షణము. ఇది శివుని అనుగ్రహముచే లభించును (19). ఓ బ్రాహ్మణులారా! సగుణము, నిర్గుణము అని భక్తి ద్వివిధముగా నున్నది. విధి విహితమైనది మరియు స్వభావసిద్ధమైనది అగు భక్తి సర్వశ్రేష్టమని చెప్పబడినది (20). ఆ భక్తి నైష్ఠికీ (పూజాదికము కలది), అనైష్ఠికీ (పూజాదికము లేనిది) అని మరల ద్వివిధముగా నున్నది. నైష్ఠికీ భక్తిలో ఆరు భేదములు ఉండగా, అనైష్ఠికీ భక్తిలో భేదములు లేవు (21). విహితము, అవిహితము అని భక్తిలో అనేకభేదములు గలవని పండితులు చెప్పుచున్నారు. ఆ రెండింటిలో అనేకరకములు ఉండుటచే వివరములు వర్ణించబడుట లేదు (22). ఆ రెండు విధముల భక్తియందు శ్రవణము మొదలగు తొమ్మిది అంగములు గలవు. శివుని అనుగ్రహముచే తేలికగా సాధించదగిన ఈ భక్తి ఆ అనుగ్రహము లేనిచో దుష్కరమగును (23), ఓ బ్రాహ్మణులారా! భక్తి జ్ఞానములలో భేదము లేదని శంభుడు వర్ణించి యున్నాడు. కావున, వాటిలో భేదమును పాటించరాదు. వాటిని ఆచరించు వానికి సర్వకాలములలో సుఖము లభించును (24). ఓ బ్రాహ్మణులారా! భక్తిని వ్యతిరేకించు వానికి జ్ఞానము ఉదయించు ప్రసక్తి లేదు. శంభునియందు శ్రేష్ఠమగు భక్తి గలవానికి మాత్రమే శీఘ్రముగా జ్ఞానము ఉదయించును (25). ఓ మహర్షులారా! కావున మహేశ్వరునియందు భక్తిని సాధించవలెను. దానివలననే సర్వము సిద్ధించుననుటలో సందేహము లేదు (26). ఈ విధముగా మీరు అడిగినదానికి సమాధానమును నేను చెప్పియుంటిని. దీనిని విన్నవారికి పాపములన్నియు నశించుననుటలో సందేహము లేదు.

శ్రీ శివమహాపురాణములోని కోటిరుద్ర సంహితయందు ముక్తి నిరూపణమనే నలుబది ఒకటవ అధ్యాయము ముగిసినది.

42 – సగుణ నిర్గుణ భేదము

ఋషయ ఊచుః ।

శివః కో వా హరిః కో వా రుద్రః కో వా విధిశ్చ కః ।
ఏతేషు నిర్గుణః కో వా హ్యేతం నశ్ఛింధి సంశయమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

శివుడు ఎవరు? విష్ణువు ఎవరు? రుద్రుడు ఎవరు? బ్రహ్మ ఎవరు? వీరిలో నిర్గుణుడు ఎవరు? మా ఈ సంశయమును తొలగించుము.

సూత ఉవాచ ।

యచ్చాదౌ హి సముత్పన్నం నిర్గుణాత్పర మాత్మనః ।
తదేవ శివసంజ్ఞం హి వేదవేదాంతినో విదుః ॥
తస్మాత్ప్రకృతి రుత్పన్నా పురుషేణ సమన్వితా ।
తాభ్యాం తపః కృతం తత్ర మూలస్థే చ జలే సుధీః ॥
పంచ క్రోశీతి విఖ్యాతా కాశీ శర్వాతివల్లభా ।
వ్యాప్తం చ సకలం హ్యేతత్తజ్జలం విశ్వతో గతమ్ ॥
సంభావ్య మాయయా యుక్తస్తత్ర సుప్తో హరిస్స వై।
నారాయణేతి విఖ్యాతః ప్రకృతిర్నారాయణీ మతా ॥
తన్నాభికమలే యో వై జాతస్స చ పితామహః ।
తేనైవ తపసా దృష్టస్స వై విష్ణురుదాహృతః ॥
ఉభయోర్వాదశమనే యద్రూపం దర్శితం బుధాః ।
మహాదేవేతి విఖ్యాతం నిర్గుణేన శివేన హి ॥
తేన ప్రోక్తమహం శంభుర్భవిష్యామి కభాలతః।
రుద్రో నామ స విఖ్యాతో లోకాను గ్రహ కారకః ॥
ధ్యానార్థం చైవ సర్వేషామరూపో రూపవానభూత్ ।
స ఏవ చ శివస్సాక్షాద్భక్త వాత్సల్య కారకః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

నిర్గుణ పరమాత్మ నుండి ఏదైతే ముందుగా జన్మించినదో అదియే శివ అనే నామమును పొందునని వేద వేదాంతవేత్తలు చెప్పుచున్నారు (2). ఆ శివునినుండి పురుషునితో కూడియున్న ప్రకృతి పుట్టెను. వివేకియగు పురుషుడు ప్రకృతితో కలిసి మూలములోనున్న జలములో తపస్సును చేసెను (3). పంచక్రోశి అని పేరు గాంచి శివునకు అతిప్రియమైన కాశీనగరము తప్ప మిగిలిన విశ్వమంతయు ఈ జలముతో నిండియుండెను (4). దీనిని చూచి నారాయణి అనబడే మాయ (ప్రకృతి) తో కూడియున్న నారాయణనామధేయుడై హరి ఆ జలము నందు నిద్రించెను (5). ఆయన నాభికమలమునుండి పితామహుడు జన్మించెను. ఆయన తపస్సును చేసి ఆ విష్ణువును దర్శించెను (6). ఓ విద్వాంసులారా! వారి ఇదద్రి వాదమును శమించిన తరువాత నిరుణుడగు శివుడు

42 - సగుణ నిర్గుణ భేదము

ఋషయ ఊచుః ।

శివః కో వా హరిః కో వా రుద్రః కో వా విధిశ్చ కః ।
ఏతేషు నిర్గుణః కో వా హ్యేతం నశ్ఛింధి సంశయమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి -

శివుడు ఎవరు? విష్ణువు ఎవరు? రుద్రుడు ఎవరు? బ్రహ్మ ఎవరు? వీరిలో నిర్గుణుడు ఎవరు? మా ఈ సంశయమును తొలగించుము.

సూత ఉవాచ ।

యచ్చాదౌ హి సముత్పన్నం నిర్గుణాత్పర మాత్మనః ।
తదేవ శివసంజ్ఞం హి వేదవేదాంతినో విదుః ॥
తస్మాత్ప్రకృతి రుత్పన్నా పురుషేణ సమన్వితా ।
తాభ్యాం తపః కృతం తత్ర మూలస్థే చ జలే సుధీః ॥
పంచ క్రోశీతి విఖ్యాతా కాశీ శర్వాతివల్లభా ।
వ్యాప్తం చ సకలం హ్యేతత్తజ్జలం విశ్వతో గతమ్ ॥
సంభావ్య మాయయా యుక్తస్తత్ర సుప్తో హరిస్స వై।
నారాయణేతి విఖ్యాతః ప్రకృతిర్నారాయణీ మతా ॥
తన్నాభికమలే యో వై జాతస్స చ పితామహః ।
తేనైవ తపసా దృష్టస్స వై విష్ణురుదాహృతః ॥
ఉభయోర్వాదశమనే యద్రూపం దర్శితం బుధాః ।
మహాదేవేతి విఖ్యాతం నిర్గుణేన శివేన హి ॥
తేన ప్రోక్తమహం శంభుర్భవిష్యామి కభాలతః।
రుద్రో నామ స విఖ్యాతో లోకాను గ్రహ కారకః ॥
ధ్యానార్థం చైవ సర్వేషామరూపో రూపవానభూత్ ।
స ఏవ చ శివస్సాక్షాద్భక్త వాత్సల్య కారకః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను -

నిర్గుణ పరమాత్మ నుండి ఏదైతే ముందుగా జన్మించినదో అదియే శివ అనే నామమును పొందునని వేద వేదాంతవేత్తలు చెప్పుచున్నారు (2). ఆ శివునినుండి పురుషునితో కూడియున్న ప్రకృతి పుట్టెను. వివేకియగు పురుషుడు ప్రకృతితో కలిసి మూలములోనున్న జలములో తపస్సును చేసెను (3). పంచక్రోశి అని పేరు గాంచి శివునకు అతిప్రియమైన కాశీనగరము తప్ప మిగిలిన విశ్వమంతయు ఈ జలముతో నిండియుండెను (4). దీనిని చూచి నారాయణి అనబడే మాయ (ప్రకృతి) తో కూడియున్న నారాయణనామధేయుడై హరి ఆ జలము నందు నిద్రించెను (5). ఆయన నాభికమలమునుండి పితామహుడు జన్మించెను. ఆయన తపస్సును చేసి ఆ విష్ణువును దర్శించెను (6). ఓ

విద్వాంసులారా! వారి ఇద్దరి వాదము శమించిన తరువాత నిర్గుణుడగు శివుడు చూపించిన రూపమునకు మహాదేవుడని పేరు వచ్చినది (7). నేను బ్రహ్మయొక్క లలాటమునుండి జన్మించెదననీ ఆ శంభుడు చెప్పను. ఆయనయే రుద్రుడై లోకములను అనుగ్రహించెను (8). సర్వ ప్రాణులు ధ్యానమును చేయుట కొరకై రూపము లేని ఆ శివుడు రూపము కలవాడు ఆయెను. ఆ సరూపుడే భక్తుల యందు ప్రేమను వర్షించే శివుడు అయి ఉన్నాడు.

శివే త్రిగుణసంభిన్నే రుద్రే తు గుణధామని ।

వస్తుతో న హి భేదోఽస్తి స్వర్ణే తద్భూషణే యథా ॥

సమానరూపకర్మాణౌ సమభక్త గతిప్రదౌ ।

సమానాఖిల సంసేవ్యౌ నానాలీలా విహారిణౌ ॥

సర్వథా శివరూపో హి రుద్రో రౌద్రపరాక్రమః।

ఉత్పన్నో భక్తకార్యార్థం హరిబ్రహ్మ సహాయకృత్ ॥

అన్యే చ యే సముత్పన్నా యథానుక్రమతో లయమ్ ।

యాంతి నైవ తథా రుద్రశ్శివే రుద్రో విలీయతే ॥

తే వై రుద్రం మిలిత్వా తు ప్రయాంతి ప్రకృతి ఇమే।

ఇమాన్ రుద్రో మిలిత్వా తు న యాతి శ్రుతిశాసనమ్ ॥

సర్వే రుద్రం భజంత్యేవ రుద్రః కంచిద్భజేన్న హి।

స్వాత్మనా భక్తవత్సల్యాద్భజత్యేవ కదాచన ॥

అన్యం భజంతి యే నిత్యం తస్మింస్తే లీనతాం గతాః ।

తేనైవ రుద్రం తే ప్రాప్తాః కాలేన మహతా బుధాః ॥

త్రిగుణాతీతుడగు శివునకు గుణములకు ధామయగు రుద్రునకు, బంగారమునకు ఆభరణమునకు వలె వస్తుతత్త్వము నందు భేదము లేదు (10). వారిద్దరు సమానమైన రూపము మరియు కర్మ గలవారు. భక్తులకు వారు సమానముగా ఉత్తమగతిని ఇచ్చెదరు. అందరికి వారు సమానముగా సేవించదగినవారు. వారు అనేకలీలలను ప్రకటించుచూ విహరించెదరు (11). భయంకర పరాక్రమము గల రుద్రుడు అన్ని విధములుగా శివరూపుడే. ఆయన భక్తుల కార్యమును నెరవేర్చుటకై ఉదయించి బ్రహ్మవిష్ణువులకు సాహాయ్యమునందించినాడు (12). మిగిలిన వారు అందరు ఏ క్రమములో జన్మించిరో, అదే క్రమములో లయమును పొందెదరు. కానీ రుద్రుడు అట్లు లయము కాడు. ఆయన శివునిలో ఐక్యమగును (13). ప్రకృతిజన్యములగు కార్యములన్నియు రుద్రుని కలిసి లయమును పొందును. కాని రుద్రుడు వాటితో కలిసి లయమును పొందడని వేదముయొక్క అనుశాసనము (14). సర్వులు రుద్రుని నిశ్చయముగా సేవించుచున్నారు. కాని రుద్రుడు ఇతరులను సేవించుట లేదు. కానీ ఆయన స్వరూపతః భక్తుల యందు ప్రేమ కలవాడు గనుక కాదాచిత్కముగా తనంత తానుగా సేవించవచ్చును (15). ఓ విద్వాంసులారా! నిత్యము ఇతరులను సేవించువారు వారిలోననే లీనమగుదురు. కావున వారు చిరకాలము తరువాత రుద్రునిలోననే లీనమగుదురు.

రుద్రభక్తాస్తు యే కేచిత్తత్ క్షణం శివతాం గతాః ।
అన్యాపేక్షా న వై తేషాం శ్రుతియేషా సనాతనీ ॥

అజ్ఞానం వివిధం హ్యేతద్విజ్ఞానం వివిధం న హి ।
తత్ప్రకారమహం వక్ష్యే శృణుతాదరతో ద్విజాః ॥

బ్రహ్మాది తృణపర్యంతం యత్కించిద్దృశ్యతే త్విహ ।
తత్సర్వం శివ ఏవాస్తి మిథ్యా నానాత్వ కల్పనా ॥

సృష్టేః పూర్వం శివః ప్రోక్తస్సృష్టేర్మధ్యే శివస్తథా ।
సృష్టే రంతే శివః ప్రోక్తస్సర్వ శూన్యే తదా శివః ॥

తస్మాచ్చ తుర్గుణః ప్రోక్తశ్శివ ఏవ మునీశ్వరాః।
స ఏవ సగుణో జ్ఞేయశ్శక్తి మత్త్వాద్ద్విధాపి సః ॥

రుద్రభక్తులు ఆ క్షణము నందే శివునిలో ఐక్యమగుదురనియు, వారికి ఇతరసాధనములతో పని లేదనియు అనాదియగు వేదము చెప్పుచున్నది (17). అజ్ఞానములో అనేక భేదములు గలవు. కానీ ఈ జ్ఞానములో వివిధత్వము లేదు. ఓ బ్రాహ్మణులారా! దాని వివరములను చెప్పెదను. ఆదరముతో వినుడు (18). బ్రహ్మ మొదలుకొని గడ్డిపోచ వరకు ఈ జగత్తులో కానవచ్చే సర్వము మిథ్య. ఈ నానాత్వము కల్పితము. ఈ సర్వము శివునికంటే భిన్నముగా లేదు (19). సృష్టికి పూర్వము ఉన్నది శివుడే. సృష్టికి మధ్యలో ఉన్నది శివుడే. సృష్టి నశించిన తరువాత ఉండేది శివుడే. సర్వశూన్యావస్థలోనైననూ ఉండేది శివుడే (20). ఓ మహర్షులారా! అందువలననే శివునియందు మాత్రమే నాలుగు గుణములు కలవని చెప్పెదరు. సగుణుడు కూడ ఆయనయే. శక్తిసమేతుడగుటచే ఆయనయే సగుణనిర్గుణభేదముచే భాసిల్లుచున్నాడు.

యేనైవ విష్ణవే దత్తాస్సర్వే వేదాస్సనాతనాః ।
వర్ణా మాత్రా హ్యనేకాశ్చ ధ్యానం స్వస్య చ పూజనమ్ ॥

ఈశానస్సర్వ విద్యానాం శ్రుతిరేషా సనాతనీ ।
వేదకర్తా వేదపతిస్తస్మా చ్ఛంభురుదాహృతః ॥

స ఏవ శంకర స్సాక్షాత్సర్వాను గ్రహకారకః।
కర్తా భర్తా చ హర్తా చ సాక్షీ నిర్గుణ ఏవ సః ॥

అన్యేషాం కాలమానం చ కాలస్య కలనా న హి ।
మహాకాలస్స్వయం సాక్షాన్మహాకాలీ సమాశ్రితః ॥

తథా చ బ్రాహ్మణా రుద్రం తథా కాలీం ప్రచక్షతే ।
సర్వం తాభ్యాం తతః ప్రాప్తమిచ్ఛయా సత్యలీలయా ॥

న తస్యోత్పాదకః కశ్చిద్భర్తా హర్తా న తస్య హి ।
స్వయం సర్వస్య హేతుస్తే కార్య భూతా చ్యుతాదయః ॥

స్వయం చ కారణం కార్యం స్వస్య నైవ కదాచన ।
ఏకో ప్యనేకతాం యాతోప్యనేకో ప్యేకతాం వ్రజేత్ ॥

ఏకం బీజం బహిర్భూత్వా పునర్బీజం చ జాయతే ।
బహుత్వే చ స్వయం సర్వం శివరూపీ మహేశ్వరః ॥
ఏతత్పరం శివజ్ఞానం తత్త్వతస్తదుదాహృతమ్ ।
జానాతి జ్ఞానవానేవ నాన్యః కశ్చిదృషీశ్వరాః॥

ఆ శివుడే స్వయముగా సనాతనములగు నాలుగు వేదములను, అనేకములగు వర్ణములను, మాత్రలను, ధ్యానమును మరియు తనను పూజించు విధిని విష్ణువునకు ఇచ్చెను (22). విద్యలన్నింటికి ఆయనయే ఈశ్వరుడని సనాతనమగు వేదము చెప్పుచున్నది. కావున, వేదములను రచించినవాడు, వేదములకు అధిపతి శంభుడేననీ మహర్షులు చెప్పుచున్నారు (23). సర్వులను అనుగ్రహించువాడు, జగత్తుయొక్క సృష్టిస్థితిలయములను చేయువాడు, సాక్షి మరియు నిర్గుణుడు అగు ఆ పరంబ్రహ్మ సాక్షాత్తుగా శంకరుడే (24). సర్వజీవులకు ఆయుర్దాయము యొక్క పరిగణన కలదు. కాని కాలస్వరూపుడగు శివునకు ఈ పరిగణనతో సంబంధము లేదు. ఆయనయే మహాకాళితో గూడి స్వయముగా మహాకాల స్వరూపుడై ఉన్నాడు (25). బ్రాహ్మణులు వారినే రుద్రుడు మరియు కాళి అని వర్ణించుచున్నారు. ఈ సర్వము వారి ఇచ్ఛచే మరియు వారి సత్యలీలచే వారినుండి ఉద్భవించినది (26). శివునకు కారణము లేదు. శివునకు పోషించువాడు గాని, లయము చేయువాడు గాని లేడు. ఆయనయే స్వయముగా సర్వకారణకారణుడై ఉన్నాడు. అచ్యుతుడు మొదలగు వారందరు కార్యస్వరూపులు (27). కారణస్వరూపుడగు ఆయనకు మరియొక్క కారణము లేదు. ఆయన ఒక్కడుగానుండి అనేకత్వమును, అనేకస్వరూపుడే అయిననూ ఏకత్వమును పొందుచుండును (28). ఒకే బీజము వృక్షరూపములో ప్రకటమై మరల బీజములకు జన్మనిచ్చును. ఆ నానాత్వమంతయూ ఆ వృక్షములో అంతర్గతమగును. శివస్వరూపుడగు మహేశ్వరుని విషయములో కూడ ఇదియే వ్యవస్థ (29). శివుని యొక్క ఈ పరమ జ్ఞానమును నేను యథాతథముగా చెప్పితిని. ఓ మహర్షులారా! దీనిని జ్ఞాని మాత్రమే తెలుసుకొన గలుసు. అజ్ఞానికి ఇది తెలియదు.

మునయ ఊచుః ।

జ్ఞానం సలక్షణం బ్రూహి యద్ జ్ఞాత్వా శివతాం వ్రజేత్ ।

కథం శివశ్చ తత్సర్వం సర్వం వా శివ ఏవ చ ॥

మునులు ఇట్లు పలికిరి -

ఏ జ్ఞానముచే మానవుడు శివునితో ఐక్యమగునో, అట్టి జ్ఞానమును లక్షణసహితముగా చెప్పుము. శివుడు ఈ సర్వముగా ఎట్లు అయినాడు? సర్వము శివునియందు ఎట్లు ఉన్నది?

వ్యాస ఉవాచ ।

ఏతదాకర్ణ్య వచనం సూతః పౌరాణికోత్తమః ।

స్మృత్వా శివపదాంభోజం మునీంస్తాన బ్రవీద్వచః ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం సగుణ నిర్గుణ భేదవర్ణనం నామ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః.

వ్యాసుడు ఇట్లు పలికెను -

పౌరాణికులలో ఉత్తముడగు సూతుడు ఈ వచనమును విని శివుని పాదపద్మములను స్మరించి ఆ మునులతో ఇట్లు పలికెను.

శ్రీ శివ మహాపురాణము లోని కోటిరుద్ర సంహియందు సగుణ నిర్గుణ భేదమును వర్ణించే నలుబది రెండవ అధ్యాయము ముగిసినది.

43 – జ్ఞాన నిరూపణము

సూత ఉవాచ।

శ్రూయతామృషయస్సర్వే శివజ్ఞానం యథాశ్రుతమ్ ।
కథయామి మహాగుహ్యం పరముక్తి స్వరూపకమ్ ॥
కనారద కుమారాణాం వ్యాసస్య కపిలస్య చ ।
ఏతేషాం చ సమాజే తైర్నిశ్చిత్య సముదాహృతమ్ ॥
ఇతి జ్ఞానం సదా జ్ఞేయం సర్వం శివమయం జగత్ ।
శివస్సర్వమయో జ్ఞేయస్సర్వజ్ఞేన విప శ్చితా ॥
ఆబ్రహ్మతృణపర్యంతం యత్కించిద్దృశ్యతే జగత్ ।
తత్సర్వం శివ ఏవాస్తి స దేవశ్శి వ ఉచ్యతే ॥
యదేచ్ఛా తస్య జాయేత తదా చ క్రియతే త్విదమ్ ।
సర్వం స ఏవ జానాతి తం న జానాతి కశ్చన ॥
రచయిత్వా స్వయం తచ్చ ప్రవిశ్య దూరతః స్థితః ।
స తత్ర చ ప్రవిష్టోఽసౌ నిర్లిప్తశ్చిత్స్వ రూపవాన్ ॥
యథా చ జ్యోతిషశ్చైవ జలాదౌ ప్రతిబింబతా ।
వస్తుతో న ప్రవేశో వై తథైవ చ శివస్స్వయమ్ ॥
వస్తుతస్తు స్వయం సర్వం క్రమో హి భాసతే శుభః ।
అజ్ఞానం చ మతేర్భేదో నాస్త్యన్యచ్చ ద్వయం పునః ॥
దర్శనేషు చ సర్వేషు మతిభేదః ప్రదర్శ్యతే ।
పరం వేదాంతినో నిత్యమద్వైతం ప్రతిచక్షతే ॥
స్వస్యాప్యంశస్య జీవోంశో హ్యవిద్యామోహితోఽవశః ।
అన్యోఽహమితి జానాతి తయా ముక్తో భవేచ్ఛివః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ ఋషులారా! పరమ రహస్యము, పరమోక్షస్వరూపము అగు శివజ్ఞానమును నేను విన్నదా◌ానికి అనురూపముగా చెప్పుచున్నాను. మీరు అందరు వినుడు (1). బ్రహ్మ నారదుడు, కుమారస్వామి, వ్యాసుడు మరియు కపిలుడు అను వారి సమాజములో ఇది నిశ్చయించబడి ప్రవచింపబడినది (2). సర్వమును తెలిసిన విద్వాంసుడు సర్వజగత్తు శివమయమనియు, శివుడు సర్వాత్మకుడనియు సర్వదా తెలియవలెను (3). బ్రహ్మతో మొదలిడి గడ్డిపోచవరకు గల దృశ్యజగత్తు సర్వము శివుడే అయి ఉన్నది. ఆ శివుడు ప్రకాశస్వరూపుడు (4). ఆయన సంకల్పము కలిగినప్పుడు ఈ జగత్తు సృష్టించబడును. ఆయనకు సర్వము తెలియును. కాని ఆయనను తెలిసినవాడు లేడు (5). ఆయన ఈ జగత్తును నిర్మించి దానిలో ప్రవేశించి దూరముగా నున్నాడు. కాని లేపము లేనివాడు మరియు చైతన్యస్వరూపుడు అగు ఆ పరమేశ్వరుడు వాస్తవముగా ప్రవేశించలేదు (6).

సూర్యుడు నీరు మొదలగు వాటియందు ప్రతిఫలించును. సూర్యుడు యథార్థముగా ప్రవేశించుట లేదు. శివుడు కూడ అటులనే చేతనుడై ప్రతిఫలించుచున్నాడు (7). శుభకరుడగు శివుడే స్వయముగా సర్వజగద్రూపములో భాసించుచున్నాడు. బుద్ధియందలి అజ్ఞానమే భేదదర్శనహేతువు అగుచున్నది. వాస్తవముగా ద్వితీయవస్తువు లేదు (8). దర్శనశాస్త్ర కారులందరిలో అభిప్రాయ భేదములు గలవు. కాని వేదాంతులు నిత్యమగు అద్వైతమును వర్ణించుచున్నారు (9). జీవుడు స్వయముగా పరమేశ్వరుని అంశవంటి అంశయే అయినా, అజ్ఞానముచే మోహితుడై దానిచే పరవశుడై తనను ఈశ్వరభిన్నునిగా భావించుచున్నాడు. కాని ఆ అజ్ఞానము తొలగి పోగానే జీవుడు శివుడు అగును .

సర్వం వ్యాప్య శివస్సాక్షాద్ వ్యాపకస్సర్వ జంతుషు ।
చేతనాచేతనేశోఽపి సర్వత్ర శంకరస్స్వయమ్ ॥
ఉపాయం యః కరోత్యస్య దర్శనార్థం విచక్షణః ।
వేదాంతమార్గమాశ్రిత్య తద్దర్శనఫలం లభేత్ ॥
యథాగ్నిర్వ్యాప కశ్చైవ కాష్ఠే కాష్ఠే చ తిష్ఠతి ।
యో వై మంథతి తత్కాష్ఠం స వై పశ్యత్య సంశయమ్ ॥
భక్త్యాదిసాధనానీహ యః కరోతి విచక్షణః ।
స వై పశ్యత్యవశ్యం హి తం శివం నాత్ర సంశయః ॥
శివశ్శివ శ్శివశ్చైవ నాన్యదస్తీతి కించన ।
భ్రాంత్యా నానాస్వరూపో హి భాసతే శంకరస్సదా ॥
యథా సముద్రో మృచ్చైవ సువర్ణమథవా పునః ।
ఉపాధితో హి నానత్వం లభతే శంకరస్తథా ॥
కార్యకారణ యోర్భేదో వస్తుతో న ప్రవర్తతే ।
కేవలం భ్రాంతిబుద్ధ్యైవ తదభావే స నశ్యతి ॥

సర్వవ్యాపకుడు, స్థావర జంగమాత్మకమగు జగత్తునకు ప్రభువు, మంగళకరుడు అగు శివుడు స్వయముగా సర్వమును సర్వదేశములలో వ్యాపించియున్నాడు (11). ఏ విద్వాంసుడైతే ఆ పరమేశ్వర దర్శనము కొరకై ఉపనిషత్ప్రతి పాదితమైన మార్గములో యత్నించునో, వానికి దర్శనము మరియు దాని ఫలమగు మోక్షము లభించును (12). వ్యాపకుడగు అగ్ని కట్టెలన్నిటి యందు ఉన్నాడు. కాని ఎవడైతే ఆ కట్టెను రాపిడి చేయునో, వానికి మాత్రమే నిస్సందేహముగా అగ్ని దర్శనము నిచ్చును (13). ఏ విద్వాంసుడైతే ఇహ లోకములో భక్తి మొదలగు సాధనముల ననుష్ఠించునో, వాడు మాత్రమే నిశ్చితముగా నిస్సందేహముగా ఆ శివుని దర్శించును (14). ఈ జగత్తులో శివుడు తక్క మరియొక తత్త్వము లేదు. కాని శంకరుడు భ్రాంతిచే సర్వదా నానారూపములుగా భాసించుచున్నాడు (15). సముద్రము, మట్టి మరియు బంగారము ఉపాధిమూలకముగనే నానాత్వమును పొందుచున్నవి. అటులనే శంకరుడు కూడ ఉపాధిచే అనేకముగా కానవచ్చుచున్నాడు (16). కార్యకారణముల మధ్య యథార్థమైన భేదము లేదు. కేవలము భ్రాంతిబుద్ధిచే మాత్రమే ద్వైతము

యథార్థమైన భేదము లేదు. కేవలము భ్రాంతిబుద్ధిచే మాత్రమే ద్వైతము భాసించుచున్నది. భ్రాంతి లేనిచో ద్వైతము కూడ మాయమగును .

తదా బీజాత్ప్రరోహశ్చ నానాత్వం హి ప్రకాశయేత్ ।
అంతే చ బీజమేవ స్యాత్తత్ప్రరోహశ్చ నశ్యతి ॥
జ్ఞానీ చ బీజమేవ స్యా త్ప్రరోహో వికృతిర్మతా ।
తన్నివృత్తౌ పునర్ జ్ఞానీ నాత్ర కార్యా విచారణా ॥
సర్వం శివశ్శివస్సర్వం నాస్తి భేదశ్చ కశ్చన।
కథం చ వివిధం పశ్యత్యేకత్వం చ కథం పునః ।
యథైకం చైవ సూర్యాఖ్యం జ్యోతిర్నానావిధం జనైః ।
జలాదౌ చ విశేషణ దృశ్యతే తత్తథైవ సః ॥
సర్వత్ర వ్యాపకశ్చైవ స్పర్శత్వం న నిబధ్యతే ।
తథైవ వ్యాపకో దేవో బధ్యతే న క్వచిత్స వై ॥
సాహంకారస్తథా జీవస్తన్ముక్త శ్శంకరస్స్వయమ్ ।
జీవస్తుచ్ఛః కర్మభోగీ నిర్లిప్తశ్శంకరో మహాన్ ॥
యథైకం చ సువర్ణాది మిలితం రజతాదినా ।
అల్పమూల్యం ప్రజాయేత తథా జీవోఽప్యహంయుతః ॥

అప్పుడు బీజము నుండి అంకురము ఉదయించి శాఖాపత్రాది నానాత్వము ప్రకటమగును. మరల అంతము నందు అంకురము మొదలైనవి నశించి బీజము మాత్రమే మిగులును (18). జ్ఞాని బీజము వంటి వాడు. అతనిలో వచ్చు వికారములు అంకురము. అంకురము నశించగానే అతడు మరల జ్ఞాని యగుననుటలో సందేహము లేదు (19). సర్వము శివుడే. శివుడే సర్వము. భేదము లేశమైననూ లేదు. అట్లైనచో, ఈ నానాత్వము కనబడుటకు కారణమేమి? నానాత్వమునుండి మరల ఏకత్వములోనికి వచ్చుట ఎట్లు? (20) సూర్యుడు అనే జ్యోతిర్మండలము ఒక్కటియే అయిననూ, జనులచే నానారూపములలో దర్శించబడుచున్నది. జలము మొదలగు వాటియందు సూర్యుడు భిన్నభిన్నముగా దర్శనమిచ్చుచున్నాడు. అదే విధముగా పరమేశ్వరుని యందు ద్వైతము భాసించుచున్నది (21). ఆకాశము సర్వవ్యాపకమే అయిననూ దానికి దేనితోనైననూ సంగము మరియు బంధము లేదు. అటులనే సర్వవ్యాపకుడగు పరమేశ్వరుడు దేనిచేతనైననూ బంధించబడుటలేదు (22). అహంకారముతో కూడిన చైతన్యము జీవుడు కాగా, అహంకారవినిర్ముక్తమైన చైతన్యమే స్వయముగా శివుడు అగుచున్నది. జీవుడు కర్మఫలములననుభవించే అల్పుడు కాగా, శంకరుడు లేపము లేని బ్రహ్మ (23). బంగారమును వెండి మొదలగు వాటితో కలిపినచో, దాని విలువ తగ్గిపోవును. అటులనే అహంకారముతో కూడిన జీవుని మహత్త్వము తగ్గిపోవును.

యథైవ హి సువర్ణాది క్షారాదేశ్శోధితం శుభమ్ ।
పూర్వవన్మూల్యతాం యాతి తథా జీవోఽపి సంస్కృతేః ॥
ప్రథమం సద్గురుం ప్రాప్య భక్తి భావ సమన్వితః ।
శివబుద్ధ్యా కరోత్యుచ్చైః పూజనం స్మరణాదికమ్ ॥
తద్బుద్ధ్యా దేహతో యాతి సర్వపాపాదికో మలః।
తదాఽ జ్ఞానం చ నశ్యేత జ్ఞానవాన్ జాయతే యదా ॥
తదాహంకార నిర్ముక్తో జీవో నిర్మల బుద్ధిమాన్ ।
శంకరస్య ప్రసాదేన యాతి శంకరతాం పునః ॥
యథాదర్శ స్వరూపే చ స్వీయరూపం ప్రదృశ్యతే ।
తథా సర్వత్రగం శంభుం పశ్యతీతి సునిశ్చితమ్ ॥
జీవన్ముక్తస్స ఏవాసా దేహశీర్ణశ్శివో మిలేత్ ।
ప్రారబ్ధవశగో దేహస్తద్భిన్నో జ్ఞానవాన్మతః ॥
శుభం లబ్ధ్వా న హృష్యేత కుప్యేల్లబ్ధ్వాఽశుభం న హి ।
ద్వంద్వేషు సమతా యస్య జ్ఞానవానుచ్యతే హి సః ॥

కత్తి బంగారమును క్షారము మొదలగు వాటితో శుద్ధి చేసినచో, మరల పూర్వమునందలి విలువ లభించును. అటులనే , జీవుడు కూడ సంస్కారములచే శుద్ధిని పొందును (25). మానవుడు ముందుగా సద్గురువును పొంది భక్తి భావముతో కూడినవాడై గురువుయందు శివబుద్ధిని కలిగి అధికమగు పూజను మరియు భగవత్ స్మరణమును చేయవలెను (26). అట్టి సంస్కృత బుద్ధి యొక్క ప్రభావముచే దేహము నుండి సకల పాపములు మొదలగు దోషములు దూరమగును. అప్పుడు అజ్ఞానము కూడ నశించి ఆతడు జ్ఞానమును పొందును (27). అప్పుడా జీవుడు నిర్మలమగు బుద్ధి గలవాడై శంకరుని అనుగ్రహముచే అహంకారము నుండి వినిర్ముక్తుడై శంకరునిలో ఐక్యమగును (28). అపుడాతడు అద్దములో తన ముఖమును చూచు తీరున సర్వవ్యాపకుడగు శంభుని చూచుట నిశ్చితమగును (29). ఆతడే జీవన్ముక్తుడనబడును. ఆతని దేహము పడిపోయిన తరువాత ఆతడు శివునిలో ఐక్యమగును. దేహము ప్రారబ్ధకర్మానుసారముగా నడచును. కాని జ్ఞానీ దేహముకంటే భిన్నమైనవాడు (30). శుభము లభించినపుడు హర్షమును పొందరాదు. అశుభము కలిగినపుడు కోపించరాదు. సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వములయందు సమమగు చిత్తము కలవాడు మాత్రమే జ్ఞాని యనబడును.

ఆత్మయోగేన తత్త్వానామథవా చ వివేకతః ।
యథా శరీరతో యాయాచ్ఛరీరం ముక్తిమిచ్ఛతః ॥
సదాశివో విలీయేత ముక్తో విరహమేవ చ।
జ్ఞానమూలం తథాధ్యాత్మం తస్య భక్తిశ్శివస్య చ ॥
భక్తేశ్చ ప్రేమ సంప్రోక్తం ప్రేమ్ణశ్చ శ్రవణం తథా ।
శ్రవణాచ్చాపి సత్సంగస్సత్సంగాచ్చ గురుర్బుధః ॥
సంపన్నే చ తథా జ్ఞానే ముక్తో భవతి నిశ్చితమ్ ।
ఇతి చేత్ జ్ఞానవాన్ యో వై శంభుమేవ సదా జపేత్ ॥
అనన్యయా చ భక్త్యా వై యుక్తశ్శంభుం భజేత్పునః ।
అంతే చ ముక్తి మాయాతి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥
అతోఽధికో న దేవోఽస్తి ముక్తి ప్రాప్త్యై చ శంకరాత్ ।
శరణం ప్రాప్య యం చైవ సంసారాద్వినివర్తతే ॥
ఇతి మే వివిధం వాక్యమృషీణాం చ సమాగతైః ।
నిశ్చిత్య కథితం విప్రా ధియా ధార్యం ప్రయత్నతః ॥

ముక్తిని కోరువాడు మనస్సును నిరోధించి తత్త్వములను వివేచన చేసి శరీరభిన్నమైన ఆత్మను దర్శించవలెను (32). అధ్యాత్మయోగము మరియు శివునియందు భక్తి అనునవి జ్ఞానమునకు మూలములు. జ్ఞాని మోక్షమును పొంది సదాశివునిలో విలీనుడగును. ఆతనికి సంసారమునుండి విముక్తి లభించును (33). భక్తినుండి ప్రేమ, ప్రేమనుండి శ్రవణము, శ్రవణమునుండి సత్సంగము, సత్సంగమునుండి పండితుడగు గురువు లభించేదరు. అప్పుడు జ్ఞానము సంపన్నమై మానవుడు ముక్తుడగును. ఇది నిశ్చయము. కావున, వివేకి సర్వదా శంభుని భజించవలెను (34,35). సాధకుడు అన్యసంబంధము లేని భక్తితో కూడి శంభుని సేవించవలేను. ఆతనికి దేహత్యాగానంతరము ముక్తి లభించుననుటలో సందేహము లేదు (36), ముక్తిని పొందుటకొరకై శంకరునికంటే అధికమైన దైవము లేదు. ఆయనను శరణు పొందినవాడు సంసారము నుండి విముక్తిని పొందును (37). నేను వివిధ వచనములను నన్ను కలిసిన ఋషులతో సమాలోచన చేసి నిశ్చయించి చెప్పితిని. ఓ విప్రులారా! దీనిని ప్రయత్నపూర్వకముగా బుద్ధియందు ధరించుడు.

ప్రథమం విష్ణవే దత్తం శంభునా లింగసమ్ముఖే ।
విష్ణునా బ్రహ్మణే దత్తం బ్రహ్మణా సనకాదిషు ॥
నారదాయ తతః ప్రోక్తం తద్ జ్ఞానం సనకాదిభిః ।
వ్యాసాయ నారదేనోక్తం తేన మహ్యం కృపాలునా ॥
మయా చైవ భవద్భ్యశ్చ భవద్భిర్లో కహేతవే ।
స్థాపనీయం ప్రయత్నేన శివ ప్రాప్తికరం చ తత్ ॥
ఇతి వశ్చ సమాఖ్యాతం యత్పృష్టోఽహం మునీశ్వరాః ।
గోపనీయం ప్రయత్నేన కిమన్య చ్ఛ్రోతుమిచ్ఛథ ॥

ఈ జ్ఞానమును మున్ముందుగా శివుడు లింగసన్నిధిలో విష్ణువునకు ఇచ్చెను. విష్ణువు బ్రహ్మకు, బ్రహ్మ సనకాది మహర్షులకు చెప్పెను (39). తరువాత సనకాదులు ఈ జ్ఞానమును నారదునకు చెప్పిరి. నారదుడు వ్యాసునకు చెప్పెను. దయానిధియగు వ్యాసుడు నాకు చెప్పగా, నేను మీకు చెప్పితిని (40). మీరు లోకోపకారము కొరకై దీనిని ప్రయత్నపూర్వకముగా స్థిరము చేయుడు. ఈ జ్ఞానము శివుని పొందుటలో సహకరించును (41). ఓ మహర్షులారా! మీరు అడిగినదానికి నేను సమాధానమునిచ్చి యుంటిని. దీనిని మీరు రహస్యముగానుంచుడు. మీరు ఇంకనూ ఏమి వినగోరుచున్నారు?

వ్యాస ఉవాచ।

ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు ఋషయ ఆనందం పరమం గతాః ।
హర్షగద్గదయా వాచా నత్వా తే తుష్టువుర్ముహుః ॥

వ్యాసుడు ఇట్లు పలికెను –

ఈ వాక్యమును విని ఆ ఋషులు ఆనందమును పొంది ఆయనకు నమస్కరించి, హర్షముతో గద్గదమైన వాక్కుతో పలుమార్లు స్తుతించిరి.

ఋషయ ఊచుః।

వ్యాసశిష్య నమస్తేఽస్తు ధన్యస్త్వం శైవసత్తమః ।
శ్రావితం నః పరం వస్తు శైవం జ్ఞానమనుత్తమమ్ ॥
అస్మాకం చేతసో భ్రాంతిర్గతా హి కృపయా తవ ।
సంతుష్టాశ్శివసద్ జ్ఞానం ప్రాప్య త్వత్తో విముక్తిదమ్ ॥

ఋషులు ఇట్లు పలికిరి –

ఓ వ్యాస శిష్యా! నీకు నమస్కారము అగుగాక! శివభక్తాగ్రగణ్యుడవగు నీవు ధన్యుండవు. మాకు పరమతత్త్వమును బోధించితివి. సర్వోత్కృష్ట మైనదియగు శివసంబంధి జ్ఞానమును చెప్పితివి. నీ దయచే మా మనస్సులలోని సంశయములు దూరమైనవి. మోక్షమునిచ్చే పవిత్రమైన శివజ్ఞానమును నీ నుండి పొంది మేము సంతోషించితిమి.

సూత ఉవాచ।

నాస్తికాయ న వక్తవ్యమశ్రద్ధాయ శఠాయ చ।
అభక్తాయ మహేశస్య న చాశుశ్రూషవే ద్విజాః ॥
ఇతిహాస పురాణాని వేదాన్ శాస్త్రాణి చాసకృత్ ।
విచార్యోద్ధృత్య తత్సారం మహ్యం వ్యాసేన భాషితమ్ ॥
ఏతచ్ఛ్రుత్వా హ్యేకవారం భవేత్పాపం హి భస్మసాత్ ।
అభక్తో భక్తిమాప్నోతి భక్తస్య భక్తివర్ధనమ్ ॥
పునశ్శ్రుతే చ సద్భక్తిర్ముక్తిస్స్యాచ్చ శ్రుతే పునః ।
తస్మాత్పునః పునశ్రావ్యం భుక్తిముక్తి ఫలేప్సుభిః ॥
ఆవృత్తయః పంచ కార్యాస్సముద్దిశ్య ఫలం పరమ్ ।
తత్ప్రాప్నోతి న సందేహో వ్యాసస్య వచనం త్విదమ్ ॥
న దుర్లభం హి తస్యైవ యేనేదం శ్రుతముత్తమమ్ ।
పంచకృత్వ స్తదావృత్త్యా లభ్యతే శివదర్శనమ్ ॥
పురాతనాశ్చ రాజానో విప్రా వైశ్యాశ్చ సత్తమాః ।
ఇదం శ్రుత్వా పంచకృత్వో ధియా సిద్ధిం పరాం గతాః ॥
శ్రోష్యత్య ద్యాపి యశ్చేదం మానవో భక్తితత్పరః ।
విజ్ఞానం శివసంజ్ఞం వై భుక్తిం ముక్తిం లభేచ్చ సః ॥

సూతుడు ఇట్లు పలికెను –

ఓ బ్రాహ్మణులారా! నాస్తికునకు, శ్రద్ధ లేనివానికి, మోసగానికి, మహేశ్వరుని యందు భక్తి లేనివానికి, శ్రవణమునందు ఇచ్ఛ లేనివానికి దీనిని చెప్పరాదు (46). వ్యాసుడు ఇతిహాసపురాణములను, వేదశాస్త్రములను పలుమార్లు పరిశీలించి వాటిలోని సారమును తీసి నాకు చెప్పినాడు (47). దీనిని ఒక సారి విన్నచో, పాపము భస్మమగును. భక్తుడు కానివానికి భక్తి కలుగును. భక్తునకు భక్తి వర్ధిల్లును (48). మరల విన్నచో సద్భక్తి, మరల విన్నచో ముక్తి కలుగును. కావున భుక్తి, ముక్తిని మరియు ఇతరఫలములను కోరువారు దీనిని మరల మరల వినుచుండవలెను (49). పరమఫలమును గోరువారు ఐదు పర్యాయములు విన్నచో దానిని నిస్సందేహముగా పొందెదరని వ్యాసుడు చెప్పియున్నాడు (50). ఈ ఉత్తమమగు జ్ఞానమును విన్నవానికి దుర్లభమైనది లేదు. దీనిని ఐదుసార్లు ఆవృత్తి చేసినవానికి శివదర్శనము లభించును (51). పూర్వపు రాజులు, బ్రాహ్మణులు, సత్పురుషులగు వైశ్యులు కూడ దీనిని ఐదు పర్యాయములు విని బుద్ధిలో ధారణ చేసి పరమసిద్ధిని పొందిరి (52). ఈ నాడైననూ ఏ మానవుడైతే దీనిని భక్తితత్పరతతో వినునో, వానికి శివవిజ్ఞానము, భుక్తి మరియు ముక్తి లభించును.

వ్యాస ఉవాచ ।

ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా పరమానంద మాగతాః ।

సమానర్చుశ్చ తే సూతం నానావస్తుభి రాదరాత్ ॥

నమస్కారైః స్తవైశ్చైవ స్వస్తివాచన పూర్వకమ్ ।

ఆశీర్భిర్వర్ధ యామాసుస్సంతుష్టాశ్ఛిన్న సంశయాః ॥

పరస్పరం చ సంతుష్టాస్సూతస్తే చ సుబుద్ధయః ।

శంభుం దేవం పరం మత్వా నమంతి స్మ భజంతి చ ॥

ఏతచ్ఛివసు విజ్ఞానం శివస్యాతి ప్రియం మహత్ ।

భుక్తిముక్తి ప్రదం దివ్యం శివభక్తి వివర్ధనమ్ ॥

ఇయం హి సంహితా పుణ్యా కోటిరుద్రాహ్వయా పరా ।

చతుర్థీ శివపురాణస్య కథితా మే ముదావహా ॥

ఏతాం యః శృణుయాద్భక్త్యా శ్రావయేద్వా సమాహితః ।

స భుక్త్వేహాఖిలాన్ భోగానంతే పరగతిం లభేత్ ॥

ఇతి శ్రీ శివమహాపురాణే కోటిరుద్ర సంహితాయాం జ్ఞాననిరూపణం నామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః.

సమాప్తేయం కోటిరుద్రసంహితా చతుర్థీ ।

వ్యాసుడు ఇట్లు పలికెను -

వారు సూతుని ఈ వచనమును విని పరమానంద భరితులై ఆయనను వివిధ వస్తువులతో ఆదరపూర్వకముగా పూజించిరి (54). వారి సంశయములన్నియు తొలగిపోయెను. వారు సంతుష్టులై సూతుని నమస్కారములతో, స్తోత్రములతో, స్వస్తివాచనములతో మరియు ఆశీర్వచనములతో పెద్దను చేసి గౌరవించిరి (55). పుణ్యాత్ములగు ఆ మహర్షులు మరియు సూతుడు పరస్పరము చాలా ఆనందమును పొంది పరమాత్మ యగు శంభుని స్మరించి నమస్కరించి సేవించిరి (56). శివునకు మిక్కిలి ప్రియమగు ఈ గొప్ప శివజ్ఞానము భుక్తినీ, ముక్తిని ఇచ్చి శివభక్తిని పెంపొందింపజేయును. ఇది దివ్యమైనది (57). శివపురాణములో నాల్గవదియగు ఈ కోటి రుద్రసంహిత పరమపుణ్య ప్రదము. ఆనందదాయకమగు దీనిని నేను చెప్పితిని (58). ఎవడైతే దీనిని భక్తితో వినునో, లేదా ఏకాగ్రచిత్తముతో వినిపించునో, వాడు ఇహ లోకములో సకల భోగములననుభవించి, మరణించిన పిదప మోక్షమును పొందును (59).

శ్రీ శివ మహాపురాణములోని కోటి రుద్రసంహిత యందు జ్ఞాన నిరూపణమనే నలుబది మూడవ అధ్యాయము ముగిసినది.

కోటిరుద్ర సంహిత సమాప్తము

శ్రీ సాంబసదాశివార్పణమస్తు

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు